JR

Georgii Buchanani SCOTI,

Poëtarum ſui ſeculi facilè Principis,

PARAPHRASIS

PSALMORUM DAVIDIS

POETICA.

Cum ALEXANDRI JULII, Edinburgeni, ECPHRASI;

ET

Notis integris Cl. Virorum THOMÆ RUDDIMANNI, & PETRI BURMANNI; ſelectiſque NATHANIS CHYTRÆI Scholiis: quibus ſuas quoque Adnotationes adjecerunt EDITORES.

EDINBURGI:
Apud T. & W. RUDDIMANNOS: Venales proſtant apud GUL. SANDS, alioſque Bibliopolas.
M. DCC. XXXVII.

Illustri & Præstanti Viro,

D. DUNCANO FORBESIO

De CULLODEN,

In suprema apud SCOTOS Curia juridica Praesidi.

SUMME VIR, multis atque magnis in patriam meritis notissime, hac licentiâ libenter fruimur, quâ Nominis Tui Decus, nostræ huic, in Buchananæa paraphrasi edenda, opellæ, ignoti arrogamus. In hoc autem si culpam admiserimus, rei ad æquissimi Judicis Clementiam confugimus; liceat modò pauca, quibus inverecundiæ crimen leniamus, perorare.

PRINCIPIO, Auctorum & Editorum genus ita naturâ comparatum est, ut in-

ſignium virorum auſpicia quotidie ſuffuretur; quare ſolennia inſanientibus veniam poſſe dari confidimus; præſertim, quum nulli, potiore jure, quàm Tibi offerri poſſit: quippe qui compertum habeas, quantum vix alius, non modo quo lepore & gratiâ Buchananus Pſalmos concinnaverit, ſed quâ etiam fide hi Davidicos ſenſus referant.

Dein, quum jam pridem in clariſſima luce verſatus, ut nulla Tua nec dicta nec facta latere poſſint, per ora hominum paſſim volitantia, nunc tandem ad ſummum faſtigium ſummâ virtute ſis evectus; ut populares Tui, ex Tuo honore, pectore grato ſpes fovent, ac pleno ore laudes Tuas ſuaque gaudia liberè concelebrant, ita noſtri quoque animi ſenſa impunè erumpere poſſe ſperavimus; ut ex tanta copia pauxillum liceret chartis illinere, atque civibus noſtris gratulari, quòd IS in jure dicundo moderamen ſuſceperit, quem ipſi voluerunt, quod Ipſe meruit; quique digniſſimus ſit, ut in tanto munere Tantum Virum

ex-

exciperet, quem fata ultra ferè ſortem humanam provexerant, nec ante dimiſerunt quàm hunc illum eſſent ſortita, idoneum cui lampada tradat; qui porrò muneris ejus ritè adminiſtandi indicia dediſſet, omni fide majora. Quid enim? qui in lubrico ſtans, pro jure, legibus & patriæ libertate propugnabat, hæc eadem nonne tuebitur & fovebit, extra omnem casûs aleam poſitus? Ulláne corruptela honeſtiſſimâ purpurâ indutum labefactabit, aut metus ullus flectet; cujus, in toga ſequaciore, liber & fortis animus nec purpuratos aulicos, nec quod majus eſt reformidabat? Patronus, & in altera lance totus ſuſpenſus, non tamen vano onere alterius pondus elevabat; idem Judex, & trutinam regens, utramque non æquè librabit? Qui ſemper liberrimè de proprio impertiri conſuevit, unquámne ſua cuique dividere gravabitur? Dictu quidem nefas: neque minùs perſpicaciter lites quaſvis dirimet, cujus acumen in cauſſis diſpiciendis tamdiu viguit; quique egregios viros habeat Conſeſſores,

 quo-

quorum ſolertiâ & integritate quàm maximè gaudet.

DENIQUE, quum tot ubique exiſtant, qui tura ſua in leviſſimos quoſque prodigant, omniaque compilent, ut magnifici ſuppetant tituli, quibus ſimulacra ſua cumulent; ignoſcendum putavimus, ſi indignaremur, atque ſemel ſaltem, VIR SUMME, ſine verborum ſtrophis & fucata ſtudii jactantia conaremur, cum omnium bonorum ſuffragio, vivo nomini verum titulum, ſuppeditante Perſio, adnectere: INCOCTUM GENEROSO PECTUS HONESTO.

Edinburgi, x. *Kal. Sept.*
1737.

PRÆ-

PRÆFATIO.

NOVAM tibi, L. B. exhibemus editionem poëticæ Psalmorum Davidis Paraphraseôs, auctore Georgio Buchanano Scoto, Poëtarum sui seculi facilè Principe. Prius autem quàm tibi nostrum in illa edenda consilium exponamus, visum est pauca hîc, de hac omnium ejus operum parte longè præstantissima, præmittere.

Anno humanæ salutis MDXLVII. ut rectè ostendisse videtur Ruddimannus *, in Lusitaniam profectus est Buchananus cum Andrea Goveano aliisque viris doctissimis, ad literas humaniores & philosophiam docendam in Academia Conimbricensi, quam tum Lusitanorum Rex Joannes III. magnâ curâ & impensis moliebatur. Brevi autem post, quum Goveanus fatis concessisset, homines quidam malevoli & Goveani comitibus infensissimi eos malè tractarunt, præcipuè Buchananum, quem in carcerem conjecerunt, &, post longum carceris squalorem, in monasterium ad aliquot menses concluserunt, anno sc. MDLI. quum agebat ille quadragesimum & quintum suæ ætatis annum: hoc maximè tempore, ipsius viri celeb. verba sunt, Psalmorum Davidicorum complures, vario carminum genere, in numeros redegit. Sequenti anno inde liberatus, in Angliam pervenit: sed, rebus Anglorum turbatis, brevi post in Galliam, cujus ingenti amore flagrabat, transmisit; ibique & in Italia reliquos Psalmos Davidicos absolvisse videtur, idque ante annum MDLXII. Hoc enim anno Henricus Stephanus, in præfatione, quam præmittit Libro Psalmorum Davidis cum catholica expositione Ecclesiastica, in manibus se tum habuisse Buchanani Psalmorum paraphrasin ostendit, quam propediem Deo juvante luce donaturum promittit. Speciminis autem loco octo priora commata Buchananææ paraphraseôs CIV. Psalmi ibi dedit, dum ad totum opus edendum se accingeret. Auctor hujus expositionis Ecclesiasticæ, seu veriùs, qui illam ex optimis Theologorum scriptis collegerat, fuit fidelissimus ille Rotomagensium Pastor, Augustinus Marloratus, qui III. Kal. Novemb.

* Vide ejus notas in Buchanani vitam.

vemb. hujus anni, Annæ Momorantii Conneſtabilis, & Franciſci Ducis Guiſii juſſu, violentâ morte periit *. *Unde conſtat circa hoc tempus Buchananum Stephano tradidiſſe ſuam paraphraſin imprimendam. Immortale quidem illud opus, cujus editionem hîc promittit Stephanus, tribus non niſi fere annis poſtea in lucem prodiit, anno nim.* 1565 *exeunte, ut conjiciunt eruditi, (nullo enim anno inſignitur) ex officina typographica Roberti Stephani, Henrici Stephani, & ejus fratris Roberti typographi Regii, nomen præferens; apud quos etiam prodiit, minore formâ, anno* 1566.

* Thuani hiſt. lib. xxxiii. 18. Mattaire, vit. Steph. p. 256.

Qui autem caſus illam citiùs lucem adſpicere impedierit, non jam dici poteſt; niſi hoc Henrico Stephano, ſæpe huc & illuc peregrinanti, & variis rebus domeſticis occupato, quæ cauſſa fuit, cur multa alia quæ promiſerit, nunquam in lucem prodierint, tribuendum ſit: vel, quod veriſimilius eſt, ipſi Buchanano, qui, anno 1563, *in patriam reverſus Stephanum vetuerit, paraphraſin ſuam in lucem emittere, donec eum poſtea certiorem feciſſet. In Galliam Buchananus circa initium anni* 1565 *trajecit, ſine dubio, ut Stephanorum prelo grande opus ſuum committeret: & quidem ex epiſtola, quam Petro Danieli ſcripſit, Edinburgi data,* 24. *die Julii* 1566, *certiſſimum eſt, Buchananum ante hoc tempus primam Paraphraſeôs ſuæ editionem perlegiſſe,* multa typographorum errata correxiſſe, quædam *etiam* ſua mutâſſe.

Quantis laudibus, & quàm multiplici orbis literati plauſu excepta fuerit Buchanani paraphraſis, quantamque famam ſibi & patriæ ex illa pepererit, teſtantur non tantum ſæpiùs repetitæ ejuſdem editiones apud omnes celeberrimos illiùs temporis typographos, ſed etiam omnium ubique literatorum in illum honorifica elogia, & Poëtarum ſui ſeculi Principis *titulus, quem tum meritò adeptus eſt, & quo eum primus Henricus Stephanus honoravit; quo etiam, tota deinceps Gallia, Germania, Italia, aliæque gentes, honorandum cenſuerunt. Multi viri clariſſimi ante Buchananum, & nonnulli etiam poſt eum, idem conati ſunt: omnibus tamen palmam ille præripuit, eumque laureâ Apollinari præ aliis ſibi coævis donandum judicârunt omnes; ut non minus verè quàm eleganter cecinerit Carolus Utenhovius,*

Tres

Tres Italos Galli senos vicere, sed unum
Vincere Scotigenam non potuere novem.

De præstantia hujus paraphraseôs, tam constans est omnium fama, tantisque ubique in hodiernum usque diem ea celebratur præconiis, ob eximiam carminis venustatem, styli elegantiam & puritatem, & felicissimam veterum poëtarum imitationem, ut non solum in Scotiæ *nostræ scholis, sed etiam in aliis fere omnibus per Europam Academiis, ubi literæ politiores vigent, pueris prælegatur. Quare nec inutile, nec orbi literato ingratum fore speravimus, si in accurata illius editione imprimenda, una cum Ecphrasi viri Cl.* Alexandri Julii, *& notis, non solùm quibus illam illustrârunt viri quidam doctissimi, sed quas ipsi etiam adjiciendas censuimus, nostram operam locaremus. Quo autem pacto hoc munere perfuncti simus, Te jam breviter monendum arbitramur.*

In Paraphrasi edenda ubique fere secuti sumus præstantissimam illius editionem, quæ curante viro celeberrimo Thoma Ruddimanno, *Edinburgi anno* 1715 *prodiit; quam tamen summâ curâ contulimus cum optimis quibusque editionibus, quæ, Buchanano adhuc vivente, & post ejus mortem, lucem adspexerunt. Sed, ut verum fateamur, nihil fere hac in re nostræ diligentiæ reliquit vir celeberrimus: quæ autem illum effugerunt observavimus. Inter paraphraseôs hujus editiones, Londinensis* 1620, *curâ* Alexandri Julii, *Ludi quondam apud Sterlinenses magistri, præcipuè æstimanda est, ob pulcherrimam & perpetuam totius Buchananææ paraphraseôs ecphrasin, eleganti stylo scriptam: quamque auctor Buchanano ipsi, magna ex parte, acceptam refert; uti memorat in dedicatione sua ad Oliverum Sanctum-Joannem, Hiberniæ tum Proregem. Hac præstantissimi viri ecphrasi, quæ jam vix usquam comparari potest, nostram editionem adornandam duximus, errata typographica, quæ irrepserant, sustulimus, & commata, minus accuratè nonnunquam ab eo notata, emendavimus. Qua in re benignè auxilium obtulit D.* Robertus Stuart *in Academia Edinburgensi Philosophiæ Professor, rei literariæ summus fautor, & in primis Buchanani studiosus, qui, præter copiam quam fecit optimarum editionum, hanc Julii, suâ interstinctam manu, nobis utendam præbuit.*

Primus

Primus qui Buchanani paraphrasin notis suis illustraverit, fuit Nathan Chytræus, *vir eruditione ac pietate insignis. Is editionem suam, & notas in rudiorum gratiam concinnatas, Herbornæ Nassoviorum edidit anno* 1585. *quæ & sæpe ibidem aliisque etiam in locis lucem postea adspexerunt. Ex illis, quæ ad Latini sermonis elegantiam, aut ad poëticas venustates explicandas, facere videbantur, selegimus. Notis integris viri celeb.* Thomæ Ruddimanni *hæc nostra locupletatur; quàm vellemus hanc rem ulteriùs tractâsset: hanc autem jacturam, aliqua ex parte, reparavit vir celeb. utilissimis quibusdam adnotationibus, quas oræ editionis Burmannianæ adscripserat, quasque nobiscum, ea est viri doctissimi humanitas, & maximum ad literas promovendas studium, communicavit. Quod beneficium, quodque etiam in hac nostra editione ornanda suam nobis operam benignè commodaverit, nosque consilio & ope suâ plurimum juverit, hîc grato animo agnoscimus. Præterea paucas quas in Buchanani paraphrasin scripserit notas vir celeb.* Petrus Burmannus *adjecimus; atque utinam quasdam non temerè adeò effudisset, & suæ potiùs quàm Buchanani famæ consuluisset.*

Quod ad adnotationes nostras attinet, non est quod multo sermone tua tempora moremur. Difficultates, quæ in Buchananæa dictione occurrebant, explicare, quantum in nobis fuit, conati sumus. Præcipua autem nostra cura posita fuit in textu Buchananæo & Juliana ecphrasi accuratè edenda; pulcherrima etiam optimorum poëtarum loca, quæ Buchananus respexerit, aut æmulatus fuerit, & flosculos, quos ex iis ad pulcherrimam suam paraphrasin ornandam carpserit atque delibaverit, monstrare sedulò curavimus. Sed, ut verum fateamur, multa fuerint, quæ major in poëtis Latinis solertia potuit meminisse, multa etiam consulto omissa, ne tædium parerent lectori. Adeo singulis versiculis intexta sunt diversorum poëtarum Ποικίλματα, *ut operosum esset ea explicare; tantus erat Buchananus Latinitatis & elegantiæ artifex, ut potiùs auctor quàm imitator, utque omnium poëtarum sanguis eius venam complêsse videatur. Ex illis adnotationibus, quæ literam* L. *sibi subnexam habent, monere visum fuit, eas esse* Joannis Love, *quæ autem literâ* H. *notantur,* Roberti Hunter.

Do-

Domino OLIFERO

SIVE

OLIVERO SANCTO-JOHANNI,

Regis nostri clementissimi gratiâ, illustrissimo HIBERNIÆ PROREGI:

ALEXANDER JULIUS *gratiam & pacem à DOMINO.*

AD annos ferè tres & triginta, *Prorex Illustrissime*, quibus in re Grammatica, arte admodum tenui, versatus, Sterlini ludimagistrum agebam, accessit biennium & ampliùs; quo tanquam ex compedibus ergastuli liberatus, incertusque domicilii, nunc huc nunc illuc per bene constitutas patriæ civitates errabam. Abdicato igitur jam ludi illius literarii magisterio, multò magis mihi laborioso, quàm unquam quæstuoso, cùm in patria civitatis & naturæ etiam tanquam in exsilio & solitudine versari mihi molestum foret, sine dulci sermonis comitate & longè jucundissimo regis ter maximi domini mei clementissimi conspectu, (quo quidem olim perfrui summum certè in terris bonum proximè secundùm Deum esse mihi videbatur) frustraque tot annos ibidem in pulvere grammatico consenescere iniquo animo ferrem, tandem Lethæ constiti: ubi, erectâ bibliothecâ, ut, cùm in otio essem, minùs otiosus forem, multùm diuque cogitanti quid potissimùm suscipiendum videretur, (cùm Georgium Buchananum sæpenumerò adolescens ipse adiissem ut obscura mihi illustrâret, phrases perplexas expediret, errores meos castigaret, & sic ab eo doctior domum redirem) venit mihi in mentem paraphraseos ejus in Psalmos Davidis, quam semel & iterum discipulis meis Sterlini accuratè prælegeram, cujus dictiones, phrases & sententias poëticas, intellectu difficiliores, brevibus scholiis & observationibus in adolescentûm studiosorum gratiam illustrare operæ pretium duxi; ut quibus ille ingenii dotibus, & gentium barbararum spoliis mysteria divina exornata ditavit, eisdem hi quoque locupletati, sublatâ barbarie, linguæ latinæ flores in simile argumentum adhibere possent, indeque sententiarum divinarum pondera avidè haurientes ab ineunte adolescentia, tum à fanaticis impiorum erroribus sibi in omni vita consultè cavere possent; tum etiam, ut in pietatis officiis nunquam laberentur, ubi sese priùs hisce mansuetioribus *Buchanani* musis, sacrarum literarum compendia complexis, ex-

colere

colendos dederint. Sed cùm illi jam operi summam manum imposuissem, nec mihi in eo genere satisfacere possem, hanc Ecphrasin, Lethæ quidem institutam, postea verò quàm (rege domino meo piissimo priùs salutato) Novo foro Londinum rediissem, Numinis divini ductu & auspicio in illa celeberrima totius Britanniæ Metropoli felice exitu conclusi. Huic oneri ferendo, alioqui humeris meis impari, adjumento fuerunt, quæ, multis abhinc annis ab eodem D. *Buchanano* extempore dictata, in schedas quasdam retuli, & ex musæo D. *Roberti Buchanani* pastoris Ecclesiæ Syressensis, discipuli olim mei, eadem planè & meis omnino consentanea ad me ab eo perlata accepi; quæ quidem, D. *Georgio* temerè dictante, calamo *Thomæ Buchanani*, præceptoris quondam mei, magna ex parte excepta fuisse, probè memini; ex quo etiam intellexi D. *Georgium* patruum suum vetuisse, ne in lucem prodirent; quippe qui exponenda potiùs quàm in apertum proferenda existimâsset puerilia illa, quæ vocabat, extemporanea, rudia & impolita. Erat enim vir ille eâ ingenii dexteritate, ut cum pueris repuerascere, & ad omnes omnium ætatum usus modestè & sapienter sese accommodare & posset & vellet. Attamen nequid vel temerè ab illo in hoc genere prolatum oblivione obrueretur, hîc ego industriâ nonnullâ & diligentiâ adhibitâ, puerilia illa quodam modo quasi adulta feci, extemporanea elaboravi, impolita & rudia cultu nonnullo accuratiùs expolire studui, ac ursæ de more libenter occœpi informem lambendo fingere fœtum, sic tamen ut de hac Ecphraseos forma ne unquam cogitaret ille quidem poëticus Psalmorum paraphrastes. Conatus interim ubique perspicuitati studere, ac ingeniis modestis placere, contentusque poëmatis simplici intepretationis lumine, mysteria divina, sub phaleratis verborum tectoriis latentia, fidelibus Ecclesiæ doctoribus & pastoribus, tanquam jus suum relinquenda censui. Jecit ergo *Georgius* ille *Buchananus* primum operis hujus fundamentum, materiamque rudem & impolitam magna ex parte suffecit, unde hæc structuræ forma clementer & molliter assurrexit; in qua ne unguem quidem latum ab ejus mente & sententia discedere fas esse judicavi, quem in toto hoc opere præcipuum auctorem & gravem veræ exegesis testem habere, ab omnibus benè de re literaria sentientibus probatum fore, mihi minimè dubitandum est. Hîc autem tametsi iniquum fortasse facere videar, si delectum auctorum ex animi mei sententia vel habendum, vel tenendum suaderem, quos indigenarum liberis istic aut prægustandos aut prælegendos censerem, à vitiis deterrentes, ad virtutem verò colendam hortantes; præsertim cùm tua, *Prorex Illustrissime*, prudentia & celeberrimi istic regiæ majestatis concilii sapientia monitore nullo ea in re indigeat, ubi tot præclara Ecclesiæ & reipublicæ lumina tecum unà certum studiorum optimorum delectum facere possunt, in quibus tum animi tenelli, tum adolescentûm etiam ingenia conquiescere & majorem indies judicii & memoriæ cultum capessere queant: quamvis, inquam, injurius forsan ac temerarius existimarer, siquid hac de re vel statuere, vel suadere conarer, nemini tamen molestum fore sperandum est, si pacem ac veniam precanti liceat mihi hîc semel impunè peccare, dum in iis auctoribus, qui de vita humana sapienter instituenda bene meriti sunt, Poëtis præcipuam laudem tribuam, quibus quidem proprium censetur, quæ utilia sunt dulcedine quâdam miscere: in his verò *Georgium Buchananum* Poëtam domesticum, aulicum, Regis nostri mansuetissimi & ter maximi olim præceptorem peregrinis omnibus anteponam, præsertim in poëtica Psalmorum paraphrasi virtutes omnes viro Christiano dignas complexa, cui tum Regis nostri serenissimi, tum aliorum etiam literatissimorum judicio principatus in eo genere defertur & datur.

Sin autem eodem etiam inclinare videbuntur (sicuti augusto Regiæ majestatis

jestatis exemplo debebunt) candidæ eorum sententiæ, qui istic adolescentes ingenuos artibus ad humanitatem & pietatem excolendam spectantibus informare student; & hanc quoque explanationem paraphrasi illi poeticæ tantopere laudatæ adhibitam tuæ Prudentiæ commendatam esse debere non dubitabunt, ut huc etiam accedat Concilii istius lectissimi suffragium, cum tuo, *Prorex Illustrissime*, & illius patrocinio lucubrationes hæ nuncupentur; spero equidem fore, ut nec quenquam suffragationis suæ, nec interpretem operæ in his sacris *Buchanani* musis consumtæ, nec adolescentiam hujus doctrinæ studiosam unquam pœnitere possit.

Cur autem sub nominis tui tutela, *Prorex Illustrissime*, & honoratissimi istic regiæ majestatis Concilii clientela, hunc laborum meorum fructum exire, & in omnes partes emanare libenter velim, multis magnique momenti nominibus adductum me esse profiteri necesse est. Primùm enim sic mihi persuasi, in vestra amplitudine omni observantiâ digna adversùs severiores criticorum calculos magnum mihi præsidium situm fuisse; deinde quæ ipse *Dublini* septem menses & ampliùs versatus, ibidem tum vidi, tum gravissimorum hominum testimonio accepi, sine scelere admisso silentio præterire non possum: nullo enim homine ibi familiariter usus fui, nec cuiquam verba ulla feci, qui non firmissimè asseveraret, primi anni tui curriculum, *Prorex Illustrissime*, longè utilius Ecclesiæ & Reipublicæ exstitisse (rebus regni istius jam fortasse magna ex parte pacatis) quàm ut tantum bonum unquam existimari potuisset aut ab uno aut ab omnibus multis seculis profectum fore in istam provinciam, gentium, ingeniorum, linguarum & morum varietate olim tam impeditam, & nunc etiam rectu satis difficilem. Sin autem quæris, quibus rebus tot menses ibi commoratus, oculatus testis fuerim: multa profectò & patrum istic conscriptorum & proregiæ pietatis argumenta visu & relatu dignissima adspexi; dum sæpiùs in singulas septimanas à comitatu partim pedestri, partim in equis phaleratis sublimi & regali ornatu splendenti, ad auctoritatem & reverentiam regio, proregio honori, & sancto istic senatui conciliandam, in ædem sacram deduceris, interque vos, & populi cœtum ibi coactum blanda salutatione facta, ita compositi estis, ut attentè & avidè cœlestem doctrinam haurientes, eam sensibus imis ad utriusque fortunæ usum reposuisse videremini. Quid præterea de morum suavitate commemorem? singulari humanitate, quâ bonos omnes, *Prorex Illustrissime*, ita comprehendis, ut nemini istic concedas; civium ferè omnium animos ad tui, tuarumque virtutum benevolentiam amanter allicis, ut sese istic abs te in ordinem cogi facilè patiantur. Quantâ autem modestiâ animus ab omni ambitione alienus in amplissima ista dignitate sese erga viros claros & obscuros, erga summo & infimo loco natos semper gesserit, habet regio ista neminem virum bonum, qui id jure & ingenuè diffiteri possit. Vigilantiam etiam singularem, in curia, in foro, non in singulos tantùm dies, cum res sic postulat, sed in singulas etiam horas, suprà quam cuiquam credibile est, sæpenumerò admiratus sum: addo assiduitatem quotidianam ferè partim in jure dicendo & civium controversiis dirimendis; partim in instaurandis musarum hospitiis, in fovendis literarum bonarum studiis, & reparandis templorum ruinis: quæ cùm tua prima atque ultima cura fuerit, quid mirum si homines literati, qui te istic tum amico tum patrono sunt usi, egregia in Ecclesiam & Rempublicam merita tua scriptis immortalibus celebrare conentur, teque egentibus, quod vidi, subvenientem, afflictos excitantem, merito tuo proximè secundum Regem indulgentissimum communem nobis vobiscum, Ecclesiæ Hibernicæ columen, reverendi collegii splendorem, totius regionis istius decus, ceu illustrem de editiore specula facem pretendentem rectè appellare possint. Atqui in harum laudum

dum ſocietatem venire opportebit eos ferè omnes ad unum, quos in regni iſtius adminiſtratione in conſilium tuum regia majeſtas cenſet adhibendos; concilium illud dico Præſulum lectiſſimorum, & nobilium regni Procerum, qui pro divinæ & regiæ majeſtatis honore, pro communi ſalute & regni incolumitate, tecum unà rem omnem familiarem, dignitatem & vitam ſuam paciſci nunquam dubitarent. Itaque tam inquilini, quàm regionis iſtius indigenæ, omnes denique regni iſtius incolæ jure exclament, O beatum regiæ majeſtatis judicium! quod non ſine cœleſti aliquo inſtinctu tanquam è ſpecula tempeſtatem iſtic futuram proſpiciens, prævenerit; cùm in illa beneficentia ſua tantæ dignitatis & virtutis delectum prudenter habuerit; unde fit, ut, quam unionem gentium MAGNÆ BRITANNIÆ in politia eccleſiaſtica & civili Cæſar noſter clementiſſimus omnibus votis factis optabat, omni ſtudio & labore fruſtra diu urgebat, in eam iſtic veniſſe tres variæ linguis gentes magna ex parte cernantur. Illud autem hîc ab hominum cogitationibus, ore, & auribus noſtris longè abeſſe poſtulo, ut quiſquam ſic temerè de me vel exiſtimet, vel jure affirmare poſſit, me hæc auribus veſtris dediſſe. Viſa certè & audita ingenuè recenſere nemo mihi ſanus vitio dabit, ſtimulos ſic addenti, ut virtus laudata minimè algere, ſed indies majus incrementum capere videatur. Quod ſupereſt, Deum Opt. Max. ex animo precamur, qui Amplitudini veſtræ mentem iſtam atque auctoritatem ſecundum Regem noſtrum clementiſſimum dedit, ut veſtrum iſtic Dei ipſius, & Regis ſummâ reverentiâ colendi ſtudium, veſtrum Eccleſiæ & Reipublicæ augendæ patrocinium velit eſſe quàm maximè diuturnum, veſtroſque omnium annos æquare velit bonis iis, quæ in vos jam contulit ſumma. Valete & ſalvete in Chriſto, divini & regiæ majeſtatis honoris ſtudioſiſſimi.

Reverendæ amplitudinis veſtræ
obſervantiſſimus,

A. I.

Ad Dominum OLIFERUM, ſive OLIVERUM SANCTUM-JOHANNEM, Cæſaris noſtri Sereniſſimi gratiâ, Illuſtriſſimum Hiberniæ Proregem, *Alexandri Julii* Epigramma.

Dona pio ingenio pia reſpondentia, mentis,
Nominis & vitæ pietati conſona, tantæ
Conſona virtuti, placidè mens proxima cœlo
Accipe, quæ nullum cum nomine finiat ævum;
Cui fuit in fatis, ut nomen & omen haberes,
Cui probat eventus præſagia fauſta ſecundus.
Nam tua multa tuæ reſpondent nomina ſorti,
Moribus, officio, genio, ſtudioque fideli:
Ipſe tui Dominus, *populi domitorque ferocis,*
Jure mari cinctas terras pro Rege gubernas:
Aſt Oleum *quid* ferre *notet ſi ſcire laboras,*
Accipe, ſed facilis, gratæ dictamina mentis:
Scilicet iſta Deus ſacro perfudit olivo
Tempora, conſilium, vires, animoſque miniſtrans,

Ad

Ad clavum rerum residens, ut juris habenis
Divini, & legum placitis, ac fulmine cogas
Immemoremque sui gentem, gentemque rebellem
Ponere silvestres animos, mitescere cultu,
Insertam ut sese veræ *lætetur* olivæ.
Sin oleæ plantâ *potiùs capiere* feracis,
Ut magis à prima hac ducatur origine nomen;
Ceu nova planta *Jovæ fœcundo consita campo,*
Justitiæque ferens fructum *&* pietatis alumnus;
Si priùs aut error, priùs aut incuria, habendi
Aut amor, aut odium paucorum, aut gratia fixit
Acta, probus *cures & facta refigere* censor,
Et laceri antiquas regni reparare ruinas:
Sponte tuis gens se ut conformet moribus, Illa
Sancta colat sanctam pacem, cùm cernitur ista
Et capitis cani & sancti *reverentia, cumque*
Numinis in sceptri moderamine splendet imago, &
Gratia dîa beans populum, patriæque parentem;
Quem Deus in terris triplici diademate cinctum,
Et quarto sera aucturus post funera cœlo,
Pensantem hîc tenues æquo libramine caussas,
Pacifici titulo Regis signavit honoro.

Ad celeberrimum Regiæ Majestatis Concilium DUBLINI *habitum,* Alexandri Julii *Epigramma.*

VOs quibus æterni sunt credita dogmata verbi,
Cœlestemque animis lucem prætendere cæcis
Queis datur, & Procerum lectissima pectora, firmis
Quos penes est legum vinclis frenare superbos,
Tum dare de cathedra populis, tum dicere jura;
Quorum consiliis *nostro sub Cæsare* regnum
Hoc viget, ingeniis, studiis, & gentibus auctum;
Quæ cecinit patriâ Solymæ Rex ardua linguâ
Fata olim, numeris Latiis quæ strinxerat aptè
Scotigena; hæc teneris facili ratione retexta,
Quæ damus & pueris scire, & juvenilibus annis,
Biblia parva, sacræ cùm sint compendia legis,
Accipite, ut vestri memoris pia pignora mentis;
Vestrâ ope tuta mei quò sint monumenta laboris,
Hæcque animi dociles capiant, memorique tenentes
Pectore, larvatæ fugiant contagia turbæ.

Ad LECTOREM.

Q*Vanquam Paraphrasis Psalmorum* Davidis, Georgio Buchanano *auctore, Regiæ majestati, & doctissimis quibusque maximè probata, in plerisque Psalmis facilior, in aliis intellectu difficilior esse videatur: unum tamen tenorem Ecphraseos in omnibus servandum duxi. Primùm ne alioqui laboris suscepti*

opus mutilum & mancum esse existimaretur: deinde Scaligeri *sententiâ de his adductus, quos cùm primùm levi brachio oculis perlegeret, carmen vel puellis intelligendum editum fuisse affirmabat; cum idem tamen ipse accuratiùs expendisset, se ex intelligente non intelligentem factum esse asseveravit, in omnibus promiscuè innuens nonnihil esse, quod lumine interpretationis indigeat: Postremò, ut studiosi adolescentes imitationis exemplum habentes probè scirent, non tam inopem esse linguam Latinam, quin non semel tantùm, sed sæpiùs etiam de una & eadem re bene & aptè dici possit. In hac tamen explanatione, me ad captum vel puerilem & studiosæ adolescentiæ accommodans, perspicuitati sic studui, ut nec affectato nec nimis proletario sermone utendum censerem, paratus interim modesti Lectoris censuram subire, singula priùs judicii trutinâ expendentis, quàm sententiam extemporaneam ferat; & eruditorum consilio sic uti, ut certum sit ea vel addere, vel demere vel mutare, sicuti res locusque postulabit, quæ ab auctoris mente & judicio aliena non videbuntur.*

In Ecphrasin Paraphraseos Georgii Buchanani *in Psalmos Davidis.*

QUi Solymæ Ausoniâ decoratum veste Monarcham
Nosse velit, vatis sensus qui nosse repostos
Scotigenæ, hoc verset noctesque diesque volumen:
Non Coam Venerem clarus sic pinxit Apelles,
Non Gnidiam sic Praxiteles in marmore sculpsit,
Julius ut vigili curâ, intentoque labore
Isacidûm Regem contectum veste Latinâ,
Et Scoti vatis mentem, sensusque recludit.

HENRICUS CHARTERIS *.

* Hic honesto loco natus, ex generosa *Charteriorum* domo de *Kinfawns.* Postquam studiorum curriculum sub celeb. Rolloco in Academia Edinburgena exegisset, Philosophiæ Professor in eadem Academia factus fuit, anno 1589. Ejusdemque Collegii Gymnasiarcha creatus, anno 1599. Simulque S. Theologiæ Professoris munere functus est.

REgius Hebræo quæ vates carmina plectro,
Aptavit Latiæ noster Apollo lyræ;
Liberat en numeris hæc rursum Iulius arctis
Aptet ut ad captum, gnava juventa, tuum.
Quisquis amas phrasten, paraphrasten quisquis, amabis
Ecphrasten: studium quis neget esse pium,
Mellifluum simul os paraphrastæ, & mystica phrastæ
Sensa sub aspectum sistere nuda tuum?
Tu tibi ni desis, Latiæ hinc & lumina linguæ,
Hebræoque feres pectora plena Deo:
Hæc tibi mens Juli est, hæc gratâ amplectere mente,
Quisquis amas veras mentis & oris opes.

PATRICIUS SANDÆUS *.

* Haud obscuris parentibus ortus ad *Culrossiam.* Una cum Charterio, sub Roloco, studiis operam navavit; eodemque etiam anno, quo ille, Philosophiæ Professor factus est. Quo munere functus est ad annum 1597, quando

do peregrè profectus est Præceptor nobilissimi *Roberti Ker* de *Newbottle*, postea Comitis *Lothian.* Cum in patriam revertisset, Jurisconsultum agere cœpit, brevi autem Athenæo Edinburgeno præfectus, hoc munere se abdicavit, anno 1622.

QUicunque ille fuit, solerti indagine mentis
Erectæ, claranda senum qui lumina primus
Curavit, vitrei prætentâ luce specilli,
Certè ille æterno ingenii cumulandus honore est:
Corporis excellit quanto sed mentis ocellus,
Illius hæc fuerit tanto præstantior arte,
Quæ queat inventis mentem illustrare specillis.
Hanc libro exiguo monstravit Julius artem,
Ecphraseos pueris statuit qui aptare specilla,
Dîa Paraphraseos per quæ mysteria cernant,
Unde loqui ornatè, nec non benè vivere discant.

JOHANNES ADAMIDES *.

* Henrico Adamide Præposito *Perthensi* natus. Philosophiæ Professor creatus est, anno 1598. Quo munere functus est ad an. 1604, quando V. D. M. ad *Bervicum Boreale* excitus est, inde ad Ecclesiam *Libbertonensem* translatus, unde ad Gymnasii Edinburgeni Præfecturam evectus est, an. 1623. Quam provinciam per multos annos difficillimis temporibus summa cum prudentia gessit.

MUsarum fœcunda rigant quem flumina, Juli,
Nomine collegæ ter venerande mihi;
Cui coram Juveni *Buchananum* audire docentem
Contigit, & tanti lumina nosse viri;
Enthea cùm Latio donaret, & urbe Quiritum
Orgia, fatidici nobile Regis opus:
Nobile opus, cui tota Hellas, cui poplite flexo
Submittat falces Ausonis ora suos.
Hoc tu olim pueros Dionysia sceptra sequutus
Pervigili studio dulce poëma doces:
Nunc terso exornans illius sensa nitore,
Lege soluta doces liberiore senes.
Sic decus exstincti genio conferre magistri,
Sic perge ingenio tradere vela tuo.
Gloria virtutis merces: sed gratia facto
A sera tribui posteritate solet.

JOHANNES RAYUS *.

* *Angusiensis* hic fuit. Anno 1597, Humaniorum literarum in Academia Edinburgena Professor creatus est, quam provinciam gessit usque ad annum 1606. Deinde Scholæ illustri Regiæ Edinensi præfuit per viginti quatuor annos. Anno 1615 pulcherrimam illam Buchanani poëmatum editionem, quæ ex officina Andreæ Harti prodiit, ex ipsius autographo curavit atque castigavit: quem utinam vir ille Doctissimus in Academiæ Edinburgenæ Bibliotheca deposuisset. Quæ de viris illis celeberrimis diximus, desumta sunt ex Viri Cl. Thomæ Crafordii historia Academiæ Edinburgenæ manuscripta, quam nobiscum communicavit vir Doctus D. Joannes Kerrus, in eadem Academia humaniorum literarum Professor. L.

CARMINUM GENERA,

Quibus in hoc opere Poëta usus est.

Carminum in Psalmorum Paraphrasi occurrentium genera sunt undetriginta.

I. Genus monocolon. Versus sunt Heroici hexametri, sex regionibus constantes, quarum sextam Spondæus, quintam Dactylus, quatuor reliquas indiscriminatim Dactylus aut Spondæus obtinet, hoc modo;

1	2	3	4	5	6
--	-vv	--	--	-vv	--
-vv	--	-vv	-vv		

Eo utitur Psal. 1, 18, 45, 78, 85, 89, 104, 107, 132, 135.

II. Dicolon distrophon, ad imitationem Horatii lib. 5. Od. 16. vel potius Prudentii, hymno. 9. περὶ στεφανῶν. Versus prior est hexameter heroicus modo memoratus. Posterior Iambicus Hipponacteus trimeter acatalectus, constans sex pedibus quorum ultimus semper est Iambus, [sive Pyrrhichius,] secundus & quartus Iambus, & ejus loco haud raro Tribrachys; locis autem imparibus, *i. e.* primo, tertio & quinto, præter Iambum, Spondæum etiam, Anapæstum, Dactylum aut Tribrachyn recipit, juxta hoc schema;

1	2	3	4	5	6
v-	v-	v-	v-	v-	v-
vv-	vvv	-vv	vvv	vv-	vv
--		--		--	
-vv		vvv		-vv	
vvv		vv-		vvv	

Eo utitur Psal. 2, 20, 24. 57, 60, 69, 83, 93, 95, 97, 108, 109, 118, 126, 136, 147.

III. Dicolon distrophon, ad exemplum Horatii, lib. 5. Od. 1. Martial. lib. 1. Ep. 50. Prudentii secunda præfat. Apotheoseos, Auson. Epig. 26. Primus quisque versus est Iambicus senarius acatalectus, cujus modo in II. genere meminimus. Secundus verò est Iambicus dimeter, seu quaternarius, acatalectus, constans quatuor pedibus, quorum ultimum constituit Iambus, [vel Pyrrichius;] secundum Iambus, vel ejus compar tribrachys; primum & tertium Iambus, Spondæus, Anapæstus, Dactylus aut Tribrachys. Quanquam Buchananus nunquam, quod meminerim, tertio loco Tribrachym aut Dactylum usurpat. Ceterùm dimetros, quibus ille usus est, hoc modo metiri possis;

1	2	3	4
v-	v-	v-	v-
--	vvv	--	vv
vv-		vv-	
vvv			
-vv			

Eo utitur Psal. 3, 6, 10, 21, 22, 27, 34, 38, 39, 41, 44, 48, 53, 62, 74. 76, 79, 87, 92, 110, 112, 115, 120, 127, 133, 134, 139, 141.

IV. Dicolon distrophon, quale est Horat. lib. 1. Od. 7. Versus prior est Hexameter heroicus, ut supra. Posterior Alcmanius Dactylicus tetrameter acatalectus, quatuor ultimos habens pedes carminis heroici, hoc modo;

1	2	3	4
--	-vv	-vv	--
-vv	--		

Eo utitur Psal. 4, 111.

V. Dicolon tetrastrophon, quale est Catulli carmen 11. Horat lib. 1. Od. 2. Statii Silv. 4. carm. 7. Prudentii Cathemerinôn Hymn. 8. *&c.* Versus primus, secundus & tertius Sapphicus hendecasyllabus pentameter acatalectus, constans Trochæo, Spondæo, Dactylo & duobus Trochæis [vel ultimo Spondæo,] hoc modo;

1	2	3	4	5
-v	--	-vv	-v	-v

Quartus

Quartus autem quisque est Adonius pentasyllabus dimeter acatalectus, constans Dactylo & Spondæo, seu duobus postremis carminis heroici pedibus, hoc modo;

1 2
-vv --

Eo utitur Psal. 5, 17, 51, 55, 65, 67, 72, 90, 101, 103.

VI. Tricolon tetrastrophon, ad exemplum Horatii lib. 1. Od. 9. quibusdam carmen Horatianum appellatum. Versus primus & secundus est Dactylicus Alcaicus acatalectus, constans ex penthemimeri Iambica, *i. e.* Spondæo vel Iambo, (sed sæpius Spondæo,) Iambo, & cæsurâ, seu syllabâ longâ, deinde duobus Dactylis [vel ultimo Amphimacro, sive Cretico,] hoc modo;

1 2 3 4
-- v- - -vv -vv
v- -v-

Tertius est Iambicus Archilochius dimeter hypercatalectus: pes primus & tertius Spondæus, & nonnunquam Iambus; primus quidem rariùs, tertius vero rarissimè, secundus & quartus semper Iambus, cum syllaba in fine residua, hoc modo;

1 2 3 4
-- v- -- v- -
v- v- v

Quartus est Dactylicus Alcaicus, vel, ut alii nominant, Pindaricus, in quo duos Dactylos continuos sequuntur duo Trochæi [vel ultimus Spondæus,] hoc modo;

1 2 3 4
-vv -vv -v -v

Eo utitur Psal. 7, 11, 15, 19, 30, 46, 50, 56, 58, 77, 82, 91, 123, 125, 140, 146.

VII. Dicolon distrophon. Versus primus Sapphicus, de quo in V. genere; secundus Iambicus dimeter, de quo in III. genere supra egimus.

Eo utitur Psal. 8.

VIII. Tricolon tetrastrophon, ad imitationem Horatii lib. 1. Od. 5. Versus primus & secundus est Asclepiadeus Choriambicus tetrameter acatalectus, qui quatuor habet regiones, quarum primam Spondæus, secundam & tertiam Choriambus, quartam Iambus [seu Pyrrichius] obtinet, hoc modo;

1 2 3 4
-- -vv- -vv- v-
vv

Alii autem metiuntur per Spondæum, Dactylum & cæsuram, seu syllabam longam, ac deinde duos Dactylos, vel ultimum Amphimacrum, hoc modo;

1 2 3 4
-- -vv - -vv -vv
-v-

Tertius est Pherecratius heroicus, trimeter acatalectus, constans Spondæo, Dactylo & Spondæo, hoc modo;

1 2 3
-- -vv --

Quartus denique est Glyconius Choriambicus trimeter acatalectus, constans Spondæo, Choriambo & Iambo [seu Pyrrhichio,] hoc modo;

1 2 3
-- -vv- v- vel vv

Eo utitur Psal. 9, 64, 84, 130.

IX. Dicolon distrophon, quale est Horatii lib. 4. Od. 7. Prior quisque versus est hexameter heroicus, de quo supra. Alter verò Archilochius Dactylicus dimeter hypercatalectus, vel, ut alii volunt, penthemimeris heroica, constans duobus Dactylis & syllabâ, hoc modo;

1 2
-vv -vv -

Eo utitur Psal. 12.

X. Monocolon. Versus Iambicus dimeter, cujus in tertio genere meminimus. In hoc imitatus est Prudentium hymno 1. Cathemerinôn, *&c.* Sedulium hymno ultimo, hymnosque complures Ecclesiasticos: &, quemadmodum illi, ita Psalmi hoc genere carminis compositi per tetrasticha progrediuntur.

Eo utitur Psal. 13, 31, 37, 47, 52, 54, 59, 86, 96, 98, 117, 148, 149, 150.

XI. Dicolon distrophon, ad exemplum Horatii lib. 1. Od. 3. Versus prior est Glyconius trimeter; posterior Asclepiadeus tetrameter: de utroque hactenus in VIII. genere dictum est.

Eo utitur Psal. 14, 35, 43.

XII. Tricolon tristrophon, quali utitur Prudentius Præfat. Cathem. Primus quisque versus est Glyconius trimeter, secundus Asclepiadeus tetrameter, de quibus modo, & in VIII. genere egimus. Tertius autem quisque est Choriambicus Alcaicus pentameter acatalectus, qui constat è Spondæo, tribus Choriambis & Iambo [sive Pyrrhichio] hoc modo;

1 2 3 4 5
-- -vv- -vv- -vv- v-
vv

Eo utitur Psal. 16.

XIII. Dicolon tetrastrophon, quale est Horatii lib. 1. carm. 6. Versus primus, secundus & tertius Asclepiadeus tetrameter, quartus verò Glyconius trimeter, de quibus superiùs egimus in genere VIII.

Eo utitur Psal. 23, 42, 75, 99, 102, 144.

XIV. Monocolon. Versus Iambicus Hipponacteus trimeter acatalectus ad exemplum Horatii lib. 5. Epod. 17. Catulli carm. 20. Prudentii Cathemerinôn hymn. 7, *&c.* De eo suprà in genere II.

Eo utitur Psal. 25, 94, 106.

XV. Monocolon, quale est Stat. 4. Sil. 5. Claudiani carmen Fescenninum in nuptias Honorii & Mariæ, Prudentii hymn. 14. περὶ στεφανῶν. Versus Dactylicus Alcaicus acatalectus, quem in VI. genere explicavimus. Hic quoque observandum (quod de Iambicis dimetris suprà monuimus) puros hosce Alcaicos in tetrasticha semper divisos esse.

Eo utitur Psal. 26, 29, 32, 49, 61, 71, 73, 143.

XVI. Monocolon, quale est Horatii lib. 1. Od. 1. Prudentii hymn. 5. Cathem. Versus est Asclepiadeus tetrameter (de quo supra genere VIII.) Notandum verò Buchananum (ad exemplum Prudentii) Asclepiadeos hosce quaternos junxisse.

Eo utitur Psal. 28, 40, 80.

XVII. Dicolon distrophon, quo Boet. lib. 2. metr. 3. imitatur. Versus primus est Sapphicus pentameter, de quo supra in genere V. Alter est Glyconius trimeter, de quo in genere VIII. diximus.

Eo utitur Psal. 33, 70, 121, 142.

XVIII. Dicolon distrophon, ad exemplum Boetii lib. 3. met. 3. Versus primus est Iambicus trimeter, cujus in II. carminis genere meminimus. Secundus verò est pentameter Elegiacus acatalectus, cujus prima & secunda sedes indifferenter Spondæum vel Dactylum recipit, tertia semper postulat Spondæum, quarta & quinta Anapæstum, hoc modo;

1 2 3 4 5
-vv -- -- vv- vv-
-- -vv

Vel, ut aliis placet, versu in duo quasi membra diviso, post Dactylum aut Spondæum primâ & secundâ regione indiscriminatim positum, sequitur cæsura penthemimeris, quæ primam partem terminat: alterum autem membrum post duos Dactylos alterâ itidem cæsurâ clauditur, hoc modo;

1 2 3 4
-vv -- - -vv -vv -
-- -vv

Eo utitur Psal. 36, 63.

XIX. Dicolon tristrophon. Versus primus & secundus est Trochaicus Alcmanius dimeter, seu quaternarius, acatalectus, constans quatuor pedibus, quorum primus & tertius, seu loci impares, Buchanano semper est Trochæus, secundus præter Trochæum Spondæum etiam, ejusque compares Anapæstum & Dactylum recipit, quartus denique est Trochæus [vel Spondæus,] hoc modo;

1 2 3 4
-v -- -v -v
-v --
vv-
-vv

Versus autem tertius est Trochaicus Euripidæus dimeter catalectus, qui eosdem habet pedes quos duo priores, præter ultimum, qui postremâ syllabâ detruncatur, hoc modo;

1	2	3	
-v	-v	-v	v
	--		-
	vv-		

Alii metiuntur tanquam Iambicum dimetrum, cujus initio desit syllaba, hoc modo ;

1/2	2	3	4
-	v-	--	v-
	vvv	v-	

Eo utitur Psal. 66.

XX. Dicolon distrophon. Versus prior heroicus hexameter, de quo in I. genere. Posterior Anapæsticus Partheniacus dimeter catalectus; qui constat tribus pedibus, quorum primus & secundus Anapæstum vel Spondæum indifferenter recipit, tertius solum Anapæstum, ac deinde superest syllaba, hoc modo ;

1	2	3	
vv-	vv-	vv-	-
--	--		

Vel potiùs est posterior pars carminis hexametri heroici, cujus primus pes unâ syllabâ mutilus est, semimetro tantum superstite, *h. e.* syllabâ longâ, vel duabus brevibus, cui deinde tres ultimi pedes carminis hexametri subjunguntur, hoc modo ;

1/2	2	3	4
-	-vv	-vv	--
vv			

Eo utitur Psal. 68.

XXI. Dicolon distrophon, ut Horatii lib. 5. Epod. 14. Ausonii Epist. 10. Primus quisque versus est heroicus hexameter, secundus autem Iambicus dimeter: quorum suprà in I. & III. metrorum generibus meminimus.

Eo utitur Psal. 81.

XXII. Dicolon distrophon. Carmen est Elegiacum omnibus notum, ex hexametro & pentametro junctis conflatum: de hoc in XVIII, de illo in I. genere superius egimus.

Eo utitur Psal. 88, 114, 137.

XXIII. Dicolon distrophon. Primus quisque versus est Trochaicus Euripidæus dimeter, de quo in genere XIX. dictum est. In illo autem versiculo, *Agite festis laudibus*, Trochæi vicem occupat Tribrachys. Secundus autem est Iambicus dimeter, quem in III. genere enarravimus.

Eo utitur Psal. 100.

XXIV. Monocolon, quali usi sunt Plaut. Terent. Seneca, *&c.* Prudentius Cathem. hymn. 9. Auson. dict. Solon. veteris illius carminis, cui titulus est Pervigilium Veneris, auctor; Venant. Fortunat. Hymn. de cruce Domini, *&c.* Versus est Trochaicus octonarius catalectus, constans septem Trochæis & syllabâ, recepto tamen in locis imparibus (præter septimum) Tribrachy; in paribus verò, præter Tribrachyn, Spondæo etiam, Dactylo & Anapæsto, hoc modo ;

1	2	3	4	5	6	7	8
-v	-v	-v	-v	-v	-v	-v	-
vvv	vvv	vvv	--	vvv	vvv		v
	--		-vv		--		
	vv-				vv-		
	-vv				-vv		

Eo utitur Psal. 105, 119, 124, 129.

XXV. Monocolon, quali utitur Boet. lib. 1. met. 5. & Seneca passim in choris. Versus est Anapæsticus Pindaricus dimeter acatalectus, constans quatuor pedibus, in quorum singulis recipit Anapæstum; cujus tamen vices promiscuè supplent Spondæus, & Dactylus, [& ultimo etiam loco interdum Tribrachys, Amphimacer, vel Trochæus] hoc modo ;

1	2	3	4
vv-	vv-	vv-	vv-
--	--	-vv	--
-vv	-vv	--	-vv
			vvv
			-v-
			-v

Eo utitur Psal. 113.

XXVI. Dicolon tetrastrophon, ad exemplum fere Catulli, carmine 34. Primi tres versus sunt Choriambici Glyconii trimetri acatalecti, Spondæo, Choriambo & Pyrrichio [vel Iambo] constantes; sed loco Spondæi interdum recipiunt Trochæum, *aliquando etiam Iambum*, hoc modo ;

1	2	3
--	-vv-	vv
-v		v-
v-		

Quartus autem quisque est Pherecratius heroicus trimeter acatalectus, constans Spondæo, Dactylo & Spondæo, hoc modo;

1	2	3
--	-vv	--

Eo utitur Psal. 116, 122, 128.

XXVII. Monocolon, ad exemplum Prudentii hymno 6. Cathem Versus est Iambicus Anacreontius dimeter catalectus, qui constat tribus Iambis & syllabâ, recepto tamen sæpissimè in prima sede etiam Spondæo, hoc modo;

1	2	3	
v-	v-	v-	-
--			v

Eo utitur Psal. 131.

XXVIII. Tricolon tristrophon, quale est Horatii lib. 5. Od. 13. Primus quisque versus est heroicus hexameter, de quo in primo genere: secundus autem est Iambicus dimeter, de quo in genere III. egimus. Tertius verò est penthemimeris heroica, constans duobus Dactylis & syllabâ, cujus in genere IX. meminimus.

Eo utitur Psal. 138.

XXIX. Tricolon tristrophon, idem ferè quod præcedens, nisi quòd ordo paullum sit inversus; nam qui illic secundum locum tenebant, hic tertium, & è contrario, versus occupavere: ceterùm Horatii Epod. 11. per omnia simile est, præterquam quod illi primus versus est Iambicus senarius, Buchanano autem hexameter heroicus: secundus verò utrique est penthemimeris heroica: tertius denique Iambicus dimeter.

Eo utitur Psal. 145.

E R R A T A.

In TEXTU.

Pag. 321. lin. 1. pro *parvo*, lege, parva.

In NOTIS.

Pag. 47. l. 6. pro *gravitem*, lege, gravitatem. P. 136. l. 11. pro *auctinari*, lege, auctionari. P. 139. l. 7. pro *L. Lxi.* lege, lib. I. Eleg. XI. P. 142. l. 4. pro *Palatyri*, lege Palætyri. P. 149. l. 6. post *Syntaxis*, adde est, & in eadem linea, dele *est*, post vocant. P. 217. l. 1. Post *scriptores*, lege, at certè, &c.

A D

MARIAM, *Illuſtriſſimam* Scotorum *Reginam*,

Georgii Buchanani

E P I G R A M M A*.

NYmpha, Caledoniæ quæ nunc feliciter oræ
Miſſa per innumeros ſceptra tueris avos:

---

* Si Buchananus ſcripſerit hoc epigramma anno MDLXII. quo conſtat eum apud Hen. Stephanum paraphraſin ſuam imprimendam reliquiſſe, *Maria* Regina tum viceſimum ætatis ſuæ annum agebat; ſin autem non ante annum MDLXV. quo primum prodiit hæc paraphraſis, tum ſcriptum fuiſſe videtur, aliquot ante menſes,quam *Darnlæum* thalami regnique ſocium ſibi adſciviſſet. Utcunque hæc ſint, certiſſimum eſt, ex hiſce epigrammatis verbis,

Ne mihi diſpliceant, quæ placuere tibi,

Buchananum, poſt ſuum in patriam reditum, Mariæ paraphraſin ſuam oſtendiſſe, illamque, quæ maximis ingenii dotibus prædita fuit, opus illud probâſſe. L.

Nympha Caledoniæ, &c.] Lepido hocce epigrammate, quodque viri doctī inter ſummorum poëtarum eximia ponunt, venæ atque cultûs ſpecimine haut aſpernando, Poëta noſter venuſtè ſimul & modeſtè egregium ſuum Pſalmorum opus legendum propinat, more dædali ædificii aut carminis fabricatorum; ut inſtar eſſet decorati magnificæ domûs veſtibuli. Pind. Olymp. Od. VI.

Χρυσέας ὑποστάσαντες εὐ-
τειχεῖ προθύρῳ θαλάμου
κίονας, ὡς ὅτε θαητὸν μέγαρον,
πάξομεν· ἀρχομένου δ᾽ ἔργου,
πρόσωπον
χρὴ θέμεν τηλαυγές.—

Quæ ſic vertit Sudorius,

Ut Domum auratis ſtabilem columnis
Artifex ponit, decoratque celſum
Limen in primis ebore & micanti
Undique gemma;
Prima ſic noſtri facieſque fronſque
Carminis latè niteat refulgens. H.

Per innumeros.] Ovid. IV. ex Pont. 8. 18. ------ *ab origine prima*
Uſque per innumeros *inveniemur* avos. H.

Quæ

Quæ ſortem antevenis meritis, virtutibus annos,
Sexum animis, morum nobilitate genus:
Accipe (ſed facilis) cultu donata Latino
Carmina, fatidici nobile Regis opus.
Illa quidem, Cirrhâ procul & Permeſſide lymphâ,
Penè ſub Arctoi ſidere nata poli:
Non tamen auſus eram malè natum exponere fœtum,
Ne mihi diſpliceant quæ placuere tibi.
Nam quod ab ingenio domini ſperare nequibant,
Debebunt genio forſitan illa tuo.

Quæ ſortem antevenis meritis, &c.] Ad imitationem Ovid. Triſt. lib. IV. 4. 1.
O qui, nominibus cum ſis generoſus avitis,
Exſuperas morum nobilitate genus.
Quod antea ad locum obſervavit celeb. Burmannus. L.

Illa quidem Cirrhâ, &c.] Urbs ſub radicem (apud quoſdam alter vertex) Parnaſſi, Apollini & Muſis ſacra; unde apud Poëtas Cirrhæi Vates, Cirrhæum pectus, Cirrhæa ſecreta, &c.. Permeſſus, fluvius ex Helicone fluens iiſdem ſacer, Virg. Ec. 6. 64. utriuſque meminit Martialis, lib. I. Ep. 77. quem reſpexit Buchananus,
Quid tibi cum Cirrha? quid cum Permeſſidis unda? H.

Non tamen auſus, &c.] Sunt qui hunc & ſequentes verſus non nimis elegantes, nec eorum ſententiam ſatis dilucidam, putârunt, è quibus Franciſcus Atterbury Epiſcopus Roffenſis, qui ſuos quoſdam ſubſtituit ad Scotum nobilem miſſos:
Quod ſi culta parum, ſi ſint incondita, noſtri
Scilicet ingenii eſt, non ea culpa loci.
Poſſe etiam hic naſci, quæ ſunt pulcherrima, ſpondet
E vultu & genio, Scotica terra, tuo.
Quamvis autem hi ſuo non careant lepore, ſuis tamen exſuperat Buchananus, manifeſtè hanc ſententiam præ ſe ferentibus; *etſi carmina mea nata ſint in locis ab Apollinis & muſarum afflatu alieniſſimis, ſi cum fabuloſis Cirrha & Permeſſide conferantur; nolui tamen, id enim audaciæ & arrogantiæ eſſet, quæ tibi placuerunt improbare, eaque, (uti infantes olim nothos & male natos ſolebant)* exponere, *i. e. perdenda & peritura projicere & abdicare, ſed tuis ſub auſpiciis* tollenda *& educanda propono, tuo potius judicio & patrocinio fretus quam meo*; & Reginæ palmam ingenii defert. Epiſcopus contra plurimus eſt in forma laudanda & Venerem facit, Buchananus autem Minervam. Siqua vero duriora in hanc poſtea ſcripſerit, nimirum ſe cauſſam poſtea inveniſſe putavit, neque vel maximum Poëtæ præconium, verâ opinione nixum, Hiſtoricum præpedire debuit, quo minus quæ poſtea viſum fuerit narraret. H.

Georgii

Georgii Buchanani
PARAPHRASIS
In Primum Librum
PSALMORUM.

PSAL. I. CARM. GEN. I.

Boni, qui abstinent à malo, & student bono, soli felices sunt; mali verò infelices.

FELIX ille animi, quem non de tramite recto
Impia sacrilegæ flexit contagio turbæ;
Non iter erroris tenuit, sessorve cathedræ
Pestiferæ facilem dedit irrisoribus aurem:
2 Sed vitæ rimatur iter melioris, & altâ

A. JULII ECPHRASIS.

VIr ille demum est animo felici, quem vitæ degendæ consilium ab impiis datum, pravaque improborum consuetudo à regula rectè vivendi verbo Dei comprehensa non avertit; quique in vitæ turpitudine, & impietate à norma legis aberrante non perseveravit; nec, mali consilii, vitæ licentioris & impietatis illecebris captus, sese religionis & Dei contemtoribus penitus dedidit: 2. Sed rectè vivendi rationem sedulò inda-

Felix ille animi.] Sc. felicitate animi; vel Græcismus, ex ellipsi τοῦ ἕνεκα aut ἐκ. Locutio est poëtis admodum familiaris, *Virg. Æn.* IV. 529. *Infelix animi Phœnissa.* Juvenal. Sat. XIV. 119. *Animi felices credit avaros.* Ita etiam eximius Poëta, Angelus Politianus in Rustico, quem fortè viderat Buchananus, *Felix ille animi, divisque simillimus ipsis,*
Quem non mendaci resplendens gloria fuco
Sollicitat, &c.
Noster in hoc genere multus est, *securus animi, simplex animi,* &c. satis esto hîc semel notari. H.

Quem non de tramite.] *Trames* est propriè semita transversa & acclivis, quâ montes, quasi transmeando, conscenduntur. Ovid. X. Met. *Carpitur acclivis per muta silentia trames.* Et Cicero in Philip. *Egressus est non viis, sed tramitibus.* Quocirca hîc Buchananus epitheto addito propriam significationem quodammodo correxit; sicuti etiam fecit, Psal. 18. *Avertere meos recto de tramite gressus.* CHYTRÆUS. Voce *tramite* innuit fortè Buchananus semitam infrequentiorem & arduam, non viam, sc. *iter erroris,* respiciens *Matth.* vii. 13. 14. & postea, in hoc, *rimatur iter,* fortè illud, *Hor. Ep.* XVIII. *l.*1. ℣. 103. *An secretum iter, & fallentis semita vitæ.* H.

Sessorve cathedræ.] Pertinent huc elegantissimi versus Nazianzeni;

Mente Dei leges noctesque diesque revolvit.
3 Ille, velut riguæ quæ margine consita ripæ est
Arbor, erit, quam non violento Sirius æstu
Exurit, non torret hiems: sed prodiga læto
Proventu beat agricolam; nec, flore caduco
Arridens, blandâ dominum spe lactat inanem.
4 Non ita divini gens nescia fœderis, exlex,
Contemtrixque poli: subito sed turbine rapti
Pulveris instar erunt, volucri quem concita gyro
Aura levis torquet vacuo ludibria cœlo.

gat, magnâque animi & ingenii contentione doctrinam sacræ scripturæ à Deo dictatæ assiduè legens ac relegens meditatur. 3. Vir ille similis erit arbori prope ripam aquis irrigatam plantatæ, quam nec æstate canicula vehementi calore siccans, infœcundam facit, nec hyemale frigus exsuccam & sterilem reddit: sed quæ admodum liberalis cultorem suum magnâ fructuum copiâ ditat; & possessorem, ob florem nec marcescentem nec deciduum, gaudio perfundens, eum, spe fœcunditatis tantùm ceu blanditiis captum, indèque nihil præterea fructûs percipientem, non unquam fallit. 4. Homines autem impii, ad quorum aures lex divina nondum perlata est, quam idcirco nesciunt, quique vitam & mores ad legem auditam non conformant; Atheique, qui Deum & leges ejus aspernantur, non huic arbori, sed pulveri similes erunt, de terra in aërem repentè sublato à vento in gyrum circumacto, quem aura exigua in cir-

---

Ὀυ μὲν ἐγὼ κείνοισιν ὁμόθρονος, ὀυχ ὁμοεργός,
Ὀυδέ τι συμφράδμων, ὀ σύμπλοος, ὀυ συνοδίτης. Chyr.

Sessor cathedræ, pro eo qui sedet in cathedra. ut Cicer. in Catil. *Insidiator viæ*, sc. qui insidiatur in via. Et Tusc. quest. *frequens consessus theatri*, i. e. consedentes in theatro. Nec absimile est illud Horatii, Epist. proximè memoratâ, ℣. 10. *derisor imi lecti*, i. e. derisor sedens in imo lecto. H.

Quam non.] Editio And. Harti 1615. *Quem non*, malè; hæc enim ad *arborem* referri ostendit, præter alia, proximo versu vox [prodiga.] RUDDIMANNUS.

Exurit, &c.] Urere & torrere cum de *calore* tum *frigore* passim dicitur, & Claud. in simili re, utrique simul tribuit, laus Seren. 5. --- *Si floribus illis,*

Quos neque frigoribus Boreas, nec Sirius urit
Æstibus, æterno sed veris honore rubentes
Fons Aganippæâ Permessius educat undâ. H.

Contemtrixque poli.] Quod polus pro cœlo apud Poëtas sæpissimè occurrat, notissimum. Buchananus autem hic pro ipso Deo usurpavit; eodem nempe sensu, quo Ovidius *contemtrix superûm* dixit, illique hac in re præivit Claudianus, carm. VII. 10. *Spes votumque poli.* Carm. XXXVI. 273. *Quo leges abiere poli?* & ante eum, Virg. Æn. VIII. 64. cœlum pro Diis, *Cælo gratissimus amnis.* L.

Vacuo ludibria cœlo.] Editiones antiquiores, Henrici & Roberti Stephani, Argentoratensis *anno* 1566. Plantiniana *anno* 1567, &c. habent *celeri ludibria vento.* RUD.

5 Ergo, ubi veridicus judex in nube serenâ
Dicere jus veniet, scelerisque coarguet orbem;
Non coram impietas mœstos attollere vultus,
Nec misera audebit justæ se adjungere turbæ.
6 Nam pater æthereus justorum & fraude carentûm
Novit iter, sensumque tenet; curvosque secuta
Impietas fraudum anfractus scelerata peribit.

culum celerem commota circumagit, ceu ludicrum aëri, in speciem inani. 5. Quando igitur Christus, justus & verus cognitor à patre ascriptus, nube clarâ & lucidâ quasi amictus ad judicandum orbis incolas veniet, genusque humanum peccati insimulabit, impii præ mœstitia non audebunt palàm in judicis vultum suspicere; nec, cùm sint infelices & calamitosi, sese cum bonis miscere: 6. Deus enim, conditor & incola cœli, bonorum justitiæ amantûm, & hominum à scelere & impietate alienorum vitam & mores probat, quidque sentiant cognitum & compertum habens, in rationes suas refert; impii verò sceleribus cooperti, qui rectam vivendi viam non sunt ingressi, nec tenuerunt, sed injustam & fraudulentam vitæ rationem sectati sunt, unà cum impio & devio vitæ ipsorum errore interibunt.

Sensumque tenet.] Conceptum animi & ingenium. Ter. Ad. IV. 1. *Ego illius sensum pulchrè calleo.* Lucret. III. 99. *Sensum animi certâ non esse in parte locatum.* Ita ferè Ps. 103. *hunc sensus petat.* H.

Impietas.] Abstractum pro concreto, seu *impietas* pro hominibus impiis. Orationis autem granditati servit hæc figura, quâ res pro personis accipiuntur. Ita alibi vanitas, pro hominibus vanis. CHYTR.

PSAL. II. CARM. GEN. 2.

Impiorum conatus in regnum Davidis & Christi irritus proponitur; exitium reluctantibus, obsequentibus salus denuntiatur.

QUid trepidæ gentes vano fremuere tumultu?
Minisque populi sæviunt inanibus?
2 Et cum principibus magni coiëre tyranni,
Dominumq; Christumq; Domini adversum truces?

Cur nationes à lege Dei alienæ, idola colentes, magnâ festinatione usæ motu nihil ipsis profuturo, iram verbis aliisque signis minacibus ostenderunt? Cur Judæi comminationibus nihil Deo aut ejus Uncto nocituris sævitiam exercent? 2. Cur reges etiam potentes, *cum Herode, cæterisque populi Judaici* primoribus consilium iniêre, infensè & crudeliter adversan-

Trepidæ.] Vox communis significans nunc timorem, nunc animi ardorem ex ira, odio, cupidine, *&c.* Hic igitur intelligenda *commotæ, festinantes,* & turbido quasi *palpitantes* furore, uti Virg. Geor. IV. 69.

3 Vincula quin horum fortes dirumpimus, ajunt,
Et lora nostris demimus cervicibus?
4 At pater æthereus, rerum cui summa potestas,
Ridebit impotentium irritas minas.
5 Tum justâ accensus miseros affabitur irâ,
Et per furorem cæca consilia suum
6 Turbabit: Cingamque meum diademate Regem,
Inquit, Sionis jura sanctis collibus
Qui dabit, & latè fundet mea jussa per orbem.
7 Deinde allocutus Dominus est me; Filius
8 Tu meus es, genui te hodiè: me posce, daboque
Omnes ut hæres gentium fines regas,
Quà circumfusis tellus se porrigit undis,
9 Regasque sceptro sempiternùm ferreo;

tes Deo, ejusque, quem unctione regem designavit, Filio? 3. Cur non, inquiunt, audentes aliquid solvimus nos Domini & Uncti ipsius legibus, quibus nos vinctos in officio continere volunt; eorumque imperio, seu jugo rejecto nos liberamus? 4. At Jehovæ, cœlum habitanti, summumque in orbem universum imperium habenti, ludibrio & risui erunt comminationes inanes hominum infirmorum & suis affectibus servientium. 5. Tum Deus irâ meritâ incitatus infelices illos compellabit; eisque implacabiliter offensus stulta cæcorum consilia vana reddet: 6. Egoque, inquit, regiis insignibus donabo eum, quem regem populo meo imponam, qui leges dabit Judæis incolis Hierosolymæ divino cultui & areæ fœderis sacratæ; legesque à me latas gentibus passim toto orbe sparsis promulgabit. 7. Postea Jehova me compellavit dicens, Tu es filius meus, in regni mei administrationem adoptatus, patefeci mundo hoc tempore te meum esse filium. 8. Omnia à me postula & exspecta, efficiamque ut tu mihi hæres institutus, nationes per omnes terras dissipatas, totumque orbem gubernes, in quamcunque partem terra, quam oceanus ambit, extenditur; 9. Regas, inquam, nationes & orbem potentiâ invictâ in perpetuum. Dabo etiam ut, cùm animo tuo libitum fuerit, superbos coërcens humiles reddas, contraque te repugnantes evertas, sicuti rumpuntur vasa formata è luto, quod

---

Continuoque animos vulgi & trepidantia bello
Corda licet longè præscíscere---- & paulo post,
Tum trepidæ inter se coeunt, pennisque coruscant,
Spiculaque exacuunt rostris, aptantque lacertis.

Ita postea Ps. X. *Sic corde trepido palpitans infirmioribus imminet.* Julius, Theologus haud ineptus ut videtur, interpretatur hujus Psalmi exordium ex *Act. Ap. cap.* IV. 25. H.

At pater æthereus.] Præ oculis habuisse videtur illud, Virg. Æn. X. 100.
Tum pater omnipotens, rerum cui summa potestas. L.

Ridebit impotentium.] Benè *impotentium*, sive effrenem iræ violentiam spectes, sive virium debilitatem & inefficaciam; quamvis elegantiùs & usitatiùs priore sensu adhibeatur. Incertus Julius; quare utroque modo explicat. H.

Cumque

Cumque voles, tumidoſque premas, frangaſque re-
Ut ficta fragili vaſa franguntur luto. [belles,
10 At vos, in populos quibus eſt permiſſa poteſtas,
Et jus ab alta ſede plebi dicitis,
Errorum tenebras depellite, diſcite verum;
11 Servite Domino cum tremore; gaudiis
Et timor & Domini accedat reverentia veſtris,
12 Ut miſſum ab illo filium amplectamini;
In vos ne juſtæ vindictam exerceat iræ,
De calle recti devios. Nam, quum brevì
Sæviet injuſtos contra juſta ira, ſcietis
Quàm ſint beati ſpes in illo qui locant.

nullo negotio frangi poteſt. 10. At vos reges, qui jus & imperium in nationes vobis ſubjectas habetis, & judices, qui è tribunali judicium exercetis, mentis cæcitatem, & ignorantiam erroris cauſam à vobis amovete, & veritatem intelligite; 11. Colite Dominum, officium ei præſtantes cum tremore metûs ipſius indicio; timorque Dei, ne eum offenſum mereamini, cultuſque cum pudore ingenuo lætitiæ veſtræ admiſceatur; 12. Ut quem miſit in orbem filium libenter recipiatis, ejque ſubditi ſitis, ne vos à veritate & legibus ejus aberrantes, ipſumque ideo in iram meritam accendentes, ulciſcatur. Nam cùm Deus jure iratus, in homines injuſte vitam agentes brevi tempore animadvertet, tum cognoſcetis quàm ſint felices qui in eo fiduciam ſuam collocant.

Calle,] Lond. 1688, *de calle recto.* RUD.

PSAL. III. CARM. GEN. 3.

David de gravitate afflictionum conquerens, Dei naturâ & experientiâ fidem ſuam confirmat, Deumque orat pro ſalute ſua & populi.

HEu quanta numero viribuſque factio
Me vexat odiis impiis!
Quàm perditorum firma conſpiratio
Conjurat in meum caput!
2 Et aſſeverant ſpem ſalutis in Deo
Supereſſe jam nullam mihi:
3 Quum tu ſub umbra prælianteṃ me tui

Eheu quàm numeroſi quàmque potentes hoſtes in me conjurati, me malevolentiâ & inimicitiâ exſecrabili exercent! quàmque viribus valens turba hominum flagitiis deditorum ſocietatem coit adverſus vitam & ſalutem meam! 2. Et omni aſſeveratione affirmant, nullam mei conſervandi ſpem mihi in Deo, nedum in homine ullo reſtare: 3. Quum tu,

Tam sæpe scuti texeris;
Quum laudis auctor sis meæ, quum gloriâ
Meum corones verticem.
4 Quum nocte Dominus invocantem me suo
De monte sancto exaudiat,
5 Curis solutus & recumbo & dormio,
Resurgo liber à metu.
6 Domino excubante, nec meum formidine
Pectus movebunt agmina
Numerosa, nec si sæva feritas omnium
Conjuret in me gentium.
7 Tu, Domine, in aciem ductor, ut me liberes,
Prodibis; hostium omnium
Malasque franges, impiorum & conteres
Dentes potenti dexterâ.
8 At tu, salutis una spes, populum tuum
Bonitate solitâ amplectere.

Jehova, me cum hoste pugnantem ope tuâ tanquam scuto objecto opertum defenderis; cùm causa sis cur lauder; cùm illustri fama & prædicatione omnium de me, tanquam coronâ, caput meum cingas. 4. Cùm Dominus me nocte precantem de propitiatorio, in templo suo in sancto Sionis monte sito, propitius audiat; 5. Animo securo cubitum eo, somnosque capio, & sine metu denuò cubitu surgo. 6. Cùm pro me Dominus excubias agat, nec exercitus numerosi ullum mihi timorem incutient, nec si omnes gentes inhumanæ adversus me meamque salutem consilium ineant. 7. Tu, Jehova, ante me exibis dux in prælium cum hostibus dimicaturus, ut me eorum violentiæ eripias; maxillasque hostium comminues, manuque validâ dentes eorum franges. 8. Tu verò etiam Jehova, à quo uno vitam & incolumitatem exspectamus, amicè & benevolè geras te erga populum tuum, pristinâ clementiâ usus.

PSAL. IV. CARM. GEN. 4.

David opem Dei implorat contra hostes conjuratos, adhortans eos ut resipiscant, oransque Deum ut se ab eis liberatum verbo & spiritu dirigat.

O Pater, ô hominum divûmque æterna potestas,
Sinceræ mihi conscie mentis,

O rerum creator, ô qui perpetuum imperium habes in homines, in angelos, reges, & judices, quos in Scripturis deorum appellatione dignaris,

O pater.] Hunc versum mutuatus est à Virg. Æn. X. 18. quem etiam imitata est Proba Falconia de rebus divinis ℣ 29.

Qui

Qui mihi consiliique inopi, incertoque salutis,
Imploranti rebus in arctis,
Tutum pandis iter, latumque educis in æquor;
Nunc obsesso fraude malignâ
Da mihi te facilem, & justis bonus annue votis,
Non durâ placabilis aure.
2 O hominum cæcæ mentes, quo me usque relicto
Intenti mendacibus umbris,
Sollicita in vanas torquetis pectora curas?
3 Tandem credite vera monenti:
Quem Deus electum miro dignatur honore,
Per discrimina cuncta tuetur:
Me Dominus clamantem ad se, auxiliumque rogantem,
Mitis & exorabilis audit.
4 Ergo Dei, miseri, nunc saltem agnoscite numen,
Et vitiis absistite pravis;
Vobiscum in tacito per noctem expendite lecto
Longi dicta ac facta diei.
5 Non pecudum fibris Domino, sed mente litatur

qui probè nôsti animum crimine mihi illato vacuum esse; qui mihi nescienti olim quid faciendum sit, & in mortis periculum adducto de vita dubitanti, te tamen in angustiis flebiliter invocanti viam discriminis immunem ostendis, meque angustiis liberatum in campum spatiosum educis; præbe te mihi nunc quoque faventem malâ hostium calumniâ circumsesso, precibusque æquis favens consentias, mihique sis propitius, nec ad audiendam precationem meam difficilis. 2. O homines imprudentes & veritatis ignari, quamdiu, Davide contempto, nec pro rege vestro agnito, audientes consilia frivola & conatus spem fallentes, animos inquietos ad cogitationes inanes convertitis? 3. Nunc saltem mihi veritatem vobis indicanti fidem habete, quem Deus elegit, ut regio honore & dignitate singulari auctum regno præficeret, in omnibus periculis salvum & incolumem servat; Dominus lenis, facilèque patiens se exorari, audiit me cùm eum invocarem opemque ab eo peterem. 4. Ergo hostes mei infelices & ærumnosi jam tandem potentiam Dei reminiscimini, & à vitiis animum depravantibus abstinete; intraque vos noctu examinate in cubili, ubi silentium agitur, quæ interdiu ad serum usque diem loquuti estis aut gessistis. 5. Dominus pecude mactatâ non placatur, sed animi integritate

O Pater, O Hominum rerumque æterna potestas.

O hominum, absque Synalœpha, more poëtarum, qui rarissimè abjiciunt *O* ante vocalem. L.

O hominum cæcæ.] Expressè admodum Julius hæc attribuit Davidi; rectè necne viderint Theologi. H.

Non pecudum fibris.] In radicibus plantarum sunt tenuia quædam & minuta filamenta, ipsæque adeo radiculæ extremæ, quo modo utitur Psal. 80, *Jam*

Innocuâ: si admoveris aris
Hanc, poteris sperare animi securus ab alto
Dextrâ munera larga benignâ.
6 Poscit opes modò degeneres pars maxima vulgi;
Hæc animos vota una fatigant:
At tu me placido tantùm bonus adspice vultu;
Aura tui jucunda favoris
7 Me super irradiet: sat amico te mihi felix,

& innocentiâ; si, adjunctâ tibi hac comite, ad altare ejus accedas, poteris procul dubio sine ullo metu è cœlo, à munifica Dei manu magna & copiosa beneficia exspectare. 6. Multitudo Numinis immemor magna ex parte divitias tantummodò postulat, quæ animos generosos, cœlo videlicet cognatos, labefactant, cùm in terram se curvare humique reptare cogant; hæc sola petitio eorum mentes ad rem attentas sollicitas habet: at tu solum favoris tui, animique mihi placati signum aliquod in vultu ostende, grataque animi tui in me benevoli significatio in splendore vultûs mihi affulgentis sese demonstret; 7. Si tu mihi faveas, rem satis am-

radix teneras fuderat undique fibras. In corporibus vero animantium sunt hepatis & pulmonum extremitates prominentiores. *Neque enim mihi cornea fibra est*; Persius. Hic pro ipsis visceribus accipiuntur. CHYTR. Hæc scribens meminisse videtur Ausonii Ephem.

Si te non pecudum fibris, non sanguine fuso
Quæro: nec arcanis numen conjecto sub extis;
Si scelere abstineo, &c. Vid. locum. Nec oblitus Prudentii Peri Steph. hymn X.

Poscit litari victimas Christo & Patri,
Quas scit placere candidatas simplices,
Frontis pudorem, cordis innocentiam,
Pacis quietem, castitatem corporis, &c.
Ex his amœnus hostiis surgit vapor,
Vincens odorem balsami, turis, croci;
Sublatus inde cœlum ad usque tollitur,
Et prosperatum dulcè delectat Deum. H.

Mente litatur.] Inter *sacrificare* & *litare* hoc interest, inquit Nonius: sacrificare est veniam petere; *litare* est propitiare & votum impetrare. Virg. 4. Æn. *Tu modo posce Deos veniam, sacrisque litatis*, id est, impetratis. Plaut. Pœnulo; *Si herclè istuc unquam factum est, tum me Jupiter faciat ut semper sacrificem, neque unquam litem.* Sic Suetonius in Nerone: *Attendit & extispicio, nec unquam litavit.* Hinc verbum *perlitare*, quo utitur Psal. 20. quod est perfectè litare, & sacrificio facto Deum placare, votique sui compotem fieri. Gel. l. 1. c. 7. *Si hæ res divinæ factæ, riteque perlitatæ essent; aruspices dixerunt, omnia ex sententia processura.* CHYTR.

Opes degeneres.] *Degener* propriè dicitur de animali, plantâ, aut simili, quod à genere deflectit & depravatur: metaphoricè ad alia transfertur, uti hic opes dicuntur degeneres, quoniam à justa virtute & fructu degenerarunt, pro grato erga Deum animo, luxum solum & insolentiam generantes. Si cui vero minus hoc in sensu arrideat epitheton, opes degeneres sint ignobiles, turpes & indignæ, & infra hominum unica vota; quâ significatione non raro hæc vox usurpatur. Sic Lucan. IX. 3.

-------------- *Relinquens*
Degeneremque rogum, sequitur convexa tonantis.

Sic lib. X. 441.----- *Degeneres passus latebras.* Et Tacit. Ann. XI. 19. *Nec degeneres insidiæ fuere adversus transfugam & violatorem fidei.* H.

Aura irradiet.] Splendor & gratia, *Virg. Æn.* VI. 204.

Alter

Alter frugibus horrea ſtipet,
Impleat & multas generoſo nectare cellas,
Et congeſto gaudeat auro:
8 Aſt ego curarum vacuus de nocte recumbam,
Et ſine ſollicitudine ſomnos
Accipiam: tu ſecuram mihi robore mentem,
Tu certâ ſpe pectora firmas.

plam habebo. Alius fruges acervatim in granario accumulet, vinoque leni & delicato repoſitoria omnia referciat, aurumque lætetur in acervos comportare: 8. Aſt ego ſecurus noctu dormitum ibo, animoque tranquillo ſomno me dabo; tu animum meum virtute tuâ, & cor ſpe indubitatâ ſuſtentas.

Diſcolor unde auri per ramos aura refulſit.
Et quo ſenſu, Horat. l. 2. Od. 8. *Tua ne retardet aura maritos.* H.

Somnos accipiam.] Accipere ſomnos pro dormire *ſimpliciter*, minus ſolitum; videtur quid amplius innuere; fortè igitur (nec à loci argumento abſonum) h c vult; certus expergiſcendi ſomnos admittam, mane diſcutiendos. Quod monet illud Plinii, lib. 4. cap. 8. "Accipit autem (Peneus) Euroton, nec recipit, ſed olei modo ſupernatantem brevi ſpatio portatum abdicat." Ubi obiter notanda differentia acuta inter accipere & recipere. H.

PSAL. V. CARM. GEN. 5.

David fretus teſtimonio conſcientiæ, petit ſe à Deo exaudiri, & certus de injuria hoſtium, Dei beneficentiam implorat, petitque ſe ab eo regi, hoſtes retundi, Eccleſiæ laudis argumentum ſubminiſtari.

O Potens rerum Deus, aure leni
Mitis exaudi mea verba, mentis
Mente non durâ tetricuſque triſtes
Percipe queſtus.

O Deus, mundum univerſum & res in eo omnes in poteſtate & ditione tua tenens, mihi propitius & clemens orationem aure facili accipe, nec ſeverus, ſed mente placabili querimoniam ex dolore inteſtino manantem

Mente non durâ.] Quidam verborum horum ordinem ita collocandum volunt; *Percipe triſtes queſtus mentis meæ, mente non durâ, & non tetricus.* Ubi negandi particula repetenda eſt ad vocem *Tetricus.* Eodem nempe modo, quo ipſe Buchananus hiſt. l. 1. cap. 7. *Et non ſolum ad uſus commodi* (de fœtibus imperfectioribus loquitur) *ſed aſpectu minus jucundi exeunt.* Ubi *minus* ſuppleri debet ad (*commodi*) ut oſtendit Ruddimannus in locum. Ita etiam Pſal. 1.

Non iter erroris tenuit, ſeſſorve cathedra

2 Adſpice attentus, mihi quanta tendat
Vox latus; quando mihi Rex Deuſque
Solus es, ſolum veneror precorque
Rebus in arctis.
3 Manè clamantem Deus æquus audi:
Nam tuum caſtâ prece, non inanem
Spem fovens, nomen jubar ante Eoum
Manè ciebo.
4 Tu Deus, lætus pietate verâ,
Impii ritûs ſcelus exſecraris;
Nec frui pravi ſtudioſa mens te
Speret amico.
5 Vis tuos vultus metuit nefaſque;
6 Hoſtis es fraudum & cupidæ cruoris
Cædis; audacem ſimulare linguam

intellige: 2. Animadverte diligenter, quàm vehemens oratio latera & pectus ex motu pulmonum mihi quaſi dilatet; quia te ſolum Regem, Deum, & Dominum meum agnoſco, te ſolum obſequio & reverentiâ colo, bonorumque omnium auctorem profeſſus inclamo, quo tempore in anguſtias adducor. 3. Exaudi, Jehova favens, me diluculo orantem: ego enim à ſcelere purus, bonâque ſpe fretus, ante Luciferi & Solis exortum te inclamabo. 4. Tu autem religione ſincerâ gaudens, ceremonias impias & ſceleratas deteſtaris, nec qui ſtudio ſuo indulgentes mala perpetrant, ullum ex amicitia tua fructum ſe percepturos ſperent: 5. Violenti, ſceleraque nefaria perpetrantes, ſeſe in conſpectum tuum dare formidant; quique dolum aut machinam ad proximum commoliuntur, apud te odio ſunt; 6. Inimicus es omnis crudelitatis cupientis cruorem funde-

Peſtiferæ facilem dedit irriſoribus aurem.

Sic Lucanus de Catone, l. II. 372.

Ille nec horrificam ſancto dimovit ab ore
Cæſariem, duroque admiſit gaudia vultu.

'Απὸ κοινȣ̃ *repetenda eſt hic*, inquit Oudendorpius, *negativa particula* non, *ut jam aliquoties vidimus.* Sic etiam alii, ut oſtendit ibidem vir celeberrimus. Alii autem hoc pacto ordinandam volunt ſententiam, *Et tu non tetricus durâ mente percipe*, &c. Sic infra, Pſal. LV. *Neu meos vultu tetrico ſeverus deſpice queſtus.* Eligat lector; quamvis poſterior nobis magis arrideat. L.

Eoum.] Ἠὼς. Græcis aurora eſt; unde Eous apud Poëtas ſignificat aliquid, quod eſt matutinum aut verſus orientem. ἠῷος ἀλέκτωρ. Variatur autem primæ ſyllabæ quantitas, quandoquidem apud Græcos, & ἠὼς & ἑὼς pro eodem ferè accipiuntur. Virg. I. Georg. *Ante tibi Eoæ Atlantides abſcondantur*, & XI. Æn. *Vota deûm primo victor ſolvebat Eoo.* Ita Propert. *Sive illam Heſperiis, ſive illam oſtendet Eois.* Quod noſter imitatus eſt hìc, & Pſ. 29. *Radiis Hermon tepefactus Eois.* CHYTR.

Audacem ſimulare.] Id eſt, in ſimulando. Sicut Horat. dixit, *Audax omnia*

Falſa

Falsa recides.
7 At tuâ fretus bonitate sacrum
Limen accedam, tua templa inibo;
Ritè adorabo tua sancta castis
Numina votis.
8 Tu mihi, ut casses fugiam dolosos
Hostium, lumen, Deus, æquitatis
Dux tuæ præfer, dubioque cæcos
Dirige gressus.
9 Hostium verum fugit ora; pectus
Incolit fraus spurcitiesque; guttur
Tetrius putri est quod hiat recludens
Funera busto:
Lingua adulatrix tacito veneno
Blandiens cæcos meditatur ictus.
10 O Deus, rerum ô pater alme, gentem
Perde nefandam:
Redde conatus, pater alme, vanos;
Quique te linquunt, scelerum suorum
Sentiant pœnas meritas, ab imâ
Stirpe recisi.

re, linguam quoque mendacia fingere audentem abscindes. 7. Ego verò in lenitate & clementia tua spem habens, terribus templi tibi sacrati propinquabo, ædemque tuam ingrediar, teque qui solo nutu omnia potes, venerabundus ex præscripto legis precibus puris sanctitatis ergo colam. 8. Da mihi, Jehova, ductor meus, justitiæ tuæ intelligentiam, verbique tui cognitionem, quâ ceu laternâ mihi prælucente nassas inimicorum evitem; iterque meum, alioqui cæcutientis & dubitantis quid faciendum sit, rege. 9. Sermo verus ex hostium ore nullus exit, dolus & impuritas in eorum animis habitat; guttur fœdius est sepulchro putrido & malè olenti, quod apertum est, cadavera ostendens; lingua quoque eorum palpans, blandèque me compellans, cùm intus dolus abstrusus lateat, cogitat mihi occulta vulnera infligere: 10. Exstingue, rerum omnium munifice Creator, homines nefarios & sceleratos; infringe, inquam, hostium consilia, eaque inania effice; quique à te deficientes mandata tua deserunt, radicitus exstirpati, delictorum suorum supplicium jure ferant. 11. Sed quo-

perpeti. Sufficiat autem semel indicâsse hunc Græcismum, qui ut apud Horatium, ita in hoc quoque poëmate creberrimus est. Eodem enim modo Græci dicunt, ἱκανὸς ποιεῖν, ἀδίδακτος πάσχειν: quod Flacco est, *indocilis pati*. Ad cujus imitationem Ps. XV. canit, *Fidemque indocilis temerare pactam*. CHYTR.

At tua fretus.] Prima editio And. Harti. *ad tua*. RUD.

Busto.] Proprie locus est, ubi cadaver alicujus combustum & sepultum est.

11 Sed tuâ ſemper bonitate tuti
Gaudeant, qui ſpem poſuere in uno
Te ſibi certam impavidi, tuumque
Nomen adorant.
12 Namque tu rectos animique puros
Largâ opum dextrâ recreas benignus,
Et tui, tanquam clypeo, favoris
Protegis umbrâ.

rum in te ſolo ſpes firma hæret, & qui te unum colunt, ii clementiâ & bonitate tuâ periculi expertes, ſecuri perpetuò lætentur. 12. Tu enim juſtos & innocentes, periculis jam defunctos, manu potenti fovens liberaliter reficis; eoſque favore tuo, velut ſcuti umbrâ Soli objectâ, opertos defendis.

Unde Statius dixit, *Fumantia buſta.* Accipitur ferè pro ipſo ſepulchro, Cic. 2. de leg. *Buſtum aut tymbon violare.* CHYTR.

Umbra.] Quid ſibi velit Julius hac interpretatione, *velut ſcuti umbrâ ſoli objectâ*, haud aſſequor; certè nimius & obſcurior eſt in explicanda ſimilitudine; *Eos favore tuo quaſi obumbrante à malo tegis, velut ſcuto adverſus tela.* H.

PSAL. VI. CARM. GEN. 3.

David ægrotus, iram Dei flagellumque deprecatur, miſericordiam implorat, & ſalutem petit; quibus fide impetratis, de attentione & beneficentiâ Dei contrà hoſtes gloriatur.

DUm fervet ira, Domine, dum mens æſtuat,
Ne me merentem corripe;
Dum ſævientis flagrat in curſu furor,
Exigere pœnas abſtine.
2 O parce, parce: languor ægrum conficit;
Manum ſalutarem admove.
Corpus, ſolutis oſſium compagibus,
Enerve vires deſerunt;
3 Mentemque graviter mœror angit turbidam;

Dum ira tua, Jehova, ſeverior incandeſcit, dumque animus, ceu perturbatione illâ actus, exardeſcit, ne me, quæſo, qui pœnas merui, caſtiges; dum, inquam, indignatio tua ſuccenſentis delictis meis ardet, & adhuc paulatim increſcit, noli de me ſupplicium ſumere. 2. Da veniam, quæſo, oranti; animi enim demiſſio & infractio morbo laborantem conſumit: infirmitati valetudinis meæ manum ſalutem afferentem appone. Corpus invalidum vires deſtituunt, artubus & oſſium juncturis laxatis: 3. Mœſtitia mentem vehementer excruciat, præ dolore nihil liquidò cernentem;

Quo

Quo me uſque miſerum negliges?
4 Quo me uſque linques? jam reverte, ac libera
Ægrum inferûm de faucibus.
5 Ubi ſæva duram mors manum injecit ſemel,
Quis ampliùs meminit tui?
Quis mortis altâ ſubrutus caligine
Nomen celebrabit tuum?
6 De nocte pectus anxium ſuſpiriis
Pulſans, gemenſque, lacrymis
Lavo cubile; ſtrata fletuum madens
Rorata largis imbribus.
7 Caligat acies luminum, doloribus
Hebetata longis; hoſtium
Interque riſus & dolos emarcuit
Color vigorque corporis.
8 At tu ſceleribus turba gaudens impiis,
Faceſſe, ſpem pone irritam:

Quamdiu mei miſeriis oppreſſi nulla te cura attinget? 4. Quamdiu me deſerens hac ægritudine non levabis? tandem ad me redi, morboque gravi affectum ex morte propinqua eripe. 5. Poſtquam mors crudelis, tanquam manu inexorabili injectâ, me ſemel ſibi aſſumtum pro ſuo vendicavit, quis diutius ullam de te mentionem facit? quis tenebris & magnâ rerum ignorantiâ à morte allatâ tectus, laudibus te efferet? 6. Ego noctu pulmones ſub ægro pectore crebrâ ſpiritûs reciprocatione agitans, vocemque lamentabilem fundens, fletu meo lectulum madefacio, veſtis, quæ mihi ſubſternitur, lachrymis multis inſtar imbris effuſis, & tanquam rore imbuta, humida redditur. 7. Pupilla oculorum dolore morbi diuturni obtuſa, velut in caligine, parum videt; interea dum hoſtes exſultantes me rident, & fraudibus ſtruendis intenti ſunt, color & vegeta membrorum omnium vis debilitata eſt: 8. Vos autem, qui de flagitiis nefariis gloriamini, à me recedite, falſam, quam cepiſtis de morte mea, ſpem abjicite;

Reverte.] Fruſtra hic Buchananum reprehendes, utentem *revertere* in præſenti, in ſignificatione redeundi, quod lexicographi dicunt Ciceronem nec Cæſarem unquam ita uſurpâſſe extra præterita; quamvis enim magni hi in primis, non tamen ſoli auctores Latinitatis ſunt: certè Lucretius, & à Q. & à M. Ciceronibus aliiſque laudatus, lib. III. 1073.

Exit ſæpe foras magnis ex ædibus ille,
Eſſe domi quem pertæſum'ſt, ſubitoque revertit.

Aliter etiam legitur *revertat.* & lib. V. 1151.

Circumretit enim vis atque injuria quemque,
Atque unde exorta eſt, ad eum plerumque revertit. H.

Subrutus caligine,] Videtur hic *ſubrui* ſumi pro *obrui*, quod nunquam me vidiſſe fateor, niſi fortè noſter velit, quod Anglicè dicitur, *undermined.* Hoc tamen durius; aut *ſubrutus*, &c. pro *ſubter actus*, *& deorſum impulſus ſub alta*, &c.

Lamenta

Lamenta Dominus & meorum fletuum
Placatus audiit sonum.
9 Dominus benignus supplicem me exaudiit,
Orationique annuit:
10 Subitus ut hostes obruat pudor meos,
Vultusque confundat rubor;
Tristi repentè ut palleant infamiâ,
Fugamque turpem mœreant.

Jehova enim exoratus lamentabiles querimonias, measque flentis voces audivit. 9. Dominus orationi meæ consentiens me suppliciter rogantem exaudivit, & postulationi meæ assensit: 10. Ut repentina scelerum infamia, hostibus inusta, eorum arrogantiam imminuat; ruborque ex pudore ortus, ora eorum turbata inficiat; ut pallidi sint hostes mei ob ignominiam eos contristantem, & inhonestum à me discessum doleant.

Ita enim simplex *ruo* interdum sumitur pro *agere*, *impellere*. Virg. Æn. IX. 516.

Immanem Teucri molem volvuntque ruuntque.

Terent. Adelph. III. 2. *Cæteros ruerem, agerem*, &c. Cicero, Att. II. 15. *Tamen seu ruet, seu eriget rempublicam.* Sed an auctorem habeat dubito. Cui nil horum placet, fortè scriptum putabit, *Qui mortis altâ est obrutus caligine, Nomen celebrabit tuum?* Similis est locutio, Ps. CVI.

---------- Subrutos
Hostes superbos vorticosis æstibus. H.

PSAL. VII. CARM. GEN. 6.

David confidens Deo, exoptat à perfidi accusatione liberari: professus bonæ conscientiæ testimonium, mala, quæ in se struebantur, averti cupit: pronunciat improborum exitium, & Dei laudem à piis prædicatum iri.

IN te salutis spem posui meæ,
Servator orbis: faucibus hostium
Me libera, qui mente sævâ
Interitum mihi moliuntur.

Expectavi à te, custos rerum omnium, incolumitatem meam; eripe me ab hostium crudelitate, qui animo truculento perniciem mihi machi-

Servator orbis.] Ita Dominum Deum, conditorem & conservatorem rerum omnium nominat. Aliàs nomen hoc propriè tribuitur ἀνθρώπων σωτῆρι, sive Salvatori nostro Jesu Christo. Apud Propert. lib. 4. eleg. 6. Eundem titulum Apollo tribuit. Aug. Imperatori hoc disticho,

2 Si nemo vindex afferat: ut leo
Imbelle crudus dilaniat pecus,
Sic me ferus difcerpet hoftis,
Innocui fitiens cruoris.
3 Si verus index me meritò arguit,
Nec falfa mendax crimina texuit;
4 Si damna tranquillo creavi;
Promeritò malè ni peperci:
5 Me perfequatur dum capiat fequens,
Captumque fternat, ftratum & humi pede
Conculcet, & fceptri fuperbum
Proterat abjiciatque faftum.
6 Exfurge, juftas te furor impius
Meorum in iras excitet hoftium:

nantur. 2. Si nemo mihi fe afferto-rem accommodet, me tanquam fuum profeffus: ut leo crudelis pecus imbecillum & timidum dilacerat, fic inimicus fævus fanguinis innocentium cupidus me laniabit. 3. Si delator verus jure me infimulavit, nec calumniator fictam accufationem conflavit; 4. Si injuriam aut malum cuiquam pacato homini intuli, fi malè de me merenti veniam non dedi: 5. Pericula mihi intentet, dum me premens prehendat, prehenfumque humi dejiciat, & in terram dejecto pedibus infultet, magnificumque regni fplendorem deftruat, humilemque reddat. 6. Potentiam tuam, Jehova, iratus exfere, furiofaque hoftium crudelium impietas fic te illis offenfum reddat, uti ipfi meruerunt: attolle te, Jehova,

---

Mox ait; O Longâ mundi fervator ab Albâ,
Augufte, Hectoreis cognite major avis.

Gentibus quoque celebris fuit ζεὺς σωτὴρ; quæ Herculi quoque idem nomen tribuere. CHYTR.

Leo crudus] Pro *crudeli* aut *cruento*. *Crudum* enim à *cruore* dictum volunt. Aliàs *crudum* dicitur quod *incoctum* eft. Unde medicis *cruditas* eft, quam Græci ἀπεψίαν vocant. *Idem*. Priore fenfu Virg. dixit *crudum enfem*, & Stat. *cruda prælia*. L.

Si verus index.] Edit. Argent. fecunda And. Hart, Elzev. 1628, Janfon 1640. Wetften. 1687. *Si verus judex*, repugnante metro. RUD.

Crimina texuit.] Id eft, *calumnias & mendacia concinnavit*, more Græco: Hom. Ιλ. ς' δόλον ἄλλον ὑφαίνειν, id eft, πλέκειν. Ita Propert. *& caufas texere lethi.* Cic. *texere opus, texere epiftolam.* CHYTR.

Si damna tranquillo creavi.] Steph. Plant. Argent, &c.

Si damna pro damnis rependi,
Nec miferis facilis peperci. RUD.

Me perfequatur.] Bellam hi verfus gradationem (quod in Rhetoricis Ariftoteli eft ἐποικοδομεῖν) feu κλίμακα continent, qui hoc modo folutâ oratione expreffus fiet confpectior. Index perfequens me capiat, captum fternat, ftratum proterat, protritum conculcet, conculcatum fepulchro inferat.

Exfurge,

Exſurge, promiſſamque redde
Perfidiæ Deus ultionem.
7 Exſurge, terris luceat omnibus
Auguſta majeſtas tua; te ſuum
Accurrat agnoſcatque Regem
Concilium populi, patremque.
8 O qui potenti ſceptra tenens manu,
Gentes per omnes crimina vindicas,
Me vindica, ſi ritè pœnas
Ore pio innocuoque poſco.
9 O juſte judex, cordis in intimo
Quem nil receſſu præterit abditum,
Frange impios auſus malorum;
Fulci animos refoveque juſtos.
10 Securus hoſtes nil metuo, Deo
Cuſtode; quem ſimplex animi juvat
11 Candor: pios ſervat, maliſque
Exitium aſſiduè minatur.
12 Si perſtet hoſtis, jam gladium tenet,
Jam tendit arcum promtus, & arripit
13 Ferale telum, & igne ſævo
Lethiferas acuit ſagittas.
14 En, qui nefandum parturiit ſcelus,

eaſque pœnas exige & repræſenta, quas de hoſtibus perfidis ſumere pollicitus & minatus es: 7. Expergiſcere ut tua amplitudo venerabilis omnibus terrarum incolis appareat; ut populi cœtus properè conveniat, teque gubernatorem & creatorem ſuum eſſe fateatur. 8. O qui inſignia regni tui manu pollenti tenens in ſcelera omnium gentium animadvertis, me ab injuria hoſtium aſſere, ſi jure & merito, ſi ore puro & innocenti ſupplicium de illis ſumi peto. 9. O qui de rebus humanis juſtè cognoſcis, quem nihil latet in arcanis animi penetralibus abſconditum, deſtrue profanas hominum impiorum molitiones; inſontes verò, ſceleriſque puros confirma & recrea. 10. Ego animo tranquillo hoſtes non formido, cùm Deus me cuſtodiat; qui ſincerâ animi ſimplicitate delectatur; 11. Eoſque tuetur qui ipſum reverenter colunt, impiis verò peſtem ac perniciem perpetuò intentat. 12. Si hoſtis conſilium inſtitutum non mutet, gladium Deus

In Heroico dixiſſet, *Me capiat, captumque necet, tumuletque necatum.* Chytr.

Deo cuſtode.] Horat. l 4. Od. 13. *Cuſtode rerum Cæſare.* L.

Si perſtet hoſtis.] Steph. Plant. &c. *Nam ni redimus, jam.*------- Rud.

Ferale.] Primâ longâ, eſt quicquid funeſtum, dirum, & cum exitio & abominatione conjunctum eſt. Chytr.

Parturiit.] Deſiderativa verba præterito carere omnes ferè Grammatici Con-

Concepit ærumnam, pariet velùt
Quæ vana per somnum inquietas
Ludificant simulacra mentes.
15 Fodit dolosam, ut me caperet, scrobem;
Incautus in fossam ipse suam ruit:
16 In verticem ipsius recurret
Pernicies, recidentque fraudes.
17 Ergo expeditus fraudibus & metu,
Rerum parentis justitiam canam,
Nomenque sanctum; gratiasque
Lætus agam, repetamque laudes.

jam districtum habet, paratusque ad feriendum arcum pugnæ aptat, 13. Raptimque sibi sumit arma funesta, & spicula letum ferentia veneno, tanquam igni crudeli, illita exacuit. 14. Ecce, qui in me facinus indignum & exsecrabile consciscere cupiebat, quique in animo suo me labori & miseriæ destinavit, in lucem edet velut phasmata inania, quæ inter dormiendum hominum mentes perturbatas tanquam ludo quodam exercent: 15. Insidias paravit ad me capiendum; ipse verò imprudens ex insidiis mihi instructis captus est: 16. Pestis mala adversus ejus salutem revertetur, & fraudulenta consilia, quæ in me machinatus est, in ipsum remeabunt. 17. Ego propterea à dolis & timore *Saulis* liberatus, rerum omnium creatoris æquitatem celebrabo, Deumque ab omnibus verendum laudibus tollam, meque lætum ob beneficium acceptum profitebor, beneficiorumque memoriam iterum atque iterum usurpabo.

---

statuunt, sed inde excipi volunt *parturio*, quibus assentiri videtur Buchananus, qui hîc verbo *parturio* præteritum adhibuit, quod tamen Ruddimannus Gr. maj. par. 1. p. 262. apud Classicos se nondum invenisse dicit. L.

Expeditus.] Liberatus, à pedibus animalium, qui cum stupa, aut lino, aut quocunque alio filamento implicantur, dicuntur impediti. Id autem si inde tollatur, & pedes liberi fiant, dicuntur propriè expediri. CHYTR.

PSAL. VIII. CARM. GEN. 7. *

David extollit majestatem Dei ab operibus in cœlo & in terra, maximè verò in homine, tum creato, tum instaurato per Christum.

GEntis humanæ Pater atque custos,
Quàm sancta majestas tui

Jehova generis humani Creator & Conservator, quàm veneranda ab omnibus magnitudo famæ de te percrebrescentis, omnes terrarum incolas,

---

* Buchananus hîc Sapphicum cum Iambico dimetro conjunxit, cujus combinationis jam nullum apud priscos Latinos superest exemplum; libertas au-

Nominis terras ſtupefecit omnes,
Sol quas recurrens adſpicit!
Et ſuper cœli radiantis orbes
Tua magnitudo ſe extulit.
2 Quàm piâ mundum tueare curâ,
Lactentis ævi infantia
Prodit; ut linguas temerè obſtrepentûm
Tibi refutes hoſtium:
Hoſtium, quorum vomit os furorem
In te, ſititque ſanguinem.
3 Luce quum cœlos vitreâ ſerenos,
Pollentis opera dexteræ,
Cerno; quum lunam, nitidaſque ſtellas
Per te creatas conſpicor:
4 Quantulus, mecum tacitus revolvo,
Homo eſt, ut ejus ſis memor!
Quantula humanæ eſt ſobolis propago,
Dignere ut illam viſere!
5 Hunc Deo æqualem prope reddidiſti;

quos ſol in dies revertens cernit, attonitos reddidit! gloria etiam, amplitudinis tuæ teſtis, cœlos multiplices aſtrorum radiis coruſcos tranſcendit. 2. Quantam autem mundo pietatem præſtes, & in eo conſervando curam configas, puelli infantes & lactentes palàm teſtantur; ut mendaces arguas hoſtes tuos, tibi inconſideratè obloquentes, quorum os conviciis amentiæ ſuæ indicibus te conſectatur, avideque ſanguinem fundere cupit. 3. Cùm orbes cœleſtes video luce purâ ſplendidos à potenti manu tua fabricatos, cùm lunam & ſtellas nitentes à te factas cerno: 4. Mecum ipſe clam reputo, quàm vana & infirma res ſit homo, ut ullam ejus rationem habeas! quàm futile & nullius momenti ſit genus humanum, ut eò te demittens oſtendas te pro illo curam gerere! 5. Hominem Deo penè pa-

tem hæc poëtica neutiquam præſtantiſſimo poëtæ vitio vertenda eſt, ut pluribus oſtendit Ruddimannus, in optimo ſuo de Buchananæis metris libello. L.

Gentis humanæ.] Verſus Horatii, l. 1. Od. 12. CHYTR.

Quàm pia.] Steph. Plant. &c.

In Dei laudes patefecit ora
Lactens puelli infantia:
Et tuas vires inimica caſtra
Senſere, & ultrices manus.
Luce, &c. RUD.

Hunc Deo æqualem.] Clericus in Biblioth. veteri & recent. T. XIX. part. II. p. 142. melius potuiſſe Buchananum vertere, *Angelis æqualem propè reddidiſti*, cenſet. Non curat, ſcilicet, ille an metri ratio conſtet, dum ſententias, quas fovet, inculcet, & detorqueat divina oracula in ſuos ſenſus. BURMANNUS. Rectè hîc Burmannus Poëtam noſtrum contra Clericum defendit ob rationem hic allatam: ſed præcipuè quod hîc Buchananus fideli-

Ornâsti honore & gloriâ:
6 Et tuæ dextræ super universa
Opera creâsti principem:
Cuncta vitalis quibus haustus auræ est,
Illi dedisti sub pedes.
7 Huic boves parent & oves, pecusque
Quodcunque campis pascitur;
8 Quique pennarum celeri volatu
Metitur ales aëra;
Quique pinnarum celeri natatu
Piscis pererrat æquora.
9 Gentis humanæ pater atque custos,
Quàm sancta majestas tui
Nominis terras stupefecit omnes,
Sol quas recurrens adspicit!

rem fecisti, eumque rerum omnium imperio & agnitione, nominisque splendore decorasti; 6. Et in omnes res à te creatas illi uni principatum detulisti, homini parere coëgisti animalia omnia quæ aërem vitæ custodem hauriunt: 7. Eidem boves & oves obsecundant, omneque animal cicur aut ferum quod per agros nutritur; 8. Omnisque avis quæ per aërem præpeti plumarum cursu fertur, omnisque piscis, qui veluti axillarum veloci natatione per mare transit. 9. Jehova generis humani Creator & Conservator, quàm veneranda ab omnibus magnitudo famæ de te percrebrescentis, omnes terrarum incolas, quos sol in dies revertens cernit, attonitos reddidit!

---

ter & pressis vestigiis sacri Scriptoris verba secutus sit; ibi enim ad verbum exhibetur, *Deficere facies eum paullulum à Deo.* Vid. præfat. Buchanani operibus præmissam. L.

Haustus auræ vitalis.] Poëticè pro *ipsa vita*, quæ tamdiu inesse corpori creditur, quamdiu *vitali vescitur aura*, seu quamdiu spiritum ducit. CHYTR.

Ales.] In auguriis veterum, aliæ volucres vocabantur *oscines*, quæ voce & cantu; aliæ *alites*, seu *præpetes*, quæ volatu aliquid prænuntiare putabantur. Utrumque complexus est Virgil. de augure loquens: *Qui volucrum linguas, qui præpetis omina pennæ*, &c. Hic poëticè pro quavis ave usurpatur. CHYT.

PSAL. IX. CARM. GEN. 8.

David gratias agit Deo de Goliatho occiso, & fusis Pelisthæis: & pios secum hortatur, ad Dei majestatem, officium, & opera celebranda: additur forma precationis, quam tunc fideles habuerunt pro salute sua, & hostium dejectione.

RErum certa salus, te cano, gratias
Exsolvo meritas ex animo tibi:

Et miranda futuris
Pandam facta nepotibus.
2 Tutus præsidio nil metuam tuo:
Lætus læta canam sed tibi carmina;
Te laudabo supremi
Æternum ætheris arbitrum.
3 Spes hostis temerè elatus in improbas,
Conversus trepidâ terga dedit fugâ,
Et virtute potentis
Dextræ pessum abiit tuæ.
4 Tu vindex cupidos exitii mei
Perdis; tu trepido præsidium es reo;
Tu litem mihi judex
Ex alto dirimis throno:

Te, mundi totius incolumitatis causa præsens, carmine celebrabo; justamque tuorum beneficiorum memoriam usurpans, eam tibi tanquam hostiam votivam lubens reddo: posterisque res miras à te gestas narrabo. 2. Si te mihi custodem præbeas, periculi expers nihil timebo; sed hilarem in modum cantiones, lætitiæ meæ testes, in laudem tuam cantabo, teque perpetuum cœlorum & cœlicolarum judicem prædicabo. 3. Hostis in exspectationem rerum immodicarum sine causa erectus, in fugam celerem & tumultuosam versus abiit, vique tuæ manûs pollentis pessundatus est. 4. Tu hostium meorum ultor, eos exstinguis qui cupiunt me extremum diem morte conficere: Tu mihi in turbido animi mei motu, dum reus fio, adjutor es: Tu ab excelso tribunali tuo de causa mea co-

---

Rerum certa salus.] Iisdem verbis Cæsarem Domitianum absurdè compellat Martialis, l. II. 91. *Rerum certa salus, terrarum gloria, Cæsar.* L.

Æternum ætheris arbitrum.] Periphrasis Dei, cujus arbitrio cœlum & terra condita sunt & conservantur. CHYTR.

Conversus trepidâ terga dedit fugâ.] Quidam fortè legendum malint, *trepidæ fugæ.* Ita enim Ovid. Met. V. 322. ------ *Cunctosque dedisse terga fugæ* ---- & Met. XIII. 879. *Terga fugæ dederat conversa Symæthius heros.* A Buchanano tamen stat Virgilius Geor. IV. 85. *Aut hos versa fugâ victor dare terga subegit.* RUD.

Pessum abiit.] Pessum adverbium idem significans quod Græcis κάτω, id est, deorsum, & quasi sub pedes depressum. Lucret. 6. *Pessum subsedère suis pariter cum civibus urbes,* loquens de terræ motu. Columel. l. 12. c. 6. "Est "aliud muriæ maturæ experimentum. Nam ubi dulcem caseum demiseris "in eam, si pessum ibit, scies esse adhuc crudam: si innatabit, maturam. Hinc *dare pessum* & *pessundare,* item *ire pessum,* sicuti, *dare venum* & *venundare,* item *ire venum* seu *venire,* id est, venalem esse. CHYTR.

Trepido præsidium es reo.] Horat. l. II. Od. I. *Insigne mœstis præsidium reis.* Ovid. Pont. lib. I. Ep. 2. 118. ------ *Auxilio trepidis qui solet esse reis.* Sic infrà, *Miseris præsidium pates.* H.

Throno.] Vocem hanc ante Plinium, lib. XXXV. c. 9. usurpâsse neminem

5 Tu

5 Tu gentis valido robore barbaræ
Compefcis furias; deftruis impios,
Ut nec nomina feris
Narret fama nepotibus.
6 En, hoftis tumidæ quò recidunt minæ!
En, qui fternit humi funditùs oppida,
Et proftrata perennis
Condit nube filentii!
7 At rerum Dominus perpetuus thronum
Fixit perpetuum juftitiæ fibi;
8 Orbem ut legibus æquis,
Ut juftè populos regat.
9 Quum vis incubuit fœta fuperbiâ
Infreni, miferis præfidium pates;
Tuti pandis afyli
Arcem rebus in afperis.

gnofcens, decîdis: 5. Tu gentis inhumanæ furorem potenter fedas; impios verò fic evertis, ut ne fermo quidem hominum differminatus eorum nomina pofteritati indicet. 6. Ecce arrogantes hoftis comminationes quorfum evadunt! ecce quàm mifera fit conditio ejus, qui interminatus eft oppida à fundamentis folo æquare, eaque everfa obfcuritate & taciturnitate perpetuâ abfondere! 7. At totius mundi dominator & rex æternus æternum fibi tribunal ad juftitiam exercendam conftituit; 8. Ut orbis incolas juftis conftitutionibus, omnefque nationes juris æquitate gubernet. 9 Cùm violentia faftu impotenti plena orbem invafit, auxilium præfens es calamitofis, quos in rebus adverfis tutos & incolumes fic confervas, nemo ut eis fine permiffu

---

affirmat Vavaffor: cujus tamen auctoritate fatis hic Buchananus fuffulcitur; præcipuè cum eâ etiam ufi fuerint Tertullianus, Prudentius & Juvencus. L.

En hoftis.] Steph. Plant, *&c.*

Tu ferrum è manibus detrahis hoftium:
Profternifque folo funditus oppida,
Et proftrata perennis
Condis nube filentii.

Tu rerum fine fine imperium tenes,
Fixifti folium juftitiæ fibi,
Orbem ut legibus æquis,
Ut juftè populos regas. Rud.

Condit nube filentii.] Bella tranflatio. Hinc Pindarus alicubi de re eadem loquens, λάθας νέφος, id eft, oblivionis nubem dixit. Chytr. Claudian. carm. I. 32.

--------- *Quam nec ventura filebunt*
Luftra, nec ignotâ rapiet fub nube vetuftas. Rud.

Vis fœta fuperbiâ.] *Fœtus,* Subftantivè, alias γέννημα, eft rerum tam animatarum quam inanimatarum. Virg. Georg. IV. *Nec fœtus nixibus edunt.* Ovid. Met. IV. *Arborei fœtus.* Et Virg. Geo. II. *Fœtus nemorum, & longo pubefcit vinea fœtu.* Hîc adjectivè idem fignificat cum gravido ac pleno. *Fœtum* enim dicitur animal prægnans ante & paulo poft partum. Eleganti igitur

10 In te uno meritò ſpem ſolidam locant,
Qui novere tuum nomen, & ultimo
Ut diſcrimine amicos
Nunquam deſtituas tuos.
11 Ergo arcis meritâ laude Sioniæ
Cuſtodem Dominum pangite; conſilî
Decreta ardua gentes
Latè ferte per exteras.
12 Vindex innocui ſanguinis expetit
Pœnas; vi tenues nec ſinit opprimi
Impunè; applicat aurem
Clamantûm querimoniis.
13 Afflictas bonus ô res propiùs meas
Contemplare, odiis quem petit improbis
Vis hoſtilis; & atræ
Mortis faucibus eripe:
14 Ut, quà mole Sion creſcit in æthera
Latè conſpicua, laudibus efferam
Te, lætuſque ſalutem
Acceptam referam tibi.

tuo nocere poſſit. 10. In te ſolo jure optimo ſpem firmam ponunt, qui veram tui cognitionem habent, quique novere, quo pacto eos, quos caros habes, in ſummis periculis nunquam deſeras: 11. Itaque juſto præconio Deum Sionis ſervatorem prædicate, conſultaque propoſiti divini ſublimia, de rebus maximi momenti, extra gentem Iudæam diffusè promulgate. 12. Deus ultor de fuſo inſontûm ſanguine ſupplicium expetit, nec pauperes & imbecillos impiorum violentiâ everti ſine pœna permittit, ſed aurem querelis ſe invocantûm inclinat. 13. Tu autem clemens & propitius, meam afflicti ac pene perditi conditionem intuere, quem hoſtis violentus ingenti odio adductus invadit, meque à pallida morte propinqua ſubtrahe: 14. Ut ubi Sion ſeſe magnitudine attollit, quæ è longinquo perſpici poteſt, te celebrem, teque vitæ & incolumitatis meæ aucto-

translatione, *vim ſuperbiâ fœtam*, id eſt, *prægnantem & gravidam ſuperbiâ*, dixit. Violentia enim plerumque cum ſuperbia conjuncta eſt. Virg. *Loca fœta furentibus auſtris.* Et, *Non inſueta graves tentabunt pabula fœtas:* Horat. *Vulpes fœta.* Et hic noſter Pſal. CV. *Regia fœta ranis.* CHYTR.

[1] *Dominum pangite.*] Propriè *pangi* dicuntur plantæ, quæ in ſcrobes defiguntur. Hinc verſus quoque pangi, id eſt, ſtylo in tabellam ceream impreſſo quaſi exarari videntur. Cicero Tironi, *An pangis aliquod Sophocleum?* Hor. *Ego mira poëmata pango.* IDEM. Vid. inf. ad Pſ. XLVII. H.

Ut, quà mole Sion latè conſpicuâ.] Plerique *conſpicua* cum *mole* conſtruunt: Rudimanno tamen de *Metr. Buch.* concinnius, & Latini ſermonis genio accommodatius videtur ad τὸ *Sion* referri, atque adeò in nominandi caſu eſſe

15 De-

15 Demersit meritò fraus sua perfidas
Gentes exitio: queis alios plagis
Irretire parabant,
Hæsere impliciti pedes.
16 O miranda Dei judicis æquitas!
Fraudis fraude suâ prenditur artifex.
O res pectoris altis
Condenda in penetralibus!
17 Sic est; interitu devorat impios
Improvisa dies; immemores Dei
Gentes mors inopina
Æternis tenebris premit.
18 At confisa Deo nuda modestia
Æternùm Domini non animo excidet,
Nec læto miserorum
Spes frustrabitur exitu.
19 Rerum surge parens, neu sine ut impotens
Adversus tenues crescat homunculus;
Et juris preme frenis
Gentes arbiter impias.
20 Circumsiste tuæ mole potentiæ,

rem esse libenter agnoscam. 15. Infidos sua ipsorum perfidia justo supplicio evertit; ipsi pedibus colligatis in retibus detenti sunt, quibus alios involvere conabantur. 16. O magna est Dei justitia cùm judicium exercet! auctor fraudis dolo, quem aliis struxerat, ipse capitur: O digna est hæc res, quæ in penitiore loco pectoris, imisque sensibus reponatur! 17. Ita se res habet, tempus inexspectatum pravos religionis hostes clade exitiali absumit; mors opinione celeriùs impios occupans, perpetuâ oblivione obruit religionis & Dei contemtores, credentes Deum res mortales curæ non habere: 18. At modestos ab omni fuco vacuos, quibus in Deo fiducia est, Dominus in perpetuum oblivioni non dabit; nec afflictorum exspectatio jucundo exitu privabitur. 19. Ostende potentiam tuam rerum omnium Creator, ne permitte homuncionem arrogantem sese insolentiùs contra pauperes & modestos efferre; & veluti freno equi coërcentur, sic tu Judex ignaros religionis contemtores jure cohibeto. 20. Hostes magnitudine virium tuarum undique circumveni, eorumque

positum; si ita constructio fiat, syllaba brevis ob cæsuram erit producta. qualia multa apud optimos auctores occurrunt, ut vir Cl. ibidem ostendit. Verùm pace tanti viri, hæc constructio videtur nimis coacta & neutiquam necessaria: aptè enim & eleganter cum *mole* construitur. L.

O res pectoris altis condenda in penetralibus.] Expressit Paraphrastes his verbis vim vocis Ebraicæ, SELAH. CHYTR.

Terroremque feris mentibus ingere;
Agnoscat malè firmam
Sortem gens hominum suam.

animis omnis humanitatis expertibus timorem injice, ut homines conditionem suam intelligentes, eam infirmam & debilem esse fateantur.

PSAL. X. CARM. GEN. 3.

Queritur apud Deum Ecclesia, se in manus impiorum traditam, quorum malum animum, maledicta, maleficia, & blasphemias explicans, bonorum perpessiones ostendit: denique orat, ut suorum misertus improbos contundat, & pios liberet.

QUònam usque custos gentis humanæ tuos
In rebus arctis negliges?
2 Quònam aberis usque, dum pios tyrannide
Premit arroganter impius?
O si scelestum vergat in caput scelus,
Suisque pereat artibus.
3 Dum mentis explet per nefas libidinem,
Sic gloriatur impius;
Sic gaudet in se, sempiternum ceu decus
Rectis parârit artibus.
4 Æqui atque iniqui negligit discrimina
Infrenis arrogantia,
Suæque plaudit suaviter prudentiæ,

Quamdiu, generis humani Servator, populi tui, dum res illi adversæ sunt, nullam rationem habebis? 2. Quamdiu deerit illi tuum tanquam absentis auxilium, dum populus religionis contemptor impotenti dominatu Dei cultores superbè opprimit? Utinam scelesta hominum sceleratorum consilia in ipsos pravos conversa redundent, sceleribusque artifices suis artificiosis inventis perdantur. 3. Dum scelestus nefariè perficit quæ animo effrenato cupidè appetivit, sic sese jactat, sic intra se lætitiâ perfruitur; ceu gloriam nunquam intermoriturani honestis rationibus sibi comparârit. 4. Hostis indomitus & superbus nihil curat, sitne æquum an iniquum, bo-

Vergat in caput.] Id est, *recidat*, ut, quod sequitur, *suis pereat artibus*, juxta illud Salomonis; *Dolus recidit in cor fabricantium malum: in consiliarios autem pacis lætitia.* Est autem *vergere*, leniter *inclinare*, *demittere*, aut etiam *se extendere*. Hinc *vergere in meridiem* aut *septentrionem*. *Dies vergens in noctem.* *Invergere* verò idem quod *infundere* est. Virg. *Frontique invergit vina sacerdos.* CHYT.
Æqui atque iniqui.] Steph. Plant.

Nullum

Nullum esse quod putet Deum.
5 Felicitatis somnio indulget suæ,
Quòd cuncta cedant prosperè;
Nec te futurum cogitat vel judicem,
Vel perpetrati vindicem.
6 Hostes minoris æstimat nihilo suos,
Sic ipse secum computans,
Incommodi expers ad senectam usque ultimam
Securus ævum transigam;
Non cura lætis ulla sese gaudiis,
Non ægritudo interseret.
7 Os exsecranda despuit convicia,
Spumatque probris & dolis;
Bonis labores continenter pestilens
Lingua & dolores parturit.
8 Circa viarum compita insidias locat,
Ut innocentem clam involet;

num an malum, quod facit; sibique amanter blanditur, putans sese idcirco præ aliis prudentem esse, quòd cum animo suo cogitet Deum nullum esse, qui res mortalium curet, & in peccata animadvertat. 5. In utramque aurem dormiens, falsò se putat felicem esse, quòd omnia illi secunda eveniant; neque illi in memoria est, te vel cognitorem, vel facinoris patrati ultorem futurum. 6. Inimicos suos nullius omnino pretii facit, sic intra se rationes subducens; ego nullo auctus damno, curisque vacuus, ad extremum usque vitæ terminum ætatem agam; nulla sollicitudo, nullaque animi molestia sese meâ lætitiâ vehementi miscebit. 7. Os ejus detestabiles contumelias in quosvis effundit, verbisque probrosis & fraudibus abundat; lingua veneno maledicentiæ plena, molestias, animique ægritudinem bonis assiduè creare cupit. 8. Ad itinerum concursus insi-

Nec deest nefandam scurra mentem percitus
Turpis lucri cupidine,
Linguam procacem probra cœlo dicere
Qui prosequatur laudibus.
At ille cæcâ turgidus vesaniâ,
Et in futurum improvidus,
Dum machinatur sæva, securus Dei,
Præcogitatum urget nefas.
Seu se tenebris induit nox, seu dies
Lucem refudit auream,
Animum nefandis ille curis carpitur,
Scelusque comminiscitur.
Nec te, &c. RUD.

Spumat dolis.] i. e. *dolosis verbis.* Ni malis, *spumat ore præ æstu* & malignâ animi agitatione in dolis machinandis. H.

Compita.] Loca, ubi plures viæ seu itinera competunt. Ovid. *In ternas compita secta vias.* CHYTR.

Involet innocentem.] Quasi *volâ* injectâ comprehendat & constringat. Non enim componitur à verbo, *volo, as, are*; sed à nomine *vola*, quæ propriè est cavum illud in media manu vel pede. Est igitur hîc *involare*, quasi *in volam capere.* CHYTR.

Inten-

Intentus oculis intuetur acribus
In transeuntes pauperes.
9 Qualis cruentus subter alta delitet
Spelæa conditus leo;
Sic, è latebris corde trepido palpitans,
Infirmioribus imminet;
Et occupatos multinodis nexibus
Nassæ involutos attrahit,
10 Malisque subigit; & tenebris occulit
Crudelitatem callidus:
Ah, strage quantâ transeuntes perculit,
Grassatus istis artibus!
11 Sic deinde secum colligit malè credulus,
Hæc prorsus ignorat Deus;
Avertit ora rebus humanis sua,

diatores statuit, ut innoxium occultè invadat; ad impetum etiam faciendum paratus, inopes prætereuntes oculis acutis spectat: 9. Qualiterque leo sanguinarius in spelunca occultus latet, sic ille è loco secreto, spiritum corde trementi celeriter ducens, ad irruendum in invalidos sese parat; eosque deprehensos, & retis multorum nodorum complexu implicatos ad se trahens accipit, multisque calamitatibus domat; 10. Locisque tenebrosis sævitiam suam cautus abscondit: eheu quantâ cæde prætereuntes afflixit, hisce dolis violenter agens! 11. Postea apud se tacitus sic ratiocinatur, in perniciem suam facilè sibi credens, Hæc omninò nescit Deus; oculos aliò avertit ab his quæ apud homines geruntur, licitum & illicitum nihil cu-

Et occupatos multinodis nexibus,

Nassæ involutos attrahit.] Legendum *Multinodis*, πολυπλόκοις, ut penultima sit longa; à nexu multorum nodorum. Ita Lucretius dixit, *Multangulus*. Plin. *Multicaulis*. Ovid. *Multiforus*. Varro, *Multinummus*. Ad quorum similitudinem eleganter vocabulum hoc πεποιημένον conformavit. Chytr. Ita omnibus libris dispungitur hoc distichon: mihi verò sententiæ hic ordo videtur, *Attrahit occupatos involutos multinodis nexibus nassæ*; quo pacto cum *nassæ* hîc non dandi sed gignendi casu sit positum, incisum post *nexibus* delendum arbitror. Vide Julii Ecphrasin. Rud. In prima Stephanorum fratrum editione, Argentoratensi eodem anno, aliisque, habetur *multimodis*, contra metri legem, ut observat Chytræus. In edit. Roberti Stephani anno 1580, Morgiis 1581, Chytræi, & Julii, *multinodis*. Est autem adjectivum primæ & secundæ declinationis, ut hîc, quemadmodum construit Ruddimannus, & apud Apuleium. Prudentius declinat in tertia, & sic quibusdam videtur esse hîc, ut construatur cum *nassæ*. Fallitur autem Chytræus, qui existimaverit Buchananum hanc sibi finxisse vocem. L.

Nassæ.] *Nassa* propriè textum vimineum, in quod escâ impositâ pisces alliciuntur, ita ut ingressis non pateat exitus. Hîc metaphoricè accipitur pro dolis & machinationibus fraudulentis. Chytr.

Fandi & nefandi negligens.
12 Exſurge, Domine, tolle in altum dexteram,
Librata fige vulnera;
Ope deſtitutos ne pios ſilentio
Oblivioſo deſere.
13 Tene impiorum pervicax veſania
Sic audeat contemnere?
Secreta ſecum corde tacito ut murmuret,
Humana non curat Deus.
14 Cernis profectò cuncta, cernis; & tuam
Sceleſtus in manum cadet;
Ut te labores & dolores pauperum
Non præterire intelligat:
Tibi relictus eſt inops atque innocens;
Tu tutor orbos protegis.
15 Tu frange vires impii, violentiam
Tu mentis improbæ doma;
A ſtirpe cæſa donec impietas ſimul
Eliminetur & impius.
16 Tum firma Dominus ſeculorum in ſecula
Sceptra obtinebis imperî,
Genteſque terræ finibus procul tuæ
Exterminabis impias.
17 Hæc vota duris obruti laboribus,

rans. 12. Expergiſcere, Iehova, manumque alte leva, plagaſque cum libramento & pondere factas impiis inflige; nec bonos auxilii expertes, per ſilentium oblivionis indicium, relinque. 13. Tene pravi pertinaces & vecordes non verentur ſic negligere? ut ſeorſum tacite apud ſe muſſent, Deus res humanas negligens, ſcelerum vindex non erit: 14. Vides certè omnia quæ geruntur, ipſa pravorum facta annotans; & ſceleratus in tuam poteſtatem perveniet, ut ſciat moleſtias & anxietates inopum à te non ignorari: auxilii & ſceleris expers in tuam cuſtodiam traditus eſt; Tu defenſor parentibus privatos tueris. 15. Tu hominis ſcelerati potentiam imminue, mentiſque malæ inſolentiam ſubige, quoad uſque malitia unà cum malo radicitus exſcindatur: 16. Tum tu verè Rex regnum ſtabile in perpetuum habebis, nationeſque religionis expertes à limitibus terræ, quam tibi hæreditatem recepiſti, longè expelles. 17. Pii moleſtiis gravi-

---

Librata vulnera.] Librare vulnera, i. e. tela jam pridem librata tandem ejaculari, & hoſtem vulnerare. *Librari* enim de telis dicitur, cum iis ictum alicui intentamus. Virg. Æn. IX. *Ecce aliud ſumma telum librabat ab aure.* Quo exprimitur geſtus haſtile vibrantium. CHYTR.

Has

Has ſupplices fundunt preces;
Animoſque ſtimulis incitati talibus,
Te lacrymantes poſtulant;
18 Pupillum & inopem ut vindices potentium
Ab impotenti audacia;
Homo ut feroces ſpiritus ponat, ſuæ
Infirmitatis conſcius.

bus oppreſſi, hæc deſideria ſua apud te exponunt, tibique ſupplicantes ita precantur, animiſque commoti his incitamentis cum lachrymis à te petunt; 18. Ut orbum patre & opis expertem à violentia & arrogantia effrenata liberare velis; ut homo vas terreum animi ferociam deponat, probè ſciens vires ſuas admodum exiguas eſſe.

PSAL. XI. CARM. GEN. 6.

David ab hoſtibus contumeliis & perſecutionibus affectus, graviter eos reprehendit, irrita fore eorum conſilia prædicit: Deumque Judicem cognoſcere, probare, & judicaturum eſſe ſingulos ex æquo & bono oſtendit.

QUum ſpe ſalutis non dubiâ fruar,
Deoque fidam, vos mihi dicitis,
Faceſſe rupes in remotas,
Antevolans pavidas volucres.

Quum ſpe firmâ incolumitatis me ſuſtentem, illamque in Deo ſpem ponam, vos, *oraculis Dei minimè credentes, quaſi vitæ meæ conſulentes,* ſic mihi obſtrepitis, *Si ullam vitæ tuendæ rationem habes,* abi hinc in montes longinquos

Quum ſpe.] Hymnus inter alios ſane lepidus, quem lepidè imitatur, iiſdem numeris Græcè, vir pius ac doctus Joannes Serranus Buchanani cultor profeſſus, in illo delectu pſalmorum Græco, qui prodiit una cum pſalmis Buchanani è regione, ab Henrico Stephano impreſſus & laudatus, anno 1575, ut pateat quam honorus & imitatione dignus à viris doctis ſui ſeculi habitus fuerit. Vide ejus Epiſt. in edit. Burm. p. 740. Græcum ſubnectere viſum eſt. H.

ΨΑΛΜΟ'Σ ια, σχετλιαστικῶς εὐκτικός.
Ἐπεὶ καθίζων ἀθανάτῳ κέαρ
Ἐφησυχάζω, τίπτε κελεύετε,
Ῥώγων ποτὶ σκληρῶν κάρηνα,
Ὄρνεον ὡς τρομερὸν, φυγεῖν με;
Πέλαζε νευρῇ ὠκύμορον βέλος,
Δένδιλλε πέζω σχέτλιος, εὐσεβεῦς
Βάλλειν κάρηνον, καὶ λαθραίοις
Ὀρθονόους παγίδεσσι μάρψαι.
Σὺ δὲ κεγλαιῷ, παμβασιλεῦ, θεὸς
Κίκυν χαλέπτεις δυσσεβέων, κακὰς

2 Intendit arcum, en aſpicis, impius,
Nervo ſagittas admovet, ut petat
Incogitantes è latebris
Innocuos animique rectos.
3 At tu potenti, Rex bone, dexterâ
Domas rebelles, & facis irrita
Decreta veſani furoris
Contra humiles malè nil merentes.
4 Æterna cœli templa colens Deus,
Et lucido aſtrorum in ſolio ſedens,
Humana per terras acutis
Facta oculis ſpeculatur omnes.
5 Non juſtus illum, non latet impius
Cuncta intuentem; ſed ſtudio ad nefas

celerior quàm aves timidæ volant; 2. Sceleratus enim, inquitis, arcum curvavit, en tu Deus vides, chordæ jacula ſua adaptat, ut de improviſo è loco occulto innocentes hominesque ſimplices invadat. 3. At tu, Rex benigne, manu forti inimicos ſubigis, vanaque reddis conſilia hominum inſanè & vehementer furentium, quæ contra ſimplices nihil commeritos ceperunt. 4. Deus ſempiternum cœli ſacrarium habitans, & in throno cœleſti ſplendido ſedens, *ad jus dicendum paratus*, res humanas in univerſo orbe intentè aſpicit; 5. Vir bonus non eſt illi ignotus, vir malus

---

Βουλευμάτων ῥίζας ἐναίρων.
Ὦ ϖλὸς ἀτὰρ τί κακὸν τέλεσσε,
Ὑψοῦ θοώκοις ἑζόμενος, μέγας
Πάμπαν δίκαιός τ' οὐράνιος θεὸς,
Ἀνδρῶν ἁπάντων φῦλα πάντα
Δέρκεται ὀξυπόροις ὀπωπαῖς.
Χὠ τὸν δίκαιον τόν τ' ἄδικον νοεῖ·
Καὶ δὴ κακοῦ ῥεκτῆρι κολεῖ, βίας
Φίλῳ διαιτητὴς ἁπάντων
Ἀθάνατος νεμεσᾷ διαμπάξ.

Εἰς τοὺς δὲ θεῖον, πῦρ μαλερὸν, φλόγας,
Θύελλαν, ἄτας καὶ θανάτους Θεὸς
Λάβρως ἐπομβρήσει, καθῆκον
Πρήξεσι τῶν δὲ γέρας κακῆσι.
Καὶ δὴ δικαίους κηρόθι πάντοτε
Πάμπαν δίκαιος δὴ τελέθων φιλεῖ,
Δίκαιον ἀθρῶν οἷς ὀπωπαῖς,
Κεδνὰ παρεισάμενος δικαίῳ.

Humiles.] Intelligendum *pauperes*; obſcuriùs enim interpretatur Julius, *ſimplices*. H.

Æterna cœli templa.] Vid. infra ad Pſ. LXXVI.

Speculatur.] Quaſi è *ſpecula* cœli intuetur. Eodem pænè verbo utitur Prudentius, in verſibus omnium piorum obſervatione digniſſimis, & cum hoc quoque pſalmi loco planè congruentibus.

Speculator adſtat deſuper,
Qui nos diebus omnibus,
Actuſque noſtros proſpicit,
A luce prima in veſperum.

Hic teſtis, hic eſt arbiter,
Hic intuetur quidquid eſt,
Humana quod mens concipit.
Hunc nemo fallit judicem. CHYTR.

Pronos

Pronos maligno justus orbis
Ex animo moderator odit.
6 Super scelestos retia depluet;
Ignes remisto sulphure flammeos
Ad impios eliminandos
Fulmineæ rapient procellæ.
7 Justosque justus justitiæ parens
Amore sancto amplectitur unicè,
Et fraudis ignaram ante vultus
Assiduè videt æquitatem.

non præterit illum in omnia intentum; sed æquus mundi rector, & judex, odium ingens habet in homines pravo animo ad scelus proclives; 6. Super improbos casses tanquam pluviam dejiciet, tempestatesque cum fulmine irrumpentes secum trahent ignes adjecto sulphure ardentes, ad homines sacrilegos exstinguendos. 7. Æquitatis autem studiosos Deus recti & æquitatis auctor amore inviolabili prosequitur, justos quoque doli immunes rectumque sequentes semper ob oculos habet.

Remisto.] Pro *misto.* Compositum pro simplici. Horat. Arte poëtica. *Sic veris falsa remiscet*, pro *miscet.* CHYTR.

PSAL. XII. CARM. GEN. 9.

David aulicorum calumniis pressus; opem Dei implorat, adductâ promissione fidem suam confirmat, & salutem petit.

AFfer opem, servator opem fer; pulsa recessit
Intemerata fides:
2 Nuda fides hominum fugit commercia; vana
Cum socio loquitur
Quisque suo, blandâ exercens mendacia linguâ,
Corde scelus meditans.

Sis auxilio, generis humani Custos; nam sincera dictorum constantia ab hominibus ejecta è terris abiit; 2. Simplex & pura fides hominum consortia deseruit, ejus inquam tenaces inter homines esse desierunt; unusquisque [*cum*] familiari suo verba inania facit, mendacium sermone jucundo dicens, res autem nefarias animo secum cogitans. 3. Utinam Deus ora to-

Pulsa recessit intemerata fides.] Virg. Æn. II. 142.
Per si qua est quæ adhuc restat mortalibus usquam
Intemerata fides. L.

Nuda fides hominum fugit commercia.] Omnibus libris virgula post [*fides*] interjicitur: male meâ sententiâ. Vid. Julii Ecphr. RUD.

3. Ora

3 Ora Deus fraudum dulci medicata veneno
Conterat, & penitus
Grandiloquam ex ima linguam radice revellat;
4 Quique pudore carent,
Dicere nec metuunt; Falſa ad perjuria linguas
Fortiter intrepidi
Aſſueſcamus, & os agè confirmemus ad omne
Flagitium: neque enim
Oris frena mei, linguæve repagula quenquam
Me niſi habere puto.
5 At Dominus planctus miſerorum, & dura ferentûm
Aure trahens gemitus,
Surgam, ait, atque inopem, tutâ ut reſpiret in arce,
Inſidiiſque procul,
6 Securum ſtatuam. Hæc Dominus: quod ab ore fideli
Cunque fluit Domini
Auro purius eſt, auro quod fuſile fecit
Septima flamma coquens,

xico peſtifero, auribus tantùm jucundo, tanquam medicinâ temperata comminuat, & linguam arrogantem, ac majora quàm decet loquentem, radicitùs exſtirpet: 4. Impudentes etiam exſtinguat, eoſque qui non verentur dicere audactèr & ſine ullo metu, linguam ad jurandum falſa aſſuefaciamus, & os agè corroboremus ad turpia quævis facinora patranda; non enim arbitror ullum præter me hominem tenere, quo os meum claudat, aut peſſulum ullum habere quo linguam meam à loquendo cohibeat: 5. At Dominus audiens lamentationes, percuſſo pectore dolorem animi teſtantes, & ſuſpirationes ab imo corde ductas, hominum afflictorum & infirmorum, difficilia ad ferendum tolerantium; erigam me, inquit, ac tenuem curis levatum ſiſtam in loco munito, ut procul à vi, longeque à fraude inimicorum, à labore paullulùm conquieſcat. 6. Hæc ait dominus, quodcunque autem ab ore ejus pleno fidei exit, ſincerius eſt auro, auro, inquam, quod ſeptimus ignis coquendo liquidum fecit, donec pars craſ-

---

Os, age.] i. e. *Perfricemus frontem, & os audaciâ & impudentiâ inſtruamus ut flagitio cuivis patrocinemur, idque evincamus.* Minus aptè Julius, ut videtur, ad *facinora patranda.* Renuit enim ſacer codex; & *flagitium* etiam de probro dicitur. H.

Repagula.] *Repagulum* propriè in Circo illud quaſi obſtaculum erat, quo demiſſo, equi curſores ab excurrendi libertate cohibebantur; eodemque ſublato, ad curſum emittebantur. Accipitur etiam pro obice, ſeu peſſulo quo fores muniuntur. Utrumque Plautus Ciſtellariâ conjungit: *Occludite ædes peſſulis, repagulis.* Nonnullis etiam idem ſignificat quod operculum. CHYTR.

Aure trahens.] Poëticè, pro *exaudiens.* CHYTR. Vid. Ruddimanni Annot. in Jonſtoni Canticum Solom. p. 16. L.

Dum

Dum fæx in fumos exploratore camino
Craſſa abit & cineres.
7 Polliciti memor erga malæ mala toxica linguæ,
Sancte parens, inhibe;
Peſtiferâ de gente hominum nos, optime cuſtos,
Aſſere perpetuò.
8 Nam latè impietas graſſatur libera, paſſim
Omnia plena malis,
Quum penes injuſtos jus eſt, & juſſa malorum
Sunt metuenda bonis.

ſior & impura, igne tanquam judice, in vaporem & ſedimentum decedat. 7. Promiſſi igitur recordatus, pater, perverſos linguæ maledicæ ſermones reprime; noſque, gentis humanæ ſalus & rector, ab hominibus nequam in perpetuum vindica, quorum contagio tanquam peſtis inficit. 8. Nequitia enim, nullo prohibente, impunis longè lateque per omnes ſævitiam exercet, & ubique omnia abundant injuſtitiâ & tormentis; cùm facultas jus dicendi in impiorum poteſtate eſt, mandataque pravorum bonis timenda ſunt.

Exploratore camino.] Elegans ſanè locutio, & qualis illa Mart. VIII. ep. 51.
Liveſcit nullâ caligine fuſca, nec odit
Exploratores nubila maſſa focos. H.

PSAL. XIII. Carm. Gen. 10.

David de opis divinæ dilatione, infirmitate ſua, & inimicorum importunitate expoſtulans, Deum orat pro ſalute ſua, & hoſtium confuſione, ad gloriam ſui nominis.

QUouſque, rector unice,
Me deſtitutum negliges?
An ſempiternâ me obrutum
Oblivione deſeres?
Quouſque vultum amabilem
Iratus abſcondes mihi?
2 Quouſque curæ turbidæ
Mentis quietem diſtrahent?
Quouſque cor cruciabitur

Quamdiu, mundi gubernator ſingularis, me abs te relictum aſpernaberis? an me oppreſſum deſtitues velut in perpetuum memoriæ tuæ exemtum? quamdiu, irâ & indignatione contra me exardens, faciem tuam mihi jucundam me celabis? 2. Quamdiu ſollicitudines, animum meum turban-

Mœroris

Mœroris æſtu fluctuans?
Quouſque, me proſtrato, aget
Hoſtis triumphos inſolens?
3 Regnator orbis adſpice;
Opem fer, & lucem tuam
Infunde, ne mors lumina
Somno perenni ſopiat:
4 Ne jactet hoſtis arrogans
Me viribus fractum ſuis;
Ne me peroſi perfidi
Meo dolore gaudeant.
5 Tu me ſalutis recreas
6 Spe, largus auxilî: tuum,
Salute partâ, laudibus,
Rex magne, nomen efferam.

tes, ſtatum ejus in diverſas cogitationes trahent? quamdiu animus vehementiâ triſtitiæ, inſtar fluctuum inſtabilis, vexabitur? quamdiu inimicus arrogans lætitiam præ ſe feret propter afflictam fortunam meam de gradu priſtino dejecti? 3. Intuere me, ſiſque mihi auxilio, Rex mundi, tuique cognitionem in animum meum infunde; ne mors perpetuâ ſuâ quiete oculos torpere faciat: 4. Ne inimicus ſuperbus per inſolentiam dicat, me ſuâ potentiâ afflictum eſſe; ne improbi, quibus nulla eſt fides, in me odium habentes, me dolere lætentur. 5. Tu me benignè juvans, incolumitatis exſpectatione munificè reficis: 6. incolumitate potitus, tuas, rex potens, laudes in aſtra tollam.

PSAL. XIV. CARM. GEN. II.

David Iſraëlis impietatem à Dei & conſcientiæ ipſorum teſtimonio, & vanitate ſtudii illorum oſtendit, & futuram liberationem & lætitiam prædicat à ſola Dei miſericordia.

SEcum inſania callidè,
Indulgens vitiis, ſic loquitur; Deum
Formido ſibi credula
Commenta eſt hominum, quum temerario

Stulti flagitiis ſuis faventes, ſceleraque ſua foventes, ſic intra ſe tacitè & aſtutè cogitant; Homines timidi, nimium facilè ſibi credentes, fin-

Deum formido ſibi credula, &c.] Epicureorum doctrinam ex Lucretio huc accommodat. lib. 1. 152. Conſtruas potius, *commenta eſt ſibi Deum*, quàm *formido credula ſibi*, ut videtur innuere Ecphraſis; *facilè ſibi credentes*. H.

Casu fors ferat omnia.
Ergo flagitiis se penitus dedit
Secura impietas Dei;
Nec quisquam ex animo recta sequi studet.
2 De templo æthereo Deus
Ad curas hominum lumina verterat,
Si quis non stolidè improbus
Ad cultum revocet pectora numinis:
3 Omnes in scelera omnia
Conjurâsse putes; fœda, nefaria,
Detestandaque perpetrant;
Nec cuiquam est studium recta capessere.
4 Nam quî recta capesserent?
Quem sanis aditum consiliis darent,
Quorum nequitia & scelus
Infecere animos? qui populum meum,
Ceu prædam fera, devorant;
Nec rerum Dominum mente colunt Deum.
5 Ast illos gelido metu
Horror concutiet, justitiæ Deus
Quum patronus opem feret
6 Insonti: increpitans talibus impios;

xerunt Deum, cùm fortuna actiones omnes sine ulla ratione sursum ac deorsum vertat. Ergo impii Deum non timentes, sese ex toto animo facinoribus turpibus devoverunt, nemoque laborat totâ mente justitiæ iter insistere. 2. Deus ipse, quem nihil præterit, de cœlo tanquam templo in quo colitur, ad cogitationes humanas despexerat, si fortè aliquis non penitus & per stultitiam obstinatam malus, cogitationem ad Deum colendum convertat: 3. Tu potes existimare omnes ad omnia flagitia admittenda consensisse; turpia, scelesta, abominanda committunt; nec ulli voluntas est actiones honestas suscipere. 4. Quomodo enim ullum negotium justum instituerent? quomodo illi libenter aut audirent aut consilia prudentia caperent, quorum mentes flagitium & facinora crudelia penitus inquinaverunt; qui populum mihi dicatum exhauriunt, ut animalia immansueta, quæ per vim capta sunt, absumunt, nec Deum rerum omnium potentem ex animo honorant? 5. Atqui aliquando erit, cùm tremor hostes timore frigus inducente commovebit, cùm Deus scilicet summè justus, justorumque defensor, innocentes juvabit: 6. Talibus verbis ho-

Secura Dei.] *Negligens* & quasi *semota à cura Dei*, ut sæpè infra; juxta illud Virg. *Æn.* I. *Securus amorum Germanæ.* H.

In scelera conjurâsse putes.] Ovid. Met. l. I. 242.--- *In facinus jurâsse putes.* L.

Spes & vota.] Horat. Od. IV. 8. *Liber vota bonos ducit ad exitus.* H.

Vobis

Vobis ludibrio fuit
Insontûm pietas: vos inopum pium
Risistis studium, preces,
Spes lentas, trepidas sollicitudines:
At, cui fidit inops, Deus
Spes & vota bonos ducet ad exitus.
7 O si mittat opem suis
Speratam Deus è rupe Sionia:
Nam quum vincula ruperit,
Exsolvetque suos, pectore libero
Gaudebunt Abrahamidæ,
Et justâ Isacidæ lætitiâ frement.

mines Dei negligentes redarguens, Hominum innocentium religio à vobis irrisa & spreta fuit; vos sanctam pauperum voluntatem, precationes, spes in longum spectantes, & curas festinationem afferentes, ludibrio habuistis: at Deus in quo auxilii humani expertes spem ponunt, eorum exspectationem & preces ad finem felicem perducet. 7. Atque utinam Deus ille ipsum colentibus id auxilium afferat, quod è Sione exspectant: cùm enim nexum servitutis solverit, suique cultores liberabit, posteri Abrahami animo quieto lætabuntur, filiique Isaaci merito gaudio gestient.

PSAL. XV. CARM. GEN. 6.

David ostendit vera Ecclesiæ præsentis & sempiternæ membra ex integritate vitæ, justitia, & veritate innotescere.

SAnctæ Sionis templa quis incolet,
Rex magne, tecum? quem statues tuum
Sanctum super montem, ut malorum
Liber agat placidam quietem?
2 Quem fraudis expers simplicitas juvat,

Quis unà tecum, omnipotens mundi Rector, templum Hierosolymitanum in Sione situm habitabit? quemque super montem tibi dicatum sistes, ut calamitatum expers, ibi in otio tranquillo ævum æternum degat? 2. Is scilicet tecum templum & montem tuum incolet, quem puritas ab omni fuco & dolo aliena delectat, quique semper sui similis ju-

Sanctæ Sionis.] Steph. Plant. &c. *Stellata cœli templa.* RUD.

Urgetque rectum.] Insequitur, inhæret. Horat. lib. II. Sat. 7. *Urget propositum.* Et similiter Psal. XXIII. *Premere propositum.* Rectum autem est technicum ethicum, quo sæpius utitur Horatius, uti Satirâ jam dictâ.

Aut quia non firmus rectum defendis--------

Et definit Cicero, Off. I. *Officium perfectum rectum vocemus,* lib. 3. *Quod rectum appellant perfectum & absolutum est & omnes numeros habet.* H.

Urgetque rectum propositi tenax;
Nec mente sævus grata blandam
Edocuit simulare linguam:
3 Nec ore mendax exitiabiles
Concinnat artes; nec mala proximis
Excogitat; nec dulcem amicum
Opprobriis maculat pudendis.
4 Qui fastuosum despicit impium,
Dei timentem suspicit & pium:
Tenaxque promissi, fidemque
Indocilis temerare pactam.
5 Qui non egenos fœnore perdidit,
Non innocentes munere prodidit.
In monte sancto, hæc qui peregit,
Perpetuâ requie fruetur.

stis actionibus perpetuò instat: nec animo crudelis linguam adulatricem jucunda auditu fingere assuefecit, 3. Nec sermone vanus fraudes ad exitium aliorum tendentes excogitat, nec damna vicinis comminiscitur; nec suavem amicum infamat, vitia ipsius ei exprobrando, quorum eum pudeat: 4. Qui superbum pietatis inimicum contemnit, qui religiosum Dei cultorem reveretur; qui pollicita constanter solvit tametsi damnum inde patiatur, nec promissæ fidei violandæ sese assuefacere potest: 5. Qui pauperes usuris exigendis non evertit, qui viros bonos propter munera hosti non tradidit. Hæc qui fecit, in templo Dei sempiternâ quiete gaudebit.

Propositi tenax.] Horat. lib. III. Od. 3. *Justum & tenacem propositi virum.* L.
Tenaxque promissi.] Vix addubitari potest rectè dici *tenax promissi*, si rite dicatur *promissum teneri*; quare miror cur. Cl. Burmannus dixerit *valde dubito*, ac simul ipse contra se Ciceronem adducat dicentem *promissum tenendum.* Vid. Burm. in Psal. LXXI. ibique Ruddimannum. H.

PSAL. XVI. CARM. GEN. 12.

David Deum orat, ut se ab omni idololatria purum conservet; idololatrarum miseria, bona piorum in Deo prædicantur: præsentia sunt, justitia & sanctificatio per Spiritum; futura sunt, resurrectio Christi, & per eum omnium piorum, ac vita æterna.

O Rerum sator, & salus
Humani generis certa, periculis,
Qui te respicit unum, famulum instantibus eripe.

Rerum omnium creator, & hominum servator indubitabilis, servum tuum, cujus in te solo fides & spes hæret, periculis imminentibus exime.

2 Te ſervus Dominum libens
Agnoſco, & populis prædico: ſed tibi
Omni ex parte beato officiis nil opus eſt meis.
3 Ergo illuc animum appuli,
Ut gentem ſtudio proſequerer pio,
Quam tu ex omnibus unam populis ſorte receperas.
4 Aſt illi immemores tui
Defecere: novos quiſque ſibi deos
Effinxere, colentes animi ludicra ſomnia.
Horum ſanguineas dapes
Non libabo, epulas reſpuo; nomina
Teſtis nunquam adhibebo, aut fidei fœdera ſanciens.
5 At ſortis populum meæ
Defendet Domini perpetuus favor,
Mercedemque laborum cumulatam dabit affatim.
6 O pulchra agricolatio!
O præclara mei ſors patrimonii!
Ut florum undique ridens animum paſcit amœnitas!
7 Immortalis honor Deo
Æterno, monitu cujus ago dies,
Arcaniſque per umbram ſtimulor pectora motibus.

2. Tuus ego famulus te Dominum eſſe meum, meique poteſtatem habere toto animo profiteor, populiſque nuntio te Dominum & Deum eſſe; ſed tu bonis omnibus abundans, ſervitio meo, ut tibi emolumento ſit, non eges. 3. Itaque in hanc curam & cogitationem incubui, ut populo, quem tibi ſolum quaſi ſorte lectum in hæreditatem excepiſti, ſtudio ſancto inſervirem. 4. At populus ille obliti tui à te deſciverunt; & quilibet eorum ſeorſum deos ignotos ſibi commenti ſunt, venerantes loco Dei phantaſias ridiculas à ſe excogitatas. Sacrificia his facta non guſtabo, convivia recuſo quæ in horum ſacrificiis celebrari ſolent; ad teſtimonium etiam dicendum vocatus, aut pacta rata faciens, eorum nominibus nunquam utar. 5. At ſempiterna Dei indulgentia gentem, quæ mihi ſorte obvenit, tuebitur, præmiumque præbebit abunde majus quàm laboribus debebatur. 6. O præclara prædia mea! ò ſingularis hæreditatis meæ ſortitio! quàm vehementer mihi jucunda proventuum in prædiis meis pulchritudo me omni ex parte delectat! 7. Deus ſempiternus in æternum laudetur, cujus conſilia ſequens, dies produco, cujuſque impulſu arca-

---

Omni ex parte beato.] Ex Horatio & ſimiliter, Pſal. XVII. L.

Agricolatio.] Columella, qui Claudio imperante floruit, quemque Voſſius *puriſſimum ſcriptorem* appellat, ſæpè utitur hac voce pro *agriculturâ*, in libris quos de *Re Ruſticâ* ſcripſit. Unde non immeritò contendit Cl. Pincierus Parerg. lib. II. cap. 6. retinendam eſſe lectionem *Agricolatione* apud Ciceronem de Senect. cap. 16. ubi Grævius & Verburgius *Agri cultione* ediderunt. L.

8 Quicquid molior, aut gero,
Præsentem Dominum conſpicor: is mihi
Semper dexter adhæret, ſtabili ne movear gradu.
9 Pulſat pectora gaudio
Cor læto trepidum; lingua tuas avet
Laudes promere; corpus tacitè ſpes bona recreat.
10 Nam nec degere tartari
Permittes animam ſub tenebris meam,
Aut ut putre cadaver reſolutum in cineres fluat.
11 Tu vitæ reſeras viam;
De vultu fluvii lætitiæ tuo
Manant; tu tribuis munificâ gaudia dexterâ.

no animus noctu excitatur. 8. Quicquid conor aut facio, Deum ad me juvandum paratum video; is ſemper me ad dextram ſuam ſiſtit, ne de greſſu firmo dimovear. 9. Cor ingenti lætitiâ palpitans pulmones movet, lingua nominis tui præconia exponere libenter capit, boni eventus exſpectatio corpus meum occultè reficit; 10. Non enim ſines me in tenebricoſo mortis ſepulchro habitare; nec pateris ut corpus mortuum putreſcens, & in pulverem diffluens, diſſipetur. 11. Tu oſtendis quà itur ad vitam æternam; de conſpectu tuo ingens gaudium fluit, mihique lætitiam manu liberali impertis.

Dexter adhæret.] Adſtat mihi opportunus à dextra; alieniùs enim à verbis tum Buchanani tum ſacri codicis explicare videtur Julius, *Me ad dextram ſuam ſiſtit.* H.

Tartari.] Pro inferno. Virgil. ---------- *tum tartarus ipſe*
Bis patet in præceps tantum tenditque profundum,
Quantus ad æthereum cæli ſuſpectus Olympum. CHYTR.

Buchananum viri quidam pii ac docti præter rationem inſectantur, quod vocem *Tartari*, *Eumenidum*, &c. in Paraphraſi ſua uſurpaverit. Exemplo illi hac in re non ſolum præivit Prudentius, aliique Chriſtiani Poëtæ, verum etiam ni ita feciſſet, ſuavem illum ac verè admirabilem ποιήσεως ſpiritum & genium aliter conſervari nequaquam potuiſſe, ſatis ſcivit. LXX. etiam interpretes utuntur voce ᾅδης. L.

PSAL. XVII CARM. GEN. 5.

David ab inimicis preſſus, juſtitiam cauſæ, vitæ innocentiam, & ſimplicitatem ſuam profitetur, itaque à Deo ſervari, inimicos conturbari petit, ut bonorum, quibus confidebant, inſtabilitatem experirentur, & ipſe veritatem Dei.

ÆQuus exaudi, bone rector orbis,
Æqua poſcentem: tibi quas profundit

Benignè gubernator univerſitatis rerum, juſtus juſta petentem audi; quaſque lingua verax, & ab omni ſimulatione aliena exponit, æquo animo

Lingua

Lingua non mendax, cape non iniquâ
Aure querelas.
2 Ad tuum læſus fugio tribunal,
Et fidem appello; mihi cognitorem
Te peto; oppreſſos oculis benignis
Adſpice juſtos.
3 Sæpe per ſolas tacitæ tenebras
Noctis arcanos mihi cogitatus
Cautus inſpexti, trepidoque corda
Turbida motu.
Sæpe, ceu flammis, animum probâſti
Caſibus duris, neque comperiſti

querimonias accipe. 2. Nam injuriâ affectus ad te judicem veluti ad præſidium confugio, teque mihi auxilio defenſorem voco, & cauſæ meæ cognitionem ſuſcipere cupio: Tu, quæſo, viros integritate & innocentiâ præditos, injuriâ autem conſumptos, benevolè intuere. 3. Tu judex callidus ſecretas cogitationes meas, corque timore & aliis perturbationibus ſollicitum per noctis taciturnæ obſcuritatem ſine ullis arbitris ſæpenumerò inſpexiſti: ſæpe etiam periculum feciſti animi mei, eundem rebus adverſis, veluti igne aurum probans; neque hunc fraudulentum & ſceleratum inveniſti, ac ne ſontibus quidem pericula intentantem: 4. Sermo animo,

---

Ad tuum læſus, &c.] Totum è re forenſi deſumtum, & bellè quidem alludit: accuratiùs igitur diſcutiendum. *Fidem* hic malo ſignificare, *juſtitiam* & *integritatem* judicis, quàm *auxilium* ſolum; nam & juratò interdum jus dicebat judex, præſertim extraordinarius. Ita enim Cic. Off. III. c. 10. *Itaque præclarum à majoribus accepimus morem rogandi judicis, quæ ſalvâ fide facere poſſit.* Et Ovid. Triſt. II. 95.

Res quoque privatas ſtatui ſine crimine judex;
Deque mea faſſa eſt pars quoque victa fide.

Neque *cognitorem* defenſorem & patronum hoc in loco eſſe cenſeo, quo ſenſu Hor. Sat. II. 5. --- *Fi cognitor ipſe*, ut Julius & Chytræus velle videntur; ſed judicem quaſi extraordinarium, qualis Princeps aut egregius quiſpiam. Tacit. Annal. III. 10. *Petitumque eſt à Principe cognitionem exciperet, quod ne reus quidem abnuebat, ſtudia populi & patrum metuens.* Ergo ſententia erit, "Injuriâ affectus ab hominibus perperam & pravè judicantibus "ad tuum judicium confugio, ad te fidelem & incorruptum judicem pro"voco, ut tu Deus (quaſi judex extraordinarius) cauſam meam juſtè cog"noſcas, poſtulo." Videntur & hæc Pſaltæ verbis conſentanea. Quod adducit Chytræus ex Cicerone & Aſconio verum eſt, ut cognitor ſit *defenſor familiariſſimus*, uti ſupra patet ex loco Horatii; ſed alius eſt cognitor qui judex, ut ex variis Suetonii locis & alibi. Atque, ut Torrentius ait, juriſconſulti ſacrum cognitorem vocant, qui Cæſaris juſſu de re quæ cognitionis ſit vice ejus judicet. H.

Cognitorem.] Quis propriè dicatur *cognitor*, optimè patet ex commentatione Aſconii in illud Ciceronis primâ Verrinâ: *Me defenſorem calamitatum ſu-*

Conſcium fraudis ſcelerumque, ſonti
Sæva minantem.
4 Os fuit concors animo, ſonuſque
Senſui: legum monitis tuarum
Pectus innixum ſcelera impioſque
Horruit auſus.
5 Hâc viâ greſſus rege per tuarum
Orbitam legum, dubio vacillent
Ne pedes lapſu, inſtabileſque turbent
Lubrica plantas.
6 Te voco, duris ad opem periclis
Sæpe tentatam fugio, precantis
Admove attentam miſeris benignus
Queſtibus aurem.
7 Tu bonus fulci tibi qui ſalutem
Spemque committunt: tibi contumacis
Spiritus cordis tetricus refrena
Vindice dextrâ.
8 Me velut pupillam oculi tenellam
Providus muni; procul impiorum
Impetu, alarum trepidum tuarum
Conde ſub umbra.

oratio tacitæ cogitationi meæ conſentiebat; mens mea, legibus tuis recta monentibus confiſa, audaciam ſceleratam odio habens fugit. 5. Hoc modo iter meum per viam præceptorum tuorum dirige, ne pedes incerto & lapſante gradu titubent, neve loca ad conſiſtendum difficilia pedes inconſtantes labare cogant. 6. Invoco te, & ad auxilium tuum, experimento facto ſæpe mihi cognitum, in diſcriminibus difficilibus confugio; tu meas orantis querelas lamentabiles facilis exaudi. 7. Eos etiam, qui ſe, vitamque ſuam, & exſpectationem omnem tibi credunt, miſericors ſuſtine; idemque ſeverus, impetus animi hoſtilis tibi repugnantis manu ultrice cohibe. 8. Tu periculum etiam prævidens, me inſtar oculorum, quos plurimum amamus, tuêre; timentemque longe à malorum violentia ſub potentiæ tuæ umbraculo abſconde, *quemadmodum* aves pullos ſuos ſub a-

rum, me ultorem injuriarum, me cognitorem juris ſui, me actorem cauſæ totius eſſe voluerunt. Sic enim ibi Aſconius: "Qui defendit alterum in judicio, aut "patronus dicitur, ſi orator eſt; aut advocatus; ſi aut jus ſuggerit, aut "præſentiam ſuam commodat amico: aut procurator, ſi negotium ſuſcipit: "aut cognitor, ſi præſentis cauſam novit, & ſic tuetur ut ſuam. Ergo co-"gnitorem dixit modò familiariſſimum defenſorem." CHYTR.

Orbitam legum.] Elegans metaphora. aliàs *orbita* propriè eſt veſtigium rotæ in via decurrentis. Virg. Geor. III. *Caſtaliam molli divertitur orbita clivo*; unde verbum *exorbitare.* Utitur eadem voce, Pſ. XXXII. CHYTR.

9 Nam

9 Nam meæ vitæ manus impiorum
10 Imminet: vallant opibus, superbis
Intonant linguis, mala dira sævâ
Voce minantur.
11 Obsident cunctos aditus viarum;
Commoda observant loca, destinantque
Ad meam cædem, facinusque patrant
Mentibus absens.

lis amanter & diligenter celant. 9. Cœtus enim pravorum ad vitam mihi adimendam paratus est; 10. Suâque potentiâ me circumsident, & oratione insolenti graviter mihi obloquuntur, facinoraque exsecranda sermone truculento se facturos mihi denunciant 11. Omnes viarum introitus custodiis claudunt, loca convenientia circumspiciunt, eaque ad me interimendum deputant, animoque scelus futurum admittunt quod mihi

Facinusque patrant mentibus absens.] i. e. ut rectè Julius interpretatur, *facinus futurum animo admittunt, quod mihi absenti parant*: sive, ut aliis verbis idem efferam, *Tot insidias capiti meo struunt, tam fixum immotumque eorum animo sedet mei perdendi consilium, ut quam mihi cædem moliuntur, nondum licet re verâ peractam, mente tamen & cogitatione præcipiant, eamque quasi jam perpetrare sibi videantur.* Simili figurâ utitur Statius, de equis è carceribus ad cursum emitti ardentibus, lib. VI. 396.

-------- Face lumina surgunt,
Ora sonant morsu, spumisque & sanguine ferrum
Uritur, impulsi nequeunt obsistere postes,
Claustraque, compressæ transfumat anhelitus iræ:
Stare adeo miserum est, pereunt vestigia mille
Ante fugam, absentemque ferit gravis ungula campum.

i. e. jam videbantur currere in stadio, in quo nondum erant. Sic Val. Flaccus, lib III. 587.

Ille velut refugi quem contigit improba Mauri
Lancea, sanguineus vasto leo murmure fertur,
Frangit & absentem vacuis sub dentibus hostem.

Nec multum abludit illud Virg. Æneid. IV. 85. *Illum absens absentem auditque videtque.* Et noster Miscel. III. 22.

Unam inquietâ sollicitudine
Te spectat absentem.--------

Ex hisce exemplis abunde liquere arbitror satis venustè ac poëticè dici, *patrare facinus absens*; atque adeo præter rationem eos facere, qui, sincerum (quod dicitur) vas incrustare cupientes, aliam adjectivo *absens*, præter vocem *facinus*, sociam quærunt: dum alii scilicet è superiore strophe *manus impiorum* huc revocant; alii vero vocem *absens* è sua quasi sede revulsam, cum sequente proximo versu voce [*leo*] copulandam volunt: utrique, me judice, interpretationem, & in se ineptam, atque ab optimorum auctorum usu & Buchanani mente juxta alienam sibi comminiscentes. RUD. Quidquid dicat vir Cl. non facilè, puto persuadebit, rectè dici *mentibus patrare facinus absens.* Cum certè facinus sit præsens, sed in absentem mentibus patretur, & hoc loca poëtarum, quæ jam alii adduxerunt, probant, quorum nulla simi-

12 Qualis

12 Qualis in prædam leo fertur irâ
Fervidus, qualis catulus leonis
Lacte depulsus speculatur alto
Abditus antro.

absenti parant; 12. Tales feruntur in me valdè irascentes, qualis leo iracundus in feram objectam irruit, qualisque leonis catulus, qui lactare desiit, in antro profundo absconditus prædam suam avidè spectat.

li locutioni patrocinantur. Vid. ad Valer. Flac. d. l. ac Petron. cap. CXXIII. rectè ergo Julii Paraphrasis, facinus quod mihi absenti parant. BURM. Quid hîc sibi velit doctissimus Burmannus, nescire planè me fateor. Nam aut Buchanani locutionem, aut meam illius interpretationem carpit atque insectatur. At Buchananum vitio liberare videtur, extremis his verbis; *Rectè ergo*, inquit, *Julii paraphrasis*, "facinus quod mihi absenti parant;" addidisse autem ex Julio debuit *facinus futurum*. Sed unde hunc sensum vel ipse, vel Julius ex Buchanani verbis elicere possunt, *Facinus futurum animo admittunt, quod mihi absenti parant*, nisi hæc sit apud Buchananum constructio, *patrant in mentibus facinus absens:* ita ut *Tò absens* cum *Tò facinus* tanquam adjectivum cum substantivo suo, juxta Grammaticorum leges, conveniat. Quomodo igitur & quâ ratione potuit Vir Cl dicere, quicquid ego dicam, non facile me posse persuadere rectè dici *mentibus patrare facinus absens?* Id enim si culpa est, Buchanani potiùs est quam mea: quum ille loquendi formulam adhibuerit, cui, si Burmanno credimus, hæc à me adducta poëtarum loca neutiquam patrocinantur: ego verò poëtam præstantissimum tantùm explicare, & pro virili, quamquam inutili forsan ac nihil ad rem faciente operâ (quod ille innuit) adversus aliorum criminationes defendere adnixus sim. Sed propiùs pauloque attentiùs rem ipsam videamus. Burmannus enim, ut probet non rectè dici *mentibus patrare facinus absens*, protinus subdit, *Cum certè*, inquit, *facinus sit præsens, sed in absentem mentibus patretur:* quorum verborum sensus, si eum rectè capio, eò recidit, ut non tam Latinitati, quam naturæ rerum repugnet, ut quis facinus absens patrare dicatur, cum omne quod patratur facinus, eò quod patretur, præsens esse necesse sit. Sed hic debuit in memoriam revocare Vir Cl. in plerisque criminibus, ac præcipue in hominis cæde, de qua hîc loquitur Buchananus, duplicem semper concurrere actionem, alteram animi, alteram corporis, ac si prior ex his abfuerit, crimen vel facinus non censeri. Insuper & illud animadvertendum, præter illam animi actionem, quæ in homine occidendo cum actione corporis concurrit, aliam plerumque animi esse hanc antecedentem actionem, quod animi consilium, propositum, dolus malus, ab Anglis *malitia præpensa* dicitur. His ita expositis, riteque animadversis, facilè intelligi potest, quomodo res quæpiam, addo etiam & actio humana, eodem simul tempore, sed diverso respectu, & præsens & absens dici queat. Animi enim ratione, res quævis, vel actio, de qua cogitamus, eo quo de ea cogitamus tempore animo præsens est & obversatur. At ratione corporis vel rei ipsius sæpe-numero fit, ut res vel actio de qua cogitamus, non modo à nobis & tempore & loco absit, sed ne unquam vel uspiam in rerum natura exsistat. Atque hoc sensu à B. Servatore nostro dictum est. Matth. V. 28. *Quisquis fœminam sic aspicit, ut eam concupiscat, jam eam animo adulteravit.* Et eodem sensu Juvenal. XIII. 209.

13 Surge

13 Surge, conatus pater anteverte
Impios, ſtratoque in humum tyranno,
Me tuo, quo nunc furit ille ſævus,
Eripe ferro.
14 Neu ſine ut me vi premat impotentûm
Divitum faſtus; quibus una cura eſt,
Dum licet, blandæ illecebras caducas
Carpere vitæ.

13. Expergiſcere, & prodi, pater, malaſque hoſtium impiorum cogitationes præveni; tyrannoque in terram projecto & occiſo, à gladio tuo me libera, quo ille jam truculentus crudelitatem ſuam exercet: 14. Neve permitte ut ſuperbia opulentiorum immoderate ſævientium me per violentiam opprimat, qui hoc unum curant, voluptates fugitivas vitæ deli-

Nam ſcelus intra ſe tacitum qui cogitat ullum,
Facti crimen habet. Cedo, ſi conata peregit?

Et eleganter Ovidius, Amor. III. 4. 2.

Si qua metu demto caſta eſt, ea denique caſta eſt:
Quæ, quia non liceat, non facit, illa facit.
Ut jam ſervâris bene corpus, adultera mens eſt:
Nec cuſtodiri, ni velit, illa poteſt.
Nec mentem ſervare potes, licet omnia claudas,
Omnibus occluſis, intus adulter erit.

Ex quibus manifeſte apparet adulterium aut quodvis aliud facinus vel ſcelus animo admitti poſſe, quod tamen corpore nondum admiſſum eſt, fortè & nunquam admittetur. Et priore quidem ſenſu adulterium vel facinus quodcunque præſens; poſteriore autem abſens dici poteſt. Atque id ipſum eſt, quod hîc ait Buchannus *patrani in mentibus facinus*, quod adhuc *abſens*, i. e. re verâ vel corpore nondum patratum vel peractum eſt. Eodem modo quo equus *ferire abſentem campum*, à Statio, aut leo *abſentem hoſtem ſub vacuis dentibus frangere*, à Valerio Flacco, dicuntur. Sic Silius Punic. IV. 337. de tigride loquens,

----------Jamque ora reducto
Paullatim nudat rictu, ut præſentia mandens
Corpora, & immani ſtragem meditatur hiatu.

Ubi Heinſius *atque abſentia mandit corpora* vult legendum, Et Petron. cap. CXXIII. *Et abſentem votis interficit hoſtem.* Similia vide ap. Heinſ. & Drakenborchium ad cit. Silii loc. At horum nulla huic Buchanani locutioni patrocinari affirmat Burmannus. Quamobrem quæſo? Quia nimirum, ut ego illum intelligo, hæc omnia de rebus, non de actionibus dicuntur. At quî magis quis *abſentem audire, videre aut interficere*, tanquam præſens eſſet, dici poſſit, quàm *facinus abſens animo patrare* vel admittere, i. e. quod nondum peractum, ſive, ut Julius interpretatur, tantum *futurum* eſſet, animo tamen tanquam præſens & jam actu patratum repræſentabatur? Figurata quidem hæc eſt & paulo audacior locutio, ſed quales haud raro poëtæ ſibi permittunt. Quid autem in hoc genere ſibi licuerit, non neceſſe habebat Buchananus ut à Burmanno moneretur. Vid. de hac re Plin. Epiſt. X. 26. RUD.

'*Impotentum.*] *Impotens* hîc non ſignificat invalidum, ſed eum, qui iræ, aut

His

His opes terris penitus refoſſis
De penu fundis locuplete, ventri
Sufficis fruges, hilaraſque multâ
Prole penates.
15 Puritas vitæ mihi te tueri
Corporis vinclis tribuet ſoluto:
Illa lux verè faciet me ab omni
Parte beatum:
Lux voluptatum cumulata cunctis
Gaudiis, quum ſe ſine nube menti
Pura majeſtas dabit intuendam
Lumine puro.

catioris, dum poſſunt, captare; his divitias de cella copioſa abunde ſuppeditas, terris ad intima uſque recluſis, fructuſque agrorum corpori alendo ſatis ſuperque præbes, domoſque numeroſâ liberorum ſtirpe lætas facis. 15. At innocentia mea dabit mihi, libero impedimentis omnibus, quæ è corpore ad animam manant, te, mi Deus, coràm videre: illud autem tempus me ſolide & undique felicem efficiet; illud, inquam, tempus, earum rerum lætitiâ abundans quæ animum delectent, cùm tua ſcilicet amplitudo ſincera permittet ſeſe menti meæ, puriſque mentis oculis videri.

aliis ſuis cupiditatibus moderari non poteſt, quales ferè ſunt divites faſtuoſi. Chytr.

Tueri.] Pro intueri, ſicut Ovidius. *Os homini ſublime dedit, cœlumque tueri juſſit.* Idem.

PSAL. XVIII. Carm. Gen. I.

David ſub finem vitæ Deum laudat, recordatione beneficiorum jam acceptorum, & in poſterum ſe Deum laudaturum profitetur.

TE, Deus alme, colam; te toto pectore amabo,
2 Sancte parens; mea vis, mea ſola potentia, turris,
Præſidium, ſpes, & rebus ſolamen in arctis.

Te, Jehova, qui omnia alis, venerabor; te, creator mundi, ex animo diligam; 2. Qui robur es meum, meæ tantummodò opes, munimentum meum, mea cuſtodia, exſpectatio & conſolatio in periculis. Tu mi-

Te Deus alme.] Ita apud Horat. Carm. Sec. *Alme Sol.* apud Virg. *Alma Ceres*, &c. Epitheton apprimè convenit unico Deo omnium illorum bonorum fonti, quorum datores gentium numina fingebantur, & ideo *alma* dicebantur. H.

Mea ſola potentia.] Virg. Æn. 1. 668.
Nate, meæ vires, mea magna potentia, ſolus,

Tu

Tu clypeus, tu tela mihi, tu certa ſalutis
Anchora, tu ſtatio tuti placidiſſima portûs.
3 Nam ſimulatque tuas in laudes ora reſolvo,
Te venerans, pacemque petens, inimica faceſſunt
Arma; ſalus, placidiſque comes pax advolat alis.
4 Jam me lethiferis mors circumvolverat atra
Caſſibus, obſeſſum jam me torrentibus orcus
5 Impediebat aquis; ſtygiâ jam compede vinctus
Hærebam, laqueoque pedem retinente trahebar.
6 Hîc ego deprenſus, ſupplexque humiliſque vocavi
Voce Deum, & dubiis clamavi ad ſidera rebus.
Ille ſuper ſolio reſidens flammantis olympi
Audiit orantem: poſtquam pervenit in altum
Clamor, & attentas advertit queſtibus aures;

hi tegumentum es ad mala & pericula à me depellenda, tu arma mihi es ad hoſtem petendum; tu indubitatum vitæ meæ firmamentum, tu mihi locus conſiſtendi extra periculi metum tanquam portus navibus acceptus. 3. Nam ſtatim ubi os meum ad te laudandum aperio, te precibus proſequens, rogansque ut mihi ſis favens & propitius, vis inimicorum recedit; incolumitas, animique tranquillitas ſalutem comitans leniterque advolans advenit. 4. Jam mors crudelis retibus exitialibus me impediverat, infernus aquis violentis me jam circumventum clauſerat, 5. Jamque ligatus vinculis infernalibus captus eram, pedicâque greſſum impediente per vim abducebar. 6. Ego autem in his malis implicatus & captus, Deum meâ ſupplicantis & humi proſtrati oratione invocavi, inque hoc diſcrimine verſatus, vocem ad cœlum extuli. Jehova autem in throno ignei cœli ſedens, me ſeſe inclamantem audivit: ubi autem oratio mea ad cœlum aſcendit, Deuſque querelam aure attentâ accepit, 7. Terra à

Melius forſan reddidiſſet Julius, meæ unicæ vires, quam *meæ tantummodo opes*; & poſt, (*pedem retinente*) plantam reſtringente ſc. ne aufugerem, quàm *greſſum impediente*. H.

Tu tela.] Ita Steph. edit. anno 1565. Plant. Argent. And. Hart. 1615. Lond. 1620. cui lectioni favet Julii Ecphraſis. Alii codices ferè omnes *tutela*. RUD.

Tuti placidiſſima.] Virg. Æn. III. 78.--*Hæc feſſos tuto placidiſſima portu accipit.* H.

Pacemque petens.] Pax ſignificat favorem Dei, more poëtarum, quos imitatur. Virg. Geor. IV, 534.

------ *Tu munera ſupplex*
Tende petens pacem, & faciles venerare Napæas. H.

Torrentibus aquis.] *Torrens* aliàs ſubſtantivè fluvium ſignificat, non (*propriè*) vivâ aquâ, ſed pluviis creſcentem. Hìc tanquam participio uſus eſt, ad imitationem Virgilii, cujus eclog. 7. hi ſunt verſus.

Hic tantum Boreæ curamus frigora, quantum
Aut numerum lupus, aut torrentia flumina ripas.

Et Georg. 2. *Torrentem undam levis innatat alnus.* CHYTR.

7 Protinus

7 Protinus è vultu Domini conterrita tellus
Intremuit, montesque cavâ compage solutâ
Nutârunt, penitusque imis fremuere cavernis.

facie Dei attonita confestim trepidè sese commovit, montesque, vinculis quibus tenentur laxatis, se quoque moverunt, & in speluncis intimis velut indignantes à fundamentis profundis sonuerunt. 8. Spiritus velut

---

Protinus è vultu Domini.] Ab hoc commate & deinceps ferè usque ad 16tum divinus vates Deum O. M. irâ æstuantem sublimiter admodum & mirificè depingit, & coloribus quidem, quibus, in omnibus quotquot exstant poëmatis, Græcis aut Latinis, nihil simile aut æquiparandum facilè reperies. Quæ omnia stilo verè poëtico atque inimitabili præstantissimus paraphrastes noster reddit, totque poëtarum elegantiis adauget, tanquam legentibus ob oculos ponere statuisset cœlum terramque, totiusque rerum machinæ partes, è sedibus suis quasi revulsas atque commotas. Ipsi numeri & verba horrorem quendam animo incutiunt. Non minus feliciter grandinis crepitum expressisse mihi videtur, his verbis,

Inde ruit crepitans lapidosæ grandinis imber.
Grandinis & crebrâ tellus crepitante procellâ.

Quàm Virgilius, Geo. I. 449.

Tam multa in tectis crepitans salit horrida grando.

Quàm elegantissimè fulgura volitantia, horribilemque tonitruum sonitum describit?

Protinus horrifico tonitru cœlum omne remugit.
----------- ruptisque micant e nubibus ignes:
Flammiferæque volant magnum per inane sagittæ,
Fulguraque ingeminant.

Virg. Æn. I. 94.

Intonuere poli, & crebris micat ignibus æther.

Æn. III. 199. ----- *Ingeminant abruptis nubibus ignes.*

Lucan. lib. V. 632.

Tunc superûm convexa tremunt, atque arduus axis
Intonuit, motâque poli compage laborant:
Extimuit natura chaos: rupisse videntur
Concordes elementa moras. -------

Ipsa tellus, à sedibus imis revulsa, hiscere videtur,

------ Laticum concussa lacunas,
Pandit hians tellus, & fontibus ora relaxat:
Succutiturque pavens & fundamenta revelat;
Et reserat chaos.

Senec. Agam. act. III. 485.

Mundum revelli sedibus totum suis,
Ipsosque rupto crederes cœlo Deos
Decidere, & atrum rebus induci chaos.

Denique ipsi versus cum montibus nutare videntur,

------ Montesque cavâ compage solutâ,
Nutârunt, penitusque imis fremuere cavernis,

Sic Ennius, *Capitibus nutantis pinos.* L.

Protinus è vultu.] Nihil ipso Davide ποιητικώτερον; ut ostendit Hen-

8 Fume-

8 Fumeus afflatu de naribus æstus anhelo
Undabat; rapidæ contorto vertice flammæ
Ore fluunt, vivâque animant attacta favillâ.
9 Utque suum Dominum terræ demittat in orbem,
Leniter inclinat jussum fastigia cœlum;
Succedunt pedibus fuscæ caliginis umbræ.
10 Ille vehens curru volucri, cui flammeus ales
Lora tenens levibus ventorum adremigat alis;

fumus calidus, instarque anhelitûs è narium spiraculis prorumpebat; ignesque vehementes, se veluti aquæ vortices circumagentes, ex ore ejus emanant, & quæcunque tangunt, motu animato tanquam carbone ignito agunt: 9. Cœlum etiam dicto audiens summam orbis sui partem molliter demittit, ut regem suum deorsum in terras mittat; caligines aëris nebulosi sub pedes ejus sese admovent. 10. Jehova celeri curru vectus, (cujus frena angelus igneus alatus, ceu auriga, moderans, ventis, qui propter

---

ricus Steph. in hoc & aliis locis, in præf. Com. in Psalmos, anno 1562; quem quamvis Buchananus sequatur vix passibus æquis, haud tamen dicere vereor, eum cæteros omnes anteire, versibus summá arte cultis, & ad materiam accommodatis. Ut enim in ruina grandinis, &c. utitur repetitis dactylis alioque literarum & vocum concursu sonitum imitantium, sic loquentis majestatem & gravitem grandi Spondæorum incessu monstrat, ut in hoc, *At verò ut sancto sermone silentia rupit.* Quod ad orationis formam attinet, Homerum in primis referre videtur, in descensu & congressu Deorum.

Il. Υ. 56. Δεινὸν δ' ἐμβρόντησε πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε
Ὑψόθεν, αὐτὰρ ἔνερθε, &c. usque ad lin. 66. inclusivè.
Τόσσος ἄρα κλύπος ὦρτο θεῶν ἔριδι ξυνιόντων.

Quod autem ad imagines & dictionem poëticam attinet, suo more omnium poëtarum ministerio utitur, præsertim Lucretii, qui fusiùs hujusmodi phænomena tractat, lib. VI. ubi & alibi sparsim habentur quæ noster respexisse videtur.

Conterrita tellus intremuit) -----*tonitru concussa videntur*
Omnia sæpe gravi tremere, & divulsa repente.
Maxima dissiluisse capacis mœnia mundi.

Fumeus, &c.) de eruptione ignis.
Funditque ardorem late, lateque favillam
Differt & crassâ volvit caligine fumum.

Utque suum Dominum, &c. succedunt.) Lucretio quasi respondetur, ut alibi, vid. Ps. 104. *An simul ac nubes successere, ipse in eas tum*
Descendit.-------

Piceas in nubibus undas.] *Quod tunc per totum concrescunt aera nubes*
Undique, ut tenebras omnes acherunta reamur
Liquisse, & magnas cœli complesse cavernas. Et post,
Ut picis è cœlo demissum flumen.

Vibratæ spicula flammæ.] Virg. Æn. VIII. 52.
-- *Improvisò vibratus ab æthere fulgor*
Cum sonitu venit, & ruere omnia visa repente.

11 Se

11 Se circum furvo nebularum involvit amictu,
Prætenditque cavis piceas in nubibus undas.
12 Acribus ex oculis vibratæ ſpicula flammæ
Diſcutiunt triſtes claro fulgore tenebras.
Inde ruit crepitans lapidoſæ grandinis imber,
Diſcurſantque vagæ ſinuoſa volumina flammæ.
13 At verò ut ſancto ſermone ſilentia rupit,
Protinus horrifico tonitru cœlum omne remugit,
Grandinis & crebrâ tellus crepitante procellâ
Pulſa ſonat, ruptiſque micant è nubibus ignes;
14 Flammiferæque volant magnum per inane ſagittæ,
15 Fulguraque ingeminant: laticum concuſſa lacunas
Pandit hians tellus, & fontibus ora relaxat;

levitatem volare videntur, veluti remigio curſum adjuvat;) 11. Jehova, inquam, obſcuro nubium aquoſarum tegumento ſeſe operit, aquaſque nigras in aëre denſiore cœlum obnubente ſibi prætexit: 12. Ex oculis acutis, velut tela, ignes emiſſi lucido fulgore ſuo obſcuritatem triſtitiam afferentem diſpellunt; deinde magna vis pluviæ inſtar lapidis coactæ cum ſonitu ruit, igneſque longo tractu erumpentes per aërem obverſantur. 13. Sed poſtquam Deus ſanctâ voce loqui cœpit, totum cœlum confeſtim terribili ſono vaſtum murmur edit, terraque tempeſtate grandinis icta venti vi frequenti ſonum reddit, flammæque ex nubibus diſſilientibus emicant, 14. Telaque ignita per vaſta aëris ſpatia diſcurrunt, ſplendorque igneus frequenter & ſubinde effulget; 15. terraque commota ſeſe

Diſcurſantque, &c.] *Tranſverſoſque volare per imbres fulmina cernis*
Nunc hinc nunc illinc, abrupti nubibus ignes
Concurſant.-----
Protinus horrifico.] *Tum perterricrepo ſonitu dat miſſa fragorem.*
Lacunas pandat hians tellus, &c.] ----- *Cavernas*
Terrai ne diſſolvat natura repente,
Neu diſtracta ſuum late diſpandat hiatum
Imque ſuis confuſa velit complere ruinis. H.
• *Ille vehens.*] *Vehens* pro eo qui vehitur, ſic Cicero, Brut. c. 97. L.
Adremigat.] Quid ſit remex & remigium in re nautica notum eſt. Quia autem volantibus eundem uſum in aëre præbent alæ, quem naviculariis in aqua remi, eleganti metaphorâ, id quod de navigio propriè dicitur, transfertur ad volatum. Ita Virgilius, *Remigium alarum*, dixit. CHYTR.
Se circum furvo.] And. Hart. anno 1615. *Se circum fulvo*, male. RUD.
Ex oculis vibratæ ſpicula flammæ.] Talis enim eſt vultus iratorum. Ita Virgilius de Turno irato, Æn. XII. 102.
---------- *totoque loquentis ab ore*
Scintillæ abſiſtunt, oculis micat acribus ignis. CHYTR.
Sinuoſa.] Sinus in corpore humano ea pars dicitur, quæ eſt intra pectoris brachiorumque complexum, ad ipſa præcordia. Terent. *Hiccine non geſtandus in ſinu eſt?* Hinc ſinus veſtium appellarunt plicas, ſeu plicaturas vulgo dictas. Virg. *Nodoque ſinus collecta fluentes.* Item ſinus maris, ſeu

Suc-

Succutiturque pavens, & fundamenta revelat,
Et referat chaos. Æterni fic vox tonat oris,
Sic formidandæ grave fpiritus infremit iræ.
16 Ille falutiferam porrexit ab æthere dextram,
Et me de rapidis pereuntem fuftulit undis:
17 Hoftibus eripuit validis, & acerba potentûm
18 In me odia elufit: quum me ftudiofa nocendi
Temporibus duris cæcâ fraus arte petebat,
19 Auxilium tulit, & rebus patefecit in arctis
Latum iter, electumque à morte reduxit amicum.
20 Scilicet immunem fceleris mentemque manumque
Adfpexit Deus, & merito dignatus honore eft.
21 Quippe nec impietas, nec pravi credulus error
Avertêre meos recto de tramite greffus.
22 Ante oculos mihi lex Domini, mihi juffa verenda
23 Semper erant animo præfentia; fimplice vero
Gaudebam, fraudifque illo fub tefte voluntas

aperiens lacus aquarum interiores o-ftendit, undifque ex fe manantibus exitus folvit; terra pavore tremit, & intimas partes fuas monftrat, vifceraque fua tenebrofa aperit. Vox Dei æterni tanto cum fonitu exit, flatufque iræ divinæ formidabilis tam gravi fremitu & increpatione tonat. 16. Deus è cœlo manum falutis compotem extendit, meque in ultimo vitæ difcrimine conftitutum è periculis graviffimis eripuit; 17. Ab inimicis potentibus me liberavit, gravefque opulentiorum inimicitias adversùm me veluti ludum effugit: 18. Cùm fraudulenti homines cupidi mihi damnum dare, temporibus difficilibus, machinis occultis me invadebant, 19. Jehova mihi opitulatus eft, exitumque patentem in fummis anguftiis aperuit, meque, quem Regem facere conftituerat, à morte liberavit. 20. Certè Deus animum meum manumque innocentem animadvertit, meque honorifico virtutis præmio dignum exiftimavit; 21. Quia nec contemtus Dei, nec falfa ignorantis opinio pejoribus confiliis acquiefcens, me tranfverfum à juftitia coegerunt. 22. Lex à Domino lata femper mihi in con-

---

partes littorum, propter excurfus maris, incurvas. Hinc quicquid incurvum eft, & multos finus habet, dicitur finuofum, ut mare, vela, cauda ferpentis, veftes & alia. Chytr. Hifce plerifque tribuitur *volumen*, & poëtæ fæpe utrafque ideas conjungunt: fic Virg. de ferpente, *Sinuofa volumina verfat*, & *finuatque volumine terga*, de equo, *finuetque volumina crurum*; nec abludit hîc Buchanani phrafis ab illa Lucani de igne, III. 506.

Confequitur nigri fpatiofa volumina fumi, H.

Magnum per inane.] Lucret. l. 1. 1017.

Copia ferretur magnum per inane foluta.

Sic, Virg. Eclog. VI. 31. *Namque canebat uti magnum per inane coacta.* L.

Odia elufit.] Velut in lufu fruftratus eft fallendo. Difplicet enim Ecphrafis, *Effugit inimicitias opulentiorum adverfum me.* H.

Libera, flagitium, & ſcelerum vitaverat artes.
24 Ergo mihi integræ fructum hunc decerpere vitæ
Munificus dedit; &, qui conſpicit omnia, juſtus
Arbiter innocuam cumulavit munere vitam.
25 Quiſque ſuis ſibi te conformat moribus: erga
Innocuum innocuus; te ſentit amicus amicum;
26 Inque bonos bonus es; malè cautas cautior artes
27 Artibus eludis: duro in diſcrimine ſervas
Res humilis populi afflictas, oculique ſuperbos
28 Dejicis elati faſtus. Tu plebis ab imæ
Cœtibus ereptum celebri me in luce reponis;
Illuſtraſque meas claro ſplendore tenebras.
29 Te duce perrumpo florentes ære phalanges,
Altaque turrigeri ſupero faſtigia muri.

conſpectu, verendaque ejus mandata ſemper erant cogitationibus meis præſentia; 23. Veritate fraudis experte delectabar, & voluntas ab omni dolo & fuco aliena, Deo ipſo arbitro, facinora turpia & fraudes ſceleſtas effugerat. 24. Itaque Jehova liberalis tribuit mihi, ex innocentia mea hanc utilitatem percipere; teſtiſque æquus, qui cuncta videt, vitam meam innocentem beneficiis abundè inſtruxit. 25. Unuſquiſque pro moribus te ſui ſimilem facit; erga inſontem inſons es, benevolus te ſibi benevolum intelligit, 26. Juſtis & integris juſtum te & integrum exhibes, callidiorque prudentiam malitioſam aliâ cautione & ingenio ſolertiore effugis. 27. Tu incolumitatem populi demiſſi, & bona periculis gravibus propè perdita, conſervas; ac inſolentem oculi ſuperbi arrogantiam deprimis. 28. Tu me è vulgi multitudine ſublatum in hominum celebritate conſtituis, meamque tenuitatem gloriâ & honore conſpicuam facis. 29. Auſpicio tuo acies armis æneis ſplendentes diſpeſco, culminaque mœnium turribus munitorum tranſcendo. 30. Certè ut Deus ab o-

---

Male cautas cautior artes.] Steph. Plant. &c.
Male cautas callidus artes artibus illudis. RUD.

Florentes ære phalanges.] Id eſt, *ſplendentes.* Arma enim exercitûs, præſertim ſole lucente, latè micant, & è longinquo conſpicua ſunt. Reſpexit autem hic paraphraſtes ad vetus illud, *florentes ære catervas.* Poëtæ vero Epici, Servio etiam teſte, verbo *florendi* variis omnino in rebus paſſim uſi ſunt, ut apud Lucretium ſunt *florentia lumina flammis,* id eſt, ſplendentia & latè lucentia. Eidem *mare navibus, urbes pueris florent.* M. Manilius quoque nomen *floris* elegantiſſimè ad ſtellas tranſtulit. Sicuti Columella non minus eleganter nomen ſtellarum & ſiderum ad flores tranſtulit terreſtres. Quod enim in cœlo ſunt ſtellæ, id in terra ſunt flores, & è contrario. Verſus Manilii, lib. 5. Aſtronom. hi ſunt, penè in extremo.

Tunc conferta licet cœli fulgentia templa
Cernere ſeminibus denſis, totiſque micare
Floribus, ut ſiccæ currunt per littus arenæ.

Scilicet

30 Scilicet, ut ſanctus Deus eſt, ſua ſigna ſecutis
Sancta ſalutiferæ pandit compendia vitæ.
Illius æterno quicunque effluxit ab ore
Sermo repurgato flammis ſincerior auro eſt:
Ille ſuo clypeo fidâ ſpe pectora fulta
Protegit, adverſiſque vetat ſuccumbere rebus.
31 Dicite, qui colitis picti ludibria trunci,
Aut ebur in varias aut ſaxa exciſa figuras;
Ecquis in æthereo rerum moderatur olympo
Frena alius Dominus? quis terræ temperat orbem
Alter, & invictâ quæ vult facit omnia dextrâ?
32 Ille Deus vivâ mihi vi corroborat artus,
Oſtenditque viam maculosâ labe carentem.
33 Me pedibus fecit celeri contendere cervo,
Et procul à ſævis ſubduxit in alta periclis;

mni ſcelere alienus eſt, ſic ſuam militiam profeſſis vitam rectam & breviter ad ſalutem ferentem oſtendit: quæcunque vox ab ore Dei æterni exit, purior eſt auro à ſordibus iterum iterumque per ignem ſeparato. Ille homines exſpectatione auxilii ſui innixos ſcuto ſuo defendit, rebuſque non ex animo evenientibus prohibet animum deſpondere. 31. Quicunque autem vana ſimulachra è ligno coloribus oblito, vel ex dentibus elephantis effičta, aut lapides in formas diverſas ſculptos, honoratis; dicite vos mihi, nunquis alius quàm noſter Deus in cœlo res humanas regit? quis alius terris imperat, quæque lubet dextra inſuperabili perficit? 32. Ille Deus robore ingenti membra mihi fulcit, vivendique rationem abſque maculis & errore commonſtrat: 33. Effecitque ut pedum celeritate cum

---

Sic ἀνθεῖν quoque uſurpant poëtæ Græci, ſic Æſchylus ἄνθος, Homerus σπέρματα πυρὸς dixit. Et Virg. *ſemina flammæ*, alii *florem ignis dixere*, ut ad locum illum Manilii monet incomparabili patri ſimilis filius Joſephus Scaliger. CHYTR. Locus Virgilii, quem hic Buchananus imitatur, eſt Æn. VII. 804. *Agmen agens equitum, & florentes ære catervas.* Eundemque verſum repetit, XI. 433. Hunc Virgilii verſum corruptum cenſet Vir Cl. Geo. Waddelus, *Animad. critic.* pag. 25. Nimirum exiſtimat vir ille doctiſſimus, non æquè aptè dici *florere ære*, ac *fulgere ære*, quare legendum vult, *florente ætate catervas.* Sed fruſtrà hunc locum ſollicitat; eſt enim elegantiſſima metaphora, optimis auctoribus non infrequens. Præter ea quæ huc adduxit Chytræus, vide etiam Gifanii *Ind. Lucret.* p. 76, 77. edit. Havercamp. & Ruæum in Virg. Geo. II. 6. Ita quoque Claudianus. carm. I. 19.

Nec quiſquam procerum tentat, licet ære vetuſto
Floreat, & claro cingatur Roma Senatu,
Se jactare parem. L.

Phalanges.] *Phalanx* propriè acies Macedonum quadrata, octonis peditum millibus conſtans, in qua pes pedi, clypeus clypeo, vir viro conſertus erat: quâ nihil apud Macedones validius, ut lib. 3. Q. Curtius ſcribit. CHYTR.

34 Et tractare manu duro in discrimine belli
Arma dedit facili, solidoque ex ære rigentem
Flectere, & inflexum confringere viribus arcum.
35 Ille salutiferi totum munimine scuti
Me tegit, & dextrâ nutantem fulcit & auget
36 Largus opis; perque insidiis obsessa viarum
Pandit iter tutum, prohibetque per invia plantas
37 Offenso titubare gradu. Te persequor hostes
Auspice, disjectos comprendo; nec antè revertor
Quàm cecidere animi fractâ virtute minaces,
38 Affusique cadant pedibus, ne surgere possint
Rursus, & antiquas armis reparare ruinas.
39 Tu mihi diffundis vivum per membra vigorem,
Et validos crudo distendis robore nervos;
Tu bellare doces; tu me quicunque lacessit
40 Sternis humi, trepidosque fugâ mihi disjicis hostes:
41 Clamantes nemo exaudit. Dominum prece poscunt
Auxilium: aversam negat implorantibus aurem.

cervo agili & veloci certarem, meque longè à summo discrimine in altum & munitum locum submovit; 34. Deditque mihi in periculis belli, manu habili armis uti, totumque æneum arcum rigidum curvare, & curvatum vi virium frangere. 35. Ille me totum munimento scuti salutem afferentis operit, auxiliique ac potentiæ liberalis manu suâ vacillantem sustinet, ac potentiorem facit; 36. Perque vias hominibus occultè insidiantibus obsessas exitum sine periculo aperit, nec patitur pedes meos per loca deserta vacillare gressu re ullâ occurrente impedito. 37. Te duce inimicos fugientes sequor, & fugatos capio: nec prius à persequenda victoria redeo, quàm hostium fortitudine imminutâ spiritus eorum feroces fracti sint, 38. Humique prostrati ad pedes meos concidant, ne iterum se erigere queant, belloque clades & damna accepta resarcire. 39. Tu mihi per totum corpus robur vivax spargis, nervosque fortes vi ingenti induras; tu doces me bellum gerere, tu me quicunque provocat in terram prosternis, 40. In meam gratiam hostes trepidantes dispergis; 41. Invocantibus nemo dat aurem, supplicationibus opem Dei petunt, aurem clamantibus

---

Obsessa viarum. Pro viis insidiosè obsessis. Forma loquendi poëtis & historicis non infrequens, ut *ardua terrarum, opaca locorum, septa domorum,* &c. Ita Psal. LXIX. dixit, *prospera bellorum,* sicuti Horatius, *per acuta belli,* dixit. IDEM.

Quàm cecidere.] Idem *recidere.* RUD.

Mihi disjicis hostes.] Steph. Argent. *dejicis.* IDEM.

Domini prece.] Steph. Argent. *Dominum.* IDEM. Quod ego præferrem. Sic Psal. XXX. *Te lacrymis madens opem poposci.* BURM. Celeb. Viri consilio, in hac nostra editione antiquiores secuti, in textu, ut vocatur,

42 Hos

42 Hos ego, ceu verſat boreæ violentia nubem
Pulveream, impello, & turbatis fervidus inſto;
Et pedibus premo, ceu cœnum deforme lutoſis
43 Conteritur triviis. Tu me, ſine nomine plebis
Contemtu ereptum, populos frenare ſuperbos
44 Imperio facis; & famulas mihi tendere dextras
Per longinqua jubes ignotas oppida gentes,
Attonitas famæ novitate, & nomine tantùm
45 Audito: & blandis verba aſſentantia linguis
Fingunt, nec tutis ſatis audent credere muris.
46 Laus, honor, imperium Domino, qui robore cinctum
Me tegit, incolumemque rapit de morte propinquâ:
47 Qui mihi perfidiam ſceleratam ultricibus armis
Frangere dat, populoſque facit parere volentes;
Securumque vetat belli trepidare tumultus:
48 Qui mihi præſidio eſt, populi quum ſæva rebellis
Ira furit, mentiſque malæ ſcelerata retundit
49 Conſilia. Ergo feram latè tua facta per urbes

averſam non commodat. 42. Hos ego retro ago, ceu ingens venti vis pulverem agit inſtar nubis collectum; turbatoſque & fuſos vehementer urgeo, & pedibus protero ceu lutum turpe in viis argiliâ plenis conculcatur. 43. Tu me, à contemto plebis ignobilis cœtu ſublatum, populos nutu meo regere facis: nationeſque incognitas per urbes procul diſſitas mihi ſupplicare cogis, 44. Novâ prædicatione virtutis meæ ſtupefactas, quæ, me nondum etiam viſo, linguis ad palpandum compoſitis adulationes comminiſcuntur; 45. Nec audent ſatis confidere mœnibus quamvis munimento firmatis. 46. Omnis prædicatio, omnis virtutis commendatio, & imperium in res omnes ſit Jehovæ, qui me potentiâ ſuâ cingit ac defendit, & ab imminente mortis periculo ſanum ſalvumque præſtat; 47. Qui mihi jus & poteſtatem concedit perfidos & ſceleratos frangendi, armis injurias eorum ulciſcentibus ſuperatos; qui populos non coactos mihi obſequentes facit, omnique moleſtiâ & ſolicitudine vacuum ſubitas belli perturbationes formidare prohibet; 48. Qui me tuetur cùm populus iratus adversùm me bellum ſæpe renovans ſævit, qui commenta pravorum malè in me animatorum reſcindens irrita reddit. 49. Itaque res à te, Jehova, præclarè geſtas per oppida propinqua diffundam,

---

Dominum repoſuimus, quod quidem elegantius eſt, quamquam altera lectio minimè ſpernenda ſit. L.

Averſam negat aurem.] i. e. Negat aurem quæ eſt averſa, ceu negat & avertit. L.

Parere volentes.] Virg. Geo. IV. 561.

----------- Victorque volentes
Per populos dat jura. H.

Finitimas; ſemperque meo celebrabere cantu,
Sancte parens, Regem qui dura per omnia tutum
Eſſe jubes, cumulaſque opibus; plenoque favore
Ipſum, & perpetuum ſobolem amplectêris in ævum.

multiſque, Pater venerande, carmine meo notus eris; 50. Qui regem tuum in omnibus diſcriminibus extra periculum ſtatuis; qui me potentiâ auges, ſummâque benevolentiâ regem ipſum, ejuſque poſteritatem in perpetuum velut in clientelam accepturus es.

PSAL. XIX. Carm. Gen. 6.

David expoſitis documentis, quæ Deus & in rebus creatis, & verbo ſuo exhibet, Deum orat, ut peccata ipſi condonet, deducat in ſanctificationem ſpiritûs, & ipſum acceptum habeat in Chriſto.

INſanientis gens ſapientiæ
Addicta mentem erroribus impiis,
Tot luce flammarum coruſcum
Cerne oculis animoque cœlum:

Homines penitus dediti falſis præceptis philoſophiæ à pietate alienæ, & plus æquo ſibi aſſumentis, eaque affirmantis quæ ignorat; putat enim ſe divina ſcire poſſe, quorum philoſophi, homines animales tantùm, non

Inſanientis gens ſapientiæ addicta mentem.] Ita Hor. Od. 34. l. 1. vocat philoſophiam Epicuri, ſpeciem quidem ſapientiæ habentem, ſed quæ penitius introſpecta mera eſſet inſania. Figura quam Rhetores vocant ὀξύμωρον, q. d. acutifatuum. *Eſt enim*, ut Quintilianus ait, *ſententia ex periculo petita, ſeu ita affectatè & acutè enuntiata, ut primo intuitu fatua videatur: ſed tamen poſtea peculiare cum acumine conjuncta deprehendatur.* Ita Cic. *Si tacent, ſatis dicunt.* Et alibi Horatius: *Strenua nos exercet inertia.* Item, *Concordia diſcors. Fides perjura. Ebrietas ſobria.* Talia Græcis ſunt. Σοφία ἄσοφος, βίος ἀβίωτος, ὕπνος ἄϋπνος, γάμος ἄγαμος, &c. Chytr. Ita libris omnibus (præter unum Nath. Chytræi) diſtinguitur poſt *ſapientiæ*: male, me judice; ordo enim eſt, *Gens addicta mentem erroribus impiis inſanientis ſapientiæ*, i. e. interpretante Julio, *homines dediti falſis præceptis philoſophiæ à pietate alienæ*, qualia ſcil. Epicuri ſectam ſecuti poſtea profitebantur, qui, ut Claudiani verbis utar, *mundum fortunâ non arte regi* affirmabant. Buchanani oculis obverſabatur Horatii illud, l. 1. Od. 34.

Parcus Deorum cultor & infrequens,
Inſanientis dum ſapientiæ
Conſultus erro. Rud.

Cerne oculis animoque.] Videſis lector noſtri acumen, judicium & ingenium; quantâ arte & lepore hujus Pſalmi argumento accommodaverit egregia quædam ex Cic. de Nat. Deor. cap. 11. contra Epicureos, quos more Horatii

Hinc

Hinc disce, prudens quàm fuit artifex
Qui templa olympi fornice flammeo
Suspendit, & terræ capacem
Et pelagi sinuavit arcum.
2 Dies tenebras, & tenebræ diem
Semper prementes perpetuâ vice,
Non fortuito res caducas
Ire monent per inane lapsu:

sunt capaces; vos inquam adspicite, judicioque expendite mundum tot stellis & astris lucidis splendentem: ex hac cœli fabrica percipite quanto ingenio fuerit mundi creator, qui cœlum, sacram Dei ipsius sedem, in sublimi consistere fecit arcu instar ignis lucido, cameramque terram & mare facile capientem curvavit. 2. Luces noctes semper impellentes, noctesque luces sempiternâ vicissitudine urgentes, docent res mutationi obnoxias

---

insanientis sapientiæ consultos appellat, & quasi ex ejus horto flores decerpserit ad sertum suum eximium ornandum. Ea libet verbis, quamvis non ordine Ciceronis, ob oculos ponere, loco alterius Ecphraseos. "Quæ si "& animis & oculis videre possemus, nemo intuens de divina ratione du-"bitaret.------ Restat altissimus, omnia cingens & coërcens cœli com-"plexus---- In quo cum admirabilitate maxima igneæ formæ cursus ordi-"natos definiant. E quibus Sol circa terram volvitur, isque oriens & oc-"cidens diem noctemque conficit---- Causam esse vel maximam, conver-"sionem cœli, solis, lunæ siderumque omnium distinctionem, varietatem, "ordinem, pulchritudinem; quarum rerum aspectus ipse satis indicaret, non "esse fortuita.---- Nec quenquam sibi persuadere mundum effici ornatissi-"mum & pulcherrimum ex corporum concursione fortuita.---- Hæc ita "fieri, omnibus inter se concinentibus mundi partibus, profectò non pos-"sent, nisi ea uno divino & continuato spiritu continerentur.---- Quis e-"nim hunc hominem dixerit? qui, cum tam certos cœli motus, tam ratos "astrorum ordines viderit, neget, &c. ---- Adspexissentque solem ejusque "tum magnitudinem pulchritudinemque, tum efficientiam cognovissent; "quòd is diem efficeret, toto cœlo luce diffusâ: cum autem terras nox "opacâsset, tum cœlum totum cernerent astris distinctum & ornatum, lu-"næque luminum varietatem, eorumque omnium ortus & occasus atque "in omni æternitate ratos immutabilesque cursus. Hæc cum viderent, pro-"fectò & esse Deos, & hæc tanta opera Deorum esse arbitrarentur." H.

Fortuito.] Quidam existimant penultimam in *fortuitus* male produci, Ps. xix. & Psal. CX. *E fortuitis dum fugam premet, sitim.* Et in Alcestide, *Dein fortuitos apparatus insolens.* Cum ea syllaba inquiunt, à Juvenale corripiatur, Sat. 13. *Non quasi fortuitus nec ventorum rabie, sed.* Quibus (Vossii verbis) respondeo invalidum hoc esse argumentum, cum dici possit secundam & tertiam in fortuitus contrahi κατὰ Συνίζησιν, quomodo & Horatius dixit, lib. 1. Ep. 1.

Præcipuè sanus, nisi cum pituita molesta est.

Nam produci primam in *pituita* liquet ex illo Catulli,

Sed tota concors fabrica personat
Dei tuentis cuncta potentiam,
3 Non voce quæ paucorum ad aures
Perveniat strepitu maligno.
4 Nam nec remotis barbara finibus
Gens ulla terras incolit ultimas,
Quæ nesciat certâ meantis
Lege poli stabilem tenorem.

per aërem non temerè moveri: Sed tota cœli structura, omnibus partibus sibi consentiens & constans, Dei potestatem omnia conservantis clamat, 3. Non sermone qui sono exiguo ad paucorum aures attingere possit: 4. Nulla enim natio inculta extremas terræ partes habitat, limitibus multùm à nobis distantibus, quæ certam cœli constantiam ordine stabili

---

Mucusque & mali pituita *nasi.*

Sanè Plautus penultimam τȣ̃ *fortuitu* liquidò producit in illo trochaico,

Si eam senex anum prægnantem fortuitu fecerit.

Apud Horatium quoque legere est lib. 2. Od. 15.

Nec fortuitum spernere cespitem.

Et apud Ausonium in *ludo sapientum* est iste trochaicus,

Non erunt honores unquam fortuiti muneris.

Imò tantum abest ut hic errârit noster, ut Janus Dousa in Præcidaneis ad Horatium lib. 2. cap. 16. τὸ I in hujusmodi malè corripi putet. Rud. de Buch. Metr. p. 634. Edit. Burm.

Sed tota concors fabrica *personat.*] Julius edidit *Machina*, quod quidem satis elegans est. Lucretius lib. V. 97.

-------*Moles & machina mundi.*

Claudian, carm. XXXV. 280.

Ille ego Saturni proles, cui machina rerum
Servit.

Sic etiam ipse Buchananus infra Ps. CXLV. *Stellantis machina cœli.* Et alibi sæpè. Sed alteram lectionem *fabrica*, quam omnes alii codices exhibent, retinuimus, utpote satis probam. Ita enim Cicero, Off. 1. cap. 35. *Hanc natura tam diligentem fabricam imitata est hominum verecundia.* De Nat. Deor. I. *Quibus oculis intueri potuit vester Plato fabricam illam tanti operis, qua construi à Deo atque ædificari mundum facit.* De Nat. II. *Explicetur incredibilis fabrica naturæ.* Cæterùm Claudianus, Carm. III. 4. totam ferè hanc rem elegantissimè tractat.

Nam cum dispositi quæsissem fœdera mundi,
Præscriptosque mari fines, annisque meatus,
Et lucis noctisque vices: tunc omnia rebar
Consilio firmata Dei, qui lege moveri
Sidera, qui fruges diverso tempore nasci,
Qui variam Phœben alieno jusserit igni
Compleri, solemque suo: porrexerit undis
Littora: tellurem medio libraverit axe. L.

Strepitu maligno.] i. e. obscuro & quasi invidente suam vocem. Sic Virg. Æn. VI. 270.

Quale per incertam lunam sub luce maligna,
Est iter in sylvis. H.

Quis

Quis nocte clarâ lumine flammeo
Semper micantes non ſtupeat globos?
5 Aut manè caſtris prodeuntem
Quum rutilo videt axe Solem?
Sive ille Eois fluctibus exſerit
Vultus decoros, ſponſus uti novus
Auro refulgens, gemmeâque
Tempora conſpicuus coronâ:
Seu quum fugacem præcipitans diem
Curru citato tempora dividit,
Artuſque vireſque impetumque
Centimano ſimilis giganti.
6 Abuſque Eoo cardine ad ultimam
Metam occidentis ſidera permeans
Obliqua, vitali calore
Cuncta creatque fovetque alitque.
7 Sed ordo rerum & conſpicuus decor
Non ſic tuentûm lumina detinent,
Divina ut arcanis habenis
Lex animos ad honeſta flectit.

ſe circumvolventis ignoret. Quis nocte innubilâ ſtellas lumine puro perpetuò lucentes non mirari debeat? 5. Aut cùm diei initio Solem cernit curru lucido veluti tentorio ſuo egredientem? ſive ille faciem honeſtam è mari orientali tollit, ſimilis marito in nuptiis ex apparatu aureo ſplendorem fundenti, & caput ſpectabile gemmis ornatum habenti; ſeu cùm properans celerem diei lucem finire, veloci curru diem à nocte dividit, corpore, robore, & velocitate properâ ſimilis hominibus magnitudinis ac fortitudinis monſtroſæ. 6. A plaga cœli orientali ad extrêmum partis illius finem in qua occidit per ſigna cœleſtia in zodiaco circulo obliquo poſita tranſiens, res omnes calore vitam continente gignit, ſervat & auget. 7. Sed perpetua conſtantia motûs & viciſſitudinis rerum omnium, mundique pulchritudo admiratione digna, non ita oculos inſpectantium demoratur, ut lex à Deo tradita, animiſque indita, vi quadam occultâ mentes humanas ad honeſta movet. Pollicitationes divinæ, puræ ab in-

Non ſtupeat globos.] Steph. Plant. Argent. *ſtupuit.* Rud.

Sponſus uti novus.] *Novus* poteſt referri ad cultum novum: ſolet enim prodire inſigni habitu cultus, comptus, & nitidus. Sin minus *ſponſus novus* ſit ſponſus *recens* factus. Et ita Terent. Ad. V. 8. *novus maritus.* Plaut. Catull. Ovid. *nova nupta.* Duriùs etiam poëtæ, quum velint quidquam exaggerare. Sic Hor. Ep. 8. ait, *Vetus ſenectus exaret frontem rugis.* H.

Sidera obliqua.] Intelligit duodecim ſigna Zodiaci, quæ ſol motu proprio quotannis ſemel peragrat. Chytr.

Pro-

Promissa fraudis nescia lubricæ
Splendore veri pectora roborant.
8 Hâc plectitur culpa æquitate, ut
Pœna juvet recreetque damnum.
Puro recludunt lumine lumina
9 Præcepta: puro relligio nitet
Verenda cultu, quam nec annis
Cuncta domans minuit vetustas.
10 Decreta fas & conscia veritas
Astans tabellis servat aheneis,
Jucundiora melle, & auro
Et nitidis potiora gemmis.

constantia dolosa, & ad lapsum prona, specie & imagine honesti objectâ, animos confirmant. 8. Peccatum non jure summo, sed eâ juris moderatione punitur, ut supplicium delectet & reficiat damnum eis quibus culpa damnum dedit. Mandata Dei cognitione certâ oculos aperiunt. 9. Cultus Dei venerabilis ceremoniis ab omni labe alienis splendet, quem ne longinquitas quidem temporis, cuncta tandem corrumpens, spatio deteriorem facit. 10. Jus & veritas testis præsens, quæ decreta tua novit, in tabulis æreis conservat judicia illa tua melle & auro suaviora, splendi-

Hâc plectitur, &c.] Locus, haud ita facilis, de jure depromi videtur, unde explicandus. *Culpa* latiore sensu significat injuriam, sive sit contumelia, sive damnum culpâ datum. *Pœna* id quod irrogatur reo subeundum, præstandum, solvendum. *Damnum* pauperiem aut detrimentum quodvis quo cujuspiam corpus, bona aut fama, culpâ aut injuriâ alicujus imminuuntur. Hæc igitur videtur sententia "Injuria punitur eâ juris æquitate, ut quod reo "irrogatur secundum delicti modum, omnibus sit cordi, & simul detrimen-"tum læso factum reficiat," Sæpe enim in pœnis non læso sed fisco satisfit. Cæterùm Buchananus hîc, verbis etiam Psaltæ monitus, respicit æquitatem legis Judaicæ, in causa injuriæ & damni dati. Vid. Exod. cap. XXI. à com. 18. usque ad com. 16. seq. cap. & Deut. cap. XIX. circa fin. & cap. XXIV. ab initio ad com. 4. ubi pœna & juvat & reparat damnum. Quidam faciunt damnum nominativi casûs, sed, me judice, ingeniosiùs quam veriùs. H.

Decreta fas & conscia veritas / *Astans tabellis servat aheneis*, } Veteres Romani virtutes omnes, pacem nempe, concordiam, fidem, justitiam, &c. tanquam Deas sibi fingebant, easque nonnunquam Jovis solio adsidentes describunt. In quorum imitationem, Buchananus hîc justitiam & veritatem, supremi numinis satellites, illiusque solio adstantes pulcherrimè depingit, easque repræsentat, quasi eximiæ, legis divinæ, hominibus utilitatis *conscias*, quam idcirco in tabellis æreis perpetuò tuentur & custodiunt, uti moris fuit apud Romanos leges suas æri incisas in publico proponere. Ita eleganter Ovidius, Fast. V. 23. & seqq. Honorem, reverentiam, majestatem, ejusque comites pudorem & metum, Jovis solio adsidentes describit,

Donec honos, placidoque decens reverentia vultu,
Corpora legitimis imposuere toris.

11 Signa-

11 Signata clauſtris pectoris intimi
Servus tuetur jugiter hæc tuus;
Non inſcius cuſtodientem
Quàm maneat numeroſa merces.
12 Errata mentis quis meminit vagæ?
Quæ deprehendet vis ſapientiæ?
Ergo repurga quas refudit
Clam maculas ſinuoſus error:
13 Fac regna cordis ne ſibi vindicet
Vis impotentis dira ſuperbiæ;
Sic me malorum è maximorum
Compedibus facilè explicabis.
14 Quæ lingua fundit verba, quod in ſinu
Secum volutat mens tacito, accipe
Placatus, ô noſtræ ſalutis
Arx, Dominus, Deus & Redemtor.

diſque lapillis meliora. 11. Famulus tuus hæc decreta in animo veluti inſculpta aſſiduè videt, non ignarus quanta remuneratio futura ſit ei qui ea aſſervet. 12. Quis mentis inconſtantis delicta memoriâ tenet? quod acumen virorum ſapientium ea capere poterit? ablue igitur ſæpenumero ſordes eas quas error obliquus, & facilè ſe in animos inſinuans, nobis incogitantibus ſæpius adſperſit: 13. Fac ne exſecrabilis ſuperbiæ infrenis poteſtas imperium in animis noſtris occipiat: ſic me è vinculis ſummorum delictorum facilè liberabis. 14. Tu noſtræ incolumitatis præſidium, in cujus etiam poteſtate vita noſtra, poſita eſt, auctor & creator noſter & ab hoſte liberator, admitte propitius in animum tuum orationem ex ore meo exeuntem, quodque mens ſine arbitris intra ſe cogitat libenter amplectere.

Hinc ſata majeſtas ------
----- conſedit medio ſublimis Olympo
Aurea, purpureo conſpicienda ſinu.
Conſedere ſimul pudor & metus. Omne videres
Numen ad hanc cultus compoſuiſſe ſuos.

Et poſtea de Majeſtate loquens,

Adſidet illa Jovi: Jovis eſt fidiſſima cuſtos:
Et præſtat ſine vi ſceptra tremenda Jovi.

Sic quoque ipſe Buchananus, Pſal. XCVI.

Apparet illi dignitas,
Auctoritas, potentia. Et ſeq. Pſal.
Apparent famulæ juxtà, firmantque tribunal,
Severitaſque dura, mitiſque æquitas.

Pſal. CXI. *Quippe adſtans fidei firmæ conſtantia & æquum*
Perpetuò rata juſſa tuentur. L.

Sinuoſus error.] Simplex enim eſt veritatis oratio. Sed mendacia, perplexa & intricata cum ſint, multis involucris indigent. Rationem metaphoræ, vide Pſal. XVIII. Chytr.

PSAL. XX. CARM. GEN. 2.

Ecclesia Davidi contra Ammonitas proficiscenti benè precatur suo & regis sui nomine, fiduciam suam in Deum prædicat, faustoque eventu prænunciato, res suas Christo Deo commendat.

CUncta licet ferro latè populetur & igni
Insana gentis barbaræ crudelitas,
Tu ne cede malis, sed contrà audentior ito;
Moderator orbis audiet preces tuas:
Utque bonus dubiis Iacobum ad sidera rebus
Cum voce palmas proferentem exaudiit;
2 Annuet oranti, & te majestate verendi
Nominis ab hoste sospitem tuebitur:
Ex adyto sacro arcanis tibi viribus artus
Firmabit, animum de Sione fulciet:
3 Vota secundabit, memori tua munera mente
Servabit: omnis perlitabit victima;
Protinus in cineres depasta holocausta resolvet
In astra volvens flamma lucem splendidam.
4 Ille aderit cœptis, casusque in prospera vertet,
Eventa finget omnia ex sententia,

Tametsi immensa populi feri truculentia armis & urendo omnia vastet, tu ne permittas te adversâ fortunâ vinci, sed majore animo ei obviam ito: Deus mundi gubernator orationem tuam propitius accipiet; & sicuti Israelem orantem manusque ad cœlum tollentem in rebus adversis audivit, 2. Ille tibi quoque precanti assentietur, teque incolumem ab inimico immensâ vi nominis sui verendi conservabit: è sanctuario cœlesti membra tua robore occulto fulciet, teque de templo in Sione sito, sede ejus aspectabili, in Ecclesia confirmabit: 3. Petitiones tuas fortunabit, dona tua memoriâ tenebit: omneque sacrificium tuum Deum placabit; ignis lucem claram in cœlum circumflectens, victimasque totas flammâ consumptas comburens in cinerem vertet. 4 Ille consilia tua juvabit, lapsusque fortuitos in melius convertet, rerumque exitus ex vo-

Tu ne cede malis.] Ex Virgilio Æn. VI. 95. L.

Adyto.] Intelligit partem templi intimam & sanctissimam, quam phrasi Ebræâ, *Sanctum sanctorum* appellabant: unde responsa & oracula olim reddebantur. Æn. II. *Isque adytis hæc tristia dicta reportat.* Δύω i. e. ingredior: hinc ἄδυτον locus inaccessus: aut, si de templo Hierosolymitano loquamur, nemini *patens*, præterquam summo sacerdoti. Hinc Lucretius per metaph. eleganter dixit, *adytum cordis.* Et ipse paraphrastes Psalm. LVII. hanc vocem ad cœlum, quod adyto templi significabatur, transtulit. CHYTR.

5. Jam

5 Jam tibi plaudemus reduci; auctoremque ſalutis
Patrium canemus patrio ritu Deum:
Cuncta Deo grates fora, compita, templa ſonabunt;
Nomenque ſanctum proſequentur laudibus:
Annuet ille pio quæcunque rogabitur ore,
Lætumque precibus exitum juſtis dabit.
6 Quin (ſcio, nec fallax animum mihi decipit omen)
Regem reducet ſoſpitem Dominus ſuum;
Mittet opem, ſancti reſerans ſacraria cœli,
Et præpotenti proteget te dexterâ.
7 Gloria ſit Syriæ, turmas numerare curules,
Axeſque curvis aſperare falcibus;
Fidat equis, latèque vagis diſcurſet habenis,
Sonante Perſes arva findens ungulâ:
Hi currus & equos jactent; nos rebus in arctis
Dei potentis nomen invocabimus.
8 Illis nec currus, nec vis præſtabit equorum,

luntate tua formabit. 5. Jam tibi reverſo lætitiæ ſigna dabimus, &, ex majorum conſuetudine, Deum parentum qui nos conſervavit cantabimus; omnia rerum venalium loca, omnes viarum concurſus, loca omnia divino cultui ſacra, Deo gratias agent, nomenque ejus auguſtum laudabunt: omnibus piorum petitionibus facile aſſentietur, finemque jucundum orationi æqua & juſta roganti dabit. 6. Imò certum habeo, regem à ſe unctum civibus ſuis Dominus incolumem reddet, nec augurium fallax mihi imponit, auxilium regi ſuo feret, templum cœli auguſti Dei ipſius palatium aperiens, teque manu valde potenti defendet. 7. Glorientur Syri ſe magno numero equitum è curru bellum gerentium ordines habere, lignaque inter rotas trajecta ferro inſtar falcis incurvo terribilia efficere; populus Perſicus ſpem in equis ponat, rumpenſque terræ ſolum equorum ungulis ſonum edentibus, & nunc huc nunc illuc flectens habenas, campos ſpatioſos vagis diſcurſibus impleat: hi currus bellicos, equoſque ſuos magni faciant; 8. Perſis Syriſque nec equorum, nec curruum robur hoc dabit, ne aves voraces unguibus curvis eorum membra diſcerpant: at

Gloria ſit Syriæ.] Quantumvis nulla ſit in Ebraico textu Syrorum mentio, eorum tamen appoſite admodum meminit præſtantiſſimus poëta; non ſolum quia curribus bellicis Syri potentiſſimi erant, ut ex ſacris literis, Herodoto, aliiſque notum; ſed præcipuè quod divinus Pſaltes Pſalmum hunc, ut volunt interpretes, compoſuerit, cum David contra Syros in prælium proficiſceretur, 2. Sam. X. com. 15. & ſeqq. L.

Axes aſperare falcibus.] Indicat currus falcatos, quorum in bellis veterum uſus erat. E curribus enim veteres pugnâſſe vel ex Homero notum eſt. Iidem in libro Joſuæ nominantur *currus ferrei.* Lucretius vocat *falciferos*, Livius *quadrigas falcatas*, qui etiam deſcribit Decad. 4. lib. 7. Eorundem meminit Curtius in pugna Alexandri & Darii. CHYTR.

Ne ſcindat uncis vultur artus unguibus:
Nos humiles favor æthereus penituſque jacentes
Tollet, ſuoque ſuſtinebit numine.
9 Tu ſervator opem fer: tu ſi reſpicis, arma
Nec ſocia cupimus, nec timemus hoſtica.
Reſpiciet, populique ſui Rex optimus, omni
Vocatus horâ, facilis audiet preces.

nos indulgentia Dei tenues & afflictos levabit, ſuâque potentiâ divinâ confirmabit. 9. Tu noſter cuſtos, nos adjuva: ſi tu nobis faveas, arma ſocialia nec requirimus, nec hoſtilia formidamus. Deus Rex clementiſſimus nobis favebit, & invocatus populi ſui petitioni ſemper propitius annuet.

PSAL. XXI. Carm. Gen. 3.

Populus gratias agit Deo, enarrans victoriam de hoſtibus Davidi datam, quæque ipſe acceperit ad vitam, ſalutem, gloriam præſentem, & ſempiternam pertinentia; hoſtium exitium prædicat, Deumque orat ut procuret porro gloriam ſuam.

QUòd hoſte victo Rex triumphat gaudio,
Curis ſolutus anxiis,
Tibi id fatetur, Rex beate cœlitum,
Debere: tu laboribus
Vires ferendis, tu dediſti è prælio
Redire duro ſoſpitem.
2 Nullam repulſam, voce quum te ſupplice
Rogaret, unquam adhuc tulit:
Nil in latebris pectoris reconditis
Spe concupivit irritâ.
3 Et vota ſupra, & ante vota, hunc omnibus
Vitæ beâſti commodis:

Quòd hoſte ſuperato, Rex liber curis, homines anxios reddentibus, admodum lætetur, ob id ſe tibi, Deus angelorum beatorum præſes, præ ſe fert obnoxium eſſe. tu ei robur præbuiſti ad pericula perferenda, eique dediſti e pugna gravi & aſpera incolumem reverti. 2. Nulla ei ad hunc uſque diem negata eſt petitio, cùm te oratione humili invocaret: nihil in arcanis animi penetralibus vanâ expectatione voluit. 3. Hunc omnibus bonis, ad vitam hanc tuendam facientibus, beatum feciſti, & ultra petitionem & antequam peteret; dediſti etiam ejus capiti, ſacro oleo conſecrato, coronam ferendam auro coruſcantem & lapillis pretioſis

Gemmis

Gemmis coronam ferre & auro ſplendidam
Sacro dediſti vertici.
4 Vitam popoſcit; mortis illi eſt addita
Immunis immortalitas.
5 Tu claritatis auctor illi es, inclytâ
Per te refulget gloriâ.
6 Felicitatis ei favor dedit tuus
Exemplar ut ſit poſteris;
Menſura voti ut matribus ſit, quum bene

ſplendentem. 4. Petivit abs te ut vivus & incolumis ex bello evaderet, vitaque mortis expers data eſt petenti. 5. Tu in lucem hominum illum protuliſti, te auctore famâ ſingulari celebratur. 6. Tua indulgentia conceſſit ei, ut forma & idea ſit vitæ beatæ eis qui dehinc naſcentur;

Gemmis coronam.] "Pro diademate coronam, *inquit Vavaſſor de uſu quo-* "*rund. verb. p.* 152. quomodo nunc vulgo loquuntur omnes, vix ullus un-" "quam veterum Latinorum poſuit in ſcriptis. Regni quidem coronam & "ſceptrum Hetruſci dixit Virgilius (*Æn.* VII. 505) Sed ita forſitan et "novè dixerit, neque ante eum quiſquam neque poſt." Virgilius quoque Æn. I. 657. eodem ſenſu uſurpavit,

Præterea ſceptrum, Ilione quod geſſerat olim
Maxima natarum Priami, colloque monile
Baccatum, & duplicem gemmis auroque coronam.

Et Ilione fuit Polymneſtoris Thraciæ regis uxor. Quin igitur his Virgilii locis poëta noſter meritò confiſus, ſatis aptè *coronam* hoc ſenſu hîc adhibuerit, dubitabit nemo, præſertim cum Livius & Ovidius ita etiam locuti fuerint; quod, cum hæc ſcriberet Vavaſſor, in memoriam revocâſſe non videtur. Livius, lib. XXX. cap. 15. *Poſtero die, in tribunal aſcendit* Scipio; *& concionem advocari juſſit. Ibi Maſiniſſam primum regem appellatum, eximiiſque ornatum laudibus,* aurea corona, *aurea patera, ſella curuli donat.* Ovid. Met. XIII 702.

Dantque ſacerdoti cuſtodem turis acerram,
Dant pateram, claramque auro gemmiſque coronam.

Hæc dona Trojani tradiderunt Anio, qui fuit & rex & ſacerdos, ut teſtantur Virgilius & Ovidius, hic ibid. ℣ 632.

Hunc Anius, quo rege homines, antiſtite Phœbus
Rite colebatur, temploque domoque recepit.

Ille Æn. III. 80. *Rex Anius, Rex idem hominum Phœbique ſacerdos.*
Claudianus quoque eodem ſenſu coronas dixit, carm. XXII. 87.

Quin & Sidonias chlamydes, & cingula baccis
Aſpera, &c.
Geſtatoſque patri capulis radiantibus enſes,
Et vario lapidum diſtinctas igne coronas
Dividis ex æquo. ---------

Hæc Imperatoris Theodoſii inſignia, poſt ejus mortem, Stilicho diviſit Arcadio & Honorio, qui patrem in imperio exceperunt. L.

Menſura voti.] Venuſta quidem ſententia, nec abſimilis illi Horatianæ, 1 Ep. IV, 8. *Quid voveat dulci nutricula magis alumno.* H.

Blandis

Blandis precantur liberis;
7 Tu nempe ſpes & anchora es fiduciæ;
Tu portus in rebus malis:
Te fretus uno firmus omnem perferet
Sortis procellam turbidæ.
8 Tu perduelles comprehendes, tu manu
Pœnas repoſces vindice.
9 Ceu flamma clauſis æſtuans fornacibus
Antiqua ſilvæ brachia
Vorat; furoris ſic tui nefarios
Afflatus hoſtes hauriet.
10 A ſtirpe totam demetes propaginem
Semenque gentis impiæ.
11 Te namque contra moliuntur abditam
Fraudem ſceluſque perfidi;
Et mente pravâ vota verſant irrita,
Et ſpes inanes concoquunt.
12 Te perſequente, pallidi in fugam ruent,
Inhoneſta tergo vulnera
Ferent; in ora, fata dum vitant fugâ,
Rurſus ſagittas diriges.
13 O qui potenti frena rerum dexterâ
Verſas perennis arbiter,

ut matribus etiam modus ſit & exemplar petitionis, cùm natis dulcibus proſpera omnia optantes orant. 7. Tu certe is es, à quo omnia exſpectat; tu illi ſtabilimen es ut tibi fidat, & in rebus adverſis perfugium; tuo unius auxilio confiſus, omnem violentiam rerum turbulentarum conſtanter tolerabit. 8. Tu in hoſtes ejus manum injicies, dextrâque ultrici pœnas ab eis repetes. 9. Ceu flamma in caminis arctis, velut æſtus evolvens, magnos arborum ramos conſumit, ſic iræ tuæ vapor impios vorabit. 10. Omnem hoſtium poſteritatem, omnemque propagationis ſceleratorum ſpem radicitus exſcindes. 11. Homines enim nullâ fide adverſum te dolos occultos & nefaria comminiſcuntur; animoque maligno deſideria cogitant exitum felicem nunquam habitura, vanaſque exſpectationes volvunt. 12. Tu cùm eos urgebis, ſeſe in fugam meticuloſi præcipitabunt, plagaſque turpes retro accipient; tu tela in faciem eorum rectà conjicies, dum fugiendo mortem declinant. 13. Expergiſcere, judex æterne, qui manu forti gubernacula mundi moderaris, efficeque

Perduelles.] i. e. hoſtes, qui arma contra ferunt. Vid. Cicer. Off. I. 12. H.
Silvæ brachia.] Ita vocat ramos arborum poëticè. CHYTR. Virg. Æn. VI. 282.
In medio ramos annoſaque brachia pandit
Vlmus opaca, ingens. L.

Exſurge,

Exſurge, vires fac tuas ut hoſtium
Agnoſcat inſolentia:
Tum te piorum turba feſtis cantibus
Orbis parentem concinet,
Votis tuorum ſupplicum placabilem;
Maliſque formidabilem.

ut hoſtium ſuperbia robur tuum recognoſcat: tum Dei timentes te mundi auctorem die feſto cantionibus prædicabunt; canent, inquam, te mitem & miſericordem precibus tibi ſupplicantûm, & malis metuendum.

PSAL. XXII. Carm. Gen. 3.

Pſaltes primùm anguſtias & perpeſſiones infinitas Chriſti explicat: in quibus Patrem invocans, ex fide exauditus eſt: deindè Prophetiam, Sacerdotium & Regnum illius ſempiternum atque univerſale, ad Eccleſiam totam perventurum docet.

CUr me relinquis, ô Deus? Deus meus,
Cur me relinquis? irrita
2 Heu verba fundo: luce ſeu terras dies
Retegit, vocantem me dies
Fruſtra intuetur; ſive nox ſilentibus
Terram tenebris obruit,
Nox me vocantem nulla non audit, meo
Nox nulla queſtu non ſonat.
3 Tu ſanctus ille civitatis incola es
Sanctæ; Iſaci nepotibus
4 Tu carmen es; tu fida ſpes majoribus
Noſtris; ſalutem qui ſuam
Tibi credidere, à te ſalutis compotes
5 Abiere; ſalvi gratias
Egere, duris qui tuam in malis opem

Cur me, Jehova, deſeris? cur à me, mi Deus, recedis? 2. Eheu verba non proficientia edo: ſive lux lumine ſuo terras oſtendit, lux me videt fruſtra te invocantem; ſive nox obſcuritate ſuâ rebus omnibus ſilentium imponente terram abſcondit, nox omnis me te inclamantem ſentit, nox omnis meis querelis reſonat. 3. Tu ille es auguſtus habitator Hieroſolymæ tibi dicatæ; 4. Poſteris Iſaci tu materia es & argumentum canendi; tu genti Judæorum certa exſpectatio fuiſti; qui vitam & incolumitatem tibi commiſère, acceptâ à te ſalute incolumes rediêre; 5. Incolumitate acceptâ, tibi ſalutem ſe debere agnoverunt, qui in rebus aſperis auxilium

Petiere; qui tuam in fidem
Se dedidere, non tulere dedecus,;
Non hoſtium ludibria.
6 At vermis ego ſum, non homo; ſum fabula
Vulgi, infimorum opprobrium:
7 Nam turba noſtris obvia illudit malis,
Nutatque, nictatque, & caput
Motat, labella exporrigit; ludibria
Verbis acerbat aſperis,
8 En ille Domino carus, en fiduciâ
Securus ille numinis:
Nunc ſervet illum, nunc periclis eruat,
Quem tanto amore amplectitur.
9 O Domine, tu me protinus ſuſceperas
Alvo parentis editum;
De te pependi ſpe, parentis pendulus
Infans adhuc ad ubera.
10 Abuſque partu tu Deus meus; tuus
Ex matris alvo me favor
11 Eſt proſecutus: ultimo in diſcrimine
Jam ne recede longiùs;
Diſcrimen inſtat ultimum, mortis metu
Ceſſere amici territi.
12 Tauri efferati, tauri obeſi me undique
13 Circumdedere; faucibus

tuum poſtulârunt; qui ſeſe penitus tutelæ tuæ commendârunt, nec infamiam, nec inimicorum ſubſannationes retulerunt. 6. At ego miſer infectum ſum abjectum, non animal Deo proximum; ſum infimæ plebis ludibrium, & hominum tenuiſſimorum irriſio. 7. Nam vulgus hominum in viis occurrens mala mea ludificatur, annuitque mihi, motuque oculorum lætitiam oſtendit, caput agitat, labra ut ei deridiculo ſim extendit, irriſionemque oratione virulentâ acerbiorem facit: 8. Ecce, inquiens, amicus Deo ſuo gratus, ecce ille ſpe opis divinæ intrepidus: nunc illum Deus cuſtodiat, nunc imminente malo eum eximat, quem tam carum habet. 9. Tu verò me, Jehova, ſtatim è ventre matris in lucem editum, in fidem & tutelam tuam acceperas; te unum intuens, opem tuam ſperavi puer adhuc infirmus è mammis matris meæ pendens. 10. Tu Deus is es in quo à nativitate unicè ſpem pono; tua indulgentia à partu meo & incunabulis me comitata eſt: 11. Ne deſere me jam in ſummo periculo verſantem; graviſſimum enim periculum jam adeſt, neceſſarii mei vitæ ſuæ timentes trepidi à me diſceſsêre. 12. Homines inſtar taurorum feri & potentes me ab omni parte circumſederunt; 13. Meque invadentes rictus diſtendunt, inſtar leonum terribilem vocem eden-

Hians

Hiant, leonum more rugientium,
Quos incitat ſpes & fames.
14 Rivi cruoris corpus omne perluunt
Exſangue; laxat artuum
Compago nexus; pectus intra liquitur,
Ut ſole cera, cor metu.
15 Exaruere teſtæ ad inſtar coctilis
Defecta membra viribus;
Rigens adhæſit lingua ſiccis faucibus;
Jam ſto ſepulchri ad aggerem.
16 Me rabidi ab omni parte latratu canes
Urgent, petuntque dentibus:
Mihi peſſimorum ſæva conſpiratio
Manuſque fodit & pedes:
17 Et oſſa numerant, oſſa tralucentia
Per corporis tenſi cutem.
Tormenta poſtquam cuncta conſumſit furor,
Animus adhuc irâ tumens
Se paſcit, oculos ſatiat, & fruitur meis
Læto in malis ſpectaculo.
18 Partiti amictus ſunt meos, tunicæ meæ

tium, quos prædæ exſpectatio & inedia provocat. 14. Sanguis abundè fluens, totumque corpus imbuens percurrit, ſanguinis tandem inane; junctura ſolvit ligamenta membrorum; cor præ timore in pectore tabeſcit, ut cera æſtu & calore Solis diffunditur. 15. Membra infirma deſiccata ſunt, tanquam figmentum vaſis lutei ignibus à figulo excoctum & induratum; lingua rigida ad aridum gutturis aditum affixa eſt; jam ſto ad monumentum meum, humatorem opperiens. 16. Homines inſtar canum rabioſi oratione áſperâ undique me premunt, & dentibus invadere conantur: crudelis nequiſſimorum conjuratio palmas & plantas meas perforavit: 17. Oſſaque computant, quæ per pellem corporis *in cruce* extenti apparent. Poſtquam rabies hominum pœnis omnibus ad ſatietatem uſque uſa eſt, cor eorum adhuc iracundiâ inflatum ſeſe oblectat, oculos voluptate perfundit, inque meis pœnis aſpectu jucundo ad oblectationem utitur. 18. Veſtimenta mea diviſerunt, veſtem meam interiorem ſortis judi-

---

Ad inſtar.] Negat Servius rectè dici *ad inſtar*, damnatque Serenum ita loquentem: Verum non ſolus Serenus, ſed etiam Juſtinus, Solinus & Apuléius ſic loquuntur. Rud.

Sepulchri ad aggerem.] Agger ſepulchri pro ipſo ſepulchro ſeu monumento. Virg. Æn. V. 44. ------ *Tumulique ex aggere fatur.* Niſi fortè adludat ad vulgarem inhumandi morem, ubi terra eruta aggeritur ad latus ſepulchri ad mortuum recipiendum aperti. H.

Fecere ſortes arbitras.
19 Tu Domine, ſaltem ne recede, ne malis
In ultimis me deſere:
Tu robur unus, tu mea es potentia;
Accurre, feſtinus meæ
Succurre vitæ, deſtitutum ab omnibus
20 Defende: ſævorum hoſtium
Ferrum cruentum pelle; vim rabidam canum
21 Inhibe; leonum ſpumeos
Compeſce rictus; cornua unicornium
Confringe; ſerva ſupplicem.
22 Tum morte victâ ſoſpes auxilio tuo,
Narrabo fratribus tuum
Nomen; piorum prædicabo cœtibus
Robur, fidem, conſtantiam.
23 O mente purâ qui Deum colitis, Deum
Laudate puris cantibus:
Semen Jacobi, magnitudinem Dei
Celebrate feſtis laudibus:
Erga fideles numinis clementiam
Agnoſce, proles Iſaci.
24 Non ſprevit inopis ille ſolitudinem,
Non pauperum faſtidio
Avertit ora; me vocantem exaudiit,

cio permiſerunt. 19. Tandem, Domine, ne me deſtitue, neve in maximis periclis verſantem relinque: tu ſolus es meæ vires, meæque opes; ades, & properè fer opem ſaluti meæ, meque ab omnibus relictum tuere: 20. Inimicorum crudelium arma crudelia prohibe; 21. Violentiam hominum rabioſorum coërce, ora leonum iratorum cohibe, armaque hominum ferorum comminue, meque opem tuam ſuppliciter petentem defende. 22. Tum morte ſuperatâ, ope tuâ incolumis, amicis & propinquis magnificentiam tuam indicabo; piorumque conventibus vires, veritatem, & perpetuum bonitatis tuæ tenorem annunciabo. 23. Quicunque Deum cultu & honore dignamini animo ſceleris experte, cantionibus piis honorem Deo tribuite: poſteri Jacobi amplitudinem Dei laudibus, quales diebus feſtis ei canuntur, notam facite: poſteri Iſaci miſericordiam Dei erga verâ fide præditos confitemini. 24. Deus enim inopem ab omnibus derelictum nec aſpernatus eſt, nec rejecit; tædio tenuium auxilio carentûm, faciem ſuam ab eis averſam non retorſit; mihi propitius fuit

Arbitras.] Genere feminino, Horat. Epod. V.
O rebus meis
Non infideles arbitræ. H.

Vitæque

Vitæque dulci reddidit.
25 Ergo per oras ultimas mundi tuas
Sonabo laudes; gentibus
Te prædicabo; vota te timentium
Præsente solvam Ecclesiâ.
26 Edet modesta turba fraudis nescia
Vocata sacras ad dapes,
Epulisque functa, ac satura dulci nectare,
Laudabit auctorem Deum;
Deum sonabit, qui vigore flammeo
In corda se quærentium
Se tantus infert, mortis ut procul metu
Perennè viva gaudeant.
27 Ergo excitata tam novo spectaculo
Tellus ab oris ultimis,
Quàcunque colitur, colla sub Domini jugum
Submittet; illi servient,
Pronæque Domino supplicabunt omnium
Omnes familiæ gentium.
28 Nam sempiterno jure Domino competit

eum invocanti, vitæque jucundæ me restituit. 25. Propterea te, mi Deus, per extremos terrarum fines celebrabo, & nationibus exteris annunciabo, coramque cœtu te colentium promissa tibi reddam. 26. Homines animo neutiquam elato & simplices comedent ad epulum sacrum invitati, cœnatique & divinâ potione satiati, Deum epulas eas exhibentem prædicabunt; Deum carmine celebrabunt, qui tantâ vi se insinuat in animum vi ingenti se scrutantium, ut perpetuùm viventes securi lætentur. 27. Homines igitur tam insolito visu concitati ab extremis terræ finibus, ubicumque habitant, Domino parebunt; omnesque nationum exterarum cognationes ultrò in ejus potestatem pervenient, Dominumque supplices precabuntur. 28. Nam imperium mundani opificii, quod cœlum,

---

Regnum triformis machinæ.] Eleganter mare, terram & cœlum his verbis expressit. Lucret. lib. V. 93.

Principio maria ac terras, cœlumque tuere:
Horum naturam triplicem, tria corpora, Memmi,
Tres species tam dissimiles, tria talia texta,
Una dies dabit exitio, multosque per annos
Sustentata ruet moles & machina mundi.

Ovid Trist. II. 425.

Explicat ut causas rapidi Lucretius ignis,
Casurumque triplex vaticinatur opus.

Prudent. Cath. *Terra, cœlum, fossa ponti*
Trina rerum machina. L.

Regnum triformis machinæ:
Ille univerſis imperabit gentibus.
29 Rerum potentes illius
Menſæ accubabunt, & ſacri convivii
Dapibus referti ſub jugum
Cedent volentes: flectet illi poplitem
Pauper ſepulchri in limine,
Qui membra feſſis artubus languentia
Fugiente vitâ vix trahit.
30 Illumque longâ poſteri propagine
31 Colent; ſuiſque poſteris
Per longa deinceps nunciabunt ſecula
In me favorem numinis.
Hoc ſemen illi ſerviet, gens illius
In poſterum hæc cenſebitur.

terram & mare continet, lege perpetuâ Domino convenit: Dominus cunctis nationibus jus dicet. 29. Reges & Principes cum illo cœnabunt, cœnæque ſanctæ epulis ſatiati libenter ejus jugum accipient: pauper prope ſepulchrum ſuum, qui membra torpentia ægrè movet, laſſo & debili membrorum nexu, vitâ jam abeunte, illum venerabitur. 30, 31. Deum etiam adorabunt homines per multas generationes venturi, ejuſque erga me indulgentiam multis poſterorum ætatibus declarabunt, qui longo ordine poſt naſcentur. Hæc generatio illi ſerviet, ejuſque populus peculiaris in poſterum habebitur.

PSAL. XXIII. CARM. GEN. 13.

Propheta, Deum paſtorem ſuum agnoſcens, & ſe viciſſim illius ovem, docet quàm magna & certa ſit Dei providentia erga ſuos, & de futuro animum ſuum confirmat.

QUid fruſtra rabidi me petitis canes?
Livor propoſitum cur premis improbum?
Sicut paſtor ovem, me Dominus regit;
Nil deerit penitus mihi.
2 Per campi viridis mitia pabula,
Quæ veris teneri pingit amœnitas,

Cur inſtar canum, hoſtes rabioſi, in me impetum inanem facitis? cur in me invidiâ inflammati in conſilio malo perſeveratis? Deus me paſcit, tuetur & gubernat, ſicut cuſtos gregis ovem regit & cuſtodit; nullâ omninò re egebo. 2. Interdum vitam jucundè tranſigo inter dulcia vitæ de-

Nunc

Nunc pafcor placidè, nunc faturum latus
Feffus molliter explico.
3 Puræ rivus aquæ leniter aftrepens
Membris reftituit robora languidis,
Et blando recreat fomite fpiritus
Solis fub face torrida.
Saltus quum peteret mens vaga devios,
Errorum teneras illecebras fequens,
Retraxit miferans denuò me bonus
Paftor juftitiæ in viam.
4 Nec fi per trepidas luctificâ manu
Intentet tenebras mors mihi vulnera,
Formidem duce te pergere; me pedo
Securum facies tuo.
5 Tu menfas epulis accumulas, merum
Tu plenis pateris fufficis, & caput
Unguento exhilaras; conficit æmulos,

gendæ neceffaria, in loco fertili omnique copiâ abundanti, quæ ver amœnum, quo omnia tenera funt, multiplici varietate diftinguit; interdum verò, laboribus delaffatus, corpus rebus illis neceffariis fatiatum fine moleftia extendo. 3. Fluviolus aquæ nitidæ, propè me modicè fonans, vires corpori labore feffo recreat; vitalemque refpirationem aëre, ceu fotu jucundo, fub vehementi Solis calore reficit. Cùm animus, incertus & inftabilis inter cogitationes dubias, ad vias obliquas & vitæ anfractus laberetur, jucundas falfarum fententiarum oblectationes fecuta, Deus me miferatus rurfum in iter rectum reduxit. 4. Non dubitarem tuo ductu per vias umbrofas timorem incutientes, à morte ipfa obfeffas, proficifci, etfi per eas mors ferali manu plagas mihi minaretur; baculo enim tuo paftorali animum meum à follicitudine & metu abduces. 5. Tu menfas meas cibariis oneras, tu vinum copiosè fuppeditas, tu caput fuavi odore hilarem me reddente perfundis: dum invidi hæc cernunt, meque Deo tantæ curæ effe vident, triftitia curarum plena vehementer eos

Saturum latus explico.] *Explico* propriè dicitur de rebus, quæ plicis involvuntur. Quare quibufdam, *latus explico*, parum frequens & inufitata locutio videri poffit. Verum Buchananus hujus locutionis auctorem habet Senecam, Thyeft. Act. IV. ---- *Num rejecto*

Latus explicuit monte Typhoëus?

Explico hìc capitur pro *extendo*; quo fenfu accipiunt Suetonius, Curtius, & Lucanus l. IV. 629. ---------- *& omnem*

Explicuit per membra virum.

Ubi vide Cl. Oudendorpium. Hoc itaque vult poëta, interdum faturum latus ita in terra depono, ut extenfus jaceam, molliterque quiefcam, quemadmodum feffi folent. L.

Denuò.] Vid. infra ad Pfal. CIV. L.

Dum ſpectant, dolor anxius.
6 Me nunquam bonitas deſtituet tua,
Profuſuſque bonis perpetuò favor;
Et non ſollicitæ longa domi tuæ
Vitæ tempora tranſigam.

afficit. 6. Davidem clementia tua nunquam relinquet, vehemenſque tua erga bonos benevolentia nunquam eos deſeret; vitamque longam & à curis ſemotam in templo & ſacrario tuo traducam.

PSAL. XXIV. CARM. GEN. 2.

Propheta regno Dei univerſali in res creatas expoſito, ſingulare regnum in Eccleſia (cujus notas apponit) explicat, & eam ad honorificè convenienterque excipiendum regem Chriſtum adhortatur.

TOta quidem Domini terra eſt, & quicquid ubique
Vel parca celat, vel benigna ſufficit;
Quique colunt monteſque feros, campoſque feraces,
Urbeſque ſanctis temperatas legibus.
2 Ille ſuper pelagus ſolidum connexuit orbem,
Stabilis ut undas inter inſtabiles foret,
Et toties rapidis pulſatus fluctibus, omnes
Compage firmâ ſuſtineret impetus.
3 Cuncta igitur Domini meritò ſunt; ſed tamen unam
Sedem ſibi ille dedicavit propriam.
Ecquis eò ſcandet? cuive hæc permiſſa poteſtas,
Loco ut beatum ſiſtat in ſancto gradum?
4 Cui manus & mens eſt inſons, nec vana volutat
Animo, nec ulli damna perjurus dedit.

Univerſus terræ orbis ad Dominum ſpectat, & quaſcunque res tellus vel avara quovis loco abſcondit, vel liberalis hominibus ſuppeditat; Dominique ſunt ii omnes, qui montes incultos, qui fœcundam agrorum campeſtrium planitiem, urbeſque habitant, legibus inviolabilibus ad moderationem addictas. 2. Deus firmum terræ globum firmè vinxit pontum ipſum ſupereminentem, ut inter aquas mobiles immotus eſſet, undiſque marinis omnia ſecum rapientibus crebrò verberatus, omnes aquæ aſſultus partibus compactis & firmiter connexis toleraret. 3. Propterea omnia jure optimo ad Deum ſpectant; ſed tamen locum unum ceu domum ſibi peculiarem conſecravit. Quiſnam ad ædem Domini aſcendet? aut cui id conceſſum eſt, ut pedem felicem in illo venerabili loco figat? 4. Cui manus eſt innocens, cui mens eſt ſceleris pura; nec animo ſtulta aut mendacia cogitat, nec fide violatâ cuiquam detrimentum fecit. 5.

5 Huic

5 Huic Dominus donabit opes; hunc numine dextro
A vi procacique eruet calumnia.
6 Hæc vera eſt pietas, hâc itur ad æthera, veri
Sic intueri numinis vultum licet.
7 Eia aditus reſerate, fores agè pandite, portæ,
Portæ perennes ſempiternæ regiæ;
Clauſtra revellite, limina pandite, magnus ut intret
Rex ille, multâ clarus ille gloriâ.
8 Quis novus hic ſanctis ſuccedit ſedibus hoſpes?
Quis iſte multâ eſt inclytus Rex gloriâ?
Ille potens latè Dominus dextrâque opibuſque,
Belloque multâ nobilis victoriâ.
9 Eia aditus reſerate, fores agè pandite, portæ,
Portæ perennes ſempiternæ regiæ;
Clauſtra revellite, limina pandite, magnus ut intret
Rex ille, multâ clarus ille gloriâ.
10 Quis novus hic ſanctis ſuccedit ſedibus hoſpes?
Quis iſte multâ eſt inclytus Rex gloriâ?
Ille potens armis numeroſoque agmine ductor,
Hic ille multâ eſt inclytus Rex gloriâ.

Huic homini Deus potentiam, vires & divitias dabit; hunc favente ſuâ divinitate à violentia & falſis hominum petulantium criminationibus liberabit. 6. Hæc ſincera eſt religio, hac ratione homines ad cœlum eunt, hoc vivendi genere Dei faciem cernere à Deo permiſſum eſt. 7. Agitè dum, ô portæ, veſtibulum veſtrum aperite; portæ, inquam, æternæ regiæ domûs perpetuæ valvas veſtras explicate, repagula veſtra januam claudentia amovete, januas aperite, ut Rex ille magnificus celebri ſplendore & famâ inſignis ingrediatur. 8. Quiſnam hic advena ignotus locum hunc auguſtum intrat? quiſnam iſte eſt Rex celebri ſplendore & famâ nobilis? Is eſt ille Deus per univerſa mundi ſpatia bello, potentiâ, divitiis viribuſque poliens; illeque Rex multis in bello ſucceſſibus clarus. 9. Agitè dum, ô portæ, veſtibulum veſtrum aperite, valvas veſtras explicate; portæ, inquam, æternæ regiæ domûs perpetuæ repagula januam claudentia amovete, januas aperite, ut Rex ille magnificus celebri ſplendore & famâ inſignis ingrediatur. 10. Quiſnam hic advena ignotus locum hunc auguſtum intrat? quiſnam iſte eſt Rex celebri ſplendore & famâ nobilis? Is eſt ille imperator bellipotens Dux & Rex exercituum, Rex & Dux ille eſt multâ famâ & celebri ſplendore inſignis.

Clauſtra revellite.] Ipſis numeris ardorem & feſtinationem exprimit, quâ omnia properè expediantur, ad aditum facilem Regi præbendum. H.

PSAL. XXV. Carm. Gen. 14.

David ab adverſariis oppreſſus, petit à Deo doceri; peccata ſua condonari: in horum exſpectatione ſe confirmat, fretus Dei bonitate & teſtimonio fidei ſuæ: poſtremò, ſibi totique Eccleſiæ poſtulat liberationem à malo.

HIc fidat armis, plebe ſe clientium
Defendat alter, militumque copiis:
A te, creator orbis, uno ſpes mea
Pendet, maliſque in rebus unum reſpicit.
2 Tu, ſancte genitor, effice inſolentibus
Ne ſpes inanes riſui ſint hoſtibus.
3 Sic me pudore liberabis; nec rubor
Confundet ora cæteris, in te ſuæ
Qui collocârunt anchoram fiduciæ.
Fruſtretur illos ſpes, & irritæ ſpei
Pudor dolorque torqueat, qui ſordium
Amore ſeſe ſordibus contaminant,
Bonoſque nullâ provocati injuriâ
4 Vexare gaudent. Mihi per anfractus vagos
Vitæ, ſalebras inter & tenebras, iter
5 Oſtende rectum; & erutum ſequacibus
Erroris undis, prævio lucis tuæ
Splendore deduc veritatis in viam.
Te nempe ab uno pendeo ſpe, te Deum
Unum & ſalutis columen agnoſco meæ.

Alius apparatu bellico confidat, alius multitudine hominum ſe colentium & exercitu ſeſe tueatur: exſpectatio mea, mundi opifex, in tua unius poteſtate ſita eſt, teque in rebus adverſis ſolum intuetur. 2. Fac, pater cœleſtis, ne ſpes mea vana inimicis ſuperbis riſûs materiam præbeat. 3. Sic mihi cavebis ne turpiter me pudeat; nec color pudoris index cæteris vultum turbabit, qui in tuo unius auxilio ſpem firmam poſuerunt. Fallat illos fiducia ſua, eoſque ob ſpem vanam & falſam ignominia & triſtitia conficiat, qui malè faciendi ſtudio ſcelerum maculis ſeſe conſpurcant, nullâque contumeliâ laceſſiti homines innocentes moleſtiis afficere lætantur. 4. Tu mihi per curvas ambages in vita humana huc illuc ferentes, interque impedimenta & ignorantiæ errores, veram ad virtutem viam demonſtra; 5. Meque periculis liberatum, quæ velut fluctus erroris me ſequuntur, ea per inſcitiam ingreſſum, ſplendore veritatis mihi præeunte, in viam veritatis deducito: omnia enim bona à te ſolo exſpecto; teque ſolum Deum meum, unumque incolumitatis meæ firmamentum profiteor. 6, 7. Si lex vitæ rectrix, caſu aliquo curvata de-

6, 7. Si torta vitiis fortè morum regula
Deflexit, error si fefellit lubricus,
Fracta illecebris si voluptatis malis
Incauta vitiis se juventa polluit:
Benignitatis tu tuæ memor tamen,
Et lenitatis, (qui parentes mollibus
Frenans habenis, usque ab incunabulis
Orbis, paternâ es usus indulgentiâ)
Miserere; nostris quod negares moribus,
Tuæ negare non potes clementiæ.
8 Nec denegabis, nec precantes bona bonus
Vacuos repelles, nec viam poscentibus

lictis, à recto aberravit; si lapsus per ignorantiam facilè inducens ad cadendum me deceperat; si stulta juventus, à recto deflexa malis vitæ mollioris avocamentis, sese peccatis contaminavit: tu tamen liberalitatis & clementiæ tuæ memor, (qui majores nostros leniter & moderatè cohibens, à mundi creatione eo erga illos, quo patres erga liberos, favore usus es) tu, inquam, Jehova, parce nobis; quodque nobis vitiosis non dares, non potes lenitati semper tibi assuetæ non concedere. 8. Nec abnues, nec clemens eos qui bona abs te petunt, nullâ re impetratâ, rejicies; nec, cùm sis justi & moderati mensura, rectam vivendi rationem oran-

---

Si torta vitiis fortè morum regula Deflexit.] Scrupulus hic molestus, nec opitulatur Julius, quænam sit hæc *morum regula*. Non lex divina: torqueri enim nequit. Verisimile est esse rationem & naturam unicuique propriam vitæ regendæ normam, quæ vitiis quidem torqueri potest. Ni malis ita nodum solvere, ut regula sit Ablativi casus, & construas, *si juventa torta vitiis fortè deflexit de regula morum*, lege nempe divinâ; sed & hoc nimis detortum. Regula igitur morum hic significare videtur, lineam & cursum morum, i. e. institutum & vitæ rationem, quæ quasi regula aut norma à directo torqueri & declinare potest. Et ita non semel Ausonius, quem respexisse videtur Buchananus, Profess. Burdg. in Alcimo, lin. 11.

Moresne fabor, & tenorem regulæ,
Ad usque vitæ terminum.

Quid enim ibi tenor regulæ morum sibi vult, nisi quod linea morum recta incedebat, neque deflectebat ad mortem usque. Item, in illo Epigram. IX. ad librum suum,

Salva mihi veterum maneat dum regula morum,
Ludat permissis sobria musa jocis.

Quid aliud est, dum regula morum veterum maneat salva, quam dum ipsi veteres mores maneant ei incorrupti. Non enim in ejusmodi locutione aliud est regula, aliud mores. Atque in illo, Ep. XVI. 44. Probum rogat,

Utrumne mores hoc tui
Nomen dedere: an nomen
Secuta morum regula?

Rectam

Rectam aberis unquam recti & æqui regula.
9 Tu mitis animi amplecteris modestiam,
Docesque recti & improbi discrimina.
Tu dux comesque tuta per compendia
Ducis carentem fraude mansuetudinem:
10 Peccata bonus & facilis oblivisceris;
Promissa solvis liberali dexterâ:
Minuitque pœnas mitis indulgentia,
Fidesque dictis stabilis erga omnes adest
Qui pacta sacri fœderis non negligunt.
11 Hanc ut nepotum secla mansuetudinem
Noscant, tuique nominis se gloria
Latè per omnes fundat orbis angulos,
Ignosce nostris mitis erratis parens,
Quæ multa inussit ægritudo, & impotens
Amor, regique contumax ira & dolor,
Errorque veri non acutus arbiter.
12 O ter beatum, mente qui purâ Deum
Veneratur; illi, qualecunque amplectitur
Vitæ institutum, dux adest semper Deus,
Rectorque, & omnes actiones prosperat.
13 Securus animus anxio procul metu

tes unquam destitues. 9. Tu animi lenis humilitatem caram habes, eique differentiam boni malique monstras. Tu rector & socius itineris, homines mansuetos & innocentes sine periculo per viam publicâ breviorem deducis: 10. Errata nostra, mitis nullâque adhibitâ severitate, impunita permittens velut oblivione deles, quæque pollicitus es manu munificâ reddis; clemensque lenitas pœnas justo minores exigit, semperque præsens est firma promissi certitudo erga eos omnes qui conventa pacificationis tecum initæ amant. 11. Ut posterorum ætas clementiam istam intelligat, fecundaque nominis tui fama sese per omnes mundi partes dispergat, da veniam, pater lenis, peccatis, quæ multa animi anxietas, amor infrenis, indignatio rectu difficilis, mœstitia, lapsusque ex ignorantia malus veritatis judex, in animis nostris impressit. 12. O multùm felicem virum illum qui Deum mente non simulatâ colit; quodcunque vivendi genus is ingreditur, Deus, ei semper præsens actionum ejus moderator ac gubernator, prospera reddit omnia quæ facit. 13. Animus ejus minimè sollicitus, vacuusque timore cor angente, ex rebus omnibus fructum & voluptatem percipiet; longusque posterorum ordo familiam stabiliet, e-

Regula morum secuta est nomen, id nim. est, vitæ tuæ institutum ex eone consecutum est, quòd Probus nominaris? H.

Cunctis

Cunctis fruetur affluenter copiis;
Stirpisque series longa firmabit domum,
Genusque multâ floridum propagine
Opes paternas ad nepotes transferet.
14 Quin & piorum mentibus mysteria,
Contemta pravis, impiè sapientibus
Occulta, Dominus luce proferet suâ;
Et sacrosancti fœderis scientiam,
Quæ sola vitæ dux beatæ & regula est,
15 Docebit. Ergo, Rex beate cœlitum,
Te mente solum quæro, nusquam lumina
Abs te reflecto; tu pedes solus meos
Hostis dolosis erues è retibus.
16 O sancte custos hominum, amico lumine
In me intuere, & destitutum ab omnibus

jusque posteritas, natorum ex se multitudine efflorescens, patrum divitias ad successores suos mittet. 14. Insuper etiam Deus vi suâ arcanâ eis tenebris eruet sententias occultas, ab hominibus nequam spretas, & philosophis ignotas qui falsam sapientiæ imaginem gerunt; tradetque piis cognitionem suæ cum hominibus conventionis inviolabilis, quæ cognitio sola vitæ felicis monstratrix est, eaque mensura ad quam vitam beatam metiamur. 15. Itaque te, Rex cœlestium nullâ re egens, unicum toto animo investigo, nullamque in partem oculos abs te diverto; tu me compeditum è fraudibus & dolo hostis solus liberabis. 16. O venerande generis humani servator, facilis & benignus me respice, meque, ab o-

---

Affluenter.] Vocem hanc, tanquam non Latinam, audacter nimis, & primus quod sciam, damnat Robertus Ainsworthus, & è *compendiario suo linguæ Latinæ thesauro*, quem nuper edidit, exulare jussit. Verum quum Cicero, aliique optimi auctores, ut ipse vir doctus concedit, utantur *affluens*, *affluentiùs*, *affluentia*; cur, quæso, non uti liceat *affluenter*, quod etiam disertè apud Solinum reperies. cap. IX. Ed. Salm. his verbis, *Ita enim* affluenter *successus ejus ampliandis opibus proficiebant*, &c. quantumvis aurei seculi scriptoribus nulla usurpandi facultas dabatur? In longè gravius vitium, quàm si *affluenter* in lexico suo recepisset, prolabitur ipse Ainsworthus, in Latina quam præmittit lectoribus præfatione, cum nim. utitur verbo *traduco*, significatu, ex uno in alium sermonem vertendi, quem ipse, Vossius, Kerrus aliique tanquam barbarum meritò damnant. Præterea in thesauro suo voces quasdam admisit, quæ auctoritate nituntur scriptorum Solini æqualium, imò etiam eorum qui multo post Solinum floruerunt. L.

Mysteria.] Μυέω, i. e. in sacris instituo & instruo, aut μύω vel μύζω, os comprimo seu mussito, quia oportebat, ut docet Eustathius, τοὺς μύστας μύειν τὸ στόμα καὶ μὴ ἐκφαίνειν ἃ μεμύωνται. Hinc mysterium accipitur pro re sacra & arcana, & occultam significationem habente. CHYTR.

Inopem-

Inopemque sanctâ me tuere dexterâ:
17 Curisque, mentem quæ perurunt plurimæ,
Novisque semper differunt doloribus,
18 Exsolve: pœnis usque & usque immanibus
Exercitato, & obruto laboribus,
Ignosce: culpas mitis oblivisceré.
19 Heu quanta vis me factionis impiæ
Persequitur armis! quanta me crudelitas
Inexpiato quærit odio perdere!
20 Tu me periclis libera: tu protege
Ejus salutem ab hostium ludibrio,
Omnem salutis qui locavit spem suæ
21 In te, nec aliis fidit opibus quam suæ
Integritatique & tuæ clementiæ.
22 Gens quæ tuarum jussa legum amplectitur,
Fac undequaque tuta sit te vindice.

mnibus etiam amicis relictum & sine ope cujusquam, augustâ potentiâ tuâ defende: 17. Plurimisque anxietatibus me libera, quæ animum vexant, assiduèque novâ indignatione in diversas partes distrahunt: 18. Da veniam suppliciis ingentibus excruciato, assiduèque molestiis oppresso; meorumque delictorum memoriam facilis deponito. 19. Eheu quàm magna multitudo conspirationis pravæ bellico apparatu me petit! Quàm multi crudeles odio inexpiabili me de medio tollere cupiunt! 20. Tu me instantibus molestiis eripe; ejusque vitam ab inimicorum subsannatione defende, qui omnem incolumitatis suæ spem in te posuit, 21. Nullamque alterius potentiæ spem habet quàm suæ innocentiæ & benignitatis tuæ. 22. Cura, servator, ut populus, qui leges tuas earumque mandata libenter accipit, te assertore, periculis omni ex parte exemtus sit.

PSAL. XXVI. Carm. Gen. 15.

David ab hostibus pressus ad Deum judicem confugit, fidem suam & vitæ innocentiam probat, ideoque & liberari ab angustiis, & gratiam consequi expetit, ad glorificandum Deum.

ME vi tyrannus persequitur palam,
Me clam malignâ fraude calumnia:
Te, qui latebras pectoris inspicis

Rex impius me per vim ad exitium manifestè quærit, falsi criminatores insidiis pravis me occultè persequuntur: ad te interea, mundi opifex optime, qui occulta animi consilia cernis, provoco. Animus sim-

Appello,

Appello, rerum conditor optime.
Mens fraudis expers, & manus innocens,
A vique pura & flagitio; in Deo
Spes fixa, fortis qui violentiâ
Me sævientis non finet opprimi.
2 Renesque flammis & penetralia
Scrutare cordis, cæcaque sensuum
Arcana, fusum ceu calidis focis
Explorat aurum callidus artifex:
3 Mentem videbis munificentiæ
Quæ dona nunquam non meminit tuæ;
Actæque leges puriter ad tuas
Vitæ carentem flexibus orbitam.
4 Procul facessat, nec socium sibi
Me vana speret lingua: procul domo
Nostrâ recedat qui didicit suos
Fucare sensus pectore subdolo.
5 Odi sceleftûm concilia, impios
Cœtus veneno pejus abominor;
Quorum resultant pectora gaudio,
Quum perpetrarunt facta nefaria.
6 Sed mente pravi non sibi consciâ,
Lotusque puris fontibus, ad tuas
Aras adibo, lætus & offeram
Lætæ choreæ dux tibi victimas.
7 Te nostra pangent tympana, te lyra;

plex est, manusque sceleris immunis, incruenta, & turpium facinorum expers; auxilii exspectatio in Deo posita est, qui fortunæ furentis impetu non permittet me obrui. 2. Tacitos affectus meos ignibus experire, inque secretas cordis cogitationes & occulta animi consilia inquire, veluti peritus artifex aurum fornacibus liquatum probat: 3. Aspicies animum munera liberalitatis tuæ semper cogitantem, rectumque vitæ cursum sanctè & simpliciter juxta præcepta tua peractæ. 4. Vani & mendaces longè à me absint, nec me sibi familiarem exspectent; longèque à familia mea abeat, qui fraudulentâ mente novit cogitationes suas falsis coloribus velare. 5. Sceleratorum cœtus apud me odio sunt, impiorum conciliabula magis quàm toxicum detestor, quorum cor præ lætitia palpitat ubi facinora scelerata admiserunt. 6. Ast ego animo pravitatis immuni, aquâque vivâ & limpidâ ablutus, ad altaria nomini tuo dicata accedam, ductorque cœtûs gaudentium ipse gaudens hostiis te munerabor. 7. Tympana nostra cytharaque, & cantio cum tympano numeroso cytharâque congruens laudes tuas sonabunt, tuaque miracula posteris in conventu frequenti vox nostra exponet. 8. Animus ardenti amore

Te vox, canoro consona tympano
Lyræque, cœtuque in celebri tua
Miranda pandet facta nepotibus.
8 Tectumque, nomen quo canitur tuum,
Ædemque, numen quâ colitur tuum,
Mens ardet: absentem retrahunt tuæ
Quæ templa celant pignora gloriæ.
9 Hæc ossa tellus ne sine ut obruat
Inter cruentos barbara barbaros;
10 Qui fraudulentâ mente coquunt scelus,
Captant avarâ munera dexterâ.
11 Ego institutum carpere tramitem
Pergam innocenter: tu propiùs meis
Aurem benignus questibus admove,
Ac me periclis tristibus assere.
12 Per plana firmo quòd gradior pede,
Quòd recta sector, muneris est tui:
Ergo salutis te columen meæ
Cœtu in celebri laudibus efferam.

prosequitur domum illam in qua laus tua cantatur, templumque, in quo tua majestas divina colitur; sacrarium autem illud, quod majestatis tuæ monumentum continet, domum me revocat procul ab Hierosolyma degentem. 9. Ne permitte ut hæc regio, malis institutis utens, me inter homines crudeles sepeliat, 10. Qui animo doloso nefas versant, avidâque dextrâ dona quærunt. 11. Ego autem perseverabo ire viam quam sine noxa ingressus sum: Tu verò facilis querelis meis aurem confestim applica, meque à discriminibus animum tristitiâ conficientibus vindica. 12. Quòd stabilis per loca non aspera incedo, quòd justa sequor, tibi id acceptum refero: itaque tè præsidium salutis meæ in frequenti conventu laude meritâ celebrabo.

Ego institutum.] Steph. Plant. Argent. *Ergo institutum.* RUD.

Me periclis assere.] Intellectu multo faciliùs esset, si legeretur cum præpositione, nec repugnaret metrum, nim. *in periclis*, ut sit, adsiste & quasi manu impositâ, ritu adsertoris confirma; vel *è periclis*, quasi è servitute in libertatem. Et quidem noster hac voce sæpe uti videtur pro vindicare & eripere, juxta Ovidium, Amor. III. 11. 3.

Scilicet adserui jam me, rupique catenas. H.

PSAL. XXVII. CARM. GEN. 3.

David ab Ecclesia aspectabili exsul, fiduciam in Deum adversus omnia pericula prædicat; se eâdem fide consolatur; Dei gratiam, opem, documenta, ductum & liberationem petit, seque & Ecclesiam ad confirmandos in Deo animos hortatur.

DEus in tenebris quum mihi præluceat,
Vitamque muniat meam,
Quæ vis aperta terreat me? quæ mihi
Fraus cæca sit formidini?
2 Adversus unum quum scelesta factio
Cunctas parâsset copias,
Dolosa letho quæ tetenderant meo
Ipsi incidêre in retia.
3 Si comminentur castra, si minacibus
Infesta telis agmina,
Securus animi specto castra, prælia
Timore liber intuor.
4 Unum expetivi, & usque & usque id expetam,
Curis ut exemtus malis,
Sim sacrosanctæ semper ædis incola,
Augusta mirer atria,
Deoque laudes personem, artus dum regit
Vitalis auræ spiritus.
5 Tum me sub umbra conditum tentorii

Quum Deus in locis obscuris instar facis luculentæ lucem mihi præferat, meque tueatur, quæ violentia manifesta timorem mihi injiciat? quisve occultus dolus sit mihi formidabilis? 2. Cùm sceleratorum conjuratio adversus me solum ab omnibus destitutum omnes opes suas ornâsset, ipsi dolosi in casses fraudulentos mihi contrucidando positos cecidêre. 3. Si exercitus mihi periculum intentet, si acies adversum me prodiens armis mortem mihi comminantibus minas intonet, exercitus absque metu specto, acies quoque intrepidè video. 4. Hanc rem unam vehementer efflagitavi, assiduèque hoc unum à Jehova efflagitabo, ut, sollicitudinibus pravis liberatus, in templo ipsius inviolabili totâ vitâ inhabitem, exterioremque partem ejus venerandam cum admiratione cernam, Deumque canam, dum respiratio, quæ auræ adinstar est, corpus hoc animans gubernat. 5. Tum me Jehova intra umbraculum papilionis sui absconditum oc-

Intuor.] Antiquè pro *intueor.* Plautus Mostellaria: *Nullam cornicem intuor.* In infinitivo, *intui.* CHYTR.

Celabit, & pericul's
Procul remotum, rupis abruptæ velut
In arce positum, muniet;
6 Ac ne relictum nunc quidem impiæ sinet
Vi factionis opprimi:
Victorque solvam vota, nec victoriæ
Auctor mihi tacebere.
7 Audi invocantem supplicem, & fractum malis
Bonus favensque sublevа.
8 Te mens anhelat, vultus ad vultum tuum
Intentus usque respicit:
9 Ne conde vultûs lumen à me amabilis,
Neu me in tenebris desere.
Servum per iram ne sine opprimi tuum;
Vitamque, quam debet tibi,
Tuere ab hoste, & è periclis eripe,
O spes salutis unica.
10 Me cari amici, me propinqui, me pater,
Me blanda mater liquerat:
At non reliquit, qui pios in asperis
Non deserit rebus, Deus.
11 Parens benigne, me vias doce tuas,
Rectâque deduc semitâ:

cultabit, meque à malis instantibus longè sepositum mœnibus circundabit, quasi in munimento rupis præcipitis sim collocatus; 6. Nec in præsentia sinet me auxilio destitutum sceleratæ conjurationis violentiâ confici: composque voti & salutis promissa tibi sacrificia reddam, cumque te auctore & adjutore hostes superaverim, hujus beneficii laudem silentio non transibo. 7. Exaudi me humi prostratum orantem te, clemensque & facilis rebus adversis profligatum attolle. 8. Animus te vehementer petit, faciesque supplicis ad faciem tuam directa te assiduè intuetur: 9. Ne cela me gratum faciei jucundæ aspectum, neve animi incertum in rebus dubiis relinque. Ne permitte famulum tuum, dum irâ incitaris, affligi; tuque sola incolumitatis exspectatio, servi tui vitam, quam tibi uni acceptam refert, ab inimico defende, eumque rebus angustis libera. 10. Dilecti, consanguinei mei, parens, dulcisque genitrix præsidium suum mihi subtraxerunt: at Deus me non deseruit, qui bonos in fortuna adversa ope suâ non destituit. 11. Legem tuam, pater benefice, mihi ostende,

---

Vitam, quam debet tibi.] Bella phrasis, quâ uti possumus, cum alicujus erga nos beneficentiam volumus agnoscere & celebrare, & omnia nostra illi accepta referre. Ita dicimus, *Salutem, incolumitatem, dignitatem & felicitatem suam alicui debere.* CHYTR.

Ne

Ne vis metuſque ab hoſte me deterritum
De calle recti detrahat.
12 Ne me impiorum obnoxium libidini
Relinque. Teſtes impii
Fingunt malignè falſa de me crimina,
Armantque ſe mendaciis.
13 Mens victa tantis jam fatiſceret malis,
Ni ſpes foveret me tuæ
Benignitatis, poſt labores anxios
Mox affuturum gaudium.
14 Vivuſque vivos inter ipſe commoda
Vitæ beatæ præſtolor.
In rebus ergo turbidis ne concide,
Sed fortis uſque ſuſtine;
Te roborabit Dominus, & cor fulciet,
Tu fortis uſque ſuſtine.

rectamque vivendi rationem demonſtra: ne violentia & timor formidantem ab æquo & bono divertere cogat. 12. Neve me pravæ malorum voluntati ſubjectum deſere. Teſtes ſcelerati animo pravo criminationes falſas de me comminiſcuntur, fictiſque criminibus tanquam armis & argumentis adversùm me utuntur. 13. Mens tot tantiſque moleſtiis ſuperata jam veluti ſub earum onere corrueret, niſi liberalitatis tuæ exſpectatio me ſuſtineret, & poſt moleſtias animum angentes lætitiam ſtatim venturam mihi perſuaderet. 14. Vivenſque inter homines vivos commoda vitæ puriter actæ exſpecto. Dum igitur res ſunt turbulentæ, noli animum deſpondere, ſed continuò conſtanter ferto; Dominus te viribus augebit, animumque tuum ſuſtinebit; tu igitur aſſiduè animo excelſo dura tolerato.

Fatiſceret.] *Fatiſco*, quaſi fatim vel affatim hiſco, i. e. aperior. Virg. Æn. I. 127. *Accipiunt inimicum imbrem, rimiſque fatiſcunt*,
i. e. valde aperiuntur. Aliàs idem quod deficere aut laſſeſcere ſignificat, ut hìc & apud Lucretium, III. 459. *Animæ natura fatiſcit Feſſa ævo.* Idem.

Præſtolor.] Medium in *præſtolor* Buchananus corripit, quæ tamen Grammaticorum vulgo producitur. Horum, præcipue Deſpauterii, auctoritate fretus Taubmannus, Buchananum corripientem reprehendit: ſed à Buchanani partibus ſtant Becmannus, Voſſius & Cellarius, qui analogiâ & origine vocis adducti mediam ſtatuunt brevem: *præſtolor* enim eſt à diminutivo *præſtulus*, antiquè *præſtolus*, quod à *præſtus* nomine obſoleto, unde *præſto* adhuc ſupereſt. Rud. de *Buch. metr.* p. 635. Vide etiam quem hic citat Burmannus, Martinii Lexicon Etym. in hoc verbo, ubi pluribus hanc rem tractat. L.

PSAL. XXVIII. Carm. Gen. 16.

David ab hostibus pressus, Deum orat pro salute sua, & illorum exitio; salute acceptâ, Deum celebrat, suo & Ecclesiæ nomine, totique Ecclesiæ bene precatur.

PRinceps stelliferis altior orbibus,
Vitæ præsidium & certa salus meæ,
Aurem suppliciis da facilem meis,
Ne fiam similis busta petentibus.
2 Audi vota, parens, quæ tibi profero
Supplex cum gemitu, brachia porrigens
Ad cœlum tremulis pervigil ignibus,
Cœlum templa tuæ conscia gloriæ.
3 Ne me connumera cœtibus impiis,
Neu tanquam socium plecte nocentibus;
Quorum blanditiis illita mollibus
Lingua est, mens gelido livida toxico.
4 Illis nequitiæ præmia sint suæ,
Et merces studiis æqua nefariis:

Regnator orbis cœlo stellato excelsior, minimèque dubium vitæ meæ munimen & servator, supplicationem meam clementer audi, ne pari sorte sim cum mortem oppetentibus, aut funeribus quæ ad sepulchrum efferuntur. 2. Audi, pater, orationem quam tibi humi prostratus & gemens offero, manus ad cœlum tendens stellis micantibus semper splendens, ad cœlum, inquam, ædem majestatis tuæ testem. 3. Ne me in numerum sceleratorum ascribe, neve in me, tanquam facinorum cum noxiis participem, animadverte; quorum sermo adulatione tinctus est, cor verò pallens frigido veneno infectum est. 4. Munera sint illis eorum pravitati æqualia, & remuneratio meditationibus sceleratis digna: fructus sationi respondentes colligant, pœnasque cogitationibus perversissimis debitas

---

Princeps stelliferis. &c.] Summi hîc Patroni majestas Buchanano sufficit concinnam dicendi dignitatem, quâ supra magistrum suum Horatium evehitur, *Mæcenas atavis edite regibus,*
O & præsidium & dulce decus meum. H.

Suppliciis.] Hâc voce propriè utitur ver. 19. hujus Psalmi. In hoc autem tertio versu, more Sallustiano, pro supplicationibus eam usurpavit. Sic enim Sallustius, cùm sæpe alibi, tum in Catilina: *Non votis neque suppliciis muliebribus deorum auxilia parantur, sed vigilando,* &c. Idem in Jugurthâ, *Senatus ob ea feliciter gesta diis immortalibus supplicia decernere.* Ita dixit Psal. CII. *Aures suppliciis nunc adhibe meis.* Chytr.

Ad cœlum pervigil.] Τὸ pervigil in genere neutro posuit. Et de stellis, tanquam de cœli oculis, totâ nocte excubias agentibus, eleganter & poëticè sic locutus est. Idem.

Pro

Pro ſemente legant ſemina, peſſimis
Dignum conſiliis ſupplicium luant.
5 Non his conſilii provida vis tui,
Qui me conſpicuis tollis honoribus,
Infectaſve manus à ſcelere avocat,
Aut infeſta odiis pectora mitigat.
Ergo nec ſeries longa propaginis
Florebit, patrias nec ſoboles opes
Longæva accipiet; ſed celeri genus
Clades exitio proruet ac domum.
6 Laus rerum Domino, qui precibus meis
7 Se non difficilem præbuit: hinc meæ
Vires; hic clypeus rebus in aſperis:
Hinc ſpes, auxilium hinc non dubium in malis.
Hinc cor geſtit ovans; carminibus tuas
8 Laudes ora ſonant, qui populum tuum
In rebus trepidis protegis, & tuum
Regem ex inſidiis omnibus eripis.
9 Cuſtodi populum, Rex hominum, tuum;
Hebri fac ſoboles largiter omnibus
Vitæ continuò fructibus affluat,

Deo perſolvant. 5. Nec enim providentia mentis tuæ divinæ longe in futurum proſpicientis, qui me muneribus ſpectaculo dignis effers, manus eorum cruentas à factis nefariis avocat, nec animos mihi inimicos, odiis remiſſis aut finitis, mitiores facit. Ergo nec longus poſterorum ordo rebus proſperis fruetur, nec minorum poſteritas diu hanc vitam incolens, patrum potentiam poſſidebit, ſed calamitas illis à Deo illata prolem eorum totamque familiam morte citâ everter. 6. Laudetur igitur Deus, qui petitionibus meis ſe non inexorabilem exhibuit. 7. Ab eo meum robur eſt, Deus in rebus malis defenſor meus eſt: ſpes mea à Deo pender, certumque mihi ab eo in rebus adverſis præſidium eſt: ab eo mens læta geſtu motuque gaudium ſignificat; os meum te cantionibus prædicat, 8. Qui populum tibi ſelectum in periculis defendis, regemque à te populo tuo conſtitutum à pravis hoſtium conſiliis eripis. 9. Serva, Rex humani generis, gentem tibi ſacram: fac ut Hebræi affluenter

Pro ſemente legant ſemina,] Reſpexiſſe videtur poëta ad illud Ciceronis de Oratore II. *Ut ſementem feceris ita metes.* CHYTR. *Semina.*] Intellige fructus, grana ſcilicet redeuntia ex ſeminatione, deflexo quodammodo vocis ſignificatu. H.

Aut infeſta.] Editio Edinb. And. Hart. 1615. Lond. 1686. *infecta.* RUD. *Hic clypeus.*] Edit. Wetſten. Amſt. 1687. *hinc.* IDEM.

Vitæ continuò fructibus affluat.] *Continuò* hìc pro *continenter*, *aſſiduè*, *uſque*, uſurpare noſter videtur: quod barbarum tamen contendit accuratiſſimus

Donec perpetuum ſol referet diem.

omnibus vitæ emolumentis aſſiduè abundent, donec ſol continuâ ſeriè diem reducet.

Jo. Ker ſelect. de LL. Obſerv. lib. III. Idem. Ita quidem explicat Julius, ſed minus aptè. Interpreteris potius, *ſtatim ex tua cuſtodia, fac ut Hebri ſoboles, &c.* Perennitas enim fructuum qui petuntur verſu ſequente exprimitur, *Donec perpetuum ſol referet diem.* Si autem Buchanani mentem expreſſerit Julius, more Bentleii, contra omnes editiones, reponerem *continuè*, quod certè noſter, ſignificans *aſſiduè*, ſcripſiſſet; non enim poëta præſtantiſſimus proprium vocis iſtius uſum ignorabat, ut Pſal. 80. in ſimili ſententia, *Cedent continuò cætera proſperè*, ubi Julius ritè interpretatur *ſtatim*, & alibi ſæpius. Error verò Julii inde patet, quòd Pſ. præced. ℣ 14. *uſque* vertit in ecphraſi per *continuò*. H.

PSAL. XXIX. Carm. Gen. 15.

Propheta hortatur Principes ac potentes hujus mundi ad prædicandas Dei laudes, propter documenta naturæ, ac nominatim tonitruum, & propter documenta gratiæ, quam cum Eccleſia ſua communicat verbo,

SEu dives auro es, ſive opibus potens,
Seu marte partâ clarus adoreâ;
Agnoſce numen gratus, & huc refer
Quæcunque lætum ducis ad exitum.
2 Huic pange laudes, & prece ſupplice
Rerum parentem concilia; & Dei
Nutu regentis ſtelliferam domum
Dignare juſtis nomen honoribus.

Sive opulentus pecuniâ abundas, ſive in magna ſis potentia, ſive laude bello quæſitâ nobilis es; tu beneficiorum iſtorum memor illa Deo omnia accepta refer, ab eo quoque proficiſci puta quæcunque ad jucundum finem perducis. 2. Hunc prædica, humilique oratione Deum mundi auctorem amicum tibi facito; ejuſque nomen cœlum gubernantis meritâ reverentiâ dignum exiſtimato. 3. Cujus vox ſonora cuncta concu-

Adoreâ.] Vox uſurpata ab Horatio, Od. 4. lib. IV. *Qui primus almâ riſit adoreâ*, quam vetus interpres laudem bellicam ſignificare ait, quia victores faciat adorandos. Feſtus autem Pompeius de eadem voce hæc habet: *Ador farris genus, hinc adoream laudem ſive gloriam dicebant: quia glorioſum eum putabant eſſe, qui farris copia abundaret. Adorea autem pro laude accipi cœpta eſt, poſtquam præmium militibus frumentum erat, partâ victoriâ.* Hinc Plin. lib. 18. cap. 3. *Gloriam*, inquit, *ipſam à farris honore adoream appellabant.* Et Plaut. *Qui multâ prædâ atque adoreâ affecit populares ſuos.* Unde adorioſus idem quod ἔνδοξος. Joſeph. Scaliger in Feſtum. Chytr.

3 Cujus

3 Cujus liquentes vox gravidâ pluit
De nube rores, terrificos ciet
Cœlo tumultus cum tonitru, maris
Turbata ventis concitat æquora:
4 Vox dignitatis plena, nec irritæ
Unquam ad patrandum juſſa potentiæ;
5 Nudare cedris ſeu Libanum juvat,
Celſaſque ventis ſternere fraxinos:
6 Seu vincta ſaxis ſaxa revellere,
Notiſque montes ſedibus erutos
Verſare, taurum ut verna per avia
Vexat juventæ læta protervitas.
7 Ad vocis ictum nubibus exſilit
8 Eliſus ignis, teſqua Arabum tremunt,
9 Feræ paveſcunt, ante diem fluunt
Partus acerbi, robora concidunt.
Quæcunque templo cœlum habet aureo,
Quæcunque tellus dædala ſuſtinet,
Quæ celat undis æquor in abditis,

tiens aquam liquidam de nube pluviæ plenâ demittit, in cœlo terribilem trepidationem cum ingenti ſono facit, mariſque tranquillam ſpeciem ventis vexatam commovet: 4. Vox, inquam, illa Dei magnæ eſt majeſtatis, nec virium inefficacium ad ea quæ vult Deus præſtanda; 5. Sive velit montem ullum ab arboribus magnis nudum & vacuum facere, ſive arbores altas ſpiritûs violentiâ dejicere: 6. Seu moles lapideas connexas dirumpere, ſeu montes è locis ſuis motos huc illuc agitare, ut jucunda ætatis integræ petulantia taurum huc illuc vere, *quo animalia laſcivire incipiunt*, per campos devios verſat. 7. Ad ſonum tonitrûs flamma è nubibus expreſſa emicat, 8. Deſerta Arabiæ loca commota ſuccutiuntur, 9. Animalia indomita metuunt, immaturi hominum & animalium fœtus abortum patiantur, quercus ingentes cadunt. Quæcunque cœlum in ſplendido Dei domicilio continet, quæcunque terra variis floribus artificiosè diſtincta ſuſtentat, quæ mare in aqua occultiore abſcon-

Ad patrandum.] *Patrare* idem eſt, quod perficere, aut ad finem perducere, Græcè διαπράττειν. Cic. 2. de legib. *Opera patrare.* Epiſt. ad Attic. *Promiſſa patrare.* Salluſt. Jugurtha, *Spe patrandi belli omnes aſperitates vincere.* CHYTR.

Teſqua.] Vox antiqua Sabinorum, ſignificans loca deſerta, inculta & aditu difficilia. Hor. 14. *Deſerta & inhoſpita teſqua.* His contraria ſunt Tempe. CHYTR.

Tellus dædala.] Quicquid varium & artificioſum eſt, id Poëtæ vocant dædalum. Lucret. l. 1. *Tibi ſuaves dædala tellus, ſubmittit flores*, &c. IDEM. Feſtus deducit à δαιδάλλειν variare, quem vide & Dacierii in illum adnotationes. Ipſe Buchananus infra, Pſ. CII. *Mundi dædala machina.* & alibi. L.

Dei fatentur cuncta potentiam.
10 A voce vindex pontus inhorruit,
Undisque montes obruit, arbiter
Æterne rerum, quum libuit tibi
Delere gentes fluctibus impias.
11 Te dante vires, non opibus feros
Horremus hostes, non numero graves:
Te dante pacem, progeniem Isaci
Cornu beabit divite copia.

dit, ea omnia Dei majestatem exprimunt. 10. Mare hominum scelera puniens, à voce tua, judex omnium, commotum est, aquisque altissima quæque terræ occuluit, cùm visum est tibi homines sceleratos aquis exstinguere. 11. Te nos confirmante, inimicos ob potentiam feroces non timemus, eosque ob multitudinem molestos non reformidamus: te dante otium, abundantiæ dea posteros Isaci opulentos efficiet.

Cornu beabit, &c.] Horat. carm. sec.
---------- *Apparetque beata plena*
Copia cornu. H.

PSAL. XXX. CARM. GEN. 6.

David laudat Dominum quòd se à morte per hostes intentata liberârit; pios ad ejus laudes celebrandas hortatur: calamitates & instaurationem sui à Deo factam narrat, eique votum laudis exhibet.

TE nostra semper carmina, te lyra
Sonabit, orbis conditor optime:
De faucibus lethi imminentis
Incolumis tibi vota reddam.
Per te superbus nec lacrimis meis
Insultat hostis, nec fruitur malis:
2 Te rebus, incertus salutis,
Auxilium in dubiis poposci.

Cantiones nostræ mentionem tui jugiter facient, nostraque lyra laudes tuas cantabit, mundi judex bonorum omnium fons; deque propinqua morte servatus, victimas tibi promissas solvam. Hostis insolens operâ tuâ dolorem meum non irridet, nec ex meis rebus adversis voluptatem ullam capit: 2. Opem abs te petivi, dum de vita dubitans ærumnis premerer.

Orbis conditor.] Steph. Plant. Argent. *Orbis arbiter.* RUD.

Per

Per te receptis viribus haurio
Vitalis auræ lumen amabile:
3 Nec inferûm ſub nocte longa
Et tenebris jaceo ſepulchri.
4 O turba puris dedita ritibus
Sacriſque caſtis, tollite laudibus
Placabilem votis parentem,
Et memori celebrate plectro.
5 Vaneſcit iræ vindicis impetus
Bullæ fugacis more: Dei favor
Bonis manu vitam benignâ
Triſtitiæ vacuam rependit.
Si fortè ſero veſpere fletibus
Vultus rigamur, mox redit aureâ
Cum luce riſuſque, & jacentes
Exhilarans animos voluptas.
6 Pacis beatæ cum fruerer bonis,
Mecum loquebar, De ſtabili gradu
Felicitatis nulla ſortis
Me dubiæ quatiet procella.
7 Te dante vires, divitias, decus,
Te montis inſtar mœnibus æneis

Auxilio tuo robore recuperato, jucundam aëris lucem, unde vivimus, traho: 3. Nec inter mortuos, & ſub ſepulchro tenebroſo quieſco. 4. Vos autem honeſtis ceremoniis & ſacrificiis incorruptis devoti, Deum patrem precibus & donis propitiabilem laudate, citharâque memoriam ejus uſurpante frequenter de eo commemorate. 5. Fervor enim iracundiæ ejus vindictam expetentis, adinſtar aquæ tumeſcentis brevique evaneſcentis, langueſcens decreſcit; amor autem ejus innocentibus manu liberali vitam jucundam reddit. Quòd ſi caſu aliquo veſpere ſub noctem faciem lacrimis madefacimus, lætitia continuò, jucunditaſque mentem languidam ad gaudium provocans, cum die amœno revertitur. 6. Cùm fructu pacis bona ſecum omnia afferentis gauderem, ipſe apud me ſtatuens dicebam, Nulla fortunæ incertæ tempeſtas me de certo vitæ beatæ ſtatu deturbabit. 7. Te enim, Jehova, robur, opulentiam, honorem mihi ſuppeditante; te im-

---

Plectro.] Vox origine Græca, ſignificat enim aculeum vel calcar. Unde Ariſtophani πλῆκτρον ἀλεκτρυόνος, calcar eſt galli gallinacei. Significat etiam vox eadem radiolum, calamum, aut paxillum, quo fides, ſeu chordæ citharæ pulſantur. Unde apud Clementem eſt πλήκτρῳ κρέεσθαι. Poſtea etiam nomen plectri datum eſt arculo illi ſetis equinis tenſo, qui reſinâ illitus, & chordis ſuſque deque affricatus, eas ſonoras facit. Accipitur & pro ipſa lingua, quæ in formanda voce articulata quaſi plectri officio fungitur. CHYTR.

Firmante regnum, vanum alebat
Credulitas mihi blanda faſtum:
Tu, me relicto ſtultitiæ meæ,
Dextram retrâxti; retro abiit, domum
Repentè turbatam relinquens,
Sors levibus malefida pennis.
8 O præſes orbis, pectore ſupplice
Mox te vocavi, te lacrimis madens
9 Opem popoſci: Quid profuſus
Profuerit tibi ſanguis? inquam;
Quis mortis uſus noſtræ erit? An tuas
Laudes ſonabunt, factaque poſteris
Miranda muti prædicabunt
Sub gelido cineres ſepulchro?
10 Placatus aurem da facilem meis
Votis, ſeveros neu querimoniis
Averte vultus; pelle membris
Peſtiferi mala dura morbi.
11 Tu ſupplicanti protinus admoves
Aurem benignus: pro lacrimis mihi
Riſum reducis, pro dolore
Lætitiamque alacremque plauſum.
12 Te ſemper ergo carmina, te lyræ
Noſtræ ſonabunt: vox tibi ſerviet
Dicata, præbebitque noſtris
Materiam tua laus camœnis.

perium meum muris fortiſſimis, quaſi monte circundarer, ſtabiliente, nimia credendi facilitas palpum mihi obtrudens ſuperbiam inanem fovebat. Tu autem cùm, permiſſo mei regimine vanis cogitationibus meis, auxilium tuum retraxiſti, fortuna incerta leviter & cito diſceſſit domum confuſam ſubitò deſerens. 8. Interea te, mundi dominator, mente humili confeſtim invocavi, 9. Tuumque auxilium lacrimans petivi; dixique, Sanguinis mei effuſio quam utilitatem afferet tibi? quod emolumentum tibi mors mea factura eſt? an corpus, in cinerem ſolutum, elingue, te ſub tumulo frigido laudabit? an mortui prodigia à te facta ſeculis venturis commemorabunt? 10. Tu propitius deſideria mea & lenis exaudi, nec velut averſus & aſper querelas meas reſpue; peſtilentiæque dolorem toleratu difficilem à membris meis expelle. 11. Ecce repentè veniæ liberalis te ſuppliciter oranti aurem mihi applicas; proque fletu alacritatem, pro ægritudine hilaritatem & plauſum gaudii indicium mihi reſtituis. 12. Idcirco noſtra te cantica & inſtrumenta muſica ſemper celebrabunt; ſermoque tibi dicatus, tuo unius ſervitio mancipabitur, nominiſque tui prædicatio cantionibus meis argumentum dabit.

PSAL.

PSAL. XXXI. Carm. Gen. 10.

David gravissimâ calamitate pressus, Deum orat pro salute sua, fidem habet misericordiæ Dei: miseriam suam explicans hostibus exitium imprecatur; liberatione quasi partâ Deum laudat ob publica & privata beneficia, pios hortans ad diligendum & colendum Deum.

IN te locavi spem meam,
Rerum creator optime:
At tu benignus prospice,
Ne spei pudescat irritæ.
O juste vindex, fraudibus
Ab hostium me vindica:
2 Audi benignus supplicem;
Da promtus abjecto manum.
Me rupe serva ut inviâ
Clausum, vel arce aheneâ;
3 Tu rupis es mihi inviæ
Munimen, arx ahenea.
Ergo, ut timori mentibus
Nomen tuum sit impiis,
4 Præi viam mihi; abditis
Me libera de cassibus.
5 Tu robur es meum, tuæ
Commendo vitam dexteræ:
Me libera pacti Deus
Tenax, memorque fœderum.
6 Qui vana stulti somnia

In te, mundi artifex, bonorum omnium fons, omnem salutis exspectationem posui: tu verò veniæ dandæ facilis, cave ne subeat me pudor spei nihil mihi proficientis. O qui ex æquo & bono peccata ulcisceris, pro ea justitia quâ promissa præstare consuevisti, ab inimicorum insidiis me liberato: 2. Orantemque facilis & liberalis exaudi, præsensque mihi contemto auxilium afferto: me velut monte prærupto & inaccessibili munitum, vel castello invincibili clausum custodi; 3. Tu mihi munimentum es inaccessibile, tu quoque mihi tutela es invicta: itaque, ut à sceleratis timearis, 4. Viam mihi per medias tempestates, *gloriæ tuæ consulens*, commonstra, meque à fraudibus occultis eripe. 5. Tuis ego unius viribus nitor, meque fidei & potentiæ tuæ custodiendum dedo: tu verò, stans promissis & conventorum semper reminiscens, servum è periculis erue. 6. Maximum in desipientes odium habeo,

Qui vana stulti, &c.] Vid. Ruddimanni Gram. part. 2. p. 18. L.

Sectan-

Sectantur, odi peſſimè.
Tu certa ſpes mihi es, meæ
Tu portus es fiduciæ.
7 Inter labores aſperos
Lumen tuæ clementiæ
Fulgens, repentè turbidum
Perfudit animum gaudio.
8 Quum me tyrannis impotens
Urgeret hoſtis impii,
Jamjam imminentis pallidis
Lethi explicâſti faucibus.
9 Miſerere fracti tot malis,
Tot obruti doloribus:
Caligat oculus, mens ſtupet,
Mœrore corpus tabuit.
10 Caduca vita elabitur
Mœrore fracta & luctibus;
Interque clades aridis
Fluxêre vires oſſibus.
11 Me ridet hoſtis, & meis
Inſultat inſolens malis:
Horrent propinqui, ceteri
Vitant metu periculi.
12 E proximorum mentibus
Obliteror, ceu mortuus:
Contemtior ſum civibus

qui per ſtulti iam vanis commentis parent: tu mihi exſpectatio non dubia es, tu tibi fidenti famulo tutela es, tutumque perfugium. 7. Dum in duris periculis eſſem, lux tuæ bonitatis ſplendens animum ſollicitum ſubitò lætitiâ explevit. 8. Quum effrenata inimici ſcelerati violentia mihi inſtaret, tu me à morte impendente, pallorem afferente, liberâſti. 9. Reſpice me favens tot rebus adverſis debilitatum, totque anxietatibus merſum: viſus caligine obducitur, menſque malorum magnitudine hebetata eſt, caro ægritudine defluxit ceu tabe quâdam liqueſceret. 10. Vita incerta & fragilis ægrimoniâ & mœſtitiâ debilitata paulatim perit, dumque in magnis malis verſor coſtis humore defectis robur evanuit. 11. Inimicus me ſubſannat, & elatus calamitatibus meis gaudet, quas mihi inſolenter exprobrat: cognati à me abhorrent, alii damni ferendi timore me fugiunt. 12. E propinquorum animis deleor, ceu in ipſa rerum natu-

Mœrore fracta.] Steph. Plant. Argent. *Per luctus & ſuſpiria.* RUD.

Quam

Quàm lamna teſtæ fictilis.
13 Me multitudo opprobriis
Coram laceſſit aſperis;
Vim machinatur in meam
Jurata mortem factio.
14 Ego interim fiduciâ
Opis tuæ, dolos, minas,
Injurias, & hoſtium
Contemno contumelias.
15 Tu fila vitæ temperas
Meæ, regiſque tempora:
Tu me impiorum libera
Ab hoſtium tyrannide.
16 Oſtende vultum amabilem
Servo bonus tuo & favens;
Et me tuere, quâ ſoles
Semper tuos, clementiâ.
17 Ne ſit pudori quòd tuam
Imploro opem: pudor malos
Confundat, & ſilentium
Longum ſepulchris ſopiat.
18 Aſſueta vox mendacio
Sit muta, vox procaciter
Solita bonos laceſſere,
Et arroganter ſpernere.
19 O quanta te colentibus

ra non ſim, vilior ſum habitus hominibus ejuſdem mecum gentis quàm bractea vaſis è luto contracti. 13. Vulgus me præſentem lacerat, acerbiſque contumeliis ad iram provocat; cœtus ad me interimendum conjuratus violentiam aliquam comminiſcitur. 14. Ego interea auxilii tui ſpe, fraudes, comminationes, injuſta facta, & inimicorum opprobria nihili pendo. 15. Tu meum vivendi curſum moderaris, vitæque meæ ſpatia, *quæ te ſolum penes ſunt*, gubernas: tu me à violentia inimicorum facinoroſorum eripe. 16. Famulo tuo benignus & facilis jucundum tui conſpectum commonſtra; eâque me bonitate defende, quâ conſueviſti tuos aſſidue tueri. 17. Ne ſit mihi ignominiæ quòd abs te auxilium peto: turpis erroris confeſſio ruborem pravis aſpergat, & taciturnitas perpetua eos in tumulis quieti dedat. 18. Vox quæ conſuevit mentiri ſilentio damnetur; vox, inquam, aſſueta innocentes petulanter lacerare, ſolitaque probos ſuperbè contemnere. 19. O quàm magna, quàmque numeroſa bona te

Fila vitæ.] Phraſis ad colum Parcarum accommodata. Significat autem, totum ſuæ vitæ curſum ſive tenorem divinâ providentiâ gubernari. CHYTR.

Et

Et quot redundant commoda!
Quot, teſte mundo, proſperis
Auges tuos ſucceſſibus!
20 Hos protegis reconditos
Procul à minis potentium,
Tuâque munis in domo
Linguæ veneno ab impiæ.
21 Tibi perennis gratia
Sit, rector orbis, qui velut
Munita in arce me procul
Periculis ſubmoveras.
22 Exſpes, inops, vitam fugâ
Quum vix tuerer anxiam,
Mecum ipſe dixi, Jam truci
Reliquit hoſti me Deus.
At tu nec in periculis
Oblitus extremis mei,
Aurem benignam ſupplici
Ac invocanti admoveras.

honore proſequentibus adveniunt! quot rebus ex ſententia cadentibus, vel omnibus hominibus conſciis, ſervos tuos ditas! 20. Hos operis abſconditos longè à divitum tyrannorum comminationibus, & in Eccleſia tua à virulento linguæ ſceleratæ ſermone tueris. 21. Perpetua animi grati teſtificatio ſit tibi, mundi gubernator, qui me ab imminente damno longè remotum ſubtraxiſti, & veluti in propugnaculo firmo poſuiſti. 22. Quum ſine ſpe, auxilii egenus, vitam laborioſam fugiendo vix defenderem, hoc tacitè mecum cogitavi, Deus me jam inimico crudeli deſeruit. At tu non immemor mei, in ultimo diſcrimine mihi ſupplicanti teque humiliter inclamanti aurem mitis applicâſti. 23. Vos itaque, omnes ſinceri &

Exſpes.] And. Hart 1615, *Expers.* RUD.

Ac invocanti.] Obſervat Torrentius ad Sueton. Aug. cap. 96, non temere reperiri apud veteres *ac*, ſequente vocali. Quare malè, meâ ſententiâ, Cl. Daviſius apud Ciceron. lib. 1. de natur. Deor. cap. 1. edidit, *ac ab omni curatione:* cum Cicero ſemper *&* vel *atque* (ut mox, *atque in maxima*) ſoleat ante vocalem ponere. Sed Buchananus hoc millies & in carmine & in proſa neglexit. BURMAN. in notis ad Baptiſtem. p. 220. Miror virum celeb. ex tantâ, quam ſibi in mundo fuiſſe ait, Animadverſionum in Buchananum copiâ, eas tantum plerùmque ſelegiſſe, quæ viro politiſſimo indignæ videntur. Satis enim ſcivit celeberrimum ſuum Grævium, poſt hanc Torrentii obſervationem, ita tamen edidiſſe in Sueton. Aug. c. 96. *ac exitum præſagiente*, & in editione, quam curavit Traj. ad Rh. 1672. & in altera Amſtel. 1697. ope quoque *Memmiani* codicis, omnium, ut dicit, quos viri docti evolverunt, præſtantiſſimi; & ter aut quater *ac* protuliſſe ante vocalem in edi-

23. Er-

23 Ergo patrem rerum optimum
Amate candidi & pii,
Qui faſtuoſos deprimit,
Et obſequentes erigit.
24 Qui ſpem locatis in Deo,
Conſtanter illi fidite,
Nec robur animi concidat
Sortis procellâ turbidæ.

invidiæ expertes, Deique amantes, rerum omnium Creatorem diligite, qui ſuperbos humiles reddit, & dicto audientes beneficiis auget. 24. Qui exſpectationem boni habetis in Deo, animo firmo illi confidite, nec virtus animi veſtri tempeſtate fortunæ adverſæ omnia turbantis imminuatur.

---

tionis prioris epiſtola nuncupatoria Epiſcopo Paderbornenſi, & bis in poſterioris epiſtola, quam Danorum Principi inſcripſit. Video etiam virum Cl. Iſ. Caſaubonum ſic edidiſſe hunc Suetonii locum, in editione ſua, quæ prodiit apud heredes Jacobi Chovet, anno 1611, ex fide, ut dicit, vetuſtiſſimorum librorum. Cl. Cortius ita quoque edidit in Salluſtio, B. J. cap 85. *Ac ego ſcio Quirites*, &c. In quem locum ſcribit vir eruditiſſimus, *Nonnulli* atque*: quod innuit fuiſſe primitus*, ac *ego ſcio*. Sic etiam celeb. Weſterhovius edidit illud Terentii, Adelph. II. 1. *Abi prae ſtrenue*, ac *aperi fores*. D. Voſſius in notis ad Cæſ. B. G. lib. 1. cap. 8. Faërnum reprehendit, propterea quòd in loco quodam Cæſaris pro *ac*, *atque* emendaverit. Vir maximus Hugo Grotius, Voſſius & Perizonius Grammaticorum principes, Rich. Bentlejus, Sam. Clarkius, multique alii, quos jam non vacat dicere, ita ſæpe loquuntur. Nihil certè in ipſa re impedire videtur, quo minus *ac* poſſimus uti ante vocalem, æquè quàm *&* vel *atque*; nec quidquam hac de re, quantum ſcio, ſtatuerunt Grammatici antiqui aut recentiores. Debuit igitur Vir celeb. hanc novam ſuam Latinitatis regulam, priſcis Romanis, quantum videtur, prorſus incognitam, plenius exemplis comprobâſſe, antequam Buchananum tam gravi reprehenſione notâſſet. Hoc ſaltem licet dicere, ſi vitium ſit in Latino ſermone ſcribendo, *ac* ſequente vocali efferre, quod adhuc non adeo certum videtur, non ſolus Buchananus, ſed maximi quique viri poſt literas renatas æquè ſunt culpandi; tales enim minutias neglexiſſe videntur. L.

PSAL. XXXII. Carm. Gen. 15.

Pſaltes felicitatem piorum in peccatorum remiſſione ponit, & experientiâ ſuâ confirmat: fideles informat in fide, invocatione & obedientia; propoſitâque adminiſtratione Dei in bonos & malos, illos hortatur ad gaudium in ſpiritu.

O Ter beatum cui patris optimi
Noxas remiſit lethiferas favor,

Cui

Cui fœda morum flagitia obruit
Oblivioſo tecta ſilentio!
2 O ter beatum cui bonus arbiter
Non imputavit lubrica deviæ
Errata vitæ, nec reperit dolum
Cæco in receſſu pectoris abditum!
3 Donec fovebam ſub tacito ſinu
Morbum, ſolutis languidus oſſibus
Artus trahebam, luctificus dolor
Queſtum ciebat non patiens tegi.
4 Tu me premebas prævalidâ manu
Infeſtus, atris ſeu tenebris diem
Nox condidiſſet, ſeu roſeâ dies
Orbem recurrens luce retexerat.
Sic decolorem tabificus cutem
Mœror coquebat; ſic macie dolor
Siccabat artus, meſſis ut Africæ
Cancri per æſtum mitiùs areat.
5 Tum mente versâ vulnera protuli,
Tibi renudavi vitium meum,
Fraudem retexi: ac tu mihi protinus
Noxâ ſoluto conciliatus es.

O valdè felicem, cui benignitas Dei parentis fontis bonorum omnium peccata mortifera condonavit, cui turpia animi facinora operuit taciturnitate abſcondita tanquam oblivione deleta! 2. O valde felicem, cujus vitæ à recto recedentis ſcelera, per fragilitatem *corporis & carnis admiſſa*, judex favens Deus in rationes ſuas non retulit; nec fraudem in intimis animi penetralibus abſconditam invenit! 3. Quamdiu vitium animi taciturnitate alebam, laxis artuum nexibus infirmus difficulter ingrediebar, ægritudo luctus exprimens, impatiens abſcondi, querelam excitabat. 4. Tu tanquam inimicus me petens vi potenti perſequebaris, ſive nox obſcuritate ſuâ, quæ atra videtur, lucem abſcondiſſet, ſeu dies revertens terras lumine jucundo oſtendiſſet; mœſtitia corpus tanquam tabe conſumens pellem decoloratam ſic extenuabat, ægritudo ſuccum corporis pene exanimis macritudine ſic hauriebat, ut frumentum Africæ, menſe Junio dominante Cancro, minùs ſiccetur. 5 Tum, ſententiâ mutatâ, peccata mea tibi oſtendi, delicta mea tibi detexi, offenſiones *ſine diſſimulatione* tibi monſtravi: tu verò mihi crimine liberato amicus ſtatim factus es. 6.

Queſtum.] And. Hart. 1615. Lond. 1686. *queſtus.* RUD.
Meſſis ut Africæ, &c.] Sole ingrediente Cancrum, dies eſt longiſſimus; atque adeo ſolſtitium Æſtivum, quo maximi ferè calores ſentiuntur. CHYTR.
Areat.] Steph. Plant. Argent. Lond. 1620, *ardeat.* RUD.

6 Qui

6 Qui mentis ergo pura ſacraria
Servare quærit, te prece ſupplice
Placet; nec, orbem pontus ut obruat,
Formidet æſtûs letiferi minas.
7 Tu me periclis eripis aſperis
Tutela præſens; tu mihi gaudia
Toto refundis corpore, ut hoſtium
Qui vincla fracto carcere depulit.
8 Nec ſat; Tenebras pectoris auferam,
Inquis; beatæ quà ferat orbita
Monſtrabo vitæ, nec procul à tuis
Unquam reflectam lumina greſſibus.
9 Mulis equiſque ne ſimilis modò
Sis, bruta quorum pectora gratiam
Non mutuam novere, ſed aſperis
Fracti lupatis ſervitium ferunt.
10 Multa obſtinatam nequitiam manent
Tormenta: purâ qui Dominum fide

6. Qui igitur vult conſcientiam intaminatam cuſtodire, ille te ſibi oratione humili placatum reddat, nec ullum mortiferum periculum intentatum metuat, tametſi mare terras operiat. 7. Tu cuſtos propitius me à magnis malis imminentibus liberas; tu per omnia corporis membra mihi lætitiam excitas, non abſimili ei qui ruptâ inimicorum cuſtodiâ catenas abjecit. 8. Nec hoc ſatis habes, abs te, inquis mihi, inſcitiam animi amovebo, tibique oſtendam per quæ loca viâ vitæ felicis te deducat, nec unquam longè ab itinere tuo oculos ſummotos divertam. 9. Tantummodò ne mulos & equos imitando referas, quorum ingenia intellectûs & rationis vacua, amoris reciproci ſenſum nullum habent, ſed duris frenis domiti dominis ſuis parent. 10. Malitia contumax multas pœnas ſubibit: qui autem Deum fide non ſimulatâ precabitur, Dominus animi tranquil-

---

Bruta pectora.] *Bruta* hîc eodem fère ſenſu capitur, quo apud Horat. I. Od. 34. *Bruta tellus.* Hebes nempè, ſine ſenſu aut iners. vid. Cl. Dacierium in locum. Vid. etiam Fabri Theſ. qui proprium vult hoc *terræ* epitheton. L.

Bruta.] De origine & primaria vocis *bruti* ſignificatione apud Voſs. Etym. varia conjiciuntur; eam beſtiis craſſioribus & ſtolidioribus propriam eſſe crediderim, & inde metaphoricè (cum Sanadon. 10.) ad alia transferri ut Horatii *bruta tellus*, & Plinii etiam *brutum fulmen*, &c. Certè uſus frequentiſſimus iis animantibus eam tribuit, quæ rationis & conſilii expertes cæco impetu feruntur, & ut noſter, ſic vulgò dictus Cornel. Gallus Eleg. 549. *Et quæ non capiunt pectora bruta volunt.* H.

Lupatis.] *Lupatum* eſt frenum aſperrimum, à dentibus lupinis, qui inæquales ſunt, dictum. Virg. 3. Geor. *Preſſique negabunt Verbera dura pati &*

Orabit, huic pacem & veniam dabit,
Non durus unquam parcere supplici.
11 Recti tenaces simplicis, & quibus
Est grata fraudum nescia veritas,
Favente læti numine, gestibus
Et voce vestrum pandite gaudium.

litatem ei tribuet, gratiamque delictorum faciet; Dominus, inquam, semper facilis ad veniam dandam suppliciter oranti. 11. Vos autem, qui constanter justitiam sinceram caram habetis, quibusque veritas à dolo aliena jucunda est, vos, inquam, hilares, Deo vobis aspirante, lætitiam vestram corporis motu & oratione declarate.

---

duris parère lupatis. Ovid de equo domito dixit, IV. Trist. VI. 4.
Et placido duros accipit ore lupos. CHYTR.

PSAL. XXXIII. CARM. GEN. 17.

Psaltes laudat Deum à mirificis operibus ejus, ex ordine, vel extra ordinem naturæ factis, contra infideles, & erga fideles; erga quos prædicatur singularis Dei providentia: postremò Ecclesia, fiduciam suam in Deum professa, sibi benignitatem illius exoptat.

VOs quibus puræ est amor æquitatis,
Læti pangite carmine
Orbis auctorem Dominum: æquitatis
Hoc carmen decet æmulos.
2 Tinniat blando chelys hunc susurro,
Hunc vocalia nablia;
Docta bis quinis resonare nervis
Hîc artem manus approbet.
3 Huic novos cantus meditemur; uni
Læti clangite buccinâ:
4 Nam fides dictis rata veritasque est,
Et factis comes æquitas:

Qui justitiam inviolatam diligitis, alacres Dominum mundi opificem cantionibus vestris cantate: talis enim cantio justitiæ cupidis & studiosis convenit. 2. Cithara Dominum sono jucundo canat, nablia benè sonantia eundem concinant; artifex peritus modos faciendi decachordo artificium suum in eo canendo ostendat. 3. Eidem carmina nova commenti exerceamus, Deoque soli cornu læti sonate: 4. Nam verba e-

5 Quippe

5 Quippe qui justi est & amator æqui, &
Veri fallere nescii;
Perque terrarum sola vasta notæ
Cunctis munificentiæ.
6 Is suo verbo sinuavit orbem
Lucentem nitidi ætheris;
Quicquid & puris radiis renidet
Campis ætheris igneis.
7 Littus arctavit maris inquieti,
Compressitque licentiam;
Et penu clausas sinuavit undas,
Unde in tempore promeret.
8 Hunc & occasus metuant & ortus;
Hunc unum Dominum colat,
Quisquis extremos ubicunque fines
Terræ aut æquoris accolit:
9 Cujus à nutu viget interitque
Quodcunque interit aut viget,

jus omnia sunt constanter vera, factaque constanter æqua & justa: 5. Quandoquidem Deus is est, qui justitiam, æquitatem, ac veritatem decipiendi ignaram amore amplectitur; idemque Deus est liberalitatis per ingentia orbis spatia perspectæ. 6. *Hanc ejus laudem à vobis postulat pulcherrimus iste rerum universitatis ordo:* Deus enim is est, qui solo verbo & decreto suo lucidum cœli splendidi globum in arcum collegit; & quicquid lumine puro relucet in vasto expansi spatio, instar ignis lucido, in globum etiam flexit. 7. Oram maris semper agitati constrinxit, & vagandi licentiam coërcuit; aquasque velut in cella coërcitas recollegit, ex qua, cùm opus esset, eas depromeret. 8. Pars illa mundi ubi sol occidit & ubi oritur Deum reformidet, quisquis etiam prope ultimas oras terrarum aut maris habitat hunc unum Dominum veneretur: 9. A cujus voluntate, quicquid perit aut aliquo vitæ genere vegetatur, vegetatur aut

---

Suo verbo.] Steph. Plant. Argent. *suo nutu.* RUD.

Renidet.] i. e. fulget. Horat. *Non ebur neque aureum Mea renidet in domo lacunar.* Apud Catullum est ore aperto, & dentibus ostensis subridere. CHYTR.

Campis ætheris igneis.] i. e. in ipso cœlo, stellis, & sideribus lucente, poëtice. Ita Lucret. *campos natantes*, & Virgilius *campos liquentes* dixerunt pro mari. Sic etiam vice versâ, *æquor campi*, dicitur de planitie terræ spatiosâ. IDEM.

Cujus à nutu viget, &c.] Exemplum Anadiploseos, seu διλογίας, quale illud Ciceronis: *Audes in horum conspectum venire, proditor patriæ? proditor, inquam, patriæ venire audes in horum conspectum?* IDEM.

Cujus immotis tremefacta parent
Cuncta obnoxia legibus.
10 Qui malas artes populi profani
Ludit callidior suis;
Et suo injustæ scelerata turbæ
Fraudat consilia exitu.
11 At quod arcanâ sibi mente rerum
Auctor proposuit semel,
Dum dies & nox referent se in orbem,
Usque immobile permanet.
12 O quater, plusquam quater ô beatos,
Patronus quibus est Deus!
Quos sibi excepit, propriamque sortem
Quos dici voluit suam!
13 Despicit mundi pater è beata
Cœli stelliferi domo,
14 Eque tranquillis adytis labores
Et curas hominum videt:
15 Quippe qui cæcos animi recessus
Humani fabricaverit;
Nec quod arcano latet in recessu

perit; cujus statutis æternis omnia subdita cùm reverentia ac tremore obsecundant. 10. Is etiam est Deus, qui, hominibus omnibus sapientior, prava populi impii commenta prudentiâ suâ irrita facit, qui nefaria hominum injustorum consulta vana reddit. 11. At quod mundi opifex consilio suo nobis occulto semel constituit, immutabile semper & firmum perstat, quamdiu lux & tenebræ vicissim per circulum redibunt. 12. O multùm felices, quibus Deus propugnator est; quosque singulari curâ complexus peculiariter sibi recipit, suamque hæreditatem appellari placuit! 13. Creator ipse, rerum à se conditarum non otiosus speculator, è felici domicilio cœli stellis ornati, oculos in terram demittit, 14. Et ex intimis cœli locis pacatis molestias & cogitationes hominum cernit: 15. Nec id ei occultum est, quod, in animi penetrali abstrusum & reconditum, homines cogitant & moliuntur; quippe qui loca animi

Despicit mundi pater.] Longe major codicum pars *dispicit*, male; Virgilius enim Æn. I. 228.

------- *Jupiter æthere summo*
Despiciens mare velivolum, terrasque jacentes.

Claud. de Cons. Mall. Theod. ver. 6. de virtute,

--------- *Immotaque cunctis*
Casibus ex alta mortalia despicit arce.

Et alii passim. *Despicere* autem est *è superiore loco spectare.* Rud.

Clausum pectoris hunc latet.
16 Sperat incassum numero tyrannus
Se tutum fore militum;
Sperat incassum validis lacertis
Se miles fore sospitem:
17 Sæpe spem fallit præeuntis Euros
Bellatoris equi fuga.
18 At Deus justos oculo irretorto
Semper respicit & pios;
19 Mortis ut vertat jacula imminentis,
Diram & sævitiam famis.
20 Una spes nobis opis hinc, ab uno
Certum præsidium in malis.

humani oculis impervia formaverit. 16. Rex ob copias suas frustra cogitat se extra periculum fore; bellator frustra exspectat se vi virium incolumem futurum: 17. Celeritas equi ad bellum parati, vento etiam velocioris, equitis exspectationem sæpe decipit; *hi autem suâ ipsorum culpâ pereunt.* 18. Sed Deus æquitatis & pietatis studiosos oculis immotis semper intuetur; 19. Ut, pericula mortis instantis ab eis detorquens, salvos & incolumes præstet, &, penuriam victûs crudelem irâ Dei mundo immissam avertens, *quantum satis est ad vitæ hujus cursum conficiendum ipsis opportunè subministret.* 20. Sola exspectatio auxi-

Præeuntis Euros.] Vide infra ad Psal. LX. L.

Irretorto.] Qui nunquam scilicet alio convertitur aut retorquetur. Ita Horat. Od. 2. lib. 2.

Quisquis ingentes oculo irretorto
Spectat acervos. CHYTR.

At Deus justos oculo irretorto Semper respicit.] i. e. Deus justos oculis immotis & nusquam deflexis intuetur, sive eorum saluti & incolumitati oculis perpetuo intentis invigilat. Ceterum Buchanano à quibusdam vitio datur, quod hanc loquendi formulam, à solo, quod sciverim, Horatio ante usurpatam, haud paullo diversâ ab ea, quâ ille usus est, significatione adhibuerit. Horatii locus est lib. II. Od. 2.

Quisquis ingentes oculo irretorto
Spectat acervos.

Ubi, per voces [*oculo irretorto*] intelligi volunt commentatores, *oculo non invido, aut avaro, non auri fulgore aciem quasi perstringente retorto* aut *deflexo.* Immeritò autem meâ sententiâ hìc Buchananus arguitur; utrobique enim eadem servatur vocis vis & significatio, quippe quâ nihil aliud innuatur quam *oculus rectus, immotus & constans, non obliquus,* aut *ab ea re in quam acies dirigitur retortus,* sive *reflexus.* Quod autem Buchanani ab Horatio discrepet sententia, id non ex nativa vocis indole, sed ex reliqua oratione diversaque tum spectantium tum rerum spectatarum natura provenit: & quidem, ut rem paullò clarius exponam, varii sunt animorum affectus, invidia puta, avaritia, libido, ira, odium, &c. quibus incitati res hominesve obliquis,

 21 Ille

21 Ille perfundet sibi dedicata
Dulci pectora gaudio;
22 Ille fidentûm sibi spes precesque
Lætum ducet ad exitum.

lii & tutela non fallax in rebus adversis à solo Deo nobis est. 21. Ille nos sibi deditos post miserias asperas lætitiâ gratâ imbuet; 22. Ille exspectationem & vota sibi confidentium ad finem jucundum perducet.

---

torvis, limis, reflexis aut retortis oculis spectare dicimur: contra verò his affectibus vacui, aut contrariis animi motibus adducti, oculis rectis, fixis, immotis, æquis, adeoque irretortis, non reflexis aut detortis, intueri perhibemur. Proinde Deus, humanos quasi affectus induens, justos *oculo irretorto* adspicere, i. e. perpetuo amore prosequi, ac vigili semper curâ tueri, ac protegere, non minus Latine ac eleganter, quam verè & piè dici videtur. Videsis Miscel. III. 21. Rud. Quo sensu Horatium *irretortum oculum* dixisse credimus, explicuimus ad Quinctil. declam. VIII. 8. Burm. Non alio animo nos remisisse hîc videtur Burmannus, ad suas in Quinctilianum notas, quam ut ipsum cum Clerico jurgantem videamus. Eodem enim modo ibi Horatii *oculum irretortum* interpretatur, quo hic Ruddimannus; nimirum *oculo irretorto spectare* idem esse putat, quod *rectis oculis*, uti explicuit Bentl. ad lib. 2. Od. 3. nec quicquam præterea notatu dignum addit. L.

PSAL. XXXIV. Carm. Gen. 3.

David ab Achis rege Gath liberatus, se & Ecclesiam ad Deum celebrandum excitat; doctrinam de officio nostro attexens, Dei providentiam, veritatem, & constantiam in nobis servandis à malo redimendisque, explicat.

SEu læta sors me foverit, seu tristior
Vexârit, omni tempore
Laudabo Dominum; semper illius meum
Os personabit laudibus.
2 Mihi hæc voluptas, hoc erit solatium,
Mihi hoc levamen in malis;
Meoque turba tristis exemplo suas
Solabitur molestias.

Sive melior vitæ ratio me molliùs tractaverit, sive durior vivendi conditio me molestiis affecerit, Deum sine intermissione prædicabo, perpetuoque ejus præconia ore canam. 2. Laudis Dei celebratio meum erit gaudium, mea consolatio, meorumque malorum allevamentum; hominesque afflictione suâ mœsti, me intuentes & imitantes, animi anxietates ex mi-

3 Unà

3 Unà, agite, cuncti prosequamur laudibus
Nomenque numenque illius:
4 Ille in periclis me vocantem exaudiit,
Statimque reppulit metum.
5 Qui cuncta ad illum consilia referunt sua,
Læto his nitentes gaudio
Vultus renident, nec repulsæ infamia
Rubore confundet genas.
6 En, pauper iste quum vocaret, omnibus
Hunc eruit periculis.
7 Dominum timentûm castra munit Angelus
Demissus ad custodiam;
Et imminentes arcet hostes, & pios
A vi tuetur impiâ.
8 Facite periclum, jam scietis quàm Dei
Immensa sit benignitas;
Quàm sint beati, spes in illo qui suas
Omnes opesque collocant.
9 Gens sancta Dominum colite; nil deerit Deum
Fideliter colentibus.
10 Violenta feritas sentiet famem: bonis
Cuncta affluenter suppetent.
11 Adeste filii, audite, vobis numinis
Verum timorem ut indicem,

seriis perceptas lenibunt. 3. Eia igitur nomen & majestatem Dei simul conjuncti magnificè laudemus: 4. Ille enim mihi in discrimine eum invocanti exoratus fuit, & repentè timorem mihi ab hostibus injectum discussit. 5. Qui ergo ei cogitationes suas omnes committunt, horum facies nitidæ præ lætitia gaudium præ se ferunt, nec ignominia petitionis recusatæ malas pudore eis turbabit: 6. Ecce enim, inquient, calamitosus iste, cùm Deum oraret, ex cunctis eum discriminibus eripuit. 7. Nuntius Dei cœlitùs ad piorum tutelam missus domicilia Dominum colentium custodit, prohibetque inimicos ad vim intentos propiùs accedere, bonosque à violentia impiorum defendit. 8. Experiamini, statimque intelligetis quàm late patens sit Dei infinita liberalitas; *unà mecum exclamaturi*, quàm sint felices, qui omnem exspectationem omneque vitæ subsidium in eo ponunt! 9. Pii itaque omnes Deum veneramini; nihil in tempore aberit cultum Deo sincerum tribuentibus. 10. Homines autem sævi per vim omnia agentes, & ex pauperum oppressione opes & potentiam sibi quærentes, victûs penuriam patientur; piis verò omnia abundè aderunt, quæ ipsis commoda esse poterunt. 11. Præsto mihi estote carissimi, auscultate me, ut vobis veram Dei religionem & piè

Affluenter.] Vide supra ad Ps. XXV. L.

12 Quicunque curis liberam & longam cupis
Vitam beatus ducere;
13 Linguæ refrena virus, os nefaria
A fraude purum contine;
14 Capesse recta, curva vita, dilige
Tranquilla pacis otia.
15 Deus innocentes adspicitque, & commodat
Attentus aures ad preces:
16 Torvo scelestos intuetur lumine,
Et nomen etiam obliterat.
17 Justum invocantem Dominus audit, omnibus
Eum expedit periculis.
18 Quum spes labores deserit mortalium,
Afflicta quum molestiis
Succumbit oneri mens, Deus præsens adest,
Malasque curas diluit.
19 Justis labores suggerit semper piis
Iniqua sors conatibus:
Sed, qui bonorum semper est custos, Deus
Sortis retundit spicula;
20, 21 Et ossa servat ne terantur. Impios
Ulciscitur scelus suum;
Et quisquis hostis est piorum, cum domo
A stirpe cæsus interit.
22 Animas tuetur se colentium Deus,
Nec rem domumque deserit.

vivendi regulam ostendam. 12. Quicunque vis omni vero bono cumulatus vitam securam & diuturnam vivere, 13. Linguam maledictis abstine, os à dolo scelesto cohibe; 14. Justa obeas, injusta fuge, pacem laboris & curarum vacuam amore amplectere. 15. *Multa licet piè viventibus subeunda sunt certamina,* Deus tamen innoxios justitiæ studiosos intuetur, deque iis sollicitus orationem ipsorum libenter audit: 16. Malos autem oculo irato contemplatur, eosque & memoriam ipsorum insuper exstinguit. 17. Deus pium clamantem exaudit, eumque ex omnibus difficultatibus eruit. 18. Cùm homines fructum ex laboribus suis desperant ad extrema usque redacti, curisque malis oppressi animum despondent, Deus ad juvandum animo fractos paratus est, & anxietates eorum mitigat. 19. Fortuna, voluntati piorum adversa, bonis justitiæ studentibus molestias semper suppeditat: sed Deus, justorum perpetuò patronus pios calamitatibus liberans, irritos facit fortunæ conatus; 20. Ossaque piorum tuetur, ne ab hostibus comminuantur. 21. De malis verò sua ipsorum vitia pœnas sumunt, & quicunque inimicus est bonorum cum familia radicitùs evulsus perit. 22. Deus autem vitas ipsum venerantium defendit, nec eorum bona & familiam auxilio suo destituit.

PSAL.

PSAL. XXXV. Carm. Gen. II.

David implorat Dei opem ad hostium exitium & salutem suam; injurias ab eis acceptas & illorum hypocrisin explicat; servari à Deo petit, contra eorum conatus, testem & judicem appellans Deum improbitatis illorum & innocentiæ suæ, ad gloriam ipsius, & publicum Ecclesiæ bonum.

Rerum sancte opifex ades,
Et patrocinio protege me tuo;
Et retro refer in meos
Hostes perniciem quam mihi comparant.
2 Scutum cum jaculis cape;
3 Ensem stringe; meis hostibus obviam
Prodi: dic animæ meæ,
Secura auxilio nil metuas meo.
4 In vultus pudor hostium
Et turpis subeat dedecoris rubor;
Fœdam corripiant fugam,
Cæcas insidias qui mihi præparant.
5 Ut sævus boreas levem
Raptat præcipiti turbine pulverem,
Sic illos trepidâ fugâ
Vindex præcipites urgeat Angelus.
6 Sit cœno via lubrica,

Auxilio sis mihi, mundi creator, meque favore & subsidio tuo tuere; inque meos inimicos malum quod mihi machinantur rejice. 2. Clypeum cum missilibus accipe; 3. Gladium nuda, & adversum inimicos meos exi, dicitoque mihi, Expers timoris, me defensore, nihil formides. 4. Metus ignominiæ & fœdus infamiæ timor in faciem inimicorum meorum irrepat, quòd propositi eventu frustrentur; turpiter in fugam vertantur, qui mihi dolos occultos struunt. 5. Et quemadmodum aquilo vehemens terram solutam mobilem flamine violentiore violenter rapit, sic nuntius Dei, scelerum ultor cœlitùs missus, eos ex alto dejectos fugâ festinatâ in præceps impellat. 6. Via eorum luto

Vindex præcipites.] Steph. Plant. Argent.
Vindex præcipites urgeat angelus:
Et formidine pallida
Vindex præcipites comprimat angelus.
Sit cœno via lubrica,
Et cœlum tenebris lurida nox tegat,
Nam me. &c. Rud.

Et

Et cœlum tenebris lurida nox tegat;
Et formidine pallidâ
Vindex præcipites comprimat Angelus.
7 Nam me fraude malâ suis
Conati immeritum prendere cassibus,
Et cæcam innocuo scrobem
8 Effodêre: suis cassibus hæreant,
Et factam exitium in meum
Cæci & præcipites in foveam ruant,
9 Perfusa interea mihi
Dulci lætitiâ pectora gestient;
Mens secura periculi
Auctorem Dominum lætitiæ colet:
10 Et sensus animi indices
Clamabunt, Domino quis similis Deo,
Qui fastûs gravis improba
Defendit tenues à violentia,
Vexantemque opis indigos
Frangit sævitiam vindice dexterâ?
11 Conjurata calumnia
In me criminibus sævit atrocibus;
Ignotum scelus in meam
12 Fingunt perniciem: quæ bene feceram,
Compensant odiis malis,
Et vitæ invigilant exitio meæ.
13 Illos tabificæ luis

sit instabilis, quocunque pedem moverint, & nox obscura stellas in cœlo caligine abscondat; Deique nuntius ultor dubios in præceps euntes persequens coërceat, timore eis injecto pallorem inducente. 7. Nam me dolo malo innocentem positis insidiis capere attentârunt, insontique fossam occultam excavârunt: 8. Retibus impliciti maneant, inque fossam ad interitum meum factam improvidi & in præceps cadant. 9. Hæc dum hostibus contingent, cor mihi gaudio suavi velut imbutum & oblitum saliet, & mens absque ullo damni timore Deum venerabitur, qui me lætitiâ afficiet: 10. Membraque ea quibus sentimus, ceu sensûs interioris interpretes, tam clarè indicabunt, ac si clamarent, Quis æqualis est Domino, in cujus potestate sunt omnia, qui pauperes ab importuna vi superbiæ molestæ munit, manuque ultrici crudeles, inopes molestiis afficientes, comminuit? 11. Calumniatores conspirantes criminationibus truculentis sævitiam in me exercent, facinusque nefarium, de quo nihil unquam cognovi, in exitium meum comminiscuntur: 12. Officia mea malevolentiâ remunerantur, inque perniciem meam animum intendunt. 13. Quum vehemens pestilentiæ sensus corpus in tabem solventis illos

Ægris

Ægris viſceribus quum dolor ureret,
Squalens veſte ego lugubri,
Jejunâque fame pallidus & ſiti,
Et proſtratus humi, Deum
Lenibam lacrimis & prece ſupplice.
14 Sic ſincerus amici amor
Sub cari interitum luget amiculi;
Sic fratrem gemit unicum
Frater; ſic pietas anxia filii
Maternum ad tumulum dolet.
15 Me fortuna gravi ſi tetigit manu,
Concurſant, mala gaudia
Inter ſe celebrant: fæx populi coit;
Incauto invidiam creant:
16 Proſcinduntque avidâ me petulantiâ
Scurræ cum balatronibus;
Dentem dente acuunt, & rabiem vomunt.
17 Quem finem patientiæ
Tam lentæ ſtatues, ô pater optime?
Arce hoc ludibrium, neque
Deſertum rabidis trade leonibus:
18 Acceptum ut referam tibi

acerrimè affligeret, partibus interioribus male affectis, ego incomtus veſte luctum indicante, & victûs ac potûs penuriâ ex longo jejunio pallens, humique jacens, fletu & oratione humili Deum flectebam. 14. Sic amicus verè & ex animo ſuos amore proſequens, morte caro amico imminente, dolet; ſic germanus germanum unicum morbo abſumtum ingemit; ſic filius amans parentis & animo turbatus ad matris ſepulchrum luget. 15. At ſiquis gravior caſus mihi incidit, hoſtes adversùm me conveniunt, & importunam lætitiam ſuam frequentes & ſæpe commemorant; viliſſimi quique ex infima plebe concilia ſua habent, odium in me improvidum concitant: 16. Paraſiti & nebulones verbis probroſis & procacibus me laceſſunt, ringuntur, & inſana maledicta è pectore promunt. 17. Quando, genitor indulgentiſſime, finem facies tam longæ maledictorum tolerantiæ? hunc contemtum à me depelle, neque me, à te relictum, hominibus violentis exponas: 18. Ut fatear me tibi debere quòd ſuperſim & lucem jucundam cernam, teque in magno populi con-

Amiculi.] Deminutivum ab amico. Horatius: *Diſce docendus adhuc quod cenſet amiculus.* Amiculum aliàs genus veſtis eſt. CHYTR.

Balatronibus.] Vid. celeb. Dacierium in Feſtum & in Horat. I. lib. Sat. II. 2, Bentlejum etiam in Horat. Serm. II. 3. 166. L.

Quod

Quod vivo, & video lumen amabile;
Et cœtu in celebri canam
Te, pronum auxilium ferre vocantibus,
19 Fac ne ſpes alat improbas
Semper turba meis læta moleſtiis;
Neu nutu ac oculis notet,
Exſultetque meis hoſtis atrox malis:
20 Qui ſermonibus aſperis
Inſultat, trucibuſque inſidiis petit
Pacatum malè callidus,
Incautum ut tacitis illaqueet dolis.
21 Non diducere deſinunt
Rictum riſu; Oculis, euge, oculis diem
Lætum vidimus, inquiunt.
22 O qui luminibus cuncta tuentibus
Terras reſpicis, hæc vides?
Ergo ſepoſitâ protege me morâ.
23 Jam tandem evigila, & manu
Ultrice indomitam frange ſuperbiam;
24 Juſto & ſupplicio preme
Vindex juſte malos; neu ſine de meo
Luctu lætitiam ferant:
25 Neu ſecum tacito pectore murmurent;
Evax, rectè habet; omnia
Supra vota cadunt; vicimus, en jacet.

ventu laudem, promtum ad te invocantes juvandum. 19. Fac ne multitudo meis doloribus læta, magnas & malas ſpes has nutriat, fore ut de me ſuperato gaudio tandem triumphet: neu crudelis inimicus me capitis motu aut oculorum geſtu indicet, meiſque rebus adverſis lætetur: 20. Qui oratione virulentâ & pravâ calliditate me invadit, paciſque & otii ſtudioſum fraude crudeli perſequitur, ut me inſidiis occultis imprudentem opprimat. 21. Non ceſſant os ad ridendum ſolvere, Bene res habet, aiunt, diem jucundum aſpeximus. 22. O qui univerſas nationes oculis omnia cernentibus contemplaris, haſne injurias adſpicis? Itaque me, abjectâ omni cunctatione, defende. 23. Et poſt longam moram interpoſitam nunc expergiſcere, ac inſolentiam, quæ alioqui compeſci non poteſt, manu vindice imminue; 24. Ultorque æquus pravos pœnâ meritâ coërce: neu permitte ut de triſtitia mea gaudium auferant: 25. Neu apud ſe in animo dicant, O rem jucundam! res bene habet, omnia meliùs eveniunt quàm optaremus, victoriam de eo retulimus, ecce contemtus eſt. 26.

Evax.] Euge. Interjectio exſultantis, à Plauto quoque uſurpata. CHYTR

26 Fœdâ ignominiâ luant
Stultam lætitiam; dedecoris comes
Infamis pudor eluat
Importuna meis gaudia de malis.
27 At cordi quibus æquitas
Eſt noſtra, ac animus nil ſibi conſcius,
Vitam triſtitia procul
Lætam ſemper agant; ac Dominum ferant
Cœli ad ſidera laudibus,
Qui curis famulos liberat anxiis.
28 Semper juſtitiam mea,
Cuſtos ſancte hominum, lingua canet tuam,
Et præconia, dum mihi
Impellet calidus pectora ſpiritus.

Gaudium hoc ſine ratione acceptum turpi dedecore ſolvant; & verecundia ignominioſa dedecori adhærens, lætitiam, ex malis meis alieno tempore perceptam, abſtergat. 27. At vero, qui juſtæ cauſæ noſtræ, animoque meo, nulla à ſe commiſſa ſcelera agnoſcenti, favent, ſemper læti & à mœſtitia longè remoti vivant; Deumque ſummis laudibus tollant, qui ſervos ſuos moleſtiâ anxietatem afferente exſolvit. 28. Lingua autem mea, gentis humanæ ſervator, æquitatem iſtam, *in hoſtibus nominis tui ulciſcendis*, perpetuò commemorabit, laudeſque *clementiæ in tuis conſervandis* decantabit, quamdiu reſpiratio calida pulmones movebit.

PSAL. XXXVI. CARM. GEN. 18.

David regnum aditurus, Deum celebrat, à diuturna patientia & beneficentia ejus erga impios & contumaces, erga res omnes creatas, & erga Eccleſiam ſuam, orans Deum pro ſalute & proſperitate populi Dei & ſua.

UT exta flammis mille ſacrificis cremes,
Oſcula des ſaxis, ingemineſque preces,
Araſque donis largus accumules tuis,
Non facies tamen ut te rear eſſe pium:
Scelera reclamant, & negant te credere,
Conſilio mundum qui regat, eſſe Deum.

Quamvis innumera victimarum viſcera, ignibus ad ſacrificia cremanda adhibitis, comburas, ſimulacraque lapidea oſculeris, frequenterque orationes repetas, & altaria muneribus abs te oblatis liberaliter impleas, non efficies tamen ut credam te religioſum Dei cultorem eſſe: nefaria tua facta te mendacii arguunt, aiuntque te non exiſtimare ullum eſſe

2 Ut-

2 Utcunque coram blandiare, non tamen
Impietas tacito pectore clausa latet:
Erumpit ignis instar, ac tui trahit
Secum odium, atque odii perniciem comitem.
3 Quodcunque loqueris fraude tinctum est; respuis
Auribus ingratis qui potiora monent.
4 Scelus nefandum nocte totâ cogitas;
Recta fugis; semper deteriora foves.
5 O magne rector orbis, indulgentiæ
Munera terra, fretum sentit, & astra, tuæ.
Quæcunque cœlum amplectitur, parentia
Legibus orta vigent, lapsa caduntque tuis.
6 Modus æquitatis & tuæ sapientiæ,
Cunctaque quæ fecit, cunctaque facta regit,
Longè nivosis montium fastigiis
Altior est, vasti gurgitibusque freti.
Humana gens hinc haurit auram & spiritum;
Nec pecudes curam præteriêre tuam.
7 Hinc cuncta vitæ suppetunt nobis bona,
Dum mens corporeo carcere vincta latet:
Fœtus sub alis volucris ut tegit suis,
Præsidii fugimus spe mala cuncta tui.
8 At exsul animus, morte liber, patrium

Deum, qui orbem providentiâ suâ gubernet. 2. Quomodocunque in præsentiâ hominum tibi ipsi placens oratione blandâ utaris, contemtus tamen Dei ac rerum divinarum in animo inclusus Deo & hominibus non ignoratur: impietas tua tanquam flamma sese prodit, unàque in te malevolentiam hominum, ac pestem odium sequentem concitat. 3. Omnis oratio tua, ut proximo noceas, dolo imbuta est, ingratusque refugis eos qui meliora tibi suggerunt. 4. In scelestis ac nefariis factis excogitandis noctem totam consumis, æqua vitas, pejora consilia auxilio tuo semper juvas. 5. Potens mundi gubernator, terra, mare & cœlum, munera ex favore tuo in indignos etiam profecta, percipiunt; quæcunque mundus continet, cùm oriuntur voluntati tuæ obedientia vegetantur, cùm pereunt voluntati quoque tuæ parentia deficiunt. 6. Mensura justitiæ & prudentiæ tuæ, quæ & creavit, & gubernat omnia postquam creata sunt, sublimior est montium cacuminibus nive tectis, & altissimis maris immensi locis profundior, *ut hanc satis perspicere & scrutari nemo possit*: homines è cœlo à te tuaque providentia vitam & vim spirandi trahunt, nec bruta animantia à te unquam neglecta fuerunt. 7. Omnes commoditates, quibus in vita fruimur, nobis à te sufficiuntur, dum animus vinctus latet in corpore, quod est tanquam animæ carcer; & sicuti aves progeniem suam sub alis operiunt, sic nos, quos peculiari favore complecteris, mala omnia exspectatione auxilii tui vitamus. 8. At anima nostra jam

Quum

Quum repetet limen sidereamque domum;
Illinc egestas & dolores exulant;
Nemo feret votis non potiora suis:
Passim voluptas, pura passim gaudia;
Delicias largo flumine rivus agit.
9 Illic perenni vita fonte profluit,
Vita gravis fati non resecanda manu.
Illinc fatiscent mentium caligines,
Quæ modò sub tenebris pectora nostra premunt;
Vultuque radius purus effusus tuo,
Lumine nos puræ cognitionis alet.
10 Benignitatis interim tuæ bonis,
Qui te cognoscunt & tua facta, fove;
Qui mente purâ veritatem diligunt,
Justitiæ facias commoda ferre tuæ.
11 Me nec feroci calcet arrogans pede,
Exigat aut tectis impia turba meis.
12 Qui scelere gaudent, scelere sic ruant suo,
Perpetuò ut lapsos justa ruina premat.

extra patriam suam, per mortem, id est, *qui a carcere corporis separationem*, in libertatem vindicata, cùm in cœlum domum paternam redibit; paupertas & anxietates illic non sunt, nemo non illic meliora accipiet quàm sciat optare; jucunditas illic ubique est, illic etiam sunt gaudia ægritudine non mista, fluvius illic secum fert animi oblectamenta largiter fluentia. 9. In cœlo vita vera è scaturigine semper fluente emanat, vita, inquam, mortis molestæ manu non finienda. Ignorantia, quæ animum nostrum hic velut in obscuro coërcet, in cœlo evanescet; visque luminis sinceri è conspectu tuo profluens nos cognitione absque ullo errore nutriet. 10. Intereà dum illuc eamus, liberalitatis tuæ bonis eos sustine; qui, te Deum potentem colentes, tua erga homines beneficia agnoscunt: qui mente non simulatâ veritatem amant, eos efficias ex justitia tua commoditates percipere. 11. Ut hostis etiam insolens me pede violento & superbo non conculcet, nec mali me domo meâ expellant. 12. Qui verò factis nefariis oblectantur, fac ut per scelus suum sic pessùm eant, ut merita ruina eos ubi ceciderint continuò coërceat.

Illinc fatiscent.] Legendum suspicor *facessent*, aut, si *fatiscent* retineatur, *illic*: (ut in sola Julii editione reperio, quæ & in initio commatis exhibet *illinc perenni*) Nam quocunque sensu *fatisco* sumatur, (ut variè quidem usurpari apud Virgilium cernere est, sive pro *hiare* & *aperire*, seu pro *deficere* & *obrui*, haud concinne jungitur *illinc*. H.

PSAL. XXXVII. CARM. GEN. 10.

David hortatur pios ne urantur impiorum rebus prosperis, sed Deo fidant; horum infaustam vitam & mortem, illorum verò felicem esse ostendens etiam in mediis calamitatibus: itaque pios hortatur ad fugiendum malum, colendum bonum, & amplectendas fide promissiones de ipsorum bono, & improborum exitio.

NE livor urat æmulus
Te, si beatos videris
Pravos, nec euris iis opes
Fugaciores invide.
2 Nam sic facessit illicò
Umbratilis felicitas,
Marcent comis arentibus
Ut falce secta gramina.
3 At tu Dei fiduciâ
Incumbe rectis artibus:
Diuque terram ut incolas
Donabit, ac te nutriet.
4 In hoc sit oblectatio,
In hoc voluptas unica:
Is te fovebit jugiter,
Votique reddet compotem.
5 Committe vitam, rem, decus,
Illius uni arbitrio:
Animi tibi ex sententia
Confecta reddet omnia.
6 Illustris auroræ ut jubar

Nulla æmulatio animum tuum exerceat, si homines perversos opulentos aspexeris, nec indigneris eis esse divitias ventis magis fluxas. 2. Nam beatus vitæ eorum status, instar umbræ vanus & evanescens, sic repentè abit, ut herbæ falce concisæ, emortuo virore & foliis exsuccis, marcescunt. 3. At tu Deo fidens studiis honestis operam dato; dabitque tibi Deus ut longo tempore terram habites, ibique te vitæ hujus commodis fruentem sustentabit. 4. Delectatio tua solumque gaudium sit in Deo, qui te assiduè nutriet, efficietque ut desiderio tuo potiaris. 5. Salutem tuam, divitias, & honorem ejus solius voluntati concrede: omniaque tibi ut voles conficiet. 6. Efficiet etiam ut justitia tua omnibus ita luceat, ut stella Veneris mane oriens, utque tuum honesti studium

Tua

Tua faciet ut ſit æquitas:
Ut luce virtus ſit tua
Meridianâ clarior.
7 Perfer modeſtè quod tulit
Fortuna læva: neu tumens
Irâ impiorum proſperas
Res cerne torvo lumine.
8 Compeſce bilem, noxia
Faceſſat indignatio:
Ne fors nefarium ad ſcelus
Impellat æmulatio.
9 Eliminantur impii
Fumo levi velocius:
Terras modeſtus incolet,
Seriſque linquet poſteris.
10 Morare paullum, & impium
Nuſquam videbis: adſpice
Ædes, ſuperbi vix heri
Agnoveris veſtigium.
11 Modeſta bonitas otio
Lætam ſenectam tranſiget,
Et incolenda hæredibus
Paterna linquet prædia.
12 Clam rete nectit impius,

omnibus conſpicuum ſit medio die ſplendidius. 7. Æquo animo fortiterque ſuſtine quod ſors adverſa tibi obtulit, neu ægrè ferens felicem malorum ſtatum invidiosè adſpice. 8. Cohibe iram, diſcedat moleſtia ex alienis rebus ſecundis capta, ne contendendi ſtudium impatientiæ indulgens te ad facinus exſecrabile fortè incitet. 9. Mali fumo volucri celeriùs exterminantur: contrà verò vir moderatus & manſuetus Jehovam patienter exſpectans terras habitabit, eaſque poſteritati ſuæ ſerò venturæ relinquet. 10. Paulisper exſpecta, hominemque pravum nullibi cernes: domum ubi conſiſtebat contemplare, vixque ullum indicium domini potentis perveſtigans cognoſces. 11. Viri modeſti & boni ſenium jucundum in vitæ tranquillitate traducent, agroſque à parentibus acceptos poſteris habitandos relinquent. 12. Conſceleratus rationem fallendi furtim medi-

Tua faciet.] Buchananus hîc, ut dicit Ruddimannus de metr. Buch. *Tua* diſſyllabum in unam ſyllabam contraxit, *Niſi*, ut addit vir doctiſſimus, *Proceleuſmaticus primo loco adhibeatur, cujus in trimetris rariſſimum, in dimetris nullum invenio exemplum. Comici quidem*, tua, ſua, &c. *per unam ſyllabam efferunt; nulli autem quod ſciam alii.* L.

Boniſque concinnat dolos:
Et dente frendens livido,
Dolore & irâ ringitur.
13 Hæc cernit ex alto Deus,
Minaſque ridet irritas:
Quippe imminentem vertici
Cladem ſceleſto proſpicit.
14 Enſemque ſtringet improbus,
Arcumque tendet, pauperes
Ut perdat, ac innoxios
Figat ſagittis impiis:
15 Diſtrictus enſis in ſui
Domini redibit viſcera;
Frangetur arcus lethifer,
Et fruſtra acuta ſpicula.
16 Præſtat ſupellex ſobria,
Rectèque parta recula,
Quàm rapta per vim divitum
Faſtidioſa copia.
17 Malè parta juſtus arbiter
Diſperget, & potentiam
Franget ſceleſti: dexterâ
Juſtum ſuâ tuebitur.
18 Innoxios fovet Deus,

tatur, fraudeſque piis & juſtis ſtruit; denteque invido iram præ ſe ferens, mœſtitiâ & iracundiâ diſrumpitur. 13. Deus hæc ex cœlo adſpicit, ejuſque comminationes inanes nihili pendit; quia perniciem & interitum pravis impendentem prævidet. 14. Sceleratus tum gladium è vagina educet, tum arcum etiam intendet, ut tenues piè & juſtè viventes evertat, ac innocentes telis exſecrandis transfigat: 15. Enſis contra juſtos nudatus in corpus heri ſui convertetur, arcuſque lethalis comminuetur, & quæ in nullum uſum acuerat tela rumpentur. 16. Parva res domeſtica bonis artibus comparata, melior eſt quàm divitum abundantia faſtidii plena vi ablata. 17. Deus æquus judex divitias malè quæſitas diſſipabit, magnaſque opes hominis perverſi imminutas infringet; juſtum autem ſuâ manu ſtabilitum ſuſtinebit. 18. Deus innocentes, cùm pro eorum ſalute

Recula.] Diminutivum à *re.* CHYTR. Utitur Plautus in fragm. Clit. ℣. 29. *Siquidem imperes pro copia, pro recula.* Vid. præterea Fabri Theſaurum de hac voce. L.

Faſtidioſa copia.] Quæ parit faſtidium. Ex copia enim & abundantia naſcitur ſatietas, ex ſatietate nauſea & faſtidium. CHYTR.

Ac

Ac rem tuetur: providet
Longæva ut uſque in ſecula
Sit ſempiterna hæreditas.
19 Seu peſtis atra, ſeu furor
Turbabit orbem bellicus;
Nil deerit uſque innoxio,
Famam nec ægram ſentiet.
20 Sic hoſtis impius Dei
Perit repentè funditùs,
Adeps opimæ ut victimæ
Vaneſcit in fumos leves.
21 Nil donat, uſque & fœnerat
Injuſtus: at juſto ſua
De ſorte ſuperat paupere
Quod donet indigentibus.
22 Juſtorum amici prædia
Linquent ſuæ propagini:
At hoſtium radicitùs
Semen peribit erutum.
23 Amatque juſtum, & dirigit
Ejus Deus veſtigia:
24 Dextrâ ruentem ſuſtinet,
Lapſumque dextrâ ſublevat.
25 Puer fui, nunc ſum ſenex,
Ope deſtitutum nec pium
Videre memini, nec ſtipem
Ejus petentes liberos.

excubet, indulgenter amplectitur, eorumque facultates defendit, patrimoniumque ut in multas ætates uſque perpetuum ſit proſpicit. 19. Sive lues peſtifera corporis colores corrumpens, ſive militaris inſania ſurſum ac deorſum res mortales verſet, nihil innocenti aſſiduè aberit, *habenſque quod ei ſufficiat*, victûs penuriam corpus ægrum reddentem non tolerabit. 20. *Contrà verò*, ſceleratus Dei inimicus ſic penitus evaneſcit, ut pinguedo hoſtiæ ſingularis in ventos celeres abiens diſperit. 21. Malus nil largitur, & fœnori dat: at homini probo de modica & tenui re ſua ſupereſt quod pauperibus impertiat. 22. Qui juſtos amant agros ſuos ad poſteros tranſmittent: at poſteritas inimicorum juſtitiæ, ad nihilum redacta penituſque deleta, peſsùm ibit. 23. Deus virum bonum diligit, & greſſus ejus conſtanter regit: 24. Manuque ſuâ tenet ne labatur, ubi verò ceciderit manu prehenſum attollit. 25. *Egomet ipſe hoc expertus loquor*, fui *enim* junior, nunc autem conſenui, nec vidi, *quod ſciam*, virum bonum auxilio egentem, nec poſteros ejus ad mendicitatem redactos;

26 Juſtus miſertus pauperum
Dat uſque & uſque mutuum:
Seræ tamen propagini
Non larga deeſt opulentia.
27 Vita ſcelus nefarium,
Sectare recta: dum diem
Sol fundet aureum, tui
Terras nepotes incolent.
28 Deus æquitatem diligit,
Bonos nec unquam deſerit:
At interibit funditùs
A ſtirpe ſemen impii.
29 Juſtus beata jugera
Agri tenebit, & colet
Cum prole, donec ultimus
Inſtabit orbi terminus.
30 Sermo ſapiens & æquitas
In ore ſemper eſt bonis:
31 In corde ſcripta lex Dei,
Ne pes labet, greſſum regit.
32 Obſervat impius pium,
33 Ut perdat: aſt illum Deus
Cuſtodit, ante judicem
Tuetur à calumnia.
34 Spem colloca in Deo, Dei
Sectare leges: & dabit
Dives potenſque ut hoſtium

26. Juſtus inopum fortunæ afflictæ miſericordiam adhibens, dat eis rem ſuam utendam: ejus tamen poſteritati *Dei benignitate* facultates amplæ non deſunt. 27. Fuge facinus exſecrandum *aliis nociturum*, ſtudiiſque honeſtis incumbe: quamdiu ſol lucem ſplendidam emittet, tamdiu poſteri tui terram habitabunt. 28. Deus juſtitiam juſtoſque amat, nec ope deſtitutos unquam relinquit: at liberi hominis à pietate abhorrentis radicitùs evellentur. 29. Vir bonus agros fœcundos cum poſteris ſuis poſſidebit, eiſque cum ſobole ſua culturam adhibebit donec finis aderit mundo. 30. Oratio prudens & de juſtitia mentio ab ore bonorum ſemper emanat: 31. Divina præcepta animo eorum impreſſa gradientes dirigunt, ne, *greſſu inſtabili incedentes*, labaſcant. 32. Malus ſemper intentus eſt ut virum bonum evertat: 33. Sed Deus illum, *impii libidini minimè expoſitum*, conſervat, & in judicio à falſis criminationibus munitum defendit. 34. Omnem in Jehova fiduciam pone, Dei legibus pare, qui tibi donabit, ut, opulentus magniſque viribus & opibus pollens, finem & exitium inimi-

Cernas ſuperſtes exitum.
35 Vidi potentes impios,
Gravique faſtu turgidos,
Vireſcere inſtar laureæ
Amœna propter flumina.
36 Specto repentè, en lubricæ
Imago nuſquam gloriæ:
Nuſquam manent veſtigia
Cunctis gravis potentiæ.
37 Juſti intuere & integri
Vitæ ſtatumque & ordinem,
Videbis alto in otio
Lætam ſenectam degere,
38 At promta ſemper lædere
Prorſum interibit factio:
Vitamque claudet terminus
Dignus patratis nequiter.
39 Juſtus ſalutis collocat
Omnem in Deo fiduciam:
Qui fulcit æquos robore,
Adverſa cum ſors intonat.
40 Dominus petenti fert opem,
Et in periclis liberat
Ab impiis, qui ſe & ſuam
Illi ſalutem credidit.

eorum ſpectes, ipſe poſt eorum internecionem incolumis. 35. Sceleratos ipſe vidi magnâ potentiâ fruentes, ſuperbiâque omnibus moleſtâ inflatos, tanquam laurum propè aquas adſpectu pulchras florere. 36. Statim contemplor, & ecce gloriæ eorum fluxæ nullibi veſtigium eſt, nullibi opulentiæ omnibus moleſtæ indicia reſtant. 37. Oculos conjice in rationem vivendi quam ſibi boni & innocentes inſtituunt, eoſque adſpicies in ſumma quiete ſenectutem ſuavem agere, & feliciter obire. 38. Homines verò factioſi, aliis nocere ſemper parati, omninò peribunt, exituſque miſerrimus maleficiis eorum debitus vitæ finem faciet. 39. Vir bonus omnem vitæ ſuæ ſpem in Deo ponit, qui eum viribus firmat, cùm fortuna ei contraria magnâ vi incumbit. 40. Dominus ſe oranti opitulatur, eumque in rebus dubiis ab improbis ſervatum incolumem facit, qui temporibus miſeris ſe ſuaque illi commendavit.

PSAL. XXXVIII. CARM. GEN. 3.

David morbo graviſſimo laborans, peccata ſua confitetur, de infirmitate animi & corporis ſui, deſolatione ab amicis, & hoſtium improbitate conqueritur; tandem ad Deum ſe convertit, opem ejus implorat, ac ſalutem petit.

NE me furoris æſtuante incendio,
  Servator orbis, argue;
Neu promerentem quamlibet pœnas graves
  Pergas per iram plectere.
2 Hærent medullis penitus infixæ meis
  Tuæ ſagittæ dexteræ.
Iræ tuæ hinc me, & inde mentis conſciæ
  Sic vis paventem perculit,
3 Ut nulla plagis ſaucii pars corporis
  Non langueat lethalibus;
Oſſa ut ſolutis artuum compagibus
  Sceleris venenum attraxerint;
4 Sceleris, profundo quod meum ſeu gurgite
  Caput reſorbens obruit;
Quod in alta rurſus me renitentem, velut
  Immane ſaxum degravat.
5 Veteris cicatrix vulneris recruduit,
  Vomitque tabem luridam.
6 Afflictus, humilis, ultimis premor malis,
  Luctu ſituque ſqualidus:

Non recuſo caſtigari, auctor rerum univerſitatis & cuſtos, *ſed id unum peto*, ne dum iræ tuæ flamma flagrat, velis me *ceu reprobum* reprehendere; neve in me, ſupplicia quamlibet magna meritum, iratus animadvertas. 2. Tela enim, à te potiſſimùm in me miſſa, intimis meis penetralibus valdè impacta hærent. Iracundiæ tuæ magnitudo *jure optimo* accenſæ me timentem ab una parte, ab altera verò parte conſcientiæ ſtimulus & labes ita afflixit, 3. Ut nullus corporis locus vulneribus mortiferis ſauciati non ſit æger, oſſaque ipſa juncturis membrorum laxatis viroſam & noxiam peccati vim imbiberint; 4. Venenum dico peccati illius, quod me totum operit, velut in aqua profunda demergens; quod me etiam in ſummam aquam redire conantem tanquam ingens ſcopulus pondere ſuo deprimit. 5. Prioris plagæ veſtigium rurſus in vulneris faciem redit, ſanguinemque fœdi aſpectûs corruptum emittit. 6. Ego verò ærumnis dejectus animoque demiſſo, ac præ dolore & ſordibus contractis aſpectu

7 Clauſum-

7 Clausumque cæcis fervet in præcordiis
Ulcus, nec ulla corporis
8 Expers doloris pars vacat. Sic debilis
Et fractus usque & usque sum,
Malis ut impar voce lamentabili
Cor ejuletque & rugiat.
9 Dominator orbis, vota nec animi mei,
Nec te latent suspiria.
10 Pavens tremensque turbidum cor palpitat;
Defecta membra viribus
Torpore marcent languido; noctem trahens
Caligat acies luminum.
11 Vicini, amici, & sanguinis communio
Quos propior admôrat mihi,
Procul abstitêre, fœditatem vulnerum
Vix sustinentes cernere.
12 At promta semper in meum exitium manus,
Molita vim nefariam,
Dolosa tendit continenter retia,
Fraudesque versat impias.
13, 14 Ceu mutus ore, surdus aure, ego interim
Obtorpui silentio,
Elinguis instar & stupentis, crimina
Qui nesciat refellere.
15 In te reposta est spes mea: ô rerum potens
Rector benignus annue:

turpis, malis extremis angor: 7. Plagaque putris in vitalibus occultis inclusa exæstuat, nec ullum est membrum à dolore vacuum. 8. Sic sum sine viribus, *malisque & doloribus* sic sum assiduè conquassatus, ut cor damnis ferendis non sufficiens voce mœstâ lamentetur, instarque leonis rugientis fremat. 9. Perspecta sunt tibi, Rex mundi, desideria mea, nec gemitus mei te fugiant. 10. Cor metuens & pavore trepidans, consilii exper assiduè movetur; membra debilitata præ stupore inerti vigore carent, oculus tenebras attrahens caligine obducitur. 11. Finitimi, necessarii, & quos propinqua cognatio mihi conjunxerat, longè steterunt, ægrè ferentes turpem plagarum faciem intueri. 12. At cœtus hostilis in cædem meam semper pronus, qui violentiam exsecrabilem excogitavit, fraudes occultas *ut me captet* assiduè parat, secumque insidias scelestas meditatur. 13, 14. Ego intereà stupefactus fui, & me continui, ceu loquendi facultate privatus, quasique sensu audiendi carens *nihil istorum audirem*, velut mutus & attonitus qui criminationes objectas refutare nesciret. 15. Omnis auxilii exspectatio in te, gubernator mundi, collocata est: qui in res omnes imperium habes placatus mihi fave: 16. Ne inimico arrogan-

16 Ne risus hosti sim superbo, qui meis
Insultat insolens malis;
Qui, si vacillent lubrico lapsu pedes,
Læto triumphat gaudio.
17 Ad perferenda sum paratus verbera;
Vibice semper area
Cruenta turget exarati corporis
Sulcis flagrorum grandibus.
18 Merui scelestus, fateor, heu merui; nocens
Do jure pœnas debitas:
19 Sed invalescit hostis atrox interim,
Viresque sumit factio;
Vivunt, vigentque, & immerentem injuriâ
20 Me prosequuntur: pro bono
Malum rependunt; jugiter calumnias,
Quia recta sector, ingerunt.
21 Tu ne recede longiùs, neu deseras
Periculis in ultimis:
22 Accurre; dextram da salutarem, meæ
Salutis auctor unice.

ti ludibrio sim, qui superbus gestu & oratione sese ob mea mala lætura ostendit, quòd si gressus casu aliquo titubent in loco vestigia non fereate, lætitiam magnâ animi alacritate aperte fert. 17. Non recuso plagas perferre, *ecce jam* cutis corporis plagis concisi sanguine perfusa, verberum vestigiis & magnis flagellorum cicatricibus intumescit. 18. Improbus ego pœnas has, fateor, promerui, sceleratus justum supplicium luo: 19. Sed interea crudelis inimicus indies fit violentior, & adversùs me conspiratio fit major; hostes animo fruuntur & valent, mihique immerito assiduè injuriam faciunt; 20. Pro beneficiis mala reddunt, adversùs me assiduè falsa crimina afferunt, quia artibus bonis incumbo. 21. Tu ne procul abi, neu me in discrimine gravissimo relinque: 22. Citò ades, manumque ad me servandum porrige, qui solus mihi incolumitatem præstas.

Vibice semper area Cruenta corporis, &c.] Metaphora poëtica audacior, quam tamen epitheta mitigant. Sicuti enim subjectum vomeris est area aliqua, ita subjectum flagelli est corpus hominis: & sicuti per arationem fiunt sulci, ita post flagra remanent vibices. CHYTR. Ordo verborum ita se habet. *Cruenta area corporis exarati grandibus flagrorum sulcis semper turget vibice, sive vulnerum cicatricibus.* L.

Vivunt.] Vivere hîc est, non tantum vitâ frui, sed etiam suaviter & genialiter vivere & voluptati indulgere. Catul. *Vivamus mea Lesbia.* Cic. *Sed quando vivemus?* CHYTR.

PSAL.

PSAL. XXXIX. Carm. Gen. 3.

Fatetur David se, cum patienter vitam transigere cogitaret, repentè oppressum, ab instituto aberrâsse, & obmurmurâsse Deo, itaque deprecatur peccata & supplicia sua, & misericordiam in præsente calamitate sibi exhiberi postulat.

QUum sævus hostis me meo lætus malo
Lacesseret conviciis,
Mecum ipse verbis abstinere ab asperis
Et jurgiis decreveram.
2 Linguæ obseravi claustra freno, pertinax
Obmutui silentio;
Ac, temerè ne quid os mali profunderet,
Verbis bonis clausi exitum.
3 At, ignis instar, vetitus egredi dolor
Exarsit intus acriùs.
Tandem obstinatæ frena pertinaciæ
Perfregit ira, ac talibus
4 Dominum rogavi: Mihi meæ vitæ modum
Qui sit futurus indica;
Quando evolabo liber hoc molestiæ
Fastidioso è carcere?
5 Tu clausa nullo secla degis termino,
In te beatus ac potens:
At nos quod ævi vivimus penè est nihil,
Ac penè brevius quàm nihil;
6 Umbræ fugacis instar, atque imaginis

Quum inimicus crudelis, meo incommodo gaudens, injuriis me provocaret, apud me statueram à verbis molestis & à litigando me continere. 2. Linguæ munimina tanquam serâ & freno adjecto occlusi, obstinatusque silui, ac, ne os inconsultè verbum ullum *novas molestias mihi exhibiturum* effutiret, non passus sum verba ea exire quæ optimo jure poteram pro mea defensione proferre. 3. At ægritudo animi, exitu prohibita, tanquam flamma intra pectus vehementiùs excanduit. Post diuturnum silentium iracundia pervicaciæ constantis obstacula rupit, ac, *mente quidem ab hostibus aversâ, ad Deum verò conversâ*, talibus verbis eum precatus sum, 4. Spatium vivendi quod mihi adhuc restat roganti commonstra: quando mei compos ex hac corporis custodia anxietatis plena effugiam? 5. Tu tempora longa agis nullo fine conclusa, per te solum beatus, ac tuis unius viribus sine ulla vi externa potens: at ætas quam nos vivimus propemodum nihil est temporis, ac minus ferè quàm nihil; 6. Ætas no-

Quam

Quam reddit æquor vitreum:
Idque ipſum inani in vanitate atque anxiis
Ægreſcit in laboribus.
Animum libido torquet, inflat gaudium,
Spes tollit, ac timor premit.
Tumultuamur temerè; congerimus bona
Incognitis hæredibus.
7 Quò me ergo vertam? quis laboranti feret
Opem? quis eximet malis?
8 Spes omnis in te: miſeriæ fontem meæ,
Peccata tolle noxia;
Neve eſſe ſtultis me ſinas & improbis
Deſpectui & ludibrio.
9 Hoſtis protervi lingua me quum turpibus
Proſcinderet conviciis;
Obmutui, iræ vindices pœnas tuæ
Has eſſe gnarus ſcilicet.
10 Rector parenſque gentis humanæ, tua
Paulliſper aufer verbera:
Vireſque linquunt, vita nec ſemper novis
Plagis ferendis ſufficit.
11 Te perſequente ſcelera pœnis, illicò
Vigor decorque defluit,
Tineis pereſæ more veſtis. O homo
Caduca res & futilis!

ſtra umbræ fugitivæ ſimilis eſt, & effigiei quam ſpeculi planicies efficit; illudque nihil temporis in rebus vanis & moleſtiis animum angentibus ægrè tranſigitur. Cupiditas effrenata animum cruciat, lætitia eundem nimium attollit, ſpes ſublevat, ac timor demergit: ſolliciti ſumus totâ vitâ inconſultè de rebus nullius momenti, divitiaſque poſteris ignotis coacervamus. 7. In quam igitur partem cogitationem meam *ab his rebus nihili* transferam? quis mihi laboribus preſſo auxilium dabit? quis me curis his & vitiis noxiis eruet? 8. Omnis mea exſpectatio melioris fortunæ in te unum, Jehova, defixa eſt: ſcelera mala calamitatum mearum originem à me auferto, *hocque mihi tribue,* ne me amentibus & ſceleſtis contemtui & riſui eſſe permittas. 9. Quum inimicus per ſtultitiam fœdis injuriis me laceraret, ipſe quidem obticui, quòd ſcirem profectò hæc ſupplicia *te conſcio & volente mihi illata eſſe,* quibus iracundiæ tuæ vindictam in crimina expetis. 10. Flagella tua, hominum gubernator & pater, brevi à me amoveto; namque me & vires deficiunt, vivuſque ad verbera nova patienda non ſufficio. 11. Te peccata ullius puniente, vis omnis & pulchritudo ejus ſtatim evaneſcit, adinſtar veſtis vermiculis conſumtæ. O homo res tantùm fragilis & fluxa! 12. Orationem me-

12 Pa-

12 Parens benigne precibus aurem da meis:
Neu verba ſperne ſupplicis;
Neu lacrimanti averte vultus hoſpiti:
Namque hoſpes hanc terram colo;
Nec ego, parentes nec mei certum locum
Habemus hîc; ſed, in diem
Solliciti & horas, turbidas tranſegimus
Vitæ brevis moleſtias.
13 Igitur ſeveram paullulum abſtine manum,
Feſſum ut reſumam ſpiritum;
Mortis priuſquam, reditus unde non patet,
Tranſmiſerit me janua.

am, pater bone & liberalis, exaudi, neu mea ſupplicantis verba contemne, neve à me *peregrino* flente faciem detorque: peregrinus enim hanc regionem incolo; nec ego, nec majores mei hîc firmam habitationem poſſidemus; ſed ſingulis diebus & horis curis obnoxii moleſtum vitæ exiguæ tempus viximus. 13. Ergo ad breve temporis ſpatium à me pœnas graves auferto, ut à laboribus paulliſper conquieſcam, antequam porta mortis, à qua nemo reverti poteſt, tranſire me permiſerit.

Turbidas tranſegimus Vitæ brevis moleſtias.] Major codicum pars, & ii ferè antiquiores, *Turbidas moleſtias vitæ brevis tranſegimus.* Sed quam nos ſecuti ſumus lectio venuſtior videbatur: magis tamen arrideret *tranſigimus*, ſi ſyllabæ modulus pateretur. Rup.

Mortis tranſmiſerit me janua.] Adludit fortè poëta ad gurgitem illum, quem antiqui exiſtimabant omnibus poſt mortem trajiciendum. Virg. Æn. VI. 296.

Turbidus hic cœno vaſtâque voragine gurges
Æſtuat,----- Ibid. 313.
Stabant orantes primi tranſmittere curſum.

Undæque illius Virgilio aliiſque dicuntur irremeabiles. Catul. 3. 12.

Illuc, unde negant redire quenquam,

& Buch. infra, Pſal. LXVIII. *Orcum vocat irremeabilem.* L.

PSAL. XL. Carm. Gen. 16.

David ab anteacta experientia privata & publica, à gratuito fœdere Dei, ab obſequio ſuo ſeipſum in fide confirmans, gratiam & liberationem à Deo petit, improborum ruinam & bonorum conſolationem ad gloriam Dei.

QUum circumfremerent me timor & minæ,
Intentanſque avidam mors fera dexteram,
Spes cœleſtis opis, ſera licet, tamen

Lenibat

Lenibat trepidam sollicitudinem.
2 Advertit Dominus, meque voragine
Cœnosi implicitum gurgitis extulit;
Ac, saxi solidis imposito jugis,
Monstravit facilem quà graderer viam.
3 Afflavitque novo pectora spiritu,
Suffecitque suæ materiam novam
Laudis, quam canerem dulcè loquacibus
Nervis, ac numeris lenè sonantibus.
Hæc cernant rapidæ qui violentiæ
Fati, vel dubiis casibus imputant
Eventa; ac trepidi se Domini in fidem
Dent, qui stellifero regnat in æthere.
4 Felix qui stabili spe Dominum ac fide
Spectat, quem tumidæ pompa superbiæ
Non ad se illecebris ducit inanibus,
Fallacique boni ludit imagine.
5 In nos, sancte parens, quot vigilantiæ
Et quàm mira tuæ pignora suppetunt,
Quæ nec mens acie cernere languidâ
Possit, nec numero lingua retexere!

Quum metus & comminationes hostium mihi instarent, morsque crudelis avaram in me manum tendens impenderet, spes auxilii divini, quamvis tarda, curam nihilominus mihi minuebat. 2. Dominus animadvertit, meque hærentem in cœno tenaci e palude aquæ limosæ profundissima extraxit; cumque in firmo rupis colle *è puteo profundissimo extractum* statuisset, iter quod irem mihi expeditum ostendit. 3. Mentem etiam novam in pectus inspiravit, mihique novum se laudandi argumentum dictavit, quod fidibus suaviter sonoris & versibus leniter canoris cantare tenebar. Hæc videant, qui facta ea quæ eveniunt fatali necessitati attribuunt, vel fortunæ adscribunt; ac se reverenter committant in auxilium & tutelam Domini in cœlo stellato imperium agitantis. 4. Beatus is est, qui exspectatione & persuasione firmâ à Domino pendet, *felix, inquam, is est*, quem vanus arrogantiæ apparatus, quæ tumidos facit, ad se voluptatibus vanis non trahit, falsâque virtutis similitudine neutiquam fallit. 5. Quot mo-

Lenibat.] Pro leniebat. Ita Terent. Phorm. *Scibam* pro sciebam. *Insanibat* pro insaniebat. CHYTR.

Dulcè loquacibus.] *Tò dulcè*, usurpat adverbialiter, more Græco. Ita Horatius: *Dulcè ridentem Lalagen amabo, dulcè loquentem.* IDEM.

Lingua retexere.] *Retexere* hîc est *recensere*, quasi rursus carmine aut oratione texere. Ita Prudentius Cath. hymn. 5. *Quæ tandem poterit lingua retexere Laudes, Christe, tuas.* H.

6 Aurem

6 Aurem mî tacitè vellis, & admones
Quòd labem sceleris nec pretium levet,
Nec sanguis pecudis nil meritæ eluat,
Nec consumta focis expiet hostia.
7 Tum dixi, Venio, quod libet impera;
Adsum, sancte parens, jussa capessere
Promtus: ceu tabulis scripta fidelibus
Edunt perpetui fata voluminis.
8 Huc mens, huc studium tendit, uti tuis
Conformem monitis quæ gero, quæ loquor,
Quæ mecum tacitus cogito: nam tua
Incisa est animo lex penitus meo.
9 Famam justitiæ per populos tuæ
Latè præco fero: nec labiis meis
Nec linguæ requies, omnibus ut tua
Terris (ipse vides) nota sit æquitas.
10 Nec justum tacui te mala plectere,
Promissique tenacem, & miseris opis

numenta, sancte pater, tuæ erga nos diligentiæ, & quàm admiranda *semper nobis præstò* succurrunt, quæ mens oculis debilibus & cæcutientibus tueri non queat, nec sermo propter multitudinem recitare possit! 6. Tu occultè me; commonefacis, mihique in memoriam revocas, quòd nec pecunia maculam peccati tollat, nec cruor pecoris innocentis fusus delicta lavet, nec victima igni cremata scelus ullum deleat. 7. *Quæ cùm à me non postulares, tum gratiâ tuâ factus idoneus ad serviendum tibi & ad te audiendum*, ecce *Christus* adsum, dixi, quævis jube; præstò sum, pater bone, paratus mandatis tuis parere, sicuti oracula Dei relata in libros veritatis plenos & omni errore vacuos, libros, inquam, testamenti nunquam interituri, palàm nobis ostendunt. 8. Animus meus, voluntas & labor ad hanc metam spectant, ut facta dictaque omnia & secretas cogitationes præceptis tuis componam; tua enim jussa intus planè in corde meo insculpta sunt. 9. Ergo memoriam æquitatis tuæ diffusè per omnes gentes prædicator porto; nec ori meo nec sermoni ulla cessatio est, ut tua bonitas & justitia (hoc tu ipse cernis) cunctis nationibus sit cognita. 10. Indicavi te etiam in sceleribus puniendis æquum esse, fidelemque & au-

Aurem vellis.] Cum aures instrumenta sint auditûs, & ipsum audire signum sit obedientiæ, qui aliquem monere, eumque obedientiam præstare volebant, aurem ipsi vellebant, quasi aures eum expeditas habere, & attendere juberent. Virg. Ecl. VI. 3.

---------- *Cynthius aurem*
Vellit & admonuit.

Imo Esaias quoque cap. 50. *Dominus*, inquit, *aurem mihi vellicavit diluculo*. CHYTR.

Largum:

Largum: me bonitas indice gentibus
Cunctis facta palam est, & tua veritas.
11 Defendant igitur me bonitas tua,
Promissique fides fallere nescia:
Obsessumque malis innumeris tuâ
Me, rerum genitor, protege dexterâ.
12 Me pœnæ, capitis quæ superent pilos,
Omni ex parte premunt, quas neque luminis
In promtu est acie nôsse: animus stupet,
Curarum innumeris obrutus æstibus.
13 At tu, mundi opifex sancte, salutifer
Adsis; auxilium fer citò, & ultimis
Oppressum penitus subtrahe me malis,
Ut pravi pudeat consilii improbos.
14 Turpem ignominiæ tristitiam ferant,
Tendunt exitio qui laqueos meo;
Infamem referant consilii exitum,
Nostris qui capiunt lætitiam è malis.
15 Hunc fructum sceleris percipiant sui,
In fraudem ut recidant quam mihi struxerant;
Frustratus doleatque & rubeat, meas
Qui ridet lacrimas, & fruitur malis.
16 Qui credunt fidei se penitus tuæ,
Illos auxilii spes recreet tui:
Ac semper Domini nomen amabile

xilii liberalem pauperibus oppressis declaravi; me prædicante, benignitas tua certaque promissorum constantia populis omnibus indicata est. 11. Itaque benignitas ista, & pollicitationis firmitas quæ fallere nescit, me tueantur; meque, rerum auctor, calamitatibus infinitis circumdatum manu tuâ defende. 12. Supplicia enim peccatis debita, numeroque capillos vincentia, undique instantia me urgent, quæ oculorum aspectu non facilè est cognoscere; mens quoque multis sollicitudinum perturbationibus oppressa languet. 13. At tu, mundi fabricator auctorque salutis, mihi opitulare, meque confestim juva, maximisque malis valdè obrutum libera, ut malos propositi scelerati pigeat. 14. Inhonestum infamiæ dolorem sentiant, qui in exitium meum fraudem parant; turpemque eventum propositi sui reportent, qui calamitatibus meis lætantur. 15. Hanc quoque ex nequitia sua utilitatem percipiant, ut ipsi in dolos incidant, quos mihi comparaverant; is deceptus etiam lugeat & erubescat, qui fletum meum ludibrio habet, & ex miseriis meis voluptatem ullam capit. 16. Quicunque se tutelæ tuæ omninò committunt, opis tuæ exspectatio illos reficiens consoletur, contendantque jucundum Domini nomen summis in

Certent

Certent tergeminis tollere honoribus.
17 Exſpes, pauper, inops ſim licet, at mihi
Cuſtos rerum opifex pervigil excubat.
Vitæ ô præſidium & certa ſalus meæ,
Adſis, neu trepidâ me crucia morâ.

cœlum laudibus efferre. 17. Ego quamvis ſim ſine ſpe, ſine re, ſine potentia, Deus tamen ſervator aſſiduus ad me cuſtodiendum vigilias agit: qui defenſor & ſervator meus es, *& jam exſtitiſti*, nunc mihi auxilio ſis, nec me diuturnâ ſubſidii tui ſpe torqueas.

! *Defendunt igitur.*] Hart. anno 1615, *defendat*; at obſtat carminis lex. RUD.
Certent tergeminis, &c.] Verſus Horatii, lib. I. Od. 1. Intelligit autem plauſus ter geminatos. Quod Romæ in theatris fieri ſolitum, patet ex illo Virg. 2. Georg. ------ *Hunc plauſus hiantem*
Per cuneos (geminatur enim) plebiſque patrumque
Corripuit, &c. CHYTR.

PSAL. XLI. CARM. GEN. 3.

David ægritudine animi potiùs quàm corporis affectus, eos beatos prædicat, qui miſericordiam de afflictis capiunt, ſe in afflictione queritur à multis iniquè tractatum, liberationem à Deo petit, pro defungenda adminiſtratione ſua, confirmanda fide, & celebrando Deo.

BEatus ille qui miſertus pauperis,
Fert rebus in duris opem:
Nec arroganti deſpicit faſtidio
Proſtratum & oppreſſum malis.
Quem rere fractum, & penitus abjectum, Deus
Attollet, & ſolabitur.
2 Curâ fideli Dominus illum muniet,
Et è periclis eruet;
Interque vivos ſoſpiti dabit frui
Vitæ beatæ commodis.

Felix ille, qui vicem inopis dolens in rebus adverſis ei auxilium affert, nec ſuperbo contemtu abjectum & miſeriis obrutum negligit. Quem tu debilitatum & cunctis omninò deſpectum arbitraris, eum Deus ſublevabit, & conſolabitur. 2. Dominus pauperem illum, fideliter pro eo curam gerens, cuſtodiet & diſcrimine liberabit, eique incolumi donabit ut inter viventes utilitates vitæ copioſæ cum voluptate ad uſus ſuos conver-

3 Artus cubili quum dolor proſtraverit,
Opem feretque, & lectulum
Verſabit; omnem prorſus ægritudinem
In dulce vertet gaudium.
4 Quum me doloris vis acerbi affligeret,
Opem popoſci te, Deus:
Animæ medere ſauciæ, dixi, ſui
Sceleris pudendo vulnere.
5 Dira imprecatur hoſtis, ac me devovet,
Lætus meis incommodis:
Quando interibit, inquit, & cum corpore
Nox una nomen obruet?
6 Si fortè quis me viſit horum, corporis
Animique morbis anxium,
Vultu dolorem fingit, ac ſuſpiria
Læto trahit de pectore:
Foras profectus conditum in præcordiis
Repentè virus evomit.
7 In me ſuſurrat clanculum atque obmurmurat
Scelesta conſpiratio:
Clam machinantur ſæva, in exitium meum
Conſilia cuncta conferunt:
8 Secumque jactant; Miſſa certè cœlitùs
Nunc dira vis mali hunc ligat,
Proſtratus hæret, lectulo affixus jacet,
Noctem trahens noviſſimam.

tat. 3. Quum morbus corpus illius in lectum detruſerit, Dominus ei auxilium afferet, lectumque ſterner, omnemque penitus mœſtitiam lætitiâ jucundâ mutabit. 4. Quum *enim* gravis morbi violentia me proſterneret, tuum, Jehova, auxilium rogavi; tibique dixi, Medicinam animæ meæ afferto turpi peccati ſui plagâ affectæ. 5. Inimicus meus adversus me deteſtabilia precatur, maliſque meis gaudens me exſecratur: Quando, inquit, morietur, unumque momentum memoriam cum cadavere delebit? 6. Si fortè hoſtium aliquis officii ſpecie me inviſit, corporis mentiſque doloribus internis & externis conturbatum, ille quidem triſtitiam vultu ſimulat, ſonumque doloris teſtem è pectore hilaro ducit; domo verò egreſſus, confeſtim malevolentiam in animo celatam ſermone divulgat. 7. Hoſtes nefarii adverſus me conjurati, ſermonibus & conſiliis inter ſe collatis tacitè in aurem loquuntur, interque ſe muſſant, & occultè contra me crudelia excogitant, omnes conſultationes omnemque vim animi in perniciem meam intendunt: 8. Interque ſe læti ſic colloquuntur, Malum profectò è cœlo veniens, Deique irâ immiſſum, hunc velut vinctum lecto alligat; dejectus tenetur, *itaque cubat*

9 Quin

9 Quin & ſodalis, & mihi menſâ & domo
Conjunctus, & cui maximè
Fidebam, ad hoſtes conferens ſeſe meos,
In me ferox recalcitrat.
10 At tu ſalutis auctor & cuſtos meæ,
Benignus in me reſpice:
Manum jacenti da ſalutarem, hoſtibus
Parem ut rependam gratiam.
11 Tui favoris pignus id certiſſimum
Erit mihi, & conſtantiæ
In me tuendo, quòd malis lætus meis
Hoſtis ferox non geſtiat;
12 Vires recepit corpus, innocentiam
Servavit animus, dexteram
Te porrigente, qui receperas tuam
Semper tuendum me in fidem.
13 Agnoſcat orbis unicum & colat Deum,
Quem gens honorat Iſaci;
Unumque laudet, temporum donec vices
Luces & umbræ divident.

lecto adhærens, vitæque finem paullatim ducens, ut inde ſurgere non poſſit. 9. Inſuper etiam qui menſæ meæ adhibitus unà mecum edebat, mihi convictu & familiâ ſociatus, cui maxima rerum verborumque fides fuit, ad inimicos meos tranſiens, meque elatus petens, adverſum me calcem effert. 10. At tu, qui ſalutem das, vitamque meam incolumem cuſtodis, bonus me contemplare, ægroque mihi & abjecto manum ſalutem afferentem dato, ut inimicis malè de me merentibus par pari referam, *meique muneris ratione juſtas de illorum perfidia pœnas ſumam.* 11. Idque erit tuæ erga me indulgentiæ, tuæque in me protegendo fidei monumentum indubitatum, quòd nimirum inimicus arrogans nequaquam meis calamitatibus gaudens exſultet. 12. Corpus robur priſtinum recepit, animus quoque puritatem à ſcelere cuſtodivit, te me juvante, qui perpetuam mei curam geſſeras, meique tutelam à te ſuſceptam ſemper adminiſtrabas. 13. Nationes omnes illum Deum ſolum cognoſcant & honorent, quem Iſaci tantummodo poſteri venerantur; illumque ſolum prædicent, quamdiu nox & dies temporum viciſſitudines partientur.

PSALMORUM

Liber Secundus.

PSAL. XLII. Carm. Gen. 13.

David exſulans à populo Dei, ſtudium ſuum obſervandi cultûs Dei in Eccleſia explicat, ſeipſum ſpe conſolans, de perturbationibus animi, de gravibus miſeriis ſuis, & adverſariorum blaſphemiis conqueritur, animumque ſuum ad ſpem & fidem in Deum excitat.

NON cervus fluvios ſic avet algidos,
(Cervus turba canum quem premit) ut tui
Cor deſiderio carpitur anxio,
Rerum conditor optime.
2 Huc me raptat amor dulcis, & impotens
Ardor ferre moras. O niveum diem
Qui templo reducem me ſtatuet tuo!
O lucis jubar aureum!
3 Jejunus lacrimis pro dape ſe dolor
Paſcit, turba meis obvia dum malis
Illudens rogat, Heus iſte tuus Deus
Cur nunc deſerit exſulem?
4 At rurſus bonitas quum ſubiit tua,
Et menti auxilii certa fides tui

Cervus non ſic amnes frigidos deſiderat, cervus, inquam, quem multi canes venatici urgent; ut cor meum, mundi creator optime, conſumtum, ſollicitâ tui abſentis ſiti & cupiditate, *qui ſons vitæ perennis es,* contabeſcit. 2. In hanc cupiditatem trahit me dilectio quædam ſuavis, vehemenſque tui deſiderium me tenens, quod longum temporis dilati ſpatium ferre non poteſt. O diem illum jucundum, qui me ab exſilio reverſum, *ut te in* æde tua *conſpiciam,* conſtituet! ô lumen illius diei amœnum! 3. Jejunus & dolens, cibi loco, fletu me aſſiduè nutrio, quando multitudo mihi occurrens, & mala quæ perpetior ridens, me inſolenter interrogat;

Raptat amor dulcis.] Phraſis Virgiliana, Geor. III. 291. *Per ardua dulcis raptat amor.* H

Illuxit

Illuxit trepidæ, temporis illius
Me conſolor imagine:
Feſtis quum populus me reducem choris,
Fauſtiſque excipiet vocibus, & Dei,
Pompa cum celebri, me comitabitur
Auguſta ad penetralia.
5 Cur me ſollicitis teque doloribus,
Mens ægra, exanimas? pone metum, ac Deo
Te da; quo patriæ vindice redditus,
Grates ſoſpes adhuc agam.
6 Hæc mentem recreat ſpes, licet aviis
Jordanis lateam ſaltibus, Hermonis
Exſul dura licet ſaxa perambulem,
Solis hoſpita belluis.
7 Quamvis agminibus me mala denſiùs
Omni ex parte premant, quàm ſuper horridos
Montes grando ſonat, quàm mare verberat
Raucis littora fluctibus:

Heus *nobis* ille *ignotus* Deus, quem tu prædicas, cur te modò è patria exterminatum relinquit? 4 At contrà, cùm miſericordia tua mihi in mentem venit, firmaque opis tuæ ſpes animo ſollicito quaſi lumen prætulit, dolorem levo cogitatione temporis illius, cùm me popularium meorum cœtus, choreis quales die feſto duci ſolent, boniſque lætarum acclamationum ominibus, in patriam reverſum accipiet; meque ad templum uſque Dei venerabile cum magna civium multitudine ſequetur. 5. Cur me, mens ſollicita, teque curis anxiis enecas? quin potius *bene ſperando*, timorem pelle, teque Deo totam committe; quo aſſertore & adjutore ipſe in patriam incolumis reſtitutus, me beneficii accepti memorem oſtendam. 6. Hæc exſpectatio animum meum refovet, tametſi vallibus Jordanis *procul ab hominum conſuetudine remotis* occulter; patriâque pulſus & Hermoni degens, ac rupes ejus aſperas fera ſolùm animalia hoſpitio recipientes tranſiens, pererrem. 7. Quamvis calamitates etiam agminatim undique me circundantes urgeant, frequentiùs quàm grando ſuper montes incultos ſtrepit, crebriùſque quàm mare fluctibus raucum ſonum edentibus oras ſuas flagellat: 8. Si tu tamen me oculis amicis re-

Jordanis.] Fluvius Palæſtinæ, baptiſmo Chriſti & aliis mirandis operibus nobiliſſimus. Nomen habens à duobus fontibus *Jor* & *Dan*, è quibus ad radices Libani erumpentibus, & poſtea coëuntibus, ipſe Jordanis profluit. CHYTR.

Hoſpita.] i. e. Hoſpitium præbentia. Virg. Æn. III. 539. *Hoſpitam terram* dixit. Sic Lucan. lib. III. 43.

-------- *Tunc obtulit hoſpita tellus*
Puppibus acceſſus faciles. L.

8 Tu me ſi placido lumine videris
Cedent triſtitiæ nubila; tetricas
Mœroris tenebras diſcutiet mihi
Lucis dulce jubar tuæ.
Laudes interea non mihi nox tuas,
9 Non curæ impedient: O columen meum,
Dicam, & certa ſalus, ludibrium feris
Cur me deſeris hoſtibus?
10 Dirumpor, tacitis æſtuat ignibus
Pectus, turba meis impia dum malis
Inſultans rogat; Heus, iſte tuus Deus
Cur nunc deſerit exſulem?
Cur me ſollicitis teque doloribus
Mens ægra exanimas? pone metum, ac Deo
Te da; quo patriæ vindice redditus,
Grates lætus adhuc agam.

ſpexeris, mœſtitia decedet; claritaſque jucunda, *quam mihi internè præbebis*, denſam mœroris obſcuritatem mihi expellet, ut nefas eſſe mihi exiſtimem animum deſpondere. Nox interea, tempus licet triſtitiæ deditum, curæque non obſtabunt quo minùs te laudem; 9. Dicamque, ô anchora & ſpes mea, cur me inimicis immanibus contemtui relinquis? 10. Differor doloribus, mens irâ occultâ ardet, dum multitudo à pietate abhorrens, *mihique occurrens*, & mala quæ perpetior ridens, me inſolenter interrogat, Heus *nobis* ille *ignotus* Deus, quem tu prædicas, cur te modò à patria exterminatum relinquit? 11. Cur, mens ægritudine conſternata, me teque curis anxiis enecas? *bene ſperando* timorem pelle, teque Deo totam concrede, quo aſſertore & adjutore ipſe in patriam incolumis reſtitutus, me beneficii accepti memorem oſtendam.

Tu me ſi placido lumine videris.] Ita Hart, anno 1621. quod & numeroſius nobis viſum: ita enim Pſal. LXXX.
Tu nos ſi placido lumine videris:
aliis autem omnibus, *Tu ſi me placido l. v.* legitur. Horat. lib. IV. Od. 5. unde hæc depromta ſunt, litem non dirimit. Rud.

PSAL.

PSAL. XLIII. CARM. GEN. II.

David adverſariorum vi & fraude preſſus, à Deo liberationem petit, ex fœdere ad glorificandum eum, & in ſpe confirmat animum ſuum.

VIndex eſto mihi Deus,
Et patrocinio protege me tuo,
Oppreſſum ſcelere impio;
Et fraudum laqueos frange nefarios.
2 Vitæ ô præſidium meæ,
Cur me præſidio deſtituis tuo?
Cur luctu vagor obſitus,
Dum ſævæ furias vito tyrannidis?
3 Profer lumen opis tuæ;
Montem pande viam quæ ferat ad tuum:
Montem, quam propriè domum
Majeſtate tui numinis incolis.
4 Atque aram adveniam ad tuam,
Ac te, lætitiæ materiam meæ;
Et gratâ citharâ tibi
Grates lætus agam, conditor optime.
5 Cur mœres anime anxie,
Ac me ſollicito pectore maceras?
Omnem pone metum, ac Deo
Curam crede tui, quem ſuper æthera
Cantu ſoſpes adhuc feram,
Quum ſalvus patriæ reddar amabili.

Me meamque cauſam juſtam, Jehova, aſſere, & ab hominibus ſceleratis & impiis circumventum vexatumque auxilio tuo defende, ſceleſtaque fraudulentorum retia rumpe. 2. Cur me, ſpes & auxilium meum dum vivo, ſubſidio tuo vacuum relinquis? Cur mœſtitiâ obrutus obambulo, dum tyrannum furioſum & crudelem fugio? 3. Lætam adjumenti tui conſolationem oſtende; viamque monſtra quæ me ad templum tuum in monte Sione ſitum deducat, monte, inquam, domo tua, quam tibi ſoli dicatam cum indicio amplitudinis divinitatis tuæ habitas. 4. Et ad altare tuum in templo tuo accedam, teque gaudii mei cauſam & fundamentum adibo; lyrâque tuorum beneficiorum teſte gratias tibi, creator, omnium fons bonorum, alacriter agam. 5. Cur mens ſollicita doles? cur me curarum plenum excrucias? omnem timorem depone, teque Deo committe; quem incolumis, carmine laudes ejus canente, ad cœlum tollam, cùm jucundo mihi natali ſolo ſoſpes reſtituar.

PSAL. XLIV. Carm. Gen. 3.

Commemoratis Dei beneficiis erga patres, conqueritur Ecclesia Deum sibi non adesse, ut adfuerat olim: integritate animi & vitæ suæ freta, probat se calamitates perpeti pro nomine Dei, opem ejus implorans pro salute sua.

VEtusta ad aures fama nostras attulit,
Serisque patres posteris
Stupenda facta tradidere à te, Deus,
Patrata priscis seculis;
2 Eliminatis quum profanis gentibus,
Et incolis prioribus,
Eorum labore fructibusque perfrui
Nostris dedisti patribus.
3 Certe nec armis lucidis, nec viribus
Debemus has victorias:
Sed nos favoris aura mollis, & tua
Protexit indulgentia.
4 Ergo, salutis auctor unice ô Deus,
Ades piis salutifer.
5 Te dante vires, hostium ferociam
Tam facile profligabimus,
Taurus minaci quàm jacit cornu pilas,

Fama à veteribus ad nostra usque tempora dimanans pertulit ad nos mirabilia opera à te, Jehova, *nostri causâ* antiquitùs facta, eademque majores posteritati suæ exposuerunt. 2. Cùm tuâ unius manu, nationibus te non ritè colentibus, & pristinis terræ hujus habitatoribus expulsis, majoribus nostris in hac regione plantatis tradidisti eorum operâ & emolumentis cum voluptate uti. 3. Certè nec telis splendidis, nec potentiæ nostræ hunc in bello successum felicem acceptum ferimus; sed favor tuus instar auræ leniter aspirans, tuaque paterna benignitas nos ab hoste defensos corroboravit. 4. Tu itaque, qui solus incolumitatem das, bonis salutaris, auxilio sis, eos perpetuò in libertatem vindicans. 5. Tu si robur dederis, tam levi momento inimicos feros & superbos prosternemus, quàm

Eorum.] *Eorum* dissyllabum fit. In Julii editione legitur *Horum*, & meliùs; Buchananus tamen post alios hoc licentiæ præcipuè in pronominibus sibi vindicat. Sic Psal. XXXVII. *tua* monosyllabum, & Psal. CV. *Eis*. H.
Taurus jacit cornu pilas. In his noster spectacula Romana respicit, in quibus tauros efferabant & ad pugnandum incitabant objectâ effigie humanâ, pilâ dictâ propter materiem & levitatem pilarum potiùs quàm formam:

Sti-

Stipulæve fasces aridæ:
Superba Regum colla crasso in pulvere
Prostrata conculcabimus.
6 Non arcus istam lethifer fiduciam,
Non mucro sævus ingerit:
7 Tu nos ab hoste subtrahes, sternes solo
Infensa nobis agmina.
8 Non ergo semper jure te cantabimus
Nostræ salutis vindicem?
Ac donec orbis astra volvet ignea,
Te prosequemur laudibus?
9 At nunc relictos objicis ferocium
Injuriæ nos hostium;
Nec prodis ante nostra ductor agmina,
Qualis solebas antea.
10 Hosti imminenti terga cogis vertere,
Prædæque das prementibus.

facilè taurus pannos purpureos instar pilæ convolutos cornu minabundo, iræ ipsius indice, aut aridi stramenti fasciculos versat: reges etiam fastuosos in terram dejectos & pulverulentos pedibus conteremus. 6. Non arcus noster vulnera lethalia infligens, non ensis crudelis hanc nobis spem injicit: 7. Tu nos ab inimico liberabis, exercitusque nobis iratos *pudore affectos* humi prosternes. 8. Nonne te propterea vitæ nostræ assertorem meritò canemus? quamque diu cœlum sphæras lucentes circumaget, te cantionibus nostris prædicabimus? 9. At *quænam hæc repentina rerum mutatio est?* nos jam ope tuâ destitutos inimicorum crudelium contumeliæ exponis; nec imperator exis ante nostros exercitus, sicuti superioribus seculis consueveras. 10. Dum hostis nobis instat, fugam nos capessere impellis, & persequentibus in prædam exponis. 11. Vita nostra

---

conficiebatur enim è pannis rubro colore (quo maximè tauri irritantur) fœno stramineve suffertis. Martial. de spectaculis, ep. 19.

Qui modo per totam, flammis stimulatus, arenam
Sustulerat raptas taurus in astra pilas.

& Epig. 22.

Jactat ut impositas taurus in astra pilas.

lib. XIV. ep. 51.

Hic erit ille tibi cui pila taurus erat. H.

Cantabimus.] Steph. Plant. Argent. *laudabimus.* Rud.

Nec prodis ante nostra ductor agmina.] Ita constanter habent omnes codices. Cum tamen Buchananus nusquam alibi in Iambico senario, quantum meminerim, posuerit Spondæum in secunda sede, ultima enim in *prodis* est longa, tanquam quartæ conjug. nec nisi Iambum plerumque, aut illi tempore

 11 Pecus

11 Pecus ut macello deſtinata, exponimur
Cædentium libidini;
Omneſque terras barbararum gentium
Errore complemus vago.
12 Venum dediſti nos palam, nec auctio
Te ditiorem reddidit.
13 Vicina noſtris oppida inſultant malis,
14 Cladeſque rident: fabula
Sumus profanis nationibus, caput
Motant, labella exporrigunt.
15 Oculis oberrat uſque contumelia,
Pudorque vultus inficit:
16 Dum voce acerbâ injurias exaſperat,
Minaſque torvas adjicit
17 Hoſtis protervus. Obruti tot cladibus,
Tot undequaque inſtantibus;
Tamen nec unquam eſt animus oblitus tui,
Tecumque pacti fœderis:

impotenti interimentium voluntati objicitur, tanquam ovis lanienæ præparata; errantes & vagabundi, *ut in ſervitutem trahamur*, cunctas hominum impiorum regiones implemus. 12. Apertè nos *vili pretio* venales expoſuiſti, nec venditio te locupletiorem fecit. 13. Urbes propinquæ mala noſtra ludibrio habent, noſtraſque calamitates riſu excipiunt: 14. Materia ludibrii ſumus nationibus à vera religione alienis; caput *nos irridendi causâ* agitant, labra extendunt. 15. *Verba* factaque probroſa cernere *& audire* ſemper videmur, verecundia etiam faciem rubore ſuffuſam colorat: 16. Dum hoſtis procax oratione moleſtâ facta probroſa accumulat, *iræque ſuæ indicia* comminationes vultum torvum reddentes inſuper addit. 17. Nos licet tot malis, tot, inquam, calamitatibus undique exorientibus oppreſſi ſimus; non tamen unquam te nec pactum

parem hoc in loco recipit hocce carmen, veriſimile eſt poëtam ita ſcripſiſſe,
Nec ante prodis noſtra ductor agmina. RUD.

Pecus.] Hujus vocis nominativus nuſquam jam apud probatum auctorem reperitur, præterquam in illo Cæſaris apud Priſcianum, *ſi ſincera pecus erat*. Quare multo ſatius Voſſio, Kerro aliiſque videtur eo caſu in feminino abſtinere; vide Voſſium Anal. 1. 48. & Ruddimanni Gram. Part I. p. 131. L.

Nec auctio te ditiorem reddidit.] q. d. adeo viles fuimus, ut venum expoſiti emtorem non inveniremus. Eſt enim *auctio* venditio publica, quæ ſub haſta ad vocem præconis, merces ſigillatim proclamantis, fiebat; in qua is, qui pretium rei vendendæ maximè auxiſſet, hoc eſt, qui præ aliis maximè carè eam emere voluiſſet, mercem auferebat. Hinc *auctionari*, *auctionem facere*, *haſtæ ſubjicere*, *in propatulo vendere*, & ſimilia idem ſignificant. CHYTR.

Obruti tot cladibus.] Supplendum *licet ſimus*; quod nullo verbo quicum

18 Sese nec ullis territus periculis
Avertit aut flexit viâ
19 Rectâ pes: etsi penitus abjecti interim
Abs te, licet draconibus
Immitioris gentis addicti jugo,
Feramus umbram ergastuli,
Et servitutem lugeamus, & necem
Vitæ precemur tædio.
20 Iniqua meritis si tuis oblivia
Offuderint se mentibus
Nostris, manusve supplices protendimus
Diis impiarum gentium;
21 Id te lateret, abditas qui pectoris
Prorsus latebras inspicis?
22 Te propter, odio cæteris populis sumus,
Et instar ovium cædimur:
In te favoris pendimus pœnas; tui

tecum initum ex memoria nostra deposuimus: 18. Nec pes ullius incommodi metu perterrefactus aliò quàm ad te sese convertit, aut à lege tua deflexit: 19. Quamvis interea omninò abs te contemti simus, deditique libidini gentis serpentibus crudelioris, tenebras carceris toleremus, servilemque conditionem doleamus, vitæque fastidio mortem oremus. 20. Si ulla oblivio, beneficia tua malè expendens, mentes nostras ceperit, aut si supplicantes preces nostras diis gentium perversæ religionis obtulimus; 21. An tu id ignorares? *hujusque sceleris rationem non reposceres*, qui omnia omninò in pectore recondita, cordisque ipsius penetralia intueris? 22. Aliæ nationes tuâ causâ nobis malè volunt, nec alio loco sumus quàm

---

obruti conveniat sequente, duriusculum videtur; mallem, si codices paterentur, *obrutis*. RUD.

Umbram ergastuli.] Putabam aliquando *umbram ergastuli* non tam barathrum quàm officinam quandam innuere, in qua servi vincti operas exsudabant, officinam enim *umbram* dixerat Horat. Epist. I. 7. *Vacua tonsoris in umbra*; & captivorum miseriam describi, in duro opere sub umbris quibusdam agentium: sed monitus verbis sacri codicis intensioribus [*umbra mortis*,] respiciens item Prudentium, cujus sensa interdum apud nostrum sublucent, Julio suffragor explicanti *tenebras carceris*. Peri Steph. Hym. 5.

Est intus imo ergastulo
Locus tenebris nigrior,
Quem saxa mersi fornicis
Angusta clausum strangulant.
Æterna nox illic latet
Expers diurni sideris:
Hic carcer horrendus suos
Habere fertur inferos:
In hoc barathrum conjicit
Truculentus hostis martyrem. H.

In te favoris.] *Favor* in Deum, aut *favere* Deo durius videtur, haud dissimulo. Hic vero idem est quod studium & obsequium. Noster autem hac

Amoris

Amoris odia nos premunt,
23 Exſurge, ſimilem ſomnolentiæ moram,
Salutis auctor, corripe.
24 Cur ora condis, immemorque negligis
Tuos malis in ultimis?
25 Afflictus animus, & malis præſentibus
Laſſus, futuris anxius,
Succumbit oneri; ſtrata tabeſcunt humi
Defecta membra viribus.
26 Exſurge genitor, & vigore corporis
Animique caſſos ſubleva:
Clemens bonuſque nos ab hoſtis impii
Immanitate libera.

oves à laniis mactationi deſtinatæ; amoris unius in te cauſâ punimur, & quia te amore amplectimur, malevolentia hoſtium nos infeſtat. 23. Erige te, qui tuos ſervas, moramque in tanta tuorum calamitate tolle, moram, inquam, ſimilem tarditatis illius quæ ſomnum conſequitur. 24. Cur vultum abſcondis? cur ſervorum tuorum oblitus eos in maximis periculis aſpernaris? 25. Animus cruciatus feſſuſque calamitatibus quas nunc ferimus, & ob ærumnas venturas ſollicitus, earum pondere opprimitur; membraque debilitata in terram dejecta paullatim abſumuntur. 26. Attolle te, pater, viribuſque corporis & mentis defectos porrectâ manu extolle; noſque miſericors & facilis à crudelitate inimici ſcelerati erue.

---

voce utitur vehementiori, ſed minus apta, obſecundans certè verbis & affectui Pſaltæ, qui in gravi ſua calamitate & querimonia fidem ſuam & amorem quaſi exaggerat. H.

Similem ſomnolentiæ moram corripe.] *Corripio* hic capi videtur pro reprehendo, ut apud Martialem, Spectac. 23. *I nunc, & lentas corripe turba moras.* Ovidius tamen in diverſa ſignificatione *corripere moras* dixit, Met. lib. IX. 281. ubi Alcmene Iolæ gravidæ orat,

----- Faveant tibi numina ſaltem
Corripiantque moras; tum cum matura vocabis
Præpoſitam timidis parientibus Ilithyiam.

i. e. ut Horatius loquitur, Ep. I. 18. *minuant moras*, partumque tibi accelerent. *Somnolentus* pro ſomniculoſus, quo utitur Cicero, à quibuſdam nullâ probâ auctoritate niti putatur; verum utuntur Solinus & Apuleius; *Somnolentia* tamen non ante Sidonium Apollinarem, Arvernorum Epiſcopum, reperitur, qui ſeculò quinto floruit, 2. Ep 2. *Ubi ſomnolentiæ cubiculariorum dormiendi locus eſt.* Utitur etiam Buchananus hiſt. lib. VI. c. 26. *ex ignava illa ſomnolentia velut experrectus.* L.

PSAL. XLV. Carm. Gen. 1.

Laudatur rex Salomon à dignitate formæ, gratia eloquentiæ, fortitudine, potentia, ſplendore, & magnificentia, tum in ſe, tum in conjuge, Chriſtum ſponſum & Eccleſiam adumbrantibus.

COr micat, exſultant trepidis præcordia fibris,
Eructantque novum gravido de pectore carmen;
Certat lingua animum fando, manus æmula linguam
Scribendo exæquare, meo nova carmina Regi
2 Dum cano: Regi, hominum cui nemo è ſemine cretus
Audeat eximiæ contendere munere formæ:
Quem decorat lepor, & roſeis affuſa labellis
Gratia; cui rerum cœli indulgentia ſpondet
Hunc fore perpetuum longæva in ſecla tenorem.
3 Ergo, armis invicte heros, age, fortibus apta
Enſem humeris: enſem, per quem te gloria cœlo
Æquat; & adverſum fidens fer pectus in hoſtem.

Cor ſalit, interanea quæ cordi obtenduntur, nervis tenuibus ſeſe moventibus, lætitiâ geſtiunt, carmenque recens factum de pectore materiæ ad ſcribendum pleno effundere cupiunt; lingua loquendo ſe ad certandum cum mente intendit, manus cupida linguam imitari ſcribendo pari celeritate eam comitari contendit, dum Regi Domino meo novum epithalamium canto: 2. Domino, inquam, quocum nemo è natura humana genitus auſit dono pulchritudinis egregiæ decertare: quem facundia quidem, & tacita quædam commendatio labris purpureis aſperſa exornat; cui favor divinus hanc rerum conſtantiam in multas ætates continuam fore promittit. 3. Ergo, vir magnanime bello inſuperabilis, eia, gladium validis humeris accommoda, gladium, inquam, per quem hominum de tua virtute opinio te in cœlum magnis laudibus effert; deque virtute

---

Cor micat.] *Micare* eſt ſubitò & quaſi per brevia intervalla reſplendere aut exſilire, aut ſubitò aliquid extendere. Hinc eſt *digitis micare*, luſionis genus, quo digitis utrinque extentis, alter alterius numerum divinatione aſſequi ſtudet. Virg. de equo generoſo: *Micat auribus & tremit artus.* Ovid. 3. Faſt. *Terreor admonitis, corque timore micat.* Chytr. Propriè ita loquuntur, poëtæ præcipuè, in negotio cordis, ut obſervat Broukhouſius in Tibul. l. I. xi. 12. ideoque hîc Buchananum laudat, maximus ille poëtarum judex, reliquiſque, qui idem conati ſunt, præfert. L.

Roſeis affuſa libellis] Catullus LXI. 74.

Roſeis ut huic labellis palans ſonitus abit:

LXXVIII. 3. *Roſea labella.* L.

4 Frena

4 Frena tibi currûs verum moderetur & æquum,
Et quæ præcipitem clementiâ temperat iram.
His ducibus tibi ſurget honos, tua dextera factis
Clara per ignotas fundet miracula terras:
5 Cordaque vulnificis figens inimica ſagittis,
Sponte tibi coges validas procumbere gentes.
6 Nec maris aut terræ ſpatium, nec terminus ævi
Finiet imperium, ſceptri moderamine juſti
Quod regis, & leges mollis clementer acerbas.
7 Te ſuper æquævos omnes regnator olympi
Diligit, & læto vultum exhilaravit olivo.
8 Unde tui mulcent populi nova gaudia mentes,
Pallia quum loculis tibi depromuntur eburnis,
Et myrrhæ paſſim lacrimæ, ſtactæque süavis
Halitus, & molles caſiæ funduntur odores.
9 Ancillæ apparent genus alto è ſanguine Regum

iſta bene ſperans, contra inimicum adversùm te venientem progredere. 4. Veritas & juſtitia, cum lenitate iracundiam vehementem moderante conjuncta, te omni ex parte gubernent: horum enim ductu & auctoritate laus bonorum omnium tibi accreſcet, tuque ipſe rebus geſtis inſignis mira auditu per regiones longinquas effundes: 5. Dumque ſagittis vulnerantibus hoſtes tuos penetras, nationes potentes genibus tuis advolutas ſe proſternere coges, *ut ultrò tibi honorem habeant*. 6. 7. Nec mare quantumvis magnum, nec terra immenſa, nec ullius temporis finis regnum terminabit; quod quidem exerces clementiâ virgæ juſtitiæ, *quam nec fraude, nec vi tyrannicâ, ſed jure tenes*: tu enim leges duras moderatè lenis; ideoque Deus rex cœleſtis te æqualibus omnibus cariorem habet, faciemque oleo gaudium ſecum afferente hilarem tibi effecit. 8. Quamobrem lætitia recens ſuavitate quadam animos civium tuorum capit, cùm veſtes tibi de arcis eburneis eximuntur, cumque myrrha gummi ex arbore ſudans, dulciſque ſtactæ ſpiritus, & jucundi herbæ caſiæ odores tibi ſparguntur. 9. Miniſtræ tuæ ſoboles ex ſublimi regum ſtirpe

---

Süavis.] Buchananus hic *ſüavis* tribus ſyllabis per dialyſin poſuit, uti etiam Pſal CXIX. & in Alceſt: quod alibi ſe nuſquam obſervâſſe dicit Ruddimannus de Buch. metr. p. 642. Eodem jure hoc ſibi licuiſſe exiſtimavit Poëta noſter, quo Lucretius qui *ſüemus*, *ſüadent*, Horatius qui *ſüetæ*, aliique, qui alias voces, ſimili modo per dialyſin protulerunt. L.

Ancillæ apparent.] *Appareo* hìc ſignificat alicui adeſſe, ſervire, aut illum exſpectare. Virg. Æn. XII. 849.

Hæ Jovis ad ſolium, ſævique in limine regis
Apparent.

Nepos *Eum.* cap. 13. *Cum ſeptem annos Philippo apparuiſſet.* Val. Max. II. 2. 4. *Lictori, ut ſibi appareret, imperavit.* Unde miniſtri, qui magiſtratus exſpectabant *apparitores* nominabantur. Buchananus Pſal. 104.

Inter honoratas promtæ ad tua juſſa miniſtras.
At Regina thori conſors tibi dextera adhæret,
Auro picta ſinus, auro radiata capillos,
Miſit ab Eois Ophyre quod flava caminis.
10 Tuque adeo Regina audi, & rem pectore conde;
Nec mea dicta nega placidas demittere in aures:
Jam nunc & patriam & patrem obliviſcere, jam nunc
Ex animo caros penitus depone propinquos:
11 Unum oculis ſpecta, unum animo complectere
Regem;
Regem oculis animoque, tuo qui pendet ab ore,
Unius & pulchris defixus vultibus hæret.
Hunc dominum agnoſce, & ſupplex venerare; nec
ille
12 Officio ſtudioque tibi concedet: & illa
Undarum regina Tyrus te murice & auro
Accumulans colet: & vicina per oppida latè

prognatæ præſto ſunt, inter famulas nobiles mandatis tuis accipiendis paratæ. At regina uxor à dextra *honoratiore parte* tibi aſſidet, veſtibus acu pictis & filis aureis variatis ornata, èque coma decora velut radios aureos fundens: aurum illud quidem obryzum eſt, quod Ophyres inſulæ eo abundantis coloni à fornacibus orientalibus ad te mittendum curaverunt. 10. Tu etiam regina auſculta, verbaque mea in animo repone, nec recuſes orationem meam benevolè audire: noli deinceps terram natalem & patrem reminiſci, deinceps ex animo memoriam conſanguineorum dilectorum abjice: 11. Regem ſolum conjugem tuum diligenter reſpice, de illo ſolo in animo tecum cogita: Regem, inquam, illum ſolum animo comprehende, qui in tuum ſolius vultum animo & cogitatione intentus eſt, quique admirabundus à facie tua unius formoſæ abeſſe non poteſt: hunc pro domino tuo habe, eumque proſtrata honore proſequere, *cum in e-*

Apparent accinctæ auræ flammæque miniſtræ
Ut juſſa accipiant.

ubi eleganter admodum *auras* & *flammas* facit ſupremi numinis *apparitores*, eaſque deſcribit *accinctas*, uti moris fuit apud Romanos, qui togas ſuas accingebant, ut paratiores eſſent ad munia ſua obeunda; ſic Phœdrus, lib. II. fab. 5. *Ex* alticinctis *unus atrienſibus*, &c. L.

Ophyre.] Inſula navigationibus & auro Salomonis celebrata. Sic dicta, ut volunt, ab Ophir nepote Heberi, cujus mentio fit Geneſ. 10. Hanc Joſephus in India ponit, & ſuâ ætate terram auream vocatam confirmat. CHYTR. De Ophir differentem vide Celeb. Bochartum, Geog. ſacr. l. 11. c. 27. & Prideauxium Hiſt. Vet. & Nov. Teſt. conn. P. I. p. 10.

Dicta nega.] Virg. Æn. 4. 428. *Cur mea dicta negat duras demittere in aures.* RUD.

Undarum regina Tyrus.] Tyrus primò colonia Sidonis: poſtea metropolis Phœniciæ. Quàm autem ſplendidæ & opulentæ fuerint hæ urbes, patet ex

Procum-

Procumbent tibi ſuppliciter gaziſque potentes,
Aut opibus clari: meritumque feretis honorem
13 Hunc populi. Pharii proles generoſa tyranni
Tota decens, tota eſt gemmiſque inſignis & auro;
Et facies cultum illuſtrat, facieque decorâ
14 Pulchrior eſt animus. Tibi, Rex, en ducitur uxor,
Dives opum, dives pictäi veſtis & auri,
Virginibus comitata ſuis, de ſtirpe propinqua;
15 Virginibus, quas pompa frequens clamore ſecundo
Inſequitur, plauſuque fremens lætæque choreæ
Cantibus auguſtam lætas deducet ad aulam.

jus poteſtatem & familiam tranſieris; nec ille ſe à te voluntate aut beneficiis vinci patietur: 12. Tyrus etiam, urbs illa inſignis, quæ latè in mari dominatur, purpuram tibi & aurum cumulate afferens te venerabitur, perque urbes propinquas multaſque nationes, homines divitiarum abundantiâ magni, aut ob potentiam, in qua ſunt, viri etiam illuſtres, amicitiam tuam expetentes, te in terram dejecti adorabunt: vos etiam gentes vicinæ juſtum hunc reginæ cultum tribuetis. 13. Nobilis regis Ægypti filia tota lapillis pretioſis decora & ſpectabilis eſt; formaque mundum muliebrem gratiorem facit, mens quoque pulchra ejùs ipſius facie formoſior eſt. 14. Ecce, Rex, conjunx tibi datur, divitiis, veſte variâ, & auro abundans; puellis ſuis, puellis, inquam, ipſi reginæ cognatis, ſtipata; 15. Quas longus ordo populi acclamationibus fauſtis ſectatur, quas populus, inquam, fremitum & murmur edens, manibus comploſis, & cantionibus chori virginalis gaudio cumulatas, ad regiam ſacram comitabitur. 16. Noli nympha cogitatione de abſentia tuorum vehemen-

27. & 28. cap. Ezechielis. CHYTR. Quàm florentiſſima fuerat Tyrus, auro, murice, aliiſque rebus pretioſiſſimis celeberrima, & ex ſacris & profanis literis patet. Cumque in S. S. dicatur *urbs celebris, in mari firma*, & *mercatores* ejus (*Palatyri* ſcil. quam hîc præcipuè innuit divinus Pſaltes) *principes*, & *terræ honoratiſſimi* nominentur, non immeritò Buchananus illam *undarum reginam* appellat. Quod etiam de Tyro, in inſula, ab alterâ anguſto freto diviſâ, dici potuit, ſi Curtio fides habenda ſit. "Urbs, *inquit*, "l. IV. c. 4. & vetuſtate originis, & crebra fortunæ varietate ad memo-"riam poſteritatis inſignis: condita ab Agenore, diu mare, non vicinum "modò, ſed quodcunque claſſes ejus adiërunt ditionis ſuæ fecit." L.

Gaziſque.] Buchananus hîc utitur *Gazis* in plurali, ſic Hor. Od. I. 29. *Beatis Arabum invides gazis.* Od. II. 16. *Non gazæ ſummovent tumultus mentis.* Voſſius tamen de Anal. l. 1. c. 40. exiſtimâſſe videtur Tullium, Livium, & ejus temporis ſcriptores in plurali non uſurpâſſe. L.

Pharii tyranni.] Pharus eſt inſignis inſula Alexandriæ adjacens, unde apud celeberrimos auctores ipſa Ægyptus dicitur *Pharia*, & reges *Pharii*, Lucan. lib. IX. 1. lib. II. 636. Sic apud eundem *Phario tyranno*, lib. VII. 704. & alibi. Ita etiam ſæpe loquitur Buchananus Pſ. 105. & aliis in locis. L.

Pictai.] Dialyſis dipthongi, pro *pictæ*, ut Virg. *Pictaï veſtis & auri. Au-*

16 Neu

16 Neu desiderio nimium tangare tuorum,
Virgo, tibi dulcem patrisque & matris amorem
Leniet adnascens sobolis generosa propago:
Quos regere imperio terras, totumque per orbem
Adspicies populos sceptris frenare superbos.
17 Nec tu carminibus, Rex magne, tacebere nostris:
Quàque patet tellus liquido circumsona ponto,
Posteritas te sera canet: dumque aurea volvet
Astra polus, memori semper celebrabere famâ.

tiùs moveri, nobilis liberorum stirps ex te dehinc exoritura, *regnumque majorum possessura*, parentum absentium desiderium molliet; quos etiam terras gubernare, populosque divites & potentes per nationes omnes, insignibus regiis *jure ad se spectantibus* conspicuos, coërcere videbis. 17. Nec tu, rex potens, in cantu meo sileberis, & quacunque parte orbis terrarum cum fremitu à mari circumpulsatus expanditur, homines posteris temporibus venturi te celebrabunt, magnâque semper laude cantaberis, dum cœlum stellas instar auri splendentes circumaget.

---

laï in medio, &c. Et est hoc creberrimum apud Lucretium; apud Virgilium non item. Lucretius, *Ignoratur enim, quæ sit natura animaï.* pro animæ, &c. Item Lucilius, *terraï frugiferaï*, pro terræ frugiferæ. CHYTR.

Nec tu carminibus Regina tacebere nostris.] Ita omnes libri, præter duos Londinenses, Tho. Vautrollerii *scil.* anno 1580, & Alex. Julii 1620. quibus,

Nec tu carminibus, Rex magne, tacebere nostris,

scriptum est, & forte rectius: hæc enim ab omnibus ferè interpretibus ad IESUM CHRISTUM referuntur. RUD.

PSAL. XLVI. CARM. GEN. 6.

Psaltes Dei beneficium erga pios, piorumque in rebus adversis fidem in Deum prædicat ex præsentia & operibus Dei: gentesque provocans ad cognoscendum ex operibus Deum, fiduciæ suæ prædicatione concludit Psalmum.

QUum muniat nos præsidio suo,
Virtute firmet, cum gravis intonat
Procella, fortunæ periclis
Eripiat dominator orbis,
2 Nullam expavemus vim: quatiat licet

Quum Jehova, qui in res omnes dominatur, auxilio suo nos in periculis tueatur, animum nostrum fortitudine corroboret, nosque à damnis liberet, ubi vehemens fortunæ tempestas incommodum minatur, 2. Nul-

Orbem

Orbem tumultus, terraque ſedibus
Convulſa montium ruinis
Arctet aquas pelagi frementis:
3 Inſana quamvis æquora ſæviant,
Et vorticoſo gurgite torqueant
Spumamque limumque, & procellis
Terrificis ſcopulos flagellent.
4 Nam civitatem, cui Deus unicè
Indulget, aris & propriam ſuis
Dicavit, algenti pererrans
Lympha fugax hilarat liquore.
5 Occulta ne vis, aut timor hoſticus
Urbis quietem ſollicitet, Deus,
Gentis ſuæ intentus ſaluti,
Prævenit auxiliis pericla.
6 Gentes tumultus concitet impias,
Et regna belli concutiat furor,
Flammis fremat cœlum coruſcis,
Terrificet labefacta tellus:
7 Hac & duelli, pacis & arbiter
Stat, præliorum qui regit exitus,
Munimen, & noſtræ ſalutis

lam timemus violentiam; tametſi ſumma perturbatio mundum univerſum commoveat, terraque locis & fundamentis ſuis violenter abrupta montium caſu mare graviter murmurans anguſtius faciat: 3. Pontuſque vehementer æſtuans vim & violentiam exerceat, fluctuque in vortices contorto ſpumam & cœnum verſet, littoraque tempeſtatibus terrorem incutientibus verberet. 4. Urbem enim Hieroſolymam, quam Deus ſingulari amore proſequitur, temploque ſuo ac domicilio peculiarem conſecravit, aqua leniter fluens eandemque humore frigido percurrens exhilarat. 5. Ac ne inſidiæ ullæ, fraudes, aut metus ab hoſte, urbis tranquillitatem diſturbent, Deus, pro incolumitate & vita gentis ſuæ hereditariæ curam gerens, diſcrimina impendentia ope ſuâ antevertit. 6. Summa licèt rerum confuſio gentes profanas adverſus eam commoveat, bellumque mentes humanas in furorem concitans, rerum dominationes labefactet, cœlum ingenti ſono ignibus inde micantibus ſtrepat, terraque agitata terrorem omnibus incutiat. 7. Deus tamen à partibus noſtris ſtat, qui arbitrio ſuo bellum & pacem regens adminiſtrat, & quales ipſe vult pugnarum fines facit; ille, inquam, Deus propugnaculum noſtrum noſtræque incolumitatis defenſor, quem Abrahamus ipſe coluit. 8. Accedite, ac-

Propriam dicavit.] Virg. Æn. I. 77. ----*Propriamque dicabo.* L.
Hac & duelli.] Steph. Plant. Argent. *Hac in duelli.* Rud.

Præſidium

Præsidium, Deus Abrahami.
8 Venite, adeste, & cernite non priùs
Audita, mira, incognita, quæ Deus
Patravit in terris, ab ortu
Solis ad Hesperium cubile.
9 Funesta belli incendia sustulit,
Fregit cruentæ spicula lanceæ,
Contrivit arcus, & volucres
In cinerem minuit quadrigas.
10 Sedate motus mentis, ait Deus,
Measque vires noscite, quem colet
Quocunque sub cœlo repostas
Gens hominum colit orbis oras.
11 Hac & duelli, pacis & arbiter
Stat, præliorum qui regit exitus,
Munimen, & nostræ salutis
Præsidium, Deus Abrahami.

accurrite, videte inaudita priùs, mirabilia, ignota antè, quæ Deus inter homines terras habitantes ab oriente extremo ad occidentem usque effecit. 9. Regiones enim illas vastans, quæ sese adversum nos tantopere commoverant, mortiferam belli violentiam à nobis abstulit, cuspides lanceæ ad cruorem fundendum comparatæ comminuit, arcus confregit, celeresque currus armatos igne crematos in cinerem redegit. 10. Componite, inquit Deus hostibus, animorum perturbationes, meamque potentiam intelligite, quem unum homines, sub quacunque cœli parte extremos terræ fines habitant, venerabuntur. 11. Deus propugnaculum nostrum à nobis stat, qui arbitrio suo bellum & pacem regens administrat, & quales ipse vult pugnarum fines facit; ille, inquam, Deus, nostræ incolumitatis defensor & propugnator, quem Abrahamus ipse coluit.

PSAL. XLVII. CARM. GEN. 10.

Judæi hortantur gentes ad gratulandum Christo, & prædicandum eum à communi ipsarum vocatione ad Evangelium, & à potentissima regni Christi administratione & gloria.

Telluris omnes incolæ
Deo canoros edite
Plausus, canoris pangite
Læti Deum præconiis:

Omnes undique homines aggregati in Dei honorem, sonum numerosum manibus complosis date; Deum laudibus ad numerum factis alacres can-

2 Deum verendum & arduum,
Malisque formidabilem,
Qui regna fastu turgida
Frenat potenti dexterâ:
3 Qui bellicosa compulit
Parere nobis oppida;
Nostrumque gentes inclytas
Armis coëgit sub jugum:

tate: 2. Deum, inquam, metuendum & potentem, malisque formidandum canite, qui manu forti regna superba coërcet: 3. Qui urbes bello claras nostro imperio obtemperare coëgit; qui gentes bello illustres ad nostrum etiam imperium compulit: 4. Qui terram peculiariter sibi receptam

Canoris pangite præconiis.] Nescio an auctore bono hanc locutionem adserere posset Buchananus. Mihi numquam lectam fateor, nec verbi proprietati satis convenire videtur, *Deum pangere præconiis.* Videant doctiores. Utitur eâdem locutione infra, Psal. LXXI. & XCVI. & alibi. BURM. Quare post Gifanium Vir Cl. tali censurâ Buchananum notaverit non video; nec, quum *pangere* sumatur pro celebrare aut canere, quamobrem non ritè dicatur *pangere Deum præconiis.* Ennius apud Cic. Tusc. Q. lib. I. ait,

Aspicite, O cives, senis Enni imagini' formam:
Hic vestrûm panxit maxima facta patrum.

Quæ sic explicat Cicero, " Mercedem gloriæ flagitat ab iis quorum patres " affecerat gloriâ." Quomodo panxit facta patrum? præconiis certè. Sequitur solutâ etiam oratione Val. Max. lib. 2. c. 1. *Majores natu in conviviis ad tibias egregia superiorum opera carmine comprehensa pangebant, quo ad ea imitanda juventutem alacriorem redderent,* & respondet, *ad tibias carmine comprehensa,* nempe *canoris præconiis,* ut ait Buchananus. Ubi Jonsonus *Addit. ad Gram. comment. p. 53.* mutatâ priore sententiâ, probat illud *pangere* pro canere usurpari ex Cic. de eadem re loquente: *Gravissimus auctor in originibus dixit Cato, morem apud majores hunc epularem fuisse, ut deinceps qui accubarent canerent ad tibias clarorum virorum laudes atque virtutes,* & ex Quintil. lib. I. c. 10. Et Prudentius, ille Horatii æmulator, poëtæ Christiano saltem imitandus, cum sæpiùs alibi, tum præcipuè Peri Steph. Hym. 4. eodem idiomate quo noster, *Perge conscriptum tibimet senatum Pangere psalmis.* Potest corripi Propertius lib. III. ad Bach. inquiens, *pangamque ex ordine colles,* cum *pangere* propriè de arboribus & plantis dicatur, non de agro; & Martialis, insolenter quidem dictitans, II. Epig. 4.

At quam victuras poteramus pangere chartas,
Quantaque Pieriâ prælia flare tubâ.

At *charta,* respondebit quis, materia in qua scribitur, & *prælia* argumentum ponuntur pro carmine poëticè: & cur non *Deum* argumentum pro carmine, & *Deum pangere præconiis canoris* poëtice, æque ac *flare prælia Pieriâ tubâ,* dicere potuit Buchananus? præsertim quum ipsum *canere Deum* non propriè dicatur; *Deum* enim substituitur pro *carmen* vel *cantum,* siquidem *cano,* & ejusmodi alia non alium regant quam *casum verbi,* qualia tamen multa sunt apud poëtas: *saltare cyclopem, crepare sulcos & vineta,* &c. apud Horat. & alia

Hæredi-

4 Hæreditatem qui ſuam
Nobis colendam credidit;
Unde Iſaci nepotibus
Æterna fulget gloria.
5 En templa ſcandit prævio
Lætum canente claſſico;
En ſcandit auctor omnium
Vulgi ſecundis plauſibus.
6 Cantate læta carmina
Deo, canora carmina
Cantate; Regi pſallite
Jucunda veſtro carmina:
7 Qui ſceptra rerum temperat,
Ac regna terræ dividit,
Docti modorum dulcibus
Hunc ferte in aſtra cantibus:
8 Qui dirigit mortalium
Res, & ſalubri vinculo
Legum coërcet, lucido
E ſiderum prætorio.
9 Ad hunc potentes gentium
Se contulere principes;
Ultroque colla ſub jugum
Rerum dedere præſides.

nobis habitandam commiſit, qua de re laus perpetua poſteris Iſaci paſſim diffunditur. 5. En rerum omnium creator, tubâ præeunte, carmen lætum canente, vulgique favore eum proſequente, in ædem Hieroſolymitanam aſcendit. 6. Canite in Dei honorem cantiones lætitiæ veſtræ indices; canite ei carmina bene ſonantia; Deo regi veſtro cantica voluptatis plena cantate. 7. Qui, *mundi totius monarcha*, imperia ejus ita moderatur, ut quibus velit dominationes diſtribuat, omnes periti muſicæ Deum cantionibus jucundis in cœlum tollite: 8. Qui res humanas omnes diſponit, qui ſalutaribus ſanctionum cancellis hominum negotia è ſplendida cœli regia cohibet. 9. Opulenti nationum principes hunc adierunt; duceſque non rogati ſeſe ejus imperio ſubdiderunt. Intelligite Deum

apud alios. Nec à vocis proprietate prorſus abhorreret, ſi quis eo ſenſu explicaverit, *pangere Deum præconiis*, quo *pangere florem hortulo*; vel etiam *Deum* quaſi *conſpicuum figere præconiis.* De vocis autem proprietate, vide Feſtum, maximè vero Theſ. Henrici Steph. ſub voce πήγνυμι, qui varium ejus vocis uſum edocet, & conſimilem ferè vocis Latinæ *pango.* Ceterum noſter Latinitatis conſultiſſimus, ſupra quàm quod cuiquam credibile eſt, certiſſimè ſibi perſuaſit legitimam eſſe phraſin; ſæpenumerò enim uſurpat. H.

Noſtrum Deum diis cæteris
Sublimiorem agnoſcite,
Cœlum, ſolumque, & ſidera
Suo regentem numine.

quem nos colimus, diis gentium altiorem eſſe; &, cùm quibuſvis poteſtatibus longè ſit ſublimior, cœlum, terram & ſtellas ſuâ potentiâ gubernare.

PSAL. XLVIII. CARM. GEN. 3.

Pſaltes Deum celebrat, gratias agit de ſalute in Judæos, pericula præcedentia explicat, fidem piorum confirmat, Eccleſiam hortatur ad recognoſcendam veritatem promiſſionum Dei.

RECtor beate cœlitum, cui nil viget
Simile aut ſecundum; cœlitum
Beate rector, ſancta jure te Sion
In aſtra tollit laudibus:
2 Sion opacam verſa ad arcton, regia
Formoſa Regis optimi;
Sion voluptas gentium, uberis ſoli
Arvis beatis accubans.
3 Senſere Domini vindicis potentiam
Solymæ ſuperba mœnia:
4 Senſere numen, quum feroces viribus
Coîere Reges, copiis
Caſtriſque junctis, ſervitutem civibus

Spirituum cœleſtium gubernator, cui nihil æquale aut proximum vivit; rex inquam, ſpirituum cœleſtium, cui ſemper bene eſt, omniſque felicitatis auctor, Judæi te, *pro Deo ſuo agnoſcentes & colentes*, oratione honorificâ meritò in cœlum evehunt; Judæos dico incolas civitatis Hieroſolymæ in ſancto Sionis monte ſitæ: 2. Quæ ad ſeptentriones à ſole averſos ſpectans, pulchrum eſt regis beniſſimi palatium, nationumque omnium deliciæ, divitibus terræ fertilis agris vicina. 3. Sublimes & magnifici Hieroſolymæ muri robur Dei maleficos ad pœnas repoſcentis intellexê-

Cui nil viget ſimile aut ſecundum.] Ex Horatio, I. Od. 12.
Unde nil majus generatur ipſo;
Nec viget quicquam ſimile aut ſecundum. L.

Sion opacam verſa ad arcton.] Ἄρκτος, urſa eſt. Quia autem in plaga ſeptentrionali, circa polum, urſa major & minor conſpiciuntur, à quibus etiam polus & circulus arcticus nomen habent, inde fit, ut eo ipſo nomine plaga borealis à poëtis indicetur. Sunt autem qui ſcribunt, non in ſeptentrionali, ſed potius in meridionali parte Hieroſolymæ, montem iſtum, eique impoſitam arcem ſitam fuiſſe. CHYTR. Mons Sion in ſacris literis

Tuis

Tuis minati & vincula.
5 Perstrinxit oculos intuentium stupor,
Et horror artus perculit:
6 Quales tremores querulus excitat dolor
Vexante partu fœminas:
7 Pavorque trepidâ sparsit attonitos fugâ,
Euri procella ut æquora
Excita ab imis penitus evertens vadis,

re: 4. Intellexêre divinitatis vim etiam, cum reges potentiâ suâ elati, exercitibus tentoriisque conjunctis, in unum convenerunt, habitatoribus tuis, Hierosolyma, servitium & catenas intentantes. 5. Talis admiratio oculis spectantium sese objecit, talisque tremor eorum membra repentè percussit, 6. Quales horrores sensus mali, tempore pariendi ad querelas movens, gravidas mulieres concitat: 7. Metusque stupentes subitâ & confusâ fugâ ita dissipavit, ut tempestas ab euro orientali vento coorta, aquas ma-

celebratissimus, septentrionalis pars urbis Hierosolymæ erat, ut ex hoc psalmi loco, quem fideliter paraphrasi suâ Buchananus expressit, liquidò patet, ut & ex Esaiæ cap. XIV. com. 13. Quare miror tale quid Chytræo excidisse. Vide Cellarii Geograph. antiq. lib. III. cap. 13. L.

Quales tremores querulus, &c] In interpretatione quam Julius adfert syntaxis illa quam Grammatici vocant est anacoluthon; nihil est enim cum quo *quales horrores* conveniat, nec unde regatur. Verisimile est eum ita voluisse, *Quales horrores sensus mali tempore pariendi querelas movens in gravidis mulieribus concitat*. Vel, *quales* sunt *horrores*, quibus *sensus mali tempore pariendi querelas movens gravidas mulieres concitat*. Ceterum Buchanano aptè & eleganter hoc in loco *dolor* dicitur *querulus*, sic enim Ovidius, Trist. III. 8. 32.

Et nunquam queruli *causa* doloris *abest*. L

Excita ab imis penitus evertens vadis.] Mirè hìc variant codices: duæ enim Stephanorum fratrum editiones, anno 1565, & 1566; duæ Ch. Plantini, anno 1566, & 1567. Argentorat. anno 1566, & Londinensis anno 1620, habent

Verrens ab imis penitus excitum vadis.

Idem quoque præfert editio Rob. Stephani, anno 1575. nisi quod *exitum* pro *excitum* legatur. Editio autem Rob. Stephani 1580, Ja. Stoer 1591, tres Fr. Raphelengii, 1595. 1603, & 1609. And. Hart. 1615. If. Elz. 1621, Gideonis Lithgo 1660, & aliæ,

Excita ab imis penitus everrens vadis.

At Elzev. 1628. Jansonii 1640, Amst. 1665, Joan. Cairns 1677, Lond. 1686, Wetstenii 1687,

Excita ab imis penitus evertens vadis:

quam nos lectionem sequendam duximus, nixi præcipue illo Virgilii Æn. I. ℣. 43. *Disjecitque rates, evertitque æquora ventis*; & illo ℣ 129.

Emissamque hiemem sensit Neptunus, & imis
Stagna refusa vadis.

Quæ Buchanani animo, cum hæc scriberet, obversata videntur. Editio deni-

Trepidas carinas diſſipat.
8 Hæc facta priſcis rettulere ſeculis
Parvis parentes liberis:
Hæc nos in urbe vidimus Dei, ratis
Qui frenat orbem legibus;
Hæc urbe in illa vidimus, cui pervigil
Deus ipſe cuſtos excubat.
9 O ſancte rerum genitor, in rebus malis
Tuam advocamus dexteram;
Tuas ad aras ſupplices advolvimur.
10 O rector orbis optime,

rinas à fundo uſque excitans, timidas naves conquaſſatas diſpergit. 8. Has res ſuperioribus temporibus à te geſtis patres filiis puſillis narravêre: hæc nos conſpeximus patrata in urbe Hieroſolyma Deo ſacra, qui rerum univerſitatem legibus firmis moderatur; hæc, inquam, facta conſpeximus in oppido illo, cui Deus ipſe conſervator inſomnis excubias agit. 9. Mundi creator, ſanctitatis ergo venerande, te unum in rebus adverſis in auxilium vocamus, humique in pulvere jacentes ad altaria tua proſternimur. 10. Honor tuus, mundi creator, omnium fons bonorum,

que Londinenſis Tho. Vautrollerii, anno 1580, ab omnibus longè recedit, in qua tamen haud ineleganter legitur,

Euri procella ut æquoris
Undas ab imis penitus attollens vadis. RUD.

Sine dubio *everrere* huic loco non convenit, quia de procella agitur, quæ *evertit* æquor. *Verrunt* & *evertunt* mare remiges. Vid. Heinſ. ad Ovid. I. Amor. IX. 14. qui tamen ad Metam. XI. ℣. 499. etiam *verrere* tribuit tempeſtati, cui in edendo obſecutum me fuiſſe pœnitet. BURM. Quin Cl. Ruddimannus, ſummo quidem labore & induſtriâ, hunc Buchanani locum rectè emendârit, nullus dubito; longe enim elegantiùs & aptiùs *evertere* tempeſtati tribuitur, quam *everrere*, ut bene dicit Burmannus. Quod etiam ulterius firmari poteſt ex Seneca, Ep. IV. *Noli huic tranquillitati confidere, momento mare evertitur.* Ubi vir maximus J. F. Gronovius obſervat ita legi apud omnes ſcriptos & Eraſmum. Grutero etiam & Opſopæò probari; adducitque ex Senec. Agam. Act. III. 474.

----- *Undique incumbunt ſimul*
Rapiuntque pelagus infimo everſum ſolo,
Adverſus euro zephyrus, & boreæ notus.

Sed non videtur adeò verum, quod ſubdit idem vir celeb. *Verrunt & evertunt mare remiges*, hoc eſt, ut ego illum intelligo, de ſolis remigibus aptè dici poteſt *verrere* aut *everrere* mare. Nam præter locum illum Metamorphoſeôn, cujus pœnitet eum ita edidiſſe, alia ſunt loca poëtarum, quæ *verrere* adhibuerunt ventis validis, eiſque procelloſis, mare verrentibus, Lucret. lib. I. 278. *Sunt igitur venti nimirum corpora cæca,*
Quæ mare, *quæ terras, quæ denique nubila cœli*
Verrunt, *ac ſubito vexantia turbine raptant.*

Ita legi voluit Gaſſendus & Creechius, & ita edidit Havercampius, lib.

Tua

Tua laus per oras ultimas mundi, & tuæ
Imago fulget gloriæ
11 Et æquitatis. Te fceleftos verbere
Plectente jufto, geftient
Colles Sionis: nec feret tacitum fuum
Judæ propago gaudium.
12 Ite, & Sionem obambulate, mœnia
Spectate, turres arduas
13 Numerate, foffam & aggerem intuemini,
Molefque celfas ædium.
Narrate natis, pofterorum ut audiant
Et obftupefcant fecula;

gloriæque exemplar, tuæque laus juftitiæ per omnes orbis totius angulos refplendet. 11. Te flagellis malos puniente, Hierofolymitani præ gaudio exfilient, nec Judæi in lætitiam foluti eam tacebunt. 12. Ite, & Hierofolymam circumeuntes cernite, muros ejus contemplamini, 13. Turres fublimes recenfete, caveam circumjectam, terræque cumulos, altas

V. 267. *Partim quod validi* verrentes *æquora ponti.* Sic etiam ibid. ℣. 389.
Virg. Æn. I. 62. *Ni faciat, maria ac terras cœlumque profundum,*
Quippe ferant rapidi fecum, verrantque *per auras.*
Geo. III. 201. de denfo Aquilone,
Ille volat, fimul arva fugâ, fimul æquora verrens.
Lucan, lib. V. 572. -------- *Cori* verrent *mare.* Ubi vide Cl. Oudendorpium. Nullum quidem omnino reperitur apud clafficos exemplum, ubi *procella* dicitur mare *everrere,* quod non parum confirmat Ruddimanianam (certam illam & indubitatam) hujus loci emendationem. L.

Everrens, &c.] Ut *evertere æquora* de procella ritè dici, fic *verrere* locis vel ad faftidium adducendis probari poteft; Buchananus autem *everrens* voluit, idque autumo, non folum ex eo, quod, illo vivo, omnes editiones præter unam Vautroll. (in qua *attollens* legitur) vel *verrens* vel *everrens* habeant, & mortuo, præter optimas quafque alias, Julii editio; fed etiam quod comparatio à Buchanano adhibita id magis poftulet: *Sparfit enim,* ait, *ut procella diffipat carinas.* Jam procella *everrens* æquora proprie diffipat, & vehementer etiam; *evertens* potius obruit. Ratio vero corrigendi hæc fuiffe videtur; non ut *verrens* mutaretur in *evertens*; potuit enim Buchananus, hoc animo, fatis eleganter dixiffe *vertens* pro *verrens* ftante priore verfu; fed quod *everrens* intenfius effet, quafi fluctus fublatos abripiens & ex alveo torquens arenis modo relictis, qualiter Lucan. V. 603.

Sed Scythici vicit rabies Aquilonis, & undas
Torfit, & abftrufas penitus vada fecit arenas.

Qui, poft rationem redditam quare non prorfus everrantur, addit,--- *Sic pelagus manfiffe loco*; & præcipuè ne infolentior & obfcurior locutio effet antiquiorum editionum, fc. *æquora verrens, excitum (ea) penitus ab imis vadis.*

Solumque noscant & colant nostrum Deum,
Ortûsque finisque inscium:
14 Qui sempiternus sempiternâ nos ope
A fraude vique proteget.

que domorum magnitudines spectate: dicite hæc posteris, ut hominum sequentium successiones eadem accipientes admirentur; 14. Unumque Deum nostrum sempiternum cognoscentes honorent, qui immortalis auxilio suo perpetuo nos à dolis & violentia defendet.

PSAL. XLIX. Carm. Gen. 15.

Psaltes hortatur omnes ad doctrinam audiendam quam propositurus est, fiduciam suam in Deum prædicans, & securitatem de resurrectione carnis & vita æterna: vanitatem eorum qui aliis rebus confidunt, explicat, piosque non ad illorum sed sui imitationem vocat.

AUdite gentes, ortus & occidens
Advertite aures, & medio dies
Quos torret axe, & qui vitreum solum
Ponti nivali finditis orbitâ.
2 Audite, sive ignotus, & infima
De plebe pauper, sive opibus potens,
Multâque fulges plebe clientium,

Nationes omnes quod dicturus sum auscultate, omnesque orientis & occidentis incolæ aures mentesque arrigentes, ad verba mea attendite; vos quoque, quos dies sole meridionali adurit, quique glaciem oceani instar vitri solidam *in septentrione* rotis nivosis transitis. 2. Sive ignobilis & tenuis, parentibus maximè obscuris ortus es; sive opulentus, magnâque

Qui vitreum solum Ponti nivali finditis orbitâ.] Circumlocutio plagæ septentrionalis, ubi solum vitreum ponti, id est, maris glacies, sæpè ejus crassitiei est, ut plaustra & rotas sibi impressas possit sustinere. Chytr. Ardua quidem descriptio, sed qualem antè exhibuerat Virgilius de hyperboreis regionibus, Geor. III.

Sed jacet aggeribus niveis informis, & alto
Terra gelu latè, septemque assurgit in ulnas.
Undaque jam tergo ferratos sustinet orbes,
Puppibus illa prius patulis, nunc hospita plaustris.

Post hunc Ovidius, Trist. III. 10. & alibi, & disertè, Lucan. V. 440

Æquora frangit eques, fluctuque latente sonantem
Orbita migrantis scindit Mæotida Bessi. H.

Aurique gazis ditibus incubas.
3 Fontes recludam jam ſapientiæ,
Plenoque promam pectoris è penu
4 Prudentiam: jam lingua recondita
Oracla geſtit carmine pandere.
5 Cur congerendis me cruciem bonis,
Famemque & acrem pauperiem timens,
Ut vita curis anxia triſtibus
Me triſtiorem trudat ad exitum?
6 Gemmis & auro & murice divites
Superbientes adſpice, qui ſibi
Gaudent beato plaudere ſomnio,
Tutoſque fluxis credere ſe bonis.
7 Germanus auro non redimet ſuum
De morte fratrem; nec pretio Deum
Doniſve flectet fata retexere,
Ut membra liquit frigida ſpiritus.
8, 9 Sed nec perennes interitûs moras
Dives paciſci, nec potis eſt putres
Ne ſolvat artus tempus edax: vetat
Id lege durâ fixa neceſſitas.

te obſervantium turbâ clarus es; avique ſimilis ovis incubanti divites auri theſauros anxiè conſervas, aures inquam, veſtras omnes arrigite. 3. Jam enim theſauros cognitionis aperiam, rerumque multarum ſcientiam è cella animi referta depromam: 4. Nam lingua abſcondita Dei decreta verſibus declarare jam vehementer cupit. 5. Cur divitiis cogendis me torquerem, victûs penuriam & paupertatem metuens, *quæ homines ad res omnes vehementer impellit*; ut ſpatium quod vivo, ſollicitudine triſtitiam afferente, diſtrictum me ad mortem moleſtiorem impellat? 6. Contemplare opulentos ob gemmas, aurum, & purpuram faſtuoſos, qui ſibi ipſis ob felicitatem fluxam & inanem libenter aſſentantur, gaudentque ſe ob bona fragilia & fugacia omni periculo & metu vacuos exiſtimare. 7. Frater fratrem ſuum pecuniâ ab interitu non eximet; nec Deum præmio aut muneribus ad revocandum decreta ſua movebit, ut, poſtquam anima corpus frigidum deſeruit, defunctum vitæ reſtituat. 8, 9. Sed nec pecunioſus perpetuum vitæ ſpatium à morte liberum, ullâ cum Deo pactione factâ, adipiſci poteſt; nec cum eo paciſci ne longum temporis ſpatium, omnia con-

---

Nec pretio Deum.] Edit. Julii & And. Harti, anno 1621. *Non pretio Deum.* RUD.

Flectet retexere.] Id eſt, movebit, ut retexat aut immutet. CHYTR. Eodem ferè ſenſu Horat. ----- *ſcriptorum quæque retexens.* De aliâ hujus vocis ſignificatione, vide Pſ. XXXVI. H.

Vetat id lege durâ fixa neceſſitas.] *Neceſſitas* hic capitur pro morte, ut fre-

10 Mors

10 Mors æqua ſtultis & ſapientibus
Intentat arcum: par manet exitus
Vitæ hos & illos: occupat improbis
Ignotus heres parta laboribus.
11 Villæ ſuperbæ delicias breves,
Luxuque ſtructas regifico domos
Linquunt; ſepulchrique irremeabilis
Tenebricoſis ſub latebris jacent.
12 Quid fama duris parta laboribus
Prodeſt? inanis quid tituli decus?
Quid aura blandæ laudis, & ambitus
Nomen futuris prodere ſeculis?
Quum vani honoris ver breve floruit,

ſumens, corpus corruptum in pulverem redigat; vis quædam firma, quæ refringi non poteſt, conditione irrevocabili id prohibet. 10. Mors enim æquè omnibus, ſine ullo diſcrimine, fatuis & prudentibus favens, telum intentat, ſimiliſque vitæ finis ſtultis & ſapientibus futurus eſt; ſucceſſorque incognitus bona magno labore parata repentè invadit. 11. Homines brevem ædis magnificæ in agris exſtructæ oblectationem deſerunt, ipſaſque adeò domos abundantiâ regali politas relinquunt; inque tenebroſa tumuli obſcuritate, unde nemo redit, eò projecti, cubant. 12. Quid utilitatis habet nomen magnum laboribus difficilibus comparatum? quodve emolumentum habet honor monumenti nihil profuturi? quid præclara laudatio auribus jucunda, & deſiderium tradendi memoriam ſui poſteritati,

quenter apud Horatium, III. Od. 1.

Æquâ lege neceſſitas
Sortitur inſignes & imos.

Ibid. Od. 24. *Si figit adamantinos*
Summis verticibus dira neceſſitas
Clavos. L.

Ambitus nomen futuris prodere ſeculis.] *Ambitus* hîc denotat contentionem aut nimiam quamvis ad oſtentationem cupiditatem, Ita Seneca Medea V. 399. *Segnis hic abit dies tanto petitus ambitu.* Sic etiam alii. L.

Æterna cœli temperies, &c.] Hic reſpicit puriſſima quæque poëtarum de ſede beatorum. Nec poëtæ Chriſtiani aut ſacri etiam ſcriptores felicitatem cœleſtem ejuſmodi imaginibus adumbrare reſpuunt.

Sic Pindar. Olymp. Od. 2.

ἔνθα μακάρων
Νᾶσον ὠκεανίδες
Αὖραι περιπνέουσιν, ἄν-
θεμα δὲ χρυσοῦ φλέγει,
Τὰ μὲν χερσόθεν ἀπ' ἀ-
γλαῶν δενδρέων,
Ὕδωρ δ' ἄλλα φέρβει.

Et Prudent. Cath. hym. 8.

Illic purpureis tecta roſariis
Omnis fragrat humus; calthaque pinguia,
Et molles violas, & tenues crocos
Fundit fonticulis unda fugacibus.

Letha-

Lethale spirans mortis hiems, viros
Et bruta raptans interitu pari,
Oblivionis nube pari premit.
13 Hac stulti ierunt; hanc malè providos
Ducet nepotes error in orbitam:
14 Quos mors sepulchri sub scrobe conditos
Depascet, imbelles ut oves lupus.
Æterna cœli temperies pios
Manes fovebit lucis in aureæ
Splendore: qualis manè fluit nitor
Per prata vernis picta coloribus.
Stultis senectus robora deteret,
Pro sumtuosis bustum erit ædibus;
15 At me benignus de barathri cavo
Specu remissum suscipiet Deus.
16 Nec te cupido sauciet æmula,
Stuporve, si quem videris impia
De plebe fluxis conspicuum bonis,
Clarumve multâ fulgere gloriâ.

prodest? Quum exiguum lætitiæ tempus, ob honorem non profuturum, gaudii materiam obtulit, triste finis vitæ tempus flans mortiferum, homines simul & animalia rationis expertia simili morte auferens, simili silentii obscuritate utrosque abscondit. 13. Imprudentes hanc secuti sunt sententiam; ignorantia veri posteros incautos in eandem viam inducet: 14. Quos quidem stultos sub tumuli fossa absconditos mors, ut lupus oves meticulosas, vorabit: *contra verò, quamvis rectum iter ingressis moriendum quoque sit*, moderata *tamen* & bona cœli tempestas, perpetuò durans, eos in voluptatibus cœlestibus, & lumine jucundo degentes leniter continebit, qualis splendor manè per campos floribus vere crescentibus variatos discurrit. Imprudentibus verò temporis spatium vires comminuet, eritque illis sepulchrum loco ædium magnificè structarum: 15. At me è tumulo vitæ restitutum, Deus ipse bonus in tutelam suam recipiet. 16. Itaque nec te æmulatio ulla, nec admiratio torqueat, si quem inter malos bonis fugitivis spectabilem conspexeris, aut illustrem magnâ hominum de il-

---

Ubi *unda*, non mutanda videtur in *uda*, ut vult Cl. Heinsius ad Ovid. Met. V. 390. Prudentius enim d. l. Pindarum respexit, ut & Buchananus in aliis locis hujus Psalmi. Vid. etiam Homer. Odyss. 4. H.

Fulgere.] *Fulgere* penultimâ brevi more antiquo, quasi à fulgo, fulgis. Tum enim multa secundæ conjugationis verba in tertia usurpabant. Virg. 4. Geor. *Stridere apes utero & ruptis effervere costis.* Ita Ps. 84. *Tu das conspicuâ fulgere gloriâ.* CHYTR. Addere potuit etiam ex Virg. Æn. VI. 826.

---Paribus, quas fulgere cernis in armis. L.

17 Quum dexteram mors illacrimabilis
Injecit, ex tam divite copia
Secum ſub umbras nil feret; & comes
Infida buſtum gloria deſeret.
18 Dum commeantis pectora ſpiritûs
Hauſtu caleſcunt, perfruitur bonis,
Seſeque curat molliter, & monet
Omnes eundem pergere tramitem.
19 At quum parentes ceſſerit ad ſuos,
Longùm dolebit ſtultitiam brevem,
Ad regna tractus lucis egentia,
Quæ ſemper horror nubilus obſidet.
20 Rectrix honoris ni ſapientia
Acceſſerit, brutis homo beſtiis
Nil intereſt; quos vita facit pares,
Exſpectat æquè inglorius exitus.

lo opinione & famâ ſplendere. 17. Quum enim mors lacrimis immobilis, eum ſibi aſſeruit, nihil è tanto luxu in tumulum & ad inferos ſecum portabit; ejuſque honos comes, cui malè creditur, eum ſepultum relinquet. 18. Dum impii illius pectus reciprocatione anhelitûs ſæpe redeuntis calet, è bonis ſuis imprudens ille opibus & honoribus auctus voluptatem capit, tractatque ſe delicatè, omneſque eandem vitæ rationem ſectari jubet. 19. At quum ad majores ſuis abiërit, ob imprudentiam non diuturnam ad inferos ablatus, quos tremor obſcurus ſemper operit, ibi ad triſtitiam perpetuam contorquebitur. 20. Niſi prudentia, magiſtratuum & gloriæ ipſorum moderatrix, utriſque adjuncta fuerit, homo beſtiis ratione carentibus nihil præſtat; quos enim vita facit æquales, eos quoque finis inhonoratus æqualiter manet.

Horror nubilus.] Obſcurior videtur Julius in ecphraſi hac *quos tremor obſcurus ſemper operit*. putarem enim *nubilum horrorem* hoc in loco ſignificare atram & terribilem rerum ſpeciem: ceterum ille fermè horrorem & tremorem prorſus ſynonyma facit. H.

PSAL. L. CARM. GEN. 6.

Psaltes Deum Sione habitantem, à natura, majestate, gloria, operibus, & verbo commendans, Ecclesiam docet rationem colendi eum foris ceremoniis & intus spiritu: improbos improbitatis evincens palam arguit: eos minis & promissionibus ad bonam frugem revocans.

QUi frenat æquis legibus arbiter
Superba Regum colla minacium,
Vocabit in jus orbem ab ortu
Solis ad Hesperium cubile.
2 Vultu verendo tum sacer, ardua
Pulchræ Sionis de specula loquens,
Ad gentis humanæ coactum
Concilium Deus ora solvet.
3 Non facta semper, non sinet impia
Impune grassari, veniet Deus;
Flammæ vorax illum antecedet
Vis rapidis agitata ventis.
4 Testes vocabit, cum populo suo
Acturus, ignes, lumine conscio

Judex *ille æternus*, qui reges superbos & minabundos legibus justis comprimit, omnes ab oriente homines ad occidentem usque in judicium citabit. 2. Tum Jehova aspectu timendo venerabilis, de tribunali suo in specioso monte Sionis sito loquens, cum multitudine hominum collecta aget. 3. Non permittet ille scelera nefaria in perpetuum bonos sine pœna violenter opprimere; Deus ipse *ad judicium* aderit, violentia ignis omnes ei adversantes consumens, ventis vehementibus excitata eum præcedet. 4. Cùm autem populum Hebræum sibi peculiarem judicio experietur,

---

Regum colla minacium.] Non *minantium*, quod adversus meliorum membranarum fidem, Horat. lib. 2. Od. 12. (unde hæc noster mutua desumsit) nuperis editionibus receptum ægrè fert criticorum Princeps Rich. Bentleius. RUD.

Tum sacer, arduâ.] Quidam *Deum* haud rectè *sacrum* dici existimabunt, quod, juxta Popmam de differ. verb. inanima tantum *sacra*; *sancta* autem tam animata quam inanima propriè appellentur. Verùm optimi etiam scriptores hanc distinctionem haud raro neglexerunt, Liv. lib. III. *Quibus ipsi Dii neque sacri neque sancti sunt.* Et Horat. lib. IV. Od. 9. *Carent quia vate sacro.* IDEM.

Ignes, lumine conscio, &c.] Intelligit solem, lunam & reliquas stellas, quas alibi nominat *pervigiles*. CHYTR.

Qui

Qui cuncta despectant ab alto, &
Omniparæ sola vasta terræ.
5 Adeste primùm gens mihi propria,
Gens sancta, dicet, cui super hostiis
Legem dedi ritè offerendis,
Perpetuum pepigique fœdus.
6 Hîc æquitatem judicis igneus
Miratus æther, justitiam Dei
Annunciabit: nam sedebit,
Ne dubita, Deus ipse judex.
7 Audi Abrahami progenies boni,
Peculiaris gens mihi: te voco,
Testem benignitatis in te
Perpetuæ, & solidi favoris.
8 Non arguam te, quod mihi victimæ
Cruore raro altaria sparseris,
Aut parcus armenti cremâris
Rara sacris holocausta flammis.
9 Non taurum egens te de stabulis peto,
10 Hircumve caulis: omne pecus meum est,
Quod montium anfractus pererrat,

stellas sibi velut arbitras advocabit, quæ, lumine suo omnia conspiciente, facta humana è cœlo contemplantur; ingentiaque terræ matris omnium spatia, *tanquam arbitrum & testem alterum sibi adversum contumaces sumtum, citabit.* 5. Adeste vos primùm, inquiet, populus, quem præ cæteris singulari favore dignatus sum, mihique in hæreditatem receptus, populus, inquam, mihi dedicatus, cui jura de victimis mihi legitimè dandis præscripsi, quocum etiam pactum sempiternum ligavi. 6. Tum cœlum stellis collucens, admiratione justitiæ Judicis æterni captum, Dei constantiam in jure dicendo prædicabit; nam, certò scias, Deus ipse jus dicet. 7. Vos, inquiet, posteri justi & pii Abrahami, gens peculiariter mihi selecta, credo tibi de mea in te liberalitate continua, deque meo in te amore firmo, teipsum in testem adhibens. 8. Non ego te reprehendam, quòd hostiis raris aram meam imbueris, aut, pecorum tenax, sacrificia pauca ignibus super altare accensis combusseris. 9. Non ego abs te flagito, quasi in egestate sim, taurum de bubulibus tuis, aut capram de septis ovium & caprarum: 10. Omne enim animal ad me spectat, quod per

---

Omniparæ terræ.] i. e. omnia parientis: apud Virg. est, *Terræ omniparentis alumnus.* CHYTR.

Soliti favoris.] Reposuimus *solidi* ad fidem optimorum codicum, qui omnes ante editionem secundam And. Hart ita exhibent. Quam lectionem in Ecphrasi sequitur Julius.

Quod

Quod nemorum tegitur latebris.
11 Nec me volucris rupis in edito
Usquam recessu nidificans latet:
Non ulla picturato amictu
Ruris avis genialis hospes.
12 Quòd si esurirem, scilicet ut petam
A te necesse est, arbiter ætheris,
Terræ, fretique, & quicquid ingens
Orbis habet gremio capaci?
13 Taurinè vescor carnibus, aut bibo
14 Hirci cruorem? pectore candido
Grates age, & quovis litabis
Ritè Deo sine cæde voto.
15 Tum deprehensus rebus in asperis
Securus implora: auxilium feram,
Grates ut acceptâ salute
Lætus agas, Dominumque laudes.
16 At impium sic alloquitur Deus;
Quâ fronte leges tu recitas meas?
Et ore sanctum impurus audes
Sacrilego memorare fœdus?
17 Tu legum habenis impatiens regi,

obliquas montium vias pascens vagatur, quodque in secretis sylvarum locis absconditur. 11. Non avis ulla nidum alicubi struens in alta & remota montis saxosi parte, aut ales ulla variis plumis decora, ruris jucundi habitator, præterit me. 12. Si fame tentarer, certe an opus est, ut ego, ego, inquam, Dominus cœli, terræ totius, marisque, & quicquid mundus in triplici illarum ejus partium sinu continet, abs te quid postulem? 13. Mene carnem bubulam edere, aut caprarum sanguinem potare existimas? 14. Imò potiùs munera mea animo sincero & grato recognosce, Deoque quacunque velis votorum oblatione, sine animalium internecione, legitimè sacrificabis. 15. Insuper rebus adversis impeditus, sine metu auxilium pete; tibique opitulabor, ut malis liberatus, beneficium acceptum hilariter incolumis fatearis, *totâque vitâ gloriæ meæ studiosus* me Dominum prædices. 16. Contra *verò* Deus ita cum pravo agit; quâ impudenti pietatis simulatione mea præcepta citas? sceleratus etiam non

Non ulla picturato amictu
Ruris avis genialis hospes. } *Picturato*, i. e. variis coloribus distincto. Claudian. Carm. XL. 2.

Certavere feræ, picturatæque volucres.

Sic *picturatæ vestes*, Apud Virg. & eundem Claudianum. *Rus geniale*, dixit Ovid. Heroid. XIX. 9. ---- *modo rus geniale colendo.* L.

Gremio capaci.] Steph. Plant. Argent. *gremio triformi.* RUD.

Et

Et inſtitutis, moribus & bonis
Juratus hoſtis, voce laudas,
Tecum animo mea verba rides.
18 Cum fure furti conſilium cois,
Mœchis adulter te ſocium applicas:
19 Ad probra projectus, dolosâ
Perniciem meditare linguâ.
20 Cum fratre juncti vincula ſanguinis
Oris procacis non rabiem premunt:
Infamiâ germanum eodem
Dedecoras utero creatum.
21 Et arbitraris me ſimilem tui,
Quòd perpetrata hæc diſſimulaverim?
Ne crede: tecum expoſtulabo,
Ante oculos tua facta ponam.
22 Conſiderate hæc vos, quibus excidit
De mente cæca mentio numinis:
Ne, quum prehendam, nemo ſit qui
De manibus mihi prenſa tollat.
23 Si victimam vis magnificam mihi
Mactare, laudes canta, age gratias:
Hâc itur ad certam ſalutem,
Hæc ſuperos via pandit axes.

vereris ore perjuro pactionis ſacroſanctæ tecum factæ mentionem facere? 17. Idem etiam præceptorum meorum moderamine non ferens te gubernari, legibuſque bonis & vitæ integritati ex profeſſo inimicus, oratione quidem verba mea commendas, mente verò eadem tacitus aſpernaris. 18. Cum latrone nim. furti ſocietatem facis, alienique matrimonii violator, *ut ſceleris participem te præbeas*, adulteris conſortem te adjungis: 19. Ad convitia proclivis, linguâ mendaci aliis exitium parare cogitas. 20. Propinquitas generis cum germano, oris petulantis eumque calumniis proſcindentis, maledicentiam non cohibet; ignominiâ afficis fratrem ex eadem etiam matre genitum, *tantum abeſt ut ab ignotis lædendis abſtineas.* 21. An tu putas me æquè ac te malum, & horum ſcelerum approbatorem eſſe, quòd hæc à te perpetrata reticuerim? noli id exiſtimare: imò ipſe te tanto ſeveriùs redarguam, tuaque ſcelera palàm faciam. 22. Vos autem quibus memoria Dei ex animo ignaro abolita eſt, hæc vobiſcum diligenter expendite; ne, ſi quando quem arripiam, nemo ſit, qui de mea irati poteſtate ſemel à me capta auferat. 23. Si vis hoſtiam condignam mihi ſacrificare, beneficia mea prædica, eaque gratâ memoriâ repete: hac enim ratione homines ad vitam æternam eunt, hæc etiam ratio eſt, quæ cœlum Dei ipſius domicilium aperit.

PSAL. LI. CARM. GEN. 5.

David auditâ comminatione Dei per Nathanem, gratiam, peccatorum remiſſionem, & ſui inſtaurationem petit, ut duce ſpiritu, ſuæ ſanctificationi, aliorum inſtitutioni & Dei gloriæ poſſit incumbere: orat pro ſalute populi, omneſque boni votum Deo nuncupant de ſeipſis Deo conſecrandis, & gratiis agendis.

O Salus rerum, lacrimis precantûm
Mollibus flecti facilis, rogantem
Lenis exaudi, ſcelerumque tetras
Ablue ſordes.

2 Uſque peccati lave & uſque labem,
Dum repurgatum maculis pudendis
Puriùs corpus niteat recocto
Ignibus auro.

3 Nam meam agnoſco, pudet heu pigetque,
Ah miſer labem: vitiique fœda
Mentis obverſans oculis imago
Semper oberrat.

4 Unus arcani es mihi teſtis; unus
Arbiter verax, temerario auſu
Improbas linguas tua judicantûm
Facta refutas.

5 Quippe jam primo ſcelus uſque ab ortu
Hæret, infectas vitians medullas:
Deque conceptu genitricis hauſi
Semina labis.

Jehova, vita cuſtoſque omnium quæ mundus complectitur, miſericors fletibus te invocantûm animi mollitiem indicantibus, me precantem placabilis audi, fœdaſque peccatorum meorum maculas dele. 2. Maculam ſceleris altè mihi inſidentis multùm lava, dum corpus, à turpibus notis purum & elutum, clariùs auro flammis ſæpe fuſo ſplendeſcat. 3. Nam, miſerum me, pudore ſuffundor, pœnitetque me; delictum meum ſeriò deteſtans recognoſco, turpiſque offenſæ ſpecies animo meo ſe objiciens, ſeſe mihi ſemper oſtendit. 4. Tu ſolus criminis occulti conſcius es; ſoluſque judex æquus, qui mendacii arguis linguas eorum petulantes, qui, quæ à te geruntur, condemnant. 5. Peccatum certè mihi eſt veluti affixum, intima quæque corporis, cor ipſum & animam, à nativitate inficiens; ejuſque originem ex eo tempore primùm imbibi, quo me mater primùm in utero conceptum fovebat. 6. At puritas ſola veritatis nudæ, do-

6 At tibi cordi eſt ſine fraude veri
Simplicis candor, fideique certæ
Puritas, nullo labefacta duri
Turbinis ictu.
Hanc facis tanti, vitiis ut atris
Oblito, legum ſapientiæque
Tu mihi arcanæ facilis beatum indulſeris hauſtum.
7 Ergo me hyſſopi, ſator alme, luſtra
Frondis adſperſu: maculæque cedent,
Membra candorem tibi lota vincent
Pura nivalem.
8 Si bonus lætum placiduſque mittas
Nuntium, triſtem mihi recreabis
Gaudio mentem: ſtupidos recurret
Robur in artus.
9 Ne meos lapſus oculis acutis
Semper obſerva, numerave labes:
Sed malæ culpæ nimiùm tenaces
Ablue ſordes.
10 Cor mihi rectum, ſceleriſque purum,
O potens rerum genitor, refinge:
Spiritum firmum renova novata
Cordis in aula.
11 Neu mihi avertas faciem, tuoque
Arceas vultu procul, auferaſque
Spiritum ſanctum, calida incitatus
Rurſus ab ira.

lique expertis, ſtabiliſque perſuaſionis ſinceritas, nullâ rerum adverſarum vi commota, tibi unicè placet; tanti autem fidem firmam æſtimas, ut mihi, turpibus ſcelerum maculis adſperſo, felicem mandatorum & ſapientiæ occultæ guſtum dederis. 7. Itaque me, ſancte parens, adſpergine rami tuæ illius veræ hyſſopi purgatum expia, omneſque vitiorum notæ diſcedent, membraque per te à ſordibus purgata & abluta nivem ipſam albedine ſuperabunt. 8. Si tu liberalis & favens jucundam favoris tui me exhilaraturi ſignificationem mittas, *ſi ſpiritum, inquam, tuum menti inſculpas*, jucundum remiſſionis peccatorum nuntium mihi afferentem, tum animo mœſto lætitiam dabis, tum vires etiam in artus debilitate torpentes redibunt. 9. Noli ſedulò errata mea ſemper animadvertere, aut offenſas numerare; ſed ſceleris fœditatem vehementer adhærentem expurga. 10. Cor æquitati deditum, & peccati expers denuò mihi inſtaura, creator rerum omnium poteſtatem habens; ſpiritumque invictum, in penetrali animi expurgato, refice. 11. Vultum tuum ne mihi abſcon-

12 Redde, ſperatæ ſolido ut ſalutis
Gaudio per te fruar; inquieti
Spiritu motus animi rebelles
Principe firma.
13 Tum meo exemplo moniti ſceleſti,
Quos viâ flexit maleſuadus error,
Denuò legum duce me tuarum
Juſſa capeſſent.

das, neve me à conſpectu tuo longè repellas, neve ab ira vehementi iterum incitatus, ſpiritûs tui affectu me ſpolians, ſanctorum animi motuum inſpirationem à me tollas. 12. Hoc mihi etiam reſtitue, ut benignitate & operâ tuâ veram lætitiam adſequar, *quòd per te à peccato & morte liberatus* ſalvus ſim, *id quod de te ſemper ſperabam*; animique turbati commotiones legibus tuis repugnantes, inſpiratione tuâ valdè efficaci confirma, *ut tibi deinceps meipſum ultrò addicam*. 13. Tum improbi, quos ignorantia ad mala vitia impellens, à lege tua detorſit, meam auctoritatem ſecuti, & ad te converſi, legum tuarum mandata iterum amplectentur.

Spiritu motus animi rebelles Principe firma.] Secutus hic præcipuè videtur verſionem LXX viralem, Πνεύματι ἡγεμονικῷ ςήριξόν με; aut vulgatam, *ſpiritu principali confirma me:* ad quæ verba ſic Iſidor. Clarius *ſpiritu illo principe muni me*, *ſpiritu digno* principibus & ad eorum officia neceſſario, quos oportet plurimis ſapere. Aliis tamen, rectiùs fortè & Hebraico textui convenientiùs, vertitur *ſpiritu liberali, voluntario, ingenuo*; &c. RUD.

Principe firma.] *Firmare motus animi* hîc eſt *componere*, quo ſenſu Virgilius dixit *motos componere fluctus*; quod quamvis devium videatur à ſolito vocis uſu, non tamen à propria ejus ſignificatione abhorret, quum *firmare* ſit propriè, quidpiam mobile fluctuans & ad dilabendum aut evagandum proclive, conſtans & ſtabile efficere: nec ſuâ qualicunque deſtituitur auctoritate. Tacit. Ann. II. c. 57. *Cyrri demum apud hiberna decumæ legionis convenere, firmato vultu, Piſo adverſus metum, Germanicus ne minari crederetur.* Ubi vultus ad minas proclivis dicitur *firmari*, i. e. *coerceri* & *componi*. Et Ann. III. c. 6. Tiberius nimios animorum populi motus, ex mœrore ob mortem Germanici, edicto ſuo reprimens, ait, *ſed referendum animum ad firmitudinem*, i. e. ad *tranquillitatem* & *conſtantiam*. Et Ann. XII. c. 32. *Ortæ apud Brigantes diſcordiæ retraxere ducem deſtinationis certum, ne nova moliretur, niſi prioribus firmatis, & Brigantes quidem paucis interfectis reſedere.* Ubi *firmatis* mihi ſaltem ſonat *compoſitis* & pacatis. Nec abſimile eſt illud Ovidii de componendo motu rebelli amoris, Rem. Am. 245.

Si niſi firmatâ properabis mente reverti,
Inferet arma tibi ſæva rebellis amor.

Hoc enim planè vult, niſi coërceas & componas animum ejuſque affectus, amor inquietum reddet: inſolentior autem paullo noſter, quòd dixerit, *motus rebelles inquieti animi firma*, pro *animum inquietum* & *ad rebellandum proclivem*, licentiâ quadam orationis, qualis eſt illa Tacit. Ann. XV. c. 62. *Lacrimas amicorum ad firmitudinem revocat*, i. e. lacrimantes amicos componit & ad tranquillitatem reducit. H.

 14 Expia

14 Expia noxâ mihi, fospitator,
Cædis infandæ caput obligatum, ut
Te canam juftum, pariterque lapfis
Parcere largum.
15 Tu viam vocis mihi pande; mutum
Tu Deus linguæ moderare pleƈtrum;
Tum feram latè tua magna gentes
Faƈta per omnes.
16 Viƈtimæ fi te caperent, dediffem
Viƈtimam: fed te neque fanguis hirci
Fufus, aut facris holocaufta placant
Addita flammis.
17 Pœnitens fraudum fcelerumque peƈtus,
Spiritus fraƈti, mala cor perofum,
Hæc Deum placant: adhibe hæc, & abfque
Thure litabis.
18 Gentis humanæ bone dux, Sionem
Quo foles vultu facilis tuere;

14. Purga, fervator, à crimine cædis hujus nefariæ vitam meam pœnæ propterea obftriƈtam, ut te quidem æquum, & errantibus veniæ largum celebrare queam. 15. Mihi denuò os aperi, *quod priùs ob fcelus meum occlufum obmutuit*, linguamque, inftar pleƈtri fonos facientem, tempera; tum miracula tua per omnes nationes paffim circumferam. 16. Si viƈtimarum facrificia à meis manibus impuris oblata tibi placerent, facrificâffem: fed neque hircus maƈtatus, aut facrificia tota in ignem conjeƈta te propitium faciunt, *cùm in his non fit fita, quam peto, peccati expiatio.* 17. Sed animus crimina faƈta dolens, animus peccatorum fenfu attritus & fubmiffus, menfque in diliƈta odium habens: hæc autem facrificia Deum placatum reddunt; hæc Deo offerto, eumque abfque externo ullo facrificio tibi placabis. 18. Hierofolymam intereà, Rex hominum, quo more confuevifti non durus adfpice, *nec peccata mea tuæ in eam gratuitæ benignitatis curfum abrumpant*, arcemque urbis, felicis tranquillitate abundantem, de-

Sofpitator.] *Servator.* Nam fofpitare eft fervare incolumem. Utitur Apuleius in apologia. CHYTR. Utitur etiam Apuleius lib. 9. obfervat quoque Faber & Ainfworthus ex Vaillant. Tom. 1. 123. in averfa parte nummi Getæ imperatoris, fratris Caracallæ, hanc effe infcriptionem, JOVI SOSPITATORI. L

Linguæ moderare pleƈtrum.] Os hic teftudini eleganter affimilatur, ubi lingua vice pleƈtri fungitur, vocemque regit. Vid. Pfal. CXV. in *nec vox anhelis*, &c. H.

Pœnitens fraudum fcelerumque peƈtus, &c.] Perfius, Sat. II. 73.

Compofitum jus fafque animo, fanƈtofque receffus
Mentis, & incoƈtum generofo peƈtus honefto:
Hæc cedo, ut admoveam templis, & farre litabo. L.

Pace

Pace florentes Solymæ beatæ
Protege turres.
19 Tum tibi votis bona mens pudicis
Sacra persolvet; sacer hircus ignes
Pascet, & sanguis vituli calentem
Imbuet aram.

fende. 19. Tum conscientia recta, *animusque planè tibi reconciliatus*, castis purisque oblationibus promissis, tibi sacrificabit, hircusque tibi mactatus ignes alet, vitulique sanguis aram igni sacro calidam madefaciet; *omneque sacrificiorum genus sic acceptum habebis.*

PSAL. LII. CARM. GEN. 10.

David Doëgum accusatorem reprehendit scelerati facinoris, animi, & mendaciorum nomine: Dei judicia denuntiat, Ecclesiæ gratulationem prædicat: & fide gloriatur se aliquando in Ecclesia fidei officia præstiturum.

QUid gloriaris impie
Tyranne pravis artibus?
Innoxiis clementia
Divina semper excubat.
2 Tua lingua semper fraudibus
Intenta comminiscitur
Nefas, nitente cotibus
Acutior novaculâ.
3, 4 Te prava rectis plùs juvant,
Plùs falsa veris recreant;
Dolisque pestilentibus
Libenter aurem commodas.
5 Ergo Deus te conteret,
Hominumque contubernio
Eliminabit, ac domum
Evertet omnem funditùs.

Cur tyranne exsecrabilis, te in nequitia tua ostentas? bonitas Dei pro bonorum incolumitate & custodia vigilias semper agit. 2. Tua lingua, ad mentiendum semper parata, scelus excogitat, magis acutè scindens, quàm culter tonsorius à saxo splendens, *cujus attritu acuitur.* 3, 4. Mala te magis quàm justa delectant, tibique mendacia gratiora sunt quàm ipsa est veritas; aurem quoque ad fraudes noxias audiendum summo studio applicas. 5. Deus itaque te malè perdet, eque hominum consortio abreptum exterminabit, genusque tecum à radice evulsum subruet. 6. Justus

6 Juſtus videbit, & gravem
Dei pavebit dexteram;
Vanâque dignos exitus
Ridebit impotentiâ.
7 En ille gazis, inquiet,
Maliſque fidens artibus,
Securus ille numinis,
Divinæ opis nil indigens.
8 Ego, ceu virens olivula,
Domini in agello conſita,
Florebo, ſpe fretus bonâ
Cœleſtis indulgentiæ.
9 Te ſemper, in cœtu pio,
Fraudis ſceleſtæ vindicem
Canam; & tuæ clementiæ
Spe dura cuncta perferam.

hæc adſpiciet, manumque Dei ſeveram, & ad puniendum potentem, timebit; finemque impiorum, animi ipſorum furore nihil ipſis profuturo dignum, lætus accipiet, ludoſque faciens, dicet: 7. Ecce illum, qui in divitiis & fraudibus ſuis, *potiùs quàm in Deo*, ſpem ponebat; ecce non timentem Deum, eccum, qui credebat ſe Dei auxilio non opus habere. 8. Ego autem, *quem ille perditum cupiebat*, tanquam oliva frondes virides gerens, in agro Domini, *cujus ille miniſtros trucidavit*, plantata feliciter agam, nixus bonâ in futurum fiduciâ de divina erga me clementia. 9. Celebrabo te ſemper, *mi Deus*, inter bonos, nequitiæ & ſcelerum ultorem; tuæque bonitatis exſpectatione fretus, difficilia omnia conſtanter tolerabo.

PSAL. LIII. Carm. Gen. 3.

Eodem eſt argumento cum Pſalmo 14.

OPinionum fœda mentem toxico,
Corpuſque ſcelerum ſordibus
Contaminata turba, vela dum cupit
Suo furori obtendere,
Ferri ac referri ſortis arbitrio omnia
Humana comminiſcitur.
Ergo exſoluta numinis formidine,

Magna pars hominum, animum gerens ſententiarum incertarum veneno fœdatum, corpuſque facinorum nefariorum turpitudine conſpurcatum, dum ſententiam ſuam inſanam velare ſtudet, fingit res omnes humanas ſurſum ac deorſum Fortunæ voluntate agitari: ergo abjecto Dei timore, nequitiæ ſuæ libertatem largitur; ſcelerata, turpia, deteſtanda

Dat

Dat frena turpitudini :
Scelesta, fœda, abominanda excogitat,
Excogitata perpetrat.
2 Ex arce celsa siderum deflexerat
Dominus in orbem lumina,
Si quem videret fortè non penitus malis
Corruptum opinionibus,
Qui mentis oculis omnium fideliter
Rerum parentem quæreret.
3 Erroris omnes nubili fallacibus
Fraus illigârat cassibus :
Se cuncti eisdem polluêre sordibus,
Nec recta cuiquam curæ erant.
4 Ergo ille mitis, ille munificus parens,
Irâ incitatus asperâ,
Gens, inquit, ista plena scelerum ac sordium,
Crudelis animo, & impia,
Quæ panis instar devorat plebem meam,
Ecquando cognoscet Deum?
Ecquando mentis lumine in periculis
Agnoscet orbis arbitrum?
5 Certe timebit non timenda, & conscius
Vexabit horror pectora :
Nam Dominus ossa conteretque, & hostium
Ausus retundet impios,

invenire ita studet, inventaque perficit, *ut ne ullus quidem rectè vitam instituat.* 2. Deus autem, *quem nihil latet*, è sublimi cœlorum templo oculos in terram detorserat, si fortè cerneret aliquem nequissimis sententiis non omninò contaminatum, qui intellectu suo, bonâ fide, totius mundi conditorem investigaret. 3. Error universos implicuerat retibus fraudulentis falsæ opinionis obscuræ & incertæ; omnes eisdem vitiis sese fœdârunt, nec æqua & justa ab ullo expetebantur. 4. Ille igitur pater, facilis semper & benignus suis, iracundiâ difficili permotus, Hæc, inquit, natio valdè scelerata, & vitiis admodùm coinquinata, mente truculentâ, perversæque religionis, quæ populum mihi deditum consumit, ac si panem voraret, ûnquamne bonitatem & potentiam Dei intelliget? unquamne Dominum, pro arbitrio suo mundum regentem, in discriminibus intellectu recognoscet? 5. Profectò metuet quæ non sunt metuenda, terrorque peccati sui memorem animum torquebit: Jehova enim hostium

---

Mentis lumine.] Editio Hen. & Rob. Stephani 1565, & 1566. Argent. Plant. *mentis oculis.* RUD.

Vultum pudoris turpibus ſparget notis:
Turbabit animum infamiâ.
6 En unquam Eoo lucifer ſalutifer
Ab axe promet hunc diem?
Ab arce Dominus quum Sionis ardua
Speratam opem feret ſuis,
Patriæque vinclis liberos hoſtilibus
Reddet nepotes Iſaci;
Electa laudes illius gens ut canat
Perfuſa vero gaudio.

membra confringet, ſceleratoſque eorum conatus vanos reddet, faciem ſignis fœdis confundet, mentemque ignominiâ vexabit. 6. Sed an unquam ſtella Veneris, hominibus ſalutaris, tempus hoc ſecum ab oriente ducet, quum Dominus ab excelſa turre Hieroſolymitana liberatoris promiſſi auxilium dii exſpectatum populo ſuo afferet, patriæque reſtituet Judæos Iſaci poſteros hoſtium imperio immunes? ut populus ei peculiariter acceptus, lætitiâ ſincerâ delibutus, præclara ejus facta cantet.

Illius gens.] Steph. Plant. Argent. *gens illius.* RUD.

PSAL. LIV. CARM. GEN. 10.

David à Ziphæis proditus, Deum orat pro ſalute ſua & hoſtium exitio, promittens ſe, accepto hoc beneficio, ampliùs culturum & prædicaturum Deum.

RErum parens me protege,
Et ſævo ab hoſte libera;
Nomen boni ut colant tuum,
Et vim paveſcant impii.
2 Audi benignus ſupplicem,
Nec durus aurem queſtibus
3 Occlude: vitæ nam meæ
Crudelis hoſtis imminet.
Infeſtus hoſtis imminet
Vitæ meæ; nec vindicem

Defende me rerum omnium auctor, & ab inimico crudeli eripe; ut pii cum honore celebrent te, & religionis expertes potentiam tuam timeant. 2. Exaudi facilis te ſuppliciter rogantem, nec difficilis aurem querelis meis obſtrue: 3. Inimicus enim ſanguinarius ſemper mihi inſidias locat. Hoſtis inimico animo inſtat ad vitam mihi eripiendam, nec animadvertit ultricem Dei manum, ſummæ fortitudinis, periculum ſibi

Dei potentis dexteram
Sibi imminentem reſpicit.
4 Rerum ſed æquus arbiter
Opem feret: periculis
Me liberatum fulciet,
Et ſoſpitem tuebitur.
5 Suis peribit artibus
Sceleſta fraus, & incident
In ipſa cæci retia,
Quæ clam mihi tetenderant.
6 Liber periclo, victimis
Te munerabor: te canam
Patrem, bonis placabilem,
Maliſque formidabilem:
7 Qui libero moleſtiis
Mihi dediſti gaudia
Haurire læto lumine
De clade gentis perfidæ.

intentantem. 4. *Sed abſit, ut propterea animum deſpondeam*; Juſtus enim omnium judex auxilium afferet, meque rebus dubiis ereptum ſuſtinebit, ſalvumque ab hoſte defendet. 5. Scelerati & fraudulenti machinis ſuis, *in aliorum perniciem excogitatis*, perdentur, inque ipſas fraudes improvidi cadent, quas adverſum me occultè paraverant. 6. Ego autem *interea* extra periculum ſacrificiis te donabo; boniſque te patrem facilem, pravis autem judicem terribilem prædicabo: 7. Qui mihi, anxietatibus liberato, donâſti lætitiam capere hiſce oculis, exitio hominum fraudulentorum gaudentibus.

Haurire læto lumine.] Poëtica locutio, Virg. Æn. IV. 661.
Hauriat *hunc* oculis *ignem crudelis ab alto*
Dardanus.------ L.

PSAL.

PSAL. LV. CARM. GEN. 5.

David ortâ Abschalomi conspiratione, Deum orat pro salute sua & hostium ruina, seipsumque de utriusque eventu confirmat à fide sua, & experientia beneficiorum Dei, & ab aliorum impietate & inhumanitate. Postremò se & omnes suo exemplo confirmat.

COElitum rector bone, mitis aurem
Admove in rebus trepidis vocanti,
Neu meos vultu tetrico severus
Despice questus.

2, 3 Adspice attentus mihi quo tumultu
Æstuet pectus, gemitu dolores
Quo fremant, dum vis mihi frausque sævi
Imminet hostis.

Imminet sævus capiti tyrannus,
Et meæ famæ meditatur atrox
Crimen, & secum furit impotenti
Turbidus irâ.

4, 5 Cor micat, nervis trepidant solutis
Ossium nexus, animus labascit,
Semper & pallens oculis oberrat
Mortis imago.

6 Ergo sic mecum loquor: O quis altos
Nubium in tractus celeri columbæ

' Fac audientiam, rex cœlestis, lenis & clemens, orationi meæ temporibus dubiis te invocantis, neu vultu austero & inexorabilis querimoniam meam neglige. 2, 3. Animum etiam adhibens cerne, quantâ perturbatione mens mihi agitetur, quaque lamentatione animi mei tristitia tumultuetur, dum violentia & insidiæ inimici crudelis mihi intentantur: crudelis enim & impius magistratus saluti meæ minatur, meoque nomini criminationem sævam excogitat, animoque turbato, intra se irâ infreni ringitur, *dum in me impetum facere cogitat.* 4, 5. Itaque cor mihi palpitat, artuumque juncturæ nervis laxatis tremunt, animumque prorsus abjicio, & pallidum mortis præsentis simulacrum in oculos assiduè incurrit. 6. Ergo sic tacitè mecum in animo cogitans, in verba hæc prorumpere cogor: O quis velocibus avis cujusdam alis me undique obsessum,

---

O quis altos nubium in tractus, &c.] Respexisse videtur illud Virgilii, Geo. II. 488.

----- O qui me gelidis in vallibus Hæmi
Sistat, & ingenti ramorum protegat umbra. L.

Me levet pennâ, nemorum & remotis
Siſtat in antris!
7, 8 Ut procul curâ trepidâ metuque
Montium ſolos habitem receſſus,
Ocior ventis ferar & coruſci
Fulminis alis.
9 O Deus linguas malè perde pravas,
Illitas linguas gelido veneno:
Quæ dolis, probris, rabidiſque vexant
Litibus urbem.
10 Sive lux fundat radios micantes,
Sive nox fundat tenebras opacas,
Excubant muris maledicta, vicis
Omnibus errant.
11 Vis, furor, fraudes, ſcelerum libido
Obſidet cunctos aditus viarum,
Et fames auri miſeram trucidans
Fœnore plebem.
12 Si palam ſævos inimicus enſes
Stringeret, ſi clam laqueos pararet,
Dente ſi famam peteret maligno,
Æquior eſſem:
13, 14 Tu mihi inſultas comes & ſodalis,
Teſtis arcani taciturni, & auctor
Conſilî, ſacræ totieſque junctus
Fœdere menſæ.
15 Gentis humanæ moderator, orbem

in excelſam aëris regionem inter nubes ſuſtollat! O ſi quis me in longinquis ſilvarum ſpeluncis collocare velit! 7, 8. Ut longè à ſollicitudine, cogente me feſtinatione uti, remotus, proculque hoſtium timore, ſolitarios montium locos incolam, ventiſque & fulmine lucente velocior illuc repentè transferar. 9. Linguæ ſacrilegæ, Jehova, frigido pharmaco imbutæ pereant, quæ cives fraudibus, maledictis & furioſis contentionibus judicialibus ſollicitos habent. 10. Sive dies radios coruſcos inſtar ſpiculorum lucentium emittat, ſive nox umbras ſolem excludentes effundat, convicia in mœnibus urbis pervigilant, perque vias omnes vagantur. 11. Violentia, inſania, doli, cupiditas peccandi, avaritiaque pauperes miſeros uſuris affligens, omnes viarum ingreſſus obſervant. 12. Si hoſtis apertè mecum inimicitias gereret, ſi occultè inſidias faceret, ſi pravâ maledicentiâ nomen meum invaderet, minùs moleſtè ferrem, *ſic enim mihi ab hoſte aperto cavere ſtuduiſſem.* 13, 14. Tu verò, *quod omnium mihi acerbiſſimum eſt,* familiaris & convictor meus, ſecretorum tacendorum conſcius, & tam ſæpe in ſacrarum epularum communione mihi conjunctus, moleſtus mihi inſurgis. 15. At

Qui salutari regis æquitate,
Fraudis auctores scelerumque vivos
Obrue terrâ.
16, 17 At mihi attentam dabis æquus aurem,
Sive lux promat radios ab undis,
Sive lux condat radios sub undis
Vespere sero.
18 Inter hostiles dabis ut tumultus
Tutus evadam: mihi nam superbis
Viribus fretus numeroque sævus
Imminet hostis.
19 O potens rerum, sine fine pœnis
Tu premes justis scelus impiorum,
Arrogans pectus quibus obstinatâ
Intumet irâ.
20 Pace qui fictâ simulant amicæ
Mentis affectus, animoque virus
Occulunt, prisco neque facta curant
Fœdera ritu:
21 Lacteus blando fluit ore rivus,
Bella cor spirat fera, suaviorque
Balsamo sermo secat instar ensis
Vulnere cæco.

tu, Jehova, hominum gubernator, qui justitiâ salubri mundum moderaris, fraudulentos istos & sceleratos etiam ante mortem humatos terrâ absconde. 16, 17, 18. Me verò favore æquabili prosequens, aurem ad audiendum promtam mihi commodabis, sive dies solem è mari attollat, sive tempore serotino eundem sub aquis occultet: efficiesque, ut sine damno per bellicas hostium perturbationes liber exitus mihi pateat; hostis enim potentiâ immensâ & multitudine, qua superbiat, confisus, mortem mihi intentat. 19. Tu verò, Jehova omnipotens, sceleratos & impios digno supplicio perpetuò compesces, quibus animus superbus irâ pertinaci inflatus est. 20. Qui concordiâ etiam simulatâ amicitiam ostentant, intus autem malevolentiam abscondunt, pacemque more antiquo constitutam non magnifaciunt: 21. Flumen lactis ex ore eorum blandiloquo manat, animus verò crudeles inimicitias meditans gerit, sermoque succo balsami arboris gratior, plagâ occultâ, gladii de more, vul-

Balsamo.] Nomen arbusculæ, & ex ea emanantis unguenti nobilissimi, uni Judææ olim concessi, de quo multa Plinius, lib. 12. cap. 25. Et Corn. Tacitus, lib. 21. item Justinus, lib. 36. CHYTR. Existimat Vir Cl. H. Prideauxius, *Hist. V. & N. T. connex.* Part. II. p. 435. ipsis Judæis non notum

22 Tu

22 Tu tui curam Domino relinque,
Is tuos greſſus reget, is dolores
Leniet, juſtumque ope ſublevabit
Rebus in arctis.
23 Impio, fallaci, avidoque cædis
Fila mors rumpet viridi in juventa:
Me tui, rector bone, ſpes favoris
Certa fovebit.

nera mihi infligit. 22. Tu autem *cultor Dei ſecurus* cuſtodiam tui Deo committe; is pedes tuos ducet, ægritudines molliet, virumque bonum in rebus difficilibus auxilio juvabit: 23. Sacrilego verò, doloſo, crudeli, mors curſum vitæ in juvenili ætate florente recidet: at indubitata tuæ, vitæ meæ moderator, erga me indulgentiæ exſpectatio me ſuſtinebit.

fuiſſe ante Solomonis tempora, reginamque Sabæorum tum ſecum devexiſſe; Jameſonus autem erudite hanc ſententiam refellit, *Spicileg. antiq. Ægypti.* p. 182. In Judæa jam non naſcitur balſamum, nec alibi quàm in Arabia felice & Ægypto. L.

PSAL. LVI. Carm. Gen. 6.

David à Schaulis perſecutionibus, veniens in Peliſchtæorum manus, Deum orat pro ſalute ſua, fidei & innocentiæ nomine, & pro adverſariorum exitio: fidem ſuam in Deum prædicat, ei laudem tribuit de acceptis promiſſionibus, quarum complementum exſpectabat.

ORbis creator me bonus adſpice,
Injurioſo quem pede prorutum
Hoſtiſque conculcat, premitque
Aſſiduis agitans periclis.
2 Conculcat hoſtis me numero ferox,
Et inſolenti ſævitiâ premit:
Nec liberas luces laborum,
Nec vacuas ſinit ire noctes.

Rerum omnium auctor clemens me contemplare, quem inimicus violenter humi ſtratum ſub pedibus terit, damniſque vexans continuò opprimit. 2. Hoſtis, inquam, multitudine ſuperbus me pedibus terit, & crudelitate inuſitatâ opprimit; nec patitur dies à periculis vacuas, nec noctes calamitatum immunes, tranſire. 3. Sive metus curarum plenus

Injurioſo pede prorutum.] Horat. I. Od. 35. *Injurioſo ne pede proruas.*

3 Seu luce terror ſollicitus mihi,
Seu nocte circumſtat, pater optime,
Spes rebus in duris mihi una,
Et columen ſuperas ſalutis.
4 Te fretus uno, pollicitis tuis
Innixus unis, nec metuam dolos
Mortalium cæcos, minaſque
Terrificas, & aperta bella.
5 Calumniantur quæ loquor omnia,
Pravâque carpunt facta libidine:
Huc conferunt omnem laborem, ut
Exitium mihi moliantur.
6 Cœtuſque cogunt, & capiti meo,
Quâ fraude, quâ vi, jugiter imminent:
Veſtigia obſervant, nec horam
Inſidiis vacuam relinquunt.
7 Impunè tantam nequitiam ferent?
Pravique fructum conſilii legent?
O arbiter mundi, nec illos
Præcipites agis in ruinam?
8 Meæ labores tu numeras fugæ,
Urnâ repoſtas tu lacrimas meas
Servas, apud te certa conſtat
Uſque mei ratio doloris.

de die, ſive de nocte me obſideat, tu, pater clementiſſime, ſola mihi in periculis exſpectatio reſtas, vitæque meæ columna ſuperes. 4. Te ergò ſolo confiſus, inque tuis unius promiſſis ſpem omnem ponens, nec occultos hominum dolos, nec ulla pericula oſtentata, nec ea, *quæ non inſidiis*, ſed palam geruntur, bella timebo. 5. Hoſtes mei, cuncta quæ dico, in pejorem partem detorquentes, interpretantur, & quæcunque gero, cupiditate mihi nocendi, reprehendunt. 6. Multitudinem colligunt, periculumque adverſus meam ſalutem, partim fraude, partim violentiâ, intentant; iterque meum ſollicitè animadvertunt, nec ullum temporis momentum omittunt à dolis, quibus me captent, liberum. 7. An citra pœnam tantum ſcelus auferent? propoſitique mali, & judex omnium, proventum annon colligent? nec illos feſtinanter in exitium impellis? 8. Tu moleſtias exſilii mei veluti numeratò tenes, omneſque ægritudinis meæ fletus, tanquam vaſi commiſſos, cuſtodis, apudque te permanet me-

---

Superas.] *Superare* crebrò pro ſupereſſe, ſeu ſuperſtitem eſſe uſurpatur, apud Virg. *Quid puer Aſcanius, ſuperatne & veſcitur aurâ Æthereâ?* pro ſupereſtne. CHYTR.

Aurem

9 Aurem vocanti tu facilem mihi
Das, atque inanes ſpes facis hoſtium:
Et ſigna non obſcura amici
Das animi, & ſtabilis favoris.
10, 11 Te fretus uno, pollicitis tuis
Innixus unis, nil metuam dolos
Mortalium cæcos, minaſque
Terrificas, & aperta bella.
12 Te ſemper ergo carmine patrio
Laudabo, vitæ præſidium meæ:
Ex hoſtium ferro doliſque
Incolumis tibi vota reddam.
13 Te liberatus vindice, te meum
Firmante greſſum, ne titubent pedes
Dum ſpiritus fovebit artus,
Juſſa ſequar tua, rector orbis.

arum moleſtiarum computatio, *quaſi in commentarios tuos relata.* 9. Tu me precantem benignus audis, hoſtiumque exſpectationem irritam facis; claraque animi me amantis, firmæque benevolentiæ argumenta omnibus oſtendis. 10, 11. Te ergo ſolo confiſus, & in tuis unius promiſſis ſpem omnem ponens, nec occultos hominum dolos, nec ulla pericula oſtentata, nec ea, *quæ non inſidiis, ſed* palàm geruntur, bella formidabo. 12. Itaque te, ſalutis meæ tutela, carminibus more parentûm, patrioque ſermone contextis, perpetuò prædicabo: ſoſpeſque ab armis & inimicorum inſidiis ſervatus, dona tibi promiſſa dabo. 13. Idemque, te me in periculis vindicante, liber, greſſumque ſtabiliente, ne pedes mihi vacillent, leges tuas, mundi arbiter, ſectabor, dum halitus vitalis artus hos molliter refocillabit.

PSAL. LVII. CARM. GEN. 2.

David Schaulem fugiens, gratiam & ſalutem à Deo petit, fidem ſuam in Deum profitetur, exponit adverſariorum improbitatem, & propter gloriam Dei judicia ejus confici poſtulat, ad ſalutem ſuam, hoſtium verò exitium.

SAncte parens miſerere animæ pereuntis, & omnem
In te ſalutis quæ locavit ſpem ſuæ:

Sancte pater condole malis hominis peſſum euntis, quique in te uno omnem incolumitatis ſuæ ſpem poſuit: meque tuo opertum muni-

Me-

Meque tuis alis tectum defende, procellæ
Dum sævientis impetus deferveat.
2 Te voco, te, solum in rebus quod restat egenis,
Appello, supplex & tuam imploro fidem:
Te voco, qui cumulata mihi promissa refundes,
Et cœpta duces prosperos ad exitus:
3 Qui mihi subsidium è cœlo præbebis, & hostis
Jamjam imminentis liberabis faucibus:
Qui dabis auxilium ex adyto sublimis olympi,
Memorque fidei & pristinæ clementiæ.
4 Inter enim sævos habito feritate leones:
Flammam vomentes versor inter belluas,
Lingua quibus sævo proscindit acutiùs ense,
Dentes sagittis lanceæque cuspide.
5 O Deus augustum celso caput exsere cœlo:
Ostende terris gloriæ jubar tuæ.
6 Explicuere meis pedibus sua retia: terræ
Me sævus hostis penitus afflictum premit.
Et scrobibus fossis iter obsedere: sed ipsi
Mihi paratas in scrobes cæci ruent.

mento, tanquam alis, *quibus aves pullos suos tegunt*, tuere, donec violentia tempestatis furentis & calamitatis ingentis præteriens tranquillior fiat. 2. Invoco te, quod unicum superest mihi *in summa amicorum inopia perfugium*, & in auxilium advoco, humilisque tutelam tuam voce miserabili peto; invoco te, qui promissiones largas adaugens mihi persolves, & quæcunque aggredior ad exitum felicem perduces: 3. Qui, *cùm in terris auxilium nullum invenitur*, cœlitùs mihi illud dabis, meque ex ore inimici instantis eripies; qui, constantiæ in promissis præstandis, solitæque bonitatis memor, ex interiore cœli templo opem mihi feres. 4. Versor enim inter homines crudelitate leonibus similes; mororque inter animantia bruta ignem exspirantia, quorum lingua gladio crudeli, dentesque spiculis & hastæ ferro acriùs secant. 5. Effer, Jehova, è cœlo sublimi caput sacrosanctum, *ut supra cœlos ipsos te residere testeris*, lumenque magnificentiæ tuæ hominibus terrarum incolis commonstra. 6. Inimici casses suos ad me illaqueatum intercipiendum distenderunt, hostis crudelis me in terram prostratum vehementer opprimit, fovealque

Deferveat.] i. e. fervorem suum remittat. Cic. pro Cœlio, c. 18. *Cum adolescentiæ cupiditates deferbuissent.* L.

Ostende terris gloriæ jubar tuæ.] Observat celeberrimus Dacierius in Horat. IV. Od. 3. verbum *ostendere* sumtum esse de ceremoniis solennibus, quæ in pompis & ostentationibus fieri solebant. Eleganter itaque de supremo numine hoc verbo hîc utitur Buchananus. L.

7 Mens

7 Mens invicta malis, animi vigor integer, orbis
Te voce rector, te celebrabit lyrâ.
8 Eia age depositis mens expergiscere curis,
Et tu canora barbitos cum nabliis.
Ociùs auroræ quàm lucifer excitet ignes,
Aurora cantus quàm volucrum exsuscitet;
9 Te, pater alme, canam: populos tua facta per omnes,
Quàcunque tellus panditur, vates feram.
10 Nam tua siderei bonitas fastigia cœli,
Fidesque tractus nubium supervolat.
11 O Deus augustum nitido caput exsere cœlo,
Ostende terris gloriæ jubar tuæ.

mei cavernis excavatis viam insidiis observârunt; sed ipsi in fossas, ad me capiendum ductas, improvidi incident. 7. Mens calamitatibus insuperabilis, animique vis non debilitata, te, mi Deus, cantu & citharâ prædicabit. 8. Agedùm mens mea sollicitudinibus sopitis evigila, tuque cithara cum nablio dulciter sonans è somno excitare: Te priùs, sancte pater, cantu meo celebrabo, quàm stella Veneris lucem diei promat, crepusculumque matutinum aves ad canendum commoveat. 9. Ipseque futuri interpres & præco, res à te præclarè gestas ubique terrarum, & per omnes nationes proferam. 10. Tua enim clementia summâ cœli parte altior, constantiaque in stando promissis, eâ cœli regione, quà nubes extenduntur, celsior est. 11. Effer, Deus, è cœlo lucido caput sacrosanctum, *ut supra cœlos ipsos te residere testeris*, lumenque magnificentiæ tuæ hominibus terrarum incolis commonstra.

Mens invicta.] Steph. 1565 & 1566. Argent. Plant. *mens infracta.* RUD.
Barbitos.] Et *barbiton* instrumentum lyricum est, plectro solitum pulsari, inventum Terpandri, vel, ut alii volunt, Anacreontis. CHYTR.

PSAL. LVIII. CARM. GEN. 16.

David aulicos se apud Schaulem traducentes increpat, injustitiæ, improbitatis & pertinaciæ nomine, judicia Dei imprecans illis, ventura confirmat: piorum lætitiam, pacem, & salutem conjunctam gloriæ Dei prædicat.

QUi jura celso de solio datis,
Qui frena legum flectitis, en erit
De plebis ut caussis egenæ
Judicio statuatis æquo?

2 Quin mente pravâ nequitiam & dolos
Verſant, ſub umbra juſtitiæ tegunt
Injuriam; factis honeſti
Objiciunt ſpeciem pudendis.
3 Materna ab alvo flagitii viam
Senſim ſequuntur: perque ſuos gradus
Obliqua ſectandi libido
Cum teneris adoleſcit annis.
4, 5 Linguâ venenum peſtiferâ gerunt:
Aureſque claudunt conſiliis; velut
Obturat aures callida aſpis,
Quæ magicos metuit ſuſurros.
6 Confringe malas, ô Deus, impudens
Os comminutis contere dentibus:
Et rictibus ſævis hiantes
Hos inhibe catulos leonum.
7 Emiſſa fractâ cuſpide ſpicula
Intercidant, nec vulnera perferant:
Ipſique vaneſcant repentè,
Per bibulas velut unda arenas.
8 Senſim liqueſcant, tardigradus velut

Qui leges de alto tribunali veſtro, ô ſenatores, populo præſcribitis, eaſque arbitrio veſtro interpretamini; an unquam tempus erit, ut de pauperum controverſiis ſententiam ferentes, judicium juſtè pronuntietis? 2. Imò verò, *è contrario*, malitiam & fraudes animo pravo machinantur, ſub juſtitiæ nomine facta injuſta abſcondunt, facinoribus flagitioſis ſimulacrum virtutis prætexunt. 3. *Neque verò nunc primùm hoc factitant*; nam ab ipſis incunabulis ab omni juſtitia alieni, rationem patrandi ſcelera paulatim inſiſtunt, ſtudiumque injuſta ſequendi gradatim cum ætate creſcit. 4, 5. In lingua peſtilenti toxicum ferunt *à natura ipſa illis inſitum*; ad ſanas admonitiones, *quibus virus illud excutiant*, prorſus obſurdeſcunt, ut ſerpens cautus aures occludit, qui magicas incantationes formidat. 6. Contunde, Deus, horum maxillas, oſque inverecundum dentibus eliſis comminue, feroſque inſtar leonum homines ore crudeli prædæ cupidos, *ne innocentem vorent*, reprime. 7. Tela ab ipſis in juſtos miſſa, ferro dirupto in

---

Obturat aures callida aſpis.] Videſis Amamam in locum. L.

Tardigradus.] Sic Plautus in Amph. *gradum teſtitudineum* dixit. CHYTR.

Limax.] Propriè cochlea nuda eſt, ſeu domunculam ſuam non circumferens, quamvis Columella dixerit, *implicitus conchæ limax.* Scribit autem Geſnerus ex Alberto, quod limax ſale conſperſus liqueſcat, & in aquam viſcoſam convertatur. IDEM.

Acerbo funere deſerant,] Infantium immaturâ morte præreptorum funera

Li-

Limax: acerbo funere deferant
Vitale lumen, more fœtûs
Ante fuum pereuntis ortum.
9 Florentis ævi in limine, turbinis
Vis atra tollat progeniem, priùs
Quàm furculus fpinas tenellus
Exferat, & ftimulis acutis
10 Fœcunda latè brachia porrigat.
Juftique pœnæ vindicis exitum
Læti videbunt, impiique
Sub pedibus fluvium cruoris.
11 Vitæ bene actæ gens hominum fciet
Manere juftos præmia: at impios
Manere pœnas, arbitrumque
Effe Deum fciet orbis æquum.

medio itinere irrita cadant; nec ad infontem ufque plagam ferant: ipfique confeftim ad nihilum redigantur, velut aqua, per arenas liquorem imbibentes, diffolvitur. 8. Et tanquam teftudo tardè ingrediens paullatim diffluant; inftarque partus abortivi, antequam nafcatur intereuntis, lucem vitam fuftinentem morte immaturâ relinquant. 9. Violentia quoque venti obfcuri in turbinem furgentis, ftirpem omnem eorum in ipfo adolefcentiæ ingreffu priùs auferat, quàm ramus tener ftimulos exprimat; fpinifque furgentibus ramos fertiles fpatio longo diftendat. 10. Virique boni finem fupplicii judicis fcelera juftè punientis hilares fpectabunt; magnamque fanguinis impiorum copiam humi fufam læti confpicient. 11. Hominefque intelligent remunerationem vitæ per virtutem traductæ juftis futuram, fupplicia verò malis eventura, Deumque juftum mundi judicem effe cognofcent.

---

appellabantur *acerba.* Virg. Æn. VI. 427.

Infantumque animæ flentes in limine primo,
Quos dulcis vitæ expertes & ab ubere raptos
Abftulit atra dies, & funere *merfit* acerbo. L.

Quam furculus fpinas, &c.] Secutus videtur non Biblia Ebraica, fed Græca quam proximè ex lectione Symmachi, Πρὶν ἢ αὐξηθῶσιν αἱ ἄκανθαι ὑμῶν, ὥστε γένεσθαι ῥάμνον, ἔτι ζῶντα ὡς ὀλόξηρος λαίλαψ ἀρεῖ. Quemadmodum etiam Vulgat. & Vatabl. H.

PSAL. LIX. CARM. GEN. 10.

David ab administris Schaulis circumventus, liberationem à Deo petit, fidei, innocentiæ suæ, ac hostium improbitatis nomine, quâ descriptâ, illis imprecatur, quod ad gloriam Dei futurum erat, & se Dei laudes grato animo prædicaturum profitetur.

AB hostis inclementia
Me rector orbis assere:
Defende vim crudeliter
Me semper oppugnantium.
2 Ab improbis me protege
Lætis cruore innoxio,
4,4 Meæ saluti per dolum
Qui cæca tendunt retia.
Ultro immerentis in caput
Consilia cuncta conferunt:
5 Exsurge, teque pessimis
Fer obviam conatibus.
O arbiter mortalium,
Et agminum cœlestium,
Favore semper qui pios
Peculiari amplecteris,
Exsurge, pœnis impias
Compesce gentes: perfidis
Neu parce, qui sibi favent
Nefanda quum patraverint.

Ab inimico crudeli, rex universitatis rerum, me eripe, adversusque me animo truculento pugnantium violentiam prohibe. 2. A malis me defende, qui sanguine innocentium gaudent, 3, 4. Vitæque meæ callidè & occultè fraudes parant: nam adversùs meam innoxii nullique culpæ affinis salutem omnes machinationes commoliuntur. 5. Erige te, malisque eorum consiliis teipsum oppone; erige te, judex hominum & spirituum cœlicolarum, qui bonos amore singulari semper prosequeris, & profanos religionis adversarios suppliciis cohibe; ab infidis manum ne abstine, qui se magni æstimant, cùm nequissima quæque admiserint. 6. A sole

---

Defende vim.] i. e. averte vel propulsato. Quo sensu utuntur Cicero, Virgilius, Cæsar, Horatius, aliique. L.

6 A ſole Eoo' ad Heſperum
Perambulabunt compita,
7 Et inſtar oblatrantium
Canum feroces obſtrepent.
Nihil niſi merum crepant
Ferrum, cruorem, vulnera :
Et quæ loquuntur propalam,
8 Clam poſſe rentur obrui.
Meæ ſalutis tu Deus
Tutela præſens, irritas
Ridebis iras, & tuâ
Me dexterâ tueberis.
9 Tu robur es meum, meæ
Vires, & arx fiduciæ:
Ergo quieto pectore
Exſpecto ſpe tui auxilî.
10 Diſcrimina imminentia
Ope antevertes : & malis
Fractâ hoſtium ſuperbiâ,
Læto fruar ſpectaculo.
11 Ne prorſus impios tamen
Unâ ruinâ elimina,
Oblivioſo ne pii
Torpore recta negligant:
Sed error illos diſſipet
Vagos per orbis ultimas

oriente ad ejus occaſum uſque me obſervaturi per vias incedent, 7. Elatique obloquentur, more canum prætereuntes latratu inceſſentium: *toti autem in me intercipiendum intenti*, nihil aliud quàm arma, ſanguinem & plagas loquuntur; quæque coram omnibus proferunt, exiſtimant poſſe occultè celari. 8. Tu verò, Jehova, vitæ meæ cuſtos ſemper paratus, iras hoſtium vanas contemnes, meque manu tuâ defendes. 9. Tu enim firmamentum es meum, mea potentia, & munimentum, cui confido; idcirco animo tranquillo te præſtolor, opis tuæ exſpectatione fultus. 10. Pericula impendentia auxilio tuo prævenies; cumque inimicorum inſolentia calamitatibus debilitata fuerit, inde lætitiam capiam, hilariterque id aſpiciam. 11. Noli tamen penitus malos omnes ad unum ſimul exſtingue-

---

Et inſtar oblatrantium.] And. Hartus, anno 1621. *Et inſtar oberrantium*: at metrum repugnat. Rud.

Tu robur es meum.] Hi quatuor verſus deſunt in utraque editione Stephanorum, anno 1565, & 1566. Plant. Argent. & Rob. Steph. 1575. Idem.

Oras: tuâque dexterâ
Semen piorum protege.
12, 13, Ob oris arrogantiam,
Virusque linguæ noxium,
Mendacia & perjuria,
Consume semen impium:
Evelle stirpe ab ultima
Justi furoris impetu,
Ut nôrit orbis ultimus
Deum bonorum vindicem.
14 A sole Eoo ad Hesperum
Perambulabunt compita,
Et instar oblatrantium
Canum procaces obstrepent.
15 Passim vagati, pauperem
Victum ut parent, sub vesperum
Serum petant cubilia,
Victûs egentes pauperis.
16 Ego interim Deum canam,
Fortem, bonumque in asperis
Rebus suorum vindicem,
Fidumque propugnaculum.
17 Deum canam, qui robore
Me fulcit, auget viribus,
Benignitate sublevat,
Tuetur arx ut æenea.

re, ne viri boni judicium tuum in illos vel non animadvertentes, vel obliti, desidiâ per oblivionem obortâ, virtutem non curent; sed vagus discursus eos per extremas mundi partes disjectos dispergat, eâdemque potentiâ tuâ piorum sobolem defende. 12, 13. Ob verborum superbiam, & sermonis maledicentiam perniciosam, ob falsiloquia, falsòque usurpatum Dei nomen, stirpem impiorum destrue; omnesque ad unum vi iræ meritæ penitus erue, ut extremæ mundi partes sciant Deum justorum ultorem esse, *& istiusmodi exemplo pii erudiantur.* 14. A sole oriente ad ejus occasum usque me observaturi per vias incedent, elatique obloquentur more canum prætereuntes latratu incessentium. 15. Ubi passim erraverint, ut victum tenuem quærant, multa de nocte cubitum eant, cibi tenuis indigentes. 16. Interea autem, *dum impii egebunt,* Deum potentem, suisque munificum prædicabo, & in rebus difficilibus justorum causæ ultorem ac defensorem non fallacem cantabo. 17. Deum cantu celebrabo, qui me potentiâ suâ confirmat, qui vires meas auget, qui bonitate suâ me sustinet, & tanquam turris firma communit.

Tuetur arx ut ænea.] In quatuor Stephanorum editionibus, Plantinianâ, Argentoratensi, & Tho. Vautrollerii, Lond. 1580. legitur, *tuetur ut arx ænea*: at metro repugnante. RUD.

PSAL.

PSAL. LX. CARM. GEN. 2.

David Syrorum exercitu cæso, Deum contra Edomæos implorat, de prioribus Judæorum calamitatibus expostulans; & promissis Dei, operibusque expensis, ac fide confirmatâ, exercitum ad strenuè agendum hortatur, fretum promissionibus Dei.

SAncte parens, nostris vitiis offensus, abactos
Pressosque duris dissipâsti nos malis:
Placatus mitisque veni, jamque immemor iræ
Salutis auctor ad tuos revertere.
2 Omnis ager rimis te concutiente dehiscit:
Committe rimas, refice quassatum solum.
3 Dura tuæ genti spectacula ferre dedisti
Inebriatæ poculo formidinis:
4 At trepidos tandemque animi miseratus egenos,
Signum salutis efferes: qui te colunt,
Veridicis freti oraclis, formidine mersum
Erigere rursus audeant ut verticem:
5 Eripiasque tuos gelidi formidine lethi
Præsens, & opifer invocantes audias.

Tu peccatis nostris, pater, meritò iratus, nos à te abjectos, & calamitatibus asperis oneratos dispersisti; pristinum favorem tuum lenis nobis restitue, & indignationis adversùs nos accensæ oblitus ad populum tibi peculiarem, servator, redi. 2. Cuncta regio, te indignante, & quasi terram, quam colimus, commovente, sese in fissuras aperit; terræ fissuras conjunge, eamque labefactam recrea. q. d. *populum terram hanc habitantem, irâ tuâ in eum accensâ sic externis bellis exagitaveras, & civilibus discordiis inter se divisum vexaveras, ut jam desolata & deformis tota terræ facies videretur. Tu verò bellis sublatis, populum pacatum & unanimem redde, & in pristinum statum restitue.* 3. Effecisti ut gens tua terrore horrendo expleta, res visu molestas & injucundas cerneret. 4. At tu timidos, animumque despondentes misericordiâ prosequens, *tandem te nobis amicum ostendes*, sublato vexillo salutem nobis promittente; ut, qui te venerantur, tuis responsis veris confisi, in animum inducant, caput priùs ob timorem depressum denuò attollere; 5. *Sibique persuadeant fore*, ut tuos interea timore mortis frigus inducentis propitius liberes; teque rogantes, ad au-

---

Sancte parens, nostris vitiis offensus.] Hor. I. Od. 2. *Neve te nostris vitiis iniquum ocior aura tollat.* De constructione sententiæ, vid. Ruddimanni Gram. Part. II. p. 11, L.

Eripiasque tuos gelidi formidine lethi.] Forte legendum *è formidine:* secus enim *eripio* dativum ferè postulat. RUD. Habuit forte auctores suos Bu-

6 Audiit, ex adytoque Deus flammantis olympi
Vocem rependit gaudii prænuntiam.
En tibi frugiferos Sichimæ dispertiar agros:
Vallem Sucothi metiar decempedâ.
7 Nonne mihi parent Jacobi pignora, quisquis
Vel pecore tondet arva, vel vomere secat?
8 Oppida sub pedibus Syriæ calcabo superbæ,
Moabum, Idumen, & Palæstinas domos.
9 Quis mihi pandet iter munitas ductor ad arces?
Muros Idumes divitis quis diruet?

xilium ferendum promtus, exaudias. 6. *Id autem sic futurum ambiguum non est*, imò Deus nos jam auscultavit, eque penetrali cœli stellantis lætitiam promittens, responsum hoc reddidit: Ecce tibi fertile solum urbis Sichem dividam, planaque Sucothi virgâ decempedali distribuam. 7. Nonne posteri Jacobi dicto sunt audientes mihi, quicunque eorum vel pecuarius pastor est, vel aratro terram perstringit? 8. Urbes Syriæ opulentæ in ditionem imperii mei redigam, Moabumque Arabiæ, Idu-

chananus; nam dativum & ablativum infinitis aliis verbis promiscuè adjungi, quia ipsi casus fere iidem habebantur, noverat. Sic *vindicare metu, periculis.* de quibus ad Vellej. Pater. II. 28. *Servari periculis.* Idem cap 82. *eripere domo* apud Terent. Adelph. II. I. pro ex domo, ablativo in casu potest esse positum: nec ignoravit Buchananus cum dativo construi hoc verbum, ut patet ex Psal. LXXI. sed usus est poëticâ licentiâ, & variavit aliquoties, ut Psal. CXIX. in Coph. *Fauce mortis eripe.* Sic Psal. CXVI, *erutus morti* dixit pro *morte*, & idem Psal. XLI. & CXXI. *è periclis eruet.* BURM. Imò non *forte* sed *certè*, potuit Burmannus dicere; quod ex Terentio ipse quidem adducit, incertum est, cum *domo* non minus dativi, quam ablativi casûs sit. At certa & indubitata illa, Virg. Æn. IV. 579. *Vaginâque eripit ensem fulmineum.* Et Ovid. Met. XIII. 344. *suâque eripere æde Deam.* Quare hanc meam annotationem pro indicta habere velim. RUD. Sic etiam alibi, Virg. Æn. VI. 260.--*vaginâque eripe ferrum.* Vide ipsius celeb. viri Gram. P. II. p. 166. ubi alia etiam loca adducit ex Ovidio. L.

Idumes divitis.] Idumæa palmis abundabat; ideo *dives* hic dicitur, sic apud Lucanum, lib. III. 216.

------ *& arbusto palmarum* dives Idume.

Virg. Geo, III. 12. *Primus* Idumæas *referam tibi, Mantua*, palmas.
Buchananus infrà Psal. LXXXIII. vocat *palmiferam*, sic quoque Silius Ital. quem imitatur, lib. III. 600,

Palmiferamque *senex bello domitabit* Idumen. L.

Nostris præibas dux, ut antè, exercitus.] *Præire alicui*, pro *præcedere aliquem*, sæpè occurrit apud optimos scriptores: raro autem inveniuntur exempla hoc sensu post *præeo* cum accusativo. Possumus dicere, *præstare, præcellere, præcedere, prævertere, alicui* vel *aliquem*, sed *præire alicui* tantummodo, ut ex Vossio docet novæ methodi auctor. Boëthius quidem de Consol. lib. III. pros. 8. dixit *præire cæteros honore*, & *præire tigres velocitate*, quod tamen

10 Quis

10 Quis? nisi tu nostræ gentis, Deus unice, tutor,
Qui nos premendos hostibus reliqueras,
Offensus vitiis pravis; nec in arma ruentes
Nostros præibas dux, ut antè, exercitus.
11 Nunc pater auxilium rebus bonus adfer in arctis:
Humana fallax credulos spes decipit.

mæam & Palestinam Syriæ regiones mihi subjiciam. 9. Quis imperator ad munimenta hostium viam mihi aperiet? Quis mœnia Idumes urbis Syriæ opibus florentis evertet? 10. Quis alius à te, Jehova, nostræ nationis defensore, qui peccatis nostris iratus, nos inimicis opprimendos deserueras, nec agmina nostra ad bellum euntia præcedebas, uti antè solebas? 11. Fer nunc opem, pater clemens, nobis in temporum angustias adductis: spes ex hominibus pendens falsa, facile credentes fallit: 12. At

---

Ruddimannus, Gram. P. II. p. 141. non temerè imitandum pronuntiat. Plinius quoque lib. XXVIII. c. 2. hæc habet verba, *Vidimusque certis precationibus obsecrâsse summos magistratus: & ne quid verborum prætereatur, aut præposterum dicatur, de scripto* præire aliquem. Sed *aliquem* ibi est accusativi casûs, ut monet Harduinus in locum, ante *præire*, quod hic capitur pro *recitare*; nam *præire*, addit idem Vir Cl. *Non regit admittitve accusativum post se. Præire verba alicui*, sæpè dixit Livius (Vid. & Sueton. Claud. cap. 22.) sicuti ipse Buchananus illum imitatus, Hist. lib. VII. cap. 31. *qui non modò ipse jurârat, sed ceteris etiam proceribus verba præierat.* Sed hoc eodem sensu dicitur; vid. infra Chytræum ad Psal. LXXI. Quidam forte velint sententiam, quam etiam reperies Psal. CVIII. ita ordinandam, *Nec ut dux præibas ante nostros exercitus ruentes in arma.* Verum falluntur illi. Ruddimannus enim rectè distinxit sententiam, uti ante eum fecerat Chytræus, idque ad mentem optimarum editionum, in quibus *antè* notatur tanquam adverbium; in Bezæ nimirùm editione, Morgiis 1581, qui etiam simili ferè modo hunc locum & ipse reddidit, nisi quòd *præire* dativo junxerit,

Nempe tu Deus, ille qui repulsis
Nuper *desieras præire nobis.*

Eodem quoque modo *antè* accentu gravi notatur in Salmuriensi editione. Sic etiam Julius edidit, & sic Buchananum intellexit, *Nec*, inquit, *agmina nostra ad bellum euntia præcedebas, uti* antè *solebas.* Buchananum regis illius vatis verbis *ut antè* rectè adjecisse, patet ex simili planè locutione in Psal. XLIV. ad quem, in interptetatione hujus loci, remittit nos Vatablus;

Nec prodis ante nostra ductor agmina
Qualis solebas antea.

Utitur Buchananus eâdem constructione alibi, in significatione non multum diversa, Psal. XXXIII.

Sæpe spem fallit præeuntis euros
Bellatoris equi fuga.

Ad imitationem, ut videtur, Virgilii Æn. I. 321.

------- *Volucremque fugâ* prævertitur Hebrum,

Vel potiùs *Eurum*, ut volunt Huetius, Ruæus, Trappius, aliique. Sic infra Psal. CV. *Ac, Deo fovente, lætâ stirpe sic restoruit*,

12 Te

12 Te duce, victrici decorati tempora lauro,
Pedibus prememus hostis arrogantiam.

nos te ductore capita alta gerentes, & coronâ è lauro victoriæ indice ornata, hostes superbientes conculcabimus.

Viribus brevi ut præiret *inquilinus* incolas.

Non aliter igitur in hac constructione defendi posse videtur Buchananus, quàm quòd nobilis illius Christiani Poëtæ Boethii loca modò memorata respexerit. L.

PSAL. LXI. Carm. Gen. 15.

David rex in extremam regionem pulsus, auxilium Dei implorat antè acceptorum beneficiorum nomine; regnum Christi promoveri petit, deinde gratum animum pollicetur Deo.

AUdi vocantem me bonus, & meis
Intentus aurem da precibus, Deus.
2 Projectus oris orbis in ultimis,
Ad te recurram rebus in asperis.
Me siste rupis culmine in arduo
3 Procul periclis: semper enim tui
Spe fretus, hostis tutus ab impetu,
Munitæ ut arcis præsidio fui.
4 Tentorio fac semper ut in tuo
Degam, sub alis protegar & tuis:
5 Qui lenis aurem das precibus meis,
Qui vota lætum ducis ad exitum.
Frenare sceptris te metuentium
6 Hereditatem das mihi: regiæ
Tu longa vitæ tempora porrigens

Accipe benignus meas te, Jehova, orantis preces, measque calamitates magnas & multiplices attentè aspiciens orationem audi. 2. Etsi in extremis mundi partibus *procul à sanctuario tuo* contemtus degam, in rebus tamen adversis ad te refugiam: statue me in summo montis tui fastigio longè à periculis subtractum. 3. Semper enim exspectatione opis à te ferendæ confisus, ab hostis insultu, ut in munimento arcis adversùs pericula paratæ, satis munitus fui. 4. Fac ut apud te semper in tabernaculo tuo, *à quo nunc procul absum*, habitem, ut sub alarum tuarum tutela defensus, ibi conquiescam: 5. Qui preces meas placabilis audis, petitionesque ad finem jucundum perducis. Tu solus facis ut regionem te colentium imperio regam. 6. Tu meæ vitæ spatium, *quem regem designâsti*, prorogatum

Nectes

Nectes peractis secula seculis.
7 Securus ut te perpetuò colat
Rex, liberalem porrige dexteram
Fortuna in omni: quâque soles fide
Fac ut fruatur pollicitis tuis.
8 Ac tum periclis liber ab asperis,
Te voce, dulci te citharâ canam,
Pacti tenacem, & munificum tuis;
Et vota ad aras perpetuò feram.

extendens, annis præteritis annos multos adjicies. 7. Ut autem rex te semper intrepidè veneretur, manum munificam tam in rebus prosperis quàm adversis extensam admove; quâque consuevisti constantiâ, fac ut ex promissis tuis, *quibus ita nititur*, fructum & voluptatem percipiat. 8. Tum à discriminibus imminentibus liberatus, *patriæque redditus*, ore, lyrâque jucundâ te prædicabo, & in promissis constantem, tuisque liberalem celebrabo, tuasque ad aras sacrificia votiva afferam.

PSAL. LXII. CARM. GEN. 3.

David oppressus fiduciam suam in Deum prædicat: hostes reprehendit, seipsum & Ecclesiam exemplo suo confirmat, omnesque à fiducia rerum humanarum ad Deum revocat, & confirmat auctoritate verbi ejus.

MEns acquiescit unicè mea in Deo:
2 Hinc spes salutis, arduis
In rebus arx hæc: tutus hoc munimine
Nullum tremiscam ad impetum.
3 Quousque tectis fraudibus subvertere
Innoxium tentabitis?
Pœnas daturi mox & ipsi, improvidi
Jamjam imminentis exitûs,
Proni in ruinam incumbitis, ceu mœnia
Saxis solutis putria:

Quomodocunque res cadent, animus tamen meus in Dei fiducia acquiescens tranquillus est: 2. A Deo incolumitatis meæ exspectatio est, ille meum in rebus adversis propugnaculum est; hoc ego præsidio tectus, ad nullam hostis impressionem *me corruiturum* metuam. 3. Quousque ergo dolis occultis innocentem subruere conabimini? Vos etiam ipsi jam supplicia luituri, nec finem impendentem prospicientes, proclives in præsidium quoque ruiturum *& fragile* inclinatis, veluti in muros vetustate ruinosos sa-

4 Et

4 Et interim omnes corporiſque & ingenî
Vires eò contenditis:
Vobis placetis fabulis vanis, gradu
Turbetis impii ut pium.
Clam devovetis corde tacito, propalam
Laudatis ore ſubdolo.
5 At tu acquieſce mens mea in Deo tamen:
6 Hinc ſpes ſalutis, arduis
In rebus arx hæc; tutus hoc munimine
Nullum tremiſcam ad impetum.
7 Spes inde vitæ & gloriæ pendet meæ,
Et roboris fiducia.
8 Quocunque cœli gens colis ſub ſidere,
Huic crede rem, ſobolem, domum;
Omnes ad illum mentis ægritudines,
Et læta defer & refer:
Semperque præſens numen ejus omnibus
Adeſſe cœptis ſenties.
9 Ventoſa regum & principum potentia
Eſt vanitate vanior,
Adeoque fumo levior: ut ſi principum
Hac lance vires omnium,
Inanitatem hac colloces, cunctis ſimul
Inanitas præponderet.
10 Ne firma ſpera parta per vim, ne nimis

xis calce non benè cohærentibus. 4. Omneque interea robur corporis & animi ad id unum applicatis, *ut me perdatis*: prudentiam veſtram, figmentis falſis innixi, magni facitis, vos ut exſecrandi pium de ſtatu ſuo depellatis, meque taciti exſecramini, oratione autem fraudulentâ bona de me aperte loquimini. 5. At tu nihilominùs, anime mi, in Dei fiducia acquieſcens, tranquillus eſto. 6. A Deo incolumitatis meæ exſpectatio eſt, ille in rebus adverſis propugnaculum meum eſt; hoc præſidio ſatis tectus, ad nullam hoſtis impreſſionem *me corruiturum* metuam. 7. *Tametſi ab omnibus ſim deſertus*, à Deo tamen vivendi exſpectatio, ſpes ſplendoris & fortitudinis meæ promanat. 8. Vos autem populi ſub quacunque cœli parte habitatis, Deo fortunas, liberos, & familiam veſtram committite; omnes animi veſtri moleſtias, omnemque mentis lætitiam illi nuntiate; *deque rebus omnibus illum unum* conſulite, cujus potentiam conſiliis omnibus ſuſceptis, omnibus horis propitiam eſſe cognoſcetis. 9. Leves potentium omnium opes ſunt, ipsâque vanitate & nihilo magis fluxæ, ponderiſque minoris quàm fumus leviſſimus; ut ſi in altera ſtateræ parte potentiam magnatum omnium ponas, in altera verò ſtatera nihilum & vanitatem ipſam, vanitas nihilumque majoris ſit ponderis cun-

Confide

Confide ſtultis viribus.
Opes abundant affluenter? ne bonis
Da rebus animum credulum.
11, 12 Semel eſt profeſſus, nec ſemel tantùm Deum
Id profitentem audivimus,
Se poſſe ſolum cuncta, ſe ſolum bonum,
Et arbitrum rerum unicum;
Bonis benignum ſemper & placabilem,
Maliſque formidabilem.

ctis viribus principum conjunctis. 10. Ne exſpecta ut ſint ſtabilia quæ violentiâ quæſita ſunt, ne ſpem nimiam ponas in robore tuo inani: ſi opes copioſæ tibi ſuppeditentur, noli mentem facile credentem, & inani ſpe deceptam, rebus proſperis & divitiis adjicere. 11, 12. Deus enim palam verbis & rerum eventu teſtatus eſt, eumque id dicentem ſæpe auſcultavimus, ſeſe unum rerum omnium poteſtatem habere, ſeſe unum æquum eſſe, omnia in arbitrio ſuo habentem, ſeque fore juſtitiæ ſtudioſis perpetuò patrem liberalem & exorabilem, ſceleratis vero judicem ſemper metuendum.

Opes abundant affluenter?] Ita hæc pars ſententiæ interpungitur in prima Stephanorum fratrum editione, Argentorat. & Ruddimanniana; in Plantiniana autem & aliis ferè omnibus notatur tantum inciſo poſt *affluenter*. Sed quum omnes codices *abundant* habeant, non *abundent*, rectius cum puncto interrogationis, nam apud LXX. redditur, Πλȣτος ἐὰν ῥέῃ, & in vulgata, *divitiæ ſi affluant*, & ita Buchananum intellexit Julius, quamvis locum non ut debuit diſtinxerit. L.

PSAL. LXIII. Carm. Gen. 18.

David exſul deſiderium ſuum reviſendæ gloriæ aſpectabilis Dei in Eccleſia exponit, ſeipſum præſente Dei gratiâ conſolatur, & inimicorum ſuorum exitium prædicat, ac lætitiam ſuam.

DEus, ſalutis auctor & cuſtos meæ,
Te veneror roſeus quum fugat aſtra dies.
Te mens anhelat, membra ſitiunt languida,
Terra velut pluvias arida quærit aquas.
2 Quamvis arenas aridas æſtu colam,

Te, Jehova, incolumitatis meæ cauſa & conſervator, adoro, cùm mane rubens ſtellas evaneſcere facit; *licet jam ædis tuæ conſpectu caream*, animus tamen te vehementer deſiderat, corpuſque effœtum ſic te magnopere exoptat, ut terra ſicca imbres pluvios expetit. 2. Tametſi etiam ſo-

Præ-

Præſentem Dominum mens videt uſque meum;
Non aliter adyta arcana quàm ſi conſpicer,
Numinis adſervant quæ monumenta tui.
3 Nec dulcis æquè eſt vita quàm benignitas,
Quâ vitam munis proſequeriſque meam.
Ergo remotis diſſitus quamvis locis,
Præſidio tutus te celebrabo tuo:
4 Tui ſonabunt nominis præconia,
Quæ dederis vitæ tempora cunque meæ.
5 Nec victus æquè recreat corpus, tua
Excitat ut mentem laus celebrata meam.
6 Tu nocte carmen, mane tu carmen mihi es:
7 Tu trepido præſens fers mihi ſemper opem.
Securus alis conquieſco ſub tuis;
Teque procul curis & tua facta canam.
8 Te quærit animus, te colit, te deperit:
Tu validâ fulcis me, pater alme, manu.
9 At qui laborant per nefas me perdere,
Conſiliis pravis digna ruina premet.
10 Ferro profundent ſpiritum nefarium;
Membra dabunt avidis dilanianda lupis.

lum hoc calore nimio infœcundum habitem; animus tamen Dei recordatus, eum mihi propitium ſemper perſpicit; non ſecus ac ſi oculis hiſce templi tui penetrale cernam, quod a cultum tuum, pignus & memoriam divinitatis tuæ cuſtodit. 3. Nec vita mihi æquè jucunda eſt, quàm liberalitas tua, quâ me tueris, quâque in me aſſiduè uteris: ergo licet regionibus longinquis ab æde tua disjunctus ſim, tuo tamen auxilio in his munitus te prædicabo: 4. Quodcunque etiam ſpatium vitæ meæ tribueris, illud laudes tuas cantabit. 5. Nec cibus ita corpus famelicum ſolatur & reficit, ut gloriæ tuæ commemoratio vires animo *ægro* tribuit 6. Te tempore nocturno, *beneficia tua meditans*, laudo; te quoque in ortu diei, *opem tuam toties expertus*, laudibus orno. 7. Tu mihi perturbato ad opitulandum præſtò es: ego curarum liber in tua tutela, quaſi alarum umbrâ acquieſco, teque cum rebus à tè geſtis animo quieto exſultans celebrabo. 8. *Et quamvis corpore quidem procul ab æde tua diſſitus ſim*; mens *tamen* mea te deſiderat, te veneratur, teque ſummoperè concupit: tu enim pater mihi omnia alens, robore interiore me ſuſtentas. 9. Sed qui per ſummum ſcelus me proſtratum exſtinguere contendunt, exitium malis eorum cogitationibus meritum eos torquebit; 10. Armiſque violenter occiſi animam ſceleratam edent, corpuſque lupis ſanguinem ſi-

Eſt vita.] Contra metri legem, in quatuor Stephanorum edit. Plant. & Argent. legitur, *vita eſt.* Rud.

11 Rex

11 Rex lætus autem vindicem agnoſcet Deum,
Et quicunque Dei numina rite colunt:
Metu ſtupentes conticeſcent impii,
Spe ſtolidâ fluxis qui tumuere bonis.

tientibus lacerandum tribuent. 11. At rex ille, *cui regnum in populum tuum permiſiſti*, hilaris Deum ultorem confitebitur, & quicunque Deum ſacris legitimis venerantur: impii verò, qui bonis fragilibus vanâ exſpectatione ſuperbiebant, præ timore torpentes *ore obſtructo* obmuteſcent.

PSAL. LXIV. CARM. GEN. 8.

David Deum implorans ſalutem petit: de adverſariorum violentia & fraude conqueritur: hinc fide confirmatus, excidium improborum divinitùs eventurum, & bonorum pacem prænuntiat.

AUdi, ſancte parens, non tetricus preces
Te poſcentis opem rebus in aſperis:
Et fallacis ab hoſtis
Vitam fraudibus eripe.
2 Pravorum tacitis factio me dolis
Oppugnat, trucibus conſiliis fremunt,
Conſpirantque ſceleſti;
Tu me dux bonus eripe.
3 Linguas ceu gladios exacuunt ſuas:
Oris peſtiferi verba nefaria
Intentant, medicata
Tanquam ſpicula toxico;
4 Ut rectos animi ex inſidiis petant;

Orationem meam, pater, impietatis & impuritatis oſor & punitor, in rebus difficilibus auxilium abs te petentis propitius accipe; meque ab occultis inimici fraudulenti machinationibus libera. 2. Malorum conſpiratio technis & inſidiis clandeſtinis adversùm me pugnat, ſcelerati propoſito truculento vehementer indignantur, inque me malum meditantur; tu meorum conſiliorum rector, favens & propitius me libera. 3. Ad maledicendum linguas velut enſes contra me apparant; orationem oris peſtilentis, tanquam tela veneno infecta, adversùs me tendunt; 4. Ut juſtos ex loco occulto invadentes ſaucient, nihilque ſibi metuentes, ma-

Linguas ſeu gladios exacuunt ſuas.] Ita quinque è libris meis exhibent; reliquis omnibus *ſuos* editum eſt. RUD.

Medicata ſpicula toxico.] Sic Silius, lib. VII. 453, *tela medicata veneno*, dixit. L.

Et

Et fecuri avidâ mente coquunt nefas:
Nec quenquam malefacti
Formidant fore vindicem.
5 Defignant animis horrificum fcelus,
Et fævo laqueos confilio parant:
Inter feque loquuntur,
Nemo confcius hæc fciet.
6 Cor, mens, ingenium, confilium, labor,
Huc tendunt, facies ut fcelerum novas
Et fraudum meditentur:
Hoc unum ftudium fuit.
7 Aft illos fubiti cufpide fpiculi
Incautos feriet magna Dei manus,
Et lethalia certâ
Figet vulnera dexterâ.
8 Spectantes gelidus corripiet timor,
Auctori exitium quum videant fuæ
Dirum immittere linguæ
Virofæ mala toxica.
9 Gens humana tuæ robora dexteræ
Agnofcet, meritis laudibus efferet;
Et mirabitur altæ
Lumen perfpicientiæ.

gno ftudio nefas excogitant, nec ullum *Deum aut hominem* fceleris ultorem futurum verentur. 5. Intra fe facinus nefarium & terribile meditantur, propofitoque crudeli dolo mihi comparant, aliufque alii dicit, Nemo confiliorum particeps hæc intelliget. 6. Cogitatio, animus, folertia, propofitum, follicitudo eorum eò fpectant, ut inufitatas maleficiorum & fallaciæ formas *perveftigantes* excogitent, hæc fola eorum voluntas fuit. 7. At immenfa Dei potentia eos imprudentes teli improvifi acumine percutiet, plagamque mortiferam manu non errante illis incutiet. 8. Metus autem frigus inducens fpectatores invadet, cùm cernent perniciofa linguæ peftiferæ venena, cladem divinitùs illatam ei importare, qui illa excogitavit. 9. Homines verò potentiam tuam *in maledicentia punienda* intelligent, dignâque commendatione eandem extollent, ac manifeftam tuæ pruden-

---

Facies novas fcelerum.] *Meditari novas facies fcelerum*, eft novos modos & vias, & quafi formas fcelerum & fraudum excogitare. Ut enim Gellius, lib. 13. c. 28. inquit: *Non folum in hominum corporibus, fed etiam in rerum cujufque modi aliarum* facies *dicitur. Nam montis & cœli, & maris* facies, *fi tempeftivè dicatur, probè dicitur.* CHYTR.

Perfpicientiæ.] Ciceroni ufurpata pro quadam *folertia*, qui ipfe 1. Offic. *Perfpicientiam veri folertiamque* conjunxit. IDEM.

10 Jufti

10 Justi spes animos eriget, & Dei
Tutus præsidio lætitiâ fremet:
Et gaudentia corda
Vero simplice gestient.

tiæ profundæ vim obstupescent. 10. Mentem autem justi melioris conditionis exspectatio consolabitur, isque Dei auxilio securus præ gaudio g et, animique veritate nudâ gaud um vehementi lætitiâ exsultabun

PSAL. LXV. Carm. Gen. 5.

David laudem Dei prædicat, tum propter spirituales benedictiones cum Ecclesia communicatas, tum propter temporarias, universè in orbem terrarum, sed maximè in habitationem populi sui è cœlo diffusas.

TE manent laudes, Deus, in Sione:
Hic tibi castis operata sacris
Vota gens solvet tua, victimisque
Imbuet aras.
2 Quique tam præsens tibi supplicantûm
Exitus votis tribuas secundos,
Te petent gentes sub utroque mundi
Axe jacentes.
3 Nostra nunc justis scelerata facta
Nos premunt pœnis: facilis querelis
Tu tamen flecti, mala servitutis
Vincula franges.
4 O quater, plusquam quater ô beatos,
Quos leges, lectos facies amicos:

Celebratio nominis tui, Jehova, futura est tibi Hierosolymæ *cum silentio te loquentem auscultantis*; gens ibi peculiaris tibi, in puris religionis ritibus diligenter occupata, dona tibi promissa reddet, victimarumque sanguine altaria madefaciet. 2. Populique sub utroque mundi hemisphærio degentes, ad te accurrent, quippe qui admodùm propitius precibus te colentium, finem prosperum constituas. 3. Peccata nostra nunc merito supplicio nos exercent: tu tamen querimoniis nostris exorabilis, ea, quæ nos servos tuos detinent, impedimenta rumpes. 4. O sæpius &

Operata.] *Operari* & *facere* in Latina lingua sæpe idem significant, quod *sacra facere.* Virg. *Cum faciam vitulâ.* Item, *Lætis operatus in herbis.* Hinc Nonius, *Operari, est religiosè & cum summa veneratione sacrificiis litare. &c.* Chytr.

Ut colant puri tibi dedicati
Atria templi.
Illa lux felix, cumulata cunctis
Lux bonis, pectus ſatiabit ægrum
Gaudio, quæ nos reduces ſacrata
Siſtet in æde.
5 Annues noſtris facilis querelis,
Finium terræ Deus ultimorum
Spes, & extremas maris ambientis
Gurgite terras.
Tum ſtupor mentes quatiet tuentûm,
O Deus noſtræ columen ſalutis,
Te malis durum, miſeris benignum,
Omnibus æquum.
6 Tu potens rerum, validiſque pollens
Viribus, firmas ſtabili catenâ
Montium tractus, jugaque inquietis
Tunſa procellis.
7 Tu maris nigris agitata ventis
Terga componis: cohibes rebelles
Gentium motus, placidâque mutas
Pace tumultus.
8 Ultimi rerum tua ſigna nôrunt
Et pavent fines, quoties coruſcis

multùm felices, quos tu eliges, electoſque in amicitiam tuam recipies; ut à ſceleribus purgati, & in album domeſticorum tuorum relati, ædem tibi ſacratam habitent. Illa dies beata, dies illa omnibus bonis plena, mentem anxiam lætitiâ explebit, quæ nos ab exſilio reverſos in tuo templo ſancto ſtatuet. 5. Tu ſpes gentium ultimas terras habitantium, ſpeſque maris ultimi, terræ fines aquis circundantis, noſtris precibus exorabilis conſenties: tum admiratio, incolumitatis noſtræ conſervator, percellet animos agnoſcentium te injuſtis difficilem, oppreſſis liberalem, & adversùs omnes juſtum eſſe. 6. Tu Rex etiam rerum omnium poteſtatem habens, magnâque valens potentiâ, montium ſpatia latè porrecta vinculis firmis ligas, eorumque cacumina tempeſtatibus omnia turbantibus perculſa confirmas. 7. Tu faciem maris commotam ventis tenebras inducentibus tranquillas; hominumque rebellantium tumultus compeſcis,

Tu maris terga componis.] Tergum & dorſum ſæpe uſurpant poëtæ, quum de maris loquantur ſuperficie; & verbum *compono* additur eleganter, utpote quod ſignificet cum cura ponere, & ita ornare, ut nihil ſit quod offendat, vel horreat. L.

Et pavent.] Steph. 1565, 1566, & 1575. item Plant. & Argent. *Et colent.* Rud.

Turgi-

Turgidum flammis fremuit sonoro
Murmure cœlum.
Quique Phœbæos habitant ad ortus,
Et quibus serâ face Phœbus undas
Tingit, auctorem te hilares fatentur
Lucis & umbræ.
9 Tu solum terræ sitientis imbrem
Lætus invisis, gravidæque nubis
De sinu fundis genitale pigros
Semen in agros.
Alveus pleno tibi semper amne
Turgidus lætâ novat arva fruge,
Floribus campos, nemorum virentes
Fronde recessus.
10 Rore tu leni sola contumacis
Maceras terræ, subigisque glebas:
Ebrios sulcos viridante amictu
Messis inumbras.
11, 12 Quà feres gressus, renovabis annum

motusque bellicos in pacem jucundam convertis. 8. Extremæ totius mundi partes hæc *tuæ voluntatis & potentiæ immensæ* argumenta & testimonia agnoscunt, teque unum timent, quoties nubes aëris graves ignibus micantibus ingenti strepitu fragorem ediderunt. Qui autem ad solem orientem sedes habent, & quibus sol lumine vespertino mare colorat, læti te agnoscunt diei & noctis creatorem *& datorem esse*. 9. Tu faciem terræ pluviis egentis, pro ea curam gerens, placatus visitas, inque arva cessantia de complexu nubis aquâ turgentis semen ad res generandas aptum spargis. Aquarum receptaculum flumine copioso semper abundans, novâ facie reficit agros cultos, segete agricolis lætitiam afferente; terras verò incultas diverso herbarum genere, secretaque sylvarum loca virentia foliis renovas. 10. Tu terram duram & cultui rebellem moderato humore in lutum solvis, solidasque terræ partes frangendo domas, terramque aratro proscissam & aquâ maceratam, viridi frugis operimento opacas. 11, 12,

---

Terræ contumacis.] Eleganter & arguté τὸ ἄψυχον facit ἔμψυχον. Sicuti enim puer aliquis petulans in parentem, aut servulus indomitus in herum est *contumax*; ita terra, quæ tot ligonibus & aratris vix tandem subigitur, ut mollescat & semini excipiendo fiat opportuna, eodem nomine *contumax* dicitur. CHYTR.

Amictu messis.] Sicuti enim collium & montium quasi vestes sunt arbores & virgulta; ita segetes, quæ hîc sub messe intelliguntur, sunt quasi amictus agrorum & sulcorum. Hinc Virgil. *Olea vestire Taburnum.* Item, *amicta vitibus ulmi.* IDEM.

13 Fertilem frugum ; vegetanſque fœtus
Per cavas valles riguoſque ſaltus
Impluet humor.
Geſtiet pauper tugurî colonus,
Lacte diſtentas comitans capellas:
Mugient colles, & amica feſſis
Silva juvencis.
Spes aratoris cupidas fovebit
Fluctuans latis ſeges alma campis:
Ut canat feſtâ tibi feriatus
Carmen in umbra.

13. Quacunque inambulans progredieris, terram annuatim fœcundam & muneribus novis ditem efficies; pluviaque per loca depreſſa, & montium convalles aquis irrigatas, terræ proventus excitans, in arva campoſque decidet: quin etiam egenus caſæ ruſticanæ cultor capellas ſequens, ubera lacte plena domum referentes, geſtibus lætitiam indicabit; tumuli bubus mugientibus abundabunt, ſilvaque armentis laſſis grata, boum quoque mugientium plena fuerit; fruges altrices per agros ingentes inſtar fluctuum agitatæ, ſpes agricolæ avidas ita continebunt, ut cantionem tibi, Jehova, otioſus cantet in umbraculo, feſtorum causâ contexto.

PSAL. LXVI. Carm. Gen. 19.

Pſaltes ad gloriam Dei prædicandam populos hortatur ab exemplis Scripturæ, & ab adminiſtratione ſua, tum communi erga omnes, tum ſingulari erga Eccleſiam: hinc exemplo ſuo Dei laudationem confirmat *.

INcolæ terrarum, ab ortu
Solis ultimum ad cubile,
Eia Domino pſallite.
2 Eia Domino jubilate;
Nomen ejus, numen ejus
Ferte in aſtra laudibus.
3 Dicite illi; Rector orbis

Qui terram ab oriente ad occaſum uſque ſolis habitatis, agitè, Deum lætâ voce cantate. 2. Agitè, Domino plaudite; nomen Dei, ejuſque potentiam ſplendidè & magnificè laudate. 3. Canite hæc Deo *in ipſius*

* Obſervat Ruddimannus de *Buch. metris*, Buchananum hîc conjunxiſſe duos Trochaicos acatalectos, cum Trochaico catalecto. L.

Sancte,

Sancte, quàm ſtupenda rerum
Eſt tuarum gloria!
Quanta virtus, quâ protervos,
Mente fractâ, cogis hoſtes
Supplices procumbere!
4 Te parentem læta honoret,
Te potentem prona adoret
Tota rerum machina.
Voce blandâ te canamus,
Barbito dulci ſonemus,
Carminumque cantibus.
5 Eia adeſte, facta cunctis
Cernite admiranda ſeclis:
Acriterque expendite
Facta providi parentis,
Facta Domini conſulentis
Arte mirâ ſervulis.
6 Vertit æquor æſtuoſum
Aridæ in campos arenæ:
Fluminis per alveum
Agmen ire gratulantûm,
Ceu per arva ſicca, fecit,
Stante fluctu languido.
7 Frenat unus orbem habenis
Sempiternis: intuetur
Et pios & impios.
Nec ſinit ſibi rebelles,
Viribus fretos ſuperbis,
Improbis votis frui.

conſpectu; Gubernator mundi venerande, quàm admirabilis eſt rerum à te geſtarum magnificentia! quanta eſt potentia tua, quâ hoſtes contumaces mente conſternatâ impellis te venerantes humi ſe projicere! 4. Itaque totus mundus te auctorem hilariter agnoſcat, teque ſummis viribus pollentem ad pedes tuos devolutus veneretur. Sono jucundo te cantemus, citharâque ſuavi, & numeroſæ orationis cantione laudes tuas exprimamus. 5. Agitè venite, contemplamini res à Deo geſtas, omnibus temporibus admiratione dignas; factaque patris longè in poſterum proſpicientis, facta, inquam, Domini mirabiliter famulis ſuis providentis diligenter ponderate. 6. Mare turbulentum in pulveris ſicci planitiem mutavit; fecitque multitudinem beneficium illud gratè agnoſcentium, per receptaculum aquarum Jordanis pedibus eorum pervii, ceu per campos ſiccos tranſire, ſegni aquæ curſu ſeſe cohibente. 7. Solus ille gentes

8 Laus Deo noſtro per omnes
Orbis oras: omnis unum
Laudet illum natio.
9 Morte liberavit unus
Nos propinquâ: fulcit unus
Liberos firmo gradu.
10 Igne ut aurum, examinâſti
11 Nos periclis: illigâſti
Hoſtium nos caſſibus.
12 Vincla lumbis, frena malis
Sub tyrannis induiſti
Impotentis imperî:
Sed per ignes, ſed per undas,
Divitis tamen dediſti
Uber agri exercitis.
13 Ergo ſupplex introibo
Templa, victimaſque cædam;
Vota ſupplex offeram,
14 Vota duris in periclis
15 Nuncupata; pinguis agnus,
Cornigerque agni parens,
Bos & hircus ſanguine aras
Imbuent: nec thura deerunt
De Sabæo ſtipite.

per orbem univerſum diſperſas imperio perpetuo gubernat; bonoſque & malos cœlitùs obſervans contemplatur, nec permittit ipſi repugnantes, quòd potentiâ ſuâ magnâ confidant, ex deſideriis immodicis fructum ullum aut lætitiam percipere. 8. Deo, quem nos colimus, honor ſit & gloria per omnes mundi regiones: gens omnis illum ſolum longè latèque laudibus proſequatur. 9. Solus ille nos à morte inſtante eripuit, ſolus ille nos à morte liberatos ſtabiles, *ne corruamus*, ſuſtinet. 10. Sicut aurum *fornaci adhibitum* igne probatur, ſic tu nos rebus adverſis explorâſti. 11. Tu hoſtibus noſtris nos captivos tradidiſti: 12. Corpori catenas indidiſti, maxillas noſtras ſub malis imperii effrenati principibus tanquam freno coërcuiſti: at nobis tamen per labores tam graves, quàm ſi per ignem & aquam nobis iter eſſet, agri fœcundi fertilitatem donâſti. 13. Templum igitur tuum venerabundus intrabo, hoſtias mactabo, donaque promiſſa humilis exhibebo, 14. Dona, inquam, in rebus adverſis diſertè nominata; 15. Fœtus *ſcilicet* ovis opimæ, aries, bos & caper *mactati* cru-

---

Nec thura deerunt De Sabæo ſtipite.] Indicat thus, ſic dictum, ἀπὸ τοῦ θύειν, quod eſt *ſacrificare*. Eſt enim thus quoque gummi ſeu liquor ex cortice cu-

16 Dum

16 Dum Dei benignitatem
Explico in me, cuncti adeste
Qui Deum veremini.
17 Audiit statim vocantem:
Nos vocantes audientem
Prosequamur laudibus.
18 Conscios sceleris nefandi
Supplicantes rector orbis
Aure surdâ respuit:
19 At mihi, lenis bonusque,
Supplicanti semper aurem
Non severam commodat.
20 Gratias ago parenti
Optimo, qui se roganti
Asperum non præbuit:
Qui suâ benignitate
Destitutum non reliquit
Rebus unquam in asperis.

ore suo altaria tingent: præstò etiam hîc aderunt thura de arbore Arabica manantia. 16. Dum itaque Dei erga me liberalitatem recenseo, huc accedite quotquot eum reverenter habetis. 17. Ille præsens & propitius preces nostras accepit; Deum ergo preces supplicantium accipientem meritâ laude ornemus. 18. Deus mundi gubernator recusat, quasi non audiat eos orantes, qui probè sciunt se sceleribus inquinatos esse *absque ulla resipiscentia*: 19. At mihi precanti mitis & beneficus aurem facilem admovet. 20. Me beneficii memorem esse confiteor patri bonorum omnium fonti, qui mihi se oranti non difficilem præbuit, quique suâ benignitate in rebus duris nunquam me deseruit, omni auxilio humano orbatum.

jusdam arbusculæ apud Sabæos Arabiæ populos destillans. Sine thure enim sacrificia non fiebant. Vide Plin. lib. 12. cap. 14. CHYTR. Varro aliique rectiùs deducunt a *tundendo*, & sic *tus* sine aspiratione scribunt, quemadmodum jam faciunt nuperi auctorum editores. Virg. Geo. I. 57.
------- *Molles sua tura Sabæi.* L.

PSAL. LXVII. Carm. Gen. 5.

Ecclesia regnum Dei in Jehudæis operari, ad gentes propagari, & administratione benedictionibusque spiritualibus & corporalibus declarari, petit.

ARbiter mundi, placidus bonusque
Parce delictis, solito & favore
Terra fac lætis segetem pecusque
Nutriat arvis:
2 Nota per terras bonitas ut omnes
Sit tua, & nostræ studium salutis,
Mente quos curas patriâ, tegisque
Rebus in arctis.
3 Ut tuas laudes populi per omnes
Prædicent terras, bonitatis usque ad
Terminos rerum celebretur omnes
Fama per urbes.
4 Omnis exsultet locus, omnis ætas
Gestiat plausu & fremitu secundo,
Res quòd humanas modereris æqui
Juris habenis.
5 Ut tuas laudes populi per omnes
Prædicent terras, bonitatis usque ad
Terminos rerum celebretur omnes
Fama per urbes.
6 Si tuæ genti faveas benignus,
Conditor mundi bone, messis agros

Dominator orbis nobis favens, unde tot in nos bona profecta sunt, da veniam peccatis, proque benignitate consueta tibi, fac ut terra fruges & animalia in campis fertilibus foveat: 2. Ut clementia tua & voluntas nos servandi ubique sit cognita, pro quibus etiam animo paterno es solicitus, nosque in periculis tueris. 3. Ut nationes beneficia tua laude digna ubique narrent, tuæque indulgentiæ memoria in omnibus mundi partibus ad ultimas orbis oras usurpetur. 4. Omnis terræ angulus lætetur, omnium ætatum homines lætitiâ & murmure assensum & gaudium significante plaudant, quod genus humanum æquitate tanquam freno gubernes. 5. Ut nationes beneficia tua laude digna ubique narrent, tuæque indulgentiæ

Messis agros vestiet, &c.] Ovid. Fast. IV. 707. --- *Incendit vestitos messibus agros*, Colum. 3. 2. *colles vestit vitis.* Claudian. XVII. 180. *Quales tegere vindemia colles.* L.

Vestiet,

Vestiet, vites oleæque colles,
Gramina campos.
7 Si tuæ genti faveas benignus,
Conditor mundi bone, te pavebunt
Et colent gentes sub utroque mundi
Axe jacentes.

memoria in omnibus mundi partibus ad ultimas orbis oras usurpetur. 6. Si tu rerum omnium auctor, benevolentiam populo tuo volens & propitius præstiteris, frumenta arva culta, vites & olivæ tumulos, herbæ loca nec culta nec consita operient. 7. Si tu, auctor rerum omnium, volens & propitius populum tuum caritate complexus fueris, gentes sub extremis mundi partibus habitantes te timebunt & venerabuntur.

PSAL. LXVIII. Carm. Gen. 20.

Exhortatio ad Deum laudandum, propositâ ejus magnificentiâ, & officio, expositis beneficiis in majores, confirmans pios factis, præsentiâ Dei, & ascensu Christi in cœlos, cujus virtute promissiones erga pios, & minæ in adversarios præstantur: postremò iterum hortatur omnes ad laudes Dei, expositis earum causis. *

O Qui perpetuis orbem moderaris habenis,
Placidos bonus exsere vultus;
Impietasque exosa tuas, pater optime, leges,
Tremefacta repentè facesset;
2 Ut levis in tenues fumi vapor effugit auras,
Ut cera liquescit ab igni.
3,4 At lætis pia turba animis sua gaudia plausu

Jehova, qui mundum sempiternis legibus administras, favens & benignus faciem tuam ostende, hominesque impii & nequam, qui in tua instituta odium habent, confestim fugientes meticulosi discedent; 2. Ut fumi halitus in ventos dissipatus evanescit, ceraque per ignem soluta colliquatur. 3, 4. At viri boni mente hilari & manuum strepitu lætitiam suam significabunt; inque laudem tuam, conditor mundi, hymnum cantabunt, qui super stellas lucentes tanquam vehiculo portaris, quique

---

* Buchananus hic copulavit hexametrum heroicum cum Anapæstico Partheniaco. Vid. de *Buch. metr.* p. 633. L.

O qui perpetuis, &c.] Simili ferè modo exorditur Boethius nobile illud metr. 9. lib. III.

O qui perpetuâ mundum ratione gubernas, L.

Testa-

Teſtabitur, & tibi, rerum
Sancte parens, pæana canet, qui lucida cœli
Veheris ſuper aſtra, nec ævi
Incluſus ſpatiis, æternis legibus orbem
Æternus & ipſe gubernas.
5 Te canimus læti, & lætos renovamus honores,
Qui celſi è vertice mundi
Reſpicis humanas curas; & patribus orbos
Pueros, viduaſque maritis
6 Proſequeris patrio affectu: qui prole beatâ
Steriles ſolare hymenæos;
Compedibus vinctos ſolvis; populi arva rebellis
Bibulis obducis arenis.
7 Iſacidæ Nilo quum, te ductore, relicto,

ſine fine permanens, temporiſque momentis non comprehenſus, perpetuis legibus rerum univerſitatem moderaris. 5. Nos hilares te laudamus, ſacrificiaque in honorem tuum facta ſolenniter celebramus, qui anxias hominum cogitationes è cœlo ſummo contemplaris, pupilloſque & viduas maritorum morte deſtitutas, amore paterno amplecteris: 6. Qui nuptias infœcundas amplâ ſobole conſolaris; qui vinclis ligatos liberas, prædiaque populi legibus tuis repugnantis arenis ſitientibus operta tegis. 7. Quum poſteri Iſaci, te duce, ex Ægypto profecti incertis ſedibus per deſertos

---

Pæana.] *Pæanes* olim carmina dicebantur, quibus diis ſuis pro victoria in præliis gratulabantur. Hic pro gratiarum actione, & beneficiorum divinorum celebratione accipitur. CHYTR. Proprie hymnus in Apollinem, inde in quemvis deorum; vel ad propitiandum, Hom. Il. I. 472.

Οἱ δὲ πανημέριοι μολπῇ θεὸν ἱλάσκοντο,
Καλὸν ἀείδοντες παιήονα κοῦροι Ἀχαιῶν.

vel propter victoriam, ut interempto Hectore, Hom. Il. XXII. 391.

Νῦν δ' ἄγ' ἀείδοντες παιήονα κοῦροι Ἀχαιῶν
Νηυσὶν ἔπι γλαφυρῇσι νεώμεθα.

Sic Virg. Æn. X. 738. ſtrato Orode,

Conclamant ſocii lætum pæana ſecuti.

Et Buch. ſenſu, Æn. VI. 657. ---*Lætumque choro pæana canentes.* H.

Steriles hymenæos.] Poëticè, pro conjugio ſterili. Hymenæus, Deus nuptiarum, pro nuptiis paſſim accipitur. CHYTR.

Nilo relicto.] Nilus fluvius Ægypti eſt, per quem ipſa regio more poëtico indicatur, ſicuti etiam Pſal. LXXVIII. IDEM. Lucan. VIII. 542.

------ *O Superi*, Niluſne, *& barbara* Memphis,
Et Peluſiaci *tam mollis turba* Canopi
Hos animos!

Ubi per *Nilum*, *Memphim*, & *Canopum* intelligit totam Ægyptum, ut ait Hortenſius in locum. L.

Arabum

Arabum per inhoſpita ſaxa
8 Errarent, tremuere ſoli penetralia: cœlum
Maduit ſudoris anheli
Imbribus: à vultu Domini conterrita duræ
Tremuere cacumina Sinæ.
9 Arva ſibi ſelecta bonus rigat imbre benigno;
Et quum labefacta fatiſcunt,
10 Confirmat, recreatque afflicta: ſuoque fruenda
Dat habere gregi: nec egenam
11 Temporibus duris virtutem deſerit. Arma
Trepidâ formidine belli [phum
Quum quatient animos, lætum celebrare trium-
Teneris dabit ille puellis:
12 Sufficietque ſuas in laudes carmina: reges
Numeroſo milite freti [etur
Terga dabunt, latebraſque petent: ſpoliiſque fru-
Imbellis turba relictis.
13 Veſtra licet ſomno ſternantur corpora nigræ

& incultos Arabum montes vagarentur, 8. Intima pars terræ commota eſt, aër pluviis madidus fuit, ac ſi præ metu, ut ſolent anhelantes, ſudaret; ſumma etiam montis Sinæ juga commota ſunt, ad aſpectum Dei tremefacta. 9. Deus deinde benignus arva ſibi ſorte ſepoſita pluviis largis irrigata fœcundat, eademque quando commota rimis dehiſcunt, conſolidare, & vexata reficere ſolet; 10. Populoque ſibi electo, *ut inde fructum ad neceſſarios vitæ uſus capiant*, poſſidenda donat, viroſque bonos auxilio egentes in periculis non relinquit. 11. Si quando etiam motus armorum homines belli timore terrebunt, Deus ipſe efficiet ut puellæ, ob teneros adhuc annos molles, pompam hilarem victoriæ causâ canant; eiſque materiam laudis ſuæ ſuppeditabit: 12. Reges quoque copiis ſuis confiſi, in fugam ſe conjicient, locaque adibunt ubi in occulto lateant; homineſque infirmi ex præda relicta fructum & voluptatem capient. 13.

Traduceret.] *Traducere* hic ſignificat ludibrio & oſtentui exponere. Eleganter admodum; Buchananus enim reſpicit ad morem illum apud antiquos in amphitheatris, ubi damnati palam in maxima hominum frequentia ſpectandi & deridendi ignominiæ causâ exhibebantur, & per arenam *traduci* ſolebant. De quo Sueton. Tit. cap. 8. *Hos* (delatores) *aſſidue in foro flagellis & fuſtibus cæſos, ac noviſſimè* traductos *per amphitheatri harenam, partim ſubjici in ſervos ac venire imperavit.* Ubi vid. Lipſium. Vid. etiam Paræum & Fabrum, v. *Traduco.* Livius, lib. II. cap. 38. *Veſtras conjuges, veſtros liberos,* traductos *per ora hominum?* Joſua quoque eodem ferè modo tractavit quinque Amoritarum reges, Joſ. x. 22. ubi poſtquam ex ſpelunca in conſpectu omnium Iſraëlitarum produci juſſiſſet, ducibus tandem virorum militantium, regum illorum cervicibus pedes imponere, mandavit. L.

Inter

Inter fuliginis ollas,
Illa tamen vincent nitidam candore columbam
Rutilæ cervicis honore,
Quæ nunc argentum nitidum, nunc lumina blandùm
Radiantis provocat auri.
14 Quum Deus omnipotens traduceret agmina regum
Longo ſpectanda triumpho,
Squalida quæ luctu & tenebris Solyma ante jacebat,
Niveâ tum luce refulſit;
Ceu nive vicinos inter candentia colles
Salmonis culmina fulgent.
15, 16 Uſque ſibi Baſan placeat, jactetque ſuperbus
Faſtigia proxima cœlo:
Ne tamen herbiferos ſaltus, ne paſcua ſacro
Auſit conferre Sioni:
Quam propriam pater omnipotens in ſecula ſedem
Legit, lectamque tuetur:
17 Ille pater quem cœlituum tot millia currûm,
Equitum tot millia ſtipant.
Sive ille excelſæ vehitur per culmina Sinæ,
Sua ſeu ſacraria viſit:
18 Seu ſcelerum vindex celebri petit aſtra triumpho,
Captivaque colla catenis
Vincta trahit: victæ paſſim donaria gentes
Cumulant; paullo ante rebelles,
Poplite nunc flexo venerantur templa Sionis.

Tametſi vos inter lebetes fuliginoſos ad ſomnum capiendum jaceatis, columbam tamen nitentem ipsâ albedine ſuperabitis, quæ pulchritudine colli ſplendentis cum argento puro, & fulgore auri blandè micantis concertat. 14. Ubi autem Deus *cum ignominia & dedecore* reges multos populum ſuum tranſire feciſſet, ut pompâ magnâ triumphati conſpicerentur; Hieroſolyma, quæ priùs nihili ducebatur, fœdaque & horrida ob dolorem cernebatur, & ob triſtitiam lucem fugiens, tum puro lumine reſplenduit, tanquam juga Salmonis nive canentia, quæ inter montes propinquos conſpicua apparent. 15. 16. Quamvis Baſan mons glorietur, multumque ſibi arrogans, culmina altiſſima quæque maximeque conſpicua oſtentet; attamen ne audeat valles ſuas herbis fœcundas, locaque ad paſcendum apta, comparare Sioni *ob Dei venerationem inviolabili*, quam habitationem ſtabilem Deus perpetuò elegit, illamque ſedem ſibi electam defendit: 17. Ille, inquam, Deus Sionem elegit, electamque tuetur, quem tantus curruum & equitum cœleſtium numerus cingit, ſive per cacumina Sinæ ſublimis curru tranſit, ſive templum ſuum inviſit; 18. Sive magnâ ſtipatus pompâ poſt vindictam de ſceleratis ſumtam, in cœ-

19 Igitur

19 Igitur celebramus honores
Jure tuos, nullam nobis qui munere lucem
20 Vacuam ſinis ire: ſalutis
Unica ſpes noſtræ: nempe unus frena gubernas
Vitæ, irremeabilis Orci
Unus clauſtra tenes, & nutum fata ſequuntur.
21 Inimicos vulnere certo
Tu figis, longâ ſcelerum tu ſorde ſepultis
Lethali tempora plagâ
22 Dividis. At caros ſic conſolaris amicos,
Extremo à littore ponti
Vos ego crudeli incolumes ex hoſte reducam,
Rubri ceu trans freta ductos
Æquoris à ſævo incolumes ſervavimus Ogo.
23 Cæſorum in ſanguine regum
Tingent crura: canes hoſtilia vulnera lambent.
24 Lætæ ſpectacula pompæ
Adſpicient, pater alme: tuo, pater alme, triumpho
Plaudent tua templa petentes.
25 Anteibunt qui voce canant, qui cymbala pulſent,
Citharæ tuba juncta, tubæque

lum redit, ſecumque hoſtes captos vinclis ferreis ligatos ducit; omnes ubique populi domiti copiosè dona *ad altare Dei* ferent, nuperque inimici ædem ſacram Hieroſolymitanam ſupplices jam adibunt. 19. Itaque meritò te, ſola noſtræ incolumitatis ſpes, frequentes honoramus, qui nos aſſiduè beneficiis cumulans, nullum diem permittis tranſire immunem. 20. Tu enim ſolus vitam noſtram tanquam freno moderaris; tu ſolus aditum & exitum inferni, unde nemo redit, poſſides, *ut in te uno poſitam eſſe liberationem ex morte demonſtres*; tuæ voluntati mors ipſa paret, perpetuæque rerum conſecutiones ex te pendent. 21. Tu plagâ non errante hoſtes tuos vulneras, ictuque lethifero caput eis ſecas, qui in turpibus ſceleribus torpentes jacent. 22. At amicis valdè tibi dilectis, verbis talibus animos reddis; Vos ego ab inimicis cruentis ab ultimis terrarum finibus ſalvos reſtituam, ſicuti olim ab Ogo rege Baſanis crudeli vos defendimus, ultra mare rubrum undoſum traductos. 23. Famuli tui pedes in cruore regum occiſorum denuò madefacient, caneſque plagas hoſtium lingent. 24. Tui, rerum creator & rector venerande omnia alens, cernent pompam hilarem paratam & dignam quæ ſpectetur; tuamque ædem Hieroſolymitanam adeuntes, cum eadem pompa indice victoriæ tuæ, geſtient & exſultabunt. 25. Triumphum tuum cantores præcedent, & qui cymbalis ſo-

---

Tingent.] Quatuor Stephanorum editiones, Plant. Argent. *Tinges.* RUD.

Tibia,

Tibia, quæque tuas celebrent, fortiſſime, laudes,
Doctæ pulſare puellæ
26 Tympana: te populi cœtu fremituque ſecundo
Et plauſu ad ſidera tollent:
Iſacidæque tuas in laudes ora reſolvent:
27 Juvenis de ſtirpe creatus
Benjamini, Judæque aderit generoſa propago.
Neque clarus Zabulo deerit,
28 Nephthalidæque duces. Nam tu tua juſſa ſecutis
Vireſque animoſque miniſtras;
Claraque victrici das tempora cingere lauro.
29 Solymæ victoria præpes
Ex adytis volat. Ergo ferent tibi munera reges,
Atque ad tua templa ferentes
30 Munera, te ſuper aſtra ferent. Tu freta ſagittis
Lethalibus agmina fundis;
Tu forteſque domas dextras, animoſque rebelles:
Humiles tibi pendere cogis
Vectigal fractoſque duces, avidique cruoris

ſonent, tubaque cum lyra, tibiaque tubæ conjuncta, puellæque tympanis modos facere ſcientes, quæ tuas, ô potentiſſime, virtutes canant: 26. Populi magno numero, murmure & manuum colliſarum ſtrepitu, *ſtudium & favorem ſuum in te teſtantes*, vehementer te laudabunt; Hebræi etiam laudes tuas cantabunt: 27. Soboles Benjaminis natu minimi, nobiliſque Judæ ſtirps aderit, neque tribus Zabulonis illuſtris, tribuſque Nephthalim aberit. 28. Tu enim legum tuarum cultoribus mentis robur & conſtantiam ſufficis, eiſque caput illuſtri lauro victoriæ indice vincire tribuis. 29. Velox vis divina, unde victoria profecta manat, è penetralibus ædis Hieroſolymitanæ advenit. Propterea potentes terrarum domini dona tibi adferent, eademque ad ædem tuam apportantes vehementer te laudabunt. 30. Tu in fugam vertis agmina ſagittis mortiferis confiſa; tu viros robuſtos, & mentes pervicaces ſubigis; tu populorum rectores ſupplices animoque conſternatos tributa tibi ſolvere adurges; populoſque ſanguina-

Juvenis de ſtirpe creatus.] Editiones Stephanorum 1565 & 1566. Plant. Argent. *Juvenis de ſtirpe propago.* RUD.

De ſtirpe creatus.] Mallem *creata*, ut jungatur cum *propago* verſu ſequente, & ita puto voluiſſe Buchananum quando mutavit *propago* priorum editionum, propter eandem vocem durius repetitam: ſic enim concinnius eſſe videtur; ita etiam ſuadent variantes lectiones, quum & *propago* & *creatus* conveniant in τω creata. *Juvenis* autem, ſecundum LXX. νεωτέρȣ, non concordat cum *creatus*, ſed epitheton eſt genitivi caſus cum *Benjamini* concordans, ut poſtulat uterque codex, quem noſter non temere negligeret. H.

Vindex

Vindex populi agmina perdis.
31 Quique bibunt Nilum, quà mergitur æquoris undis,
Quique ipſo fontis in ortu,
Accurrent, pacemque petent, opulenta ferentes
Tibi munera ſupplice dextrâ. [Regi,
32, 33 Regna hominum celebrate Deum.; date carmina
Qui templa gubernat olympi
Æterna æternus: cujus mortalia cuncta
Vocem tremefacta paveſcunt.
34 Hunc fortem celebrate, unique accepta referte
Benè geſti proſpera belli:
Cujus in Iſacidis reſplendet gloria, cujus
Teſtantur robora nubes:
35 Cujus ab arcano templo venerabilis horror
Stupefacta in pectora manat.
Iſacidûm Deus ille, Deus qui robore nervos,
Animoſque vigore ſuorum
Implet: ei laudes Jacobi dicite proles:
Etenim Deus ille deorum eſt.

rios ultor deſtruis. 31. Qui Nilum etiam accolunt, ubi in mare influit, & ubi è fonte oritur, advenient, &, manu veniam ſupplicante dona dititia portantes, pacem tuam exquirent. 32. Reges hominum Deum laudate, Regiſque veſtri illius laudes cantate, 33. Qui quum ipſe perpetuus ſit, perpetua cœli ſacraria moderatur, cujus voluntatem & nutum quicquid in mundo eſt pavidum metuit. 34, Laudate hunc potentem, & confitemini ab eo uno res ſecundas belli fortitet geſti vobis datas eſſe; cujus etiam laus & magnitudo in Hebræis apparet, cujus potentiæ teſtes ſunt nubes *terribilem tonitrûs fragorem edentes*: 35. A cujus penetralibus tremor venerationis plenus in mentes hoſtium attonitas fluit. Hebræorum Deus is eſt, qui membra ſuorum robuſta facit, eorumque mentes vegetat: poſteri Jacobi enm laudate; namque ille eſt cæteris diis omnibus major.

Quique ipſo fontis in ortu.] Lucan I. 20.
Et gens ſi qua jacet naſcenti conſcia Nilo.
X. 40.---*Nilumque à fonte bibiſſet.* L.

PSAL.

PSAL. LXIX. CARM. GEN. 2.

David typus Christi, conquestus de injuriis & perpessionibus indignè perlatis, & de hostium scelere, Deum orat pro salute sua & adversariorum exitio, quamobrem docet Dei laudes à se, ab Ecclesia, omnibusque rebus creatis prædicatum iri.

SAncte parens fer opem lasso: torrentibus undis
Penè obruerunt me malorum flumina.
2 Pes nequit in molli vestigia figere limo:
Pronumque inundans vertici fluctus rapit.
3 Dum clamo, arentes urit sitis arida fauces:
Spectando lassa torpuere lumina.
4 Me vexant odiisque premunt immanibus hostes,
Plures inumbrant quàm capilli tempora.
Inque dies crescunt numero: &, ceu rapta rependam,
Bene parta per vim cogor illis reddere.
5 Simplicitas tibi nota mea est, bone conditor orbis,
Meæque testis semper innocentiæ es.
6 Fac, pater alme, bonis ne sint mea damna pudori,
Dum te colentes clade cernunt opprimi.
7 Te propter maledicta tuli & ludibria vulgi:
Te propter ora turpis infecit pudor.
8 Me vitant fratres, & eadem è matre creati
Me ceu scelestum abominantur filii.
9 Uror, & ira coquit penitus præcordia, leges

Opitulare mihi, pater ab omni labe purus, malis ferendis defatigato: rerum adversarum tempestates undis vehementibus me propemodum operuerunt. 2. Pes in cœno fluxo plantam stabilire non potest, caputque procella undis involvens, me dejectum secum trahit. 3. Dum te invoco, penuria potûs, gutturis angustias humore defectas ariditate exsiccans, divexat; oculi auxilium exspectando fessi debilitati sunt. 4. Hostes molestiis me conficiunt, & ingentibus inimicitiis exercent, numero majores quàm crines qui caput contegunt, quotidieque multiplicantur; bonaque rectis artibus parata illis restituere impellor, quasi violenter ablata reddam, *aliosque ego prior deprædatus essem*: 5. Innocentia mea, auctor rerum benefice, tibi perspecta est, *dumque hostes me calumniantur*, tu meæ vitæ innoxiæ spectator es. 6. Effice, pater, ne mea incommoda innocentibus, qui promissis tuis mecum freti sunt, pudorem incutiant, dum qui te in honore habent infestari vident. 7. Tuâ causâ convitia & ludificationem populi toleravi, tuâ causâ verecundia inhonesta faciem rubore notavit. 8. Consanguinei, & ex eisdem parentibus geniti consortionem meam fugiunt, *meque quasi ignotum & alienum aspernantur*, filii mei me tanquam

Tuosque

Tuoſque ritus impii quum negligunt.
In tua quæ jactant probra & convicia ſacra,
In me recurrunt, corque vulnerant meum.
10 Si fleo jejunus, ſi macero pectora curis,
Rident, probriſque proſequantur lacrimas.
11 Si tegor incultos ſaccis ſqualentibus artus,
Fio repentè fabula & ludibrium.
12 Me ſalibus petit è portæ ſtatione ſenectus :
Et ebrioſæ ſum tabernæ cantio.
13 Interea curis, genitor, confectus acerbis,
Ad te recurro: tu benignus reſpice.
O genitor, ſine fine bonus, ſine fraude fidelis,
In rebus arctis da ſalutarem manum.
14 Erige penè luto abſorptum: da figere greſſum :
Crudelis hoſtis me eripe impotentiæ.
15 Neu rapiat torrentis aquæ violentia, neu me
Mergatve gurges, aut vorago abſorbeat.

ſceleratum deteſtantur. 9. Dolore exardens diſcrucior, iraque ſenſus meos vehementer exagitat, cùm pravi inſtituta & ceremonias tuas contemnunt; maledicta & contumeliæ, quas in ſacrificia rituſque tuos effundunt, in me redundant, animumque meum lædunt & conficiunt. 10. Si à cibo abſtinens lugeo, ſi præ ſollicitudine macilentum me facio, irrident me, illudque meum ſtudium meumque fletum maledictis inſectantur. 11. Si corpus inornatum ſordido cilicio velo, ſum confeſtim ſermo vulgi & contemtus. 12. Senes qui ad portam urbis ſedent, dictis mordacibus me invadunt, ſumque cantilena ebriis, qui in taberna potant. 13. Interim dum hæc ab hoſtibus fiunt, cogitationibus triſtibus penè conſumtus, te, pater, tanquam aſylum peto, meaſque apud te preces effundo: tu verò liberalis curam pro me gere, ſupraque modum bonus, & ſine dolo conſtans, in rebus adverſis manum ſalutem afferentem porrige. 14. Libera me ex iſta cœni voragine, eâ propemodum devoratum, fac mihi gradum ſtabilem; meque à violentia hoſtis truculenti eripe. 15. Neu vis aquæ rapidè currentis me auferat, neve altus aquæ vortex prorſus me obruat, aut limus profundus deglutiat, ne tot miſeriarum

---

Portæ ſtatione.] Ebræi in portis conveniebant ad judicia exercenda, & quaſi forum agendum. Latinis autem *ſtatio* inter alia quoque locum publicum ſignificat, ubi jus dicitur. Sicuti Gellius quoque lib. 13. cap. 13. nominat *ſtationes jus docentium.* Fortè etiam reſpexit locum ante curiam Romanam ſubſtructum & conclavibus diſtinctum, ubi nationum variarum legati ad ſenatum Romanum miſſi, antè, quam audirentur, ſubſiſtebant. Unde apud Ciceron. Ep. ad Q. Fr. primâ, lib. 2. eſt *Græcoſtaſis*, quaſi dicas ſtationem Græcorum. CHYTR.

16 Sancte parens, nullos cujus clementia fines
Novit, vocantem & destitutum respice.
17 Ne faciem servo avertas, qui rebus egenis
Supplex opem orat: subitò miserum subleva.
18 Mitis ades: serva hanc animam, ut pudor obruat hostes,
Qui ceu relictum me enecant conviciis.
19 Tu testis mihi probri ignominiæque superbæ:
Tu testis hostes quàm protervè illuserint.
20 Cor dolor urebat; socius mihi nemo doloris,
Nemo dolorem qui levaret anxium.
21 Dulcia felle mihi tingebant fercula amaro:
Pro vino aceti porrigebant pocula.
22 Ergo victum illis vitient aconita vicissim;
Mœrorque læta obnubilet convivia.
Unde sibi placidæ promittunt otia pacis,
Hinc semen illis pullulet discordiæ.
23 Caligent oculi, & nutent vestigia: vires
24 Elumbe corpus deserant. Iram tuam

diluvio absumar. 16. Sancte pater, cujus bonitas est infinita, cerne me auxilium petentem, inopemque ab omnibus relictum. 17. Ne conspectum tui à famulo angustiis oppresso subducas, tuam in rebus tenuibus præsidium demissè ac suppliciter poscente; malisque obrutum confestim attolle. 18. Clemens mihi auxilio sis, vitamque meam custodi, ut verecundia turpis inimicos confundat, qui me maledictis vehementer vexant, tanquam auxilio tuo destitutum. 19. Tu probè conscius es maledictorum quibus petor, & infamiæ insolentis; tu scis quàm contumaciter hostes me contumeliis affecerint: 20. Mœstitia, animum sollicitum habens, discruciabat; nemo erat particeps ægritudinis meæ, nullus aderat, qui tristitiam molestam consolatione ullâ mitigaret. 21. Victum suavem amaritudine, instar fellis, mihi inficiebant, *measque miserias aucturi*, loco vini, potionem acidam mihi propinabant. 22. Ergo venena invicem cibum illis corrumpant, eorumque commessationes priùs jucundas, tristitia, velut nube, obruat: initium simultatis inde illis oriatur, unde pacis jucundæ requiem sibi pollicentur, omniaque beneficia tua istis exitio cedant. 23. Oculi caligine obscurâ obducantur, rationis & in-

---

Me eripe.] Utraque Steph. fratrum editio, duæ Plant. & Argent. *eripe me.* RUD.

Subitò.] Ultimam in hoc vocabulo syllabam corripuit hîc Buchananus, quod alibi nusquam nisi productum se reperisse ait Ruddimannus de *Buch. metr.* p. 635. L.

Tu testis mihi probri.] Steph. 1565, 1566. utraque Plant. & Argent. *Tu testis probri mihi.* RUD.

Sic

Sic meritos effunde ſuper: tuus hauriat illos
25 Furor: colonis tecta vidua mœreant:
Qui deſerta habitet tentoria nemo ſuperſit,
26 Quia perſequuntur dexterâ afflictos tuâ.
Afflictos miſeroſque procaciter inſultantes,
Verbis acerbant vulnera atque injuriis.
27 Tu ſine peccatis cumulent peccata, nec unquam
Dulcem æquitatis ſentiant fructum tuæ.
28 Impia de tabulis viventûm nomina dele:
Tuos nec inter hos recenſe filios.
29 Me tenuem afflictumque tuâ, pater optime, dextrâ
Erige, locoque ſiſte tutum in arduo.
30 Hic ego carminibus rerum ſuper aſtra parentem
Tollam, & celebri gratias in cœtu agam.
31 Gratius hoc illi eſt, quàm ſi cadat hoſtia ad aram
Vitulus tenellus jam coniſcans cornibus.
32 Adſpicient mites, & pectore gaudia volvent,
Deum colentûm læta corda geſtient.

telligentiæ lumine exſtincto, greſſus eis titubent, robur corpus efiœtum relinquat. 24. Indignationem tuam ſuper ſic dignos eâ deprome, vehemenſque iracundia eoſdem devoret: 25. Ædes vacuæ totæ in mœſtitiâ ſint, nulluſque reſtet, qui manſiones eorum deſolatas incolat: 26. Quia tuâ potentiâ vexatos, & duriter afflictos laboribus inſuper exercent; probra in proſtratos & ærumnoſos petulanter ingerentes, plagas tuas maledictis & contumeliis acerbiores faciunt. 27. Tu permitte ut ope & gratiâ tuâ ab eis ſubtractâ, vetera maleficia novis augeant; nec unquam in gratiam tuam recepti, utilitatem ullam, aut jucundam juſtitiæ tuis imputatæ voluptatem capiant. 28. Impiorum nomina obliterans ex libro tuo, *& albo eorum* expunge, quibus vita æterna promiſſa eſt; nec ſcelerati in eorum numero habeantur quos tu caros habes: *hæc autem ſit impiorum ſors.* 29. Tu verò me, genitor, inopem & potentiâ tuâ vexatum attolle, proculque periculis in loco munito ſtatue. 30. Tum Deum rerum omnium auctorem cantionibus magnificè celebrabo, ejuſque erga me beneficia in turba frequenti confitebor. 31. Hoc ei, ſat ſcio, magis placet, quàm ſi victima ad aram occidatur, nempe tener vitulus

Acerbant.] *Acerbare*, eſt aliquid, per ſe ſatis acerbum, facere acerbius & atrocius. Virg. *Formidine crimen acerbat.* CHYTR.

Coniſcans.] Arietans, ſeu cornua cum impetu committens, quod hœdorum & agnorum laſcivientium proprium eſt. Lucret. lib. 2. 3200. *Et ſatiati agni ludunt, blandeque coniſcant.* Id quod etiam Virg. Geo. 2. indicare voluit, his verbis, *Pingues in gramine læto Inter ſe adverſis luctantur cornibus hœdi.* CHYTR. Nullibi hæc vox occurrit niſi apud Lucretium & Quintilianum ex Cicerone, Inſtit. Orat. lib. VIII. cap. 3. *Caput opponis cum eo* co-

33 Audit enim Dominus tenues, nec despicit ægros
Ob nomen ejus vinculis coërcitos.
34 Unum igitur tellus colat hunc, & pontus, & æther,
Et quicquid æther, terra, pontus continet:
35 Qui facit incolumem pulchram florere Sionem,
Urbesque Judæ mœnibus cingit novis:
Metiturque suis rura ante inculta colonis,
Tenenda blandis quæ relinquant liberis:
36 Quæ placidâ teneat series in pace nepotum,
Quicunque Domini nomen & numen colunt.

cornua sua jam vibrans. 32. Homines autem modesti, similiter etiam vexati, hæc cernent, & ex animo lætitiâ exsultabunt, cordaque honorantium Deum gaudio perfusa, hilaritatem gestu indicabunt. 33. Nam Dominus ad inopes animum advertit, nec sollicitos contemnit, compedibus ærumnarum & carcere, quod eum profiteantur, impeditos. 34. Terra igitur, mare, & cœlum, & quæcunque horum complexu comprehenduntur, hunc solum honore & laude celebrent: 35. Qui Hierosolymam urbem suam bonis omnibus salvam abundare facit, qui Judæorum oppida muris novis circundat: qui rura prius deserta habitatoribus suis dividit, quæ ad filios dulces transmittant; 36. Quæque longus posterorum ordo in pace jucunda possideat, quicunque eorum Dominum ipsum & divinitatem ejus venerantur.

---

niscans. Alii tamen in hoc Lucretiano legunt *conissant*, ut derivetur à Græco κονίζειν vel κονίζεσθαι, in pulvere versari, quæ inter multos alios est sententia Burmanni in hunc Quintiliani locum. Videsis Creechium, aliosque Lucretii interpretes. L.

PSAL. LXX. Carm. Gen. 17.

Petitio pro liberatione supplicis, pro confusione improborum, & bonorum exhilaratione, quæ spectant ad hunc finem ut magnificetur Deus.

O Deus, præsens ades, & periclis
Me præsentibus eripe:
O Deus, duros propera labores
Confestim auxilio ut leves.
2 Qui meam quærunt animam, erubescant,
Fœdam ignominiam ferant;

Adsis, Jehova, ad auxilium ferendum promtus, meque malis instantibus libera; festina, quæso, ut ope tuâ graves molestias leviores statim facias. 2. Qui me cupiunt ex rerum naturâ tollere, eos propositi sui pu-

Et

Et fugâ turpi doleant, malignis
Qui me consiliis petunt:
3 Terga dent, fusos pudor ut perurat,
Qui rident gemitus meos.
4 Teque clementi & placido fruantur,
Qui gaudent placitis tuis.
Qui salutis spem posuere in uno
Te certam penitus Deo,
Gaudeant, semperque canant: Perennis
Majestas & honor Deo.
5 Sunt meæ vires & opes pusillæ:
Sed tu me Deus adjuva.
Tu meæ vires, mea spes, opesque:
Festinus fer opem mihi.

deat, turpem infamiam ignominiâ involuti auferant; & ob fugam dedecoris plenam mœreant, qui malo animo *meo exitio imminentes*, me invadere volunt: 3. In fugam se conferant, ut verecundia turpis eos victos & fugâ dissipatos excruciet, qui dolorem meum irrident. 4. Teque patre miti & placato utantur, qui legibus tuis lætantes tui colendi studio tenentur: qui incolumitam & salutem à te omnino sperant, lætentur, & perpetuò sic memores cantent; Reverentia sempiterna immensæ potestatis in res omnes, & honorifica bonitatis & virtutis testificatio soli Deo tribuatur. 5. Robur quidem meum, meaque potentia exigua est; sed tu, mi Deus, opitulare mihi: Tu robur meum es, mea exspectatio, meaque potentia, tu me confestim juva.

Fusos pudor *perurat.*] *Pudor* hîc capitur pro *infamia* sive *dedecore.* Ovid. Her. XI. 79. *Irruit, & nostrum vulgat clamore* pudorem. L.

PSAL. LXXI. CARM. GEN. 15.

Psaltes fidem suam in Deum professus, servari ab inimicis petit, Deumque à munifica ejus natura, promissionibus, operibus anteactis, gloriaque sollicitans, adversariis malè imprecatur; liberatione acceptâ, securè spondet se gratias acturum Deo.

IN te salutis spem posui meæ,
Fac me perennis ne pudor obruat.
2 Audi vocantem lenis, & eripe

In te, Jehova, incolumitatis meæ exspectationem collocavi, effice, quæso, ne me ignominia perpetua confundat. 2. Audi clemens te invo-

Hostis cruenti me violentiæ.
3, 4 Vitæque custos & columen meæ,
Turrisque rebus semper in asperis,
Nunc turris esto & perfugium mihi,
Et sævientûm subtrahe dexteræ.
A vi scelestæ subtrahe dexteræ
Pendentem ab uno subsidio tuo:
5 Et qui juventæ tutor eras meæ,
Orbam senectam viribus assere.
6 Tu me tuendum matris ab ubere
Duxti: pependit matris ab ubere
Spes nostra de te: materies meis
Una est perennis laus tua cantibus.
7 Ceu continenter prodigium malis
Natum ferendis, rideor impiis:
Sed me malorum fluctibus obrutum
Spes una fulcit præsidii tui.
8 Me lux videbit, me tenebræ tuas
9 Laudes canentem: jam senio gravem,
Fractisque lasso corpore viribus,
Ne me impiorum trade libidini.
10 Et clam susurrant, & caput in meum
Occulta tendunt retia per scelus;
11 Et dum scelestum propositum premunt,

cantem, & à vi hostis crudelis me libera. 3, 4. Servator & firmamentum vitæ meæ, meumque in rebus duris præsidium, nunc mihi esto munimen & receptaculum quò perfugiam, meque à potentia furiosorum erue: à violentiâ hominum sceleratorum eum eripe, qui tuum unius auxilium in spe habet; 5. Quique florentis ætatis meæ defensor eras, nunc me senem effœtum hostium injuriâ exime. 6. Tu me à puello lactente defendendum existimâsti, spes auxilii tui ab infantia mea in te residebat, beneficiorum tuorum perpetua confessio solum est cantionibus meis argumentum. 7. Ab improbis irrideor ceu monstrum quoddam ad damna assiduè patienda genitum: attamen sola opis tuæ exspectatio, me ingenti malorum numero oppressum sustinuit. 8. Dies & nox me beneficia tua memorantem cernent: 9. Itaque ne me jam annis pigrum, & robore debilitato membra delassata trahentem, voluntati & ludibrio malorum permittas. 10. Hostes enim inter se occultè murmurant, fraudes-

Pendentem ab uno subsidio tuo.] And. Hartus, anno 1621. *Præsidio tuo.* RUD.
Jam senio gravem.] Tres Steph. duæ Plant. & Argent. editio, *Tam senio gravem.* RUD.

Ajunt,

Ajunt, Ope illum deſtituit Deus:
Inſtate fracto, prendite, perdite
12 Nudum ſalutis vindice. Tu Deus
Ne linque fretum præſidio tuo;
Præſenſque ſævis hoſtibus eripe.
13 Pudore vultus inficiat rubor
Hoſti doloſo, fraude nefariâ
Qui me aucupatur: mœreat irrita
Conata, vanum lugeat exitum.
14, 15, 16 Liber periclis, carmine te novo
Pangam tenacem polliciti, & tuis
Promptum juvandis: & numeris meis
Aptabo laudes innumeras tuas.
Canam potentem te dare proſpera
Eventa, belli quum fremuit timor:
Canam fidelem reddere fœderum
Promiſſa, largo non ſine fœnore.
17 Abuſque primo flore puertiæ
Laudum tuarum tu mihi carmina

que ſecretas adverſùs vitam meam nequiter parant: 11. Dumque conſilium malum promovent, te quaſi auctore, in perniciem meam conſpirant; itaque dicunt, Deus illum auxilio ſuo privavit; debilitatum urgete, manus ei injicite, à defenſore vacuum interimite. 12. Attamen tu ne me deſere præſidio tuo confiſum, & ad ſubſidium mittendum paratus ab inimicis crudelibus me libera. 13. Infamia autem hoſti fraudulento faciem tingat, qui me dolo pravo prendere tentat; vanaque conſilia defleat, inanemque eorum finem deploret. 14, 15, 16. Sic extra periculum poſitus, carmine antè inaudito te celebrabo, conſtantem quidem in promiſſis, & ad opem tuis ferendam paratum; cantionibuſque meis laudes tuas immenſas applicabo. Carmine meo te prædicabo, ad dandum ſecundum belli exitum pollentem eſſe, cùm præliorum metus mentes humanas terruit, & ad pollicita abundè reddenda, quæ per fœdera dediſti, ſemper conſtantem. 17. Sic enim tu me, à pueritiæ vigore ad hanc uſque ætatem, cantiones de tuis in me tuoſque beneficiis cantare ſem-

Tenacem polliciti.] Vid. ad Pſalm. XLVII. An vero *tenax polliciti* æquè bene dicatur ac *propoſiti*, ut Horatius dixit, valdè dubito: unicum ſcio Ciceronis locum, quo tueri ſe poſſit Buchananus, ex lib. III. de Off. 29. *Quod affirmatè, quaſi Deo teſte promiſeris, id tenendum eſt.* Fortè aliâ auctoritate mihi ignotâ motus fuit auctor. BURM. Nimis anxius ac delicatus videtur hîc Burmannus. Nam ſi *tenax propoſiti* Horatius, *ficti pravique* Virgilius, *juſtitiæ* Juvenalis, *veri* Perſius, *juris ſui* Columella, *quæſiti* Ovidius, *recti* Seneca, *armorum* Suetonius, *diſciplinæ* Curtius dixerint; quidni & *polliciti* vel *promiſſi* (quo alibi utitur) Buchanano dicere non licuerit. Ait quidem Burmannus

18 Semper præîsti: ne senio gravem
Canumque nunc me, spes mea, desere;
Donec nepotum secula noverint,
Me vate, quanto robore, quâ fide
19 Me liberâris. Justitiæ tuæ
Convexa mundi gloria transvolat.
Rerum creator, quis similis tui?
20 Qui me malorum gurgite merseras,
Mitisque vitâ rursus amabili
Tracto è profundo gurgite das frui:
21 Opesque honoresque accumulas bonus,
Irâ remissâ: & pectora turbida
22,23 Solaris. Ergo te citharâ canam
Nabloque, certâ conspicuum fide.
O sancte nostræ gentis ab ultimo
Protector ortu, vox mea te canet;

per docuisti: 18. Itaque ne me nunc, mi Deus, in quo spem repono, relinque præ senectute & canitie pigrum, *ad quam tuo beneficio perveni*; donec posteri me canente intelligant quantis viribus, quâque constantiâ me periculis eripueris. 19. Splendor certè & laus æquitatis tuæ immensâ altitudine cœlum supremum superat, *nedum ut eò quisquam intellectu pertingere possit*. Quis est ergo, rerum creator, æqualis aut par tibi? 20. Qui me magno rerum adversarum numero obrueras, rursumque placabilis facis ut ex ingenti ærumnarum cumulo erutus vitâ jucundâ fruar: 21. Liberalis etiam potentiam & honorem, irâ mitigatâ, affluenter adjicis, animumque curis turbatum lenis. 22, 23. Itaque te firmâ promissorum constantiâ probè cognitum citharâ & nablo celebrabo: oratio

in sua præf. * * 3. multa sibi in mundo fuisse, in quibus Buchananum ab anxia & molesta illa sermonis Latini munditia & proprietate discessisse ostendere potuisset; at se honori & famæ tanti viri consulentem ab iis carpendis abstinuisse. Verùm qui hîc Buchanano vitio tribuit, quòd *tenax polliciti* dixerit, pauca admodum quæ in ejus dictione culpanda essent, præteriisse videtur. RUD.

Præîsti mihi carmina.] *Verba* aut *carmina alicui præire*, est ea prior recitare, ita ut alii eadem denuò repetant & pronuncient. CHYTR. Vid. suprà ad Psal. LX. L.

Convexa mundi.] i. e. mundum convexum. Qualia sunt, avia silvarum, ardua montium, *&c.* IDEM.

Protector.] Inferioris ævi vocem hanc non admittunt elegantiæ priscæ studiosi. Vide Cellarii curas posteriores, pag. 227. & Borrich. pag. 206. BURM. Excusari tamen potest Buchananus, quòd vocem non modo in sacro codice, sed ab Ecclesiasticis scriptoribus toties usurpatam ipse in sacro poëmate adhibuerit. RUD. Utuntur etiam Spartianus, Lampridius, & Am-

Te

Te ſpiritus, te vita laboribus
Exemta duris, laudibus efferet.
24 Lux nulla ſolem proferet aureum,
Quæ prædicantem juſtitiam tuam
Non audiet me, Rex bone, qui meis
Rubore vultum offuderis hoſtibus.

mea gentis Hebrææ ab initio uſque defenſor, te prædicabit; mens quoque vitaque mea periculis eruta te collaudabit. 24. Nulla dies ſolem jucundum terris oſtendet, quæ me non audiet, æquitatem tuam, rector benefice, laude celebrantem; quippe qui inimicis in necem meam excubantibus, faciem ignominiâ & probro obrueris.

---

mianus Marcellinus, inferioris quidem ævi ſcriptores; certè hæc vox majorem ſapit elegantiam, quam *dememini* pro *oblivisci*, quâ utitur celeb. Burmannus in funebri Broukhouſii oratione, & quæ nullâ omnino nititur auctoritate, niſi pravâ Martialis lectione, quam ipſa lexica jamdudum improbarunt. L.

PSAL. LXXII. Carm. Gen. 5.

David moriturus Deum orat ut Schelomoni ſpiritum juſtitiæ tribuat, legitimamque adminiſtrationem & benedictionem ſuam; hacque adminiſtratione & benedictione Schelomonis ac Chriſti celebratâ, benedicit Deo.

DA tuæ Regi, Deus, æquitatis
Jus ad exemplum dare, filioque
Regis, ut legum patriæ ad ſalutem
Flectat habenas,
2 Ut regat juſtis populum inſtitutis,
Pauperum queſtus facili tuorum
Aure cognoſcat, dirimatque lites
Legibus æquis.
3 Pace lætentur juga montiumque
Horridi ſaltus; genitrix quietis

Concede, Jehova, Regi à te conſtituto judicium ad normam & imitationem juſtitiæ tuæ exercere; da, inquam, Salomoni Davidis tui filio, ut leges rectè interpretando ad utilitatem civium ſuorum clavum imperii teneat; 2. Populumque *non tam ſuum quàm tuum* legibus & moribus æquis gubernet, inopumque à te pendentium querelas de potentiorum injuriis dijudicet, & civium controverſias juſtitiâ ad concordiam adducat: 3. Ut ſic montium cacumina populis habitata, & aſperarum inter montes

Æquis

Æquitas colles amet, aſperoſque
Ruris alumnos.
4 Jus ſuum det pauperibus, potentûm
Curet ut ne vi tenues premantur,
Deſtruat quiſquis miſeros doloſis
Litibus urget.
5 Ut reformidet venientis ævi
Gens tuum nomen, ſua ſol diei
Donec effundet, ſua luna donec
Lumina nocti.
6 Æquitas & jus veniens olympo
Recreet terras, veluti ſub æſtu
Imber, & rores pluvii beatos
Ruris honores.
7 Floreat, rerum hoc moderante habenas,
Jus, bonæ paces vigeant, perenni
Luna dum curſu rediens novabit
Menſtrua vultus.
8 Imperî fines maris unda fluctu
Hinc & hinc claudat; ſpatiumque latis
Quod modum regnis faciat, ſit idem
Terminus orbis.

vallium incolæ tranquillitate, otio *& omnimodâ benedictione* gaudeant; tumulorumque coloni juſtitiam pacis matrem libenter colant, eamque ruſticani homines duri caram habeant. 4. Ut Rex, *certum inopibus perfugium*, donet quod jure ad eos pertinet, operamque det ne pauperes violentiâ & tyrannide eorum, qui plus poſſunt, vexentur, eumque perdat quicunque inopes contentionibus fraudulentis exagitat. 5. *Sic futurum eſt*, ut poſteri te agnoſcentes revereantur, quamdiu ſol lucem ſuam tempori diurno, lunaque lumen nocturno diſpergens emittet. 6. Juſtitia quoque & rectum cœlo delapſum homines terras colentes ſic conſoletur, ut pluviæ & aquæ caloris tempore è nubibus leniter defluentes, agros pulchros & fœcundos reficiunt. 7. Juſtitia *cum juſto* in honore ſit, hoc rege ſummam poteſtatem habente; grata tranquillitas vim ſuam magnopere obtineat, donec luna revertens perpetuo motu per ſingulos menſes faciem mutabit. 8. Oceanus extremos regni ejus limites undique

Sit idem terminus orbis.] Fortè *orbi* legendum. RUD.

Ruris honores.] Hor. I. Od. 17. Ruris honorum *opulenta cornu.* Et imitatus eſt illum Silius, ut docet Bentleius, lib. III. 487. ---- *Nullique æſtatis* honores. L.

Bonæ paces vigeant.] *Paces* hic pluraliter adhibuit, adverſus Grammaticorum quidem placita, non tamen abſque exemplo. Ita enim locutus eſt Plautus, Perſ. V. 1. 1. Lucret. V. 1229. & quem præcipue reſpexiſſe noſter videtur, Horat, 2. Epiſt. I. 102. *Hoc* paces *habuere bonæ ventique ſecundi.* RUD.

Ad

9 Ad pedes illi cadat advolutus
Æthiops : hoſtes veniam precati
Supplices, vultus humiles comamque in
Pulvere verrant.
10 Qui tenent pontum, refluique ponti
Inſulas, regeſque Arabum beati,
Thuris & dites venient Sabæi,
Dona ferentes.
11 Illum adorabunt, mare quà remotis
Obſtrepit terris, metuentque reges :
Servient gentes ſub utroque mundi
Axe jacentes.
12, 13, 14 Ille deſertos ope ſublevabit ;
Eximet curis querulos, egeno &
Pauperi dextram dabit, obrutoſque
Fœnore ſolvet.
Nec velut vilem tenuis cruorem
15 Plebis effundi ſinet: ergo vivat,
Deque theſauris Arabum beatis
Munera ſumat.
Ac ſuo Regi bene comprecatus,
Illius laudes canat, illum honoret,
Largam opum dextram celebret, patremque
Vulgus adoret.

includat, & menſura, quæ vaſtum ejus imperium finiat, eadem ſit atque orbis totius finis. 9. Populus ſole peruſtus ad pedes ipſius abjectus illum adoret; hoſtes delictorum gratiam ſuppliciter implorantes, pronique proſtrati timidos in pulvere vultus & crines trahant. 10. Quicunque regio imperio potiti in mari,& in Europæis maris reciproci inſulis dominantur, divitesque Arabiæ reges,populuſque Arabiæ Felicis thuris abundans, ad illum venerabundus veniet munera ſecum afferens. 11. Omnes denique reges, quâ mare ſonitum ad littora longinqua edit, illum ex animo pièque colent ac timebunt, & ſub utraque axis parte nationes poſitæ illius imperio parebunt. 12, 13, 14. Ille auxilio deſtitutis opem feret, querentibus curas abducet, inopique & pauperi opitulabitur, & ære alieno oppreſſos liberos reddet; nec permittet ſanguinem inopum, velut contemtum, inultum emitti. 15. Ergo ſit longævus & incolumis, donaque aurea de ditibus Arabum gazis accipiat: ac populus Regi ſuo omnem felicitatem optans, *pro ipſius vita & incolumitate preces concipiat*, illum voce canorâ laudet, illum honore afficiat, ejuſque manum munificam prædicet, e-

Vulgus comprecatus.] *Vulgus* hic maſculinum eſt, quo in genere utuntur Virgilius, Horatius, aliique. Vid. Rud. Gram. Part. I. pag. 33. L.

16 Per

16 Per feros montes segetem refundat
Terra, tam densis crepitans aristis,
Quàm gravi cedros Libani flagellant
Murmure venti.
Augeat prolem numero carentem
Per vias urbis bona pax beatæ:
Læta ceu campis riguis per imbrem
Gramina surgunt.
17 Nomen æterno juvenescat ævo:
Filii nomen, jubar usque solis
Dum vagæ fundet radiata terris
Lumina flammæ.
Ille Rex gentes faciet beatas
Quas sinu claudit refugo Amphitrite,
Omnis hunc tellus canet Amphitrite
Cincta beatum.
18 Isaci gentis Domino Deoque
Laus, honor, virtus: opis haud egenus,
Illa quæ cuncti attoniti intuentur,
Perficit unus.
19 Nomen augustum canat omnis ætas,
Ulla quod nunquam taceat vetustas:

umque tanquam parentem piè colat. 16. Terra per montes incultos messem proferat, tam frequentibus culmis sonans, quàm venti sonitu vehementi arbores densas Libani cædunt: quies grata sobolem infinitam per vicos urbis divitis sic augeat, ut herba fœcunda campis pluviâ irrigatis excrescit. 17. *Itaque* nominis ipsius memoria, nominis, inquam, filii memoria, ævo perpetuo celebretur, quamdiu sol splendorem suum, in radios flammæ inquietis divisum, per mundum disperget. Ille Rex nationes felices efficiet, quas mare gremio mobili amplectitur; omnis regio æquore circundata hunc felicem celebrabit. 18. Gloria, reverentia, fortitudo sit Domino Deo Hebræorum tributa; solus enim ille, nullius auxilii egens, illarum rerum mirificarum auctor est, quas omnes admirabundi spectant. 19. Itaque sacrum Dei nomen omnium ætatum

Amphitrite.] Uxor Neptuni: poëticè pro mari. Ne verò quis arbitretur, Paraphrasten mentione deæ hujus profanæ & fictitiæ, carmen hoc divinum & sacrum polluere voluisse; sciendum est, ipsum Amphitrites etymon, per se naturam maris, seu ipsum mare exprimere. Est enim ἀμφὶ circum, τείρειν terere; mare enim circumquaque terram atterit. Ovid. Met. I.

--------- *Nec brachia longo*
Margine terrarum porrexerat Amphitrite. CHYTR.

Nomi-

Nominis ſancti penetret per omnes
Gloria terras.

homines cantu celebrent, nec ullum temporis ſpatium illud obliviſcatur; lauſque nominis ejus reverendi per orbem totum permeet.

PSALMORUM

Liber Tertius.

PSAL. LXXIII. CARM. GEN. 15.

Pſaltes poſt ſpirituale certamen erumpens in commendationem bonitatis Dei, exponit ægritudinem animi ſui & bonorum, quâ afflictantur, cùm propter ſecundos improborum ſucceſſus, tum propter calamitates ſuas: hinc incertum improborum ſtatum, at certum exitium proponit, & tanquam reſipiſcens ſe totum credit Deo, & illi ſe hæſurum profitetur.

TEllus ut undis hoſpitium neget,
Undæque terras fluctibus obruant,
Aër coruſcis fulminet ignibus,
Ruina mundi ſidera miſceat:
Dei potentis non bonitas tamen
In rebus arctis deſtituet pios,
Puraſve mentes nequitiâ ſinet
Mœroris æſtu funditùs opprimi.
2 Quàm pene lapſu pes mihi lubrico
Greſſum fefellit, dum pede metior
Immenſa parvo, dum trutinâ meâ

Quamvis terra aquas hoſpitio non recipiat, mareque undis ſuis orbem terræ operiat, & aër ignibus ſplendentibus inflammatus fulmen in terras diſpergat, cœlumque ruens ſtellas confundat: beneficentia tamen Dei, in cujus poteſtate omnia poſita ſunt, bonos ipſum piè & ſanctè colentes in periculis non relinquet, neque permittet homines à ſcelere alienos vehementi triſtitiæ fervore omninò vexari. 2. *At ego ex contraria cogitatione vix tandem potui eluctari*, peſque iter meum, in præceps penè decidentis, caſu per locum lubricum quàm propemodum impedi-

Expendo

Expendo ſtultus judicium Dei!
3 Fervebat irâ pectus, & æmulo
Livoris æſtu, quum ſcelerum omnium
Contaminatos ſordibus impios,
Florere cunctis conſpicerem bonis.
4 Sors illa cunctis invida, mobilis,
Infida, ſervat perpetuâ fide
Iſtis tenorem, & robore vivido
Firmos ſenectam ducit ad ultimam.
5 Exemta duris vita moleſtiis
Curiſque (pectus quæ reliquis coquunt
Mortalibus) per lætitiam fluit
Luxumque, & ægris pura laboribus.
6 Ergo inſolenti fœta ſuperbiâ
Corda intumeſcunt: pectora ſpiritus
Ventoſa tendunt: cæcus amor ſui
Frena impotenti dat violentiæ.
7 Tecta invidendas non capiunt opes,
Felicitatem non animus ſuam;
Et vota vincens ſpemque ſuperfluus
Luxus fatigat, nec ſatiat tamen.

vit; dum exiguâ menſurâ res infinitas pondero, nec mentis compos, parvâ judicii mei librâ ſententiam mentemque Dei examino. 3. Animus irâ & contentioſo invidiæ motu æſtuabat, cùm viderem pravos omnium vitiorum fœditate inquinatos florentes & abundantes eſſe. 4. Fortuna illa, proſperis rebus omnium dolens, inconſtans & fallax, impiis conſtantiam continenter retinet, eoſque viribus firmis ſtabiles ad ſenium extremum perducit. 5. Vita eorum libera ſollicitudinibus aſperis & angoribus (qui cæteris hominibus animum torquent) ac ægritudinibus ſoluta, cum gaudio rerumque omnium copiâ leniter tranſigitur. 6. Horum igitur animus arrogantiâ inuſitatâ plenus ſuperbit, elatæque cogitationes eorum mentes vanas inflant, & philautia, futuri improvida, effrenatis cupiditatibus licentiam permittit. 7. Ædes divitias omnibus odioſas recipere non poſſunt, animus felicitatis ſuæ non eſt capax, rerumque abundantia, multo major quàm optabant ſupraque quam ſperabant, eoſdem de-

Sors illa cunctis invida, &c.] Conſtructio ejus loci eſt: Sors ſeu fortuna (hæc tamen homini Chriſtiano ad divinam providentiam omnia referenti nihil eſt) quæ aliàs cunctis eſt invida, mobilis & infida, ſeu infidelis; iſtis ſcilicet impiis, & tamen fortunatis, ſervat eundem quaſi tenorem perpetuâ fide: quaſi dicat, fortuna omnibus aliis invida, mobilis & infida, unis hiſce fidelis & conſtans eſt. CHYTR.

8 Ver-

8 Verbis minores terrificant feris,
Et faſtuoſæ mole potentiæ:
Vultu procaci & vocibus improbis
Adblandiuntur nequitiæ ſuæ.
9 Nec impudentis garrula vanitas
Contenta linguæ fundere toxica
Terras per omnes, aſtra laceſſere
Audet Deumque inſana ſuperbia.
10 Hæc mente ſpectant attonitâ pii,
Et æſtuanti pectore fluctuant:
11 Secumque muſſant, Scilicet hæc Deus
Quum cernat, atris abſtinet ignibus?
12 Opes abunde ſuppeditant malis,
Creſcitque nullo fine pecunia:
Secura pacis molliter otia,
Quaſſante nullo turbine, tranſigunt.
13 Fruſtra ergo puro pectore vivitur;
Fruſtra innocentem contineo manum:
14 Fruſtra labores perfero, torqueor
Dolore, nullis non crucior malis.
15 Rurſus verebar ne temerario
Auſu improbarem conſilium Dei,
Ac arbitrarer fortè miſerrimos
Selecta quos is pignora nuncupat.

laſſat, nec tamen eorum cupiditati ſufficit. 8. Sermone acerbo, & magnitudine potentiæ ſuperbæ, inferiores terrore afficiunt; vultu autem petulanti verbiſque malis ſuæ pravitati favent. 9. Vana etiam linguæ inverecundæ loquacitas non ſatis habet venena adversùs omnes homines ſpargere, imò arrogantia eorum immanis non metuit cœlum & Deum ipſum provocare. 10. Boni ſtupentes hæc contemplantur, & mente inſtar æſtûs mutabili in varias opiniones rapiuntur: 11. Intraque ſe cogitant, Certè num Deus, cùm hanc nequitiam videat, fulminibus parcit? 12. Divitiæ impiis affluenter ſuppetunt, & ſine modo opulentia illis augetur; nullâque re adversâ eos commovente, vitam otioſam & quietam ſine ſollicitudine delicatè traducunt. 13. Nos ergo pietati ſtudentes incaſsùm *innocentes vivimus*; incaſſum manum innoxiam & ab omni injuria puram conſervo: 14. Incaſsùm moleſtias patior, triſtitiâ vexor, & omnibus malis, *ſiquid peccavi*, ſeverè caſtigatus affligor. 15. Ex adverſo metuebam, ne ſic ſentiens aut loquutus, ſententiam Dei inconſultâ auda-

Opes ſuppeditant.] Neutrum abſolutum, pro *ſuppetunt, ſufficiunt, abundè ſatis ſunt.* Cic. I. Offic. *Suppeditant hæc ad victum,* i. e. ſufficiunt. Idem ad Trebatium, *Ne chartam quidem tibi ſuppeditare,* pro ſuppetere. Chytr.

16 Cauſſas

16 Cauſſas latentes dum ſequor anxius,
Et pertinacis viribus ingenî
Pugno, profundum ſe chaos ingerit,
Et nocte mentis lumen adobruit.
17 Labore tandem feſſus inutili
Ad te recurro, Rex bone cœlitum:
Quietus exſpecto ex adytis tuis
Quis hos & illos ſeparet exitus.
18 Vidi repentè quàm pede lubrico
Starent ſuperbi, quàm ſtabiles parum
Opes tenerent, quàm fragili loco
Fultos ruinâ præcipiti trahas.
19 Procella vindex ut ſonuit tuæ
Iræ, fugaces cum domino ſuo
Evanuerunt divitiæ; manet
Umbra invidendæ nulla potentiæ.
20 Sic nocte mentes ludificans fugit
Imago ſomni; & quæ modò pectora
Sopita vano terruerat metu,
Riſus per urbem mox ciet omnibus.
21 Donec viderem hæc, mœror & anxiæ
Mentem obruebant ſollicitudines:
22 Aut hæſitantem, ceu ſtupidum pecus,
Torpor ligabat pectore marcido.
23 Arcana ſed vis interea tui

ciâ reprehenderem, eoſque omnium infeliciſſimos exiſtimarem quos Deus filios electos vocat. 16. Dum itaque cauſas occultas ſollicitus perſequor, & ingenio obſtinato contendo, confuſio immenſa ſeſe mihi ante oculos offert, mearâque tenebris rationem occœcat. 17. Tandem ſtudio nihil proficiente fatigatus, ad te, Rex cœli, revertor, curarumque liber è ſecreto oraculo, tuo in templo edito, attendo, quantum inter bonos & malos finis ipſe diſcrimen faciat. 18 Ibique ſtatim intellexi quàm parum firmo pede arrogantes inſiſterent, vidi in quàm inſtabili & fluxa potentia eſſent, quàmque ſubito caſu peſſundes eos loco infirmo fretos. 19. Poſtquam enim tui furoris tempeſtas increpuit, opes inſtabiles cum poſſeſſore ſuo diſparuerunt, nullumque veſtigium potentiæ illius omnibus odioſæ ſupereſt. 20. Itaque perinde ſe habet illorum felicitas umbratilis, atque ſimulacra, quæ, per ſomnum viſa & animos nocturno tempore fallentia, evaneſcunt, quæque nuper inani timore animos dormientium terrefecerant, paulò poſt omnibus paſſim jocos movent. 21. Antequam hæc cernerem, triſtitia & curæ moleſtæ animum meum opprimebant; 22. Aut ſegnities quædam me, ceu beſtiam ſtolidam intelligentiæ & rationis expertem, tenebat pectore languido dubitantem. 23. Sed

Me

Me fulciebat numinis, ac manum
24 Dextram regebas : auſpicio tuo
Ductuque clarus fulgeo gloriâ.
25 Quid terra, præter te, mihi, quid polus
26 Offert colendum? cor mihi tabuit,
Infracta mens deſiderio tui
Languebat, ægrum corpus inaruit :
Tu rurſus artus robore vivido
Firmâſti, opimas ſuppeditâſti opes.
27 Qui, te relicto, ſpe ſtolidâ deos
Vanos adorant, cladibus obruis.
28 Te ſector unum, tu ſuperas meis
Spes una rebus : præſidio tuo
Liber periclis, auctus honoribus,
Te ſempiternis laudibus efferam.

interea tamen occulta inſpiratio divinitatis tuæ animum meum confirmabat, tuque mihi dux eras: 24. Ego quoque, te auctore & ductore, à lapſu præcipiti conſervatus, rerum a me geſtarum famâ ſum nobilis. 25. Quid mihi oſtendit terra, quid cœlum, te uno excepto, cultu divino dignum? 26. Cor mihi liqueſcebat, menſque, ſanctâ tui quaſi abſentis videndi libidine, dejecta, torpebat, membraque, morbo debilitata, deſiccata fuerunt: At tu denuò corpus vi vegetâ ſtabiliiſti, magniſque me divitiis auxiſti. 27. Eos autem contrà rebus adverſis perdis, qui te deſerentes, ſpe vanâ deos inutiles cultu & honore dignantur. 28. Ego idcirco tibi ſoli adhæreo, tu mihi ſpes ſola reſtas, tuoque auxilio extra pericula poſitus, & honoribus cumulatus, perpetuo te laudabo.

Infracta.) i. e, Valdè fracta, Virgil. Æn. IX. 499.
Torpent infractæ *ad prælia vires.*
Vid. Vorſtium de Latin. meritò ſuſpecta, cap. IV. L.

PSAL. LXXIV. Carm. Gen. 3.

Eccleſia ab Antiocho oppreſſa, perpeſſiones ſuas & ſcelera hoſtium proponit : & Deum tamdiu ceſſare conqueſta, fœderis ejus, magnificorumque operum recordatur, hoſtium indigna in Deum opera commemorans ; idcircò Deum, pro ſalute ſua, pro gloria nominis ipſius, & hoſtium confuſione ſupplicat.

CUr nos relinquis penitus, ô rerum parens,
Hoſtique dedis impio?
Lupis vorandum cur gregem, paſtor, tuum

Irâ obſtinatâ deſeris ?
2 Memento cœtûs ſervitute ab aſpera
Quem vindicâſti : quem tibi
Peculiari ſorte, patrimonium
Ceu proprium, receperas.
Colles Sionis, numinis ſedem tui,
Bonus faventſque reſpice.
3 Tandem reſurge, & hoſtium ſuperbiam
Compeſce : perde funditùs
Hoſtes protervos, qui tuum ſacrarium
Manu nefandâ polluunt.
4 Clangunt ſonorâ buccinâ, non quæ tuas
Laudes canat, ludibrio
Sed feſta acerbo quæ profanet ; in tuis
Vexilla figunt turribus.
5, 6 Bacchatur audax ira frenis libera ;
Ædis ruentis it fragor,
Quales ſub altis murmurant quercus jugis,
Cæſæ bipenni quum ruunt.

Quamobrem, rerum omnium auctor, nos *quaſi repudiatos* auxilio tuo prorſus deſtituis, & inimico ſcelerato tradis ? Cur populum tuum, cuſtos, *nullâ ſpe reconciliationis relictâ*, crudelibus hominibus trucidandum irâ pertinaci relinquis ? 2. Memor eſto *potiùs* populi illius quem à ſervitute dura liberâſti, quemque tibi velut hereditatem ſingulari partitionis ratione ſepoſuiſti ; ad Sionem quoque domicilium tuum, ubi numen & potentiam oſtendebas, facilis & amicus convertere. 3. Profer tandem potentiam tuam, & inimicorum arrogantiam cohibe ; hoſteſque petulantes omninò deſtrue, qui tuam ædem ſacram manu ſceleratâ contaminant. 4. Sonum immanem in ſacrario tuo cornu edunt, non quod magnitudinis tuæ præconia celebret, ſed quod dies tibi ſacros irriſione moleſtâ inquinare poſſit ; ſignaque ſua in turribus templi tui ſtatuunt. 5, 6. Ira hoſtium temeraria & effrenata nullo impediente ſævit ; templi cadentis ſonus latè diffunditur, non ſecus ac arbores in montibus excelſis

Ædis ruentis it fragor,
Quales ſub altis murmurant quercus, &c. } Videtur hîc Buchananus reſpexiſſe Virgil. Æn. II. 624.

Tum vero omne mihi viſum conſidere in ignes
Ilium, & ex imo verti Neptunia Troja.
Ac veluti ſummis antiquam in montibus ornum
Cum ferro acciſam crebriſque bipennibus inſtant
Eruere agricolæ certatim ; illa uſque minatur,
Et tremefacta comam concuſſo vertice nutat :
Vulneribus donec paullatim evicta, ſupremum
Congemuit, traxitque jugis avulſa ruinam. L.

Demo-

Demoliuntur malleis & vectibus
Cælata templi limina.
7 Populatur ignis adyta: nominis tui
Contaminant sacrarium;
8 Secumque tacito comminantur pectore
Se diruturos omnia.
Nec temerè: flammis strata fumant omnia
Tuo dicata cultui
9 Loca: signa nusquam, nulla jam miracula:
Propheta nullus perditos
Solatur, &, spe quamlibet lentâ, tamen
Spondet malorum terminum.
10 Quousque tandem nomini sines tuo
Hostem protervum illudere?
Quousque acerbis facta dira & impia
Exasperabit jurgiis?
11 Cur otiosus retrahis manum? exsere
Tandem potentem dexteram.
12 Tu noster olim rector & custos, Deus,
Priscis abusque seculis.
Te vidit orbis vindicantem ab omnibus
Semper tuos periculis.
13 Secessit unda te jubente, & vitreo
Muro liquor coërcuit
Cursum, feroces viribus suis duces
Ponti recursus obruit:

sonitum ingentem edunt, cùm securi dejectæ à lignatoribus concidunt: malleis & ferramentis instar sudium, portas templi figuris variis expolitas diruunt. 7. Flamma augustissimum ædis tuæ penetrale destruit: fanum tibi consecratum coinquinant; 8. Et secum occultè jactant, sese, *ne quid non eversum superfit*, omnia eversuros esse; nec frustra id minantur, omnia enim loca ad te colendum passim dedicata, igni passim cremata, fumum & vaporem emittunt: 9. Prodigia divinitùs facta nusquam sunt, nullaque miranda facta nunc usquam apparent; nullus vates divinus pessimâ conditione usos consolatur, finemque calamitatum quantumvis tardè promittit. 10. Quamdiu tandem inimicum petulantem permittes te contemptum ludibrio habere? quamdiu hostis facta exsecrabilia & scelerata conviciis suis molestiora reddet? 11. Cur nostri jam negligens auxilium tuum à nobis abstrahis? manum tuam virtutis plenam aliquando extende. 12. Tu noster quondam gubernator & servator ab initio rerum usque fuisti; gentes omnes te, tuos in rebus difficilibus liberantem, aspexerunt. 13. Mare ad imperium tuum, ut nostrî causâ pervium foret, sese divisit, fluxumque suum muro, instar vitri

14 Ipſum marinis vaſtiorem belluis
Hauſit tyrannum, & aſperis
Afflicta ſaxis, fluctibus cadavera
Ejecta vultur Æthiops
15 Voravit: inter æſtu arenas torridas,
De cote dura limpidi
Fluxere rivi: te imperante ſubſtitit
Arente flumen alveo.
16 Tuus dies eſt, nox tua eſt; ſolis jubar
Radiis adornas aureis.
17 Æquorque claudis littorum repagulis,
Terraſque cingis fluctibus:
Æſtate lenis frigus acre, frigoris
Æſtum rigore temperas.
18 Domine, intuere probra, contumelias,
Et hoſtium ludibria,
Qui te laceſſunt impiis conviciis,
Moleſtiis nos opprimunt.
19 Ne trade vitam turturis tuæ feris:

lucido, continuit: aqua autem marina reciprocans duces, ob copias magnas ſuperbientes, demerſit. 14. Fluctus regem Pharaonem monſtris in mari degentibus immaniorem voravit, aveſque carnivoræ ex Æthiopia cadavera, ſcopulis duris & undis quaſſata, atque è mari in terram projecta, exederunt: 15. Inter arenas in regione illa etiam torrida calore æſtuantes, perſpicui aquarum torrentes de rupe dura dirupta manârunt; contrà verò Jordanis juſſu tuo curſum ſuum, loco fluminis arido, coërcuit. 16. Dies & nox tibi utriuſque auctori & moderatori obſequium præſtant; tu is es, qui ſolem, radiis inſtar auri pulchris lucentem, illuminas. 17. Mareque riparum obſtaculo coërces, orbemque terrarum finibus ſuis diſcretum aquis circundas: quique vehemens hiemis frigus calore mitigas, contraque calorem frigoris vehementiâ mitiorem facis. 18. Reſpice quæſo, Domine, maledicta, convicia, & hoſtium irriſiones, qui te jurgiis ſceleratis provocant, & nos injuriis vexant. 19. Ne expone vitam populi tui ſimplicis & imbecillis, hominibus inſtar ferarum crudelibus, neve multitudinem tuorum inopum è

Liquor.] Intelligit hoc vocabulo Poëta mare rubrum. Sic Horatio mare mediterraneum dicitur, III. Od. 3.

------- *Quà medius* liquor
Secernit Europen ab Afro. L.

Cadavera vultur Æthiops voravit.] LXX. Interpretes hîc ſequitur, ἔδωκας αὐτὸν βρῶμα λαοῖς τοῖς Αἰθίοψι. L.

Ne trade vitam turturis tuæ feris.] Contra linguæ Latinæ conſuetudinem, *turtur* hîc femininum poſuit: nec tamen temerè id ab eo factum; principes

Turbam

Turbam tuorum pauperum
Ne ſempiternâ oblivione deſere:
20 Memor tui ſis fœderis;
Nam nec tenebræ nos tegunt, nec pellimus
Obſcuritate injurias.
21 Ope deſtituti & omnibus fracti malis
Populi pudori conſule:
Ut te merentem proſequantur laudibus
Miſeri levati luctibus.
22 Exſurge, rector orbis optime, & tuam
Cauſſam tuere: ſis memor
Quæ probra paſſim nomini ſemper tuo
Stulta ingerat procacitas.
23 Voces ſuperbas & tumultus improbos
Silentio ne ſupprime:
Curamque rerum gerere te mortalium,
Qui negligunt te, ſentiant.

memoria perpetuò obliteratam relinque; 20 Fœderiſque illius tui recordare; nam nec obſcuritas noctis nos ab hoſtibus defendit, nec ignobilitate noſtrâ moleſtias vitamus. 21. Populi tui auxilio carentis, & omni moleſtiarum genere vexati ignominiæ in te redundantis proſpice; ut afflicti, luctu & dolore pulſo, te ita de ſe merentem elogiis ornent. 22. Exſere, gubernator mundi, potentiam tuam, & controverſiam tuam defende: reminiſcere quas contumelias homines ſtulti & petulantes adversùs honorem tuum ubique objiciant. 23. Verbaque eorum arrogantia & motus procaces noli taciturnitate abſcondere: quique te deſpicatui ducunt, mundum te regere, hominesque te curare intelligant.

---

enim Bibliorum interpretes Leo Judæ, Tremellius, Arias Montanus, Caſtellio, Vatablus, Hebræum textum ſecuti, *vitam* ſive *animam turturis tuæ*, hoc in loco verterunt. Variant quidem LXX. Interpp. eoſque plerumque ſecuta verſio vulgata: illi enim reddunt, Μὴ παραδῷς τοῖς θηρίοις ψυχὴν ἐξομολογουμένην σοὶ; hæc, *ne tradas beſtiis animas confitentes tibi.* Ceterum notat magnus Voſſius turpiter cæcutiiſſe Servium, qui ex illo Virgilii Ecl. I. *Nec gemere aëria ceſſabit turtur ab ulmo, turtur* fœminino poſitum exiſtimavit: cum nihil ſit apertius quàm *aëria* cum *ulmo*, non vero *turtur*, illic convenire. Rud. Apud Ovid. lib. II. Amor. VI. 12. in MSS. erat *turtur amica*, ubi vide Heins. Paulin. Natal. VII. princip. *turtur conjuncta columbæ.* Burm.

PSAL. LXXV. Carm. Gen. 13

David accepto nuntio de Abneri cæde, à novis dissidiis metuens, Deum orat ut propter nomen suum misereatur populi, officiumque suum erga Deum & populum professus, Deum precatur ut pergat regnum ipsi tradere, in quo Deo servire & populum justè gubernare possit.

TE nos carminibus, Rex bone, patriis
Dicemus meritò: te celebrabimus
Præsentem miseris; & memorabimus
Facta illustria posteris.

2 Quum plenis venient tempora seculis,
Cogam, inquit Dominus, concilium meum:
Justis suppliciis prosequar impios,
Justis muneribus pios.

3 Fundamenta soli dissiliant licet,
Turbetur trepidis gens hominum minis,
Fundamenta soli fluxa adamantinis
Nectam rursum ego vinculis.

4 O stultos quoties admonui modum
Vesanæ ut facerent nequitiæ suæ!
In cœlum quoties admonui impios
Ne stultè arma capesserent!

5 Quid cœlum stolidâ voce lacessitis?
Quâ spe sic furitis? spiritus arrogans
Cujus præsidio fretus in æthera
Cristas erigit impias?

Nos te, rector bone, cantibus moris & sermonis patrii meritò collaudabimus; teque afflictis citò & maturè opitulari in multitudine magna canemus, hominumque futurorum proli res à te præclarè gestas deinceps recitabimus. 2. Quum dies definita aderit, justo tempore peracto, conventum meum, inquit Deus, celebrabo; malos jure puniam, bonos autem meritò remunerabor. 3. Quamvis dissolutis omnibus terræ vinculis solidissimæ ejus partes quasi findantur, hominesque formidolosis periculi instantis signis animo commoveantur; ego tamen solidas terræ partes disruptas vinculis firmissimis rursus devinciam, regnique mei fulcra denuò stabiliam. 4. O quàm sæpe prædixi insipidis ut insanæ malitiæ suæ finem imponerent! O quoties malis prædicavi, ne inconsulte adversus Deum bellum susciperent! 5. Cur Deum oratione stultâ provocatis? quo freti sic insanitis? quo auxilio confidens animus insolens superbas cogitationes adversus cœlum tollit? 6. Regio vespertina cum copiis orientalibus sese conjungat, regiones quoque meridionales cum se-

6 Eois

6 Eois coëat viribus occidens,
Conjurent calidæ cum borea plagæ,
Fruſtra divitias, ſceptra, potentiam
Cuiquam conciliaverint.
7 Unus Rex hominum, res hominum ſuo
Verſans arbitrio, præcipitem trahit
Illum de ſolio, plebis ab infimæ
Hunc fæce ad ſolium erigit.
8 Nam cratera meri purpurei Deus
Jam dextrâ tenet, & vindice pharmaco
Undantem pateram temperat, & malis
Juſtum ſupplicium parat.
Illinc impietas undique ab ultimis
Terrarum ſpatiis hauriet, & mero
Conſumto, cupido gutture turbida
De fæce exitium bibet.
9 At me vate, Dei, quem genus Iſaci
Et thure & precibus placat & hoſtiis,
Omnis poſteritas munificentiam
Et vim numinis audiet.
10 Confringam tumidæ tela ſuperbiæ
Formidata bonis: cladibus obruta
Emerget pietas, & ſuper æthera
Tollet conſpicuum caput.

ptentrione conſpirent; incaſsùm opes, regna, vires cuivis adjicere volent aut poterunt, ut eum pro arbitrio in altiorem dignitatis gradum evehant. 7. Deus enim is ſolus eſt, qui voluntate ſuâ res humanas mutans, pro jure & auctoritate ſua alium celeriter peſſundatum de ſede regia detrahit, alium verò è contemtiſſima populi tenuis parte ad regnum attollit. 8. *Itaque non mihi, ſed ipſi Deo reſiſtitis*, qui idcirco jam poculum vini rubentis in manu habet, ſcyphumque plenum medicinâ ſcelerum ultrice miſcet, pœnaſque malis meritas apparat: Impii omnes, ab extremis orbis terræ finibus exciti, ex poculo illo bibent, vinoque epoto de non liquido vini ſedimento perniciem ſibi cupide trahent. 9. At me divino & præcone, omnes gentes futuræ liberalitatem & fortitudinem Dei illius intelligent, quem Hebræi ſacrificiis, oratione & victimis propitiant. 10. Arma ſuperborum bonis formidoloſa, *inquit Deus*, comminuam, piique ab impiis vexati ſeſe attollent, ſeque viſu gratos & honoribus auctos ſuper cœlum exſerent.

Undantem pateram.] Virg. Æn. I. 742. *Spumantem pateram* dixit. Val. Flaccus *menſas undantes* appellat, lib. III. 117. L.

PSAL. LXXVI. Carm. Gen. 3.

Psaltes Deum celebrans de præsentia ipsius & magnifico opere adversus Assyrios, potentiam iræ ejus ostendit, omnesque ad Deum colendum hortatur.

GEntes profanæ numinis loco colunt
Sibi quisque quem finxit Deum:
Judæa verum novit & colit Deum,
Laudatque festis cantibus:
2 Deum Sionis incolam, Solymæ sacris
Cui templa fumant ignibus.
3 Illic minaces fregit arcus, lucida
Fregit sagittæ spicula;
Clypea sinistris rapuit, enses dexteris;
Funesta bella sustulit.
4 Tu præpotentes fortior tyrannidas
Virtute frangis: tu feram
Compescuisti fortium superbiam
Regum, potenti dexterâ.
5 Fractâ minacis spiritûs fereciâ,
Prædæ fuere: aut ferreo

Nationes legis divinæ ignaræ venerantur instar veri Dei, deum quem sibi quisque commentus est: Judæa autem Deum verum, non commentitium, cognoscit & veneratur, eumque cantionibus festo die cani solitis prædicat; 2. Qui in Sione sedem elegit, cui ædes sacræ Hierosolymæ fumos evolvunt, ignibus in usum sacrorum factis. 3. Illic hostium populi sui arcus vulnera intentantes comminuit; illic eorum nitidas sagittæ cuspides dirupit, scuta & gladios manibus eripuit, bellaque mortifera abstulit. 4. Tu Jehova robustior viribus tuis tyrannos admodum potentes infirmas; tu manu validâ inhumanam regum potentium insolentiam cohibuisti. 5. Reges, arrogantiâ animi superbi debilitatâ, ad rapinam

---

Clypea.] Dicunt Latini hic clypeus & hoc clypeum. Virg. Æn. IX. 709. *Et clypeum superintonat ingens.* Chytr. Ruæus tamen hunc Virgilii locum aliter construit, & *clypeum* accusativi casus facit post præpositionem *super*. Verùm Servius, Nonius, aliique ex antiquis Grammaticis affirmant Virgilium hoc in loco usurpâsse in neutro, & præterea Vossius Anal. lib. I. p. 557. ex Livio, lib. xxxiv. 52. adducit, *clypea argentea decem.* Quibus addi possunt ex eodem Livio, xxxv. 10. & 41. *Clypea inaurata.* L.

Tu præpotentes.] Tres Stephanorum, duæ Plantini, & Argent.
Tu bellicosis montium clarus jugis
Apparuisti; tu feram, &c. Rud.

Somno

Somno gravati condidere lumina.
  Obtorpuere dexteræ
6 Fortes virorum, vis equorum, & curruum
  Elanguerunt impetus.
7 Tuum verendum nomen & numen; tuæ
  Quando æſtus iræ incanduit,
Quis obviam auſit ire? quis miſerum caput
  Tuo furori objecerit?
8, 9 Quum templa mundi fulminum quateret fragor,
  Ut, impiâ tyrannide
Pœnis repreſsâ, ſupplicem modeſtiam
  E ſervitute abduceres,
Attonita tellus ſiluit: imbellis pavor
  Mentes ſuperbas perculit.
10 Ultricis iræ ſcelera pœnis obruta
  Humana gens quum cerneret,
Boni efferebant laudibus te, conſcius
  Premebat horror impios.

expoſiti ſunt, aut oculos morte torpentes clauſerunt. 6. Fortitudo militum valdè infirmata eſt, equorum violentia debilitata, curſuſque quadrigarum vehementes tardati ſunt. 7. Itaque tu verè terribilis & verendus es, tuaque divinitas formidabilis & reverentiâ digna; cùm autem vehementia iræ tuæ accenſa eſt, quis non formidet ei occurrere? quis niſi amens ſeſe iracundiæ tuæ miſerum obtulerit, *tuumve irati conſpectum ferre poſſit?* 8, 9. Quum ſonus fulminis tui cœlum, *ubi te regnare oſtendis*, commoveret, ut regum impiorum violentiâ ſuppliciis cohibitâ, humiles & moderatos è ſervitio liberares, terrarum incolæ ſtupefacti conticuerunt; metus autem bello ineptus animos hoſtium elatos percuſſit. 10. Ubi verò homines viderunt tuis irati ultoris ſuppliciis maleficia oppreſſa fuiſſe, boni encomia tua prædicabant, metus autem malæ conſcientiæ prá-

---

Ferreo ſomno gravati.] Pro morte, quæ Homero quoque eſt, χάλκεος ὕπνος. Chytr. Virg. Æn. VI. 520. ----- *Somnoque gravatum.* L.

Templa mundi.] Ter. Eunuch. III. 5. 42.

At quem Deum? qui templa cœli *ſumma ſonitu concutit.*

Ennius. *Unus erit quem tu tolles ad cærula* cœli
Templa.-----

Lucret. I. 1098. *Neve ruant* cœli *tonitralia* templa *ſupernè.*
Sic Buchan. Pſal. LXXVII.

Qui templa *picti ſideribus poli*
Condideris------ Rud.

Supplicem modeſtiam.] Omnes Stephanorum, duæ Plantini, Argent. Vautrollerii, Lond. 1580. Genev. 1594. *Simplicem modeſtiam.* Idem.

11 Vota

11 Vota ergo Domino nuncupate, & reddite:
Domino verendo munera
Ferte universi civitatis incolæ
Sanctæ, Deumque agnoscite,
12 Reges superbi quem pavent, qui spiritus
Feros retundit impiis.

vos conturbabat. 11. Vos ergo *qui admirabili robore Jehovæ servati estis*, Domino vestro munera vovete & date: omnesque habitatores Hierosolymæ Deo vestro, impiis terribili & metuendo, dona simul apportate, Deumque cognoscite, 12. Quem reges elati metuunt, quique malorum omnium animos insolentes, *piorum causâ*, pœnis debilitat.

PSAL. LXXVII. CARM. GEN. 6.

Psaltes Ecclesiam ostendit quomodo in extremis difficultatibus imploret Dei opem; certamen carnis exponit in dubium vocantis benignitatem Dei; & victoriam spiritûs adversus carnem, seipsum à natura, promissionibus, & operibus Dei confirmantis.

TE voce semper, te prece supplice,
Rerum invocabo conditor optime:
Nam lenis ac placatus aurem
Das facilem miseris querelis.
2 Ad te refugi quum premerer malis,
Ad te tetendi sollicitus manus
Sub nocte sola, donec atras

Te, fabricator mundi, in auxilium meum carmine & oratione humili semper inclamabo; clemens enim & facilis miserorum querimonias libenter audis. 2. Ad te recurri cùm calamitatibus affligerer; curisque exercitus sub nocte tacita & intempesta manus ad te protendi, donec dies reversus noctis obscuritatem pelleret: animus meus, tristitiâ quietem negante, debilitatus, amicorum non fictorum consolationes quasi eas non audirem repudiabat, omnem medicinam recusans. 3. Teque solum re-

---

Abnuebat.] Cæsuram, sive syllabam residuam, brevem hîc fecit noster, secutus non modo Alcæum, primum hujus metri auctorem, qui sæpe syllabam brevem eo loco adhibuit, veluti,

Πὰρ μὲν γὰρ ἄντλος ἰστοπέδαν ἔχει. &
Προκόψομεν γὰρ οὐδὲν ἀσώμενοι:

Sed Horatium ipsum, Carm. III. 5. *Si non periret immiserabilis.* Agnoscente ipso Cl. Bentleio ad carm. III. 23. quamquam ille, parum sibi constans, paullo ante ad carm. III. 2. id nunquam ab Horatio factum contenderat. RUD. de *Buch. metr.* p. 611.

Lux tenebras rediens fugaret.
Mens inquietis fracta doloribus,
Surdâ abnuebat aure fidelium
Voces amicorum, medelæ
3 Impatiens: animusque solum
Intentus in te, cum lacrimis preces
Miscens fremebat: pectora flebili
Concussa singultu sonabant;
Cura animi cruciabat artus:
4 Æstus vetabat sollicitudinum
Dulcem soporem carpere lumina;
Segnis ligabat membra torpor,
Vocis iter dolor obstruebat.
5 Tum mente versâ volvere secula
Cœpi anteacti temporis, ac Dei
Numen bonis præsens, nec unquam
Auxilii miseris avarum.
6 Laudum subibat quas tibi carmine
Lyræ canebam suaviloquæ ad modos:
Secumque vestigabat ægra
Mens vario labefacta motu;
7 Num, me relicto, in perpetuum Deus

spiciens, & orationem cum fletu conjungens, ingemiscebat; pectus gemitu interrupto labefactatum & commotum, sonitu dolorem testabatur, animique sollicitudo corpus torquebat: 4. Curarum vehementia oculos somnum jucundum capere non permittebat, languor iners membra constricta tenebat, tristitiaque orationis exitum claudebat. 5. Tum ego, cogitationem aliò vertens, occœpi spatia temporis superioris reminisci, cogitareque Dei potentiam ad auxilium bonis ferendum paratam esse, afflictisque semper opis liberalem fuisse. 6. In memoriam etiam redibam prædicationum earum, quas cantione ad lyræ jucundæ modulationem tibi concinebam; mensque turbata, & in varias cogitationes jactata quærebat; 7. An Deus, me rejecto, manum subsidii liberalem in sempiternum retrahit? 8. Nec clementia Dei munifica cursum solitum

Avarum auxilii.] *Avarus* aliâs dicitur, quasi avidus æris: hîc autem *avarus auxilii* est, qui aut negat, aut justo diutius differt auxilium, sicuti divites avari ægrè admodum & difficulter pecuniam exponunt. Talem autem non esse Deum hic locus docet. CHYTR.

Laudum subibat.] Locutio elliptica pro *memoria laudum subibat mentem.* Sic apud Ovid. ex Ponto II. 61. *mentem* subauditur. *Cum subit, Augusti quæ sit clementia.* Et *memoria* apud Lucret. lib. V.

Et venit in mentem solis lunæque viarum. H.

Opis

Opis benignam jam retrahit manum?
8 Nec ampliùs ſuum tenebit
Larga Dei bonitas tenorem?
Nec ore vatum leniet anxias
9 Curas ſuorum? nec miſeris erit
Placabilis? nec ſiſtet iræ
Præcipitem bonitate curſum?
10 Tandem remiſſo pectore, Quò dolor
Impellis? inquam: ſtant adamantinis
Decreta cœli fixa vinclis,
Nec dubio labefacta caſu,
Nec fracta vi, nec temporis invidis
Obliviosi obnoxia dentibus.
11 Rurſus tuæ mentem ſubibant,
Sancte parens, monimenta dextræ:
Qui templa picti ſideribus poli,
Frugumque campos germine fertiles,
Et ſecla tot noſtros ad uſus
Condideris pecudum & ferarum.

in poſterum ſervabit? 9. Nec moleſtas populi ſui ſollicitudines vaticiniis mitigabit? nec afflictis exorabilis erit? &, *tanquam hoſtis nunquam reconciliandus*, celerem iræ ſævitiam clementiâ non cohibebit? 10. Tandem tamen animo quieto dixi, Quò me triſtitia præcipitas? voluntas Dei vinculis inſolubilibus ſtabilita eſt, nec fortunâ incertâ commota, nec violentiâ ullâ debilitata, nec ſubjecta violentiæ malevolæ temporis omnia abſumentis, & cuncta in oblivionem trahentis. 11. *Quo autem fiduciam proſtratam erigerem*, pignora etiam roboris tui immenſi, ſancte pater, denuò in memoriam redibant, qui cœli auguſti & ſtellis variati habitationem, qui agros frumentorum fœcundos, totque ſucceſſiones animalium manſuetorum & indomitorum, ad utilitatem noſtram creaveris. 12.

Dentibus temporis invidis.] Reſpexit fortè hæc ſcribens ad illa Ovidii,

Tempus edax rerum, tuque invidioſa vetuſtas,
Omnia deſtruitis, vitiataque dentibus ævi
Paullatim lentâ conſumitis omnia morte. CHYTR.

Qui templa picti.] Templum ſæpius ſumitur pro regione ſeu loco quovis edito, amplo. Cic. Som. Scip. *Quouſque humi tua mens defixa erit? Nonne adſpicis in quæ templa veneris?* Apud Liv. I. Palatinus & Aventinus dicuntur templa; & apud Lucret. paſſim templa cœli, mundi, orci, animi, linguæ; & pro aulis quibuſvis. H.

Secla ferarum.] More Lucretiano hac voce utitur, pro *genere, multitudine, ſobole* aut *progenie*. Apud quem ſunt, *ſecla animantûm, hominum, ſcriptorum.* Sic enim lib. 2. *Inque brevi ſpatio mutantur ſecla animantûm.* Qui fortè Græcum γενεὰν, hoc Latino voluit exprimere. Sunt igitur hîc *tot ſecla pecu-*

12 Quàm

12 Quàm sæpe, pœnis dum premis improbos,
Tutoque fulcis præsidio probos,
Mortalibus clementiæque &
Justitiæ specimen dedisti,
13 Æterne rerum conditor! omnia
Consulta cujus factaque sanctitas
Illustrat: haud quidquam tibi ingens
Orbis habet simile aut secundum.
14 Mirante mundo tu Deus unice
Miræ dedisti signa potentiæ,
15 Ergastulis quum liberâsti
Abramidas Pharii tyranni.
16 Vidêre fluctus te tumidi, Deus,
Vidêre fluctus, & trepido gradu
Fugêre: turbavit profundas
Horror aquæ vitreæ lacunas.
17 Fudere aquosas imperio tuo
Nubes procellas de gravido sinu,
Sonore rauco; grandinisque
Infremuit lapidosus imber.
18 Cœli tonantis vastificus fragor
Implebat aures: lumina fulgurum

Quàm frequenter quoque bonitatis & æquitatis tuæ exemplum ostendisti, perpetue rerum auctor, dum malos suppliciis compescis, piosque auxilio tuo sublevas! 13. Cujus augusta reverentia consilia factaque omnia conspicua facit: mundus hic tam latè patens non habet quicquam tibi aut æquale, aut quod ad te propè accedat, *quantumcunque deos suos commentitios gentes profanæ ostentent.* 14. Tu certè singularis & sine exemplo Deus, omnibus nationibus stupentibus argumenta magnitudinis tuæ admirandæ ostendisti. 15. Quum *populum tuum, Jacobi videlicet & Josephi posteros,* ex Abrahamo oriundos, è servitio Pharaonis regis Ægypti impotentissimi exemisti. 16. Vidit, vidit te, Jehova, præsentem mare procellosum, & trepidè refugit; præsentiæque tuæ metus & sensus infima aquæ limpidæ receptacula exterruit. 17. Nubes, te jubente, tempestates pluvias de laxitate sua, aquarum plena, cum rauco tonitrûs sono demiserunt; & grando instar lapidum cadens ingentem sonum dedit. 18. So-

---

dum & ferarum, idem quod tot genera & tanta multitudo diversorum animantûm & ferarum. Ita Psal. LXXXIX.

Te jure piorum secla hominum celebrant. CHYTR.

Orbis habet simile, &c.] Hor. I. Od. 12. *Nec viget quicquam simile aut secundum.* L.

Pharii tyranni.] Vide supra ad Psal. XLV. IDEM.

Vastificus.] Omnia vastans aut vasta efficiens, qualis effectus est tonitruum & fulminum. Ex veteri Poëta usus est etiam Cic. Tusc. 2. 9. CHYTR.

Terrebat

Terrebat ardor, & pavore
Attonitæ tremuere terræ.
19 Sali rubentis pervia vastitas,
Ductore te, tot millibus obruit
Vestigia, & fluctu refuso
Clausit iter Phariis quadrigis.
20 Moses & Aron (ceu pecudum greges
Pastor reducit) præsidio tuo
Duxere tranquillas per undas
Incolumes populi catervas.

nitus insuper immanis, omnia vastare minatus, cœli tonitrua moventis auditum mortalium terrebat; coruscatio flammarum cœlo splendentium metum oculis omnium incutiebat, terrarumque incolæ stupefacti timore trepidabant. 19. Ingens etiam maris rubri spatium, duce te, tantis populi tui copiis per illud gradientibus patefactum, itineris illius signa delevit; aquisque reversis curribus Ægyptiis viam obstruxit. 20. Moses autem & Aaron, ceu gregis ovilli custos pecudum multitudinem domum ducit, copiis populi tui salvis per aquas quietas incedentibus, ope tuâ iter præivere, *quorum ductu populum in hanc terram transtulisti: Cur itaque ego animum despondere m, quasi tu vel nolis, vel non possis me respicere?*

Sali rubentis.] i. e. Maris rubri. Ptolemæus vocat sinum Arabicum; alii mare Erythræum. Est autem ille sinus satis amplus, ita ut latitudo ejus nonnullis in locis sit duodecim aut etiam plurium milliarium Germanicorum. Vero igitur simile est, dies complures in transitu hujus maris consumsisse Israëlitas, in tanta scilicet hominum multitudine. Quocirca etiam aquas hujus maris tamdiu stantes, non immeritò *murum vitreum* nominavit Psal. LXXIV. CHYTR.

PSAL. LXXVIII. CARM. GEN. I.

Psaltes Jehudæos revocat ad cognoscendum & prædicandum Deum: proponit documenta verbi, & operum quæ perfecit Deus inde ab exitu ex Ægypto. Hinc paterna beneficia & flagella Dei erga populum suum, judicium in adversarios grave, præsertim contumaces Israelitas exponit; pios confirmat de æternitate sacerdotii & regni in tribu Jehudæ.

AUdite Isacidæ, & rerum pietate parentem
Qui colitis purâ, huc animos advertite vestros.

Animadvertite Hebræi ab Isaaco oriundi, & qui Deum omnium auctorem religione sincerâ veneramini, animos adhibete: 2. Miranda, sed certa

2 Mira

2 Mira canam, ſed vera canam: quæ longa vetuſtas
Occulit arcanis oracula merſa tenebris
3 Evolvam: priſcis accepta parentibus olim
4 Veriloquis dictis, in ſecula ſera nepotum
Tranſmittam: laudeſque Dei, mirandaque facta
Cognita de proavis diſcent me vate minores.
5 Namque parens mundi, ſancto quum fœdere gentem
Jungeret Iſacidûm ſibi, patres prodere natis
Per ſeriem, & ſeris venientia ſecula ſeclis,
Et legum monitus & facta ingentia juſſit.
6 Scilicet ut memori benefacta priora tenentes
Pectore, conſilium vitæ auxiliumque regendæ
A Domino exſpectent, trepido turbante tumultu.
Ne tam cæca animos condant oblivia, legum
Irrita ventoſis ut dent præſcripta procellis.
7, 8 Neu ſimiles patrum, malè gratâ mente rebelles,
Deficiant animi inſtabiles, dubioque labantes
9 Pectore. Cur ſoboles Ephræmi, docta ſagittis
Figere vel jaculo quamvis diſtantia certo,
Terga dedit pene ante tubas? latebriſque ſalutem
(O pudor!) abjectis quæſivit turpiter armis?
10, 11, 12 Nempe quòd averſos flexere per avia greſſus,

illa quidem præcepta divina carmine explicabo, quæ tenebris occultis obruta longum temporis ſpatium huc uſque abſcondit; 3. Oracula Dei à majoribus ſermone non ficto jamdudum tradita & audita, 4. Ad poſteritatem tranſire faciam; poſterique, *quibus me quoque conſulere æquum eſt*, me denuntiante, Dei magnificentiam, ejuſque miracula à majoribus noſtri rationem habentibus auditione acceptâ, intelligent. 5. Nam Deus rerum omnium creator, cum Hebræos ſibi pacto inviolabili alligaret, præcepit, ut majores liberis ſuis per ordinem, poſterique poſteris leges, admonitioneſque ſuas & opera mirabilia enarrarent. 6. Sanè ut beneficia antiqua memoriâ tenentes in periclis terrorem inferentibus, admonitionem à Deo, & opem ad vitam tuendam præſtolentur, ne ignorantia tam craſſa eorum mentes obruat, ut præceptiones legum ceu vanas ventis tradant. 7, 8. Neve, more majorum, ingrati, Domino repugnantes, incertique, & mente infirmâ titubantes, timore debilitentur. 9. Cur tribus Ephraimi, perita ſagittis vel jaculo non fallente ictu quantumvis

Veriloquis.] Vocem hanc improbat Voſſius, utpote veteribus nunquam uſurpatam. Habet quidem Cicero *Veriloquium*, Græcum ἐτυμολογίαν, ad verbum reddens, ſed ipſe finxit, nec uſum ejus probare videtur. L.

Irrita ventoſis, &c] Reſpexiſſe videtur illud Pontii Paullini, Ep. 3. 14.
Irrita ventoſæ rapiunt hæc vota procellæ. L.

Obliti

Obliti legum & monitorum, & fœderis icti,
Obliti tantorum operum, quæ, teſtibus olim
Patribus, in Phariis Dominus patraverat oris.
13, 14 Quum mare diviſit ſeſe cumulante profundo,
Inter & aggeſtos undæ ſtagnantis acervos
Incolumem eduxit populum, duce nube, ſerenâ
Luce, per obſcuras flammâ præeunte tenebras.
15, 16 Flumina de ſolidi patefecit vulnere ſaxi,
Damnatiſque ſiti rivos donavit arenis.
17, 18 Nec ſatiati undis linguas tenuere procaces:
Auſi immane ſcelus, deſerta per avia rurſus
Tentavere Deum: &, ventris ſtimulante voracis
19, 20 Ingluvie, petîere cibos: ac talibus ora
Solverunt: Silicis duræ qui flumina venis
Elicuit, ſubitoque ſitim torrente levavit,
Non potis eſt panem, non lautæ fercula menſæ
Addere? non epulis convivia larga profuſis?
21 Audiit omnipotens, calidaque accenſus ab ira eſt,
In Judamque hauſit flammato corde furorem.

longinqua ferire, priùs fugit quàm propemodum bellicum tuba caneret? armiſque fœdè projectis, ſeſe locis occultis defendit? 10, 11, 12. Nempe quia ipſi à Deo averſi per ſolitudines incultas abierunt, ſanctiones & admonitiones, pactaque cum Domino facta oblivione obruentes; operumque præclarorum, quæ Deus in Ægypto ante oculos majorum noſtrorum peregerat, memoriam obliterârunt. 13, 14. Quum mare rubrum in partes duas diffidit, aquâ maris in cumulum inſtar montis creſcente, & ex Ægypto Hebræum populum ſalvum eduxit inter collectos cumulos aquæ ſtantis, ac hinc inde in aggeris modum coacervatæ; nube viam illi oſtendente, eumque de die ducente, igni verò præcedente, iterque per noctem monſtrante. 15. 16. De fiſſura rupis viam aquis aperuit, *quas populo potandas præbuit*, aquam quoque fluentem terræ ſiccæ dederat, quæ ejus penuriam priùs tanquam pœnam ei impoſitam acceperat. 17, 18. Nec aquis ſaturati linguas petulantes cohibuerunt; non enim veriti ſunt in ſe grande nefas admittere, per loca vaſta & inculta Deum ad iram denuò provocavêre, gulâque ventris inexplebilis eos impellente, victum, quem ederent, poſtulârunt. 19. 20. Atque hoc pacto ſunt locuti, Qui aquam abundantem de fiſſuris ſaxi duri extraxit, aquiſque repentè prolatis bibendi aviditatem abſtulit; nonne poteſt panem, nonne poteſt etiam obſonia convivii nitidi & ſumptuoſi adjicere, epulaſque abundantes victu copioſo inſuper dare? 21. Hanc Deus orationem eorum in-

In Judamque hauſit.] Tres Steph. duæ Argent. & Plant.
Flammarumque globos fudit ſuper agmina largis
Imbribus, & ſtolidos compeſcuit ignibus auſus.
Et populo, &c. RUD.

22 Et

22 Et populo tamen ingrato, totiesque salutis
Immemori acceptæ, victum dedit esse petitum.
23 Castra super latè ætherei patefecit olympi
24 Horrea: dein gravidas cœlesti semine nubes
Ambrosiæ largos super agmina solvit in imbres:
25 Cœlestisque cibi indulsit mortalibus usum.
26, 27 Cedere tum jusso campis ex aëris euro,
Mox tepidis volucrum pluvias notus attulit alis,
Non secus ac siccæ cumulos quum verrit arenæ,
Pulvereamque trahit deserta per arida pallam.
28 Castra super, tensisque super tentoria velis,
Alituum tremulis resonabant agmina pennis,
Et circum affusis cumulabant stragibus agros.
29, 30 Jamque epulis exemta fames: sed prava libido
Non exemta tamen; sed adhuc sine fine petitæ
31 Faucibus hærebant epulæ: Deus ecce repentè
Ultor adest; latè subitò grassante ruinâ,
Robora selectæ passim cecidere juventæ.

tellexit, & ab ira calorem excitante inflammatus est, adversusque Judæos animo iracundiâ incenso subitam indignationem concepit. 22. Et populo tamen beneficia priora non agnoscenti, vitæque & incolumitatis tam sæpè receptæ oblito, tribuit cibis postulatis vesci. 23. Granaria cœli super Hebræorum tentoria aperuit; 24. Nubesque plenas Mannâ, frugibus è cœlo datis, in copiosam pluviam victûs cœlestis dirupit. 25. Hominibusque concessit, ut pane divinitùs dato uterentur. 26, 27. Tum vento orientali imperato ex aëre discedere, auster repentè imbres coturnicum aurâ calidâ apportavit, non aliter quàm cùm aridæ arenæ cumulos radit, vestemque pulvere plenam per solitudines arenosas trahit. 28. Superque Hebræorum exercitus, & papiliones, linteis funibus extensis, avium multitudo alis tremulis cadebat, regionesque circa castra cumulis & copiosâ strage suâ operiebat. 29, 30. Jamque edendi aviditas cibo ablata erat: sed tamen cupiditas mala nondum sublata fuerat, sed cùm epulæ vehementer postulatæ adhuc in ore versabantur, 31. Ecce Deus eorum contumaciæ vindex subitò advenit, robustissimus quisque juvenum electorum ubique prostratus est, exitio repentè diffuso castra vastante.

Victum dedit esse petitum.] Tres Steph. duæ Plant. Argent. *Dapibus dedit esse petitis.* RUD.

Horrea: dein gravidas.] Tres Steph. duæ Plant. Argent.
Horreaque, & nubes cœlesti semine fœtas
Ambrosia, &c. IDEM.

Jamque epulis exemta fames.] Virg. Æn. I. 220.
Postquam exemta fames epulis. L.

32 Sed neque tot pœnæ, neque tot benefacta rebelles
Continuere animos, nec tot miracula, rerum
33 Naturâ monstrante Deum. Pater ergo procaces
Casibus assiduis fregitque, &, robore fracto,
Ante diem tremulæ succidit fila senectæ.
34, 35 Vix tandem morbis vexati, erroribus acti,
Omnibus exhausti prope cladibus, omnium egeni,
36, 37 Agnovêre Deum: per tot discrimina tecti,
Ereptique malis, sævoque ex hoste recepti,
Verba tamen blandis fundebant subdola linguis,
Ore pii, mendace animo; neque fœderis icti
38 Servavêre fidem. Verùm clementior ille
Sontibus ignovit, patriâ pietate remisit
Offensas, meritamque ultrò compescuit iram:
39 Quippe homines memor esse animi modò flabra fugacis,
Quæ fragiles agitent morituri corporis artus.
40 O quoties inter viduas cultoris arenas,
Inter saxa siti squalentia, numinis iram
Languentem insanis irritavere querelis!
41 Et sua divinas dimensi ad robora vires,
Virtutem brevibus voluere includere metis,
Quæ mare, quæ terras, quæ cœli continet orbes!

32. Sed neque tot suppiicia, nec tot beneficia, neque tot facta admirabilia, universis elementis Deum ostendentibus, animos eorum Deo reluctantes compresserè. 33. Ergo pater contumaces variis calamitatibus assiduè debilitavit, & viribus imminutis cursum vitæ, naturæ hominum concessum ad vivendum, ante tempus interrupit. 34, 35. Longoque post tempore adversâ valetudine exerciti, & huc illuc longis itineribus dispersi, omnique malorum genere propemodum deleti, rerumque omnium egentes, ægrè Dei potentiam cognovêre. 36, 37. In tot periculis defensi, à tot malis liberati & ex inimico crudeli erepti, adulantes tamen verba falsitatis plena loquebantur, sermone quidem boni, mente verò non sincerâ sed fallaci; neque promissis solennibus steterunt. 38. At Deus tamen indulgens & lenis pater, peccantibus veniam dedit, caritate paternâ culpas condonavit, & iracundiam justam sponte inhibens, eam in eos non effudit; 39. Ut qui meminisset homines solum esse flatum spiritûs evanescentis, qui quidem membra corporis letho obnoxii debilia moveat. 40. O quàm sæpè ad pristinos mores reversi, iram Dei jam lenem, querimoniis impiis in solitudine arida & inculta provocaverunt, inter rupes ob aquæ penuriam situ obductas! 41. Deique potentiam viribus suis metientes, voluerunt exiguis terminis vim illam circumscri-

42 Scilicet obliti benefacta priora, salutem
Acceptam, & duri nuper juga demta tyranni,
43, 44 Et quæ per Pharias miracula plurima gentes
Edidit, in vitreos suffuso sanguine rivos,
Damnatisque siti laticum sine munere mensis.
45 Et modò pestiferæ per celsa palatia muscæ
Spicula figebant liventi tincta veneno:
Et modò flumineis squalebant atria ranis.
46 Et nunc bruchus edax hominumque boumque labores,
Agmine nunc denso diræ exedêre locustæ.
47 Grandinis imbre hortos, lapidosâ grandine vites,
Grandine silvarum Dominus decussit honorem:
48 Grandine prostrati fortes jacuêre juvenci:
Et segetum gravidos ruit igneus imber in agros.
49 Ira Dei, laxisque furor bacchatus habenis,
Eumenidumque faces, & conscius horror oberrans
Pectora, turbabat stimulis præcordia cæcis.
50 Tum letho patefacta via est; mors sæva per omne

bere, quæ mare, terram & cœlum ab interitu conservat! 42. Certè fuêre immemores beneficiorum pristinorum, incolumitatis acceptæ, & servitutem Pharaonis regis crudelis, ejus potentiâ, illis ademtam fuisse: 43, 44. Et prodigiorum etiam immemores fuêre, quæ Deus plurima *in variis gentibus fecerat, & in Ægypto præsertim spectanda dedit*; sanguine nimirum in fluvios limpidos vi arcanâ quasi infuso, conviviisque inopiâ potûs & aquæ penuriâ sic punitis. 45. Modò etiam insecta mortifera aculeis toxico aspersis, per omnes domos, perque regiam obvia quæque vulnerabant; & modò domus quæque ranis è flumine prodeuntibus horrebant. 46. Et nunc vermiculus vorax frumenta consumsit, nunc locustæ ingenti numero fruges devorârunt. 47. Dominus pluviâ grandinis viridaria consita, vineas, decusque arborum silvestrium fregit; 48. Boves & tauri robusti grandine sunt occisi, pluviaque similis igni in arva culta frumenti plena defluxit. 49. Indignatio Dei, vehemensque ejus iracundia sæviens, & spirituum impurorum terror, stimu-

---

Silvarum decussit honorem.] Horat. Epod. XI. 6. *Silvis honorem decutit*, Virg. Geo. II. 404. *Frigidus & silvis Aquilo decussit honorem.* L.

Eumenidum.] More poëtico terribilem illam Dei iram, penitus in populum Israëliticum effusam, mentione furiarum, ardentibus tædis, & facibus impios insectantium, voluit exprimere, quas sic per ἀντίφρασιν dixerunt, quasi minimè εὐμενεῖς, seu benevolas. An vero carmen tam sacrum & divinum figmentis hujusmodi poëticis adspergere rectè potuerit aut debuerit, alii judicent. Chytr. Vid. suprà ad Psal. XVI. L.

Mors sæva cucurrit.] Lucan. II. 100.
---- *Quantoque gradu* mors sæva cucurrit, L.

Passim hominum pecudumque caput nulli æqua
cucurrit:
51 Primitias sobolis, carissima pignora, florem
Roboris, & feræ spem præsidiumque senectæ
Prostravit, quà Nilus aquâ se divite volvit,
Et septemgeminis refluum mare submovet undis.
52, 53 Interea, ceu pastor oves in pascua ducit,
Ipse suum Dominus populum deduxit, ab omni
Vi procul & trepida formidine: fluctibus æquor
Obruit infestos in se redeuntibus hostes.
54, 55 At sancti tenuêre patres loca sancta, Deique
Parta manu, exclusit gentes priùs unde profanas,
Aut prostravit humi victas; & jugera mensus
56 Abramidis habitare dedit. Nec segniùs illi
Irritare Deum, & rerum tentare parentem,
57 Fœdera negligere: & patrum de more rebelles,
Avertêre suos recto de tramite gressus.
Non secus ac arcus curvat se in cornua nervo
Adducto, dextrâque iterum nervoque remisso
In faciem subitò flectit se sponte priorem:
58 Libera sic iterum gens impia vindice pœnâ
Ad sese rediit, cunctisque in collibus aras
Erexit, finxitque sibi simulacra deorum,

lusque conscientiæ animum versans, pœnâ occultâ mentes eorum agitabat. 50. Tunc aditus morti apertus est, mors crudelis ubique per omnes homines, perque pecora, nulli favens aut parcens, vagata est: 51. Occidit etiam primos partus, liberos scilicet horum maximè dilectos, præcipuum robur & auxilium senibus speratum, per regiones, per quas Nilus aquâ opulentâ agros fœcundante sese volvit, & mare reciprocans septem ostiis repellit, *sic ut in Chami tabernaculis nullum familiæ columen superfuerit.* 52, 53. Interea Dominus ex Ægypti caulis Hebræos sibi electos eduxit ab omni violentia & periculi timore liberatos, non absimilis pastori ovium gregi ad pabula præeunti; mare autem hostes eis instantes, aquis in locum suum reversis, cooperuit. 54, 55. At majores nostri, quos violare nefas erat, terras has ipsis sepositas, Deique potentiâ acquisitas, & sibi consecratas, adiêrunt, e quibus priùs gentes pravæ religionis expulit, aut eas bello superatas occidit, easque regiones sortitione partitus, Hebræis habitandas dedit. 56. Illi verò, *peccatum peccato cumulantes*, nihilominus Deum lacessebant, rerumque creatorem tentabant, pacta ejus contemserunt; 57. Et adinstar majorum Deo repugnantes, eorumque perfidiam imitati, iter suum de via recta in partem scopo contrariam detorserunt; non aliter ac arcus qui chordâ attractâ sese in cornuum similitudinem flectit, dextrâque rursum se remittente, nervoque e contentione laxato, sese in formam priorem mutat: 58. Sic gens

Ac Dominum rerum meritas accendit in iras.
59 Audiit omnipotens pater impia vota precesque,
60 Et sibi dilectam gentem contemsit: & aras
Ipse suas, ac Silonis tentoria liquit,
Sola sibi è cunctis electa habitacula terris.
61 Deseruitque sui monumentum fœderis Arcam
Hostibus in prædam: monimentum roboris, unde
Clara Dei in cunctas splendebat gloria terras.
62,63,64 Hos ferro, terræ iratus sibi nuper amatæ,
Objecit, flammis alios; cecidere cruento
Ense sacerdotes; non connubialia festis
Carmina sunt cantata toris, carique mariti

prava à suppliciis peccata vindicantibus denuò liberata, ad mores suos reversa est, & in omni tumulo altaria statuit, sibique deorum statuas fictas ibidem collocavit. Denique justâ indignatione inflammavit. 59. Dominus petitiones pravas, eorumque orationes animadvertit, gentemque priùs amatam sprevit; 60. Arasque sibi ædificatas, & tabernaculum, quod in Silone erat, ultrò deseruit, locum habitationis suæ inter homines solum e toto orbe sibi selectum. 61. Hostibus etiam in spolium reliquit Arcam, præsentiæ suæ pignus, pactique & fortitudinis ipsius argumentum; unde honos Dei per orbem universum illustris erat. 62, 63, 64. *Ex populo autem abdicato* alios gladio necandos obtulit, adversus regionem priùs dilectam commotus, alios vero ignibus creman-

---

Silonis.] Silo nomen montis & oppidi, distantis ab Hierosolymis versus occasum solstitialem uno milliari Germanico: ubi antiquitùs sedes tabernaculi & arcæ fœderis fuit, usque ad tempora Samuelis. Situm fuit in finibus tribûs Judæ, Benjaminis, & Ephraimi. CHYTR.

Carique mariti, &c.] Ex Ebraico reddit Arias Montanus, *Sacerdotes ejus in gladio ciciderunt, & viduæ ejus non fleverunt.* LXX. καὶ αἱ χῆραι αὐτῶν ὀ κλαυσθήσονται. Quare hærent ipsi interpretes de sensu loci. Quidam interpretantes sacerdotum viduas ante tempus mœrore fuisse exstinctas, uti dicitur 1 Sam. IV. 20. Alii, quum abductæ essent ab hostibus, prohibitas fuisse à luctu. Julius priorem sententiam secutus videtur, ita eleganter vertens, *Mulieres orbæ maritis, conjugum morte nondum conclamatâ, diem supremum obierunt.* Et sic *cari mariti* positum erit pro *carorum maritorum*, quod quidem nimis durum esset, nec ita loqui solet Buchananus. Existimo potiùs ita sententiam ordinandam, *cari mariti jacuêre in sepulchris indeploratis viduæ*, i. e. non deploratis à viduis suis, quod Ebraico magis convenit. *Viduæ* dixit pro *viduis* ad vitandum homoioteleuton. Ceterum adludit hîc Poëta ad veterem illum Romanorum morem, apud quos mortuorum cadavera aliquot diebus servabantur, & per intervalla ab amicis conclamari solebant; postea cum nulla vitæ spes superesset, sepeliebantur. *Indeploratis*, i. e. quibus ultimus ille luctus non persolutus erat, quod miserrimum antiqui exi-

Indeploratis viduæ jacuêre ſepulchris.
65, 66 Aſt ubi jam pœnis meritam ſatiaverat iram,
Ceu crapulâ excuſsâ miles, lentoque ſopore
Excitus, arma iterum fugientes vertit in hoſtes :
Tergaque vulneribus figens imbellia cæcis,
Perpetuam adſperſit ventura in ſecula labem.
67 Non tamen Ephræmum præſtantem fortibus armis
Elegit, cui ſceptra daret; non ille Manaſſæ
68, 69 Pignora: ſed Judam, ſed celſæ tecta Sionis,
Templa ſibi & ſolido fundata ſacraria ſaxo,
Cumque polo & ſtellis manſuram in ſecula ſedem.
70, 71 Quique ſequebatur pecudes in paſcua David,
Suſtulit è caulis, caram & ſibi paſcere gentem,
Impoſitum ſolio, & ſanctæ jus dicere terræ
72 Juſſit: & ille gregem ſtudio curâque fideli
Rexit, & infeſtis defendit ab hoſtibus armis.

dos exhibuit; ſacrifici gladio ſanguinario cæſi ſunt; epithalamia in nuptiis virginum celebribus more dierum feſtorum non decantabantur; mulieres orbæ maritis, conjugum morte nondum conclamatâ, diem ſupremum obierunt. 65, 66. Sed poſtquam Deus ſuppliciis juſtam iracundiam expleverat, ceu miles ebrietate ſolutâ, & ſomno pigros faciente expergefactus, hoſtes fuſos bello perſecutus eſt; plagiſque pudendis à nemine viſis hoſtium timidorum dorſa vulnerans, maculam eis æternam in omnem poſteritatem inuſſit. 67. Non tamen ex aliis tribubus tribum Ephraimi bellicoſam, *quam priùs ceteris antepoſuit*, nec Manaſſæ tribum ſelegit, unde regem populo ſuo conſtitueret, *ut ſic clementiam aliquâ ſeveritate temperaret*: 68, 69. Sed tribum Judæ, & Hieroſolymam locum ubi coleretur, ibique ædem ſacram, firmis lapidibus inſtar arcis munitiſſimæ, conſtitutam habitationem in perpetuum cum cœlo duraturam, ſibi delegit. 70, 71. Denique Davidem, qui paſtor ovium erat, è ſtabulis paſtoralibus peſtum extulit, eumque juſſit populum ſibi dilectum regere, & in ſolio ſedentem terram caſtam adminiſtrare: 72. David autem populum Dei ſibi commendatum & creditum, voluntate & diligentiâ benevolâ gubernavit, eumque armis *ad dimicandum paratis* ab inimicis tutatus eſt.

ſtimabant, unde apud Ovid. Met. XI. 670. Ceycis umbra Halcyonen orat,
---------- *Nec me*
Indeploratum *ſub inania tartara mitte.*
III. Triſt. 3. 46. Indeploratum *barbara terra teget?* L.

PSAL. LXXIX. CARM. GEN. 3.

Psaltes enarrat mala, quæ populus Dei ab Antiocho perpessus est: impiis justam Dei vindictam imprecatur, Deum pro remissione peccatorum Ecclesiæ, ope & liberatione sollicitat, ad gloriam ipsius, confusionem impiorum, & fidelium bonum.

HÆreditatem, rector orbis, cur tuam
Invadit hostis impius?
Ritu profano polluit sacraria
Tuo dicata nomini,
Soloque stratam funditùs Solymam suæ
Tegit ruinæ molibus.
2 Truncata ferro membra te colentium
Passim per agros objacent,
Lanianda rostris vulturum, crudelibus
Aut belluarum dentibus.
3 Rivi cruoris perluunt vias, velut
Torrens adauctus imbribus.
Nec usquam amicus ossa sparsa qui legat,
Aut lecta tumulis obruat.
4 Functique fato pariter & superstites
Ludibrio accolis sumus.
5 Parens benigne, quem modum tandem tuæ
Speremus iracundiæ?
An continenter instar ignis omnia

Cur inimicus, rerum gubernator, à religione tua alienus, patrimonium tuum perditum venit? ædem honori tuo consecratam ceremoniis externis contaminat, & Hierosolymam omninò eversam magnis domorum dirutarum cumulis operit. 2. Corpora te venerantium armis hostium lacerata, rostrisque avium carnivorarum, aut à feris atrocibus discerpenda ubique in campis projecta jacent. 3. Fluvii sanguinis per vias decurrunt, tanquam rivus rapidus ubi aquâ pluviali crevit; nec usquam est ullus nostri amans, qui ossa nostra temerè per agros disjecta colligat, aut collecta terræ cumulo operiat. 4. Mortuique & vivi ex æquo vicinis irridemur. 5. Quem tandem finem, pater liberalis, tuæ in nos indignationis exspectare debemus? tuane adversùm nos iracundia, tan-

Nec usquam amicus ossa qui legat, &c.] Apud veteres, quod hîc etiam respicit Poëta, postquam mortuorum cadavera cremarentur, ossa ab amicis lecta fuerunt, quæ deinde sepulturæ tradebant. Virg. Æn. VI. 228.
Ossaque lecta *cado texit Corinæus aheno*. L.

Vorantis in nos sæviet?
6 Tui furoris verte potiùs impetum
In impiarum gentium
Tot regna, nomen quæ tuum vel nesciunt,
Vel, si sciant, non invocant:
7 Semen piorum quæ laborant perdere
Armis, & urbes ignibus.
8 Revocando vetera, parce, genitor, crimina,
Faces furori subdere:
Sed penè cunctis obrutos malis, tuâ
Nos præveni clementiâ.
9 Offensionum mitis obliviscere,
Nostræ salutis anchora.
Placatus adsis, splendor ut cunctis tuæ
Clarescat oris gloriæ.
10 Os obstruatur impiis, quærentibus
Num noster hic cesset Deus;
O juste vindex, impios exercitos
Pœnis vicissim cernere
Fac nos, cruore qui piorum sordidi
Nunc insolenter gestiunt.
11 Audi gementes, carcerum qui vinculis
Marcent: potente dexterâ
De fauce mortis libera, quos cædibus
Jamjam tyranni destinant;

quam ignis omnia consumens, assiduè bacchabitur? 6. Converte potiùs iræ vehementis cursum & vim in tot nationes gentium Deum non ritè colentium, quæ vel te ignorant, vel si cognoscant, non tamen, *ut tenentur*, adorant; 7. Quæque omne bonorum nomen & posteritatem bello abolere, eorumque urbes ignibus incendere nituntur. 8. Noli, pater, peccatorum antiquorum memoriam renovando, iracundiam augere; sed nos, *ante pœnitentæ donum*, omnibus calamitatibus oppressos gratuitâ misericordiâ juva. 9. *Veterumque* delictorum, nostræ incolumitatis spes, lenis ne recorderis; nobisque exoratus opitulatum veni, ut illustris magnificentiæ tuæ virtus gentibus omnibus appareat. 10. Malisque os obturetur sciscitantibus, an, quem nos colimus, Deus otiosus sit, & humana non curet: fac tandem, ultor æque, ut malos scelerum suppliciis vexatos invicem videamus, qui bonorum sanguine obliti, vehementer nunc gaudent. 11. Piosque suspirantes & in compedibus, *quibus ma-*

Insolenter.] And. Hart. anno 1615, *insolentes:* alii codices omnes *insolenter.* RUD.

12 Et

12 Et quam intulerunt contumeliam tibi,
Et quam tuis injuriam,
Multiplicatam redde noſtris accolis,
Rerum perennis arbiter.
13 Et nos, ovilis grex tui, quem pabulo
Alis, tueris numine,
Et poſterorum poſteri, laudes tuas
Cunctis canemus ſeculis.

li coërceri ſolent, ſqualentes reſpice; eoſque potentiâ tuâ à morte propinqua eripe, quos Principes crudeles animo & cogitatione ad necem deſignant & conſtituunt: 12. Quamque tibi injuriam vicini noſtri fecère, eam illis, perpetue mundi judex, multiplicem perſolve, damnumque tui cultoribus datum cumulatum repende. 13. Noſque tui famuli, quos victu tuo nutris, potentiâ defendis, ſoboleſque noſtra, gloriam magnificentiæ tuæ in perpetuum cantabimus.

PSAL. LXXX. Carm. Gen. 16.

Eccleſia in deportatione ab hoſtibus preſſa, Deum ſollicitat de præſtando officio ipſius: perpeſſiones ſuas exponit: præterita Dei beneficia comparat cum indignitate malorum præſentium, & liberationem ac ſalutem à Deo petit, ad gloriam ipſius.

1, 2, 3 HEbræi generis paſtor, uti gregem,
Blandè progeniem qui regis Iſaci,
Inter qui geminos aligeros tuo
Præſcribis populo jura ſalubria:
Selectæ ſoboli da bonus ac favens
Lumen poſſe tuæ cernere gloriæ,
Da vim poſſe tuæ nôſſe potentiæ,
Ac feſſis properè porrige dexteram.
Tu nos ſi placido lumine videris,
Cedent continuò cetera proſperè.
4 O Rex armipotens, quem ſtatues modum
Iræ? quando humiles ſuſcipies preces?

1, 2, 3. O cuſtos Hebræorum, qui Iſraelitas poſteritatem Iſaci inſtar ovium leniter gubernas, legeſque ſaluiferas, ad arcam fœderis inter duos Cherubinos reſidens, populo ſelecto imponis; da benignus & amicus genti tibi peculiari, poſſe ſplendorem magnificentiæ tuæ intueri, tuæque poteſtatis magnitudinem *in nobis ſervandis* intelligere, maliſque exercitis & defatigatis auxilium repentè afferto: ſi nos placatus & favens reſpexeris, cetera ſtatim feliciter evenient. 4. Quem tandem finem, Deus exercitu-

5 Irroras lacrimis fercula, lacrimis
6 Misces continuis pocula: jurgia
Nostris finitimi de spoliis serunt,
Et nostra exagitant ludibrio mala.
7 O Rex armipotens, agmina cœlitum
Cui parent, faciem cernere da tuam.
Tu nos si placido lumine videris,
Cedent continuò cetera prosperè.
8 Traduxti Pharia de scrobe vineam;
Pravarum expuleras semina gentium,
Ut puro sereres puriùs hanc solo.
9 Jam radix teneras fuderat undique
10 Fibras; jam tremulo frigore texerat
Montes; æqua cedris brachia sparserat:
11 Tangebant teretes æquora palmites,

um, iracundiæ tuæ pones? quando petitiones demissas auribus tuis libenter admittes? 5. Epulæ nostræ per te fletu perpetuo adsperguntur, potionesque nostras fletu copioso assiduè temperas: 6. Vicini de præda nobis erepta, *soloque nostro inter se partiendo*, rixantur, nostrisque per lusum calamitatibus insultant. 7. Deus exercituum, cui Angelorum phalanges obediunt, permitte nos te intueri; si nos placidè & favens respexeris, cetera statim feliciter evenient. 8. Has enim quasi arbores vitiferas de fossis Ægyptiis transtulisti; nationes autem impias harum priùs regionum incolas extruseras, ut solo, *illis quasi herbis nocentibus liberato*, arbores has cultiùs plantares. 9. Radix ipsa vineæ filamenta tenuia ab omni parte jam disperserat, 10 Vineaque ipsa montes umbrâ tremente jam operuerat, ramosque suos æquè longos ac cedros proceras diffuderat: 11. Rami oblongi & rotundi sese ad mare usque mediterraneum & mortuum pro-

---

Cedent continuò.] Rectè Julius vertit *statim.* vid. Psal. 28. H.

Tremulo frigore.] *Frigus* pro *umbra* eoque quod frigus facit sæpius à Poëtis usitatum; sed cum epitheto non item. Virg. tamen Ecl. I. 53. *frigus captabis opacum*, Mart. lib. I. 56. *Picta frigora*, & insolentiùs, lib. II. 46. ait, *lateris frigora trita times*,] ubi interpretes explicant *tritas lacernas* per quas penetrat frigus. Quare audacter quidem, sed non minorem sapiens elegantiam Buch. dicit *tremulum frigus*, pro tremula foliorum & ramorum umbra. H.

Jam tremulo frigore texerat montes.] *Tremulo frigore* pro *umbra:* audax metonymia. Rud. Poëtæ tamen ita sæpe loquuntur; Ovid. Met. v. 389.

Silva coronat aquas, cingens latus omne, suisque
Frondibus, ut velo, Phœbeos submovet ignes:
Frigora *dant rami.*

Val. Flaccus, Arg. I. 448. ----- *Ubi ossææ captaret* frigora *quercûs.*
Statius, lib. I. Sylv. 2. 154. *Excludunt radios sylvis decussa vetustis*
Frigora. Vide Cl. Barthium in locum.
Virgilius utrumque conjunxit, Ecl. II. 8.
Nunc etiam pecudes umbras & frigora *captant.*
Vide etiam Claudian. carm. XXXV. 105. L.

Euphra-

Euphratem teneri germina ſurculi.
12 Nudatam ſolitis cur modò ſepibus
In prædam hoſpitibus deſeris hanc vagis?
13 Cur hanc ſævus aper proterit? alites
Carpunt? omnigenæ depopulant feræ?
14 O Rex armipotens, obſecro jam redi
Tandem, & ſidereo proſpice de throno:
Placatuſque tuam reſpice vineam,
15 Plantâras propriâ quam tibi dexterâ.
Hunc ſaltem placidus reſpice ramulum,
Cui cultu aſſiduo conciliaveras
Robur, clara tui gloria nominis
Terrarum ut populis nota ſit omnium.
16 Illic flamma vorat brachia vitium,
Hìc convulſa gemunt, cæſa bipennibus
Hìc duris reſonant; omnia peſſum eunt.
Iræ juſta tuæ nos premit ultio.
17 Indulgens genitor, nunc ope ſubleva;
Firma præſidio nunc propiùs tuo
Hunc, vires & opes & decus antea

ferebant, ramuſculique tenelli ſe ad Euphratem uſque porrigebant. 12 Nunc verò cur hanc vineam, munimentis vivæ radicis immunitam, peregrinis in rapinam relinquis? 13. Cur porcus ſilveſtris hanc devaſtans crudeliter conculcat? Cur aves fructus ejus colligunt? Cur beſtiæ omnis generis eam deprædantur? 14. Deus exercituum, ad tuos tandem, quæſo, revertere, eoſque de tribunali cœleſti intuere, locumque arboribus vini feracibus conſitum lenis contemplare, 15. Quem locum ipſe tibi conſeveras; inque hunc ſaltem ſurculum oculos placatus conjice, cui culturâ frequenti vires donaveras, ut tua magnificentia gentibus totius orbis planè & perſpicuè cognita ſit. 16. Ignis enim alibi vitium ramos conſumit, alibi rami defracti tanquam gemitum edunt, alibi etiam ſecuribus truncati fragorem dant; omnia ſic everſa pereunt: hæc autem merita eſt indignationis tuæ vindicta, quæ nos inſequitur. 17. Pater cœleſtis ſummâ nos benevolentiâ complectens, auxilio tuo jamjam erige, præſenſque ope

Euphratem.] Euphrates nobiliſſimus fluvius Aſiæ eſt, tempore Solomonis limes terræ ſanctæ verſus orientem. Perfluit idem Babylonem metropolim Chaldææ. Vocat eundem Pſal. lxxxix, *Palmiferum*, quod eæ regiones palmis abundarent. CHYTR. Vide infrà quæ ad hunc pſalmum adnotavimus. L.

O Rex armipotens.] Ita editio Alex. Julii 1620, alii omnes, *O rex omnipotens*: at prius illud rectius videtur, ut alibi hoc Pſalmo, & hoc loco textus Hebraicus, & omnes quas viderim verſiones. RUD.

Hunc.] Heb. *virum dexteræ tuæ*: proinde haud ſcio an rectè à Julio ad *ramum* pronomen [*hunc*] referatur. IDEM.

Affectu

Affectu patrio cui cumulaveras.
18 Vitam redde tuis, sancte parens, quibus
Semper mors avidis faucibus imminet.
At nos usque ducem te comitabimur,
Præsentem miseris te celebrabimus.
19 O Rex armipotens, agmina cœlitum
Cui parent, faciem cernere da tuam.
Tu nos si placido lumine videris,
Cedent continuò cetera prosperè.

tuâ ramum hunc stabilito, cui priùs robur & honorem amore paterno accensus abundè dederas. 18. Tuisque, sancte pater, vitæ incolumitatem restitue, quibus mors ore cupido semper impendet; nosque à te nusquam deflectentes, præsidem te assiduè sequemur, paratumque ad opitulandum miseris prædicabimus. 19. Deus exercituum, cui Angelorum phalanges obediunt, permitte nos te intueri; si nos placidè & favens respexeris, cetera statim feliciter evenient.

At nos.] Melius fortè, *Ac nos.* RUD.

PSAL. LXXXI. CARM. GEN. 21.

Psaltes Israëlitas ad liberum Dei cultum exhortans, magnifica ejus opera in exitu ex Ægypto proponit, & doctrinam mandatorum & promissionum legis: post, populum inofficiosæ vitæ reprehendens, ad seriam resipiscentiam perceptionemque beneficiorum Dei revocat.

EXsultate Deo nostro, bona dicite verba
Nostræ salutis vindici:
2 Isacidûm laudate Deum, pæana canentes
Ad tympani dulces modos.
3 Nec lyra, nec cessent genialia nablia: festis

Lætos vos & hilares in Dei nostri gloriam ostendite, vitæque nostræ assertorem & custodem cum bonis ominibus celebrate: 2. Deum Hebræorum laudibus efferte, carmen festum ad suaves tympani numeros cantantes. 3. Nec hîc cithara, nec nablia læta, sint otiosa; primo die mensis, *cùm Judæis festus sit*, tubâ canite; sacrificiaque solennia afferen-

Bona dicite verba.] Quod Græcis est εὐφημεῖν. Ovid I. Fast. 71.
Prospera lux oritur: linguis animisque favete.
Nunc dicenda *bono sunt* bona verba *die.* CHYTR.

Tubâ

Tubâ calendis clangite.
Hunc læti celebrate diem, ſtata ſacra ferentes.
4 Nam ſic ſtatutum eſt patribus:
Sic lex ſancta jubet, ſic ſacri fœdera pacti
Percuſſa cum majoribus.
5 Hæc eſt illa dies ventura in ſecula teſtis
Memphiticæ tyrannidis:
Quum Peluſiacis Hebri gens hoſpes in oris
Erraret, & linguæ ſonum
Attonita ignotum audiret, nec nota viciſſim
In verba fruſtrà os ſolveret:
6 Quumque humeros curvaret onus ſervile, manuſque
Laſſaret olla fictilis:
Excuſſi manibuſque ollas, humeroſque levavi
Luto, inquit optimus parens:
7 Auxiliumque tuli poſcenti in rebus egenis:
Et nube densâ conditus
Intonui: Meribam propter, tua jurgia paſſus,
Feci tui periculum.
8 Nunc etiam ſelecta mihi gens auribus hauri,
Et quæ paciſcor accipe:

tes, hunc calendarum diem frequentes honorate. 4. Sic enim decretum eſt à majoribus; ſanctio inviolabilis ſic præcipit, ſic conventiones ſanctæ cum anteceſſoribus noſtris pactæ jubent. 5. Hæc eſt nobilis illa dies conſcia crudelitatis Ægyptiacæ ad poſterorum aures perferendæ; cùm Hebræi in oris Ægyptiis vagarentur, ſonumque ſermonis peregrini non intellectum ſtupefacti acciperent, atque invicem ſermonem Ægyptiis non intellectum incaſsùm loquerentur: 6. Quum pondus etiam quod ſervi ferebamus nos deprimeret, & vas è luto factum fatigaret; Deus pater optimus ait, vaſa fictilia de manibus ejeci, dorſaque cœno liberavi; 7. Tibique, in ſummis anguſtiis opem petenti, auxilio fui, denſoque aëre tectus tonitrus movi, *indeque te me inclamantem exaudivi*; juxtaque Meribam aquam contentionis in deſerto maledictis exagitatus, mores tuos expertus ſum. 8. Gens autem mihi ſeparata, adhuc me audi, quæque promitto in-

---

Fœdera percuſſa.] Propriè hîc dixit *percuſſa*; propterea quòd, cum antiqui fœdera jungerent id fieri ſolebat porcum ſilice percutiendo. Vid. Livium, lib. IX. 5. Fortè etiam reſpexit morem illum in S. S. memoratum, Exod. XXIV. comm. 5, 8. L.

Meribam.] *Maſſa* & *Meriba*, locus in deſerto, ubi Iſraëlitæ ſitis impatientiâ in rixas, murmura & tentationes contra Deum & Moſen erumpunt: Sic dictus à tentatione & contentionibus. Ubi poſtea petra percuſſâ largiſſimè aquas effudit, Exod. 17. Meminit ejuſdem, Pſal. 106. CHYTR.

Si mea dicta vagis non tradas irrita ventis;
9 Nec alterum colas Deum;
Nec prostratus humi supplex nova numina adores:
10 Sed unicum tibi me Deum
Esse velis, domini qui ruptâ compede Nili,
Juris tui te reddidi:
Posce modò; spe plura feres, potiora petitis,
Majora votis auferes.
11 Hæc neque dicta suas populus demisit in aures,
Benè nec monenti paruit.
12 Ergo ipsos sibi permisi, frenoque remisso
Solvi vagam libidinem.
13 O potiùs monita audîssent mea! me duce rectum
Utinam institissent tramitem!
14, 15 Namque humiles illis subitò fractosque dedissem
Hostes, meamque dexteram
Vertissem in gentes, quæ recta odêre, profanas:
Et supplices mendacibus
Vultibus Isacidûm ambîssent verbisque favorem:
Felicium omne in seculum
16 Isacidûm, quibus almus ager fudisset abundè
Frugum benignam copiam,
Mellaque de duri fluxissent viscere saxi
Per arva cultûs inscia.

tellige: si sermonem meum ut nullius momenti, auræ instabili non committas. 9. Nec alium præter me deum adores, nec suppliciter in terram procumbens deum ullum novum, peregrinum & adulterinum coles; 10. Meque tibi esse velis solum Deum, qui te è servitutis vinculo liberum feci, fracto ejus tyranni carcere, qui in Ægypto in te dominabatur: Tantùm postula, accipies plura quàm speraveras, meliora quàm postulas, plus etiam quàm optes. 11. Sed populus tamen mea, *tam clementer loquentis & cuncta benignè pollicentis*, dicta nec audire voluit, nec recta consulenti obedivit: 12. Eos ergò, *à me derelictos*, in sua ipsorum potestate posui, *& pravitati cordis eorum regendos tradidi*, laxisque habenis liberam feci eorum cupiditatem alia atque alia exoptantem. 13. Utinam potiùs mihi obsecuti, consilia mea accepissent! utinam meo ductu viam rectam à me præscriptam secuti fuissent! 14, 15. Sic enim hostes, *mihi cum illis communes*, repentè submissos fregissem, meamque irati potentiam in nationes veræ religionis ignaras, æquaque non amantes, vertens contulissem; quæ vultu ficto, & oratione simulatâ supplicantes, amicitiam Hebræorum magno studio petiîssent; Hebræorum, inquam, perpetuò beatorum, 16. Quibus ager, undè alimur, ingentem frumentorum vim & abundantiam dedisset, perque solitudines mel de internis rupium partibus erupisset.

PSAL. LXXXII. CARM. GEN. 6.

Psaltes Deum judiciis præesse docet; judices improbos reprehendit, & ad officium revocat ab infortunato totius reipublicæ & ipsorum exitu, judiciaque commendat Deo.

REgum timendorum in proprios greges,
Reges in ipsos imperium est Jovæ,
Qui judicantûm examinabit
Nequitiam trutinâ severâ.
2 Num fraudulentos semper & impios,
Inquit, dolosâ lance fovebitis?
Pauperque pupillusque vestrum,
Ceu scopulum, metuet tribunal?
3 Quin orbitatem cernitis anxiam?
Aurem querelis quin inopum datis?
4 Cur pauperes non à superbo
Ludibrio asseritis potentûm?
5 Frustra monemus: lumina cœcitas,
Errorque mentes obsidet; ut neque
Compaginem rerum solutam
Justitiâ pereunte cernant.
6 Deos vocavi vos, dominos necis
Vitæque feci: sceptriferâ manu

Potestas principum metuendorum est in suos cives, Deus in potentes & principes ipsos, ut eorum quoque judex, imperium habet; qui fraudem & malitiam judicum, potestate eis attributâ abutentium, exactâ diligentiâ expendet. 2. An semper, inquit Jehova, falsâ sententiâ fallaces, veræque religionis inimicos favorabiliter juvabitis? inopsque & parentibus orbus solium vestrum velut rupem in mari timebit? 3. Cur non potiùs perspicitis parentibus orbos metu summo turbatos? Cur querimonias carentûm amicis non auditis? 4. Cur tenues ab irrisu contumelioso opulentorum in libertatem non vindicatis? 5. Sed incassùm his consilium damus, *cum nihil minus curent, quàm ut quæ sint ipsorum partes noverint, nedum ut munere suo defungantur:* caligo enim tenebrica oculis offunditur, verique ignorantia animorum aciem *adeò* hebetavit, ut æquitate amissâ vinculum rerum omnium, *quæ in mundo sunt*, ruptum esse non videant. 6. Vos, judices, deos nuncupavi, arbitrosque mortis & vitæ

Regum timendorum.] Idem ferè est initium odæ Horatii primæ libri tertii,
Regum timendorum in proprios greges,
Reges in ipsos imperium est Jovis. GHYTR.

Pacem

Pacem dedi tueri, & armis
Lethiferum cohibere bellum.
7 At mors iniquæ justa superbiæ
Ultrix honores detrahet, & pari
Ignobili cum plebe fato
Purpureos rapiet tyrannos.
8 Exsurge, legum frena manu Deus
Capesse, cunctis arbitrio tuo
Qui regna dispensas, ut orbi
Imperio domineris æquo.

constitui; manuque insignia regia ferente concordiam defendere, bellumque mortiferum militaribus instrumentis reprimere concessi. 7. At mors insolentiæ injustæ justa vindex, virtutis regnique insignia vobis auferet, regesque purpurâ indutos simili letho cum plebe obscura abripiet, *ad tribunal meum staturos, omniumque rationem mihi reddituros.* 8. Expergiscere, Jehova, qui imperia distribuis ut visum est tibi, rerumque moderationem arripe, ut terræ æquabili jurisdictione præsis.

PSAL. LXXXIII. Carm. Gen. 2.

Psaltes de inimicorum injuriis in populum Dei & impietate in Deum conquestus, gravissimè ipsis exitium imprecatur ad gloriam Dei.

NE taceas, ne cuncteris, pater optime, neve
Preces tuorum sperne duris auribus.
2 Ecce fremunt hostes circum, & miscere tumultu
Sævo parati cuncta, cristas erigunt.
3 Concilia occultè coëunt, populoque minantur,
Tu quem tuendum propriè susceperas.
4 Eia, aiunt, properate, omnem succidite silvam,
A stirpe sobolem deleamus Isaci.
5 En sceleri jurata manus coit omnis in unum,

Ne siiendo te quietum contine, ne moreris, pater optime, neve tuorum petitiones velut inexorabilis rejice. 2. Nam ecce inimici *tam tui quàm nostri* per circuitum tumultuantur, promtique ut omnia crudeli rerum omnium perturbatione misceant, superbiunt. 3 Cœtus clam congregantur, damnaque genti intentant, quam peculiariter conservandam acceperas. 4. *Neque verò de levi quopiam in nos insultu cogitant, sed mutuò se cohortantes,* Agedum, dicunt, festinate, universam multitudinem funditùs cædite, posteritatem Isaci radicitùs exstinguamus. 5. En tota mul-

Concilia coëunt.] Vide infra ad Psal. XCIV. L.
En scelera jurata.] Julius interpretatur *quæ conspiravit in scelus.* Intelligas

Tua instituta ut deleant & fœdera,
6 En cum palmifera junctus Nabathæus Idume,
Soboles Moabi, & Agareni, & Gabala,
7 CumquePalæstinis TyriisqueAmalecus & Ammon,
8 Syrusque jungit castra Lothi posteris.
9 At tu sterne solo victos, Madiana juventus
Ut cæsa texit semitas te vindice:
Sisara ceu tumidus cecidit, milesque Jabini;
Cissontis undas turbidas quum sanguine
10 Tinxêre; infletæ passim jacuêre catervæ,
11 Lætamen agris: nec fuga eripuit duces
Orebum & Zebum: nec subtraxêre latebræ

titudo, quæ in scelus contra te conspiravit, in unum colligitur, ut ritus tuos & conventa tollant. 6, 7, 8. En Arabs conjunctâ amicitiâ cum Idume palmis arboribus consita, Moabitæ & Agareni, Gabala, Ammon & Amalec cum populo Philistim, quique Tyrum habitant, Syriæque habitator, filiis Lothi consociatus, copias suas Idumæis conjungit. 9, 10. 11. At tu istos superatos in terram prosterne, uti Madianæ provinciæ homines, te ulciscente, occisi vias operuerunt; ut Sisara superbus obiit, ut exercitus Jabini cæsi sunt, cùm Cissontis aquas turbatas cruore infecêre, manipulique indeplorati ubique exstincti sunt, & stercoris loco agris fuêre: *Sic etiam facito istorum principibus*, ut olim Orebo, Zebo, Zebeæ & Salmanæ, *tuorum quoque hostium* ducibus fecisti, quos ne meticulosus quidem discessus à morte conservavit, nec loca occulta ab in-

---

potiùs, *quam scelus habet juratam in sua verba*, vel *quæ juravit sceleri fidem?* quamvis enim eodem recidat sententia, utrovis modo interpretetis, dubito tamen an Latinè dicatur, *juratus sceleri* pro *in scelus*; semper enim, quod sciam, *in verba*, *in legem*, *in litem*, *in facinus*, &c. *jurare* dicitur. Hic vero *jurata sceleri* per Prosopopœiam est. Quemadmodum Lucanus IV. 228.

Hostes nempe meos sceleri jurata nefando
Sacramenta tenent.-------

Eodem etiam sensu quo post Psal. XCIV. *devota sceleri factio.* H.

Nabathæus.] *Nabaiothus* fuit filius Ismaëlis, nepos Abrahami, à quo regio seu pars Arabiæ, terræ sanctæ finitima, versùs orientem *Nabathæa* dicitur. Unde & reliqui orientales à Poëtis dicuntur *Nabathæi*. Ovid. Met. I.

Eurus ad auroram, Nabathæaque *regna recessit*. CHYTR.

Lothi posteris.] Intelligit *Moabitas* & *Ammonitas*. IDEM.

Milesque Jabini.] Tres Steph. duæ Plant. & Argent. *Sævusque Jabinus*. RUD.

Cissontis.] *Cison* fluviolus seu torrens nobilis Galilææ inferioris, scaturiens prope Endor, ad montem Thabor, non procul à monte Carmelo, influens in mare Syriacum, ad quem Sisara & Jabinus cum exercitu cæsi sunt à Baracho & Debora. Jud. V. CHYTR.

Lætamen.] Pro fimo aut stercore, quo agricolæ faciunt lætas segetes, & quasi agros exhilarant. Utitur ea voce Plinius. IDEM.

A falce mortis Zebeamque & Salmanam:
12 Dicere non veritos animo votoque ſuperbo,
Dòminos futuros ſe tui ſacrarii.
13 At tu, ſanĉte parens, ſic hos vertigine torque,
Ut rotula clivo, ſtipula vento volvitur:
14 Flamma velut ſiccæ populatur brachia ſilvæ,
Per alta ſtridens montium cacumina:
15 Sic urge attonitos conſternatoſque procellâ,
Tui furoris diſſipa ſic turbine:
16 Sic animos dolor exurat, pudor ora coloret,
Suis miſeriis numen ut probent tuum:
17 Sic ignominiâ faſtum preme, damna timorque
Sic continenter territos exerceant; [tem,
18 Te ſolum ut noſcant Dominum, rerumque poten-
Quàcunque terras ambit axis ignifer.

teritu ſubduxerunt: 12. Qui animo quoque & cupiditate inſolenti, *iſtis ſimiliter*, affirmare non metuebant, ſe templum tuum in poteſtate ſua habituros. 13. At tu, pater, ſic attonitos redde, cogitationibus eorum in diverſa converſis, ut rota in loco declivi verſatur, leviſque palea venti procellâ circumagitur: 14. Et ſicut ignis, loca excelſa cum ſonitu pererrans, aridos arborum ramos conſumit: 15. Sic eos mente captos, & tempeſtate tuâ perterritos impelle, iræque tuæ violentiâ eos ſic diverſos age: 16. Mœſtitiaque ſic mentes eorum coquat, ſic infamiæ metus *ob conatus irritos* faciei colorem mutet, ut per calamitates ſuas potentiam tuam omnibus oſtendant: 17. Sic infamiâ eorum ſuperbiam deprime, incommoda & metus attonitos aſſiduè ſic vexent; 18. Ut te unum Dominum & Regem longè lateque dominantem agnoſcant, quàcunque axis Zodiaci ſolem ferens orbem terrarum circuit.

Axis ignifer.] Significat poëticè cœlum ſtellis diſtinĉtum & ardens. CHYTR. Julius videtur potiùs intellexiſſe ſolem, uti Ovid. Met. II. 59.

Non tamen ignifero *quiſquam conſiſtere in* axe,
Me valet excepto. L.

PSAL.

PSAL. LXXXIV. Carm. Gen. 8.

Psaltes à sacris cœtibus exsulans desiderium suum exponit: piorum in Ecclesia conversantium felicitatem explicat: Deumque precatur ut misericordiâ utatur ad reducendum se, atque in gratia confirmandum.

O Rex armipotens, qui creperos tuo
Bellorum arbitrio dividis exitus,
Ergo limina templi
Lætus conspiciam tui?
2 Hìc cor lætitiâ palpitat, hìc bonis
Languet mens nimiis ebria, gestiunt
Artus, atria vivi
Visuri propiùs Dei.
3 Hìc passer latebras invenit, hìc locat
Nidum veris avis nuntia. O atria

Domine exercituum, qui dubia armorum eventa, ut lubet tibi, partiris, verene ego hilaris ædem tuam videbo? 2. Nunc cor gaudio salit, nunc animus, ingenti felicitate obrutus, viribus destituitur; corporis mei membra sese efferunt, cùm sperent limina Dei sempiterni & vitæ auctoris è propinquo se invisura esse. 3. In templo Dei avis locum ad latendum reperit, in æde Dei hirundo domunculam suam ponit, *eheu meamne conditionem*

Armipotens.] Exprimit Ebraicum *Zebaoth*, sicuti paullo post, eundem vocat *bellipotentem*, & Psal. LXXXIX utrumque conjungit. *Armorum belliqué potens.* CHYTR.

Creperos.] *Creperum*, dubium & anceps est. Lucret. (l. v. 1295.) ---- *Creperi certamina belli.* Et Accius Phœnis. de auxiliis amicorum: *Quæ ego cuncta esse fluxa in mea re crepera comperi.* Idem, *Nunc tu in re crepera tua quid captas consilii?* Hinc *crepusculum* dicitur lux dubia, & *senes decrepiti*, quasi in dubio vitæ constituti. Vid. Non. Marcellum. IDEM. Vid. etiam Lambinum in citatum Lucretii locum, unde hæc mutua sumsit Chytræus. L.

Mens ebria nimiis bonis.] Summam hâc metaphorâ saturitatem & abundantiam bonorum voluit indicare. Significat autem ebrietatem sobriam, de qua Poëta Christianus, *Læti bibamus sobriam ebrietatem spiritus.* Horat. quoque Od. 37. lib. 1. Cleopatram reginam Ægypti vocat *fortunâ dulci ebriam*: metaphorâ itidem insigni. CHYTR.

Artus, atria vivi visuri propriùs Dei.] Julius (qui *artus visuri* τὰ ἐσόμενα *membra invisura*) *visuri* recto plurali positum existimâsse videtur; ego verò genitivo singulari, subaudito [*mei*] collocatum arbitror: neque enim *artus*, sive *membra*, quidquam *visere* seu *conspicere* possunt; nec id vel minimum innuunt regii vatis verba. RUD.

Avis nuntia veris.] Intelligit hirundinem, aut etiam ciconiam, de qua Virg. Geo. II. 320.

Regis bellipotentis,
Ut vos adſpiciam libens!
4 Felix qui domui perpetuò tuæ
5 Hærens te celebrat: qui penitus ſuam
In te ſpem poſuerunt,
Felices ter & ampliùs.
6 Felices ſtudio qui properant pio
Templo ſacra tuo ferre: per aridas
Valles fontis amœni
De rivis liquidis bibent.
Nec deerit pluviæ quæ repleat cavas
7 Foſſas agmen aquæ, dum properat premens
Turmam turma, parentûm
Ritu cædere victimas.
8 O Rex armipotens, da placidum tuo
Te Regi, capitis cui decus inclytum
Indulſti; bonus aurem
Ne duram abnue ſupplici.
9 Tu noſter clypeus, rebus in aſperis
10 Spes & præſidium: juxta adytum tuum
Unius mora lucis
Pro mille eſt mihi ſeculis.

deteriorem eſſe quàm avium! O adytum Regis bellicoſi, quàm ego te libenter cernam! 4. Beatus ille, qui ſemper in æde tua permanens, te laudibus effert: 5. Sæpè & multùm etiam beati qui toto animo omnia abs te commoda exſpectant: 6. Beati quoque qui ſancto religionis amore feſtinant ſacrificia, *ad fidem obfirmandam,* in ædem tuam deportare: de puris fluminibus è fonte grato & jucundo fluentibus, per loca aquæ penuriâ laborantia, *ad te, Jehova, colendum properantes,* potabunt; nec abundantia aquæ de cœlo demiſſa aberit, quæ loca humiliora impleat, 7. Dum cœtus cœtum urgens more majorum ſacra facere, *teque, Jehova, in Sione conſpicere,* feſtinat. 8. Da te, dux exercituum, benignum regi à te conſtituto, cui diadema honorificum ferre dediſti; ne nega attentionem bonus regi te ſuppliciter precanti. 9. Tu noſtri defenſor es, tu in periculis noſtra exſpectatio & auxilium es: 10. Spatium unius diei prope ædem

---

Candida venit avis longis inviſa colubris. CHYTR.

Hirundinem certè voluit, quoniam de illa loquitur ſacer codex. Ovid. Faſt. II. 853. quem hìc reſpexit,

Fallimur, an veris prænuntia *venit hirundo.* L.

Agmen aquæ.] Pro aquæ copia, ſeu ejuſdem fluxu & ductu, Virg. Geo. I. 322. *Sæpe etiam immenſum cælo venit* agmen aquarum.

Et alibi, *Leni fluit agmine Tybris.* Et ipſe Buchananus, Pſal. LXXXVIII. *Agmen ut hibernæ quod ſata mergit aquæ.* CHYTR.

Sim custos potiùs liminis in tuo
Templo, sancte parens, quàm Solyma procul
Degam inter sceleratos
Multis clarus honoribus.
11 Tu sol, tu clypeus, tu Dominus : tuis
Tu das conspicuâ fulgere gloriâ ;
Nec puro scelerum unquam
Claudis munificam manum.
12 O Rex armipotens, quem penes exitus
Bellorum, & positis ensibus otia:
O bis terque beatos
Qui te spe solidâ colunt!

tuam mihi est instar temporis infiniti: quòd utinam potiùs mihi ædis tuæ janitori liceat esse, quàm longè ab Hierosolyma inter profanos habitem, multis virtutis præmiis conspicuus. 11. *Alibi enim sunt perpetuæ & horribiles tenebræ*, at tu vera lux es, qui nos sustines, tu noster defensor, tu potens es nostrî: tu te amantibus tribuis honore spectabili illustribus esse; nec unquam bonis beneficia larga denegas. 12. Deus exercituum, in cujus potestate sunt eventa armorum, & armis exutis quies; O multùm felices, qui te spe constanti & fiduciâ venerantur!

PSAL. LXXXV. Carm. Gen. I.

Psaltes ab exemplo præcedentis liberationis cum Deo expostulans, Deum orat pro liberatione Ecclesiæ: hinc seipsum ad verbum Dei audiendum revocans, pios consolatur, cum proximæ liberationis spe, tum alterius æternæ per adventum Christi ad Ecclesiam pertinentis.

NOn semper tumidis fervent vexata procellis
Æquora, nec gelidâ riget horrida terra pruinâ:

Mare tempestatibus tumorem excitantibus agitatum non semper æstuat; nec terra rore frigido concreto squaleus, semper durescit : vicis-

Non semper tumidis.] Imitatur Horatium, lib. II. Od. 9.
Non semper imbres nubibus hispidos
Manant in agros; aut mare Caspium
Vexant inæquales procellæ
Usque: nec Armeniis in oris,
Amice Valgi, stat glacies iners
Menses per omnes.
Verbum *vexo* apposite admodum dici observat Dacierius. Vid. A. Gellium, l. 2. c. 6. & ibi Gronovium. L.

Inque vicem ponunt venti, mare sternitur, aura
Mitior in florem torpentes evocat herbas.
Nec semper, Deus, avertis mœrentibus aurem
Durus, & indulgens iræ; quondamque favore
Sponte tuum amplexus populum es: vinclisque solutis
Servitii, patrias duce te remeavit ad aras.
2, 3 Oblitus scelerum & violati fœderis, iram
Lenîsti, & patriâ texisti crimina curâ.
4 Et nos ergo, parens, nostræ & spes una salutis,
Respice placatus facilisque; animumque benignum
5 Accipe: perpetuæ neve implacabilis iræ
Sæviat in seros etiam vindicta nepotes.
6 Respice nos melior tantùm: quodcunque misellæ
Spirat adhuc animæ, te respiciente, vigorem
Accipiet; populoque tuo, jam nube repulsâ
Tristitiæ, lætos hilarabunt gaudia vultus.
7 Alme parens, bonitate tuâ complectere fessos,
Speratæque diu jam fructum ostende salutis.
8 Jamdudum exspecto Dominus dum læta futuri
Signa det, arcano pulsans præcordia motu.

sim etiam venti sævitiam deponunt, mare etiam facie æquatâ jacet; auraque lenior herbas languidas e terra excitat, ut sese flore vestiant; nec tu, Jehova, dolentibus semper audientiam negas, asper & indignationi frena solvens; ultroque interdum populum tuum in gratiam recepisti; isque servitute liberatus, tuo ductu in templum Hierosolymitanum reversus est. 2, 3. Tuque malefactorum & pactionis intercisæ immemor, indignationem sedâsti, peccataque populi benevolentiâ paternâ abscondisti. 4. Itaque nobis nunc etiam pater mitigatus & lenis adsis, qui unicum es nostræ incolumitatis præsidium, animique æquitatem & benevolentiam indue; 5. Ac ne pœna assiduæ & inexorabilis indignationis ultionem in posteros, longo post tempore venturos, exerceat: 6. Ut adsis nobis placatus, solùm *id te nunc poscimus*; quicquid vitæ miseræ adhuc in nobis superest, te eam fovente, recreabitur; lætitiaque, jam remoto doloris squalore, faciem populo tuo hilarem efficiet. 7. Defende nos, pater, & suscipe clementiâ tuâ malis jam fractos, præmiumque incolumitatis diu exspectatæ nobis commonstra. 8. Jamdudum præstolor, donec Dominus, animum motu secreto impellens, lætam donet de tem-

---

Ponunt venti.] Pro *desinunt, quiescunt.* Virgil. (Æn. 7. 27.) *Cum* venti posuere, *omnisque repente resedit flatus.* CHYTR.

Astræa.] Poëticè, pro justitia divina. Ovid. Met. I. 150.
Ultima cœlestûm terras Astræa *reliquit.* CHYTR.

Et

Et dabit haud dubiè, positâ placabilis irâ,
Signa secunda; piis dabit omnia prospera, leges
Qui patrias & sacra colent, errore relicto.
9 Ecce salus, ecce incultas bona copia terras
Incolet, & læti renovatrix gloria secli.
10 En bonitas, en alma fides feret obvia gressus:
11 Terra fidem, cœlo terras Astræa relicto
12 Sancta colet: comes Astrææ bona copia cœlo
Appluet, & lætos decorabit frugibus agros.
13 Et quàcunque feret Dominus vestigia, gressus
Ante ferent jus fasque suos: lis, visque dolusque
Deseret afflictas per tot jam secula terras.

pore futuro significationem: Dominus autem procul dubio, depositâ indignatione facilis, prospera indicia dabit; felicia omnia donabit bonis, qui, abjectâ religione impurâ, prisca majorum instituta, & ritus à Deo præscriptos religiosè observabunt. 9. Ecce incolumitas, ecce rerum omnium abundantia terras antea desertas tum habitabit, unà cum gloriosq splendore aurei seculi temporis jucundi instauratrice. 10. En clementia, en dictorum & factorum constantia speciosa obviam passim occurret, *mutuisque sese quasi osculis excipient*; 11. Terra, *perfidiam fugiens*, promissorum constantiam in honore habebit. Justitia inviolata cœlitùs veniens terras habitabit; 12. Bona rerum abundantia justitiam consecuta, tanquam pluvia è cœlo descendet, agrosque fertiles frumentis decorè vestiet. 13. Et in quamcunque partem Dominus abibit, æquitas & sanctitas eum præcedent; controversia autem, violentia, & fraus homines eis tamdiu vexatos relinquent, *qui quidem mores suos ad normam à Deo præscriptam component.*

PSAL. LXXXVI, Carm. Gen. 10,

David afflictus Deum invocans, imbecillitatem suam, fœdus cum Deo, & fidem in eum profitetur: salutem ab eo petit, propter naturam, gratiam & gloriam ejus: hinc de inimicis conquestus, requirit aliquam significationem boni, & consolationem à malo.

DA mitis aurem supplici
Deus: saluti consule
Ope destituti & pauperis,

Audi me, Jehova, facilis, suppliciter te orantem: prospice vitæ & incolumitati auxilio carentis, & tenuis, qui non semper expeti. vindi-

Nec semper iræ vindicis.
2 Servum tuum serva Deus,
Cui spes salutis unica es :
3 Serva invocantem jugiter
A solis ortu ad vesperum.
4 Depelle mentis nubila
Pendentis à te servuli.
5 Blandæ parens clementiæ,
Promtus vocanti parcere;
6 Intentus audi supplicem :
7 Nam te vocamus arduis
In rebus, invocantibus
Opem benignus quòd feras.
8 Nullus deorum par tibi :
Nullus secundus ; exserit
Nullus suam potentiam
Tam splendidis miraculis.
9 Rerum creator, ultimis
Ab orbis oris affluent,
Flexoque gentes poplite
Te prosequentur laudibus.
10 Solus nec ævi termino
Inclusus aut potentiæ,
Deus deorum, gentibus
Miranda cunctis perpetras.

ctam cum irascitur. 2. Famulum tuum, Deus, custodi, cui, *ad te perfugienti*, sola es vitæ & incolumitatis exspectatio: 3. Tuere eum ab aurora ad serum diei usque auxilium assiduè orantem. 4. Tristitiam famuli in te sperantis abstrude. 5. Pater misericordiæ auctor, paratus semper dare veniam ab te petenti; 6 Adsis præsens oranti; 7. Nos enim abs te auxilium in periculis petimus, ut qui liberalis & facilis te rogantes juves. 8. *Enimverò* inter omnes gentium deos commentitios nullus est tibi æqualis, nemo eorum ad te proximè accedit, nemo vim suam mirificis operibus tam manifestis & conspicuis ostendit. 9. *Itaque populi omnes, falsis numinibus suis abdicatis*, ab extremis terræ partibus ad te, mundi conditor, accurrent, nationesque supplices te *creatorem suum* reveritæ collau-

Nec semper iræ.] Stephanorum duæ, duæ Plant & Argent. Vix patiente Iambici carminis lege, *Nec iræ semper.* RUD.

Nec semper iræ vindicis.] Hæc verba non *Deum* sed *Davidem* ipsum respiciunt: Vatablus, quem præcipuè noster sequitur, *quia misericors sum:* alii, *quia sanctus sum*, vel *bonus*, vel *pius*. IDEM.

11 Legum

11 Legum tuarum ſemitam
Fac ingrédi me: pectoris
Compone fluctus turbidos,
Tranquilla mens ut te colat:
12 Ut ſpiritus contagio
Emancipatus corporis,
Tuam celebret gloriam,
Dum vita voxque ſuppetet.
13 Vivo tuâ clementiâ,
De fauce mortis erutus,
14 Quum virium fiduciâ
Sæviret hoſtis inſolens.
15 Secura quum vis numinis
Mihi immineret, tu Deus
Es lenis & placabilis,
Et pacta fidus reddere.
16 Mitis bonuſque reſpice

dabunt. 10. Tu enim ſolus temporis ſpatio, aut poteſtate finitâ non coërcitus, ſupra deos omnes commentitios emines, opera ſtupenda omnibus nationibus edens. 11. Viam mandatorum tuorum fac me ſectari, turbulentaſque mentis perturbationes tranquilla, ut mens pacata te veneretur; 12. Ut animus à contagioſo peccati morbo, & carnea corporis maſsa liberatus, tuam magnificentiam, dum vivam & loquar, latè diffundat. 13. Miſericordiâ enim tuâ vitam ago, è morte propinqua exemtus; 14. Cùm hoſtis ſuperbus potentiâ ſuâ fretus crudelitatem exerceret: 15. Quum inimici violenti Dei negligentes, *in me inſurgentes*, minas mihi intenderent; tu, Jehova, mitis & exorabilis es, & ad promiſſa reddendum verax. 16. Placabilis & clemens famulum tuum juva, cujus ſpes

Ingredi.] *Ingredior* hic capitur pro *incedo*, quo ſenſu utuntur Cicero, Plinius, aliique. L.

Emancipatus.] *Emancipare* eſt è mancipio ſeu dominio ſuo aliquid emittere, & alteri poſſidendum tradere; & volunt propriè dici de liberis, ſicuti *manumittere* de ſervis. Eſt igitur hîc *ſpiritus contagio corporis emancipatus*, idem quod anima, per mortem à corpore ſegregata. CHYTR. *Emancipati*, inquit Feſtus, *duobus modis intelliguntur, aut ii, qui ex patris jure exierunt; aut ii, qui aliorum fiunt dominii, quorum utrumque fit mancipatione.* Priore ſignificatu hîc intelligendus eſt Buchananus: in poſteriore Plautus, Bacchid.

Nunc, mulier, tibi me emancupo, *tuus*
Sum, tibi operam do. Et Horat. Epod. IX. 11.
Romanus (eheu poſteri negabitis)
Emancipatus *feminæ.*

Vide Dacierium in locum. L.

Et lenis.] Multi codices, & ii ferè antiquiores legunt, *Es lenis.* Gen. 1594. verſ. ſeq. *Es pacta.* RUD. Nos priore loco *es* repoſuimus.

Qui

Qui pendet ex te servulum :
Opem fer, & vernaculum
Tuum periclis exime.
17 In me favorem sentiant
Hostes tuum : ora decolor
Mutet pudor, quum viderint
Mihi te salutis vindicem.

omnis in te est, succurre ei, & à rebus adversis libera servum domi tuæ natum & educatum. 17. Ut inimici tuum erga me amorem intelligant, metusque infamiæ colorem vultûs mutans, faciem eorum transformet, eosque sui pudeat, cùm te adspexerint vitæ meæ defensorem esse.

Vernaculum.] *Verna* servulus est domi natus, & nobis proprius. Inde *vernaculum* dicitur, vel quod nobis est proprium, ut hîc, vel quod nobis domesticum aut quotidianum est, ut *lingua vernacula*, seu materna quam quasi inter vernas & domesticos addiscimus. Horat. Ep. 2. *Positosque vernas, ditis examen domûs.* CHYTR.

Pudor decolor.] *Pudor* enim nativum colorem faciei in ruborem mutat. Ita Virgilio *decolor ætas* senectus est, in qua color faciei juvenilis plurimùm immutatur. IDEM. *Decolor*, i. e. deformis, ut interpretatur Burmannus in Ovid. Heroid. IX. 4. *ita*, inquit, *decolor Indus*, *qui aliis niger*. L.

PSAL. LXXXVII. CARM. GEN. 3.

Psaltes Ecclesiæ Dei laudes prædicat à præsentia & beneficiis Dei erga illam, futuraque gentium vocatione.

1,2 ABramidarum ceteras urbes supra
Dominus Sionis diligit
Portas ; Sionis, imminet quæ montium
Fundata sanctis collibus.
3 O prædicanda posteris seclis Sion,
Beata mater urbium !

1, 2. Dominus Hierosolymam aliis Judæorum oppidis cariorem habet, quæ collibus inviolabilibus ædificata assurgit. 3. O Hierosolyma, posteritati laude celebranda, felix aliorum oppidorum parens! 4. An Ba-

Imminet.] Nempe *collibus*. Putabam cum Cl. Ruddim. legendum *eminet* absolutè : sed revocat locus Mart. IV. 64. de situ villæ I. Martialis, *Lati collibus imminent recessus.* Cujus meminisse videtur Buchan. H.

Imminet quæ montium.] Rectius fortè *eminet*. RUD. Ruddimanni conjecturam firmat Julius, *Collibus ædificata assurgit. Emineo* enim propriè dicitur de rebus, quæ aliquam partem habeant ceteris altiorem ; & in S. S. dicitur, *Mons domûs domini.* Lucan. lib. IX. 341.

Eminet *in tergo pelagi procul omnibus arvis.*

4 Tecúmne

4 Tecúmne Babylon se audeat componere?
Tecúmne Memphis insolens?
Ventura Babylon sub jugum Dei, Deo
Flexura Memphis poplitem.
Præclara quamvis & Palæstina & Tyros
Jactet virorum robora;
5 Nihil ad Sionem fortibus fœtam viris,
Favore tutam numinis.
6 Censore Domino humana gens quum nomina
Ad profitenda confluet,
Quis non Sionis se feret civem? inseri
Quis non colonus ambiet?
7 Tum vox Sionem carminum, tum vox lyræ

bylon Assyriæ, an Memphis Ægypti urbs superba ausit se tecum comparare? Babylon, inquam, Deo subjecta futura, Memphisque Deum tandem cultura, *nec amplius tibi infesta futura*: tametsi Palæstina regio & urbs Philistinorum celeberrima, Tyrusque Phœniciæ oppidum viros fortes ostentet, *in civium tuorum album tandem referendos*; 5. Nihil tamen sunt, si cum Sione conferantur, viris præstantibus abundante, Deique erga se benevolentiâ secura. 6. Cum homines universi ad danda Deo nomina sua venient, Domino præsidente censui habendo, quis non dicet se indigenam Sionis civem esse! quis non magno studio civis Si-

---

Ovid. Amor. II. II. 19. *Et quibus* emineant *violenta Ceraunia saxis.*
Sed recepta fortassis lectio aliis videbitur proba; utpote quæ defendi posset ex Virg. Æn. I. 423.

Jamque ascendebant collem, qui plurimus urbi
Imminet, *adversasque adspectat desuper urbes.* L.

Tecúmne Babylon, &c.] Buchanani animo, ut videtur, obversabatur Martialis de spectaculis ab initio,

Barbara pyramidum sileat miracula Memphis,
Assiduus jactet nec Babylona labor. L.

Babylon.] Alias *Babel*, metropolis Chaldææ, toto olim orbe clarissima, & primâ monarchiâ nobilitata, amplitudine genti quam civitati similior. Chyt.

Memphis.] Ægypti urbs, ad Nilum sita, magnitudine Babyloni non dissimilis, nunc *Cairo* vulgo appellata. Idem.

Censore domino.] Censores apud Romanos civium nomina & ætates in publicis tabulis notabant; ita enim Cicero ex leg. XII. Tab. *Censores, populi ævitates, soboles, familias, pecuniasque censento.* Huic muneri præfuit Servius Tullius, qui primus instituit; post reges exactos, ipsi consules; postea cum peculiaris magistratus huic muneri obeundo crearetur, honoratissimi in republica. Et hic a divino vate inducitur Deus O. M. censum agens populorum quos præcipuo dignaretur honore, quosque Sioni potius quàm Babyloni aut aliis quibusvis urbibus adscriberet. L.

Quis non Sionis se feret civem?] Duæ Stephanorum fratrum, una Plant. Argent. *Quis non Sionis se ferre civem?* Rud.

Canent

Canent Sionem & tibiæ:
Et noſtra ſi quid audiendum vox ſonet,
Laudem Sionis vox canet;
Et ſi quid animus voce dignum excogitet,
Animus Sioni ſerviet.

onis libro Dei inſcribi cupiat? 7. Tum certè cantiones, tum lyricines & tibicines Sionem laudabunt: Ego autem, ſi quid etiam dignum auditu cantare queam, Sionem prædicabo; ac ſi quid mens mea comminiſcetur, quod cani mereatur, mens ipſa ſtudium ſuum Sioni conferet.

Audiendum vox.] Dux Steph. una Plant. Argent. metro repugnante, *vox audiendum*. RUD. Hìc Horatium æmulatur, IV. Od. 2.

Tum meæ, ſi quid loquar audiendum,
Vocis accedet bona pars. L.

PSAL. LXXXVIII. CARM. GEN. 22.

Pſaltes formam dat cuique fideli Deum accedendi in privatis malis: Itaque exponens mala & mortem ſuam præſentiſſimam, expoſtulat cum Deo: propter gloriam ejus in vita ſervari petit: & propter malorum gravitatem urget ſibi liberationem dari.

LUce voco te, nocte voco te, ſola ſalutis
Spes, columen, vitæ præſidiumque meæ.
2 Alme parens, facilem ne vultum averte precanti,
Neve humiles durâ reſpue mente preces.
3 Mens hebetata malis torpet, confecta dolore
Funereas ſpectat languida vita faces.
4 Membra vigor liquit, mors unguibus imminet atris:

Te, Jehova, de die invoco, teque ſola incolumitatis meæ exſpectatio, vitæque fulcrum & cuſtodia, per tenebras inclamo. 2. Pater benigne, *cùm antea mihi facilis fueris*, ne me jam orantem deſpice, neve obſtinatus ſupplicis orationem rejice. 3. Animus rebus adverſis ſtupefactus languet, vitaque debilis faces, quæ mortuis præferri ſolent, exſpectat. 4. Vires corpus deſeruerunt, mors mihi manu luridâ interitum minatur: jam

---

Funereas ſpectat languida vita faces.] i. e. Mortem ſibi appropinquantem videt. Adludit ad morem Romanum in funeribus; quum enim mortui efferrentur, faces eos antecedebant, vid. Kirchmannum de funer. Rom. lib. 2. c. 3. L.

De

De tumulo tantùm jam mihi cura meo eſt.
5 Corpora non aliter pallent ſub mole ſepulchri,
Vulnere quæ ſubito mors inopina tulit:
Perpetuis quæ ſub tenebris oblivia condunt
Alta, ſalutiferam te retrahente manum.
6 Carcere ceu clauſum, & cæcâ ſub nocte ſepultum,
Me propè lethææ gurgite mergis aquæ.
7 Uſque premis, ſtratumque urges, ſupraque jacentem
Accumulas iræ flumina cuncta tuæ.
8 Me veluti ſcopulum fugiunt horrentque ſodales,
Quos portum afflictæ ſpes erat eſſe rati.
Affixuſque toro jaceo, ceu compede vinctus:
9 Languida ceſſerunt lumina victa malis.
Interea laſſas tendens ad ſidera palmas,
Te veniente die, te fugiente voco.
10 Scilicet exſpectas ut acerbâ morte peremto

de ſepulchro ſolùm cogito. 5. Corpus æquè pallidum eſt, ac cadavera tumulo ingenti contecta, quæ, plagâ repentè acceptâ, mors præter exſpectationem abſtulit; teque illis auxilium negante, longum ſilentium in ſepulchro tenebroſo abſcondit. 6. Tu me magnâ oblivionis vi propemodum obruis, velut in cuſtodiam ubi ſontes aſſervantur incluſum, & tanquam ſub tenebris oblivii abditum; 7. Aſſiduè me affligis, humique dejectum malis oneras, ſupraque humi proſtratum omnem indignationis tuæ vim coacervas. 8. Amici & propinqui me ceu rupem in mari vitant, & metuunt, quos mihi vexato perfugium fore ſperabam; à lecto etiam non recedens cubo, ceu vinculis ligatus eſſem; 9. Oculi debiles incommodis ſuperati, malis jam ſuccubuerunt. Interim tamen manus feſſas ad cœlum extendens & manè & veſperi te, Jehova, appello. 10. Certè non moraris, ut poſtquam me morte immaturâ mactaveris, de-

---

Te, veniente die.] Juxta illud, Virg. G. IV. 466. de Orpheo,
Te veniente die, te decedente canebat. H.

Acerba morte peremto.] *Peremtum* fortè Buchananus ſcripſerit. Rud. Ablativos abſolutos etiam ſequente alio caſu poni docuimus ad Quinct. lib. IX. cap. I. vid. & Gronov. ad Tacit. 1. Hiſt. 8. Dauſq. ad Quinct. Calab. p. 80. & alios. Mallem vero in *revocando* ultimam non corripuiſſet Buchananus: nam nec in *Flaminio* nec *Baudio* id ferre potuit Broukhouſ. ad Tibul. III. vi. 3. Burm. Clarius rem explicat Cl. Burmannus ad dictum Quinctiliani locum, nim. poſt ablativos abſolutos poni pronomen, quod refertur ad ſubſtantivum cum participio junctum, in diverſo caſu; adducitque Juſtinum. II. 4. *Theſeus* obtentâ *in pretium* captivâ, eandem *in matrimonium aſſumſit*, & Florum IV. 12. defuncto *ibi* fortiſſimo juvene, ipſi *quod numquam aliàs, ſenatus cognomen ex provincia dedit*; & denique ex Quinctiliano, filiâ natâ, *meretrix* eam *mater pudicam eſſe voluiſſet.* Utcunque hæc ſint, illud tamen diſcriminis apertè videtur eſſe inter hæc loca quæ Burmannus aliique

Oſtentes

Ostentes vires me revocando tuas?
An rediviva tuas in laudes ora resolvent
Quos gelido tellus claudit avara sinu?
11 An tua sub tumuli bonitas cantabitur antro?
Vulgabuntve tuam muta sepulchra fidem?
12 Justitiamne tuam taciturna silentia pandent?
An referent vires nox tenebræque tuas?
13 Ast ego, sancte parens, supplex tua numina clamo:
Nec precibus vacua est hora locusve meis.
14 Sancte parens, animæ auxilium cur subtrahis ægræ?
Cur surdâ miseras respuis aure preces?
15 Me dolor & primis labor anxius urit ab annis;
Me trepidi exanimant corde micante metus.

nuò me in vitam præsentem restituendo, potentiam tuam admirabilem demonstres? an in vitam restituti magnitudinem tuam hîc prædicabunt, quos terra omnia absumens gremio frigido includit? 11. An clementia tua in cavo sepulchri celebrabitur? an mortuorum conditoria constantiam tuam cantabunt? 12. An defuncti taciti & silentes æquitatem tuam mundo exponent? an obscura vitâ functorum latibula robur tuum annunciabunt? 13. At ego veneràbundus divinitatem tuam, pater, invoco; nec ullo tempore aut loco ab oratione cesso. 14. Cur mihi curis vexato opem tuam, pater venerande, denegas? Cur hominum miserorum petitiones, quasi surdus fores, aspernaris? 15. Mœstitia, animique vexatio curarum plena à pueritia me excruciat, terrorque turbulentus, *mihi abs te incussus*, me corde tremente vehementer afficit. 16 Ira tua vexat,

---

adduxerunt, & istud Buchanani; in omnibus enim substantivum à pronomine diversum exprimitur, apud Buchananum vero, pronomen *me*, ut Burmannus construit, erit subaudiendum ad participium *peremto*, & *me* quod hîc exprimitur, quarti casus erit post *revocando*, quod non adeo ex usu obvium esse videtur. Quod autem Buchananus ultimam in *revocando* corripuerit, quum hæc gerundia Virgilio producantur, defendi potest non solum auctoritate Senecæ, Juvenalis & Ausonii, verum etiam antiquioribus editionibus Tibulli & Ovidii, quæ illa correpta nonnunquam exhibebant: adducit enim in prosodia illud ex Tibullo, III. 6. 3.

Aufer & ipse meum pariter medicando *dolorem*.

ubi jam legitur *medicande*. Unus est adhuc Ovidii locus, qui postremam in gerundio corripit, Heroid. IX. 126. *Fortunam vultus fassa* tegendo *suos*. Heinsius quidem, illique hac in re adsentitur Broukhousius, ita legi voluit,

Fortunam vultu fassa rigente suam.

Sed sine fide ullius MS. imo, ipso fatente, contra majorem codicum partem, nec ausus fuit ita corrigere Burmannus, in sua Ovidii operum editione. Ineptissimè quidem Pratæus in sua Grammatica aliud exemplum ex eodem Ovidio adducit, Trist. I. 3. 99.

Et voluisse mori; monendoque *ponere sensus*,

16 Me

16 Me furor exagitat tuus, opprimit undique terror;
17 Agmen ut hibernæ, quod sata mergit, aquæ.
18 Æger, inops, caris jaceo desertus amicis;
Nec noti ærumnis ingemuêre meis.

metusque ab omni parte irruens me affligit; 17. Tanquam vehemens pluvia & diluvium aquæ hieme cadentis & agros obruentis. 18. Ego interea sollicitus, auxilio destitutus, & ab inimicis jucundis relictus, infirmus decumbo, nec familiares mei calamitate meâ doluerunt.

Meliores enim codices exhibent, *Et monendo ponere sensus.* L.

Morte peremto.] Bene *peremto*, non autem in ablativo absoluto quem ritè constare in hujusmodi sententia, magno opere probare conatur Vir Cl. nec enim opus est; sed in dativo, & elegantior videtur sententia sciz. *Ut ostentes tuas vires (mihi) peremto, me revocando.* Quod *mihi* subticetur, id vero nihili est; sæpius enim subauditur, Ovid. Trist. III. 3. 81.

Tu tamen extincto feralia munera ferto:
Sentiet officium mœsta favilla pium. H.

PSAL. LXXXIX. Carm. Gen. I.

Psaltes benignitatem & fidem Dei cùm in rebus omnibus creatis, tum in Ecclesia testificatam celebrat: dignitatem Ecclesiæ, quæ est regnum Dei, & promissiones regno toti ac regi factas commemorat; hinc adversitates, quæ Ecclesia perferebat proponens, cum Deo expostulat, liberationem & instaurationem petit, ac Deo benedicit.

TU mihi carmen eris, rerum pater optime, semper;
Notaque erit populis bonitas, me vate, futuris,
Pollicitique immota fides, dum sidera mundo
2, 3, 4 Volventur tacito: citiùs quoque sidera credam
In chaos antiquum lapso se condere mundo,
Irrita quàm sacri credam fore fœdera pacti,
His concepta tuo quondam cum Davide verbis:
Dum mare, dum tellus staret, dum sidera cœli,

Etsi calamitatibus undique affligar, absit tamen ut tecum, Jehova, expostulem; imo potius te, orbis creator, cantu perpetuo celebrabo; tuaque misericordia & certa promissorum constantia, me eam prædicante, posteritati erit perspecta, dum stellæ nocte silenti circumagentur: 2, 3, 4. Ac mihi faciliùs persuadebo stellas ipsas sese absconsuras, cœlo in rerum omnium confusionem cadente, quam promissa conventûs sacrosan-

Davidici

Davidici generis mansuram in secula prolem,
Et stabilem regni ventura in tempora sedem.
5 Te, pater, ætherei cœtus, te jure piorum [do
Secla hominum celebrant, patrantem ingentia mun-
Mirante, & stabilis jus inviolabile pacti
6 Servantem. Quem terra tibi, quem conferet æther,
7 Magne parens? quem siderei tremit omnis olympi
Cœtus, & attoniti submissâ mente tyranni.
8 Armorum bellique potens, quòcunque moveris,
Alma fides clarâ circum te luce refulget.
9 Tu maris irati furias compescis, & undæ
Dejicis insanæ tumidos ad sidera fluctus.
10 Tu Pharon elatam lethali vulnere sternis,
Et quicunque tuis miserum caput objicit armis.
11 Tu terræ cœlique opifex: quæcunque capaci
Complexu facies mundi revolubilis ambit,

cti falsa fore credam, hoc tenore cum Davide caro tibi, olim expressa, sobolem de sanguine Davidis nascituram, & in perpetuum superfuturam, dum mare, terra, & stellæ permanerent, locumque imperii ejus in futurum perpetuò firmum fore. 5. Spiritus cœlestes, hominumque bonorum generationes meritò, te, pater, laudibus prosequuntur, hominibus stupentibus immensa facientem, & æquitatem fœderis firmi immutabilem custodientem. 6. Quem terra tibi, potens rerum creator, quemve cœlum comparabit? 7. Ad cujus conspectum tota eorum multitudo, qui cœlum tenent, expavescit; regesque mirabundi & humiles horrescunt. 8. Deus exercituum omnium imperator, in cujus potestate sunt bella, quocunque progrederis, certa constantia & veritas luce splendidâ circum te perspicuè apparent. 9. Tu vehementes maris turbati tempestates coërces, alteque assurgentes undæ furentis commotiones componis, *ut potentiam tuam & promissorum veritatem apud omnium animos testatam relinqueres.* 10. Tu Ægyptum superbam plagâ mortiferâ contusam humi dejicis, eosque omnes sternis, qui tibi armato, & bellum inferenti vitam infelicem offerunt. 11. *Quidni enim id tu possis?* qui totius mundi auctor es: quæcunque enim superficies & conspicua nobis pars cœli

Et undæ Dejicis insanæ tumidos ad sidera fluctus.] Male in ora libri sui pro *sidera* reponendum conjectat *littora* quidam vir doctus, qui nimirum absurdè dici existimabat, *dejicere tumidos fluctus ad sidera:* at illum, quisquis fuit, fefellit verborum ordo, qui hoc pacto collocandus est, *Dejicis fluctus insanæ undæ, tumidos,* (i. e. *qui modo intumuerant usque) ad sidera* Virg. Æneid. III ℣ 423. de Charybdi loquens,

-------- *Imo barathri ter gurgite vastos*
Sorbet in abruptum fluctus, rursusque sub auras,
Erigit alternos, & sidera verberat unda. Rud.

12 Auctorem agnoſcunt: Aquilo tibi ſervit & Auſter;
Thabor & occiduum qui condit vertice ſolem,
Quique rubet radiis Hermon tepefactus Eois,
13 Lætitiâ exſultant: validæ tu robore dextræ
Clara per immenſum ſpargis miracula mundum.
14 Ante tuum ſolium tibi juſtum apparet & æquum:
Ante oculos adſtat bonitas, & neſcia flecti
15 Promiſſi ſincera fides. O terque quaterque
Felices, quos feſtarum clangore tubarum
Ad tua ſacra vocas; quos ſacri lumine vultûs
16 Illuſtras, hilareſque tui ſub nominis umbra
17 Cuſtodis: bonitate tuâ ſuper æthera vectis
18 Das vires, decus, imperium; das impia contra
Agmina, ceu clypeum, per dura pericula Regem.
19 Tu tibi dilectum ſecreto numine vatem
Implêſti, ut ſeclis daret hæc reſponſa futuris:
20 Ipſe mihi legi media de plebe, meoque
Impoſui Regem ſolio, qui protegat armis

in circulum ſemper redeuntis complexu immenſo comprehendit, fatentur te ſuum artificem eſſe. 12. Septentrio & meridies tibi obſecundant; Thaborque mons cacumine ſolem occiduum abſcondens, & Hermon, qui à ſole oriente modicè calefactus rubore tingitur, gaudio geſtiens te veneratur; *ſic enim tu terræ tibi ſelectæ terminos undique fixos & ſeptos communiviſti.* 13. Tu facta etiam miranda ubique perſpicua manu potente latè diffundis. 14. Juſtitia & æquitas ad thronum tuum tibi adſtant, lenitas etiam in conſpectu tuo eſt, puraque pollicitorum conſtantia inviolabilis præſto tibi eſt, *quibus tuorum cœtum conſtanter regis.* 15. O multùm beatos, quos ſonitu tubarum diebus feſtis ſonantium, admones, ut ad ſacrificia tua adveniant; quoſque favore tuo claros facis: 16, 17, 18. Quos etiam tuæ magnitudinis obtentu lætos ſervas: quibuſque, tuâ miſericordiâ in cœlum elatis, robur, gloriam, ſplendorem, regnaque tribuis; Regemque, ceu defenſorem in rebus dubiis adversùs homines profanos, impertis. 19. Tu Schemuelem prophetam carum tibi occultâ & novâ vi divinitatis implevisti, ut hæc poſteris oracula tua prædiceret; *his enim verbis eum compellâſti:* 20. Regem mihi Davidem ex infima populi parte ſelegi, eumque in throno regni locavi, qui Judæos bello ab inimicis defendat, populoque Hebræorum mihi electo juſtitiam agi-

Thabor.] Mons Galilææ, inter mare Tiberiadis & oppidum Nazarethum, in finibus tribûs Zabulonis, in quo torrens Ciſon ſuam habet originem. Chytr.

Hermon.] Pars eſt Montis Libani, quæ verſus orientem porrigitur, & regnum Baſanitidis à Cœleſyria dirimit, ſtringens Galilæam à ſeptentrione & ortu. Idem.

Isacidas, populoque meo qui jura ministret;
Davidis & sacro perfudi tempora olivo.
21 Huic animum viresque dabo, præsensque tuebor
22 Perpetuò, ne fraude scelus, ne robur apertè
23 Exitium ferat; ipse hostes, ipse impia sternet
24 Agmina: nulla meam vertet sententia mentem.
Auxiliumque feram bonus, & super ætheris axem
Nominis auspicio nostri se gloria tollet.
25 Jura dabit terris rapido quas gurgite claudit
Hinc mare Sidonio fœcundum murice, & illinc
26 Palmifer Euphrates. Supplex me in vota vocabit
Ille patrem: Deus ille meus tu, dicet, & unum
Præsidium, una meæ custodia certa salutis.
27 Hunc ego præcipuo contrà dignabor honore,
Supra aliosque dabo rerum moderamina reges,
Quicunque immensum populis dant jura per orbem.
28 Nec meus absistet favor illi in secla, nec illi

tet; *idque erit signi regnum ei datum esse*, quòd caput ejus oleo consecratum imbui. 21. Eidem animi magnitudinem simul & potentiam dabo, eique ad auxilium ferendum præsto semper ero; 22. Ne hostis ullus sceleratus dolo, neve inimici robusti palam ei damnum afferant; 23. David etiam ipse hostes & exercitus profanos profligatos cædet: 24. Nullumque consilium novum animum meum in illum mutabit: ei etiam favens opem afferam, meque illi consilium dante, magnitudo ejus sese in cœlum efferet. 25. Regiones enim eas administrabit, quas mare Tyrium Phœnicen alluens, purpurâque abundans, ab una parte aquis undosis finit, & quas Euphrates palmis arboribus affluens ab altera parte terminat. 26. David ipse me patrem submissè invocabit ad ea quæ rogabit perficienda; mihique dicet, Tu Deus is es, cui confido, tu sola es tutela, & non fallax vitæ meæ servator. 27. Hunc ego ex adverso singulari nominis primogeniti splendore dignum habebo; eique majus imperium, quàm ceteris regibus donabo, quicunque per mundum universum nationibus jus dicunt. 28. Nec benevolentia mea illum per-

---

Nulla meam vertet sententia mentem.] Virg. Æn. I. 264. ----- *Neque me sententia vertit.* L.

Palmifer Euphrates.] *Euphratem* dicit *palmiferum*, propterea quòd in regionibus ei vicinis palmæ erant frequentes, & à proximis regionibus epitheta sumere sæpè solent poëtæ. Vid. Burm. in Ovid. Fast. II. 464. Ceterùm poëtam hoc epitheton (quod nescio an è veteribus quisquam fecerit) illi hîc, & Sylv. VII. ℣. 66. tribuentem vindicat Plinius, qui lib. XIII. c. 9. tradit clarissimas palmas Babylone nasci. Sic Dionys. Perieget. ℣. 1009.

——— ἔνθα τε πολλοὶ
Ἀκρόκομοι φοίνικες ἐπηρεφέες πεφύασι. Idem.

Jurata

Jurata æterni ſolventur fœdera pacti.
29 Quin ſobolem, & ſobolis ſeros in cuncta nepotes
Secla dabo, & ſtabilis ſceptrum immutabile regni,
Donec ab obſcuris lucem ſol dividet umbris.
30 Quòd ſi poſteritas mea fœdera ſancta profanet
31 Immemor, & legem ſpernat, juſſamque recuſet
32 Ire viam, domitos pœnis duroque labore
Compeſcam, & plagis uſque exercebo rebelles.
33 At neque deſtituam Regem bonitate perenni,
34 Fœdera nec ſolvam, nec quod ſemel ore profudi,
Ulla immutabit venturi temporis ætas.
35 Quippe ſemel ſancto firmavi fœdere, jurans
Per me, Nulla dies initi cum Davide pacti
36 Immemorem arguerit: ſoboles, dum ſecula mundus
Volvet, ei patrii ſceptri moderamen habebit.
37 Eſto mî ſol teſtis ad hæc, & conſcia luna,
Cum quibus æquævum ſceptrum Judæa tenebit.
38 At nunc, ſancte parens, tumida inflammatus ab ira
39 Projicis electum Regem; rata fœdera pacti
Negligis, & capiti ſacrum diadema revulſum
Sternis humi, & populis præbes calcare profanis.

petuò deſeret, nec promiſſa fœderis ſempiterni jurejurando confirmata unquam irrita erunt. 29. Quin etiam ei prolem & poſterorum poſteros perpetuò dabo, ſceptrumque regni permanſuri nunquam transferendum, quamdiu ſol diem à nocte ſeparabit. 30. Quod ſi poſteri ejus obliti mei legem a me ſancitam violabunt, meaque ſtatuta negligent; 31. Et ex præſcripta ſibi juris regula ſeſe non gerentes, nolent mea juſſa ſervare; 32. Eoſdem ſuppliciis & gravibus afflictionibus fractos coërcebo, legibuſque repugnantes pœnis aſſiduè multabo. 33, 34. Attamen bonitatem ſempiternam à Rege non auferam; neque pacta mea irrita faciam, nec ulla temporis venturi ſpatia vana reddent verba, quæ ei aliquando feci. 35. Semel enim pacto inviolabili promiſi, meipſo teſte, nullum tempus me oblitum eſſe fœderis cum Davide facti probabit. 36, 37. Dum mundus ſuo motu tempora diſtinguet, poſteritas ejus regnum paternum ſervabit. Sol & luna, quæ hæc videtis, hæc memoriâ tenete, Judæa regnum habebit cum ſole & luna æqualiter perdurans. 38. At nunc, pater reverende, vehementer iratus, Regem à te factum, à gubernaculo regni repulſum, abjicis; 39. Conventiones firmas cum eo ſancitas contemnis, regiumque inſigne à capite abſtractum in terram projicis, illudque omnium contumeliis expoſitum das populis à lege tua alienis fœdandum.

Eſto mî ſol teſtis ad hæc.] And. Hartus 1621. *ad hoc.* RUD. Virg. Æn. XII. 176. *Eſto nunc ſol teſtis & hæc mihi terra precanti.* L.

40 Nuda patent hoſti disjectis oppida muris;
Si qua manet, gelidâ formidine concutis arcem.
41 Cunctis præda ſumus populis; rapiuntque feruntque
Vicini, inſultantque malis, miſeroſque protervis
42 Vocibus illudunt. Hoſtis tu robore dextram
Interea firmas, perfundis pectora dulci
43 Lætitiâ: ac gladios hebetas in vulnera noſtros;
Nec recreas fractos duro in diſcrimine belli.
44 Jam decus & regni ſplendor, jam proxima cœlo
Majeſtas verſa in tenebras, ſoliique ſuperbi
45 Gloria ſtrata jacet: brevis immatura juventæ
Stamina præcidis; miſeræ pars ultima vitæ
In luctu, in ſqualore ignominiaque ſeneſcit.
46 Quem finem dabis ærumnis? nunquamne tuorum
Reſpicies clades vultu placatus amico?
An, ceu flamma furens, ſemper tua ſæviet ira?
47 Ipſe memor tecum reputa quàm concita noſtræ
Tempora prætereant vitæ: fruſtrà ergo creâris
48 Humani generis ſobolem? ut brevis exigat ævi
Tempora, perpetuo curarum exercita fluctu,
Dum fractam luctu & morbis, ſeniove, ſepulchri
Clauſerit obſcuro mors illacrimabilis antro?

40. Urbes, mœnibus proſtratis nudatæ, inimico apertæ ſunt, *ut eas pro libidine devaſtet*; ſi qua arx nec capta nec everſa eſt, eam timore labefactas. 41. Omnibus nationibus ſpoliandi relinquimur, populi finitimi nos noſtraque aſportant, & calamitatibus noſtris illudunt, noſque afflictos oratione petulanti irrident. 42. Dum hæc patimur, hoſtes viribus auctis confirmas; eorumque animos gaudio explens, eis magnum lætitiæ argumentum ſubminiſtras: 43. Armaque noſtra ad vulnerandum obtuſa reddis, neque in magnis periculis debilitatos conſolaris. 44. Jam gloria & magnificentia imperii Judaici, ejuſque amplitudo clariſſima, obſcura & ignobilis facta eſt; regnique magnitudo abjecta conculcata eſt: 45. Ætatis noſtræ ſpatium nondum morti vicinum ſucciſum corripis; ſenectus vitæ noſtræ calamitoſæ in mœrore & ſordibus jacens, infamiâque ac dedecore operta paullatim debilitatur. 46. Quem tandem modum malis noſtris ſtatues? an nunquam lenitus ſervorum tuorum miſerias vultu placabili ſpectabis? an tua indignatio, velut ignis omnia conſumens, ſemper debacchabitur? 47. Ipſe in animo cogita, quàm velociter vitæ noſtræ ſpatium abeat. 48. An ergo homines ad nullum alium uſum abs te creatos arbitremur, quàm ut continuis ſollicitudinibus vexati, vitæ fluxæ ſpatium tranſigant, donec mors, quæ lacrimis non fle-

Mors illacrimabilis.] Utpote quæ eſt ἄδακρυς, immiſericors, &, ut

49 Heu

49 Heu bonitas ubi priſca? fides ubi priſtina? ubi illa
Fœdera conceptis quondam cum Davide verbis
50 Facta tibi? Cerne opprobriis quibus impia ſervos
Turba tuos premat inſultans: quàm multa ſilenti
Clauſa ſinu maledicta feram, dum turba profana,
51 Dum circum innumeræ gentes convicia fundunt,
Noſque tui Chriſti verbis petulanter amaris
52 Adventum ſperare jubent. At tu, bone rerum
Conditor, æterno verax celebraberis ævo.

ſtitur, eam dolore, valetudinis infirmitate, & ſenectute debilitatam in ſepulchrum incluſerit? 49. Eheu ubi vetus illa clementia? ubi conſtantia promiſſorum antiqua? ubi conventa illa cum Davide olim certo orationis tenore pacta? 50. 51. *Sed quorſum ego has querelas effundo, cùm tibi tuorum conſiliorum rationes optime conſtent, & abſit ut de fide tua quicquam ambigam*; adſpice tantùm, quæſo, quibus contumeliis profani irridentes tui cultores infeſtent; & apud te expende, quot convicia in pectore tacito contineam, dum multæ nationes vicinæ in nos maledicta ſua conferunt; & velut per riſum oratione acerbâ hortantur, ut exſpectemus dum Propheta abs te unctus veniat. 52. At tu, benigne creator orbis, omnium ſermone conſtans in promiſſis perpetuò commemoraberis.

Plautinâ voce utamur, *ſiccocula*, & ſimul ἀμείλιχος, i. e. nullis lacrimis movetur. Tribuit hoc epitheton Horat. Plutoni. II. Od. 14. CHYTR.

Heu bonitas ubi priſca? fides ubi priſtina?] Virg. Æn. VI. 878.

Heu pietas! heu priſca fides! L.

Chriſti.] *Chriſtus* Græcis idem eſt, quod Ebræis *Meſſias*, & Latinis *unctus*; quod JESUS CHRISTUS, ab æterno patre plenitudine Spiritûs S. unctus, ſit ſummus propheta, doctor, pontifex & rex Eccleſiæ ſuæ. Illi enim omnes oleo certo ungi & inaugurari ſolebant. CHYTR.

PSALMORUM

Liber Quartus.

PSAL. XC. CARM. GEN. 5.

Moſches, gratiam Dei ex ſempiterno ejus decreto in ſanctos celebrans, exponit tum inſtabilitatem vitæ humanæ, tum miſeriam Iſraëlitarum, quos Deus morti adjudicaverat; ideoque precatur Deum ut populum ſuum renovet, & ducat in omni ſanctimonia, & gloriam ſuam in populi ductu & ſanctificatione demonſtret.

COelitum rector bone, abuſque primis
Seculis, mundi rudis & juventâ,
Qui laborantes ope ſublevâſti
Semper amicos.

2 Antequam tellus nova parturiret
Montium ſaltus, tegeretque montes
Lucidus cœli decor, ante metas
Lucis & umbræ:
Tu manes idem, pater orbis, unus
Nec vices rerum patiens, nec ævi
Termino clauſus brevis; unus expers
Finis & ortûs.

3 At brevis nobis miſeræque vitæ
Fila paullatim tenuas, ſenecta
Donec in putrem cinerem caducos
Solverit artus.

O Rex cœleſtis, à quo bona omnia ad nos demanant, qui à primis temporibus, mundique initio recens facti caros tibi auxilio tuo è laboribus ſemper eruiſti. 2. Priuſquam terra recenter abs te creata valles inter montes parere vellet, cœlumque lucens & decorum altiſſima quæque terræ loca operiret, ante terminos diei & noctis; tu, mundi creator, in eodem ſtatu ſemper perſiſtis, ſolus immutabilis, ſolus nullo temporis ſpatio incluſus, ſolus interitûs & principii immunis. 3. At tu ſpatium vitæ exiguæ & malis plenæ nobis ſenſim imminuis, donec ſenectus corpus fragile in pulverem minutiſſimum diſſolverit; *ex quo initio nos*

4 Tem-

4 Tempus annorum tibi mille, lucis
Inſtar heſternæ, fluidique puncti,
Nulla decursûs quod ubi receſſit
Signa relinquit.
5 Noſtra vaneſcit tenues in auras
Vita, per ſiccas velut unda arenas,
Aut velut ſenſus per opaca ludens
Noctis imago.
6 Herba ceu verno ſaturata rore
Manè, mox languet medio ſub æſtu,
Mox humi comis jacet arefactis
Veſpere ſero.
7 Præter & vitæ mala tot fugacis,
Quæ voluptates vitiant amaro,
Ira turbatis tua ſemper inſtans
Pectora vexat.

in Adamo condidiſti, & quò tandem omnes reverti jubes. 4. Mille anni cum æternitate tua comparati, ſunt tibi velut proxima dies exacta; inſtarque puncti facilè fluentis, quod nulla viæ indicia, quà fluxerat, cùm abiit, relinquit. 5. Spiritus noſter in aërem ſic abit, ut aqua in ſolo arido, aut ſimulacra in ſomno per tenebras viſa, vim ſentiendi fallentia, evaneſcunt. 6. Noſtra etiam vita diſperit, velut gramen veris humore initio diei alitum & auctum, quod deinde meridie viribus deficitur, mox ad occaſum ſolis, foliis humore defectis ſucciſum, in terram cadit. 7. Præter tot vitæ fragilis labores, qui oblectationes noſtras triſtitiæ amaritudine corrumpunt, tua indignatio, ſemper nos premens curis vexatos,

---

Decursûs.] Eleganter. *Decurrere* enim ſpatium vitæ, ſive ætatem, eſt metaphora à curſoribus ducta, ut oſtendit Lambinus in Lucret. III. 1055. firmatque exemplis ex Terentio, Plauto & Cicerone adlatis. L.

Mox humi comis, &c.] Trochæum hîc admiſit loco ſecundo; quod etſi nuſquam ab Horatio, Statio, Prudentiove ſit factum, licentia tamen poëtica neutiquam eſt exiſtimanda: vetuſtus enim Sapphicus, teſte Scaligero, Poët. lib. II. c. 16. talis fuit: & Alcæus & Sappho eo loco Trochæum ſæpè adhibuerunt, ut,

Ποικιλόθρον' ἀθάνατ' Ἀφροδίτα. &
Παῖ Διὸς δολόπλοκε λίσσομαί σε.

Quos ſecutus eſt etiam Catullus, veluti, Carm. 11.

Seu Sacas ſagittiferoſque Parthos. Et
Pauca nunciate meæ puellæ. & carm. 52.
Otium, Catulle, tibi moleſtum eſt.

Rationem autem, cur ab Trochæo ſecundâ regione datâ operâ Horatius abſtinuerit, hanc reddit Cl. Bentleius ad lib. 2. Od. 19. ver. 15. *Ut verſus illi tardiores gravioreſque venirent ad aures: nam ſine ſpondæo celeres nimium volubileſque & ſine pondere feruntur.* Utcunque ſe habeat hæc res, ſatis ad

8 Quicquid erramus temerè aut malignè,
Quæ timor celat tenebris pudorve,
Tu vides, nec te latet inquieti
Pectoris æstus.

9 Dum tui pœnas meritas furoris
Mens reformidat, prope cogitatu
Ociùs vitæ spatium citatis
Aufugit alis.

10 Septies denos spatiosa in annos
Vita procurrit; quibus est senecta
Firmior, ferme in decimum supersunt
Ampliùs annum.
Quid senectutis memorem labores?
Transvolat blandæ breve ver juventæ,
Inquies curis miserisque morbis,
Ociùs Euro.

11 Deinde quis justæ tolerabit iræ
Impetum, si jam jubeas nocentes
Pro modo offensæ numeroque justas
Pendere pœnas?

animos *scelerum conscios* labore exercet. 8. Quicquid autem inconsultè, aut per malitiam peccamus, crimenque quod metus aut verecundia in occulto abscondit, tu judex justissime, *oculis acerrimis*, id cernis, nec motus animi turbati tibi est ignotus. 9. Dum justæ iræ tuæ supplicia animus metuit, tempus vivendi *miseriis coopertum*, celerius ferè abit, quàm cogitari possit. 10. Vita hominum longa in septuagesimum annum sese extendit; quibus autem senium est robustius, ferè in annum octogesimum vivunt. Cur molestias ultimi temporis ætatis recitarem? flos juventutis jucundæ vento velociùs cito abit, exercitæ molestiis & valetudine incommodâ, quæ miseros reddit. 11. Quis deinde violentiam meritæ indignationis tuæ ferre poterit; si, qui peccant, eos velles supplicia, pro

Buchanani caussam tuendam facit, quod antiquissimorum poëtarum, quin & principum hujus carminis auctorum exemplo, Trochæum secundâ sede, idque semel tantum, & tam longo opere adhibuerit. Id autem hoc præcipuè loco ab eo factum videtur, ut lethi mortalibus correptissimo gradu imminentis velocitatem describens, syllabâ correptâ in longæ vicem substitutâ, cum emphasi id ostenderet, & quasi animo repræsentaret. Rud. de *metr. Buch.* p. 610.

Vitiant amaro.] Videtur hæc scribens Lucretiana illa respexisse (lib. IV. 1126.) *medio de fonte leporum Surgit amari aliquid, quod in ipsis floribus angat.* Chytr.

Inquies.] Genere neutro, pro *inquietum.* Saluft. *Humanum genus* inquies *& indomitum.* Idem.

12 Sic pater, ſic ô, numerare fluxæ
Nos doce vitæ ſpatium, caducis
Mens ut à curis revocata, veri
Lumen honeſti
13 Cernat. O tandem placidus faveníque
Deſine irarum, propiùſque ſervis
Semper aſſuetâ tibi lenitate
Conſule feſſis.
14 Fac tuæ fructu bonitatis aucti,
Gaudio tandem ſatiemur; ægris
Liberi ut curis reliquos agamus
Suaviter annos.
15 Cedat & lætis fugiens viciſſim
Luctus; exacto modus & labori
Par voluptatis ſubiens amarum
Mitiget ævum.
16 Facta, majeſtas, opera, amplitudo
Nota ſint ſervis tua, poſteriſque
Nota ſervorum, tua qui libenter
Juſſa capeſſunt.
17 Fac tuæ ſemper bonitatis ut nos
Splendor illuſtret, bone rector orbis;
Gratiæ adſpirans favor actiones
Proſperet omnes.

magnitudine & multitudine tranſgreſſionum, æqua perferre? 12. Fac, pater, tempus vitæ fragilis, *quantillum ſit*, ſic computemus, ut animus, *hac cogitatione impulſus*, à moleſtiis rerum fluxarum ſeparetur; veræque virtutis ſplendorem videns, ad veram ſapientiam adſpiret. 13. Mitis inſuper & amicus ab ira tua aliquando ceſſato, præſtoque ad auxilium ferendum famulis tuis malis laſſatis, miſericordiâ perpetuâ eis proſpice. 14. Fac quoque ut commoditatibus miſericordiæ tuæ locupletati, lætitiam tandem veram ad ſatietatem uſque hauriamus, & à moleſtiis liberati, quod reliquum eſt vitæ jucundè tranſeamus. 15. Dolorque per vices abiens, lætitiæ locum det; & æqualis gaudii menſura, miſeriis finitis ſuccedens, ætatem injucundam mitiorem reddat. 16. Actiones tuæ, tua magnificentia, omnia à te creata, tuaque magnitudo, famulis tuis & famulorum ſoboli manifeſta fiant, qui ardenti ſtudio mandatis tuis parent. 17. Præſta etiam, gubernator rerum, ut miſericordiæ tuæ magnificentia nos illuminans exornet, tuaque amicitia, omnia grata reddens, ſeque miſericordiæ conjungens, quæcunque gerimus felicia efficiat.

Deſine irarum.] More Græco, apud quos verba deſinendi & abſtinendi adſciſcunt genitivum. Horat. lib. 2. Od. 9. dixit; *deſine mollium querelarum*, & Od. 27. lib. 3. *Abſtine irarum, calidæque rixæ.* CHYTR.

PSAL. XCI. Carm. Gen. 6.

Psaltes fiduciam suam in Deum statuens, piis in exemplum, hortatur eos ut certâ fiduciâ recumbant in Deo: defensionem prænunciat ab omni malo: ac Dei verbis omnia bona præsentia & futura pollicetur.

1,2 SI protegendam præsidio Dei
Credas salutem, rem, sobolem, domum,
Insana quum sors intonabit,
Si Domini fugias sub umbram;
Securus omnem fer violentiam
Sortisque mortisque, & tetricas minas
Contemne; securus tumultum
Despicias creperi duelli:
3 E fraude cæca te Deus eximet,
Frangetque casses insidiantium;
Nec sæviens latè venenum
Lethiferæ patiêre pestis.
4 Expandet alas te super, & suis
Pennis fovebit rebus in asperis:
Certusque promissæ salutis
Sub clypei latitabis umbra,
5,6 Noctis per atræ cæca silentia
Non expavesces cæca pericula;
Non luce grassantem timebis

1, 2. Si vitam tuam, opes, liberos & familiam tutelæ Dei custodiendam committes, cùm fortuna adversa comminabitur; si te in Domini patrocinium & latibulum recipias, tranquillo animo omnem fortunæ mortisque ferociam & severas comminationes despice, bellique dubii motus interritus adspernare. 3. Deus te ab insidiis occultis liberabit, retiaque aucupum fraudem tibi parantium comminuet; nec laborabis ob contagium pestilentiæ exitiosæ ubique grassans. 4. Potentiam enim suam ad te protegendum extendet, & in rebus adversis providentiæ suæ vi leniter te conservabit; certòque persuasus de vita tibi ab eo promissa, *qui fidem datam credentibus fallere nec vult nec potest*, sub ejus tutela tutò te abscondes. 5, 6. Non timebis damna per tenebrosum noctis obscuræ conticinium latentia; nec malum pestilentiæ de die nocens, nec bella omnibus

---

Sortisque mortisque, & tetricas minas.] Duæ Stephanorum, utraque Plantiniana, & Argentor. *terrificas minas*; quod metrum non patitur. Rud.
Duelli.] Pro belli, more antiquo, ut Horat. *Pacem duello miscuit.* Chytr.

Per-

Perniciem, nec aperta bella:
7 Interque strages mille cadaverum,
Dextrâ, sinistrâ, mille cadaverum,
Periculorum exsors propinquam
Incolumis fugies ruinam.
8 Pœnam luentes interea malos
9 Lætus videbis: præsidio Dei
Securus armorum & tumultûs,
Ceu validis tegerêre muris.
10 Nec te, nec ædes vis propiùs tuas,
11 Aut damna tangent: nam Deus Angelos
Custodiæ tuæ salutis
Præficiet, vigilesque ad omnes
Motus, viarum qui reserent moras:
12 Qui per salebras te manibus ferant,
Ne saucietur pes recussus
Objicibus scopulorum acutis.
13 Securus atras inter & aspides
Deges, ferarum & pignora tigridum:
Tutusque calcabis dracones,
Et Libycæ catulos leænæ.
14 Observat, inquit, me Deus, unicè &
Honore nomen prosequitur meum;
Laboriosis hunc vicissim
Incolumem eripiam periclis.

apparentia formidabis: 7. Interea etiam dum multi à dextera, multique à sinistra tua occisi ruent, damni immunis & sospes mortem vicinam vitabis. 8. Contrà autem malos Deo pœnas scelerum suorum dare alacris adspicies: 9. Ejusque auxilio à metu belli & trepidationis liber eris, ac si mœnibus oppidi firmi munitus fores. 10. *Sic futurum est, ut* nec violentia ulla, nec incommoda ad te, aut ad familiam tuam perveniant; 11. Deus enim ministros suos, *beatos dico spiritus illos*, ad omnem rerum perturbationem paratos, ad vitam tuam conservandam constituet: qui quicquid tibi in vita obstat expediant; 12. Teque per loca aspera portent, ne pes, ad objecta saxa acuta offensus, vulneretur. 13. Illæsus etiam & absque metu inter serpentes sævas & tigrides crudeles habitabis, & citra periculum dracones & leones Africanos pedibus premes. 14. Nam ille me solum, inquit Deus, vehementer & supra omnes alios

---

Viarum qui reserent moras.] i. e. reserare vias quæ morantur. Sic Statius, Theb. X. 196.

--------*Rapite arma, morasque*
Frangite portarum.

L 15 Præ-

15 Præſens vocanti ſubſidium feram,
Et imminenti rebus in aſperis
Fato eximam; exemtoque honorum
Eximium decus arrogabo.
16 Faxo virenti robore tranſigat
Seræ ſenectæ tempora ſuaviter:
Meoſque monſtrabo beare
Quâ ſoleam ratione amicos.

colit, cumque me ſingulariter honoret, ego invicem illum è magnis moleſtiis ſalvum liberabo. 15. Paratus roganti auxilium feram, & in periculis à morte propinqua eum eripiam; eique liberato claritatem magiſtratuum ſingularem tribuam, & honoribus præcipuis auctum ornabo. 16. Efficiamque ut viribus juvenilibus fultus, ſenectæ longævæ ſpatia jucunde tranſigat; eique oſtendam, quomodo conſueverim mei ſtudioſos omnibus rebus bonis, atque adeo felicitate perpetuâ, augere.

Eximium decus arrogabo.] Horat. IV. Od. 14.
Laudemque & optatum peractis
Imperiis decus arrogavit.
Ubi vide Dacierium & Sanadonem. L.

PSAL. XCII. Carm. Gen. 3.

Eccleſia Deum laudans, opera ejus admiratur, ſubitos improborum caſus, & ſuam ſalutem honoremque à Deo acceptum narrat: hinc æternam fidelium felicitatem prædicat ad Deum laudandum.

TE prædicare, laudibus te proſequi,
Rex alme cœlitum, decet.
2 Seu ſol Eoâ luce terras purpuret,
Seu nox tenebris obruat,
Lux prædicantem me tuam clementiam,
Nox audiet conſtantiam:
3 Nec voce tantum, ſed canorâ barbito,
Sed cymbalo, ſed nablio.
4 Operum tuorum tacita cogitatio

Æquum eſt mihi, Rex cœleſtis, te celebrare ſimul & laudare: 2. Sive ſol luce matutinâ colore purpureo terras tingat, ſive nox obſcuritate ſuâ eas operiat, dies me bonitatem tuam celebrantem intelliget, nox me fidem & veritatem tuam enunciantem ſentiet: 3. Nec carminibus ſolùm, ſed citharâ etiam ſuaviter modulante, ſed cymbalo, ſed nablio quoque tibi pſallentem. 4. Secreta factorum tuorum mecum re-

Animum

Animum jacentem exſuſcitat.
Quum facta reputo, geſtiunt præcordia
Perfuſa dulci gaudio.
5 O opera! facta ô magna verè! ô ſub cava
Conſilia nube condita!
6 Conſilia cæcis mentibus mortalium
7 Ignota! qui non cogitant
Florere pravos inſtar herbæ, quam fovet
Sol lenis, humor educat;
Mox inſtar herbæ frigorum afflatu levi
Marcentis evaneſcere.
8 Tu ſemper idem permanes, nec ſentiens
Rerum vices, nec temporum.
9 Sceleris amicos ac tuos hoſtes premet
Ruina inevitabilis:
10 At me fovebis patriâ indulgentiâ,
Crudo vigentem robore;
Et rore mitis balſami vultum imbues,
Roſeo juventæ lumine.
11 Oculis malignis qui tuentur me hoſtium

cordatio animum languidum excitat: cum enim in memoriam revoco quæ à te patrata ſunt, partes interiores circa cor dulci lætitiâ imbutæ exſultant. 5. O monumenta! ô actiones ingentes & claras omnino! ô conſultationes ſub tenebris abſconditas, conſiliorumque rationes abſtruſas! 6. O cogitationes hominum ingenio cæcutienti incognitas! 7. Qui, *cùm ſibi ſoli ſapere videantur*, non percipiunt tamen malos rebus ſecundis frui more floris, quem ſol moderatus blandè recreat, humiditas nutrit; ſed ſtatim tamen tanquam herbam languidam, modicâ frigorum aurâ emortuam, radicitùs interire. 8. *Inferiora omnia tametſi viciſſitudinibus ſint obnoxia*, tu tamen ſemper immutabilis perſiſtis, nullis rerum aut ſpatii ætatis mutationibus obnoxius. 9. Scelere gaudentes, hoſtes tuos, exitium certum peſſundabit, *quantumvis ad tempus floreant*: 10. At me firmis viribus valentem, affectu paterno conſervabis, *novis ſubinde beneficiis cumulans*; faciemque grato balſami odori ſucco, ac juvenili colore tinges. 11. Hoſtium autem exitium torvè me adſpicientium libenter cernam; &

Facta ô magna verè!] Duæ Steph. una Plant. & Argent. adverſus metri rationem, *ô verè magna*. RUD.

Et rore mitis.] Videtur inſerenda conjunctio *&* vel *ac* poſt *roſeo*, nec repugnat metrum, uti ſupplet Julius in ecphraſi; durius enim eſt ut *rore*, &c. jungatur per appoſitionem cum *lumine*, &c. Illud autem *lumen roſeum* ſignificans nitorem virentem, quod mutuatur ex Virg. Æn. I. 590.

------ *Lumenque juventæ*

Paſ-

Pascam ruinis lumina;
Et impiorum, qui creant molestiam
Mihi, lætus excidium audiam.
12 Ceu palma, justus germinabit interim,
Aut cedrus in Libani jugo,
Quam non procellæ, non calor, non frigora
Honore nudant frondium.
13 Quæ planta firmis hæserit radicibus
In æde Domini aut atriis,
Se flore amœno frondibusque vestiet:
14 Fluxique lapsu temporis
Ægræ senectæ damna nulla sentiet,
Onerata largis fructibus:
15 Ut nota cunctis gentibus sit æquitas
Domini potentis; qui mea
Arx est salutis una, qui nunquam malæ
Affinis est injuriæ.

profanorum interitum, qui me molestiâ afficiunt, rumore aut nuncio jucundo gaudens accipiam. 12. Vir bonus intereà *sub ærumnarum onere, non modò non fatiscet, sed etiam* ceu palma aut cedrus in monte Libano florebit, quam non tempestas, non æstus, non rigor ullus, frondium pulchritudine spoliant. 13. Surculus enim, qui in templo aut vestibulo Domini radices egerit, flore jucundo & foliis sese operiet; 14. Quique proventum copiosè proferens, longinquitate temporis perpetuò fluentis, aut senio, quod veluti morbus est, detrimentum nullum accipiet: 15. Ut Domini pollentis justitia nationibus omnibus sit cognita, qui solum est vitæ meæ præsidium, nec ullius unquam injustitiæ particeps.

Purpureum & lætos oculis afflârat honores,
Autumare suadet Buchananum ita scripsisse & distinxisse,
Ut rore mitis balsami, vultum imbues
Roseo juventæ lumine. H.
Pascam ruinis lumina.] Ovid. Met. XIV. 728.
Corpore ut exanimi crudelia lumina pascas.
Ibid. IX. 176. Cladibus, *exclamat, Saturnia* pascere *nostris.* L.

PSAL. XCIII. CARM. GEN. 2.

Psaltes amplitudinem & potentiam regni Christi celebrat, ab universali rerum creatarum, & singulari æternaque Ecclesiæ administratione.

JAm Dominus rerum imperium suscepit, amictus
Decore multo & dignitate : robore
Jam sese accinxit Dominus, qui mœnia mundi
Firmavit ullo non movenda seculo.
2 Cujus ab æterno solium est immobile regni,
Ut ipse, nullas temporum metuens vices.
3 Flumina præcipites volvant cum murmure fluctus,
Et æquor undis æstuet minacibus ;
4 Compescit Dominus gravidis turgentia nimbis
Flumina, minacis sternit undas æquoris.
5 Stat fixum, & cunctis manet invariabile seclis,
Quodcunque Dominus ore sancto protulit :
Quæque ædem exornant Domini sacra mystica, nulla
Oblivionis damna feræ sentient.

Ubicunque scelesti omnia quantum in se est conturbent, Dominus tamen pulchritudine & magnificentiâ circundatus orbem jam administrare instituit; jam sese fortitudine muniit, Dominus ille qui rerum compagines immutabiles ita in perpetuum stabilivit, ut nunquam vacillarent, illudque ingens terræ pondus suâ unius vi libratum sustinet. 2. Cujus tribunal, adinstar ipsius, in perpetuum firmum est, temporumque mutationibus minimè obnoxium. 3. Licèt amnes cum ingenti sono aquas suas raptim currentes impellant, mareque undis terribilibus ferveat; 4. Dominus tamen, si flumina aquis pluviis pleno amne fluentia tranquillat, aquasque maris horribilis robore suo componit, *quantò magis homunculos ferocientes compescet?* 5. Quicquid autem Dominus ore augusto *sanctorum cœtui* ab ipsis mundi primordiis locutus est, semper immutabile permanet; cultusque arcani Domini templum venerandum reddentes, nullam ex temporis longinquitate silentii taciturni injuriam patientur.

PSAL.

PSAL. XCIV. CARM. GEN. 14.

David cum suis à perfido Schaulis comitatu vexatus Deum orat, ut improbos ulciscatur, eorum improbitatem, maleficia & blasphemias narrat, improbos dementiæ nomine objurgat: bonos ab eventu, quem Deus utrisque largiturus est, à promissionibus ejus, & à suo exemplo consolatur.

O Fraudis ultor, sceleris ô vindex Deus,
Ostende numen impios contra tuum.
2 O juste judex orbis, expergiscere,
Meritisque pœnis reprime arrogantiam.
3 Quousque tandem, rector orbis optime,
Sese superbè jactitabunt impii?
4 Devota sceleri factio in scelere suo
Plaudit, sibique fabulis stultis placet:
5 Tuumque populum pedibus interim premunt,
Tuam protervè hereditatem proterunt:
6 Viduam trucidant advenamque, & omnibus
Parente cassos obruunt molestiis:
7 Secumque mussant, Hæc Deus non adspicit,
Nec fanda prorsus & nefanda intelligit.
8 Gens ergo bruta, penitus ignorantiâ
Obsessa pectus somnolentum, discute
9 Animi veternum, & cogita tecum, Deus
Qui fecit aurem, surdus est? qui luminum

O Deus, nequitiæ & gravium delictorum punitor, potentiam tuam contra scelestos *in tantis confusionis tenebris* demonstra. 2. Evigila, mundi arbiter æque, ac superbos supplicio, sicuti merentur, coërce. 3. Quem ad finem, quamque diu, gubernator rerum justissime, scelerati sese arroganter ostentabant? 4. Turba maleficiis dedita, in delictis suis gestit, seseque figmentis vanis laudat. 5. Interea populum tibi deditum conculcant, gentemque tibi peculiarem insolenter opprimunt; 6. Orbam marito & peregrinos, *contra humanitatis jura & leges a te præscriptas*, perdunt, ac malis omnibus orphanos conficiunt: 7. Taciteque intra se loquuntur, Deus hæc non cernit, æqua & iniqua omninò ignorat; *unde sese ad quidvis patrandum exacuunt.* 8. Tales itaque homines animum stupidum habentes, inscitiâ stolidâ omninò oppressum, mentis stuporem excutientes abjicite, 9. Et vobiscum in animo versate, an Deus, qui sensum audiendi dedit, non audit? an qui oculos condidit, cæcus

---

Nec fanda prorsus & nefanda intelligit.] Virg. Æn. I. 547.
At sperate Deos memores fandi *atque* nefandi. L.

10 Forma-

10 Formavit orbes; ipſe nil videt? vagas
Sine lege gentes recta qui ſequi docet,
Non is ſuorum puniet ſcelera, quibus
Oracla legum ſacroſancta credidit?
11 Arcana noſtri pectoris novit Deus,
Conſilia vana, ſpes inanes, turbidos
12 Æſtus. Beatus ille demum, quem parens
Erudit amore patrio, legis ſuæ
13 Cui ſcita monſtrat: rebus in duris aget
Securus ævum, dum paratur impio
Naſſa, in lacunam incogitantem quæ trahat.
14 Hereditatem nec Dominus unquam ſuam
Ope deſtitutam negliget, nec impiis
15 Prædæ relinquet; ſed tribunal judicum
Ad æquitatis diriget normam ſuæ:
Vitamque ad illam dirigent boni ſuam.
16 Contra ſceleſtos quis mihi auxilium feret?
Mecum impiorum quis premet ſuperbiam?
17 Nam jam ſepulchri frigidus ſub frigido
Cumulo jacerem, niſi Dominus opem mihi
18 Præſens tuliſſet, & ſuâ clementiâ
Firmâſſet animum, & jam vacillantem gradum

ipſe eſt? 10. An, qui nationes, legum divinarum expertes, quod æquum eſt facere inſtruit, in eorum peccata non animadvertet, quibus mandata ſanctionum ab ore ſancto profecta commiſit? 11. Deus *profectò non ſolùm dicta & facta noſtra omnia, verùm etiam* animi noſtri ſecreta, propoſita ſtulta, ſpes vanas, motuſque turbulentos probè intelligit. 12. Vir autem ille unus felix eſt, quem pater cœleſtis paterno affectu inſtruit, cui decreta præſcriptorum ſuorum nobis tradita oſtendit. 13. Is in rebus adverſis animo tranquillo & pacato vivet, dum rete profano apparatur, quod eum improvidum in foveam corruentem & abſtractum impellat. 14. Nec enim Dominus unquam ſuos inopes ſpernet; nec eos ad rapinam deſeret; quos ſibi tanquam peculium poſſidendos ſelegit; 15. Sed *in ipſa rerum perturbatione* judicia ad regulam juſtitiæ ſuæ componet: ſimpliceſque, *qui recti ſtudio tenentur*, actiones ſuas ad normam illam conformabunt. 16. Quis mihi contra ſceleratos ſubſidio erit? quis, me auxilium ferente, pravorum arrogantiam deprimet? *mortalium certè nemo, niſi ſolus Deus.* 17. Mortuus enim ſub frigido tumuli mei acervo recumberem, niſi Dominus ſolus ad opem ferendam paratus, me ſublevâſſet, 18. Suâque bonitate mentem roborâſſet, ac greſſum titubantem ſtabiliiſſet, 19. Meque moleſtiis

---

Ipſe nil.] Quatuor Steph. duæ Plant. & Argent. *ipſe nihil.* RUD.

19 Fulsisset, & me penè submersum malis
Solatus esset, anxiæque nubibus
Curæ remotis reddidisset gaudium.
20 Mecum loquebar, Quid scelestis cum Deo
Commune? scelera legis umbrâ qui sua
21 Tegunt, bonorum fraudulenta qui in caput
Consilia coëunt, factione innoxium
Premunt, iniquisque obruunt sententiis.
22 At rector orbis me tuebitur, meæ
Custos salutis, arx meæ fiduciæ,
23 Pro scelere pravis digna reddet præmia:
Suis & ipsos artibus pessundabit
Rerum creator Dominus, ac noster Deus.

propè obrutum recreâsset, ac, tristitiâ sollicitudinis molestæ repulsâ, lætitiam restituisset. 20. Tacitus hæc etiam dicebam, Quæ amicitia est tyrannis pravis cum Deo? qui peccata prætextu legis abscondunt, 21. Qui in vitam justorum per fraudem conjurant, qui conspiratione innocentem infestant, injustoque judicio opprimunt. 22. At mundi gubernator, vitæ meæ tutela, & munimentum mihi illo fidenti, me defendet; 23. Justamque remunerationem juxta peccatorum magnitudinem malis rependet, *quamvis ad tempus sævientes humana & divina jura conculcent:* auctorque omnium, in cujus potestate sumus, & noster Deus, pravos suis inventis disperdet.

Concilia coëunt.] Ita legitur in prima Steph. fratrum, Rob. Steph. 1580, Argent. Morgiis 1581, Hart. 1615 & 1621, Chytræi 1619, Elzev. 1628, & sic Julius. In Salmuriensi autem *consilia*, quamvis Psal. 83. editur, *concilia coëunt.* Sæpè hæ voces apud optimos auctores confunduntur; qua de re vide J. F. Gronovium ad Livium, lib. XLIV. 2. L.

PSAL. XCV. Carm. Gen. 2.

David Ecclesiam ad cultum & obsequium Dei hortatur, à fœdere inito cum Deo, & majorum exemplis.

Eia alacres cuncti Domini celebremus honores:
Salute partâ Domino agamus gratias.
2 Eia alacres rapiamus iter, mora segnis abesto:

Agedum cuncti laudem Domini prædicemus: liberati ab hostibus beneficii memoriam renovemus. 2. Eia læti properemus, tarditasque pi-

Rapiamus iter.] Optimè his numeris & verbis expressit poëta ardorem ad laudes Domini canendas festinantium. *Rapere iter*, Lucanus dixit, lib. IV.

Dominum canorâ personemus barbito. [orbis
3 Magnus enim Dominus Deus eſt: Rex magnus, &
Longè univerſis eſt deis potentior.
4 Ille manu fulcit vaſtæ penetralia terræ,
Et nube cincta montium faſtigia.
5 Ille vagum fecitque, & factum temperat æquor,
Terramque ſalſis innatantem fluctibus.
6 Eia igitur genibus flexis manibuſque ſupinis,
Dominoque noſtro ſupplicemus & patri.
7 Noſter enim Deus eſt, nos grex illius; ab uno
Pendemus illo, ſpiritumque ducimus:
Si modò non lentam verbis damus illius aurem,
Nec reſpuamus monita pertinaciter:
8 Nec, velut ad Meribam, me rixis, inquit, acerbis
Et arroganti provocetis murmure;
Aut, Arabum veluti quondam per inhoſpita ſaxa,
Vires rebelli voce tentetis meas.
9 Quum proavi veſtri me exploravere, meamque
Didicêre factis plurimis potentiam.
10 Illa quater denis mihi natio reſtitit annis:
Dixique ſemper interim, Hæc gens deſipit,
Et mea ſecuras tranſmittit dicta per aures.

gritiæ argumentum abſit; citharâ ſuavi Dominum laudemus. 3. Etenim Dominus Deus eſt verè potens; rectorque hominum multò plus pollens omnibus gentium diis, *qui pro Deo totius mundi conditore & gubernatore coluntur*; *imperiiſque omnibus quantumvis ſublimibus ſuperior*. 4. Ille *quidem ut omnium Dominus*, fundamenta terræ latè patentis, & nebuloſa montium cacumina potentiâ ſuâ ſuſtinet. 5. Ille mare inquietum creavit, idque à ſe conditum moderatur, terramque inſulæ inſtar in mari ſitam gubernat. 6. Eia ergo herum & patrem noſtrum, genua inclinantes, & manibus in cœlum erectis rogemus. 7. Ille enim creator noſter, & peculiari ratione nobis, quos elegit, rector eſt; nos ut oves, illi paſtori noſtro ſubjecti, ſpem in illo ſolo collocatam habemus, vitamque ab eo trahimus: ſi modò non ſegniter illius nos compellantis mandata audiamus, nec conſilia ejus procaciter fugiamus: 8. Nec, inquit Deus, voci meæ reluctantes jurgiis moleſtis, & obtrectatione ſuperbâ me irritetis, ſicut apud aquam contentionis in deſerto Arabiæ majores veſtri fecêre; aut ſi dicto non audientes, potentiam meam experiamini, ſicut olim per rupes Arabum patres etiam veſtri egêre. 9. Cùm me ibidem tentaverunt, multiſque exemplis vires meas experti, cognoverunt. 10. Illi, inquam, patres veſtri quadraginta annis mihi rebelles fuerunt; eoſque in-

151. Sic etiam *rapere viam*, *fugam*, *curſum*, &c. frequenter apud poëtas. L.

11 Irâ ergo justâ in pertinaces concitus
Juravi, Terræ gens hæc ingrata beatæ
Promissa amicis commoda haud carpet meis.

terea semper admonui, Gens hæc stulta est, ultroque insanit, patiturque quæ loquor per aures negligentes transire. 11. Itaque meritâ indignatione commotus in obstinatos testatus sum; Natio hæc beneficiorum immemor, commoditates terræ sanctæ & felicis non colliget, quas mihi morem gerentibus pollicitus eram.

PSAL. XCVI. Carm. Gen. 10.

Psaltes Ecclesiam gentium cum Judæis hortatur ad laudationem Dei, tum creationis & administrationis nomine, tum regni sempiterni, in cujus possessionem missus est adventu suo filius per voluntatem patris.

NOn usitato pangite
Orbis parentem carmine,
Orbis coloni, incognitis
Abusque terræ finibus.
2 Cantate Dominum, laudibus
Nomen beatum tollite,
Et mente gratâ agnoscite
Vestræ salutis vindicem.
3 Sol quà recurrit, audiant
Gentes Dei potentiam,
Stuporque dulci gaudio
Perfusa oberret pectora.
4 Namque unus est verè Deus,
Cunctisque major laudibus,
Et diis timendus ceteris,

Omnes mundi incolæ ab ultimis terræ finibus nobis ignotis, Deum rerum universitatis creatorem cantu insolito, *perpetuoque in Ecclesia duraturo*, celebrate. 2. Canite Domino carmen, Deum beatum prædicatione in cœlum efferte, gratique servatorem vitæ vestræ recognoscite. 3. Nationes omnes, quà Sol terram circuit, vires Dei intelligant; earumque mentes, lætitiâ magnâ plenas, admiratio factorum ejus mirandorum capiat. 4. Ille enim solus, *non autem commentitius*, naturâ Deus est, omnique commendatione præstantior; aliisque diis omnibus metuendus,

---

Non usitato pangite.] Vide supra Psal. XLVII. *Pangite præconiis.* H.

Quos

Quos horret error credulus.
5 Vesana gentes ceteræ
Pro diis colunt ludibria:
Dominus potenti dexterâ
Cœlum solumque condidit.
6 Apparet illi dignitas,
Auctoritas, potentia;
Ejusque templa siderum
Fulgore lucent gloriæ.
7 Tribuite Domino gentium
Terras colentûm secula,
Tribuite Regi cœlitum,
Et robur & potentiam.
8 Tribuite magnitudinem
Tanto decoram numini:
Augusta templi ad atria
Adferte promti munera.
9 Adeste, pompam adducite,
Et supplices procumbite:
Omnesque rerum termini
Deum tremant & diligant.
10 Narrate cunctis gentibus
Regnare Dominum, qui ligat
Orbem catenâ immobili, &
Æquis gubernat legibus.
11 Lætetur æther, gestiat
Tellus, fretum præ gaudio
Exsultet, & quicquid freti

quos, veri numinis & cultûs ejus ignari, quæ falsa sunt facile credentes, metuunt. 5. Aliæ nationes res ridiculas à sanis mentibus alienas, tanquam deos honorant: Dominus noster cœlum & terram potentiâ suâ creavit. 6. Majestas, vis in imperando, amplitudo in operibus ejus elucens, illi præsto est; ipsumque adeo cœlum lumine magnificentiæ ejus resplendet. 7. Generationes hominum terras habitantes, concedite Deo, date, inquam, spirituum cœlestium Domino, & roboris & magnitudinis laudem. 8. Date magnificentiæ encomium tanti numinis majestate dignum; & ad templum ejus venerabile alacres dona portate. 9. Advenite, spectabilem & frequentem populi cœtum afferte, & supplicantium more humi jacete: omniaque mundi extrema Deum & timeant & ament. 10. *Verbi divini præcones* undique proclamate, Deum Regem esse, qui vinculis firmis mundum vincit, justisque sanctionibus orbem regit. 11. Cœlum gaudeat, terra gestu suo lætitiam testetur; ipsumque adeo mare, & quicquid profundas maris salsi aquas habitat, ob

Salſas lacunas incolit.
12 Campi vireſcant avii,
Se culta fruge veſtiant;
Arrideantque floribus
Silvæ, & graventur fructibus.
13 Natura rerum geſtiens,
Cunctos per artus ſentiat
Dei ſui præſentiam,
Et promta juſſis pareat.
Jus namque veniet dicere,
A vi ſuos ut aſſerat,
Mundumque juſtis legibus
Et veritate temperet.

hilaritatem ſaliat. 12. Solitudines ſeſe herbâ viridi tegant, agri culti ſe frumentis operiant; ſilvæ floribus oculis omnium placeant, omnique pomorum genere onerentur. 13. Tota mundi fabrica, lætitiâ exſultans, per omnes partes ſuas Dei adventum intelligat, alacriſque mandatis illius obſequatur. Deus enim ad judicandum veniet, ut ſuos à violentia liberet, mundumque æquitate & dictorum conſtantiâ gubernet.

PSAL. XCVII. CARM. GEN. 2.

David prædicens regnum Chriſti magnificum fore, everſionem idololatriæ & ſuperſtitionum omnium, lætitiam & bonum fidelium obſequentium Deo exponit, quos ideo ad obſequium & laudem Dei provocat.

IPſe ſui Dominus regni moderatur habenas;
Lætare tellus continens, & inſulæ
Quas vagus Oceanus refluis complectitur undis,
Cuicunque cœli ſubjacetis cardini.
2 Hunc circum umbriferæ nubis prætexit amictus,
Pallenſque multâ fuſca nox caligine.
Apparent famulæ juxta, firmantque tribunal,

Dominus ipſe *è cœlo in terram demiſſus*, imperium ſuum *antea unius populi finibus concluſum, nunc verò in totum terrarum orbem prolatum* exercet: tota igitur terra firma lætitiâ perfruere; terræque aquis circundatæ, quas mare inſtabile undis in ſe redeuntibus comprehendit, cuicunque cœli plagæ ſubditæ eſtis, gaudium veſtrum teſtemini. 2. *Dominum regnum ſuum ineuntem, ſuis clementem, hoſtibus verò terribilem*, nubis obſcuræ velum, & nox tenebrica multâ obſcuritate tenebreſcens, circumcingit. Aſpera legum obſervatio, *quam ab hoſtibus exigit*, leniſque boni & æqui re-

Seve-

Severitaſque dura, mitiſque æquitas.
3 Ante volant ſævum rutilantes fulminis ignes,
Hoſteſque flammis obruunt ſequacibus.
4 Fulguribuſque micat latè flagrantibus æther:
Attonita tellus intremiſcit: montium
5 Saxa fluunt, rapido ceu cera liqueſcit ab igne,
A ſempiterni pavida vultu numinis.
Terra ſui à vultu Domini tremefacta liqueſcit:
6 Et æquitatem templa cœli prædicant.
Et quicunque habitant terras ubicunque remotas,
Novêre numen & Dei præſentiam.
7 Illis ora pudor turpis confundat, inanes
Quicunque mentis ſtipites pro diis colunt:
Dumque ſacris placant picti ludibria trunci,
Se gloriantur impio in ſcelere pios.
Quicquid ubique Dei ſub nomine credulus error
Honorat, unum adoret, unum diligat.
8 Læta Sion tenebras errorum cernet abactas:
Judæa dulci delibuta gaudio,
Sacrilega adſpiciet vani ſacraria ritûs
Everſa, pœnas luere meritas impios.
9 Nam procul aſtriferi trans ignea mœnia mundi

ſpectus *quem ad ſuos habet*, ceu famulæ ejus adſtant, & tanquam duæ columnæ immotæ thronum ipſius ſtabiliunt. 3. Fulmina cum terribili ſplendore ſolium ejus præcedunt, ejuſque inimicos, ignibus velociter ſequentibus corripientia, perdunt. 4. Cœlumque vagis flammis ardentibus ex tribunali ejus prorumpentibus reſplendet: terrarum incolæ hinc tremefacti moventur. 5. Rupes ad adſpectum Dei viventis metuentes liquuntur, ut cera ab igne vehementi diſſolvitur. Terra perterrita ad adſpectum Domini ſui diffluit: 6. Deique domus cœleſtis juſtitiam ejus quaſi ſonorâ voce annuntiat: quique ultima terrarum, in quacunque orbis parte, colunt, divinitatem ac præſentem Dei vim agnoſcunt. 7. Ignominia illis colorem vultûs mutet, quicunque inſipientes truncos ligneos loco Dei venerantur; quique in ſumma impietate ſe puros Dei cultores eſſe jactant, dum ridiculam è ligno coloribus inducto imaginem, ſacrificiis ſibi conciliare conantur. Quicquid ignorantia facilè credens colit, in quacunque orbis parte, deum id appellans, unum illa tantùm veneretur, & unum amet Deum. 8. Hieroſolyma cæcam ignorantiam repulſam alacris videbit: Judæa quoque lætitiâ plena nefaria ſtultarum ceremoniarum templa ſolo æquata, & ſacrilegos Deo juſtum ſupplicium dare conſpicabitur. 9. Namque tu rector æquus

Inanes mentis ſtipites, & picti ludibria trunci.] Periphraſes elegantiſſimæ idolorum. CHYTR.

Mœnia mundi.] Ita ſæpiùs Lucretius, ------ *Et extra*
Proceſſit longè flammantia mœnia mundi. H.

Tu frena rerum justus arbiter tenes.
Teque deos infra longè premis altior omnes,
Tuique obumbras numinis fastigio.
10 Ergo Deum quicunque pio complectere amore,
A scelere mentem contine puram & manum.
Nam Domino cordi est pietas, vitamque bonorum
A vi tuetur impiæ tyrannidis.
11 Et lætum offundit lumen cultoribus æqui,
Et pura sceleris corda recreat gaudio.
12 Vos quibus est cordi reverentia juris & æqui,
Gaudete, Domini spe favoris ac opis
Securi; gratoque Deum super æthera cantu
Sanctumque nomen ejus usque tollite.

solio excelsissimo insidens, omnia longè ultra extrema cœli gubernas: ipseque diis fictitiis multò major, ea omnia quæ Dei nomine recensentur, sub te conculcas, illaque divinitatis tuæ altitudine tanquam umbrâ tegis. 10. Quicunque ergo Deum castè colis & amas, animum mundum, manumque ab impietate cohibe. Pii enim Domino cari sunt, iisque vitam justorum ab impotentia sceleratorum defensam liberat: 11. Justosque gratiâ suâ circundat, & innocentium mentes lætitiâ reficiens renovat. 12. Vos igitur, quibus amor est æquitatis & justi, læti & tranquillo animo estote, ob spem indulgentiæ & auxilii divini; & carmine ejus beneficiorum memori, Deum ad cœlum efferte, memoriamque ejus venerandam assiduè extollentes, celebrate.

PSAL. XCVIII. CARM. GEN. 10.

Psaltes Judæos, gentes & res omnes creatas hortatur, ut gratulentur Christo de inimicis triumphanti.

NOn usitato carmine
Rerum parentem pangite,
Virtute qui victoriam
Non usitatâ rettulit.
Suâ ipse solus dexterâ,
Externæ opis nil indigus,
Nos liberando, posteris
Miranda gessit seculis.
2 Sensêre gentes impiæ

Rerum omnium creatorem cantu novo laudate, qui nobis dedit, ut hostes virtute novâ vinceremus. Deus ipse unus per se, non opus habens alieno auxilio, res posteritati stupendas fecit, nos manu suâ è servitute eripiendo. 2. Nationes profanæ vires Dei in armis malis suis didicêre;

Bello

Bello Dei potentiam :
Pœnas luendo, judicem
Sensêre justum & vindicem.
3 Promissa solvit optimâ
Fide Isaci nepotibus,
Partæ salutis testibus
Totius orbis incolis.
4 Huic ergo læti psallite
Totius orbis incolæ :
Hunc ferte in astra laudibus,
Lætis tubæ & clangoribus.
5 Laudate Dominum barbito,
Nervisque carmen jungite;
6 Lenisque tibiæ modis
Adsit sonora buccina.
7 Testetur æquor gaudium,
Et quicquid æquor occulit :
Orbisque terræ gestiat,
Et quicquid orbis educat.
8 Exsultet unda fluminum,
Leni susurrans murmure :
Montesque læti plausibus
Deum venire gaudeant.
9 En ipse Dominus advenit,
Cunctis ut orbis incolis
Det æqua justus præmia,
Et facta plectat impia.

dumque scelerum supplicia pendunt, Deum arbitrum esse, & justum ultorem intellexêre. 3. Quæ autem ille fidei datæ memor pollicitus erat, Judæis fideliter reddidit, universis hominibus videntibus & agnoscentibus eos *Dei unius virtute* salvos & incolumes factos esse. 4. Deo igitur universi mortales alacres canite: eum prædicationibus & tubis in signum lætitiæ clangentibus in cœlum tollite. 5. Laudes Dei citharâ sonate, cantiones fidibus accommodate; 6. Jucundisque tibiæ numeris cornu gravè sonans jungatur. 7. Mare ipsum, & quicquid mare continet, lætitiam suam significet; terraque universa & quicquid ea nutrit, lætetur. 8. Amnis aquæ exiguo strepitu sonans, gaudeat; locaque celsa alacria Dei adventui applaudendo, lætentur. 9. Ecce Deus adest, ut idem æquus pro omnium meritis, omnibus mortalibus præmia donet, sceleraque merito supplicio afficiat.

Lætis tubæ & clangoribus.] Stephanorum fratrum editiones, anno 1565, & 1556, & Argent. *Lætis tubis & clangoribus:* contra metri legem. Robert. Steph. 1575. *Lætis tubæ clangoribus.* Duæ Plant. & aliæ omnes, *Lætis tubæ & clangoribus.* RUD.

PSAL. XCIX. CARM. GEN. 13.

Psaltes potentiam, justitiam & gratiam Christi regis nostri in omnes gentes prædicat, eamque constantem fore ab exemplo majorum docet: ideoque omnes hortatur ad colendum & prædicandum regem.

JAm regnum Dominus, spirituum piis
Qui dat jura choris, suscipit: impiis
Horror terrificet pectora gentibus,
Tellurem quatiat tremor.
2 Nec tantùm Solymæ vim Dominus sui
Fecit conspicuam numinis, & suæ
Majestatis opes cernere finibus
Terrarum dedit ultimis.
3 Ergo te meritis tollat honoribus,
Augustum celebret gens hominum tuum
4 Nomen, qui salubri temperie modum
Sceptris constituas tuis.
Selectæ soboli qui populi tui
Jus nullis dederis mobile seculis;
Frenas justitiæ qui moderamine
Æquali genus Isaci.
5 Sublimem Dominum laudibus & Deum,

Dominus noster, qui sanctum Angelorum cœtum regit, rerum omnium regimen jam iniit: metus igitur gentibus profanis etiam frementibus animos consternat, metus terram concutiens labefactet. 2. Dominus non solùm Hierosolymæ potentiam divinitatis suæ manifestè ostendit, sed nationibus etiam extremis divitias magnitudinis suæ spectandas dedit, *ut, velint nolint, ipsius potestati subsint.* 3. Homines igitur *tuo præsidio confisi*, justâ laude te, Jehova, prædicent, tuumque nomen venerabile, *hostibus terrificum* laudent, 4. Qui temperamento utili, regno tuo juris moderationem adhibeas; qui stirpi electæ leges immutabiles donaveris, quique Judæos mediocritate omnibus æquâ gubernas. 5. Deum in

Terrificet.] Terrorem pectoribus incutiat. Verbum à Lucretio & Virgilio usurpatum. Virg. 4. Æn. 210. *Cæcique in nubibus ignes* terrificant *animos.* CHYTR.

Salubri.] Corripit jure Buchananum Pincier, Parerg. lib. III. cap. 19. quod mediam in *salubri* syllabam corripere sit ausus: idem Nicolao Heinsio exciderat, sed secundis curis correxit. BURM. Non tamen omni prorsus auctoritate destituitur Buchananus. Helvius enim Cinna, qui ante Christum floruit etiam corripuit illo versu,

Hostica quod salubrem *cuspis haberet opem.* RUD. *de metr. Buch.* p. 636.]

Solus

Solus qui liquido regnat in æthere,
Ferte, & ſcamna pedum, ſanctus enim Deus
Eſt noſter, veneramini.
6 Huic Moſes & Aron, & Samuel bonus,
Docti legitimis tingere victimis
Aras, conſilium quum peterent, data
Sæpe oracla petentibus.
7 De pila tereti nubis eis dabat
Reſponſa ambiguis ſollicito metu,
Legum quod monitus pactaque fœdera
Servâſſent ſtabili fide.
8 Aurem ſupplicibus tu facilem dabas,
O rerum genitor maxime & optime,
Indulgenſque bonis, & ſcelerum ſimul
Vindex, durus in impios.
9 Sublimem Dominum tollite laudibus,
Solus qui liquido regnat in æthere: &
Montem quo colitur, ſanctus enim Deus
Eſt noſter, veneramini.

cœlum laudibus tollite, qui unus res in cœlo puro moderatur; & apud fulcra pedum ejus proſtrati ipſum adorate, etenim Deus noſter auguſtus eſt. 6. Moſes, Aron & Samuel ſanctus, *qui pro populo internuncii munere functi ſunt apud Deum*, à Deo eruditi altaria ſacrificiis lege præſcriptis imbuere, cùm Deum conſulerent, ſæpè eis rogantibus *& à Deo exauditis* reſponſa reddita ſunt, *ut nemo, eorum exemplum ſecutus, dubitet ſe nunc quoque exauditum iri*. 7. Reſpondebat Deus Prophetis iis *patribus noſtris* præ timore vehementi incertis, de rotunda aëris denſioris columna, quòd juſſa legum & conventa conſtanter cuſtodiiſſent. 8. Eos quidem ſupplices opem petentes, parens mundi potentiſſime & mitiſſime, lubens audiebas; idemque juſtus, pœnæque tranſgreſſionum exactor, & aſper in impios exſtitiſti. 9. Deum igitur in cœlum laudibus tollite, qui unus in cœlo perſpicuo res moderatur: & apud montem, ubi *templum ejus eſt*, adorate, etenim Deus noſter ſanctitatis ergô venerandus eſt.

Huic Moſes.] Videtur Ecphraſis intelligere *docti huic*, i. e. ab hoc: melius autem conſtruetur, *tingere aras huic*. H.

PSAL. C. CARM. GEN. 23.*

Psaltes Ecclesiam ad laudes Dei hortatur propter gratuitam electionem, vocationem, & beneficentiam constantem ipsius.

ORbis omnes incolæ
A ſole Eoo ad Heſperum
2 Jubilate, & optimo
Rerum parenti plaudite
Mente lætâ, & ritibus
Servite puris numini.
Geſtientes gaudio
Adite ſancta limina.
3 Ille noſter eſt Deus,
Noſter parens & conditor:
Non enim nos finximus
Ipſi, ſed illius ſumus,
Qui levi de pulvere
Alit creatos & regit.
4 Ad fores ergo illius
Adite læti, gratias
Agite: feſtis laudibus
Benignitatem pangite.
Prædicate ceteris
Numen beatum gentibus.
5 Nam benignitas Dei,
Et in ſuos clementia,

Univerſi homines ab oriente ad occidentem uſque lætamini, 2. Patrique omnium bonorum fonti, debitum cultum præſtantes, ſigna lætitiæ veſtræ edite. Ceremoniis impollutis Deo alacres obedite, lætitiâque exſultantes ad templum ejus auguſtum accedite. 3. Illum demum noſtrum Deum eſſe agnoſcimus, ille etiam noſter pater & creator eſt: non enim ipſi nos fecimus, ſed illius *populus peculiaris* ſumus, *& ſervi ipſi conſecrati*, qui nos de terra vili *in Adamo* factos nutrit & gubernat. 4. Itaque ad templum ejus alacres accedite, beneficia ejus agnoſcite: liberalitatem laudibus, quales die feſto cani ſolent, celebrate; nomenque ejus ſanctum ceteris nationibus annunciate. 5. Ejus enim mu-

* Buchananus hîc Trochaicum dimetrum acatalecticum cum Iambico dimetro conjunxit. In illo autem verſu, *Agite feſtis laudibus*, Trochæi vicem occupat tribrachys. RUD. de *metr. Buch.* p. 617.

Clauſa

Clausa nullo est termino :
Et firma stat pactis fides
Posterorum posteris
In sempiterna secula.

nificentia & misericordia in servos suos infinita est; promissorumque constantia perpetuæ servorum progeniei stabilis semper est.

PSAL. CI. CARM. GEN. 5.

David rex factus Deo spondet se procuraturum sanctificationem suam, consilii, comitatûs sui, totius regni & Ecclesiæ.

TE salus rerum cano, qui precanti
Lenis irarum es, facilisque flecti,
Impiorum idem tetricus rebelles
Frangere fastus.
2 Huc meæ vires vigilant, labores
Huc ferent omnes, opis in tuæ spem
Semper ut castis domus institutis
Culta nitescat.
Si salutarem mihi tu serenus
Porrigis dextram, tibi corde puro
Serviam : fraudum scelerisque pura
Serviet aula.
3 Nec mihi exemplum statuam sequendum,
Litibus si quis miseros iniquis
Vexet, aut caussam tenuis clientis
Prodidit hosti.
4 Sponte qui pravis studiis inhæret,

Prædico te, servator omnium, qui peccati veniam suppliciter oranti clemens es, ad misericordiam pronus, & ad frangendam pravorum superbiam tibi repugnantem severus; *sic teipsum exemplum regibus omnibus proponens.* 2. Quicquid autem in me potestatis est ad hunc scopum tendit, omnesque actiones meæ ad hunc finem spectant, ut dum auxilium tuum spero, (*judiciique & clementiæ abs te exemplum peto*) familia mea moribus & ritibus puris ornata, splendeat. Si tu placatus manum mihi adjutricem dederis, animo simplici tibi parebo; domusque mea, à fraudibus & nefariis facinoribus purgata, tibi obsequetur. 3. Nec proponam mihi hoc exemplum ad imitandum, si quis auxilii inopes calumniis cruciet, aut controversiam rei pauperis adversario fraudulenter dedit. 4. Qui autem lubens malum vitæ institutum pertinaciter sequitur, longè à me absit: quique operam suam ad nefas accommodat, nunquam à me inter famili-

Sit

Sit procul : sævi sceleris minister
Candidos nunquam mihi censeatur
Inter amicos.
5 Quisquis incautum lacerat sodalem,
Clam venenato jaculatus ictu,
Persequar, plectam, penitusque ab ima
Stirpe revellam.
Nec meæ mensæ dapibus fruetur
Mentis elatæ tumor, arrogansque
Vultus, & cunctos veluti minores
Lumine spernens.
6 Veritas simplex quibus est amori,
Hos amo, amplector, video libenter:
His mihi seros sociis senectus
Impleat annos.
Integer vitæ mihi sit minister :
7 Tecta non intret mea fraudulentus:
Nemo mecum intra mea commoretur
Limina mendax.
8 Impios longè, mora nulla, terræ
Finibus pellam : procul omne monstrum
Civitas sancta ut Domini releget
Flagitiorum.

ares simplices & ingenuos numeretur. 5. Quicunque etiam maledictis familiarem improvidum insectatur, eum sermone pestilenti occultè vulnerando, molestus certè ei fuero, in hunc animadvertam, & stirpitùs omninò eruam. Nec hominis arrogantis fastus, nec superbus ejus adspectus, nec qui oculis omnes tanquam inferiores adspernatur, convictor mihi fuerit. 6. Hos ego solùm diligo, quibus sermo à mendaciis purus carus est, hos ego lætus accipio, eosque egregiâ animi alacritate adspicio : his mihi familiaribus ætas ingravescens postremos annos finiat; qui autem mihi inservit, vitâ sit immaculatâ: 7. Dolosus ædes meas non ingrediatur; nemo vanus mecum domi meæ habitet. 8. Profanos extra ditionem meam statim ejiciam, ut urbs Deo dedicata omnem fœditatem turpium facinorum prodigiosam procul amandet.

PSAL. CII. CARM. GEN. 13.

Ecclesia in captivitate diu versata Deum supplicat; suas calamitates proponit: seipsam confirmat recordatione naturæ & promissionum Dei, quæ in adventu Christi & communi vocatione gentium complebuntur: itaque Deum orat ut naturæ, promissionis & gloriæ suæ recordatus Ecclesiam conservet, eique in æternum benedicat.

EXaudi genitor sancte meas preces,
Clamorisque sonum percipe lugubris:
2 Neu vultum misero subtrahe, cladibus
Omni ex parte prementibus.
Aures suppliciis nunc adhibe meis:
Da votis facilem te, pater optime,
Et presso celerem porrige dexteram,
Et præsenti ope subleva.
3 Ceu fumi nebulæ tempora transvolant,
Ut lentis coquitur torris ab ignibus,
Paullatim tacitus sic dolor aridis
Humorem ebibit artubus.
4 Dum luctu crucio me dapis immemor,
Ut secta è viridi gramina cespite
Arescunt nimio torrida sole, cor
Exsuccum mihi tabuit.
5 Crebrò sic remeans spiritus ilia
Tendit, sic gemitus pectora concutit
Mœstus continuò, tabida uti cutis

Accipe, parens venerande, orationem meam, sonumque precationis luctuosæ animadverte; 2. Neve conspectum tuum à me his miseris temporibus vexato averte, malis & molestiis undique ingruentibus. Audi, pater clementissime, supplicationes meas; daque te precibus placabilem, manumque afflicto citò extende, meque auxilio tuo subitò attolle. 3. Vitæ meæ spatium velut fumi nubecula repentè abit; & sicuti lignum à flamma modica exsiccatum consumitur, sic tristitia occulta & intestina succum omnem & vigorem è corpore arescente sensim exhaurit. 4. Dum cibi oblitus dolore me torqueo, ut herbæ è terra virente, falce desectæ, vehementiâque solis excoctæ siccantur; sic cor aridum, *cibum omnem fastidiens* mihi paullatim consumtum est. 5. Sic anhelitus sæpè recurrens interiores partes extendit, sic suspiria tristia pectus assiduè qua-

---

Mœstus continuò.] Neque hoc in loco *continuò* significat *semper*, quamvis Ju-

Jam

Jam vix hæreat offibus.
7 Ut faltus habitans cuculus avios,
Aut tectis latitans noctua dirutis,
Aut turtur viduus, folus, inops, dies
Et noctes vigiles gemo.
8 Dum ceu ludibrium rideor improbis,
Irrifumque petunt fraude nefariâ.
9 Nec panis cinere eft gratior arido, &
Potum tempero fletibus.
10 Iftis ira malis me cumulat tua,
Qui me fuftuleras ex humili loco,
Sublimi graviùs rurfus ut è gradu
Tractum præcipitem dares.
11 Ut fero in tenebras umbra crepufculo
Vanefcit, celeres deproperant dies
In mortem: veluti fub medio die
Fœnum, corpus inaruit.

tiunt, ut pellis fenfim humore defecta vix fefe cum offibus contineat. 6, 7. Sicut etiam cuculus fylvas folitarias habitans, aut bubo fe in ædificiis everfis abfcondens, aut turtur compare fpoliatus; fic ego fecretus & ope deftitutus, lucem totam & noctes infomnes lamentor. 8. Dum tanquam res rifu excepta à malis contemnor, & per rifum contemtum dolis fceleratis hoftes invadunt. 9. Itaque nec cibus mihi jucundior eft quàm terra ficca, & potionem lacrimis mifceo. 10. *Quid enim aliud fecerim?* Cùm tua indignatio me his moleftiis oneret; qui me idcirco è tenui vitæ conditione extuliffe videaris, ut ex alto ftatu iterum deturbatum vehementiùs peffundares. 11. Denique, ficut imago obfcura corpus fequens vefpere in aëra obfcuriorem difperit, fic ætas noftra velox ad exitum accelerat; corpufque exficcatur tanquam herba meridie fal-

lius reddat *affiduè*; fed denfitatem gemituum potiùs quàm diuturnitatem innuit: ut nos redderemus, *one clofs on the back of another*, aut Galli, *immediatement, coup fur coup.* Quæ fignificatio vocis proprietati benè convenit. Vel etiam referri ad priorem claufulam poteft, hoc modo, *Continuò*, i. e. *ftatim ex remeante fpiritu*, &c. *mœftus gemitus concutit*, &c. Vide Not. Pfal. XXVIII. *Vitæ continuò.* H.

Ut faltus habitans cuculus.] Secunda in *cuculus* nunc brevis nunc longa invenitur, at prima, quod fciam, nufquam longa. Quâ igitur ratione Buchananus produxerit, an ob primam longam in κόκκυξ unde fortè derivatur, an quòd in vocibus ex onomatopœia factis, qualis eft *cuculus*, plus fibi in quantitate licere putaverit; an denique quòd alicubi productam viderit, haud ftatuerim. H

Deproperant.] i. e. Valdè & feftinanter properant. Verbum à Plauto & Horatio ufurpatum. CHYTR.

12 At

12 At te perpetuis ſecula ſeculis
Nectentem, volucris non fuga temporis
Carpit, nec memorem nominis obruet
Famam poſteritas tui.
13 Tandem ſurge, pater, tecta Sionia
Jam lenis placido reſpice lumine:
Jam pleno redeunt tempora circulo,
Promiſſumque ferunt diem.
14 Jam ſervi lapides reſpiciunt tui
Disjectos faciles, ſparſaque rudera,
Incultique ſoli jam miſerabilem
Versâ mente dolent vicem.
15 Ut vertat populos terror in exteros,
Ut nomen domini ſit celebre omnibus
Et numen, trifidum quà colitur ſolum,
Formidabile regibus.
16 Verſam reſtituet quum Solymam, ſuæ
Majeſtatis opes quum dabit adſpici:
17 Lugentûm miſeris quum querimoniis
Flectet ſe, & prece ſupplice.
18 Scribentur tabulis iſta fidelibus,
Seris ut Domini nota nepotibus
Sit laus, nec ſenium prodita poſteris
Nôrit gloria ſeculis.

ce reſecta. 12. At celer motus ævi fugacis non imminuet te, Jehova, cujus virtute & promiſſis innitor, infinitam perpetuitatem perpetuitati adjungentem; nec ætas ventura ſermonem hominum delebit, qui tui memoriam *apud ſe depoſitam* celebrabunt. 13. Itaque expergiſcere, pater, *poſtquam tot annos miſerias tuorum velut otiosè ſpectaveris*, placatuſque jam oculo amico Hieroſolymam intuere; nam tempora jam ſpatio peracto revertuntur, terminumque ad reditum abs te tibi præſtitutum ſecum adferunt. 14. *Ecce enim reges Babylonis* tibi nunc parentes, diruta Sionis ædificia & rudem murorum ejus materiem diſſipatam placati cernunt, & lamentabilem terræ Judaicæ deſertæ calamitatem jam, animo mutato, ægrè ferunt: 15. Adeò ut metus convertatur in nationes à te, Jehova, & à religione tua prioribus ſeculis alienas; Dominique commemoratio frequens ſit in ore cunctis, tuaque dignitas omnibus orbis principibus metuenda ſit, quà terra in tres partes, *Africam*, *Europam*, & *Aſiam* diviſa habitatur. 16. Cùm autem Dominus Hieroſolymam jam dirutam denuò inſtaurabit, diviriaſque glorioſæ magnificentiæ ſuæ cerni nobis permittet; 17. Et querelis miſerandis, ac oratione humili ſuorum vicem ſuam dolentium ſeſe ad clementiam convertet: 18. Hic ordo rerum ab eo geſtarum memoriæ commendabitur in libris memoriæ cuſtodibus, ut Domini gloria poſteris perſpecta ſit, nec honos ejus poſteri-

19 De ſanctis adytis æthereæ domûs,
Templi ſepoſitis de penetralibus,
Cœleſtis Dominum non piguit ſoli
Curas reſpicere ad leves.
20 Nexorum ut gemitus audiat, & neci
Addictos tetricâ compede liberet:
21 Laudes ut Solymæ templa Deo ſonent,
Et nomen recinat Sion
22 In cœtu celebri. Tum procul ultimis
Terrarum populi finibus exciti
Illuc ſacra ferent, & Domino dabunt
Reges munera ſupplices.
23 Quamvis in medio curriculo meum
Robur comminuit, deſtituit manum,
Atque ævi ſpatiis tempora lubrici
Contraxit brevioribus:
24 Clamabo tamen, O mi Deus unice,
In vitæ medio ne ſtadio brevem
Curſum ſiſte rotæ: quantulum ad ultimam
Jam metam ſupereſt mihi?

tati declaratus cum tempore diminuatur. 19. Non enim fuit moleſtum Deo, de venerandis cœli penetralibus & ſecretioribus ejus locis à vulgo ſeparatis, exigua hominum negotia curare; 20. Ut querimonias obæratorum, qui vinculis mandati erant, intelligat, & captivos pedicis ſeveris & morti damnatos & deſtinatos eximat; 21. Ut ædes Hieroſolymitana idcirco Dei magnificentiam laude celebret, Deumque ſuum Iſraelitæ in magna frequentia canant. 22. Populi etiam è longinquo, & ab extremis mundi oris excitati ſua tum ſacrificia Hieroſolymam deportabunt, Regeſque veniam precantes dona Deo ibidem offerent. 23. Tametſi Dominus in medio vitæ curſu vires meas debilitavit, nullumque mihi auxilium attulit, vitæque fragilis ſpatium intra circulum minorem coarctavit: 24. Nihilominùs tamen ſic vociferabor, O mi Deus, qui ſolus à me coleris, exiguum vitæ lubricæ & fluxæ tempus in medio ejus ſpatio

---

Deſtituit manum.] Ex Ebraico Arias Montanus, *afflixit in via robur meum, coarctavit dies meos.* Symmachus, Ἐκάκωσεν ἐν ὁδῷ τὴν ἰσχύν μȣ. Locus omnium ferè commentatorum conſenſu difficilis. Buchananus totidem penè verbis eleganter Ebraicum expreſſit, niſi quòd hæc verba adjecerit, *deſtituit manum.* *Deſtituo*, ut ait Hortenſius ad Lucan. lib. VII. 397. eſt verbum multæ ſignificationis; ſignificat enim *relinquo, in periculo deſero*, item *privare, deponere*, &c. Hoc modo igitur capi poſſe videntur, *Quamvis Dominus vires meas in medio vitæ meæ curſu afflixerit, manumque meam dereliquerit, dieſque meos præciderit, fretus tamen illius promiſſis, clamabo*, &c. L.

Te nunquam brevibus clausa recursibus
Astrorum senio conficiet dies:
25 Tu terræ stabilis mole, volucribus
Tu cœli prior ignibus.
26 Illis interitûs stant sua tempora:
Tu nullo interitum tempore senties.
Annorum series cetera deterit,
Ut vestis teritur vetus:
Ut detrita novis pallia vestibus
Permutat locuples; sic abit & redit,
Et mutat facies imperio tuo
Mundi dædala machina.
27 At tu, qui fueras, semper es atque eris:
In te ipsoque habitas; nec varias vices
Decurso patiens tempore, permanes
Metæ secula nescia.
28 Sed servi soboles, & sobolis tui
Servi posteritas per seriem, tuis
Tecum perpetuis æmula seculis,
Ævi tempora transigent.

noli cohibere: quàm enim parum temporis mihi ad mortem ipsam restat? tempus certè ipsum siderum reversionibus comprehensum nunquam te senectute absumet: 25. Tu enim terræ firmæ magnitudine, & cœlestibus flammis velocibus antiquior es, *in omnia secula perseverans.* 26. Terræ & igni definitum pereundi tempus fixum est; tu nullo seculo quantumvis longinquo ad finem pervenies. Continua cursûs solis & lunæ vicissitudo alia omnia absumit, ut amictus usu corruptus pedetentim consumitur; & quemadmodum dives vestes novas pro detritis usu supponit, sic tuo jussu varia & artificiosa orbis fabrica decedit & revertitur, suasque formas novat. 27. At tu qui olim eras, remanes & permanebis; inque divinitate tua firmus constas, nec post longum spatium vicissitudini obnoxius, tempus sine fine duras. 28. Quinetiam famuli tui proles, posterique qui ex famuli tui prole per ordinem nascentur, tempora agent cursum æternitatis tuæ sempiternum imitantia.

PSAL. CIII. CARM. GEN. 5.

David, seipsum ad benedicendum Deo excitans, recenset gratiam illius erga se, & Ecclesiam totam verbo, operibusque testatam, & erga res omnes creatas potente regno ejus demonstratam: ideoque creaturas omnes in cœlo & terra invitat, ut Deum secum laudent.

SIT parens rerum mihi carmen: illum
Vox canat, sensus petat, & remotis
Quisquis est fibris vigor, & sacratum
Nomen honoret.
2 Mens Deo laudes cane, redde grates
Mens Deo: nullis benefacta seclis
Excidant, & quæ tribuit benignâ
Munera dextrâ.
3 Qui scelus tollit maculosum, & ægros
4 Sanat angores, animoque vires
Reddit, & vitæ properante fato
Prorogat annos.
5 Qui manu largâ tibi plura donat,
Ore quàm poscas, animo vel optes:
Servat ac in morem aquilæ virentem
Flore juventam.
6 Integer judex, scelerumque vindex,
7 Tradidit sancto sua jura Mosi:

Rerum omnium conditor sit hymni mei argumentum: illum vocalis carminum meorum sonus laudet; intellectus etiam & quæcunque vis est in intimis præcordiis meis, illum unum quærat, nomenque ejus sanctum veneretur. 2. Mens mea Deum prædica, eique gratias age; munera ejus donata, & beneficia in nos liberaliter collata, oblivione nunquam obruantur. 3. *Hic enim unus est*, qui fœda peccata nostra aufert; qui animi molestiis, *à sensu scelerum ortis*, & tristitiâ nos afficientibus, *ceu medici periti partes obiens*, medetur; 4. Suumque robur animo restituit, morteque festinante spatium vivendi in longum ducit; 5. Qui benignitate suâ plura apud te beneficia ponit, quàm aut sermone petere audeas, aut mente cupias; quique juvenilem ætatem vigore suo vegetam tibi, ut aquilæ avium vivacissimæ, custodit. 6. Deus hic arbiter incorruptus omniumque nequitiarum ultor, 7. Mosi viro integro leges suas dedit, poste-

Scelus maculosum.] Horat. IV. Od. 5. ----- *maculosum edomuit nefas.* L.
In morem aquilæ.] Vid. celeb. Bocharti Hieroz. part. 2, lib. 2. c. 1. & Westerhovium in Terent. Heauton. III. 2. 10. IDEM.

Isaci

Iſaci prolem docuit piarum
Dogmata legum.
8 Lenis & blandus, dare dona largus,
9 Tardus iraſci: neque ſempiternæ
Sævit offenſæ memor, aut perennes
Ardet in iras.
10 Nec modus pœnæ numeruſve noſtris
11 Æquus eſt culpis: bonitas redundat
Latiùs terræ plaga quàm remoto
Diſtat olympo.
12 Tam procul noſtri maculas removit
Criminis, quàm ſe procul à cubili
Gaditano ſol oriens Eois
Exſerit undis.
13 Qualis in natos placidi parentis
Lenitas, talis Domini benigni eſt,
Quiſquis illius pietate verâ
Nomen adorat.
14 Tu ſinus mentis penitus repoſtos,
Tu pater nôſti penetrale cordis:
Quippe nos terræ memor è rubenti
Pulvere factos.

roſque Iſaci decretis ſanctionum divinarum erudivit. 8. Hic eſt Deus mitis & indulgens, ad benefaciendum liberalis, ad iram ſegnis; 9. Neque peccati in perpetuum recordatus, iracundiam ſuam exercet, aut in ſuos indignatione ſempiternâ inflammatur. 10. Nec ſupplicii magnitudo, nec multitudo noſtris vitiis æqualis eſt: 11. Clementia Dei, *pares ſceleribus pœnas non exigens*, ſpatioſiùs diffunditur quàm terra ipſa, aut ullus terræ locus à cœlo longinquo remotus eſt. 12. Fœditatem peccati noſtri tam longè à nobis ſeparavit, quàm ſol ſe hominibus manè oſtendens, procul ab occaſu apud inſulas Gades, ſupra terram ſeſe attollit: 13. Quali clementiâ patres indulgentes erga liberos, *in aliqua miſeria verſantes*, afficiuntur; tali benevolentiâ Dominus liberalis eum complectitur, quicunque nomen ejus religione purâ colit. 14. Tu, Jehova, latebras animi occultas vides, tu intimas cordis cogitationes cognoſcis; quippe qui memineris nos è terra rubra, *in parente primo*, conflatos & conditos à

Gaditano cubili.] *Gades*, inſulam & urbem ſitam inter ſinum Gaditanum & Oceanum Atlanticum, extremum verſus occaſum novi orbis terminum credidit antiquitas. Poëtæ fabulantur hîc ſolem diurno labore feſſum, oceano ſe immergere atque requieſcere. Unde *ſoliſque cubilia Gades*, dixit Statius, (Sylv. III. 183.) quem hîc Buchananus videtur imitatus. CHYTR.

 15,16 Her-

15,16 Herba ceu, lactens pueri venuſtas
Prodit, occultoque adoleſcit ævo,
Donec ut fœnum cadat arefactum
Falce ſenectæ.
Inſtar aut floris Tyrio comantis
Murice, ut vultu modicè ſereno
Riſit, afflatu tepidi repentè
Concidit auſtri.
17 Sed Dei æternâ bonitate in ævum
Tutus æternum remanet piorum
Cœtus, & longâ ſerie propago
Sera nepotum:
18 Si nec æternas violabit icti
Fœderis leges, memorique juſſa
Mente ſervârit, referatque vitâ
Puriter actâ.
19 Ille flammantis ſuper alta cœli
Culmina immotum ſolium locavit,
Et ſuo nutu facilè univerſum
Temperat orbem.

te eſſe. 15, 16. Jucunda pueri infantia ceu herba ſucco plena ſeſe oſtendit, nobiſque non ſentientibus creſcit, donec ſucco naturali conſumto, ut herba ſecta, ſenectute moriatur: aut velut flos comas purpureas producens murici Tyrio ſimiles, ubi adſpectu jucundo paullulùm gratum ſeſe oſtendit, ſpiritû noti calidi ſubitò interit. 17. *Quamvis autem hominum vita fugax eſſe cernatur*, attamen bonorum multitudo miſericordiâ Dei perpetuâ procul periculis, unà cum poſteritate in multos annos longo ordine ex illis naſcentium, ſemper permanet: 18. Si perpetuas conventionis ſanctiones non tranſgredietur, Deique mandata mente beneficia ejus recordante cuſtodiêrit, juſſaque Dei, vitâ ſanctè tranſactâ exprimens, imitetur. 19. Ille *autem noſter Deus, ut ipſius in nos beneficia omittam, quo non honore dignus eſt?* qui ſempiternam regni ſui ſedem ſuper faſtigia cœli inſtar flammæ puri ſtatuit, totumque mundum leviſſimo capitis motu & ſine moleſtia gubernat. 20. Vos etiam angeli præce-

Lactens.] In Julii editione contra metri legem eſt *latens*, ſed error videtur typographicus, nam vertit, *Jucunda pueri infantia*. L.

Occultoque adoleſcit ævo.] Reſpexit illud Horatii, I, Od. 12.

Creſcit occulto velut arbor ævo. IDEM.

Tyrio comantis.] Dicuntur flores *comantes*, ubi folia, apertis calycibus, panduntur & diffunduntur, comæ ſpeciem præbentes. Virg. Geo. IV. 122.
----- *Nec ſera comantem Narciſſum.* Poteſt etiam *comans*, &c. explicari, fulgens radiis purpureis, quos reddit flos virens; quomodo ſol dicitur *auricomus*, i. e.

20 An-

20 Angeli juſſis Domini miniſtri,
Sub jugum jus eſt quibus & poteſtas
Cuncta cogendi, Domino Deoque
Pangite laudes.
21 Quique caſtrorum comites meretis
Sub ducis tanti imperio, audientes
Sedulò dictis, Domino Deoque
Pangite laudes.
22 Quæque per vaſtos ubicunque fines
Imperî pollens opifex creavit,
Plaudite, auctori Domino Deoque
Pangite laudes.
Mens Deo grates cane, redde grates
Mens Deo: hunc ſenſus petat, & remotis
Quiſquis eſt fibris vigor, & beatum
Nomen honoret.

ptis Dei parentes, qui ex officio vim habetis omnia ad obſequium Domini redigendi, Domino & Deo noſtro laudes mecum canite. 21. Voſque militum ipſius copiæ, qui ſub poteſtate & ſignis tanti imperatoris militatis, juſſis ejus diligenter obſequentes, Dominum Deumque prædicate. 22. Quæcunque etiam Deus auctor potens fecit per omnes regnî ſui fines, Dominum & Deum rerum omnium auctorem laude celebrate: mens denique mea beneficiorum Deî memor Deum prædica, eique gratias age; intellectus meus, & quæcunque vis eſt in intimis præcordiis meis illum unum quærat, nomenque ejus ſacroſanctum veneretur.

---

comans aureis radiis: & Pind. Olymp. Od. VI. dicit violas emittere ἀκτῖνας παμπορφύρους quos ſchol. reddit, λαμπηδόνας τῶν ἀνθέων. H.

Meretis.] *Merere* ſub imperatore ſtipendia, eſt expeditionis alicujus ſocium eſſe, & militiam exercere; quod aliàs eſt ſtipendia facere. Hîc de angelis, Deo quaſi militantibus, uſurpavit. CHYTR.

PSAL. CIV. CARM. GEN. I.*

Pſaltes ſeipſum ad Deum laudandum concitat, à rerum creatione, diſpoſitione, adminiſtratione, & conſervatione: hinc omnes ſecum ad Deum laudibus celebrandum hortatur, contràque venientibus malè precatur.

TE rerum, Deus alme, canam Dominumque patremque:
Magne parens, ſanctâ quàm majeſtate verendus,
Ætheris æternas rector moliris habenas!
2 Te decor, auratis ambit te gloria pennis,

Te, Jehova, qui omnia ſuſtines & alis, rerum univerſitatis creatorem & regem omnium potentem prædicabo: potens mundi conditor, quàm honorandus es ob venerabilem maximæ poteſtatis tuæ auctoritatem, qui rex æternus regimen cœli perpetuum tractas! 2, 3. Pulchritudo &

---

* Quanta ſit hujus poëmatis gratia & majeſtas ipſo intuitu patet, & comparatione poematiòn aliquot ejuſdem argumenti, doctorum, non ſuæ modo gentis, ſed & aliarum, magis eluceſcit. Quanta in hominum eruditorum opinione fuerit, vel ex eo conſtat, quod Hen. Steph. de re literaria vir optimè meritus, cum maxima laude aliquot hujus Pſalmi verſus, inſigne poëſeôs Buchananeæ ſpecimen, produxerit in præf. com. in Pſalmos ab ipſo impreſſa 1562. idque tres aut ampliùs annos ante paraphraſin primò editam: tantùm abfuit, ut Buchanano fraudem facere conaretur, aut Pſalmorum gloriam ſubripere, uti ſuſpicati ſunt quidam Stephano infeſti. Quod autem de Buchanani certamine, & inclyta per hunc pſalmum parta victoria, quidam fabulantur, illius fama potuit finxiſſe, neque ponendum eſt in magno diſcrimine: cum Lucretio potiùs certamen fuiſſe crediderim, veteri illo & nobili poëta (theologo non item) quem ſimilibus, ne dicam ipſius, armis & paludamentis munitus & ornatus in contraria cauſſa, impulit & ſtravit. Quum enim ille, pro inſania ſua propugnans, inter alia multa acuta & magnifica, & ut ait Pindarus, ὠκέα βέλη φωνᾶντα συνέτοισι iſthuc minitabundus contorſiſſet, Lucret. lib. II. 1094.

Quis regere immenſi ſummam: quis habere profundi
Indu manu validas potis eſt moderanter habenas?
Quis pariter cœlos omnes convertere? & omnes
Ignibus ætheriis terras ſuffire feraces?
Omnibus inque locis eſſe omni tempore præſto,
Nubibus ut tenebras faciat, cœlique ſerena
Concutiat ſonitu? tum fulmina mittat, & ædes
Sæpè ſuas diſturbet, &c.

Noſter contrà excipit, retorquet & obruit, ut ſæpiùs alibi, ita diſertè ex hujus Pſalmi argumento,

Ætheris æternas rector moliris habenas! &c. H.

Moliris habenas.] Virg. de Turno, Æn. XII. 327.
----- -- *Et manibus* molitur habenas. L.

Et circumfusum vestit pro tegmine lumen.
Tu tibi pro velo nitidi tentoria cœli,
3 Et liquidas curvo suspendis fornice lymphas;
Et levibus ventorum alis per inania vectus,
Frenas ceu celeres volitantia nubila currus.
4 Apparent accinctæ auræ flammæque ministræ,
5 Ut jussa accipiant. Stat nullo mobilis ævo
Terra, super solidæ nitens fundamina molis,
6 Pollenti stabilita manu: terra obruta quondam
Fluctibus, ut fuso super ardua culmina velo:
7, 8 Sed simul increpuit tua vox, tonitruque tremendo
Insonuêre auræ, paullatim ascendere montes
Cernere erat, sensimque cavas subsidere valles,
Inque cavas valles trepidas decurrere lymphas.

magnificentia in operibus tuis elucens, alis quasi aureis famæ illustris diffusè volans, te circumcingit; splendorque loco vestis fulgentis undique te circundat. Tu loco tegumenti cœlum nitidum ceu papilionem circumquaque expansum, aquasque puras virtute tuâ fultas arcu pando pendêre facis; perque aërem vacuum à ventis volucribus portatus, nubes vagas instar vehiculorum velocium gubernas. 4. Venti etiam tanquam angeli tui ad imperata faciendum parati sunt, igneique ad serviendum tibi adstant, ut mandata tua audiant. 5. Terra loco suo nunquam movenda superincumbens centro magnitudinis suæ compactæ, quasi rupis firmæ fundamento, vi inenarrabili & arte potentiæ divinæ confirmato, consistit. 6. Terra hæc olim aquis operta fuit, ceu tegumento super altissima quæque montium cacumina superinducto, *eorum vertices longè superante:* 7, 8. Sed simul atque vox tua illas increpantis sonuit, aërque terribili nubium ruptarum fremitu murmur edidit, quilibet videre poterat, aquis recedentibus, montes sese sursum versum pedetentim attollere, locaque depressa sensim descendere, aquas etiam qua-

---

Et circumfusum, &c.] Lucret. III. 21. ----- *Semperque innubilus æther Integit, & largè diffuso lumine ridet.* H.

Tentoria cœli.] *Tentoria*, sub quibus miles contra injurias cœli se occultabat, antiquitùs aut è velis erant extensis, quæ alii *papiliones* vocârunt, aut è tabulis consertis, quæ Cæsari sunt *tabernacula*; aut etiam è pellibus, quæ *tentoria scortea* dixerunt. Hîc autem vocabulum *tentorii* eleganter ad cœli firmamentum latissimè expansum transfertur. Chytr. Vid. Gifanii *Ind. Lucret.* v. *amictus cœli*, ubi laudat Buchananum, quòd hîc heroicè, *tentoria cœli* dixerit, quod Ennius *cortinam cœli*, Virg. *nubium amictum*, & Varro, *velum* dixerint. L.

Et levibus, &c.] Similiter Tibul. lib. IV. 130.
Juppiter ipse levi vectus per inania curru. H.

Sed simul increpuit, &c.] Non veretur comparari Ovid. Met. lib. I. 341.
Omnibus audita est telluris & æquoris undis;
Et quibus est undis audita coërcuit omnes.

9 Neve

9 Neve iterum immissa tellus stagnaret ab unda,
Limitibus compressa suis resonantia plangit
Littora, præscriptas metuens transcendere metas.
10 Tum liquidi fontes imis de collibus augent
Flumina, per virides undas volventia campos:
11 Unde sitim sedent pecudes, quæ pinguia tondent
Pascua, quique feris onager saxa invia silvis
12 Incolit: hîc levibus quæ tranant aëra pennis,
Per virides passim ramos sua tecta volucres
Concelebrant, mulcentque vagis loca sola querelis.
13 Tu pater aërios montes, camposque jacentes

si præ metu festinantes, in loca humiliora defluere. 9. Ac ne terra instar stagni staret ab aqua ad eam denuò operiendam invecta, unda certo termino cohibita, terram adjacentem fragore fluctuum graviter sonantem percutit, formidans limites sibi assignatos transire. 10. Tum scaturigines aquæ puræ è radicibus collium fluentes, dant incrementum amnibus aquas suas per agros gramineos trahentibus: 11. E quibus animalia mansueta, quæ pabula læta carpunt, asinusque silvester rupes difficiles in nemoribus incultis habitans, bibendi aviditatem diminuant: 12. Aves quoque quæ aëra celeri volatu transeunt, suos hîc nidos ubique per arbores virescentes frequentes adeunt, cantuque passim per agros querulo solitudines jucundiores reddunt. 13. Tu montes insuper ex-

---

Jam mare littus habet, plenos capit alveus amnes,
Flumina subsidunt, colles exire videntur,
Surgit humus, crescunt loca decrescentibus undis. H.

Per virides ramos concelebrant, &c.] i. e. aditando, colendo, canendo, &c. celebria faciunt. Lucretium hîc imitatur, lib. II. 344.

Et variæ volucres, lætantia quæ loca aquarum
Concelebrant *circum ripas, fontesque, lacusque;*
Et quæ pervolgant nemora avia pervolitantes. Et,
Aëra per tenerum liquidis loca vocibus opplent.

Quod anteà observavit vir doctissimus Gul. Barclaius adversus Geo. Eglisemmium, qui in arenam cum Buchanano pro hujus Psalmi paraphraseôs dignitate descendere ausus fuerat. L.

Tu pater, &c.] Videtur hîc etiam & in sequentibus quibusdam, quatenus psalmi argumentum pateretur, Lucretium respexisse, & multa quæ ille cæcæ materiæ tribuit, nempe ætheri, quem Patrem appellat, huc accommodâsse, & cum emphasi quadam vero Deo omnium patri adscribere, ipsumque Davidis philosophiam docere. Liceat modò huc adducere, sine fastidio, versus aliquot præstantissimi Poetæ, lib. II. 991.

Omnibus ille idem pater est; unde, alma liquentes
Humorum guttas mater cum terra recepit,
Fœta parit nitidas fruges, arbustaque læta,
Et genus humanum: parit omnia secla ferarum,
Pabula cum præbet, quibus omnes corpora pascunt,
Et dulcem ducunt vitam prolemque propagant.

Nectare

Nectare cœlesti saturas, fœcundaque rerum
Semina vitales in luminis elicis oras.
14 Unde pecus carpat viridis nova pabula fœni:
Unde olus humanos geniale assurgat in usus:
15 Quæque novent fessas cerealia munera vires,
Quæque hilarent mentes jucundi pocula vini,
Quique hilaret vultus succus viridantis olivi.
16 Nec minus arboribus succi genitabilis humor
Sufficitur; cedro Libanum frondente coronas,
17 Alitibus nidos: abies tibi consita surgit,

celsos agrosque depressos, rerum creator, succo pluviæ cœlitùs misso, ad saturitatem usque irrigas; primaque rerum omnium semina & elementa feracia in fines, in quas lumen diffunditur, (*id est, in terram, quam res animatæ habitant*) trahis: 14. E quibus seminibus animalia mansueta recentem herbæ pastum colligunt; è quibus etiam herbæ edules naturæ hominum convenientes, ad eorum victum oriuntur; 15. Unde frumenta, quæ à Cerere inventa finguntur, viresque languentes recreant, enascuntur; unde etiam vinum, animis humanis lætitiam adferens, oleumque viride vultum gratiorem reddens proveniat. 16, 17. Aqua etiam pluvialis, ad res gignendas & augendas faciens, arboribus abs te subministratur: tu Libanum montem cedro arbore, frondem multam habente, ad habitacula avibus præbenda circumcirca cingis; abies planata per te crescit, ubi ciconia, certo tempore aliunde advolans, teneros & nudos adhuc pullos educat. 18. Tu damis meticulosis loca ex-

Et supra, lib. I. 251. de eodem patre æthere in terram impluente, multa id genus alia, quæ Buch. non latuere. H.

Nectare cœlesti.] *Nectar* usurpat Lucretius pro suavi odore, --- *Nectar naribus halant.* Virg. pro vino & melle. Ovid. pro lacte ovium, ---- *Quæ fertis in ubere nectar.* Quare ritè Buchan. pro geniali cœli rore & pluvia, ut anteà Claud. Rap. Proserp. 89.

------ *Ille novo madidantes nectare pennas*
Concutit, & glebas fœcundo rore maritat. IDEM.

In luminis elicis oras.] Duæ Steph. editiones antiquiores, Plantiniana 1566, & Argentor. *in luminis elicis auras.* Ennius quidem & Lucretius *luminis oras* dixere; in nonnullis tamen Virgilii editionibus, Geo. II. ℣ 47. Æn. VII. ℣ 660. *luminis auras*, legitur. RUD.

Cerealia munera.] Pro frugibus, poëticè. Ceres enim Dea frugum à poëtis fingitur, quam tamen David prorsus ignoravit. CHYTR.

Quique hilaret vultus.] Editio hujus Psalmi Lond. 1620. *Quique hilaret vultum.* RUD.

Genitabilis humor.] Pro *genitali*, è quo aliquid gignitur. Cic. in Arato, *solers natura, & rerum genitabilis ordo.* Reperitur & apud Varronem, & imprimis apud Lucretium. CHYTR.

Alitibus nidos.] Primâ fronte obversatur hæc sententia, *viz. coronas* i. e. stipas & opples nidos avibus. Nec prorsus ineptè, Virg. Æn. IX. 380.

----*Omnemque abitum custode coronant.*

Reclamant autem codex sacer & Julius, monentes hunc sensum, nempe,

Nutrit

Nutrit ubi implumes peregrina ciconia fœtus.
18 Tu timidis montes damis; cava ſaxa dediſti,
Tutus ut abſtruſis habitaret echinus in antris.
19 Tu lunæ incertos vultus per tempora certa
Circumagis: puroque accenſum lumine ſolem
Ducis ad occiduas conſtanti tramite metas:
20 Inde ſuperfuſis cuncta involventibus umbris,
Per tacitas ſpargis nocturna ſilentia terras.
21 Tum fera prorepit latebris, ſilviſque relictis
Prædator vacuis errare leunculus arvis
Audet, & è cœlo mugitu pabula rauco
22 Te patrem expoſcit: dein rurſus, ſole renato,
Abditur occultis prædatrix turba cavernis: [res,
23 Inque vicem ſubeunt hominumque boumque labo-
Donec ſera rubens accendat lumina veſper.

celſa & ardua; ſaxa autem cavernoſa tribuiſti, ut in eorum ſpeluncis occultis erinaceus ſine periculo permaneret. 19. Tu faciem lunæ mutabilem ſtatis temporibus circumducis: ſolemque lumine claro lucentem orbitâ certâ ad finem uſque occidentis quaſi dux itineris agis: 20. Poſt autem ſolis occaſum obſcuritate omnia complectente inductâ, taciturnitatem nocturnam per terras quieſcentes fundis. 21. Tum animalia indomita furtim è caveis ſuis exeunt, leoque prædâ vivens, ſilvâ egreſſus audet in agris ab hominum converſatione liberis vagari, rugituque aſpero cœlitùs abs te creatore ſuo victum petit: 22. Deinde, ſole iterum oriente, animalia prædâ viventia latibulis ſecretis ſeſe occultant; 23. Viciſſimque hominum & jumentorum operæ, *in agro potiſſimùm colendo poſitæ*, ſuccedunt, donec heſperus rutilus faces nocturnas illuminet. 24. Sic te, pater ad omnia quæ animantibus uſui eſſe poſſunt aptè accommodas. Nec terra ſolùm, pater, tot generibus frugum fructuumque locuples; 25. Sed ma-

---

Libano imponis coronam, ramis frondentibus cedros, volucribus habitacula; per appoſitionem ſublucentem, ut in illis verſibus Æneidi præfixis,

----- *& egreſſus ſilvis, vicina coegi*
Ut quamvis avido parerent arvo colono:
Gratum opus agricolis. H.

Peregrina ciconia.] Conſentaneum eſt quod habet, Plin. hiſt. X. 23. *Ciconiæ quonam è loco veniant, aut quò ſe referant, incompertum adhuc eſt. E longinquo venire non dubium ---- Æſtatis advenas.* Et Petr. Arb. Sat.

Ciconia etiam grata, peregrina, hoſpita
Avis exſul hiemis, titulus tepidi temporis. Et Phæd. I. 26. IDEM.

Cuncta involventibus.] Hæc cuncta ſic complectitur, Virg. Æn. II. 250.

----- *Ruit oceano nox,*
Involvens umbrâ magnâ terramque polumque. IDEM.

Inque vicem ſubeunt, &c.] Virg. Geo. I. 118. de opere ruſtico,

---- *Hæc cum ſint* hominumque boumque labores. L.

Donec ſera rubens.] Verſus Virgilianus, Geo. I. 25. vide Barclaium.

24 Sic

24 Sic pater in cunctos didis te commodus usus.
Nec tantùm tellus, genitor, tua munera sentit,
25 Tam variis fœcunda bonis : sed & æquora ponti
Fluctibus immensas circumplectentia terras,
Tam laxo spatiosa sinu : tot millia gentis
Squamigeræ tremulâ per stagna liquentia caudâ
26 Exsultant : tot monstra ingentia & horrida visu
Veliferas circum nant puppes : grandia cete
Effingunt molles vitreo sub marmore lusus.
27 Atque adeò quæ terra arvis, quæ fluctibus æquor
Educat, à te uno pendent, pater optime, teque
Quæque suo proprium poscunt in tempore victum.
28 Te magnam pandente manum, saturantur abundè
29 Omnia : te rursus vultum condente, fatiscunt.
Te tollente animam, subitò exanimata recurrunt

re etiam tam capaci gremio latè patens, terrasque vastas aquis complectens, munificentiam tuam percipit : tanta piscium squamosorum multitudo per aquas liquidas caudâ tremente ludunt; 26. Totque prodigiosæ animalium facies magnæ fœdæque adspectu, naves, vela quibus iter faciunt & reguntur ferentes, circumeunt; tot pisces amplæ magnitudinis sub mari perspicuo lusiones delicatas exprimunt. 27. Insuper etiam, *ut paucis omnia complectar*, quæ terra agris suis, quæque mare aquis animantia nutrit, vitam & spiritum à te solo habentia, ab eodem omnia ad vitam tolerandam necessaria exspectant, singulaque conveniens sibi nutrimentum, cùm opus est, abs te petunt. 28. Te autem manum largam aperiente, omnia ad satietatem copiosè accipiunt; 29. Te verò rursus faciem tuam abscondente, tabescunt. Te vitam auferente, statim mortua in

---

Didis.] *Didere* verbum poëticum elegans, pro *distribuere, digerere.* Lucret. lib. II. 1124. *Dum facilè in venas cibus omnis* diditur.
Hor. Sat. II. 2. *Albuti senis exemplo, dum munia* didit.
Componitur vel à *dis* & *do*, vel est contractum à *divido*. CHYTR.

Te commodus.] Duæ Steph. una Plant. & Argent. *te providus.* RUD.

Squamigeræ, &c.] Lucr. *Mutæque natantûm squamigerûm pecudes.* Vide Barcl. *Velifer,* Ovid. ex P. III. 3. *Veliferâ juvenes venere carinâ.* *Marmore,* Virg. Æn. VII. 28. H.

Tot monstra ingentia.] Virg. Æn. VI. 729.

Et quæ marmoreo fert monstra sub æquore pontus. L.

Vitreo marmore.] Pro mari. Sicuti & Virgil. Geo. II.

Infidum remis impellere marmor. CHYTR.

Denuò.] Ultimam syllabam in hac voce corripit hîc Buchananus, sed fatendum est eam apud optimos auctores plerumque produci. Nimis tamen acriter in Buchananum hanc ob caussam invehitur Eglisemmius, propterea quòd *denuò* à nomine *de novo* deducatur. Ostendit enim Gul. Barclaius, antiquum Grammaticum Victorinum disertè affirmare *denuò* dactylum

30 In cinerem; inſpirante animam te denuò, ſurgit
Illicò fœcundæ ſobolis generoſa propago,
Et deſolatas gens incolit aurea terras.
31 Sic eat, ô nullo regnet cum fine per ævum
Majeſtas divina: ſuumque in ſecula lætus
32 Servet opus Deus: ille Deus, quo territa tellus
Concutiente tremit, montes tangente vaporant,
Fumiferâ trepidum nebulâ teſtante pavorem.
33 Hunc ego, dum vivam, dum ſpiritus hos reget artus,
34 Uſque colam: tantùm ille meas faciliſque bonuſque
Accipiat voces: nempe illo oblector in uno.

pulverem redeunt; 30. Te denique rurſum vitam inſlante, nova progenies prolis copioſæ generis optimi accreſcit, ſoboleſque nobilis recenter procreata terras cultoribus prius deſtitutas habitat. 31. Ita ſemper fiat, Deique laudatio perpetuò vigeat: utinam etiam Deus ille immenſæ poteſtatis regnum ſuum indeſinenter exerceat, reſque omnes à ſe creatas in perpetuum amanter cuſtodiat: 32. Ille, inquam, Deus, quo, dum fervet ira, terram commovente eadem perculſa labaſcit; quo etiam manum montibus admovente, montes vapores confeſtim emittunt, nube tenui inſtar fumi eorum timorem indicante. 33. Hunc ego Deum, quamdiu ero, ac dum ſpirabo, ſemper venerabor; 34. Illud autem tantùm poſtulo, ut benevolus ille & benignus orationem meam admittat; namque ejus ſolius voluptatem capio. 35. At impii, ſceleſtam de Deo opi-

---

eſſe; & præterea Sedulium Scotum, qui circa annum 430 floruit, ultimam illo verſu corripuiſſe,

Vox domini ſuper extat aquas, vox denuò *verbum.*

Quorum auctoritate quodammodo excuſari poteſt Buchananus. Nec prætereundum eſt, quod inſuper addit doctiſſimus Ruddimannus. "Ut liberè, " *inquit*, dicam quod ſentiam, videtur mihi Buchananus exiſtimâſſe, (renitentibus licet Grammaticorum filiis) in hiſce atque ſimilibus adverbiis ab ablativis ſecundæ deductis, ultimam ſemper ſyllabam communem eſſe, hoc eſt, aliquando (licet rariùs) corripi poſſe. Et ſanè quod id ſibi fas eſſe veteres crediderint, fidem ferè facit permagna quæ in ejuſmodi vocabulis apud eos occurrit inconſtantia." Qualia multa producit Vir Cl. de *metr. Buch.* p. 635. Vid. etiam Gifanii *Ind. Lucret.* ubi tradit adverbia pleraque in *o* ancipiti intervallo veteribus habita fuiſſe. L.

Sic eat.] Sunt qui putant *eat* conſtrui cum *majeſtas*, quia vix patiuntur abſolutè dari; mihi autem perſuadeo, ita uſurpâſſe Buchananum, more Græcorum, qui ἴτω eodem modo utuntur; uti ipſe interpretatur, Eurip. Med. 798.

Ἴτω· τί μοι ζῆν κέρδος; —— Sic eat:
Quid enim relictum eſt cur juvet dehinc vivere? Et 819.
Ἴτω· περισσοὶ πάντες οἱ 'ν μέσῳ λόγοι.
Sic eat: inanis omnis eſt oratio.

Scil. ſic eat res ſeu curſus rerum. Ita etiam Lucan. II. 304.
Sic eat: immites Romana piacula divi

35 At

31 At verò impietas planè exſtirpetur ab ima
Radice, & ſcelerum ſtirps nulla repullulet: ac nos
Te rerum, Deus alme, patrem Dominumque canemus.

nionem habentes, radicitùs evellantur, nullaque ſcelerum planta recreſcat; noſque te auctorem & regem ſolum omnium potentem, Jehova, confeſſi, prædicabimus.

Plena ferant. Et. lib. V. 297.
Sic eat, O ſuperi, quando pietaſque fideſque
Deſtituunt.
Dum ſpiritus.] Virg. Æn. IV. 336.
Dum memor ipſe mei, dum ſpiritus hos regit artus.
Sic eat, ô nullo.] Edit. Lond 1620. *Sic eat & nullo.* Rud.
Ac nos.] Modo dicta & Al. Julii edit. *At nos.* Idem.

PSAL. CV. Carm. Gen. 24.

David hortatur Eccleſiam ad Deum laudandum & colendum, à fœdere ejus gratuito, à mirifica adminiſtratione Dei ex fœdere, cujus partes ſunt tres; 1. De rebus mirificè geſtis ante profectionem in Ægyptum. 2. De rebus in Ægypto geſtis. 3. De rebus geſtis poſt exitum ex Ægypto. Quæ omnia accepta ferenda docet Dei promiſſioni, & agnoſcenda ſancto & fideli obſequio.

CAnite Dominum, & invocate nomen ejus: exteris
Facta gentibus per orbem prædicate illuſtria.

Laudate Deum, eumque ad auxilium ferendum inclamate; res ab eo ſplendidè geſtas populis à religione Dei alienis per mundum univerſum

Canite Dominum.] In antiquioribus editionibus, tribus ſcil. Steph. utraque Plant. & Argent. unuſquiſque hujus Pſalmi verſus in duos diviſus legitur, hoc modo,
Canite Dominum, & invocate
Nomen ejus : exteris
Facta gentibus per orbem
Prædicate illuſtria.
Atque eo quidem ordine Buchananum ipſum primò hunc Pſalmum ſcripſiſſe vel hinc conjicere licet, quòd nonnullis in locis, ſi veteres illas ſequaris editiones, & tamen binos illos verſiculos conjunctim legas, in verſiculorum commiſſuris carmini, ex vocalium ante alias eliſione, vim feceris; quæ

2 Ille sermo, carmen iste, & illius miracula:
3 Nomen ejus, numen ejus una nobis gloria. [dio.
Hunc amantûm & hunc petentûm palpitet cor gau-
4 Robur ejus, pignus ejus sacrosanctum roboris
Petite; vultum ejus beatum continenter quærite.
5 Subeat animum quanta nostris edidit majoribus
Signa, quæ portenta; legum scita quæ reliquerit.
6 Vos Abrami, vos Jacobi posteri, servi Dei
Separati, sorte lecta natio, vos alloquor.
7 Ille rerum rector unus, orbis unus arbiter,
8 Pacta nostris firma servat facta cum majoribus;
Verba meminit: mille sancta in secla nectit fœdera,
9 Icta primitùs cum Abramo, deinde jurata Isaco:
10 Isaci sancita nato, lege non mutabili:
Posterisque sempiterno roborata vinculo;
11 Quum, Tibi Chananæa, dixit, arva sorte dividam.

annunciate. 2, 3. Ille semper in ore nostro versetur, illum semper canamus, miranda illius facta, fama, & divinitas ejus id unum est, in quo possumus nos potissimùm ostentare. Animus eorum, qui Deum diligunt, quique ad eum viam affectant, præ lætitia saliat. 4. Potentiam, arcamque fœderis, inviolabile virtutis ejus testimonium, & symbolum adspectabile studiosè quærite; curate ut ad hunc sanctum Dei adspectum assiduè adeatis. 5. Mementote, quàm magna miracula, quæque mirabilia opera proavorum & nostri causâ edita, ostenderit; quarumque sanctionum nobis datarum memoriam nobis prodiderit. 6. Vobiscum mihi est sermo, progenies Abrahami & Jacobi, famuli Dei ab aliis nationibus divisi, genusque hominum peculiari sortitionis jure à Deo electum. 7. Jehova solus rerum omnium gubernator, qui solus in potestate sua mundum universum habet, 8. Fœdera cum parentibus nostris inita firmissimè custodit, verborum fœderis reminiscitur; pacta inviolabilia in perpetuum firmat, 9. Facta quidem ab initio cum Abrahamo, deinde Isaco jurejurando expresso sancita, 10. Jacobo etiam sanctione sempiternâ perpetui decreti loco confirmata, ejusque progeniei fide inviolabili stabilita; 11. Quum Deus Israëli sobolique ejus sic locutus est,

---

elisio, si divisim versiculos legas, locum non habet. Atque hæc caussa est, cur postea Buchananus multa habuerit immutare, ut versus ex binis singuli facti recto pede, & ad modum Psalmi CXIX. progrederentur. Huc accedit, quòd qui metrorum quibus usus est Buchananus, rationem quibusdam ex veteribus illis editionibus subnexuerunt, carminis, quo hoc Psalmo usus est, genus, ab eo quo usus est Psalmo CXIX. & similibus diversum constituant. RUD.

Et illius miracula.] A prædictis sex editionibus abest *&*, postea, ut duo versiculi in unum coalescerent, insertum, quales interpolationes metri gratiâ factas aliis infrà locis observare est. IDEM.

Cum majoribus.] Iidem libri, *cum parentibus.* IDEM.

Aucta

12 Turba numero parvo quamvis advena illic degeret,
Aucta nondum ſtirpe longis temporum decurſibus:
13 Regna quanquam & nationes exſul errans verteret:
14 Hos tamen Dei benigna fovit indulgentia:
Vimque duram præpotenti dextrâ ab illis arcuit;
Et minis reges potentes tetricis compeſcuit;
15 Ne mihi, inquit, conſecratos, ne mihi unctos tangite;
A meis, moneo, prophetis abſtinete injuriam.
16 Quum famem voracem in orbem contumacem induceret,
Gentibuſque alimenta latè noxiis ſubduceret,
17 Prævium miſit miniſtrum Nili ad arva fertilis:
Filium pulchræ Rachelis mango turpis vendidit:
18 Carceris latuit tenebris, crura vinctus compede;
19 Somnii donec ſoluti nota regi veritas,
20 Crura ferro liberavit, ſolvit animum crimine:
21 Et novâ ſortis benignæ jam viciſſitudine,

Terram Chananæorum ſorte tibi tuiſque partiar. *Quod autem liberaliter ſic pollicitus erat, fide optimâ præſtitit.* 12. Licet enim turba multitudine exigua, peregrè adventitia illic habitaret, familiâ temporis longinquitate nondum numeroſâ; 13. Eaque licet extra ſolum natale vagabunda provincias & regiones diverſas mutaret: 14. Hanc tamen exſulem vehemens Dei liberalis benevolentia ſuſtentavit, & ab illa violentiam hoſtium aſperam potentiâ invictâ prohibuit; gravique pœnarum metu reges inimicos ejus coërcuit, *edictum his verbis conſcribens*: 15. Ne moleſtiam exhibete, inquit Deus, hominibus ſacris ceremoniis mihi dedicatis, mihique unctione ſignatis; edico vobis, vim arcete à Prophetis mihi ſelectis. 16. *Poſtea verò* cùm Deus victûs penuriam, famelicos voraces reddentem, in mundum rebellem introduceret, magnoque terrarum ſpatio commeatum omnem ab hominibus ſceleratis abſtraheret, 17. Famulum ſuum Joſephum, famem antecedentem ad Ægyptum fœcundam proficiſci juſſit, *qui hoſpitium ſuis præpararet*; fœdus puerorum mercator eum priùs pecuniâ mutavit. 18. Joſephus poſteà in obſcuro carcere coërcitus eſt, pedes habens vinculo ligatos; 19, 20. Donec tempore conſtituto, vera viſi per ſomnum interpretatio expoſita, regique Pharaoni cognita, *effecerat*, ut eum rex compedibus liberaret, ejuſque animum à ſcelere abſolveret: 21. Jamque novâ fortunæ faventis permutatione, Joſephus antè obſcurus

Hos tamen.] Edit. Al. Julii, *Eam tamen*, Rob. Steph. anno 1580. *Hanc tamen*. Rud.

Reges potentes.] Libri notâ primâ citati, *Reges moleſtos*. Idem.

Solvit animum crimine.] Duriùs paullò reddit Julius *abſolvere à ſcelere*; non enim antea animus ſcelere fœdabatur, ut crura ferro; & *crimen* ſæpè ſumitur pro *criminatione*, quam veritate ſomnii Buch. dicit falſam declarari. H.

Regiorum servulorum servus antè ignobilis,
22 Frena rerum tractat unus: nuper è custodia
Missus, aulæ purpuratos nunc coërcet vinculis:
Et senum juvenis severæ præsidet prudentiæ.
23 Isaci tandem propago culta linquens patria,
Pinguis ad fluenta Nili castra fixit advena.
24 Ac, Deo fovente, lætâ stirpe sic refloruit,
Viribus brevi ut præiret inquilinus incolas. [das
25 Tum Phari rector superbæ, mente versâ, Abrami-
Fraude molitus nefandâ stirpitùs revellere:
26 Circulo donec voluto destinati temporis,
Legifer cum fratre Moses missus est divinitùs;
27 Ac Pharon Pharique regem terruit miraculis.
28 Ergo natura, imperantis non rebellis jussibus,
Vestiit polum tenebris, & solum caligine
Condidit, ceu nocte cæcâ sole jusso cedere.
29 Unda decolor cruoris tabe rivos polluit,
Squameæque strage gentis inquinavit littora.
30 Terra felix antè frugum, more nunc præpostero,

servus è famulis regis Pharaonis, solus omnia gubernat; 22. Nuperque è carcere liberatus, *attributâ ei in omnes potestate arbitrariâ*, nunc principes nobiles aulæ regiæ compedibus cohibet, nec dum ævi maturus senibus gravibus & sapientibus præfectus est. 23. Longo igitur post tempore, ecce posteri Isaci terram natalem deserentes, peregrini tentoria sua prope Nilum fluvium posuerunt; 24. Ac indulgentiâ divinâ, sobole fœcundâ ita *mirum in modum* aucti sunt, ut extranei brevi spatio cives ipsos, *quibus propterea exosi fuerunt*, potentiâ vincerent. 25. Tum rex Ægypti potentis consilio mutato Hebræos dolo scelerato penitùs exstinguere conatus est; 26. Donec, cursu temporis à Deo constituti circumacto, Moses legumlator cum fratre Aarone divino jussu in Ægyptum venisset, *ut illis subsidio foret*. 27. *Quum autem res eorum prorsus deploratæ viderentur, tum demum Deus per Mosen* factis mirandis regnum illud ac regem Pharaonem perterrefecit. 28. Ergo perpetua Dei in rebus creatis ordinatio, Dei ipsius mandato non repugnans, cœlum obscuritate abscondit, terramque tenebris texit, sole jusso abire, ac si nox terris oborta esset. 29. Unda non sui coloris, sanguinis corruptione fluvios infecit; terrasque vicinas, factâ piscium occisione, fœdavit. 30. Ægyptus superioribus annis omnium

---

Culta linquens.] Tres Steph. duæ Plant. & Argent. *arva linquens.* RUD.
Deo fovente.] Iidem libri, *Deo favente.* IDEM.
Præiret incolas.] De hac constructione, vide quæ suprà diximus ad Psal. LX. L.

Tur-

Turpibus fœcunda ranis ſqualet; ipſa regia
Fœta ranis, ipſa regum fœta ſunt cubilia.
31 Fuſa deinde nube denſâ muſca Memphin occulit:
Et pediculorum ubique fœda erant examina.
32 Inſtar imbrium ruebat miſta flamma grandini,
33 Arbores nudans comantes fronde, flore, fructibus.
34, 35 Quod reliquit atra grando, mox locuſta perdidit:
Bruchus abſtulit, locuſtas quod voraces fugerat.
36 Tot malis ſubinde ſævis icta Nili regia,
Quum ferox non mitigaret contumaces ſpiritus,
Dira populum mox in ipſum verſa pœna ſæviit.
Prima pignorum repentè per penates omnium
Occidêre: cuncta planctu, cuncta fletu perſonant.
37 Rege tandem pertinace cladibus perterrito,
Sancta Memphin gens reliquit, jam tyranno libera,
Dives auro argenteiſque barbarorum poculis:
Nec tot inter millia ullum languor attentaverat.

fructuum proventu beata, nunc contra priſtinum morem, ranis fœdis abundans, obſoleta & fœda adſpectu eſt; ipſumque regis palatium ranis plenum eſt, lecti & cubilia regum ranis etiam referta abundabant. 31. Deinde muſca magno agmine inſtar nubis advolans, Ægyptum ipſam operuit; & pediculorum multitudo paſſim occurrebat. 32, 33. Flamma conjuncta cum imbre lapidum ex aqua concreta, tanquam pluvia totam Ægyptum percurrens, in terram decidebat, arboreſque frondoſas foliis, primâ ſpe proventûs, & proventu ipſo exuens, contrivit. 34, 35. Quod grando nocens omiſit, locuſta animal noxium repentè vorans deſtruxit: bruchus, inſectum vorax, abſumſit quod locuſtæ intactum reliquerunt. 36. Aulâ regis Ægypti tot calamitatibus ſæpè perculsâ, cùm homines contumaces animos feroces non demitterent, ſupplicium divinitùs illatum in ipſos Ægyptios ſtatim infeſtè incubuit. Primogenita confeſtim per domos cunctas à Deo cæſa ſunt: omnia loca ſonitu luctûs indicio, & mœſtitiâ perſtrepunt. 37. Rege Pharaone tamdiu contumace, tot tandem calamitatibus perterrefacto, Judæi populi à Deo ſelecti, rege ſævo liberati, Ægyptum deſeruerunt, abundantes auro & gentium profanarum vaſis ex argento factis; nec ægritudo ulla quenquam in tanto numero

Strage gentis.] Iidem & Gen. 1594. & Lond. 1620. *Strage turba.* RUD.
Terra felix.] Julius *terra ferax*, repugnante metro. L.
Fœta ſunt.] Ibid. *fœta erant.* RUD.
Fuſa deinde.] Ibid. *Muſca deinde nube denſâ fuſa Memphin occulit.* IDEM.
Et pediculorum.] Ibid. *Cyniphôn cruenta paſſim obvolabant agmina.* IDEM.
Fronde, flore.] Prædicti, *flore, fronde.* IDEM.
Nili regia.] Lucan. lib. IX. 266. ------ *Plus* regia Nili
Contulit in leges. L.
Cuncta fletu.] Ibid. *Cuncta luctu perſonant.* RUD.

 Ergo

38 Ergo Nili jam pavore liberata regia,
Voce, vultu, plausibusque præferebat gaudium.
39 At parens memor benignus gentis electæ sibi,
Per siticulosæ arenæ vastitatem imperviam
Castra nubis texit umbrâ, luce; noctem luridam
Ignium latè corusco temperavit lumine.
40 Arva, victum cum rogarent, texit imber alitum:
Panis impluit per auras more densæ grandinis.
41 Petra jussa fudit undas; deque rupis viscere
42 Antè sicca solitudo flumen hausit. Scilicet
Fœderis parens benignus immemor nunquam sui,
Quod sibi caro cum Abramo sempiternum fecerat.
43 Sic parentum stirps piorum, tuta ductu numinis,
Arva liquit fraudulenta perfidi Pelusii:
44 Occupatis efferarum nationum sedibus,
Tradidit Deus labores impiorum eis carpere:
45 Sanctiones ut tenerent sacrosancti fœderis,

invasit. 38. Itaque regis Ægypti palatium metu liberatum, lætitiam oratione, ore, & sonorâ manuum percussione ostendebat. 39. At Jehova pater amicus & liberalis, populi sibi peculiaris recordatus, exercitum suum nubis obscuritate adversùs solis ardorem de die abscondit, noctemque obscuram claro igneæ columnæ splendore quaquaversum mitigavit, per solitudinis aridæ planitiem propter calorem impermeabilem. 40. Cùm autem *populus querulus* cibum peteret, coturnices impluentes campos operuerunt; manna pro pane *datum de cœlo*, per aërem, instar imbris grandinis frequentis, defluxit. 41. Rupes, jubente Domino, rivos aquæ dedit, 42. Locusque desertus, anteà aquarum penuriâ laborans, de intima rupis parte magnam aquæ vim accepit: Certè creator liberalis pacti sui non oblitus fuit, quod cum Abrahamo servo sibi dilecto pepigerat. 43. Sic posteritas majorum Deum colentium procul à periculo, ipso ducente Deo, fœdifragam Ægypti dolosæ gentem deseruit; 44. Deusque, captis oppidis, & regionibus à gentibus sine lege viventibus possessis, Hebræis donavit bona sceleratorum laboribus parta colligere: 45. *Ut, prioribus incolis profanis dissimiles,* leges pacti inviolabilis observarent, &

Liberata regia.] Ibid. *Exsoluta regia.* Rud.
Arenæ vastitatem imperviam.] Ibid. *Æquor æstu impervium.* Idem.
More densæ grandinis.] Prudent. Cath. Hym. 5.
Implet castra cibus tunc quoque ninguidus
Illabens gelidâ grandine densius. H.
Abramo sempiternum fecerat.] Ibid. *Omne in ævum fecerat.* Rud.
Occupatis.] Iidem libri, *& ferarum nationum occupatis oppidis.* Idem.
Deus labores.] Ibid. *Deus impiorum iis labores carpere.* Idem.

Et piarum ad juſſa legum facta cuncta fingerent.
Laus, honor, decuſque Regi ſempiterno cœlitum.

ad mandata legum ſanctarum actiones omnes formarent. Gloria, decus, & magnitudo ſit perpetuò ſpirituum cœleſtium rectori.

PSAL. CVI. CARM. GEN. 14.

Eccleſia confitetur, homines ob tenuitatem ſuam impares eſſe Deo celebrando verbis & operibus; at contrà peccatis ſuis Dei gloriam convellere: & commemoratis majorum peccatis, quibus ſemper Deus pro fœdere & miſericordia condonavit, in ſalute confirmata benedicit Deo.

LAudate Regem cœlitum, Regem bonum,
Suiſque nullo non benignum tempore.
2 Quis facta verbis æquet? eloquentiâ
Quis aſſequetur illius potentiam?
3 O ter beatos æqui amantes, & tuæ
Præſcripta legis qui tuentur jugiter!
4 Memento noſtrî facilis & favens, tuum
Proſpicere populum quâ ſoles clementiâ:
Et me reviſe lenis ac ſalutifer;
5 Ut ſeparati tibi bonis populi fruar,
Carpamque lætus quo fruuntur gaudio,
Hereditatique comes applaudam tuæ.
6 Sceleſta proles cum ſceleſtis patribus
In te rebelles multa iniqua fecimus;
Abominanda, dira perpetravimus.
7 Nam nec tyranni Ægyptii ex ergaſtulo

Prædicate regem ſpirituum cœleſtium, regem bonitate ſummâ præditum, & facilem ſuiſque ſemper indulgentem. 2. Quis autem res *noſtrâ cauſſâ* ab eo geſtas, pro earum magnitudine, oratione exponere poterit? quis amplitudinem ejus ullâ prædicationis vi attingere valebit? 3. O multùm felices æquitatis ſemper ſtudioſos, quique præcepta legis tuæ intuentes, ea aſſiduè defendunt! 4. Reminiſcere, Jehova, noſtri mitis & indulgens, quâ ſoles bonitate populum tibi ſacrum complecti & tueri; meque viſum venias mitis & adjutor; 5. Ut commodorum populi tibi ſelecti teſtis & particeps ſim, quâque funguntur illi lætitiam hilaris capiam, ac contubernalis unà cum gente illa, quam tibi pro peculio ac hereditate adſciviſti, læter & exſultem. 6. Nos certè poſteritas ſcelerata, *ut ingenuè fateamur*, cum majoribus ſcelere etiam contaminatis, tibi nos hoſtes profeſſi, multa injuſta commiſimus, dictu nefaria &

X 3 Noſtri.

Noſtri parentes liberi per te, tua
Oſtenta graviter ponderârunt, nec tuæ
Meminêre gratis mentibus clementiæ :
Sed propter undas æquoris rubri, duces
Adverſus animis turba contumacibus
8 Obmurmuravit. At parens malis bonus
Pœnas remittis, ut tuam clementiam
Agnoſcat orbis, & tremat potentiam.
9 Nam comminanti ceſſit unda fluctuum :
Suſpenſa moles hinc & inde per ſali
Tranquilli arenas aridam dedit viam,
Ceu ſolida campis figerent veſtigia :
10 Donec tyranno liberati & hoſtium
Crudelitate, tuta tuti littora
11 Tenuere : at hoſtes verticoſo gurgite
Abſorpſit unda, cladis ut nec nuntius
12 Intereſſet. Illic tum ſalutis compotes
Fidemque verbis præbuêre, & cantibus
Cecinêre feſtis numinis potentiam.
13 Metu repulſo, protinus laſcivia
Animos rebelles perculit : nec ampliùs
Meminêre ſigna nec pericla priſtina.
14 Repentè pravâ perciti libidine

exſecrabilia fecimus. 7. *Nam ut ab alto rem omnem exordiamur*, nec majores noſtri, te auctore, è ſervili carcere Pharaonis emiſſi, tua miracula pro eorum merito æſtimârunt, nec bonitatem tuam, animo beneficii non oblito, memoriâ tenuerunt : ſed propè mare rubrum multitudo populi animis pertinacibus adversùs præfectos ſeditiosè locuta eſt. 8. At tu, Jehova, pater indulgens, ſupplicium ſceleratis condonas, ut univerſi homines miſericordiam tuam intelligant, & magnitudinem metuant. 9. Nam æſtus maris tibi increpanti paruit, magnaque vis aquæ, utrinque coërcita, per arenas maris immoti *etiam rebelles* tranſire permiſit, ceu per campos ſolidos ingrederentur; 10. Donec à Pharaone rege impotenti & hoſtibus crudelibus erepti oram maris pacatam extra periculum attigêre: 11. At contrà, æquor Ægyptios inimicos, impetu aquæ in ſe retorto, ſic devoravit, ut ne index quidem ullus calamitatis tantæ ex illis reſtaret. 12. Tum Hebræi in littore Arabiæ his periculis erepti crediderunt tibi, carminibuſque, qualia diebus feſtis cani ſolent, potentiam Dei celebrârunt. 13. Hoc autem periculi timore amoto, petulantia animos eorum Deo minùs obſequentes ſtatim percuſſit, nec miracula, nec diſcrimina priora in memoria habuêre: 14. Sed cupiditatibus malis ſubito fla-

Donec tyranno liberati.] Altera And. Harti editio, *Donec tyranni.* RUD.

Arſere

Arsêre, verbis & Deum procacibus
Iræ impulerunt frena juſtæ ſolvere:
15 Ac flagitatos impiè dedit cibos,
Juſtiſque pœnis impios coërcuit.
16 Nec pœna mentes, nec benignitas feras
Mollire potuit, quin procaciter ducem
Duciſque fratrem peteret æmulatio,
Et freta ſtudiis ſemper ambitio malis.
17 Sed factioſos terra vaſto condidit
18 Sinu dehiſcens, flammeique gurgitis
Torrens vorago devoravit impios.
19 Nec noxiorum monita tot pœnis modum
Gens prava ſceleri fecit. Horebi in jugo,
Proh facinus! ante imaginem bovis Dei
20 Imago ſeſe ſtravit, & fronde ſaturi
Simulacra tauri coluit inſtar numinis;
21 Partæ ſalutis nuper ingrata, immemor
Miraculorum in urbibus Niloticis;
22 Et fluctu eodem ſoſpites ſe, ſubrutos
Hoſtes ſuperbos vorticoſis æſtibus.
23 Ergo ſceleſtos ira juſta perdere
Ibat, furenti ni Deo carum caput
Pro gente Moſes obtuliſſet, & prece

grantes vehementer elati fuêre, & petulanti oratione Deum meritæ indignationi & vindictæ liberè ſeſe dare coëgerunt; 15. Illiſque alimenta contumaciter & avidè petita tribuit, & ſceleratos adversùs Deum merito *tabis & maciei* ſupplicio affecit. 16. Sed nec ſupplicium ullum, nec indulgentia ulla animos indomitos manſuefacere potuit, quin contentio de honore, & honoris cupiditas improborum favore ſemper ſubnixa, Moſen & Aaronem aggrederetur. 17. Sed terra idcirco ingenti hiatu ſeſe aperiens, *Dathanem & Abiramum* ſeditioſos obruit; 18. Ingenſque iræ divinæ quaſi hiatus igneus, inſtar fluminis ignei ſupernè ruentis, conjuratos & ſacrilegos abſumtos deglutivit. 19. Nec tamen populus impius delicto ſuo finem fecit, tot improborum ſuppliciis admonitus. O ſcelus! in monte Horebo homo ſtatuam bovis adoravit; 20. Bovis, inquam, effigiem, quæ fronde paſcitur, loco Dei veneratus eſt, 21, 22. Non agnoſcens vitam paullò antè acceptam, operumque mirandorum in urbibus Ægyptiis editorum oblitus, immemorque ſe eodem fluctu incolumes, hoſtes verò elatos undis in verticem ſurgentibus & contortis obrutos fuiſſe. 23. Itaque merita Dei indignatio malos perditura erat, niſi Moſes, *Deo præ ceteris acceptus*, ei indignanti ſeipſum pro populo dediſſet, Deique

Partæ ſalutis ingrata.] Virg. Æn. X. 666.
Reſpicit ignarus rerum ingratuſque ſalutis. H.

24 Frenâsset iras. Nec tamen turbæ furor
Illic quievit, expetitum tam diu
Uber feracis sprevit agri: nec fidem
Mosi docenti, pollicenti nec Deo
25 Habuit: tumultu castra complens respuit
26 Imperia: donec ille munificus parens,
Delere promtus inter invia montium
27 Toties rebelles, extulit dextram, & genus
Per nationes impias disperdere
28 Jam destinârat. Ante sculpta numina
Iterum protervi procidêre, & mortuis
Diis thura, lectasque immolârunt hostias:
29 Deum sceleribus provocaverunt novis,
Iramque rursum exasperârunt vindicem;
30 Justâ incitatus donec irâ Phineas
Ferro scelestam puniit licentiam,
Et sævientem dexteram compescuit
31 Domini, sibique peperit æternum decus,
Quod nulla sileant posterorum secula.
32 Nec contumaces supplicia tot spiritus
Coercuerunt, Meribæ ad undas quin Dei
33 Rursus furorem accenderent; nec publico
Moses furore liber, etiam incredulâ
Oratione vertit iram numinis

indignationem oratione mitigâsset. 24. Nec tamen dementia populi in illo facinore cessavit, ubertatem terræ fertilis tot seculis desideratam contemsit; nec Mosi voluntatem Dei ostendenti, nec Deo promittenti credidit, 25. Sed totis castris seditiosè agendo Deo parere renuit: 26. Donec liberalis ille pater, ad eos interimendum paratus, *sæpè ei per solitudines repugnantes*, manum in altum levavit, 27. Et cum animo suo statutum habuerat, inter gentes profanas & contumaces totam Hebræorum stirpem variis calamitatibus exstinguere. 28. Rebelles enim illi sese denuò ante cælata *Baal Pehori* simulacra ad orandum prostraverunt, thusque & victimas selectas diis vitæ expertibus sacrificaverunt; 29. Peccatisque recentibus Deum irritaverunt, ac indignationem ad vindictam paratam iterum concitârunt: 30. Donec Phineas irâ commotus, in sceleratos, Dei jugum detrectantes, gladio animadvertit, Deumque paratum ad supplicium expetendum inhibuit; 31. Sibique gloriam perpetuam comparavit, de qua nulla ætas futura conticescat. 32. Nec tamen tot pœnæ animos rebelles fregerunt, quin iterum iram Dei ad undas jurgii & contentionis inflammarent: 33. Mosesque non expers communis universorum insaniæ, indignationem Dei adversùs se convertit oratione Dei pollicitis diffidente, *qui propterea in deserto diem suum obiit.* 34. Deinde

34 In ſe. Potiti deinde pactis finibus,
Nec impiarum ſemen omne gentium
Diſperdiderunt funditùs, nec juſſibus
Rectè monentis paruerunt numinis:
35 Sed ſe profanis miſcuêre gentibus,
36 Didicêre ritus, ſerviêre ludicris
Diis: ac, eorum mancipati cultibus,
Tenuêre puras à ſcelere nullo manus.
37 Quippe immolârunt filios ac filias
38 Ad dæmonum aras: & ſuæ propaginis
Tinxêre ſculptos ſanguine innocuo deos,
Terramque ſanctam polluerunt cædibus.
39 In ſcelera proni abominanda, dum ſuæ
40 Manûs adorant opera, patrium Deum
41 Juſtas ad iras provocârunt, ut ſuam
Hereditatem abominatus impiis
In ſervitutem manciparet hoſtibus:
42 Quorum ſevero penè contriti jugo,
Poſuêre ſævam ſpiritûs ferociam.
43 Ac liberati ſæpe Domino vindice,
Rurſus rebelles ſpiritus in vindicem
Sumsêre; rurſus ob ſcelera pœnas ſua
44 Dedêre: mitis nec Dei bonitas tamen
In rebus arctis innocentium à prece
45 Avertit aurem: fœderis memor ſui

agros promiſſos adepti totam gentium profanarum ſtirpem non penitus deleverunt, *contra quàm diſtrictè mandârat Deus*, nec Dei bene conſulentis præceptis audientes fuerunt: 35. Sed populis diverſæ religionis ſeſe ſociantes eis familiariter uſi ſunt, eorum ceremonias acceperunt, 36. Deoſque ridiculos coluerunt, ſactiſque eorum ritibus devoti ſeſe à nullo peccato inviolatos continuerunt. 37. *Nam eò dementiæ provecti ſunt*, ut liberos ſuos ad aras malorum ſpirituum mactarent, 38. Et innoxio eorum cruore fictilia deorum ſimulacra imbuerunt, totamque regionem illam à Deo exceptam ſanguine injuſto contaminârunt. 39. Ad omnia ſcelera nefanda ſuſcipienda parati, dum autem deos à ſe factos venerantur, 40, 41. Deum majorum ad meritam indignationem concitârunt, ut populum ſibi ſegregatum exſecratus in ſervitutem hoſtibus profanis addiceret: 42. Quorum ſervitio duro propè abſumti, feram animi ſuperbiam ad tempus abjecerunt. 43. Et quamvis in libertatem ſæpè ſint vindicati, Domino eos aſſerente, adverſùs Deum tamen aſſertorem ſuum animi ferociam reſumsêre, ideoque de illis, *delictorum ergô*, denuò ſupplicium ſumſit: 44. Nec tamen lenis illa clementia Dei *admiranda*, preces innoxiorum in periculis illis verſantium abnuit: 45. Deus pacti ſui re-

Pœnas remisit lenis & placabilis.
46 Quin & superba corda gentis barbaræ,
Cui serviebant dirutâ jam patriâ,
Lenivit: animos omnium ut perstringeret
Imago sortis flebilis vel hostibus.
47 Tu nos tuere, Domine noster & Deus,
Et è profanis gentibus recollige:
Ut te canamus, nomen ut sanctum tuum
48 Celebremus unum: populus omnis ut simul
Dicat, Deo, quem posteri Abrami colunt,
Sit laus, honorque in seculorum secula.
Amen, amen.

cordatus mitis & liberalis supplicium eis condonavit. 46. Immò etiam insolentiam gentis feræ mitigavit, quæ urbe majorum eversâ, eos in captivitatem abreptos servitute oppresserat, ut species fortunæ eorum vel inimicis deplorandæ, hostium oculis objecta, omnes commoveret. 47. Tu Domine noster ac Deus nos ab hostibus defende, deque nationibus religionis diversæ & depravatæ nos aggregatos apud te denuò collige: ut te laude celebremus, deque te solo multa honorificè prædicemus. 48. Et mortales universi dicant, Deo, quem Hebræi venerantur, sit prædicatio, omnis gloria & obedientia in perpetuum.

Sortis flebilis vel hostibus.] Insignis amplificatio miseriarum, quas valde magnas, luctuosas & intolerabiles esse necesse est, si hostibus, ultionis & vindictæ potiùs quàm commiserationis cupidis, lacrimas debeant elicere. Eâdem amplificatione usus est Virgilius, cum diceret, *Vel Priamo miseranda manus.* Item Claudianus, *Lugenda Getis & flenda Suevis, Hausimus; ipsa meos horreret Parthia casus.* CHYTR.

PSAL.

PSALMORUM

Liber Quintus.

PSAL. CVII. CARM. GEN. I.

Psaltes bonitatem & benignitatem Dei celebrat erga exsules peregrè errantes; erga captivos, ægrotos, in mari jactatos; erga mutationes singularum regionum & personarum ex Dei providentia: & admirans vecordiam hominum, Dei opera magnifica non animadvertentium, omnes ad Dei laudes hortatur.

CAntemus Dominumque bonum, facilemque parentem,
Cujus habet nullas larga indulgentia metas.
2 Hunc grato simul ore canant, quos, dira tyrannis
Quum premeret, sævo incolumes ex hoste recepit,
Et juga captivo excussit servilia collo.
3 Perque feras gentes sparsos, quà surgit ab undis,
Et quà diversas abiens se condit in undas
Phœbus, ab arctoæ campis glacialibus ursæ
Collegit, tepidoque domum revocavit ab austro.
4 Per steriles saltus & inhospita saxa vagantes,
Quà nulla ad cultas ducunt vestigia terras,
5 Fracti animos mœrore, inopes undæque cibique,
6 Auxilium miseris imploravêre querelis;

Celebremus Dominum mitem & patrem benevolum, cujus lenitas nullum habet finem. 2. Celebrent hunc unà mecum omnes, quos ab inimicis crudelibus salvos reduxit, cùm imperii sævitia eos vexaret, & servitutis vinculum cervicibus captorum ademit. 3. Quosque passim per immites nationes disjectos collegit, quà sol è mari oritur, & quà descendens in occidente diversâ mundi parte sese abscondit, quosque è regione frigida polo arctico subjecta, & quos à Noto vento calido domum reduxit. 4. Errabundi per saltus infructuosos & per rupes incultas, quà nulla itineris signa viam hominibus ad terras habitatas ostendunt, summâ desperatione affecti, 5. Victûs & aquæ egeni, 6. Oratione miserabili opem petière: Deus precibus eorum animum advertit, & misericordiâ

Audiit orantes, & opis miſeratus egenos,
Omnibus exſolvit mœrentia pectora curis,
7 Monſtravitque viam cultas quæ ferret ad urbes.
8 Ergo canant Dominumque bonum, facilemque parentem,
Et latè ignotis pandant facta inclyta terris.
9 Quippe ſitim victuque famem compeſcuit ægram,
Reddidit & membris vires, animoque vigorem.
10, 11 Quique Dei monitis ingratâ mente relictis,
Carceris in tenebris & cæcâ nocte jacebant,
12 Quum tremerent gelidæ exanimes formidine mortis,
Afflictique malis humiles fractique jacerent,
13 Auxilium miſeris imploravêre querelis:
Audiit orantes, & opis miſeratus egenos,
Omnibus exſolvit mœrentia pectora curis:
14 Vincla manu validâ rupit, mortiſque timorem
Reppulit, & tetris pavidos eduxit ab umbris.
15 Ergo canant Dominumque bonum, facilemque parentem,
Et latè ignotis pandant facta inclyta terris:
16 Liminaque & portæ qui clauſtra refregit ahenæ.
17, 18 Deliciis animi vires quum ſtulta libido
Affligit, corpuſque gravi languore ſolutum
Stultitiæ pendit pœnas, & morte propinquâ

motus erga deſtitutos auxilio, omnibus animi anxietatibus mœſtos liberavit, 7. Viamque oſtendit quà itur ad urbes civibus frequentes. 8. Ergo laudent Dominum mitem & benignum patrem, ejuſque res præclaras paſſim per regiones longinquas, *veri Dei ignaras*, exponant. 9. Quia his bibendi deſiderium diminuit, victûſque penuriam eos ægritudine afficientem cibo ſedavit, roburque corpori & vim ſuam menti reſtituit. 10, 11. Qui contemtâ lege divinâ, mente beneficiorum immemori, *& ſuis potiùs quàm Dei conſiliis obſecuti*, in carcere tenebroſo & ſumma obſcuritate coërciti erant, 12. Cùm propemodum præ timore lethi frigus inducentis horrerent, cumque malis vexati animo dejecto demiſſi languerent, *eoque ſunt redacti ut nihil in quoquam opis invenirent*, 13. Oratione miſerabili opem petiêre; Deus eorum precibus animum advertit, & miſericordiâ motus erga deſtitutos auxilio, omnibus animi anxietatibus mœſtos liberavit: 14. Compedes quoque manu forti fregit, & mortis metum ab eis amovit, ac meticuloſos è fœdis carceris tenebris exemit. 15. Ergo laudent Dominum mitem & benignum patrem, ejuſque res præclaras per regiones longinquas Dei ignaras paſſim promulgent; 16. Qui oſtia quoque & portæ validiſſimæ repagula evertit. 17, 18. *Quid de iis prætera dixero*, quibus cùm ſtolidum voluptatis ſtudium molli cultu & delicatâ vivendi ratione animi vigorem debilitavit, corpuſque morbo

Reji-

Rejiciunt omnem fastidia marcida victum;
19 Auxilium miseris qui imploravêre querelis,
Adspicit orantes, & opis miseratus egenos,
Omnibus exsolvit mœrentia pectora curis:
20 Ereptisque suo lethi de limine verbo,
Restituit lætumque novat per membra vigorem.
21 Ergo canant Dominumque bonum, facilemque parentem,
Et latè ignotis pandant facta inclyta terris:
22 Et meritis cumulent memores altaria donis,
Et gratâ acceptam testentur voce salutem.
23 Qui mare fluctisonum sulcat, curvisque carinis
Admovet externas vaga per commercia gentes,
24 Non ignota illi divina potentia, nec quæ
Monstrat in immenso miracula sæpè profundo.
25 Quum jubet, irrumpunt venti stridente procellâ,
26 Et mare nunc spumis canentibus astra lacessit,

conflictatum cupiditatis stultæ supplicium luit, cumque cibi odium, cui omnia marcent & acerba sunt, omne alimentum morte instante adspernatur; 19. *Hi tamen* oratione miserabili cùm opem petiêre, Deus precibus eorum animum advertit, & misericordiâ motus erga destitutos auxilio, omnibus animi anxietatibus mœstos liberavit; 20. Suique verbi potentiâ ab aditu mortis servatis vim vegetam toto corpore reddit, ac reficit. 21. Ergo laudent Dominum mitem & benignum patrem, ejusque res præclaras passim per regiones veri Dei ignaras exponant; 22. Magnâque munerum (jure debitorum) strue, aras grati adaugeant, vitamque restitutam indicent oratione testante eos beneficii memores esse. 23. *Ceterum*, qui mare murmurans navigat, & longinquas nationes propinquas facere videtur per mercaturam navibus pandis undique petitam, 24. Miranda Dei potestas illi perspecta est, factaque mirabilia quæ in mari vasto ostendit ei satis sunt cognita. 25. Quum ventis Deus imperat, venti tempestate graviter sonante mare invadunt, 26. Ipseque

---

Qui mare fluctisonum, &c.] Hæc divini vatis verba tempestatem describentis, splendidissimas quasque ejusdem rei apud Græcos aut Latinos poëtas descriptiones longè antecellunt. Quid sublimius, quidve magis eximium poterit esse pulcherrimâ illâ imagine, quam hæc verba repræsentant, supremi numinis tumultum inter elementa excitantis, eademque denuò ad serenitatem nutu suo revocantis? Vid. Cl. Addisonum, Spect. vol. VII. n. 489. ubi hanc rem tractat. Buchananus, ut solet, in paraphrasi sua excellentissima poëtarum quæque respexit. L.

Spumis canentibus.] And. Hartus, anno 1615, *spumis candentibus:* At prius illud magis arridet. Sic Ovid. Epist. 3.

Quàm sine me Pthiis canescant *equora remis.* RUD. Vir celeb. re-

Et nunc tartarei subsidit ad ima barathri:
27 Pallent ora, metus trepidantia pectora pulsat,
Et velut oppressis vino vestigia nutant:
Callida nec cani juvat ars aut cura magistri.
28 At Dominum ut mœstis imploravêre querelis,
Exaudit trepidos, & opis miseratur egenos.
29 Jam venti ponunt, stratâque æqualiter undâ,
Arrident taciti tranquilla silentia ponti.
30 Jam positâ læti gaudent formidine nautæ,
Cum laceræ optatum portum tetigêre carinæ.
31 Ergo canant Dominumque bonum, facilemque parentem,
Et latè ignotis pandant facta inclyta terris.

pontus nunc cœlum ipsum spumis albentibus provocat, nunc verò ad fundum usque inferorum sese aperit; facies vectorum metu exsanguis est, timorque eorum pectora celeriter moventia percellit, 27. Hisque velut ebriis gressus instabiles evadunt, nec prudens gubernatoris longævi scientia aut diligentia prodest. 28. Sed ubi oratione miserabili à Domino opem petiêre, Deus trepidorum precibus animum advertit, misericordiâ erga destitutos auxilio permotus. 29. Hinc venti jam sedantur, marisque quiescentis malacia spem bonam nautis injicit, undâ jam ad planum reductâ; 30. Qui jam abjecto mortis timore lætantur, cum fluctibus sedatis naves diruptæ in portum expetitum pervenêre. 31. Ergo laudent Dominum mitem & benignum patrem, ejusque res præclaras passim per regiones longinquas veri Dei ignaras annuncient. 32. Conciones

---

ctè prætulit *canentibus*; altera tamen lectio non videtur prorsus damnanda. Catul. de nuptiis Pelei & Ther. 13.

Tortaque remigio spumis incanduit *unda*,
Emersere feri candenti *è gurgite vultus.*

Ovid. Met. IV. 530. ----- *Percussa* recanduit *unda*,
Lucret. lib. II. 765. *Ut mare, quom magni commôrunt æquora venti,*
Vertitur in canos candenti marmore *fluctus.* L.

Et mare nunc spumis, &c.] } Virgil. in simili descriptione, Æn. III.
Et nunc tartarei, &c. } 564.

Tollimur in cœlum curvato gurgite, & iidem
Subductâ ad manes imos descendimus undâ.

Ovid. I. Trist. II. 19.

Me miserum, quanti montes volvuntur aquarum!
Jamjam tacturos sidera summa putes.
Quantæ diducto subsidunt æquore valles!
Jamjam tacturas tartara nigra putes.

Vide etiam Met. XI. 497, & seqq. IDEM.
Pallent ora, metus trepidantia, &c.] Ovid. Met. XI. 534.

------- *Trepidant haud segniùs omnes,*
Quam solet urbs, &c.
Deficit ars, animique cadunt.

32 Hunc

32 Hunc populi cœtus laudent, ſanctique ſenatûs
33 Concilium ſuper aſtra ferat, qui flumina ſiccat,
Et riguos paſſim rivis bullantibus agros,
Fontibus occluſis ſitienti damnat arenâ:
34 Et fœcunda, ſui facta ob ſcelerata coloni,
Arva jubet ſalſis ſubitò ſterileſcere glebis.
35 At contrà in ſterili campo malè pinguis arenæ
Stare lacus, pingueſque facit ſtagnare paludes:
Et fluviis ſiccos riviſque fugacibus agros
36 Irrigat, atque inopi tranſmittit habere colono:
Quique novas ſanctis moderetur legibus urbes,
37 Et ſcrobibus credat vites, & ſemina ſulcis,
Unde legat dulces maturo in tempore fructus,

populi Dominum prædicent, hunc ſeniorum prudentium conventus vehementer laudent, 33. Qui fluviorum alveos aquis liberat; ſuoque veluti decreto, terras aquâ irrigatas fluviolis ubique bullas inter currendum excitantibus, ſcaturiginibus aquarum clauſis ariditate punit; 34. Agroſque fertiles, terrâ ſalsâ ideoque inutili, ob peccata agricolæ eam colentis, ſteriles fieri facit. 35. At è contrario, in arvo arenæ macilentæ infœcundo ſtagna efficit, & paludes limoſas ſtare, agroſque penuriâ aquæ laborantes, per inducta flumina & fluviolos mobiles aquis irrorat, 36, 37. Eoſque cultori pauperi fruendos donat, qui & civitates novas bonis inſtitutis regere, & arbores foſſis committere queat; quique ſementem faciat, eque ſemine terræ mandato fructus jucundos tempeſtivè colligere poſſit, 38. Quos Deus etiam fovet, qui agnos ejus & hœdos & id genus animalia incremento continuo multiplicat. 39. Ubi ve-

---

Faſt. III. 593. *Vincitur ars vento: nec jam moderator habenis*
Utitur; at votis------

Juven. Sat. XII. 32. ---- *Nullam prudentia* cani
Rectoris *conferret opem.*

" Illa autem naviganrium, inquit Hen. Stephanus in *Præfat. ad Catholicam*
" *Eccleſiaſt. expoſit. in Pſalmos*, cum titubantibus ebriis comparatio, in nullo
" eorum quæ exſtant poëmatum (quod meminerim) legitur, ſicut nec alia
" multa quæ apud hunc ſacrum vatem reperiuntur, futura alioqui & Græ-
" co & Latino poëmati aptiſſima & pulcherrima emblemata. L.

Jam venti ponunt, &c.] Ex Ovidio mutuatus eſt, Ep. VII 49. i. e. ponunt *mare*, *undas*, aut *flatus*, ut oſtendit Burmannus. IDEM.

Jam poſitâ læti gaudent, &c.] Reſpexiſſe videtur Virgilium, Geo. I. 303.
Ceu preſſæ cum jam portum tetigere carinæ,
Puppibus & læti nautæ impoſuere coronas. IDEM.

Cum laceræ.] Deſideratur hic verſus in tribus Steph. utraque Plantiniana & Argent. editionibus. RUD.

Bullantibus.] *Bullare* eſt bullas facere. Verbum à Plinio uſurpatum, qui aquas & urinas dixit *bullantes*, id eſt, bullis intumeſcentibus. CHYTR.

Stagnare paludes.] Ovid. Met. XV. *Eque paludoſa ſiccis humus aret arenis,*
Quæque ſitim tulerant ſtagnata paludibus hument. H.

38 Quos

38 Quos pater omnipotens alit, & proventibus auget
39 Assiduis pecorum fœtus. Ubi nescia rursus
Commoda fortunæ modicè mens ferre secundæ,
Frena dedit vitiis, retrahit sua munera justus
Arbiter: indomitos animos & corda superba
40 Cladibus affligit: sævis punire tyrannis
Tradit, & ignavo petulans sub principe vulgus
Contemtum, populis prædam jubet esse propinquis.
Perque inopes victûs terras traducit, ubi antè
Nulla hominum tritam monstrant vestigia callem.
41 Avertit mala pauperibusque, animique modestis,
Atque hilares multâ fœcundat prole penates.
42 Hæc spectant gaudentque boni: malè conscia mussat
43 Turba metu. Ast, animi quibus est solertia, curâ
Assiduâ volvunt, memorique hæc mente recondunt,
Luceat ut cunctis Domini clementia terris.

rò rursum homines isti ignari utilitates fortunæ prosperæ moderatè ferre, sese cupiditatibus suis permiserunt, Deus judex æquus beneficentiam suam revocat, & feroces ac arrogantes calamitatibus domat, 40. Præfectisque crudelibus puniendos donat, vulgusque contumax sub rege stolido neglectum in rapinam vicinis esse facit; perque terras steriles ire cogit, ubi nulla hominum indicia prioribus temporibus viam assuetam ostendunt. 41. Inopes autem & moderatos incommodis prohibet, lætamque horum familiam sobole numerosâ abundare facit. 42. Hæc omnes recto judicio præditi cernunt & lætantur: contrà verò vulgus, peccatum suum agnoscens, præ timore secum murmurat. 43. At prudentes hæc summâ diligentiâ animo versant, hisque considerandis sese totos dedunt, servandaque memoriæ commendant, ut Dei indulgentia omnibus nationibus sit perspecta.

Nulla hominum tritam monstrant vestigia callem.] Ita quatuor Stephanorum libri, duo Plantini, tres Raphelengii, duo N. Chytræi, uterque And. Harti, Argentor. Tho. Vautrollerii, Elzev. 1628. Jac. Stoëri 1591. Gid. Lithgoi 1660. Rob. Sanderi 1684. Reliquis verò omnibus [*tritum.*] legitur. Nos ideo priorem lectionem prætulimus, quòd ita ferant omnes libri Buchanano adhuc vivente editi. Non me latet hoc vocabulum à Grammaticis vulgò masculinum statui: at fœminino interdum legi ostendit Nonius è Livii, lib. XXII. cap. 14. *Nos hîc pecorum modo per æstivos saltus* deviasque calles *exercitum ducimus*; quomodo etiam exhibent Jani Gruteri & utriusque Gronovii editiones: quanquam nonnullis libris *devios calles* edatur, quod Lipsius & Gothofredus, suffragante etiam Rich. Johnsono Gram. comment. p. 43. in *colles* mutatum voluere. Sed potior fides veterum librorum (quibus testante Sigonio, *calles* non *colles* est scriptum) in primis vero omnibus ætate prioris Nonii, qui porrò addit *Livium sic frequenter loqui.* Rud. *Nudas calles* MS. apud Curtium III. 10. Burm.

PSAL.

PSAL. CVIII. Carm. Gen. 2.

David rex, Deo gloriam ipsius commendat in benignitate & fide præstanda; promissiones ejus commemorat, auxilium implorat, & se eodem duce ad opus accingit.

MEns invicta malis, animi vigor integer, orbis
Te voce, rector, te celebrabit lyrâ.
2 Eia age, depositis mens expergiscere curis,
Et tu canora barbitos cum nabliis.
Ociùs auroræ quàm lucifer excitet ignes,
Aurora cantus quàm volucrum exsuscitet,
3 Te pater alme canam: populos tua facta per omnes,
Quàcunque tellus panditur, vates feram.
4 Nam tua siderei bonitas fastigia cœli,
Fidesque tractus nubium supervolat.
5 O Deus augustum nitido caput exsere cœlo,
Ostende terris gloriæ jubar tuæ.
6 Eripiasque tuos gelidi formidine lethi
Præsens, & opifer invocantes audias.
7 Audiit, ex adytoque Deus flammantis olympi
Vocem rependit gaudii prænuntiam.

Mens adversùs mala constans, visque animi non turbata, te, rerum omnium rex, cantu & citharâ venerabitur. 2. Eia age, mens evigila, molestisque cogitationibus amotis, ad te redi; tuque cithara suaviter sonans cum nabliis expergiscere. Citiùs quàm stella Veneris lucem solis exortum antecedentem, *id est, crepusculum matutinum*, evocet, citiùsque quàm aurora cantus avium excitet, 3. Te, rerum creator & conservator omnia alens, celebrabo; tuaque miracula canens, eadem per omnes populos, quà terra extenditur, diffundam. 4. Tua enim misericordia altissimâ cœli parte, in qua lucent sidera, sublimior est; promissorumque constantia nubibus ipsis excelsior. 5. Profer, Jehova, è cœlo caput venerabile, & hominibus universis splendorem majestatis & magnificentiæ tuæ commonstra. 6. Ut, quos diligis, timore mortis frigus inducentis, propitius liberes, teque rogantes ad auxilium ferendum promtus exaudias. 7. *Et certè ita fiet*, Imò verò Deus nos jam auscultavit, eque penetrali cœli stellantis lætitiam promittens responsum hoc reddidit: Ecce tibi

---

Mens invicta malis.] Priores 12. hujus Psalmi versus habentur Psal. LVII; posteriores 20. Psal. LX. Rud.

Mens invicta.] Tres Steph. duæ Plant. & Argent. *Mens infracta.* Idem.

Decempedâ.] Cicero pro Milone, *Qui cum architectis* & decempedis *villas multorum hortosque peragrabat.* Chytr.

En tibi frugiferos Sichimæ dispertiar agros:
Vallem Sucóthi metiar decempedâ.
8 Nonne mihi parent Jacobi pignora, quisquis
Vel pecore tondet arva, vel vomere secat?
9 Oppida sub pedibus Syriæ calcabo superbæ,
Moabum, Idumen, & Palæstinas domos.
10 Quis mihi pandet iter munitas ductor ad arces?
Muros Idumes divitis quis diruet?
11 Quis? nisi tu nostræ gentis, Deus unice, tutor?
Qui nos premendos hostibus reliqueras,
Offensus vitiis pravis: nec in arma ruentes
Nostros præibas dux, ut antè, exercitus.
12 Nunc pater auxilium rebus bonus adfer in arctis:
Humana fallax credulos spes decipit.
13 Te duce, victrici decorati tempora lauro,
Pedibus prememus hostis arrogantiam.

fertile urbis Sichem solum dividam, planaque Sucothi virgâ decempedali distribuam. 8. Nonne posteri Jacobi dicto sunt audientes mihi, quicunque eorum vel pecuarius pastor est, vel terram aratro perstringit? 9. Urbesque Syriæ opulentæ in ditionem imperii mei redigam; Moabumque *Arabiæ*, Idumæam & Palæstinam *Syriæ regiones* mihi subjiciam. 10. Sed quis tandem imperator viam mihi ad munimenta hostium aperiet? quis mœnia Idumes urbis *Syriæ* opibus florentis evertet? 11. Quis alius à te, Jehova, nostræ nationis defensore? qui peccatis nostris iratus nos inimicis opprimendos deserueras, nec agmina nostra ad bellum euntia præcedebas, uti priùs solebas. 12. Fer nunc opem, pater clemens, nobis in temporum angustias adductis; spes ex hominibus pendens falsa facilè credentes fallit: 13. At nos, te ductore, capita gerentes coronâ è lauro victoriæ indice ornata, hostis superbiam conculcabimus.

PSAL. CIX. CARM. GEN. 2.

David calumniis malevolorum traductus apud Schaulem, calumniatoribus, eorum familiis, nomini & saluti malè precatur propter obfirmatam illorum malitiam; & acceptâ salute suâ profitetur se benignitatem Dei celebraturum.

NE sileas, ne dissimula, mea gloria, neve
Sine veritatem supprimi mendacio.
2 Me scelerati oris fraus, & crudele venenum,

Ne rem hanc silentio transmittas, Jehova, meum decus, de quo glorior; & cui confido, neu te ostendas eam ignorare, neve sine orationem veram

Pro-

Proterva fictis lingua me premit dolis.
3 In me odia occultis acuunt sermonibus iras,
Et immerenti fabricant molestiam.
4 Qui mihi debebant fidum solamen amici,
Probra ingerebant clanculum & convicia.
Ast ego, secretæ tibi qui penetralia mentis
Cernis, dolente corde fundebam preces.
5 Omnibus officiis culti mihi damna rependunt,
Remunerantur odio amorem simplicem.
6 Tu Pater hunc sævo vexandum trade tyranno:
Vastator illi ad dexteram adstet Angelus.
7 Judicis adstiterit cum sordidus ante tribunal,
Damnatus aspris exeat sententiis.
Quum volet iratos animos inflectere fando,
Oratione judices exasperet.
8 Ante diem fato pereat præreptus acerbo:
Locumque vacuum dominus occupet novus.
9 Orba fleat soboles, viduâ gemat uxor in aulâ;
10 Ejecta proles patrio exsulet solo;

à falsa vinci. 2. Prava enim hominum sceleftorum versutia, sævaque mendacii pestis, & lingua petulans fraude commentitiâ me opprimit. 3. Malevolentia indignationem hominum in me mendaciis clàm confictis inflammat, meque immeritum molestiâ afficit. 4. Quos etiam oportebat consolationem mihi adhibere, qualem amici fideles adferunt, ii in me maledicta & contumelias occultè conjiciebant: at ego te intereà mœstus rogabam, qui intima mentis occultæ præcordia vides. 5. Qui in honore omnigeno à me habiti sunt, summo studio mihi incommoda reddunt, & malevolentiam pro benevolentia sincera rependunt. 6. Hunc, pater, inimicum meum crudeli domino destruendum exhibe; nuntius Dei depopulator præsens sit illi, *conatibus ejus obsistens.* 7. Quum autem veste lugubri indutus ad solium judicis venerit, ipse caussâ inferior, decreto molesto contra se prolato discedat: cumque studebit animos judicum offensos ad misericordiam prece & oratione movere, verbis suis eosdem iratos reddat. 8. Ante tempus letho præpropero ablatus mortem immaturam oppetat; aliusque bonorum possessor domum ab eo desertam obtineat, & de functione deturbato alius ei succedat. 9. Proles illius parentibus carens mœreat, conjunx in aula domino privata lugeat: 10. Liberi ex patria expulsi errent; liberi, inquam, errones vagabundi

Vexandum.] Antiquiores omnes memorati codices, *vastandum.* RUD.

Judicis adstiterit cum sordidus ante tribunal.] Adludit Poëta ad morem Romanum in judiciis, ubi rei *togam sordidam* induebant, unde tales Livio aliisque *sordidati* nuncupantur; & togâ illâ sordidâ utebantur, usque dum sententia à judice lata fuisset. L.

Instabilis, mendica, vagis erroribus orbem
Lustret; quietum reperiat nusquam locum.
11 Conturbetque domum miseram, inscribatque penates,
Scrutatus omnes fœnerator arculas.
Ignotusque heres longo congesta labore
12 Rapiat, opemque nemo poscenti ferat:
Nullaque progeniem miseratio sublevet orbam.
13 Mors falce totam demetat semel domum:
Proxima gentem omnem cum nomine deleat ætas.
14, 15 Apudque Dominum, patris erratum, ut recens,
Ante oculos interque manus versetur & erret:
Nec vitia matris tollat ulla oblivio.
16 Utque erat oblitus miserandi, oblivio gentem
Ejus perenni supprimat silentio:
Qui dejectum, inopem, & curis mordacibus ægrum,
Pertrahere mortis nixus est in retia.
17 Semper ei veluti fuerat maledictio cordi,
Maledicta in illum & exsecratio cadent.

stipem petentes, incertis peregrinationibus mundum circumeant, locumque nullibi inveniant ubi conquiescant. 11. Fœnoris exactor, ubi forulos omnes scrutando pervestigaverit, domum calamitosam sursum ac deorsum vertat; successorque incognitus in bona ipsius, molestiis duris & laboribus improbis acquisita, per vim involet; 12. Nemoque sit auxilio opem petenti; nullius misericordia prolem patre carentem juvet. 13. Mors familiam totam ferro suo evertat, seculumque sequens cognationem omnem cum memoria extinguat: 14, 15. Patrisque peccata semper præsentia sint & obvia, velut nova apud Deum, & in conspectum ejus semper sese offerant; matrisque delictum perpetuò in memoria habeatur. 16. Et sicuti omnis humanitatis expers misericordiâ flecti non consueverat, familiam ejus perpetuâ obscuritate taciturnitas obruat: qui me humilem nullo meo merito afflictum, amicis orbum, cogitationibus molestis confectum, & ad necem quæsitum, ad exitium adducere conatus est. 17. Sicuti etiam maledicentia semper fuit ei cara, convicia & di-

---

Inscribatque penates.] i. e. Tabulâ ex ædibus pendente, vel foribus parietibusque affixâ (ut nunc fit) ejus domum vendendam locandamve esse indicet. Plaut. Trinum. I. 2. 131. *Ædes venales hasce inscribit literis.* Terent. Heaut. I. 1. 92. *Inscripsi illico ædes.* Hoc ideò, quòd neque Julius neque Chytræus rem explicent, hîc notare libuit. Rud.

Mors falce totam demetat semel domum.] Ita omnes libri: mihi verò vix dubium est quin *simul* non *semel* legi debeat; quas voces alteram in alteram nonnunquam mutatas interpretes animadvertunt. Vide Cl. Bentleium ad Horat. I. epist. 7. 96. Idem.

Maledicta in illum & exsecratio cadent.] Ita constanter omnes libri: at mihi

Ac veluti ſtudio fugit benedicere pravo,
Sic nullus illi cupiat aut dicat bene.
18 Et velut obtegitur talari corpus amictu,
Totus miſeriis ille ſordeat oblitus:
Sic in cuncta illi paſſim ſe viſcera fundant,
Ut oleum in oſſa penetrat, unda in viſcera.
19 Hoc ergo incedat ſemper veſtitus amictu:
Hæc zona lumbos cingat illi & ilia.
20 Ante Deum tales pendat detractio pœnas,
Et clam ſalutem quiſquis oppugnat meam.
21 Alme pater, pater alme, tuâ me protege dextrâ,
Et invidorum libera calumniis.
Ut nomen latus omne tuum telluris honoret,
Et ſuavitatem ſentiat clementiæ.
22 Eripe me invidiæ: ſum pauper, egenus & exſpes,
Animumque curæ turbidum urunt anxiæ.
23 Non aliter pereo, ſpecies quàm futilis umbræ,
Pallent tenebris ſera quum crepuſcula:
Aut ubi decuſſis ſolerti indagine ramis,

ræ quas imprecatur in ipſius caput recidant. Et quemadmodum malo animo verba bona cuiquam facere vitaverat; ſic nemo illi benevolus ſit, aut benè de eo loquatur: 18. Ac quemadmodum corpus veſte ad talos uſque demiſsâ amicitur, ſic ille totus calamitatibus ab ira tua importatis opertus cunctis evileſcat: ſic *miſeriæ* paſſim in interanea fuſæ dilatentur, ut oleum in ſolida corporis, aquaque in carnem permeat. 19. Hac igitur maledictionis veſte indutus obambulet, hoc cingulum renes illi & viſcera circundet. 20. Maledicentia hoſtium meorum ita in conſpectu Dei puniatur, & quicunque calumniis incolumitatem meam nititur evertere. 21. *At tu contrà*, Pater, potentiâ tuâ me defende, falsâque malevolorum criminatione erue: ut omnis terræ pars te veneretur, jucundumque miſericordiæ tuæ fructum intelligat. 22. Ab invidis me libera: ſum enim dejectus, inops, ſpe orbatus, mentemque turbatam ſollicitudines moleſtæ pertorquent. 23. Similiterque evaneſco ac figura umbræ evanidæ, cùm crepuſcula veſpertina luce obſcurâ micant; aut uti locuſta

---

ferè perſuaſum eſt, *cadant* legi oportere, ut mox, *ſic nullus illi cupiat aut dicat bene.* Textu autem Hebraico, omnibuſque quos viderim interpretibus, eodem ſemper tenore hæc enunciantur. Rud.

Aut ubi decuſſis, &c.] Locuſtas ubique arboribus fructibuſque infeſtiſſimas magno opere exquirebant & necabant veteres. Plin. lib. 11. cap. 29. *In Cyrenaica regione lex etiam eſt ter anno debellandi eas, (locuſtas) primò ova obterendo, deinde fœtum, poſtremò adultas: deſertoris pœna in eum qui ceſſaverit. Et in Lemno inſula certa menſura præfinita eſt, quam ſinguli enecatarum ad magiſtratus referant.--- Necare & in Syria militari imperio coguntur: tot*

Locusta tectis pulsa frondeis cadit.
24 Genua labant infirma: artus jejunia solvunt;
Exsangue siccis corpus aret ossibus.
25 Me tumidi probris hostes petiêre superbis:
Me conspicati capita quassârunt sua.
26 Adfer opem, servumque tuum, pater optime, serva
Pro lenitate semper assueta tibi.
27 Agnoscantque tuam, rerum pater optime, dextram:
Tuâque salvum me sciant clementiâ.
28 Dum maledicta voment hostes, dum probra loquentur,
Bonusque placidusque benedices tu mihi.
Dum confusa illis turpis pudor ora notabit,
Lætitia servi pectus hilarabit tui.
29 Hos pudor, ut talos à vertice vestis ad imos
Effusa latè corpus omne contegit;
Hos pudor, & mœrens turbato infamia vultu,

cùm ex arboribus ejecta decidit, ramis diligenti indagatione excussis, *sic ego huc & illuc salttio.* 24. Genua debilia me non ferentia succidunt, victûs inopia ossium juncturas laxat; corpusque sanguine carens, cùm ossa sine succo sint, humore deficitur. 25. Hostes superbi contumeliis arrogantibus me invaserunt, meque cernentes capita sua per ludibrium motârunt. 26. Auxilio sis mihi, pater, famulumque tuum juxta clementiam tibi propriam custodi. 27. Ut & potentiam tuam hostes intelligant, meque benignitate tuâ liberatum esse cognoscant. 28. Dumque opprobria fundent, dum conviciabuntur, tu facilis & placatus ope tuâ me fovebis. Dum dedecus & ignominia illos erubescere coget, gaudium famuli tibi addicti animum alacrem efficiet. 29. Utque vestis, à summo capite ad pedes usque demissa, totum corpus velat, sic pudor & ignominia tristis o-

---

orbis partibus vagatur ad malum. Quare ritè à Buchanano additur, *solerti indagine.* H.

* *Genua labant.*] Primus pes proceleusm. post Virg. Æn. XII. 905.

Genua labant, gelidus concrevit frigore sanguis.

Quod aiunt per synecphonesin aut synizesin *genua* legendum dissyllabum, primâ longâ; istud verò minùs arridet: synecphonesis nec enim ordinaria syllabam afficit præcedentem, ut patet in verbis *coquo* & *loquor,* in quibus prima semper brevis; nec poëtica, ut Lucret. lib. 2.

Denique cœlesti sumus omnes semine oriundi. Et lib. 1.

Unde initium primum------ (quæ lectio Lucretiana videtur.) Ubi nec *or* in *oriundi* nec *ni* in *initium* producitur ante synecphonesin. Sic Virg.

Inde ubi venêre ad fauces graveolentis averni.

Et sæpenumero apud Homerum, atque ita statuendum existimarem de *tenuis* & *tenuia,* & similibus, quæ sæpius apud utrumque occurrunt. Cujus rei aliam rationem, quàm quòd ita visum est auctoribus ipsis, qui quarundam ejusmodi vocum ingenium ab dactylo aut spondeo non abhorrere judicârunt, statuere supervacaneum est, nec quidquam sine magno auctore usurpandum. H.

Qui

Qui me maligno dente rodunt, obruat.
30 Aſt ego tum Domino grates memor ore ſonabo,
Cœtuque laudes in celebri concinam;
31 Qui ſtetit auxilio dexter cum paupere, vitamque
Eripuit ejus hoſtium ludibrio.

re perplexo hos operiat, qui me malitiose detrectant. 30. At ego tum gratus voce meâ Deo gratias agam, inque turba frequenti Dei magnitudinem celebrabo; 31. Qui præſens favenſque adfuit humili & abjecto, eumque ad ſe provocantem ab hoſtium irriſione liberavit.

PSAL. CX. CARM. GEN. 3.

Chriſtus Dominus noſter ad ſpirituale regnum & ſacerdotium æternum in Eccleſia vocatur, deinde proponitur potentiſſima victoria de inimicis & triumphus ejus.

SIc alloquutus Dominus eſt Dominum meum,
Aſſide dexteram ad meam,
Dum proterendos, ceu ſcabellum, ſub pedes
Hoſtes tibi provolvero.
2 Ad orbis oras ultimas faſces tuos
Alta ab Sione proferam:
Ut juris æqui vinculis coërceas
Faſtus rebelles hoſtium.
3 Te pompa lætis quum reducet plauſibus
Ad templa voti compotem,
Sancto decorus apparatu exercitus
Lætum celebrabit diem.
Non roris imber ante lucem argenteis
Tot veſtit arva gemmulis,

Deus pater ita affatus eſt Chriſtum filium, Dominum & Deum meum, Compone te ad ſedendum ad dexteram manum meam *rebus omnibus dominaturum*, dum, ceu ſcamnum, inimicos *regnanti tibi reluctantes*, infra pedes tuos conculcandos tibi proſtravero. 2. Imperii tui inſignia ab Hieroſolyma ad mundi extrema producam, ut legum juſtarum poteſtate hoſtes ſuperbos & rebelles cohibeas. 3. Cùm autem turba frequens *ſe tibi ultrò regendam tradens*, lætitiâque geſtiens, te, *de hoſtibus triumphantem*, ad ædem ſacram comitabitur, potitum eo quod cupiebas, populi tui copiæ ornamentis venerabilibus inſtructæ lætum & celebrem diem exhibebunt. Ros pu-

Tot veſtit arva gemmulis.] Tres Steph. duæ Plant. & Argent.
Non roris imber ante lucem argenteus
Sic veſtit arva gemmeo
Decore, ut omnes gentium fines tui

Quàm multa cunctis gentium de finibus
Ad te propago confluet,
4 Juravit & se adstrinxit immutabili
Dominus sacramento tibi,
Tete futurum Melchisedecis sibi
Ritu sacrorum antistitem,
Sol inquieto lucis orbe dum diem,
Dum luna noctem illuminet.
5, 6 Ad dexteram ille semper adsistet tuam:
Ferro tyrannos vindice
Compescet: iram commodans suam tibi,
Gentes rebelles comprimet;
Ducesque regnis imperantes ditibus
7 Sternet solo: torrentibus
E fortuitis, dum fugam premet, sitim
Victor levabit igneam.
Ergo subactis hostibus, cœlo caput
Tollet decorum gloriâ.

rus manè copiosè cadens non tot veluti gemmis pulchris ita campos operit, quàm quot liberorum & juvenum tuorum ex omnibus nationum oris ad te concursus fiet. 4. Dominus sanctè tibi promisit, seque adhibito jurejurando stabili & inviolabili obligavit, Te, *ut populum Deo in æternum reconcilies*, pontificem more Melchisedecis sibi futurum, quamdiu sol globo lucis semper se movente diem collustrabit, lunaque noctis tenebris lumen allatura est. 5, 6. Christus propter te, *sancte cœtus*, semper præsens erit: reges impotentes tibi adversantes gladio ultore semper coërcebit; suamque ad tempus exhibens indignationem tibi, gentes tumultuantes compescet, regesque regionibus opulentis dominantes in humum dejiciet; 7. Dumque hostes fugientes urgebit, hostium potitus, vehementem bibendi cupiditatem è fluviis rapidis ei fortè obviis imminuet. Itaque victis inimicis in cœlum laudibus feretur.

Beabit ortus nuntius.
Juravit, &c. Rud.

Argenteis gemmulis.] Allegoria, pulcherrimis metaphoris, & formam, & colorem, & pulchritudinem roris matutini venustissimè repræsentans. Non dissimilia habet Psal. CXXXIII. Chytr. Ex Lucretio hausit, lib. II. 319.
Invitant herbæ gemmantes rore *recenti.*
lib. V. 462. *Aurea quom primùm* gemmantes rore *per herbas.* L.

Sacrorum antistitem.] i. e. summum aut primarium sacerdotem, sic dictum, quòd ceteris antestet aut antecellat. Cicero quoque *Antistites cæremoniarum & sacrorum* nominat in oratione pro domo sua. Chytr.

Ducesque regnis imperantes.] Iidem codices, *Ducemque regnis imperantem.* Rud.
E fortuitis,] Iidem codices, *Late per arva sanguinis rivis sitim.* Idem.

PSAL. CXI. CARM. GEN. 4.

Psaltes suo exemplo hortatur Ecclesiam ad laudandum Deum, ob ampla ejus opera erga Israëlitas, & sanctum ejus fœdus; hinc recordatus officii piorum erga Deum, omnes provocat ad reverentiam & laudationem ejus.

SIve inter fidos tractem secreta sodales,
 Seu sancti stipante catervâ
Me populi loquar, alme parens, te pectore toto
 Usque canam: tua munera grato
2 Ore feram, magna æternæ miracula dextræ:
 Magna quidem, sed & inclyta certè,
Et manifesta bonis, studio scrutante fideli.
3 Quicquid enim gerit, omnia splendor,
Omnia divinâ majestas luce refulgens
 Illustrat: dum sidera terras
Ignea lustrabunt, hunc justum semper & æquum
 Sera agnoscent secla nepotum.
4 Nec quæ primævi quondam stupuêre parentes
 Attoniti, mirandaque natis,
Invida delebunt oblivia: parcere largus
 Nempe parens, facilisque querelis
5 Flectere cor miseris: spoliis ex hoste superbo
 Direptis decoravit amicos.
Nec cum gente sua percussi fœderis illum
 Immemorem ulla redarguet ætas.
6 Ostenditque suas per facta illustria vires,

Sive inter amicos fideles de rebus arcanis agam, sive multitudine gentis Judaicæ me circundante, *ad prædicanda mecum Dei beneficia congregatæ*, sermonem habeam, te, pater, ex animo celebrabo, tuaque beneficia ore meo eorundem memori evulgabo. 2. Opera admirabilia Dei non solùm ingentia quidem sunt, sed etiam illustria, piisque omnibus perspicua, diligentiâ ipsorum constanti eadem investigante. 3. Quodcunque enim Deus agit, decor & magnitudo latè perspicua, lumine cœlesti eum auctorem ostendente, *sic* veneranda faciunt omnia, *ut Deo omnium tribuatur honos:* dumque sidera splendida terras circumibunt, posteritas Deum esse æquabili erga omnes justitiâ semper intelliget. 4. Nec quæ majores nostri velut mente capti admirati sunt, nec opera Dei etiam mirabilia quæ posteros eorum attonitos reddidêre, taciturnitas cetera omnia deteriora faciens obscurabit: nempe Deus liberalis & promtus miserorum querimoniis exorari, 5. Caros sibi honore affecit, prædâ ab inimico arrogante ablatâ; nec ulla posteritas reprehendet illum pacti cum gente sibi electa initi oblitum esse. 6. Potentiam suam rebus præclarè gestis de-

Quum populatus regna ſuperba,
Dimenſuſque novis hoſtilia rura colonis,
Dilectæ dedit oppida genti.
7 Quicquid agit loquiturque, fides immobilis actus
Æqui & regula dirigit omnes.
Quæ jubet, æqua jubet, nulloque interlita fuco,
Aut tacitam celantia fraudem;
8 Quæque nec æterno volventia ſecula lapſu
Interimant, aut tempore carpant.
Quippe adſtans fidei firmæ conſtantia & æquum
Perpetuò rata juſſa tuentur.
9 Quum premeret Pharii imperium crudele tyranni
Selecta de gente nepotes:
Excuſſitque jugum, & regis fera juſſa ſuperbi
Exuit: æternâque beatis
Libertate frui donârat, pignora ſera
Si jurata parentibus olim
Intemerata piæ ſervâſſent fœdera legis:
Fœdera nullis irrita ſeclis.
Quippe Dei ſanctum eſt & formidabile nomen,
Ac ſanctè ſua pacta tuetur:
Exigit & duras violato fœdere pœnas.

monſtravit, cùm regna ditia deprædatus, agroſque hoſtium cultoribus novis metatus, eorum urbes, genti ſibi amatæ, habitandas dedit. 7. In omnibus actionibus, in omni ſermone conſtantia firma eſt, omniaque ejus facta juſtitia regit. Quæ imperat, juſta ſunt, & non ullâ fraude mixta aut dolum occultum abſcondentia; 8. Quæque nec temporis longinquitas perpetuo motu circumacta deleat, aut ævi ſpatio imminuat: nam fidei firmitas & juſtitia ſemper præſens, imperia ſemper firma ſervant. 9. Itaque quum nefarium regis Ægypti mandatum poſteritatem Hebræorum, quos Deus elegerat, vexaret, Jehova tum ſervitutis vincula amovit, tum regis etiam arrogantis mandata crudelia abſtulit; dederatque ſuis, rebus ſecundis utentibus, immunitatem perpetuam à tyrannis habere, ſi eorum poſteri inviolata ſanctæ legis conventa cuſtodiiſſent majoribus olim jurejurando probata, fœdera Dei, inquam, perpetua ſi ſemper firma ſervâſſent: mentio enim nominis Dei piis auguſta & reverenda eſt, adverſariis verò terribilis; Deus autem promiſſa ſua inviolabiliter ſervat,

Adſtans fidei firmæ.] Antiquiores ſex toties memorati codices, *Aſtans fidei infractæ.* RUD.

Vivendi rectè fons & ſapientia prima eſt.] In ſuum uſum accommodavit illud Horatii, Art. Poët. 309.

Scribendi rectè, ſapere eſt & principium & fons. L.

10 Hunc

10 Hunc colere ex animoque vereri,
Vivendi rectè fons & ſapientia prima eſt.
Hanc cunctos qui dirigit actus
Ad metam, verè ſapit: hunc ventura nepotum
Semper dicent ſecla beatum.

cúmque conventis non ſtatur, ſupplicia gravia de fœdifragis ſumit. 10. Deum autem venerari & ſincerè revereri, vitæ ſanctæ initium & præcipuum documentum eſt, adeoque primariæ & veræ ſapientiæ ſumma; qui autem actiones omnes ad hunc finem format, is perfectè ſapiens eſt, omniſque ætas hunc felicem eſſe fatebitur.

PSAL. CXII. Carm. Gen. 3.

Pſaltes pios hortatur ad laudationem Dei propter felicitatem omnimodam quam largitur bonis.

BEatus ille, qui Deum rerum patrem
Pietate non fictâ colit;
Deique gaudet legibus: mores ſuos
Formare ad illas nititur.
2 Latè per urbes divites potentiam
Ejus propago proferet:
Prolem piorum numinis benignitas
Largâ beabit dexterâ.
3 Res affluenter ſuppetet ſemper domi
Illi: nec ætas longior
Obliterabit æquitatis gloriam
4 Fructumque. Quum premet malos
Fortuna, ſævo geſtiens ludibrio

Felix ille demùm eſt, qui Deum creatorem omnium verâ religione veneratur, qui ejus ſanctionibus oblectatur, omneſque animi affectus, totamque vitam ad leges Dei conformare & dirigere conatur. 2. Viri illius poſteri imperium ſuum per urbes opulentas extendent: benevolentia enim Dei bonorum poſteros commodis liberaliter afficiet. 3. Opes pio domi copiosè abundabunt, nec longinquitas temporis, ejus juſtitiæ decus commodaque inde provenientia delebit. 4. Cùm *autem humano judicio temerarius rerum eventus, Dei providentiâ gubernatus,* ſumma gau-

Quum premet malos Fortuna, &c.] Horat. I. Od. 34.
-------- *Valet ima ſummis*
Mutare, & inſignem attenuat Deus,
Obſcura promens. Hinc apicem rapax
Fortuna cum ſtridore acuto
Suſtulit: hic poſuiſſe gaudet.

Mutare

Mutare ſummis infima,
Benignitatis tum ſuæ juſtis Deus
Lucem in tenebris offeret.
Clemens bonuſque in omnibus periculis
Stirpem piorum muniet.
5 Miſertus inopis vir bonus, largâ manu
Succurret indigentiæ:
Sic cuncta juſto temperans examine,
Nec verba temerè ut excidant.
6 Non turbo fortis cuncta quatientis, loco
Movebit illum, nec dies
Suprema famam condet ejus invido
Oblivii ſilentio.
7 Non livor illum falſa gaudens ſpargere

dens infima reddere, crudeli luſûs genere impios vexabit, tum Deus liberalitatis ſuæ ſplendorem bonis in media calamitatum obſcuritate proferet; faciliſque ac liberalis bonorum poſteros in rebus difficillimis defendet. 5. Juſtus vicem egeni dolens egeſtati ejus liberaliter opem fert, trutinâ æquâ ſic cuncta moderans, ut nulla vox ab ore ejus imprudenter elabatur. 6. Fortunæ violentia cuncta vexantis non coget illum priſtinam ſententiam mutare, nec tempus mortis exiſtimationem ejus abſcondet taciturnitate cupiente omnia delere. 7. Invidia læta rumores falſos diſſipare cum metu non afficiet, nec falſa criminatio, aut belli

---

Vid. etiam III. Od. 29. & II. Sat. 8. 61. Juven. Sat. III. 39.

Quales ex humili magna ad faſtigia rerum
Extollit, quoties voluit fortuna jocari. L.

Non livor illum, &c.] Nihil elegantius, nihil venuſtius eximiâ & nobili illâ pii hominis conditione, quæ hic deſcribitur. Non *illum terrebit livor*, qui *falſa ſpargere gaudet, aut rumor belli, aut egeſtas*, quæ elegantiſſimo epitheto hîc dicitur *lurida*; non illum terrebit *lethi proximi fragor*, ſed *mente firmâ* ipſa pericula ſecum congredi *provocat*, & ad pugnam laceſſit, unicè ſecurus, Deum enim ad dexteram habet, qui ſecundas ſibi partes præſtet. Quam venuſtè illum *rupi murmurantis æquoris minaces impetus ſpernenti* comparat! Sic Virgilius, Æn. VII. 586.

Ille, velut pelagi rupes immota, reſiſtit:
Ut pelagi rupes, magno veniente fragore,
Quæ ſeſe, multis circumlatrantibus undis,
Mole tenet-----

Æn. X. 693. *Ille, velut rupes vaſtum quæ prodit in æquor,*
Obvia ventorum furiis, expoſtaque ponto,
Vim cunctam atque minas perfert cælique mariſque,
Ipſa immota manens. -----

Ovid. Met. IX. 40. *Haud ſecus ac moles, quam magno murmure fluctus*
Oppugnant: manet illa; ſuoque eſt pondere tuta.

Terrebit,

Terrebit, aut calumnia;
Bellive rumor, aut egeſtas lurida,
Fragorque lethi proximi:
Sed mente firmâ provocat diſcrimina,
Deoque ſolo nititur.
8 Ceu cana rupes murmurantis æquoris
Spernit minaces impetus:
Sic ille certâ interritus fiduciâ
Sortis procellas ſuſtinet:
Ac ſuſtinebit, dum ruinas hoſtium
Salvus ſuorum adſpexerit.
9 Opes volucris inſtar auræ mobiles
Largitus eſt egentibus;
Sibi æquitatis gloriam ſuperſtitem
Servavit: orbe gloriam
Vivaciorem, nec ſenectæ dentibus
Æruginoſæ obnoxiam.
10 Dum laude clarum, reque lautum ſpendidâ
Spectabit impius pium,
Curæque mentem vellicabunt anxiæ,
Succumque carpent corporis;

ſiniſter nuntius & exſpectatio, aut paupertas quæ luridos & ſqualentes efficit, aut mortis propinquæ ſonus timorem illi incutiet; ſed ſummâ conſtantiâ pericula invitat, & in Deo unico ſpem defixam habet. 8. Et quemadmodum ſaxa albicantia minabundos maris graviter ſonantis aſſultus nihil curant; ſic ille ſecurus fortunæ violentiam firmâ ſpe tolerat, ac tolerabit, donec ipſe incolumis hoſtium interitum, *ceu juſtam improbitatis ipſorum mercedem*, videat. 9. Vir bonus donavit pauperibus divitias, mobilitate aëri volucri & citò mutationi obnoxio ſimiles; laudem verò viri juſti & integri ſibi poſt mortem cuſtodivit, laudem, inquam, mundo ipſo longinquiorem, nec ſitam in poteſtate ſenii inſtar æruginis omnia conſumentis. 10. Dum malus virum bonum famâ illuſtrem, & re præclarâ honeſtum cernet, ſollicitudines animum ejus angentes corrodent, corporiſque humorem imminuent; iraſcetur frendens, ſeipſum

---

Imitantur hi Homerum, ut obſervârunt Farnabius & Clarkius, Iliad. O. ℣. 618.

——— ἠΰτε πέτρη
Ἠλίβατος, μεγάλη, πολιῆς ἁλὸς ἐγγὺς ἐοῦσα·
Ἥτε μένει λιγέων ἀνέμων λαιψηρὰ κέλευθα,
Κύματά τε τροφόεντα, τά τε προσερεύγεται αὐτήν.

At contrà impii mentem *curæ vellicabunt anxiæ, ſuccumque carpent corporis* &c. L.

Dentem

Dentem fatigans dente ringetur, lue
Se macerabit tabidâ.
Dominus malorum vota ridet irrita,
Spes ut modeſtas promovet.

macilentum faciet indignatione lividâ ceu morbo eum in tabem reſolvente: Deus etiam vana impiorum deſideria & preces contemnit, ſicuti è contrario cupiditates hominum minùs arrogantium ad exitum optatum perducit.

PSAL. CXIII. Carm. Gen. 25.

David Eccleſiam Dei ſuo exemplo provocat ad laudationem ejus propter majeſtatem, providentiam & adminiſtrationem mirificam ac glorioſam ejus.

Psallite Dominum pueri, Domini
Nomen feſto tollite cantu.
2 Nomen Domini ſic celebretur,
Ut ſeclorum in ſecula longi
Nulla oblivia ſentiat ævi.
3 Primo à carcere ſolis Eoi
Ad purpureos uſque occaſus,
Omnes Domini nomen adorent,
4 Qui gentes ſuper arduus omnes
Celſas ætheris incolit arces:
Cujus longè gloria mundi
Trans flammantia mœnia vecta eſt.
5 O pietatis neſcia veræ
Pectora! ritu ſacra nefando
O qui fingitis, anne deorum

Cantu laudate Dominum, Jehovæ miniſtri, ejuſque potentiam hymnis die feſto cani ſolitis vehementer celebrate. 2. Nomen domini ſic ſit omnibus ſanctum & venerabile, ut nulla temporis longinqui detrimenta in perpetuum patiatur. 3. Ab egreſſu ſolis orientis, ad occidentem uſque ubi colorem purpureum cœlo inducit, omnes gentes nomen Dei colant; 4. Qui excelſum cœli domicilium habitat, in alto ſitus ſupra omnes terræ partes; cujus etiam magnitudo trans igneum cœlum exceſſit. 5, 6. O homines veram Dei religionem ignorantes! O qui ſacrificia

Nomen Domini ſic celebretur.] Tres Stephani, duæ Plant. & Argent. editiones prædictæ,
Nomen domini ſit benedictum,
Et ſeclorum.---------- Rud.

Quem-

Quenquam Domino ſimilem noſtro
6 Noſtis? quem ſuper ardua cœli
Culmina poſitum nil latet imæ
Sub cava clauſum viſcera terræ;
Nil humano procul adſpectu
Trans multiplices ætheris orbes.
7 Inopem terræ qui proſtratum
Suſcitat, & de pulvere egenum
8 Tollit, ut alto poſitus ſolio
Populi primos carpat honores.
9 Qui maternos ſterili fructus
Exoratus donat, & orbos
Læta renovat prole penates.

ceremoniis ſceleſtis vobis comminiſcimini! an ullum deum ſcitis Domino quem nos colimus æqualem eſſe? quem ſuper altiſſima cœli loca ſitum, nihil in intimis terræ partibus præterit; cuique nihil occultum eſt ab oculis hominum trans numeroſos cœli circulos remotum. 7, 8. *Qui tamen ſeſe, pro bonitate ſua, eouſque demittit*, ut ope deſtitutum in terris & contemtum levet; pauperemque e terra excitat, ut in ſede regia ſitus ſummos populi magiſtratus capiat. 9. Qui placatus etiam infœcundæ mulieri ſobolem tribuit, domumque liberis carentem jucunda progenie recreat.

PSAL. CXIV. Carm. Gen. 22.

Propheta narrat admirabilem conſternationem rerum creatarum in adventu Dei cum populo ſuo; cauſſamque conſternationis petens, eas reſpondentes fingit, omnem potentiam gloriamque Deo tribuentes.

QUum domus Iſacidûm patrias remearet ad oras,
Barbaraque inviſæ linqueret arva Phari:
2 Ipſe Deus Judam cœleſti numine tutum
Fecit: erat populi ſignifer ipſe ſui.
3 Vidit & attonitas trepidum mare diffidit undas;
Jordanis refugas in caput egit aquas.

Cum Hebræi ad terram Cananæam, patriam majorum, ex Ægypto redirent, hominumque barbarorum regionem delererent, in quam odium juſtum habebant: 2. Deus ipſe divina potentia ſua Judam ſibi conſecratum & Iſraëlem periculis arcebat, populumque ſuum, ceu ductor ejus, præcedebat. 3. Mare metuens adſpexit *populi ex Ægypto egreſſum*, ac, *ne tranſitum moraretur*, aquas ſuas ſtupefactas diviſit; Jordanis aquas flu-

4 Dura

4 Dura per intonsos salierunt culmina montes,
Ut saturas gestit dux gregis inter oves:
Celsaque frondentes movêre cacumina colles,
Agnus ut in pratis luxuriare solet.
5 Quid mare vidisti solito cur cesseris alveo?
Cur fugis in fontes fluminis unda tuos?
Cur ita concusso saliistis vertice montes,
Ut satur exsultat dux gregis inter oves?
6 Cur ita frondenti saliistis vertice colles,
Agnus ut in pratis luxuriare solet?
7 Nempe Dei trepidum præsentia terruit orbem,
Cui cadit in Solymos victima multa focos.
8 Qui lapidum venas laticum laxavit in usum,
Cui fluxit largo flumine dura silex.

viales retrò fugientes, ad fontem reflexit; *seseque transituro Dei populo pervium fecit.* 4. Fastigia hilaria per montes silvis consitos saltarunt, ut aries inter oves bene pastas exsultat: monticuli quoque silvosi culmina alacria moverunt, ut agnus solet in pascuis gestire. 5. Quid mare adspexisti quamobrem è pristino cursu tuo decederes? Cur aqua Jordanis in scaturigines tuas abis? 6. Quam ob caussam montes moto culmine ita trepidâstis, ut aries bene pastus inter oves saltat? Qua de re monticuli cacuminibus silvosis ita exsultâstis, ut agnus in pascuis gestire solet? 7. Quia scilicet Dei præsentis adspectus *populo suo praeeuntis* orbem terræ timidum tremefecit, cui multa sacrificia cæduntur ignibus Hierosolymitanis cremanda: 8. Qui intimas saxorum secturas ad aquas populo suo ministrandas patefecit, cuique rupes dura aquæ fluviolos copiosè emisit.

Dura per.] Iidem libri, *læta per.* RUD.
Ut saturas gestit dux gregis inter oves.] Tibul. I. xi. 10.
Securus saturas dux gregis inter oves. L.
Celsaque frondentes.] Iidem, *lætaque frondentes.* RUD.
Agnus ut in pratis, &c.] Est imitatio Ovidii, Fast. I. 156.
Ludit & in pratis luxuriatque pecus. L.

PSAL.

PSAL. CXV. Carm. Gen. 3.

Ecclesia servari à Deo petit propter gloriam ipsius, & idololatras perdi; singulos ad fidem hortatur, promissiones accommodat, & laudes Dei in hac vita se prædicaturam spondet.

TE, magne rector orbis, haud victoriam
Ex hoste sævo poscimus,
Nos ut per omnes fama gentes differat,
Nec apparatu ut splendido
Per ora vulgi nos triumphus aureo
Curru superbos transferat:
Sed impiarum ut secla gentium sciant
Te largum opis cultoribus
Tuis, fideque semper immutabili
Promissa promtum solvere.
2 Ne fortè rebus insolentes prosperis,
Ubi nunc Deus vester? rogent.
3 Deus astra noster incolens, mortalium
Nutu suo res temperat.
4 At impiarum finxit error gentium
Manu deos inutiles:
Aurum caminis excoquens, aut malleis
Maſsâ è sequaci bracteas

Non petimus abs te, mundi gubernator potens, prosperos belli successus ex hoste crudeli, ut per omnes nationes rumor dissipatus nos latè celebret; nec ut pompa victoriæ caussâ, nos coram populo ornatu magnifico gloriantes, vehiculo ex auro fabricato transportet: sed ut ætates ac generationes nationum Deum ignorantium, te tuis auxiliarem esse intelligant; semperque summâ constantiâ paratum, quæ es pollicitus, ea te adorantibus reddere. 2. Ac ne fortè hostes felici successu superbientes quærant, Ubi nunc est Deus ille quem nobis objicitis? 3. Deus noster cœlum habitans, humana omnia voluntate suâ regit. 4. At falsa gentium opinio Deum verum malè colentium, deos qui nulli usui hominibus sunt sibi fabricavit: fundens enim fornacibus aurum, aut tenues è

Nos fama differat.] *Differo* hîc capitur pro divulgare & sermonibus celebrare. Val. Flaccus, lib. I. 753. ---- *Regemque fragor per mœnia differt, Mille c ere manus.*
Ubi vide Burmannum, qui Plautum, Livium, Propertium, aliosque ita locutos ostendit. L.

Maſſa è sequaci bracteas.] Quæ scil. ictu malleorum diduci & dilatari potest, & quæ, dum movetur & plicatur, crepitat. Hujusmodi enim laminæ,

Ducens, figurâ multiformi ludicra
Affixit aris numina.
5 Inane vocis os habent: oculos habent,
Orbes inanes luminis.
6 Naribus odores nec trahunt, nec auribus
Surdis sonores hauriunt:
7 Palpare manibus non queunt, torpentibus
Nec ingredi vestigiis.
Nec vox anhelis edita è pulmonibus,
Cavo recurrit gutture.
8 Quicunque tales fingit aut colit deos,
Diis ipse similis sit suis.
9 At tu Jacobi gens, loca fiduciam
Omnem salutis in Deo,
Qui te potenti sublevabit dexterâ,
Et in periclis proteget.
10 Et vos Aronis posteri, spem ponite
Omnem salutis in Deo,

mole magna ductili laminas malleis extendens, deos ridiculos variis figuris super aras statuit. 5. *Hi autem gentium dii* os quidem, sed mutum tamen habent; *ideoque nil se colentibus respondere queunt:* oculos habent, circulos tantùm cæcos; *nec quid in mundo geratur cernentes:* 6. Nec jucundos florum spiritus per nasum ducunt, *ut illis suffitu & sacrificiorum nidore non sit opus:* nec auribus audiendi potestate carentibus, sonos *precum ullarum* trahunt: 7. Nec tactu res ullas manibus sentire possunt, *aut quicquam cuiquam tribuere:* nec pedibus sensu carentibus iter facere, *ut ad quenquam juvandum accurrere nequeant:* nec sonus, è pulmonibus semper spiritum ducentibus prolatus, per concavum arteriæ asperæ meatum redit; *ut quicquam cultoribus suis præcipere nequeant.* 8. Quisquis autem deos tales facit aut veneratur, ipse quoque sit *mutus, surdus, cæcus,* &c. quales sunt dii ipsi, quos colit. 9. Vos autem Judæi posteri Jacobi, omnem incolumitatis vestræ spem in Deo defigite, qui vos suâ potentiâ magnâ in rebus adversis juvabit, & in periculis tuebitur. 10. Vos quoque ex A-

---

seu lamellæ potiùs tenuissimæ, Latinis *bractea* appellantur. Virg. Æn. 7. *Leni crepitabat* bractea *vento.* Chytr.

Nec vox anhelis.] Brevi in hac metaphrasi noster, ut ante Psal. LI. *Linguæ moderare plectrum,* respectâsse videtur ad elegantem illam vocis descriptionem à Romano factum apud Prudent. Peristeph. Hym. X.

Qui fecit, ut vis vocis expressa intimo
Pulmone, & oris torta sub testudine,
Nunc ex palato det repercussos sonos,
Nunc temperetur dentium de pectine;
Sitque his agendis lingua plectrum mobile. H.

Qui vos potenti ſublevabit dexterâ,
Et in periclis proteget.
11 Quicunque cultor es Dei, fiduciam
Loca ſalutis in Deo,
Qui te potenti ſublevabit dexterâ,
Et in periclis proteget.
12 Qui nos favore ſemper amplexus memor
Fovit fovetque ſedulò:
Cunctos Jacobi qui fovebit poſteros,
Aronis & ſacrum genus.
13 Qui ſe colentes, ſive juvenes, ſeu ſenes,
Fovebit & cuſtodiet.
14 Qui noſque donis ſemper augebit novis,
Et liberorum liberos.
15 Nam nos profanis ſegregavit gentibus,
Cœli ſolique conditor:
16 Cœlum ſibi ipſe regiam fecit, ſolum
Sedem dedit mortalibus:
Remunerantes muneribus illum ut ſuis
Rerum parentem agnoſcerent.
17 Neque ora laudes in tuas ſolvent, pater,
Quos mors tegit ſilentio.
18 Nos te parentem agnoſcimus, qui ſpiritu

arone progeniti, omnem incolumitatis exſpectationem in Deo conſtituite, qui vos ſuâ potentiâ magnâ juvabit, & in periculis tuebitur. 11. Quicunque Deum veneraris, ſpem incolumitatis tuæ in eo defige, qui te ſuâ potentiâ magnâ juvabit, & in periculis defendet: 12. Qui noſtrî ſemper amicè recordatus, noſque benevolentiâ proſequens, diligenter recreavit & indies recreat: qui omnem Jacobi progeniem & ſelectam Aaronis ſtirpem ſolabitur. 13. Quique ſinceros ſui cultores omnis ætatis & conditionis recreabit & ſervabit. 14. Qui nos etiam,omnemque poſteritatem noſtram, donis recentibus ſemper magis magiſque cumulabit. 15. Nam rerum omnium creator, qui nos ſibi à nationibus impiis ſeparavit; 16. Ipſe quidem cœlum ſibi domum regalem conſtituit, *unde rebus omnibus dominaretur:* hominibus verò terram domicilium eis habitandum donavit, *bonaque, omnia quibus illam exornavit, eis etiam conceſſit*; ut dona ab eo accepta in ipſius gloriam conferentes, eum rerum omnium conditorem eſſe, *ceu laudis ejus præcones*, teſtificarentur: 17. Quos enim mors taciturnitate perpetuâ abſcondit, ii, pater, facta tua præclara non canent, *cùm eis mors linguæ uſum ademerit*. 18. Nos autem,

---

Quos mors tegit ſilentio.] Ita rectè Julius legit, alii omnes *teget.* Rud.

Vitalis auræ vefcimur.
Te profequemur laudibus, dum lucido
Sol axe terras ambiet.

qui vitâ fruimur, te nobis patrem effe profitemur & laude celebrábimus, dum fol curru lucente terras circumibit.

PSAL. CXVI. Carm. Gen. 26.

David deductâ arcâ Dei Jerufchalaima, in Ecclefia amorem fuum erga Deum profitetur beneficiorum acceptorum nomine; pericula fua, fidem, & infirmitatem narrat, falutem Dei omnibus modis prædicat, ac poftremo petit in eadem falute fervari, ut Deum ampliùs prædicet.

TOto pectore diligam
Unicè & Dominum colam,
Qui lenis mihi fupplici
Non duram appulit aurem.
2 Aurem qui mihi fupplici
Non duram dedit; hunc ego,
Donec pectora fpiritus
Pulfet, femper amabo.
3 Jam mors ante oculos erat,
Jam ftabam fuper aggerem
Bufti, jam dolor anxius
Omni ex parte premebat:
4 Exfpes tum prece fupplice
Oravi Dominum: Pater,
Quæfo, inquam, miferabili
Saltem confule vitæ.
5 O juftum Dominum & bonum,
6 Et pronum veniæ! auxilî

Jehovam vehementer & fincerè amabo, eumque folum valdè venerabor, qui mifericors meam fupplicantis vocem benignè audivit. 2. Qui oranti fe facilem præbuit, hunc ego quamdiu vitâ fruens fpirabo perpetuò diligam. 3. Jam mors animo & fenfibus meis fefe offerebat, jam fuper tumulum fepulchri mei ftabam, jam follicitudo me graviter angens undique mihi inftabat: 4. Hîc ego, omni fpe ademtâ, Dominum oratione humili rogavi, dixique, Oro te, pater, fi nihil aliud concedis, vitæ meæ miferandæ profpice. 5. O jam reipfa expertus fum, te in præftandis promiffis æquum effe, & in tuos mitem & benignum Deum, & ad veniam dandum promtum! 6. Is me ab inimico crudeli inopem & incer-

Is me & consilii indigum
Sævo texit ab hoste.
7 Ergo mens tibi reddita
Mœrorem cohibe; & Deus
Quæ largâ tribuit manu
Donis læta fruare.
8 Vitam è faucibus eruit
Mortis, & lacrimas genis
Abstersit, stabili & pede
Firmavit tibi gressum.
9 Tutus præsidio Dei
Degam; & polliciti fide
Fretus non dubiâ, canam
Grato pectore laudes.
10 Lassus, rebus & asperis
Afflictus, trepidâ fugâ
Vitæ prospiciens meæ,
Sic mecum ipse loquebar;
11 Nulli certa homini fides;
At rerum arbiter optimus,
Unus polliciti tenax,
Unus fallere nescit.
12 Tot liber toties malis,
Tot auctus toties bonis,
Quo tandem officio tibi
Coner solvere grates?
13 Te festâ dape, te prece,
Te libamine prosequar,

tum quid facerem, *adeoque ad extrema redactum*, defendit. 7. Ergo animula mea, tui jam compos facta, tristitiam compesce, eorumque munerum hilaris fructum cape, quæ Deus tibi liberaliter donavit: 8. Vitam enim tuam è morte propinqua liberavit, fletum ab oculis abstulit, viresque ad ingrediendum firmo gradu dedit. 9. Itaque nunc extra periculum auxilio Dei salvus perseverabo, & in certa promissi fiducia spem habens, animo beneficii memori te laudabo. 10. *Priùs enim* fatigatus, rebusque adversis exagitatus, ac incolumitati meæ celeri recessu consulens, sic intra me tacitus dicebam, 11. Nulli est homini in promissis constantia non fallax; at Deus, qui omnia in potestate sua habet, unus est in promissis constans, solus fraudem non novit. 12. Ego autem sæpe periculis per te exemtus, tantâque liberalitate tuâ tam sæpè cumulatus, quonam studio paria facere tecum contendam? 13. Te nimirum epulis sacris & oratione colere conabor; & poculum libaminis in manus sumtum prægustando, *liberationem hanc me tibi acceptam ferre palàm*

Te vitæ columen meæ
Gratâ voce fatebor:
14 Te vitæ columen meæ
In cœtu populi tui
Gratâ prosequar hostiâ,
Damnatus tibi voti.
15 Electos, genitor, tuo
Custos præsidio tegis,
Nec per vim pereuntium
Manes linquis inultos.
16 Tu servum Dominus tuum,
Ancillæ sobolem tuæ
Me, minacibus hostium
Vinclis eripuisti.
17 Te, rerum pater optime,
Semper laudibus efferam:
Nomen in dubiis tuum
Usurpabo periclis.
18 Te voti reus, erutus
Morte, prosequar hostiâ,
19 Sacri limen ad atrii,
Sacræ redditus urbi.

testificabor, ac beneficii memor te vitæ meæ præsidium esse affirmabo; 14. Promissumque tibi munus debens, te, Jehova, vitæ meæ præsidium victimâ colam, gratias agendo in frequenti populi tui conventu. 15. Tu pater, & servator, forte tibi separatos auxilio tuo defendis, nec qui violenter moriuntur, mortem eorum impunitam deseris. 16. Tu etiam Dominus meus me filium famulæ domesticæ tibi obnoxium, è carcere terribili inimicorum liberâsti. 17. Itaque, te, rerum parens, præconiis, *sicuti par est*, semper extollam, & in rebus incertis invocabo; 18, 19. Tibique quod vovi debens, votoque persolvendo obligatus, & à morte liberatus, cùm Hierosolymæ restitutus ero, ad introitum vestibuli templi tui victimam tibi sacrificabo.

Damnatus voti.] Quod postea dicit *reus voti*: qui enim voto facto aliquid se præstiturum promisit, ille tamdiu obligatus, & quasi *damnatus* atque obstrictus est, donec, voto soluto, seipsum liberet. Virg. *Damnabis tu quoque votis.* Pro quo jurisconsulti veteres dicebant *damnas*: ut, *damnas esto*, i. e. obligatus ad hoc vel illud faciendum. Chytr.

Erutus morti.] Melius fortè *morte.* Vide quæ nos de *metris Buchan.* ad cap. 1. 26. Rud. Vid. ad Psalm. LX. Burm.

PSAL. CXVII. CARM. GEN. 10.

Psaltes hortatur gentes, ut regnum Christi celebrent.

OMnes ubique gentium
Quos solis ambit orbita,
Rerum parentis optimi
Laudes libenter pangite.
2 Agnoscite indulgentiam
Benigniùs nos in dies
Foventis, & constantiam
Promissa certam reddere.

Omnes nationes quas via solis circuit, *omnibus diis fictitiis abjectis*, præconia Jehovæ patris vestri optimi animo læto nunc celebrate. 2. Intelligite favorem ejus, nos quotidie liberaliùs & molliter tractantis, in nos omnes effusum esse; firmamque in promissis solvendis perseverantiam ejus profitemini.

PSAL. CXVIII. CARM. GEN. 2.

David typus Christi Ecclesiam ad Dei laudes prædicandas hortatus, à suo exemplo commendat liberationes ejus & suam ipsius fidem; eum tum suis, tum Ecclesiæ totius verbis celebrat: figurat Ecclesiam euntem in templum, gratias agentem Deo; precantem in futurum; & sacerdotes Ecclesiæ benedicentes, sacrificiaque imperantes, omnes denique Deum laudibus efferentes.

EIa Deum laudate, Deum facilemque bonumque,
Largâ benignum semper indulgentiâ.
2 Eia Dei, soboles Jacobi, dicite laudes,
Largâ benigni semper indulgentiâ.
3 Eia Deum canat Aronis numerosa propago,
Largâ benignum semper indulgentiâ.
4 Eia Dei purâ cultor pietate, fatere
Largâ benignum semper indulgentiâ.

Agite, Deum mitem & justum, magnoque semper favore liberalem, palàm laudibus afficite. 2. Agite, vos posteri Israëlis Deum laudate magno favore semper liberalem. 3. Eia multitudo posterorum Aaronis, Deum magno favore semper liberalem laudibus ornate. 4. Eia quisquis sincerâ religione Deum veneraris, agnosce eum palàm magno favore semper liberalem. 5. *Hujus immensæ benignitatis egomet exemplum sum,*

5 Audiit orantem Dominus me rebus in arctis;
Ac liberavit illicò ex angustiis.
6 Ille mihi assistat solus: non arma, nec ulla
Humana mî vis adferet formidinem.
7 Ille mihi auxilio sit solus: lumina damnis
Explebo, nec me decipit spes, hostium.
8 Tutius à rerum Domino est sperare salutem,
Confidere armis quàm virorum fortium:
9 Tutius à rerum Domino est sperare salutem,
Confidere opibus quàm potentûm principum.
10 In me conjurent populi omni ex parte propinqui;
Dei faventis conteram cunctos ope:
11 Circundent omnique premant ex parte licebit,
Dei faventis conteram cunctos ope:
12 Circundent omnique premant ex parte licebit,
Quàm nube densâ vere se fundunt apes,
Non secus ac siccas ignis violentia spinas,
Dei faventis conteram cunctos ope.
13 Improbe quid frustra labefactum evertere tentas?
Dei potentis sustinet me dextera.
14 Ille meæ vires; illum mea carmina pangent

Dominus enim me rogantem se in periculis exaudivit, statimque ex rebus angustis exemtum, *in hunc amplissimum regiæ dignitatis locum evexit.* 6. Ille unus si mihi auxilio sit, nec bella ulla, nec ulla hominum minacium potentia violenta meum animum terrebit. 7. Ille solus si opem mihi ferat, cladibus hostium, nec falsa spero, adspectum meum satiabo. 8. Certius est à Deo rerum omnium creatore & gubernatore incolumitatem exspectare, quàm in copiis hominum bellicosorum spem habere. 9. Certius est à Deo creatore & rerum omnium gubernatore incolumitatem exspectare, quàm in potentia regum divitum spem ullam defigere. 10. Vicini adversùm me circumcircà societatem coëant, subsidio Dei mihi auxilium ferentis omnes exscindam. 11. Quamvis me circumveniant, & undique mihi instent, subsidio Dei auxilium ferentis omnes ad unum delebo: 12. Licet hostes conferti me circùmcingant, mihique tam magno numero undique obstent, quàm verno tempore apes ex alvearibus exeùnt; subsidio tamen Dei auxilium ferentis omnes non aliter exscindam, quàm ignis vehemens arbores silvarum aridas consumit. 13. Cur me, hostis sceleste, jam turbatum & graviter impulsum, incassùm exstinguere conaris? Manus Dei potentis me propemodum ruentem defendit. 14. Illum ego pro unica mea potentia & robore amplector, meæ cantiones

---

Quàm nube densâ vere se fundunt apes.] Virg. Geo. IV. 59.
Nare per æstatem liquidam suspexeris agmen,
Obscuramque *trahi vento mirabere* nubem. L.

Unum;

Unum; salutis unus auctor est meæ.
15 Cunctaque justorum pariter tentoria plaudent:
Meæ salutis pariter auctorem Deum
Laudabunt: cantuque ferent ad sidera dextram
Belli potentem, divitem victoriæ.
16 Dextram armis, dextram præstantem robore, dextram
Belli potentem, divitem victoriæ:
17 Sæva quid insultas mihi mors? tua tela reconde:
Frustra minaci territas me spiculo.
Vivo equidem, vivusque feram super æthera cantu
Raram benigni numinis clementiam.
18 Jure parens bonus ærumnâ me afflixit acerbâ;
At imminentem reppulit mortem tamen.
19 Pandite pontifices sacri mihi limina templi,
Salute partâ ut laude prosequar Deum.
20 Hæc est illa Deo gratissima janua, justis
Votis aperta dehinc futura janua.
21 Te meritò, pater alme, canam: tu rebus in arctis
Aurem applicâsti supplici placabilem:
Sospes, & infesto, duce te, sum tutus ab hoste:
22 Et molientûm tecta quem rejecerat
Artificum improbitas lapidem, fastigia summi

illum solum celebrantes cantabunt; solus enim ille incolumitatis meæ caussa est. 15. Hinc omnia habitacula & bonorum castra mecum gaudebunt, Deumque incolumitatis meæ caussam simul succinentes prædicabunt; Deique potentiam bellicosam ac multis victoriis potitam carmine vehementer laudabunt: 16. Dextram, inquam, bello potentem, manum viribus excellentem, potentiam Dei bellicosam, multisque victoriis potitam, laudum præconiis ornabunt. 17. Cur me, mors crudelis, ludibrio prosequeris? arma tua repone; incassùm enim me, jaculo tuo interitum minanti, terrere conaris: equidem vitâ adhuc fruor, malisque superstes, singularem Dei indulgentis bonitatem carminibus vehementer laudabo. 18. Pater benignus *quamvis* meritò gravibus me difficultatibus affecit, mortem tamen propinquam à me propulsavit. 19. Aperite mihi sacerdotes ostia ædis sacræ, ut Deum ob incolumitatem recuperatam laudem. 20. Hæc est illa templi janua Deo ipsi acceptissima, eique consecrata, quæ in posterum justitiæ studiosorum petitionibus semper patebit. 21. Jure optimo, pater, te celebrabo: tu enim mihi, te in rebus adversis oranti, aurem exorabilem dedisti; teque auctore, extra periculi metum ab inimico acriter me petente salvus & incolumis fio. 22. Lapis etiam ille, quem architecti improbi, templum mole magnâ ædificantes, *cum*

.. *Sospes & infesto.*] And. Hart. 1615. *Sospes & injusto.* Rud.

Latè

Latè refulgens jam corônat anguli.
23 Scilicet arcano factum eſt hoc numine, noſtra
Attonita factum quod ſtupeſcunt lumina.
24 O lux feſta, ô lux jucunda ad gaudia nata,
Cœleſtis in nos lux favoris conſcia!
25 Uſque fave, cuſtoſque tui, pater optime, Regis
Sis, & ſecundos cœpta duc ad exitus.
26 O felix, iterum ô felix, quem rector olympi
Populo ſalutis miſit auctorem ſuo!
Nos, quibus eſt ſacri cuſtodia credita templi,
Vobis precamur cuncta vertant proſperè.
27 Unus enim Dominus rerum moderatur habenas,
Qui gratiæ in nos lumen effundit ſuæ.
Lætitiâ celebrate diem, fœtuſque bidentis
Tenellus aræ vinctus aſtet cornibus.
28 Te Dominum, te mente colam, te voce fatebor;
Tuumque ſemper laude nomen proſequar.
29 Eia Deum laudate, Deum facilemque bonumque,
Largâ benignum ſemper indulgentiâ.

non convenientem contemſerant; jam late conſpicuus ſummum angulum honorat, *totam ipſius ſtructuræ molem ſuſtinens.* 23. Certè hoc occultâ Dei providentiâ perpetratum eſt, quod factum noſtri ſpectantium oculi attoniti mirantur. 24. O lux otio & hilaritati data! ô lux ad lætitiam apertè ferendam facta, lux divinæ erga nos liberalitatis teſtis, *quam Deus nobis jucundiſſimam illuceſcere juſſit!* 25. Salutifer eſto aſſiduè, pater ſummè bonus, regiſque à te electi ſervator ſis, initaque ejus conſilia ad finem proſperum dirige. 26. O ſummè fortunatus, quem Deus cœli rex, ut omnis incolumitatis fontem, ad regendum populum ſibi electum venire mandavit! Nos quoque, quibus hoc negotium datum eſt, ut templum Deo ſacratum cuſtodiamus, oramus ut vobis propioribus domûs ejus incolis omnia feliciter eveniant. 27. Solus enim Dominus mundum regit, qui nos ſuæ liberalitatis gratuitæ lumine operit, *glorioſæque victoriæ lætitiâ perfundit;* hunc igitur diem cum gaudio tranſigentes colite, agnuſque tener ad angulum aræ alligatus, aſſiſtat. 28. Te Dominum meum ex animo venerabor, meumque eſſe Dominum ſermone agnoſcam, ac laude ſemper celebrabo. 29. Agite igitur, Dominum laudibus afficite, mitem & juſtum, magnoque favore ſemper liberalem prædicate.

Nos quibus eſt ſacri, &c.] Eodem ferè modo exorditur Buchananus Pſal. cxxxv. non egeſtate ingenii, ut falsò criminatur Egliſemmius; Homerus enim & Virgilius eodem nomine culpandi eſſent, ut contra eum obſervavit Barclaius. L.

PSAL.

PSAL. CXIX. CARM. GEN. 24.

David, in graviſſimo ſuo exſilio ſeipſum hoc Pſalmo conſolans, felicitatem piorum in ſtudio, fide & obſequio voluntatis Dei poſitam eſſe docet: ideoque in notitia illius, ſtudio, fide & obſequio informari à Deo petit; & ab omnibus impedimentis ſuæ carnis, peccati, mundi, Satanæ, hoſtiumque omnium conſervari: ac poſtremò ſibi de tota anteacta vita, & æquitate in cauſſa benè conſcius, Deo ſeipſum & reliquæ vitæ ſuæ adminiſtrationem commendat, ad gloriam ipſius & ſalutem ſuam.

ALEPH.

O Beatos, qui ſequuntur orbitam legis Dei:
O beatos qui monenti ſponte parent numini,
Labe puri nec relinquunt lege juſſum tramitem,
Quem ſeveritate durâ nos tenere præcipis.
5 O gradum regas labantem ſic, monenti ut paream,
A tuis attenta juſſis nuſquam ut errent lumina:
Tum ducem canam æquitatis candido te pectore.
Obſequar tibi: obſequentem tu tibi ne deſere.

BETH.

9 Quid juventam, ne labaſcat, ſervat æquè ac lex tua?
Hinc ne aberrem, modò laboro: tu laborantem rege.
Ne vacillet pes, meo tua verba condo pectore.
Rector orbis, æquitatis regulam tuæ doce

Aleph. O felices, qui viam legis Dei ingreſſi, ad ejus normam incedunt: O felices, inquam, illos, qui Deo docenti quid faciendum ſit libenter obediunt; quique à vitiis alieni viam à Deo per ſanctiones ejus monſtratam non deſerunt, quam adhibitâ gravi pœnarum comminatione nos intelligere, ſedulò expendere & inſiſtere jubes. 5. Atque utinam ſic meum titubantis greſſum dirigas, ut tibi me docenti dicto audiens ſim, oculique ad mandata tua intenti, ab eis nuſquam ſe deflectant: tum te recto rem mihi ad juſtitiæ viam inſiſtendum animo à diſſimulatione alieno prædicabo. Tibique tum parebo: tu verò me dicto tibi audientem ne relinque.

Beth. 9. Quid juventutem, *per ſe ad omne vitium præcipitem*, ita cuſtodit ne erret, ac mandata tua *ſanctè & purè mores ejus inſtituentia?* Equidem hoc tantùm contendo, ne ipſe ab iis deflectam; tu me id potiſſimùm ſtudentem dirige, *ne quâ cupiditate inde abripiar.* Ac ne viâ rectâ divertam, mandata tua, *tanquam theſaurum pretioſum*, animo repono. Oſtende mihi diſcipulo tuo, rector mundi, normam juſtitiæ tuæ, *edicta tua me docendo*; 13. Ut in omni ſermone man-

13 Me, tui oris verba ſemper ore mediter ut meo:
Illa longè cariora ſemper auro ut æſtimem:
Illa cogitem, illa ſecter, illa mirer unicè:
Illa nulla è corde noſtro deleant oblivia.

GIMEL.

17 Da tuæ legi obſequenti vivere: ut propiùs tui
Conſpicer pacti æquitatem, pande mentis lumina.
Inquilinum juſſa legis ne tuæ celaveris.
Fœderum leges tuorum ægra mens deſiderat.
21 O, tuæ legis ſuperbum qui premis faſtidium,
Me tuæ legis ſequacem vindica: cui divites
Arroganter obloquuntur, juſſa quòd ſervem tua,
E tuo ſermone vitæ quòd capeſſam formulam.

DALETH.

25 Æger animus languet: ægrum recrea verbo tuo.
Cordis arcanas latebras prodidi tibi: rudem

data mihi ab ore tuo ſanctiſſimo dictata ſemper recolens exerceam; illaque auro, *omniumque theſauris*, magis pretioſa & jucunda credam; ut illa in animo volvam, illa in vita inſtituenda ſequar, illa plurimi ducens vehementer ſuſpiciam; nulluſque memoriæ lapſus illa ex animo meo unquam obliteret.

Gimel. 17. Concede mihi, Jehova, mandatis tuis parenti, *omnibus difficultatibus ſuperatis*, vitam hìc agere; utque juſtitiam arcanam & admirandam fœderis tui faciliùs videam, *amoto velamine veræ lucis uſum mihi adimente*, oculos interiores aperi. Mandata legis tuæ, *ad vitam cœleſtem deducentia*, à peregrino in terris, *eò contendente*, ne abſcondas. Mens mea conditiones conventorum tecum factorum ſollicita cupit, *eorumque cognoſcendorum & præſtandorum deſiderio flagrat.* 21. Tu, Jehova, qui arrogantem mandatorum tuorum contemtum punis, à me tuæ voluntatis ſectatore horum opprobrium procul ſubmove, *impoſitaſque mihi contumelias ulciſcere*; cui potentes ſuperbè maledicunt, quòd mandata tua cuſtodiam, & ex dictis tuis, *ceu deliciis & conſiliariis meis*, vitæ regulam capiam.

Daleth. 25. Mens, *curis ab his injuriis ortis turbata*, infirma eſt & graviter excruciata; tu verò menti ſol-

---

Tui oris verba ſemper ore mediter ut meo.] Quondam mihi ſuſpicio ſuborta eſt legendum eſſe *corde mediter*; at mutare ſententiam coëgit textus Hebraicus, quem ſic reddit Arias Montanus, *In labiis meis narravi omnia judicia oris tui*: proinde *meditari* eodem ferè ſenſu accipiendum quo apud Virg. Ecl. I.

Silveſtrem tenui muſam meditaris *avenâ.*

i. e. modularis, ſeu cantando exerces. Et Ecl. 6.

Omnia quæ Phæbo quondam meditante *beatus*
Audiit Eurotas.

i. e. *canente*, ut Servius interpretatur. *Meditari*, ergo, *verba Dei ore*, idem eſt ac *ea aſſidue recolere, ac iis in omni ſermone memorandis ſemet exercere.* RUD.

Fœderum.] In hoc verſu nulla ecthlipſis in *tuorum* eſt. H.

Tu

Tu doce, præferque lucem, ſcita mediter ut tua;
Et cor anxium tui verbi erigas ſolatio.
29 Abſque fuco fac tuarum ſcita legum ut diligam.
Recta ſector, inſtituta ſpecto ſemper ad tua.
Lex tua animo ſculpta inhæret: ſpem meam ne deſere.
Pande iter tuæ æquitatis: te comes lætus ſequar.

He.

33 Legum iter monſtra tuarum: fœdus erudi tuum,
Fœdus ut legemque totis imbibam præcordiis.
Cuncta ut inſtituta rectâ ſecter uſque ſemitâ,
Sordidis averte curis juſſa pectus ad tua:
37 Flecte lumina, impias ne vanitates hauriant.
Languidum excita: face ut te timeat animus ac amet.
Libera probro à pudendo me benignus arbiter:
Tua ſtatuta diligentem ſervet æquitas tua.

Vau.

41 Me bonus reſpice opiferque, fœderis memor tui,
Ora claudam ut exprobranti ſpem tuæ fiduciæ.

licitæ præceptis tuis conſolationem adhibe. Occultas animi cogitationes tibi revelavi. Tu me rerum imperitum legibus tuis inſtrue, mihique viam mandatis tuis conſentaneam oſtende, ut leges tuas cogitem; mentem etiam ſollicitam *ob has difficultates*, promiſſi tui conſolatione foveas, in qua acquieſcat. 29. Fac ut decreta præceptorum tuorum, citra diſſimulationem, amem. Quæ juſta ſunt ſequor, ad edicta tua ſemper intentus ſum. Doctrina legis tuæ in animo meo infixa & celata eſt; ne me quæſo ſperantem in te auxilio tuo deſtitue. Viam juſtitiæ tuæ mihi oſtende, ipſeque hilaris te comitans tibi parebo.

He. 33. Vitæ meæ rationem legibus tuis explicatam mihi, Jehova, oſtende; pactum tuum me doce; ut tum conventum, tum legis tuæ dogmata toto animo capiam & cuſtodiam. Utque mandata tua omnia viâ breviſſimâ ſequar; animum ab avaritia turpique lucro averſum ad legem tuam deflecte. 37. Oculos quoque averte, ne falſa & vana inſtituta, illorum ſpecie illecti, capiant. Exſuſcita me pigrum; facque ut animus te reverenter habeat, ac diligat. Cumque judex ſis liberalis, à turpi crimine, *mihi legum tuarum ſtudio illato*, me exime: legeſque tuas diligentem tua miſericordiæ promiſſæ juſtitia me ſalvum præſtet.

Vau. 41. Contemplare me, Jehova, pro bonitate & clementia tua mihi explorata, & auxiliaris pacti tui recordare; ut os ei obturem, qui mihi dat vitio quòd in te ſperando, tibi confidam. Ne verax illud ver-

Tua ſtatuta diligentem.] Tres Steph. utraque Plant. & Argent. *Et ſtatuta me amantem tua æquitas ſervet tua.* Rud.

Spes

Spes falutis, veritatem ab ore ne tuam eripe.
Semper ut tuis ftatutis audiens, tuto gradu
45 Ambulem, tua juffa quæro fola. Coram regibus
Differam, nec me pudebit, de tuis fermonibus.
Hos amavi, & hos amabo, & obfequens his, brachia
Tollam: ut ufque & ufque volvam hos ore, mente
cogitem.

ZAIN.

49 Sis memor pacti, columna quæ meæ fiduciæ eft:
Quod levat mœrentem, & ægrum è fauce mortis
eripit.
Rideant licet fuperbi, te fequar: legem tuam
Ufque repetam, in rebus arctis hoc erit folatium.
53 Impios quum legis hoftes cerno, totus horreo.
Carmen hæc erit mihi, orbem donec hofpes hunc
colam.
Hanc ut obfervem tenebræ me filentes admonent;
Illa mentem cura femper unicè exercet meam.

HETH.

57 Obfequi tibi, mihi una eft fpes, opes, hereditas.
Ut bonus promiffa præftes, unicè unum id ambio.
Actiones vitæ ut omnes ad tuam componerem

bum tuum, Jehova, à quo falutem exfpecto, ab ore meo tollas, *hoftium injuriis & impatientiâ victi:* ut, *quicquid ifti in me moliantur*, ego mandatis tuis femper morem gerens, abfque periculo ingrediar: 45. Tua folius mandata vestigo. De verbo tuo apud potentes, nec id mihi turpe exiftimabo, confidenter difputabo. Sermones enim tuos femper dilexi & diligam, iifque parens manus ad te in altum levabo; ut eos jugiter in ore habeam, eofque femper mediter.

Zain. 49. Conventorum memoriam retine, pacti enim tui memoria columen eft, & bafis firmæ perfuafionis meæ: fœdus tuum me miferiarum gravitate dolentem confolatur, follicitumque à morte imminente liberat. Tuæ, Jehova, auctoritati indefinenter parebo, tametfi homines arrogantes me idcirco adfpernentur: tuorumque præceptorum fæpenumero recordabor; hoc enim erit in adverfis meum malorum omnium levamen. 53. Cùm facrilegos verbi tui inimicos confpicor, *quæque illos fupplicia maneant video*, toto corpore metu contremifco. Lex tua à me cantabitur quamdiu in hoc mundo peregrinus vitam degero. Nox taciturna me in memoriam revocat, ut, *ceteris curis depofitis*, legem tuam cuftodiam: illud etiam follicitum defiderium animum meum femper fingulariter vexans trahit.

Heth. 57. Parere tibi, Jehova, omnis eft exfpectatio mea, & meta ad quam collimo, omnes divitiæ, & patrimonium meum. Hoc ego folum vehementer cupio, ut fidem datam favens ferves. Utque omnia

Legem;

Legem; ad hanc custodiendam, quà licet, me confero,
61 Impeditus impiorum vinculis hanc cogito.
Hujus ergô nocte surgens prosequar te laudibus.
Qui verentur hanc, amicis utor: hanc, parens bone,
Qui tuâ benignitate cuncta reples, edoce.

TETH.

65 Domine ades, pollicita servo fac benignè appareant.
In tua lege acquiescam: me doce legem tuam.
Vix malo coacta leges mens sequi didicit tuas.
Scita, fons benignitatis, tua benignè me doce.
69 Me superbi criminantur: corde toto ego te sequar.
Jussa me juvant tua; illis mens hebescit prosperis.
Erudîsti me malis, ut legi adhæream tuæ,
Hæream ut legi, auri acervis gratiori ingentibus.

JOD.

73 Da manu tuâ creato nôsse vim legis tuæ.
Me pii læti obsequentem legibus spectant tuis.
Justa lex tua est: premis me jure justus arbiter.
At libenter audientem jussa me tua recrea.

dicta factaque mea ad mandata tua conformans dirigam; ad hæc servanda quantum possum me compono. 61. Malorum etiam impedimentis coërcitus, præcepta tua mecum in animo verso. Legis tuæ caussâ lecto egressus tuas de nocte laudes celebro. Amicorum loco eos habeo, qui legem tuam negligere formidant: hâc me, pater benevole, instrue, qui liberalitate tuâ omnia comples.

Teth. 65. Adveni Jehova, fac promissa famulo tuo benevolè repræsententur. Per legem tuam animi tranquillitate fruar; in ea igitur me, Jehova, erudi. Sæpe per damna & pœnas edoctus, *& quasi ferulâ tuâ domitus*, vix didici statutis tuis parere. O Jehova, summè liberalis, edicta tua me liberaliter erudi. 69. Calumniatores arrogantes & projectæ audaciæ homines me accusant immerentem; ego tibi nihilominus ex animo parebo. Tua mihi præcepta grata & jucunda sunt; hostibus autem animus stolidus & vecors benignitate tuâ in rebus secundis abusis stupet. Laboribus & ærumnis domitum me docuisti, ut legem tuam amplectar; ut legem, inquam, tuam amplectar, magnis auri cumulis multò magis optandam.

Jod. 73. Da mihi abs te formato legis tuæ efficaciam & facultatem intelligere, *ut sic à te denuo instaurer.* Tui, Jehova, timentes, alacres vident me tuis præceptis parentem. Æqua quidem sunt mandata tua; meque judex æquus meritò laboribus exerces: tu verò rursus me consolare le-

Me confero.] Omnes Steph. duæ Plant. Argent. Vautrol. Lond. 1580, & Genev. 1594, *Me comparo.* RUD.

Illis mens hebescit prosperis.] In Bezæ, Morgiis, 1581. & Julii edit. legitur, *Illi mens hebescit prosperis.* Aliæ omnes *illis* & recte. L.

77 Tibi

77 Tibi libenter obſequentem præveni clementiâ.
Servulum tuum prementem comprime arrogantiam.
Me tuæ legi obſequentes obſequentem diligant.
Nec ferat tibi obſecundans pura mens infamiam.

CAPH.

81 Deficit mens ſpe ſalutis, ſpes nec illam deficit.
Laſſa languent lumina: utris corpus inſtar aridi
Tabuit: ſolare promiſſi in malis memorem tui.
Quis ferendi finis? hoſtem quando punies meum?
85 Mihi tuæ legis ſuperbus hoſtis effodit ſcrobem.
Æqua lex, promiſſa certa ſunt tua: hoſtes confice
Qui premunt me, quòd te in uno collocem fiduciam.
Scita fac ut ad tua omnes actiones dirigam.

LAMED.

89 Certa eunt promiſſa, certa ſtat tuis verbis fides,
Dum polo ſtellæ micabunt, herba terras veſtiet;
Sempiterno quæ recurſu legibus parent tuis.
Obruiſſent me dolores, ni affuiſſet lex tua,
93 Lex ſalubris: nulla nobis tollet hanc oblivio.
Sum tuus, tua inſtituta diligentes diligo.

gibus tuis, animo lubenti obſecundantem. 77. Antequam etiam rogem benignitatem præſta mihi, ex animo tibi morem gerenti: ſuperbiam autem hoſtium famulum tuum nullo ejus merito vexantem coërce. Quicunque tibi parent, me quoque legi tuæ obtemperantem carum habeant: nec animus integer & ſincerus tibi obſecutus ullâ ignominiâ notetur.

Caph. 81. Animus meus, ſalutem & liberationem verbo tuo promiſſam exſpectando, languet; nec tamen firma perſuaſio de ſalute impetranda mentem meam deſerit. Oculi in cœlum ſublati, exſpectando pollicita tua feſſi, torpent; corpuſque præ mœrore & ſqualore, more pellis fumo ſiccatæ, paullatim defecit: dolorem imminue mihi pactorum tuorum in adverſis reminiſcenti. Quis tandem erit diuturnæ malorum tolerantiæ modus? quando etiam in inimicos meos animadvertes? 85. Inſolens mandatorum tuorum adverſarius mihi inſidias poſuit: *Quicquid autem iſte ſeu vi ſeu fraude moliatur*, tua tamen lex juſta eſt, pollicitaque firma; hoſtes itaque exſtingue, qui ideo mihi moleſtiam exhibent, quòd omnem in te ſolo ſpem defigam. Tu verò, Jehova, fac ut ad legem tuam tanquam ad ſcopum, quicquid egero, contendam.

Lamed. 89. *De promiſſorum tuorum certitudine cur dubitarem?* pollicita enim tua firma ſunt, certaque promiſſis tuis conſtantia permanet, dum ſtellæ cœlo fulgebunt, graminaque terras operient; ſtellæ quidem & herbæ ſuo reditu reciproco inſtitutis tuis in perpetuum obediunt. 92. Mœſtitia, *ex calamitatibus acceptis illata*, me certè confeciſſet, niſi legis tuæ doctrina, doctrina, inquam, legis ſalutaris mihi auxilio fuiſſet; itaque nulla memoriæ infirmitas mandata tua unquam in animis noſtris obliterabit. Servus ego ſum tuus, ideoque eos amore complector qui edi-

Impii

Impii mortem parabant ſcita meditanti tua.
Ceteris eſt finis: illa ſola ſemper permanent.

MEM.

97 O tuam quàm legem amavi! ſemper illam cogito.
Hoſtibus prudentiorem me meis hæc reddidit.
Factus huic fui obſequendo doctior doctoribus.
Huic quòd audiam, ſenectâ aſtutior ſum callidâ:
101 Huic ut obſequar, malorum flecto greſſum à ſemitis.
Te docente non recedo pallulum à verbis tuis,
Faucibus meis ſuavi melle ſuavicribus.
Eruditus his, recedo à ſemita mendacii.

NUN.

105 Sancta lex, velut lucerna, dirigit pedes meos.
Obſtinavi animum tuis ut obſequar ſermonibus.
Obrutum malis, tuorum fœderum memor, leva.
Edoce me juſſa, & oris hanc bonus cape victimam;

cta tua cara habent. Profani leges tuas mihi conſtanter cogitanti necem intentabant. Aliis rebus omnibus creatis interitus eſt, at ſtatuta tua in perpetuum durant; *cùm infinita ſint.*

Mem. 97. O quantopere legis tuæ doctrinam ſemper dilexi! illam ego perpetuò memoriâ tenens mecum animo voluto: illius enim ſtudium & meditatio me adverſariis meis ſapientiorem effecit. Parendo legi tuæ, *nobis pro ſolida eruditione commendatæ*, meis & aliorum magiſtris peritior evaſi; quia legi obſecundor, ſenibus quibuſvis aſtutis ſum etiam callidior factus: ut ei obediam, ab inſtitutis & via impiorum ad malum ducentibus me diverto. 101. Te magiſtro & monitore, lege tuâ me inſtruente, à mandatis tuis cognoſcendis & præſtandis non tantillum deflecto, gutturi & palato meo melle dulci gratioribus. Præceptis tuis inſtitutus, à ratione vivendi hominum mendacium me averto.

Nun. 105. Lex tua inviolabilis, inſtar laternæ gradienti mihi prælucentis, greſſus meos regit. Mentem firmavi, addito jurejurando ut legis tuæ verbis parerem: tu viciſſim, pactorum recordatus, me malis vexatum libera, & ſalvum præſta; legibuſque tuis me magis magiſque inſtrue; hocque confeſſionis meæ, laudum tuarum, & orationum mearum

---

Impii mortem.] In duabus Steph. utraque Plant. & Argent. deſideratur hic verſus. RUD.

Doctior doctoribus.] Inſignis aliquid re ipsâ amplificandi modus, per comparationem. Qui enim præſtantibus in re aliqua præſtantior eſt, ejus præſtantiam veroſimile eſt minimè eſſe vulgarem. Talia ſunt illa Virgiliana & Horatiana: *Formoſi pecoris cuſtos formoſior ipſe. O matre pulchrâ filia pulchrior.* CHYTR.

Huic quòd audiam.] *Audiens alicui dicto*, rectè dicitur. Sed an *audire alicui* defendi poſſit, vehementer dubito: certè ego nullum exemplum novi. BURM. Ita tamen locutus videtur Pacuvius ap. Cic. de divin. l. 57. *Nam iſtis qui*

109 Juſſa non rejecta, quamvis undique inſtarent mala:
Hæc nec abjeci impiorum penè clauſus retibus.
Hæc voluptas, hoc mihi unum gaudium, hæc hereditas.
Hic ſcopus mihi manebit, vivus aurâ dum fruar.

SAMECH.

113 Diligo legem tuam, ſicut malos abominor.
Unica es ſpes, una verbis in tuis fiducia.
Ut Dei mandata ſervem, hinc impii faceſſite.
Me tuo ſermone fulci, ne ſequar ſpes irritas.
117 Te regente ſalvus uſque juſſa diligam tua.
Perfugas calcas tuos, qui vana fruſtra cogitant.
Legem amo tuam, quòd omnes impios extermines.
Corpus horret quum ſeverum cogito te judicem.

AIN.

121 Æqua ne me diligentem deſere opprimentibus:
Juſta fac amem ſuperbo tutus à ludibrio.

ſacrificium facilis accipe. 109. Mandata tua non ſunt à me omiſſa aut contemta, licet vitæ meæ, omnibus calibus expoſitæ ab omni parte, pericula impenderent; neque præcepta tua deſerui fraudibus malorum propemodum circumventus. Lege tuâ recreor, eâ ſolâ oblector, illa mihi patrimonii vice eſt. Hic finis actionum ſolus perſtabit, dum vivam.

Samech. 113. Mandata tua cara habeo, ſicut impios, *nunc huc nunc illuc in religione declinantes*, exoſus deteſtor. A te ſolo, *ceu perfugio in quo acquieſco*, omnia ſpero; ſolaque exſpectatio mea in promiſſis tuis eſt, *in quibus etiam conquieſco.* Ut Dei legem puriùs cuſtodiam, procul hinc à me ſcelerati recedite. Verbo tuo me, Jehova, ſuſtine, ne vana ſomnia pro ſcopo habeam, *ad quem collimem.* 117. Te duce incolumis, præcepta tua aſſiduè amabo. Quicunque autem, ab edictis tuis aberrantes, ſtulta ſibi & inania incaſsùm proponunt, eoſdem meritò premis. Legem ego tuam, *voluntatis tuæ teſtimonium*, idcirco diligo, quòd improbos omnes *quaſi ſcorias* abs te pellas. Corpus certè tremit, cùm te in ſceleratos judicem durum eſſe memoriâ repeto.

Ain. 121. Ne relinque & expone me, amantem & exercentem juſta, calumniatorum libidini qui immerentem impudenter divexant: fac æquitatem diligam ab irriſoribus arrogantibus per te conſervatus. Dum liberationem à te promiſſam intentus exſpecto, dum legem & ſermonis tui

---

linguam avium intelligunt, pluſque ex alieno jecore ſapiunt, quàm ex ſuo, magis audiendum, *quàm auſcultandum cenſeo.* Clariùs Apuleius, apol. p. m. 532. *Improbo ac nefario homini ne auſcultarent*, ſibi *potiùs* audirent. Vide Gram. noſtram part. II. p. 143. n. 10. RUD.

Manebit, vivus.] Tres Steph, utraque Plant. & Argent, *Manebit unus, aurâ dum fruar.* IDEM.

Dum

Dum ſalutem ſpero, ſcita ſpecto dum tua, lumina
Laſſa languent: tu benignus edoce ſervum tua
125 Placita: legum fac tuarum intelligat myſteria.
Tempus inſtat puniendi legis adverſarios.
At tuum fœdus mihi auro eſt carius cariſſimo:
Hoc amo, huc errore miſſo dirigo vitæ ordinem.

PE.

129 Mira rituum tuorum mens colit myſteria.
Verba pectori imperito luminis ſunt janua.
Faucibus tua verba apertis duco, vitæ ut ſpiritum.
Ceu ſoles te diligentes, intuere me bonus. [met
133 Dirige ad tua verba greſſus: tum ſcelus non oppri-
Me. Tuæ legi, impiorum liber à calumnia,
Obſequar: bonus intuere me, tuam ut legem ſequar.
Si quis hanc ſpernit, fluunt mihi more rivi lacrimæ.

juſtiſſimi præſtationem intueor, oculi feſſi & me deficientes torpent: tu verò pro liberalitate & benignitate tua ſervulum tuum edicta tua erudias, 125. Efficiaſque ut arcana mandatorum tuorum ſic ut par eſt, percipiat. Tempus jam maturum eſt puniendi impios, doctrinam tuam labefactare tentantes: at mihi contrà, pactum tuum auro pretiociſſimo eſt ſuavius: fœdus tuum diligo, falſiſque opinionibus abjectis, ad hunc tantùm ſcopum vivendi rationem compono.

Pe. 129. Admiranda ceremoniarum tuarum arcana, animus, *iis attentè conſiderandis deditus*, veneratur. Sermo tuus homini inerudito ad ſcientiam veramque ſapientiam ingreſſus efficax eſt. Quæcunque loqueris ore patente, tanquam aërem, in quo vita conſiſtit, avidè traho, *& omnibus nervis contendo ut verba tua aſſequar.* Reſpice me, Jehova clemens, in te ſuſpirantem, ſicuti conſueviſti te amantes intueri. 133. Iter meum ad tua præcepta guberna, *ut extra eorum viam ne veſtigium quidem ponam:* tum nequitia & pravitas nulla me ſubvertet; Egoque ſine ullo criminum falſorum metu legi tuæ parebo. Tu me benevolus adſpice, *ſplendore vultûs tui mihi illuceſcens, paterni amoris documento*, ut mandata tua ſecter. Si quis doctrinam legis tuæ adſpernatur, fletus mihi inſtar aquæ vivæ ab oculis lacrimis redundantibus decurrunt; *non tantùm meâ, ſed etiam improborum cauſsâ, quorum miſereor.*

Fluunt mihi more rivi lacrimæ.] Lacrimæ copioſiùs profluentes hîc à ſacro vate rivis comparantur; quod optimi etiam poëtæ fecerunt, ut elegantiſſimus Broukhuſius obſervavit ad Tibul. lib. I. El. IX. 54. ubi adducit Catullum, Carm. LXV. 55.

> *Mœſta neque aſſiduo tabeſcere lumina fletu*
> *Ceſſarent, triſtique imbre madere genæ.*
> *Qualis in aërii pellucens vertice montis*
> Rivus *muſcoſo proſilit è lapide.*

Et Ovid. Met. lib. IX. 655.

> ---- *Humectat* lacrimarum *gramina* rivo. L.

ZADE.

137 Juſtus es creator orbis : juſta juſſa ſunt tua.
Plena lex eſt æquitatis : certa verbis veritas.
Rumpor irâ, quum ſceleſtis impiè contemnitur.
Sermo purus inſtar ignis : ſervus hunc amat tuus.
141 Impii ſpernant licebit me, tuam legem ſequar.
Juſſa ſtant tua ſempiterna mota nullo turbine.
Turbidis mihi illa rebus anxium cor recreant.
Scire legem da tuam : vitam mihi donaveris.

COPH.

145 Corde toto audi vocantem, legi ut obſequar tuæ.
Invoco, adjuva invocantem, fœdus ut colam tuum:
Invoco te manè, verbis in tuis fiducia eſt.
Nocte vigiles anteverto, verba mediter ut tua.
149 Me benignè audi, ut ſoles, & fauce mortis eripe.
Impii me perſequuntur, legis expertes tuæ.
Tu propinqua, Domine, juſſa cujus omnia juſta ſunt.
Juſſa firma fine nullo, firma nullo exordio.

RES.

153 Adſpice afflictum: leva me, fœderis memorem tui:
Fœderis memor meam vitam patronus aſſere.

Tſade. 137. Juſtus es judex, auctor omnium, recta & æqua ſunt mandata tua: lex tua juſtitiæ plena eſt, tuiſque promiſſis firma eſt conſtantia. Vehementer iraſcor, *tuique amore inflammatus* penè crepo, cum veritas tua ab improbis ſceleratè deſpicitur. Quæcunque loqueris tam ſunt ſincera quàm ipſa flamma, quique te colunt ſermonem tuum amore complectuntur. 141. Quamvis impii *proceres regni cum Schaule* me *ceu vilem & abjectum* contemnant, tibi tamen parebo. Mandata tua *ut unica juſtitiæ regula* in perpetuum manent, nullo rerum motu mutabilia; *cum ceteræ & ſententiæ & leges ab humana ſapientia dictatæ mutationi & interitui obnoxiæ ſint:* quamobrem tua me juſſa in adverſis conſolantur & oblectant. Fac me legem tuam magis magiſque intelligere, mihique ſic verè ut vivam dederis.

Coph. 145. Adſis, Jehova, ex animo te oranti, *te enim inclamo,* ut ſtatutis tuis ſervandis intentus ſim: te, inquam, inclamo, fer opem inclamanti, ut pactum tuum honore afficiam. In ipſo crepuſculo matutino te oro, tuis etenim promiſſis confido: excubias nocturnas prævenio, ut de ſermonibus tuis cogitem: vocem igitur meam, Jehova, ut conſueviſti, favens exaudi, meque à morte propinqua libera. 150. Improbi enim legis tuæ ignari perdere me contendunt. At tu Domine propior adſis, cujus cuncta mandata æqua ſunt; mandata, inquam, tua nunquam interitura ſine principio permanent.

Resh. 153. Cerne, quæſo, me graviter vexatum, meque juva pacti tecum obſervantem: juxtaque fœdus tuum, cùm ſis defenſor meus, è ſervitute me libera *ſalvumque præſta.* Legis tuæ contemtores morte meritâ

Impii malè interibunt, juſſa qui tua negligunt.
O bonus ſine fine, robora, ut ſoles, vitam meam.
157 Me prementûm multitudo à lege non flectit tuâ.
Mœret animus intuendo pacta qui ſpernunt tua.
Tu bonus tua juſſa amantem me viciſſim recrea.
Cuncta promiſſa tua nullum fixa nôrunt terminum.

SIN.

161 Me premit tyrannis: at cor verba meditatur tua,
Verba gratiora gazis aureis animo meo.
Diligo legem tuam, ceu vanitatem abominor.
Septies tuam æquitatem me canentem lux videt.
165 Legem amantibus tuam pax multa, nulla offenſio.
Spectat à te mens ſalutem, nixa promiſſis tuis.
Mens amat promiſſiones unicè & ſervat tuas.
Servo tua pacta, ut viciſſim tu vitam obſervas meam.

THAU.

169 Invocanti da tuarum ſcire legum abſcondita:
Invocantem libera me, fœderis memor tui.
Te docente prædicabit os tuas laudes: tua
Juſſa lingua nuntiabit, juſſa longè æquiſſima.
173 Dexterâ tuâ obſequentem juſſibus juva tuis.
Abs te opem ſpero: tuarum ſcita legum diligo.

multabuntur: tu verò ſemper clemens, me pro more tuo confirma; tametſi enim magnus ſit me affligentium numerus, me tamen à lege tua non avertit. 158. Animus vehementer dolet, dum eos cerno qui fœdera tua adſpernantur: itaque me, cui mandata tua cara ſunt, indulgenter invicem refove. Omnia pacta tua ſine fine firma & immota manent.

Schin. 161. Homines imperiosè impii me immerentem graviter vexant: at interim animus, *illorum minas nihil curans*, leges tuas cogitat; quæ quidem mihi magis placent, quàm ex auro congeſto theſauri. Legis tuæ doctrinam ſic amore proſequor, ut mendacia omnia & fraudes deteſtor. Dies quæque me juſtitiam tuam ſæpè laudantem cernit. 165. Magna animi tranquillitas, veraque ſecuritas eſt diligentibus legis tuæ doctrinam; nihilque eſt quod eos lædat: mens igitur in pollicitis tuis omnem ſpem habens, incolumitatem à te ſperat; pactaque tua ſummo amore amplectitur, eaque accuratè & diligenter cuſtodit. Mandatis autem & conventis tuis præſtandis ſic incumbo ſincerè, ut tu contrà in actiones meas intentus es.

Thau. 169. Concede mihi, Jehova, te imploranti arcanam legum tuarum intelligentiam; pactique tui recordatus, me rogantem periculis erue. Tu ſi mihi præclara tua facta & edicta monſtraveris, os meum eadem annunciabit: leges tuas, leges æquiſſimas idem ego longè lateque prædicabo. 173. Mihi autem mandatis tuis obſecundanti manu tuâ opitulare; nam abs te uno auxilium exſpecto, legumque tuarum

Sospita me, ut prædicem te : lex juvabit me tua.
Me, vagam ut pecudem, require fœderis memorem tui.

præcepta omnia cara habeo. Præsta igitur me incolumem, ut te laude meritâ celebrem; lex autem tua mihi grata fuerit *ab ea solatium petenti.* Tu me recordantem pactorum tecum, velut ovem à grege suo aberrantem investiga, *repertumque restitue.*

PSAL. CXX. Carm. Gen. 3.

David rex narrat liberationem acceptam divinitùs à suis calamitatibus, orationemque commemorat quâ apud Deum conquestus est tum de calumniis, tum de persecutionibus & exsilio quæ ipsi fuerant perferenda.

HInc me obsidebant bella, & hinc calumnias
Livor faces admoverat :
Ad te refugi destitutus omnibus,
Rerum creator optime.
Te voce supplex invocavi, tu meas
Non lentus audîsti preces.
2 A fraudulentæ toxico linguæ Deus
Me protege & mendaciis.
3 O lingua fraudis machinatrix impiæ,
Quâ spe meum oppugnas caput?
4 Scythæ ferocis lingua pestilentior
Tinctis veneno spiculis;

Vis aperta ab una parte mortem mihi intentabat, ab altera verò parte invidia falsis me criminibus impetebat; ego interea ab omnibus relictus in fidem tuam, Jehova, me dedi, teque oratione humilis rogavi: tu verò precationem meam promtus exaudivisti. 2. Me, Jehova, à veneno linguæ calumniatricis, & falsis criminibus defende 3. O lingua doli scelerati excogitatrix & molitrix, quid tandem ex fraude ista emolumenti exspectans vitæ meæ immines? lingua, inquam, sagittis Scythæ crudelis veneno imbutis, multò magis noxia; 4. Ignisque incendio o-

Scythæ.] *Scythia* complectitur regiones & gentes amplissimas & populosissimas tam in Europa, quàm in Asia versus septentrionem habitantes, in quibus etiam sunt *Mesechitæ*, quorum Psalmus meminit, sic dicti à *Mesech*, filio Japheti, à quo gens illa propagata est. *Mesech*, i. e. *tendens arcum*, quo etiam nomine *Scythæ* hoc loco celebrantur. Vox autem *Kedaræorum*, quæ in Ebræo est, deducitur à Kedar filio Ismaëlis, à quo dicti sunt *Kedaræi* vel *Kedareni* populi Arabiæ, quos posteri *Saracenos* appellavêre. Nomen habent

Ignis

Ignis voracis lingua flammis acrior,
Quum ſilva flagrat arida.
5 Heu vita triſtis, vita dura & anxia,
Per invios erratica
Montes, latrones inter, atque inhoſpita
Gentis feræ mapalia:
6 Mens ægra vitæ carpitur faſtidio,
Hoſtes quietis accolens;
7 Hoſtes quietis, blanda quos oratio
Ferociores efficit:
Quos innocentis mentio concordiæ
Ad bella ſæva exaſperat.

mnia conſumentis vehementior, cùm ligna juniperorum ſole ſiccata ardent. 5. Hei mihi, vitam hîc ago voluptatis omnis expertem, vitam aſperam, & curarum plenam, per ſolitudines errabundam; exſiliumque paſſam inter *Meſekitas & Kedarenos* homines profanos rapto viventes, interque tuguria populi immanis adverſus hoſpites immanſueta! 6. Animus hinc ſollicitus vitæ tædio conſumitur, prope gentes à pace & tranquillitate alieniſſimas habitans: 7. Inter inimicos, inquam, pacis, quos ſermo lenis crudeliores reddit, verbaque de pace jucunda & nemini nocente ad crudelitatem exercendam aſperiores faciunt.

à *nigredine*, ut quodammodo ſimul doleat David, quòd ſibi converſandum ſit cum nigris, id eſt, improbis & ſceleratis. CHYTR.

Quum ſilva flagrat.] In fontibus Hebræis, lingua hæc virulenta & doloſa nominatim comparatur *carbonibus juniperorum.* Scribunt autem de materia juniperi accenſa, quòd mirum in modum adurat, & ignem vel ad integrum annum foveat, modò cinere cooperiatur. IDEM.

PSAL. CXXI. CARM. GEN. 17.

David conflictum animi ſui in periculis exponens, ad Deum conversâ oratione ſe committit ei, & confirmat in fide promiſſionum ejus.

1 DUm ferox armis inimicus inſtat,
Ad montes vaga lumina
Proximos circumfero, ſi quid illinc
Fortè appareat auxilî.
2 At mihi cœli Dominus ſolique

Dum hoſtis crudelis armis me perſequitur, oculos in omnia intentos, ad Judææ montes vicinos, *ipſumque adeo Jehovam,* converto, ſi fortè inde aliquid opis ſeſe oſtendat: 2. At enim ſic mihi perſuaſi, Deus unus, in

Certam ſolus opem feret.
3 Ille (quid vano trepidans tumultu
Cor pulſas mihi pectora?)
Ille ſanctorum, mihi crede, cuſtos
Noctes excubat & dies:
4 Victa nec blandi illecebris ſoporis
Unquam lumina dimovet:
5 Leniter paſſis tibi ſemper alis
Umbræ more ſupervolat;
6 Ne cutem ſolis violentioris
Urant ſpicula de die,
Nocte ne lunæ nebuloſioris
Artus degravet halitus.
7,8 Seu domi clauſus lateas, latentem
Clauſis ſervat in ædibus:
Seu foris pacis obeas amicæ,
Seu belli fera munera,
Soſpitem è cunctis Dominus periclis
Semper te bonus eruet.

cujus manu omnia ſita ſunt, auxilium indubitatum mittet. 3. Dominus ille quidem, (cur te, cor, celeriter movens, perturbatione inani pectus mihi percutis?) ille, inquam, Dominus, fidem mihi adhibe, piorum conſervator perpetuò vigilias agit; 4. Nec unquam oculos, dormiendi voluptate ſuperatos, in aliam partem ullam abs te in iſto itinere avertit, *ut cuſtos tui pervigil pericula omnia præveniat.* 5. *Ille nunc quoque, ut olim adfuit tibi ex Ægypto reverten-ti,* alis ſuis inſtar umbræ modicè explicatis te operiet, 6. Ne radii ſolis vehementioris interdiu corpus lædant, neve noctu vapor lunæ nubibus tectæ, corpus pigrum aut infirmum reddat. 7, 8. Sive ædibus tectus, domi te contineas, ille te in domo obſerata abſconditum cuſtodit: ſive extra ædes tranquillitatis jucundæ officia adminiſtres, ſeu belli munia exerceas, Dominus ſemper benignus te incolumem ab omni diſcrimine eripiet.

Seu foris pacis obeas amicæ.] Ultimam in voce *pacis* ſyllabam, Buchananus hîc per cæſuram producit, quemadmodum optimi fecerunt Poëtæ. L.

Belli fera munera.] Lucretium hîc imitatur, lib. I. 30.

Effice ut interea fera mœnera militiaï.

Ibid. ℣. 33. ----- *Quoniam* belli fera mœnera *Mavors Armipotens regit.* IDEM.

PSAL. CXXII. CARM. GEN. 26.

David Ecclesiæ studiis & officioso cultu Dei recreatus lætitiam suam prædicat: urbis, Ecclesiæ & regni totius statum commendat, omnibus benè precatur, & omnia bona à se spondet.

O Lux candida, lux mihi
Læti conscia nuncii:
Jam pleno stata tempora
Reddit circulus anno:
Jam festi revocant dies
Augustam Domini ad domum:
2 Jam sacri pedibus premam
Lætus limina templi.
3 Jam visam Solymæ edita
Cœlo culmina, & ædium
Moles nobilium, & suo
Angustam populo urbem:
4 Urbem, quam procul ultimis
Terræ finibus exciti
Petunt Isacidæ, ut Deum
Placent more parentum:
5 Jussam cœlitùs oppidis
Urbem jus dare ceteris;
Et sedem fore Davidis
Cuncta in secula proli.

O Dies jucunda, ô dies mihi rei novæ & gratæ testis: jam solis circuitus anno perfecto tempus solenne restituit: jam sacri dies mihi denunciant, ut ad sanctum Domini templum revertar; 2. Mox ego sacram Hierosolymæ ædem ingrediar. 3. Mox ego fastigia domorum ejus in cœlum erecta videbo; magnificasque ædificiorum celebrium exstructiones, vixque capax populi sui oppidum illud sanctum adspiciam: 4. Visam urbem illam, quam Judæi, ab extremis orbis oris revocati, tributim adeunt, ut more majorum legitimis sacrificiis Deum propitient: 5. Invisam urbem illam, quam Deus è cœlo voluit urbibus ceteris imperare,

---

Angustam populo urbem.] Hart. anni 1621. *Augustam.* RUD.

Petunt.] Ter in hoc Psalmo Iambum admisit in primo loco pro Spondæo, hîc & infra, *Colat semper in ædibus*, *Tuis copia dexterâ*, quod nusquam ab eo alias admissum invenio nisi semel Psal. 116. *Tot auctus toties bonis*, & in Alcestide, *Abest quum probitas adest*, quamvis ab aliis sæpiùs factitatum sit. H.

6 Mater nobilis urbium,
Semper te bona pax amet:
Et te ſemper amantibus
Cedant omnia rectè.
7 Semper pax tua mœnia
Colat; ſemper in ædibus
Tuis copia dexterâ
Largâ munera fundat.
8 Dulcis Iſacidûm domus,
Te pax incola ſoſpitet:
9 Sedes numinis, omnia
Succedant tibi fauſtè.

quamque juſſit poſteris Davidis in perpetuum domicilium & regni tribunal fore. 6. O princeps aliarum civitatum, pax amabilis tibi ſemper faveat, tuiſque amicis omnia ex ſententia perpetuò eveniant. 7. Pax te ſemper habitet; copia, *abundantiæ dea*, beneficia ſua tibi in ædibus tuis profusè donet. 8. O jucunda Judæorum habitatio, quæ in te pax habitat, ea te fortunet; 9. Omniaque feliciter tibi, Dei noſtri domicilium, eveniant.

PSAL. CXXIII. CARM. GEN. 6.

Eccleſia graviſſimè oppreſſa ſe ad Deum erigit, gratiam ejus implorat, & hoſtibus Dei malè precatur.

AD te levavi, Rex, pater, & Deus;
Ad te levavi lumina, qui procul
Contagio humano remotus,
Templa habitas radiata cœli.
2 Ut ſervus obſervat Domini manus,
Geſtus & omnes lumine mobili;
Arguta ceu nutus acutis
Serva oculis dominæ tuetur:
Te noſtra ſpectant, te, Domine & Deus,
Intenta mentis lumina, dum graves

Oculos ad te, dominator, pater mihi & Deus, oculos ad te corporis mentiſque ſuſtuli *ob res adverſas animum non deſpondens*; *ſed in his opem abs te exſpectans*, qui ab hominum ſceleribus longè ſepoſitus, lucidas cœli ſedes incolis *rerum omnium potens*. 2. Sicuti famulus heri actiones, omneſque corporis motus, oculis argutis attentus reſpicit; ancillaque ſtrenua auxilium petitura, omnes dominæ motus oculis intentis ſpectans

Ceu nutus acutis.] Vautrol. Lond. 1580. *ſeu nutus heriles.* RUD.

Iras

Iras remittas, servulisque
Des veniam bonus atque pacem.
3 Jam lenis in nos respice: servulis
Jam parce tandem, parce fidelibus,
Quos hostis insultans superbo
Ludificatque premitque vultu.
4 Contemtus hosti ac opprobrium sumus,
Vitæque tædet: ferre animus nequit
Supercilî fastum superbi,
Ludibriumque opibus tumentûm.

notat: sic nostri oculi, præsertim interiores, te, Domine Deusque noster, respicientes observant; dum offensas ingentes condones, famulisque tuis placatus esse velis, ac delictorum gratiam clemens eis tribuas. 3. Ergo nos jam mitis intuere; jamque post labores longos à servis, servis, inquam, te amantibus, pœnas tuas abstine, quos ceu abjectos hostis malis nostris lætus irridet, adspectuque feroci evertere cogitat. 4. Contemtui sumus & convicii argumentum inimicis nostris, adeò ut vivendi tædium nos teneat; animus enim arrogantiam vultûs contumacis, divitumque superborum irrisionem tolerare non potest.

PSAL. CXXIV. Carm. Gen. 24.

Ecclesia mirificas Dei liberationes à conatibus mundi prædicans, benedicit Deo, & se in posterum de ope illius confirmat.

NI faventis affuisset numinis præsentia,
2 Dicat Isaci propago, numinis præsentia
Ni faventis affuisset, quum veniret perditum
Nos superba multitudo, freta stultis viribus,
3 Fortè vivos devorâssent, debilesque & pauculos;
Ira fervidi furoris, avida nostri sanguinis,
4 Obruisset instar undæ nos procellâ cladium:
More torrentis nivali ab imbre turgidi, impetus

Nisi præsens & manifesta vis Dei indulgentis nobis, *omni humano præsidio destitutis*, auxilio fuisset, dicant Judæi; 2. Nisi præsens & manifesta vis Dei indulgentis nobis opem tulisset, cùm magnæ arrogantium copiæ, stolidâ potentiâ suâ confisæ, ad nos perdendum *certatim insurgentes* venirent, 3, 4. Infirmos nos numeroque exiguos vivos forsan absumsissent; hominesque irati & rabie furiosâ inflammati, nostræque mortis cupidi,

More torrentis nivali ab imbre turgidi.] Ovid. Fast. II. 219.
Ecce, velut torrens undis pluvialibus auctus,
Aut nive.---------- L.

5 Nos

5 Nos repentè ſuſtuliſſet: uſque ad animam gurgites,
Uſque ad animam tranſiiſſent gurgites impervii.
6 Sempiterna laus Deo ſit, qui ſuos non tradidit
Dentibus prædam cruentis perfidarum gentium.
7 Caſſibus fractis doloſis ſoſpites evaſimus:
Capta veluti jam volucris rete fugit aucupis.
8 In Deo noſtræ ſalutis ſpes repoſta eſt unico,
Qui ſolum cœlumque fecit vi potentis dexteræ.

magnâ calamitatum vi, more fluminis, nos cooperuiſſent; 5. Eorumque violentia, inſtar rapidi fluvii à pluviis hibernis pleno amne fluentis, nos ſubito abſtuliſſet; violentia, inquam, eorum inſtar fluminis impermeabilis, uſque ad vitæ exitium penetráſſet. 6. Sed perpetuò tamen laudetur Deus, qui ſervos ſuos nationum profanarum crudelitati non expoſuit. 7. Nos certè incolumes morti erepti ſumus, retibus nobis inſidiantibus laceratis, ſicut avis jam comprehenſa laqueum venatoris avium aufugit. 8. Noſtra igitur incolumitatis exſpectatio in Deo ſolo ſita eſt, qui mundum univerſum manu potenti creavit.

Uſque ad animam.] Modus loquendi Latinis non adeo familiaris, calidam & audacem orientalium phraſin redolet, ad ipſa ſacri codicis verba expreſſus. H.

PSAL. CXXV. CARM. GEN. 6.

Pſaltes ſtabilitatem Eccleſiæ prædicat, & inſtabilitatem afflictionum ejus; deinde Deum orat pro ſanctificatione illius & proſperitate, improbis ejectis.

SIonis arcem non aquilo impotens
Saxo ſedentem perpetuo quatit,
Nigrantibus non auſter alis
Imbriferas glomerans procellas.
Quicunque verè ſpem locat in Deo,
Non hoſtis hunc vis, non quatiet dolus:

Quemadmodum aquilo violentus arcem in colle Sionis ſitam ſaxoque ſtabili fundatam non labefactat; ventuſque meridionalis, flatibus tanquam alis aëra obſcurantibus, tempeſtates pluvias colligens eam minimè concutit: *ſic* quicunque animo ſincero ſeſe Deo committit, non violentia,

---

Auſter glomerans imbriferas procellas.] Sic Ovidius, Met. XIII. 725. *imbriferos* dixit *auſtros*, quia procellæ, auſtro flante, præcipuè ingruunt. L.

Si

Si fractus illabatur orbis,
Incolumis fugiet ruinam.
2 Ut civitatem mœnia montium
Sanctam tuentur, ſic Dominus ſuos
Vi cingit arcanâ, nec unquam
Præſidii viduos relinquet.
3 Nec impiorum perpetuo jugo
Sinet piorum progeniem premi,
Ne turpibus contaminetur
Flagitiis labefacta mentem.
4 Ut affluenter fac bona ſint bonis,
5 Ut continenter fac malè ſit malis,
De calle quos recti illecebris
Impietas malè ſana flexit.
Fac, ſancte rerum conditor, ut domum
Beata ſemper pax colat Iſaci:
Tranquillitas ſecura pulchræ
Exhilaret Solymæ colonos.

non fraus inimici hunc movebit; etſi mundus ruptus ruat, ille tamen orbis everſionem ſalvus vitabit. 2. Sicuti etiam montes inſtar murorum Hieroſolymam undique defendunt, ſic Deus ſuos vigore & auxilio inviſibili circundat, nec ſubſidio ſuo egentes unquam deſeret. 3. Nec poſteros ſanctorum aſſiduo malorum dominatu opprimi permittet, ne boni animo fracti & ad deſperationem penè adacti vitiis pudendis inquinentur, *& ad peccandi licentiam ferantur.* 4. Effice quæſo, Jehova, ut omnia abundè ſint bonis recti amantibus; 5. Adverſaque omnia impiis aſſiduè eveniant, quos prava & inſana de Deo opinio, turpium voluptatum cauſſâ, de via virtutis avertit. At tu creator omnium hoc præſta, ut tranquillitas bonis omnibus abundans Judæam ſemper habitet, otiumque metûs expers cives Hieroſolymæ formoſæ lætos reddat.

Si fractus, &c.] Deſumſit hæc ex Oda 3. lib. III. Horatii.
Si fractus illabatur orbis,
Impavidum ferient ruinæ. CHYTR.

Mœnia montium.] Sunt enim montes, urbem aliquam circumdantes, ejus quaſi munimenta & mœnia. Ita Pindarus, Olymp. Od. 8. regionem mari ſeptam, vel inſulam vocat, ἁλιερκέα χώραν. IDEM.

Præſidii viduos.] Ita exhibent omnes editiones, præter Chytræi, anno 1619. in qua legitur *præſidio. Viduus* quidem conſtruitur frequentiùs cum ablativo; ſed nonnunquam cum genitivo. Ovid. Amor. III. 10. ỳ. 18.
------ *Nec* viduum *pectus* amoris *habet.*
Sil. Ital. lib. II. ỳ. 247. *viduus teli.* Et ipſe Buchananus ſuprà Pſal. lxxviii. viduas cultoris *arenas.* L.

PSAL. CXXVI. CARM. GEN. 2.

Ecclesia admirabilem sibi & gentibus liberationem suam à Deo factam prædicat, eandemque optat ab illo perfici.

QUum pater omnipotens captam remeare Sionem,
Dulcemque jussit patriam revisere;
Attoniti stupuêre animi, necopinaque secum
Metum librantes inter & spem gaudia.
Vixque sibi credunt: veluti qui noctis opacæ
Sopore pulso manè versat somnia.
2 Pro lacrimis redeunt risus: sua gaudia quisque
Sermone celebrat, patrium laudans Deum.
Nec minùs attonito stetit ad miracula vultu
Sic barbarorum turba secum mussitans,
En pater ille deûm quot signa ostendit amoris!

Quum Deus Judæos, *in servitutem Babylonicam ductos*, volebat *ex tam diuturna captivitate* domum redire, nataleque solum jucundum denuò visere, stupefacti omnes & in admirationem traducti sunt, gaudia insperata, inter exspectationem boni, malique timorem, secum expendentes: ægreque sibi ipsi fidunt, illi non absimiles, qui manè è somno excitatus visa per noctem obscuram secum retractat. 2. Pro fletu doloris teste voluptas reversa est; unusquisque Deum majorum suorum celebrans, verbis lætitiam suam commemorat. Nec minùs etiam multitudo Babyloniorum profanorum ad miram rerum conversionem stupefacta permansit; sic secum in animo versans, En quot argumenta favoris in populum suum summus ille Deus ostendit! En ut Judæorum incolumitati assiduè consulit! 3. Nec

---

Metum librantes.] Variè affecti, alternis jam spe, jam metu, animum subeuntibus. CHYTR.

Librantes gaudia, &c.] Hoc est, *gaudia suspensa tenentes quasi in equilibrio,* ne, ante veritatem penitus compertam, vel hinc spe degraventur & effusa fiant, vel illinc metu eleventur & evanescant; moderantes nempe lætitiam eventûs insperati & vix dum crediti. *Librare* enim interdum significat *æquare*; ut in simili affectu, adventante Stilicone, Claud. de bello Get. 458.

Mentem suspensa silentia librant,
Donec pulvereo sub turbine sideris instar
Emicuit Stiliconis apex, & cognita fulsit
Canities: gavisa repens per mœnia clamor
Tollitur, Ipse venit, &c.

Aut *gaudia agitantes,* quasi in bilance *fluctuantia,* nunc spe nunc metu prægravante: utroque sensu locutio perquam venusta, quâ introducit Judæorum lætitiam recentium malorum memoriâ cumulatam: ut idem Claud. supra, *Gaudia præmissi cumulant inopina dolores.* H.

Hujus ſaluti gentis uſque ut proſpicit!
3 Nec falsò: nam ſigna Deus monſtravit amoris
Præclara, noſtræ dum ſaluti proſpicit.
Ergo alacres læto teſtamur gaudia plauſu.
4 At tu benigne fac parens ut ceteri
Jam redeant, pleniſque viis ſic agmen inundet,
Ut æſtuoſi quum flat auſtri ſpiritus,
Indignata ſuis cohiberi flumina ripis,
Vagâ per agros murmurant licentiâ.
5,6 Qui malè fœcundæ commiſit ſemina terræ,
Et corde triſtis multa volvit anxio,
Si venit uberior ſeges imbribus aucta benignis,
Exſultat hilari cor metentis gaudio.
Nos quoque longa fugæ poſt tædia, poſtque labores,
Læti arva dulcis patriæ reviſimus.
Te patrium canimuſque Deum, ſemperque canemus:
Agimuſque memores atque agemus gratias.

falsò *hæc prædicant*, Deus enim manifeſta benevolentiæ ſuæ argumenta edidit, dum nobis ille conſulit: nos igitur hilares manuum colliſarum ſtrepitu lætitiam demonſtremus. 4. At tu, pater bone, effice ut exſulum reliquiæ quoque revertantur; turbaque ſe domum referentium tam copiosè & frequens redire queant, viis à revertentibus occupatis, quàm flumina nolentia alveo ſuo contineri libero per campos excurſu ſonant, cùm notus violentus ſpirat. 5, 6. Qui in agro ſterili ſeminavit, animo ægro & corde curis perturbato multa cogitat; ſin autem meſſis copioſa pluviâ uberi nutrita crevit, animus ſegetem maturam colligentis lætitiâ geſtit: ſic nos etiam poſt diuturnam & moleſtam exſilii moram, poſtque calamitates diu perlatas, hilares tandem redivimus, agros patriæ jucundæ viſuri. Itaque nos te Deum cantu celebramus, ſemperque celebrabimus; & beneficiorum recordati, tibi nos idcirco obnoxios jam confitemur, ſemperque confitebimur.

Teſtamur gaudia] Editio Al. Julii *teſtemur*, & in Ecphraſi, *lætitiam demonſtremus*: ſed potior, meâ ſententiâ, aliorum codicum lectio, utpote Hebraico textui magè conſona, qui ab interpretibus ferè redditur, *facti ſumus lætantes* vel *læti*, non verò *erimus* aut *ſimus*. RUD.

PSAL. CXXVII. CARM. GEN. 3.

Psaltes nihil posse aut comparari aut conservari, ac ne genus quidem propagari docet sine benedictione Dei; ac proinde omnia ab illo exspectanda esse.

NI cœpta Dominus juverit, frustra struis
Moles superbas ædium.
Ni Dominus urbem servet, incassùm excubat
Muris vigil custodia.
2 Frustra antevertis manè solem, & vespere
Sero domum reverteris :
Victum labore vix parabis anxio,
Ni Dominus admôrit manum.
At ille amicis interim suis dabit
Purum soporem somniis :
3 Domumque dulci prole fœtam liberûm
Præbebit. Hæc hereditas,
Hæc illa merces, quâ beat caros sibi
Rerum ille Dominus omnium.
4 Non sic timori est dexteram telis gravis
Bellator hostis hostibus,
Ut quem parentem masculæ propaginis
Favor beavit numinis.
5 O ter beatum & ampliùs, qui talibus
Pharetram sagittis impleat !
Non ad tribunal erubescet jurgia
Procacis adversarii.

Nisi Dominus, *purâ religione cultus*, consilium tuum promoverit, magnas domorum exstructiones incassùm ædificas : nisi Dominus oppidum custodiat, excubiæ frustra vigilant. 2. Frustra ante solis ortum opus aggrederis, frustra post solis occasum à labore domum redis, magnisque molestiis ægrè conficies unde vivas, nisi Dominus te *non avaritiâ aut diffidentiâ laborantem* adjuverit : At Deus interim iis quos caros habet somnum a vilis nocturnis carentem largietur ; 3. Domumque dabit jucundâ filiorum sobole refertam. Hoc illud patrimonium est, hoc illud præmium, quo Dominus ille rerum omnium amicos suos augere solet. 4. Inimicus bellicosus manum gerens jaculis instructam non est hostibus suis tam formidabilis, *quàm pater ille inimicis timori est*, quem Dei benevolentia multorum filiorum progenie auxerat. 5. O valde felicem parentem illum, qui liberis masculis sese muniat ! non enim convicia inimici petulantis, apud sedem Judicis pudore confusus, audiet.

Non sic timori est.] In Salmuriana, *Nam sic timori.* Sed rectiùs ut Ruddimannus edidit ex reliquis codicibus. L.

PSAL. CXXVIII. CARM. GEN. 26.

Psaltes piorum felicitate propositâ, demonstrat quàm grato animo sit percipienda benedictio Dei publica in Ecclesiam, & privata in pios singulos.

FElix ô ter & ampliùs,
Quem timor Domini tenet,
Quem non illius à via
Flectit devius error.
2 Felix, & tibi prosperè
Cedent omnia: nam tuo
Carpes dulcia fercula
Comparata labore.
3 Instar palmitis uberi
Proventu gravidi, & comâ
Cingentis viridi domum,
Te conjux hilarabit.
Ceu plantaria fertili
Pubescunt oleæ solo,
Jucundo tibi liberi
Cingent agmine mensam.
4 Quem timor Domini tenet,
Inter talia commoda
Vitæ tempora transiget.
5 At te ex arce Sionis

O multùm beatum virum illum, qui Deum reverenter habet, quem falsa opinio ad diverticula ducens à lege Domini non divertit, *sed ex ejus præscripto vivit.* 2. Beatus certè es, omniaque prosperè tibi *in tenui sorte tua*, succedent; cibos enim suaves in dies accipies tuâ ipsius industriâ quæsitos. 3. Uxor *liberos tibi proferens,* more vitis multo fructu oneratæ domumque tuam frondibus viridibus ambientis, animum gaudio explebit: sicut olivæ teneræ in terra fœcunda adolescunt, sic grata filiorum turba mensam tuam circundabunt. 4. Quicunque autem peccatis suis in odium & offensionem Dei incurrere veretur, in hac felicitate ætatem deget.

Felix ô ter & ampliùs.] Horat. I. Od. 13. *Felices ter & ampliùs.* L.

Plantaria.] *Plantarium* Virgilio planta aut stirps est quælibet, quæ in terram depangitur. Plinio etiam seminarium est, novellis arbusculis consitum, unde plantæ novellæ aliò transferuntur. CHYTR.

At te ex arce Sionis.] Legendum potiùs videtur *ac te*; sensus enim ita esset aptior. Sed omnia exemplaria constanter habent *at*. Hæ voces sæpe apud optimos auctores commutantur, ut observat Bentleius ad Horat. I. Od. 18. & Drakenborchius ad Sil. Ital. lib. VI. 190. L.

Ditabit Domini manus
Larga: & conſpicies bonis
Florentem Solymam, tibi
Donec vita manebit.
6 Prolis adſpicies tuæ
Longâ ſtirpe propaginem:
Feſtâ ſemper & Iſaci
Lætos pace nepotes.

5. Deus etiam ex Hieroſolyma munificè te locupletabit; eamque dum vives ſecundâ fortunâ auctam videbis. 6. Tuorumque liberorum poſteros longo ordine per generationes multas cernes, liberoſque ex Iſraële oriundos otio omni moleſtiâ carente gaudentes ſpectabis.

PSAL. CXXIX. Carm. Gen. 24.

Eccleſia ſuas in præſente ſeculo afflictiones à mundo & liberationes à Deo prædicat, funeſtumque adverſariorum exitium.

1,2 Jure dicat grex bonorum, Mille me moleſtiis
Factio preſſit malorum: primâ ab uſque origine
Factio preſſit malorum mille me moleſtiis:
Nec tamen ſubvertere unquam quivit ullis machinis.
3 Terga ſævis exaravit verberum vibicibus:
Terga longis ſecta ſulcis, hoſtis ad faſtidium:
4 Sed parens rerum benignus vincla rupit impia,
Meque nervo liberavit ſervitutis aſperæ.

Pii omnes ad unum meritò nunc dicere poſſunt, Pravorum conſpiratio multis anxietatibus me divexavit; ab initio pueritiæ uſque pravorum conſpiratio multis curis anxiferis me divexavit; nec tamen ullis commentis doloſis potuit me penitùs peſſundare, *& victoriâ potiri.* 3. Dorſum illa quidem noſtrum flagellorum cicatricibus, inhumanæ crudelitatis teſtibus, inſcripſit; dorſum, inquam, virgarum veſtigiis ad inimici laſſitudinem laceratum: 4. Sed tamen bonus ille & beneficus mundi creator, crudele impiorum omnium imperium perfregit, meque è compedibus

---

Jure dicat.] Antiquiora exemplaria, tria ſcil. Steph. utraque Plant. & Argent. item cum Chytræi notis edita Herborn. 1600, Lond. 1686. unumquemque hujus Pſalmi verſum in duas ſtrophas dividunt, ut in Pſalmo CV. antea adnotavimus. Rud.

Malorum: prima.] Prædicti libri omnes, exceptis iis qui cum Chytræi notis prodierunt, habent, *malorum, uſque ab incunabulis:* quod non admittit metri ratio, niſi diviſim legas. Idem.

Hoſtis ad faſtidium.] Inſignis amplificatio ſupplicii, cujus etiam hoſtem, ali-

5 Qui Sionis non amico ſpectat arces lumine,
Vota ſemper vana volvat, ſpes inanes nutriat:
6 Marceat, ceu ſole marcet herba languens torrido,
Herba ſummis nata tectis, quæ repentè corruit
Ante falcis plagam acutæ, ſicca marcidis comis:
7 Unde nec ſinum replevit qui maniplos colligit:
Nec manum meſſor peruſtus, prata tondens florea,
8 Nec viator ominatus proſpera eſt metentibus,
Sic precatus, Arva læta, & arva lauta, & roſcida,
Hunc in annum, & uſque in annos hunc ſequentes, numinis
Vos favor ſemper benigni ſervet, ornet, augeat.

duræ conditionis ſerviendi eripuit. 5. Qui Hieroſolymam torvis oculis elatus intuetur, ſemper in animo deſideria nihil ipſi profutura verſet, ſpeſque ſine ullo fructu foveat: 6. *Ac licet aliquandiu vireat*, tabeſcat tamen, ceu herba paulatim deficiens, ſole vehementer calente, exarſit; ceu herba, inquam, quæ in ædificiorum culminibus enata creſcit, quæque ſine ſucco radicibus marcentibus, antequam falce demetatur, ſubitò concidit; 7. Quâ quidem ſeſe non onerat ille, qui ſegetes meſſas legens componit; nec fœniſeca ſole torridus, dum prata floribus abundantia ſecat, circa eam brachia ſua circumfundit: 8. Nec præteriens quiſquam felicia ſecantibus verbis ſuis portendit, ita orando, ô arva adſpectu jucunda, arva pulchra roreque multo adſperſa, benevolentia Dei liberalis vos perpetuò cuſtodiat, omnibus commodis inſtruat, & hoc anno & in poſterum fœcundiora faciat.

às infeſtum & crudelem, capiat faſtidium. Id enim grave & diuturnum eſſe neceſſe eſt. CHYTR.

Nervo ſervitutis.] Vinculis, carcere. Terent. *in nervum potiùs ibit*, i. e. in vincula. IDEM.

Acutæ, ſicca.] Prædicti codices, *acutæ aridis radicibus*. Eadem hujus mutationis quæ prioris cauſſa. RUD.

Læta, &.] In prædictis deeſt *&*, hîc metri gratiâ introductum. IDEM,

PSAL. CXXX. CARM. GEN. 8.

Pſaltes ſibi maximas liberationes obtigiſſe narrat invocanti Deum, ideoque ſe Deo confidere; & Eccleſiam ad fiduciam eandem hortatur promiſſionibus.

1, 2 CUrarum rapidis fluctibus obrutus,
Arcanis animi de penetralibus,
Audi verba precantis,
Clamavi, pater optime:

 Audi

Audi verba, pater, quæ tibi ſupplices
Multo cum gemitu fundimus: applica
Intentam bonus aurem
Triſtes ad querimonias.
3 Si vindex tetricus facta nefariè
Pœnis cuncta velis plectere, quis ſibi
Tam confidit, acerbum
Ut non horreat exitum?
4 At tu non furiis triſtis es aſperis,
Sed largus veniæ, & munificus parens:
Ut te jure colamus,
Legum & juſſa ſalubria.
5 Nam ſpes polliciti me recreat tui,
Promiſſique fides fallere neſcii,
Et fiducia certa
Mentem ſuſtinet anxiam.
6 Non ſic præcipiti nocte vigil diem
Obſervat roſeum, non roſeum vigil
Phœbi ſic avet ortum,
Ut flagrat mea mens Deum.
7 Securi in Domino figite ſpem pii,
Non duro veniam ſupplicibus dare;
Et promto dare preſſis
Duro ſervitio manum.

1, 2. Magna ſollicitudinum vi & multitudine oppreſſus, voce ingenti ex ſenſibus intimis ſic Deum rogavi: Orationem meam, pater optime, accipe; orationem, pater, accipe, quam humiles & ſuſpirantes tibi exponimus, faciliſque querelas miſeras, Jehova, intentus exaudi. 3. Si quidem ut ultor ſeverus omnia ſcelera noſtra ſuppliciis punire velis, quis tantum meritis ſuis tribuat, ut triſtem judicii finem non formidet? 4. At tu iracundiâ vehementi ſeverus non es, ſed miſericors & liberalis pater, ut te, legeſque tuas ad ſalutem noſtram ſpectantes, meritò veneremur. 5. Nam ſpes promiſſionis tuæ implendæ, pollicitique conſtantia, quod fidem ei habentes decipere non poteſt, me *quamvis nocentiſſimum* conſolatur, firmaque perſuaſio adversùs iræ tuæ & ſupplicii metum mentem ſollicitam fulcit. 6. Qui ſub noctem extremam vigilias agit, non ita avidè ortum diei exſpectat; excubitor, inquam, non ita cupidè exortum ſolis roſeo colore aëra tingentis exoptat, ut mens mea vehementi adventûs Dei *mihi opitulaturi* deſiderio incenditur. 7. Vos itaque Dei cultores citra metum & curam ſpem certam conſtituite in Domino, non difficili ad condonandum peccati ſupplicium veniam ac pacem petentibus, parato-

Non furiis triſtis es aſperis.] Non furenter iraſceris. CHYTR.

8 Electi

8 Electi generis progeniem gravi
Pressam servitio ex hostibus asseret:
Et de morte redemtam
Noxis eximet omnibus.

que servitute crudeli afflictos juvare. 8. Dominus prolem gentis Judaicæ sibi peculiaris sub dominis imperiosis afflictam, ex inimicorum potestate vindicabit, progeniemque electam è periculo mortis liberatam omnibus peccatis solvet.

PSAL. CXXXI. CARM. GEN. 27.

David dimissum suum animum supplicemque professus, Ecclesiam ad humilitatem simplicitatemque cohortatur.

SI spiritu ímpotenti,
Si lumine insolenti
Elatus ambulavi;
Si virium mearum
Fiduciâ superbus
Despexerim minores:
Si mentis arrogantis
Sublimè vectus alis,
Majora, quàm liceret
Sperare, cogitavi:
Ni vota temperavi
Modestiâ salubri:
Nil deprecor rogove,
Nullam recuso pœnam.
2 Qualis puer tenellus
Vix lacte pulsus, unam
Suspirat in parentem,
Hanc spectat, hac ab una

Si, *te mihi teste, Jehova*, animo arroganti, & oculis elatis superbiùs incessi; si quòd meæ potentiæ confiderem, immodicus mei æstimator, inferiores contemserim; si fiduciâ animi superbi elatus altiora quàm oportebat speravi; ni temperantiâ utili cupiditates coërcui: nihil abnuo, nullas preces interpono, nullumque supplicium renuo. 2. Sicut puer infirmus, vix ablactatus, *nutricis suæ oblitus*, matrem solam affectat, hanc

Sublimè vectus.] Pro *sublimiter*. Adjectivum neutrum pro adverbio, more Græco. Virgil. *Raptâ spirans* immanè *securi*: id est, *immaniter*. CHYTR.

Dependet, ambit unam:
Æterne rector orbis,
Te mens mea intuetur
Unum, uni adhæret, unum
Te vindicem salutis
3 Agnoscit. O piorum
Propago sancta patrum,
Unum Deum parentum
Spectate, spes in uno
Locate, cuncta ab uno
Sperate: spem nec unquam
Fovebitis caducam.

solam intuetur, omnes spes in ea sola habet, unam eam cupit: sic animus meus, Gubernator orbis, te solum spectat, te solum servatorem meum fatetur. 3. O felix parentum bonorum progenies, *meo exemplo monita*, Deum majorum vestrorum intuemini, omnia ab uno exspectate, credite ab illo omnia vobis prosperè eventura; nec unquam animos vestros spes inanis frustrabitur.

Unum Deum parentum.] Omnes cum Chytræi collectaneis editi, *Unum Deum parentem.* Malè. RUD. Nescio an hic peccârint operæ: nam quas vidi, *parentum* habent, ut Plantiniana & Salmuriana. BURM. Quas hîc operas intelligit Burmannus? Easne quæ Buchanani paraphrasin cum N. Chytræi collectaneis typis expresserunt? At id ipsum est quod ego affirmo, & alias omnes editiones, non tantùm Plantinianam & Salmurianam, *parentum* habere. RUD.

PSAL. CXXXII. CARM. GEN. I.

David arcam Dei ducturus Jeruschalaima, sollicitudinem suam, votum, officiumque exponit Deo; orat ut Deus veniat in civitatem suam, & regno, sacerdotio populoque benefaciat; ideoque promissiones antè à Deo factas adducit.

DAvidis esto memor, genitor, memor esto laborum
Quos tulit, in rebus tua jussa secutus egenis.
2 Ille tibi, Hebrææ gentis Deus unice, votis

Memento, pater, promissorum quibus te Davidi ultrò obstrinxisti, memento molestiarum, quas perpessus est in summis difficultatibus tibi morem gerens, *ex quibus etiam illum eripuisti.* 2. Ille etiam vicissim tibi,

Obstrinxit caput, & promissis ora reclusit:
3 Non ædes priùs ingrediar, mollive reponam
4 Membra toro, aut oculis dulcem indulgebo soporem,
5 Quàm fanum inveniam, & sacri fundamina templi
Designem, sanctisque locum dimetiar aris.
6 Fama licet patriæ multum promitteret oræ,
Inter saxa tamen silvestribus obsita dumis
Monstravit Deus ipse locum. Deus ipse perenne
Hîc templum, templique sacris sedem innuit aris.
7 Ergo alacres gratam Domino properemus ad ædem:
8 Scamna pedum pronis veneremur vultibus: & tu
Sancte parens, bonus ac placidus cape vota, tuamque
Lætus adi sedem: neu dedignare penates
Qui memorem æterni servabunt fœderis arcam.
9 Templa sacerdotes casti tueantur, & omnes
Qui tua ritè piis venerantur numina sacris,
10 Lætitiâ exsultent. Si David pectore puro

Deus unice Hebræorum, sese jurejurando obligavit, sicque locutus est, hæc pollicendo: 3. Non antè introibo domum meam, nec corpus in lecto molli ad quietem capiendam componam, 4. Aut palpebras claudens somnum gratum oculis dabo, 5. Quàm templo ædificando locum invenero, ædisque sacræ, *quam Deus incolat*, fundamenta notem, sedemque altaribus Dei certâ mensurâ comprehendam. 6. Quamvis sermo hominum sæpe memoraret, templum arcæ fœderis & Deo in finibus patriæ meæ positum fore; Deus tamen ipse ei condendo locum ostendit, inter colles Sionis arboribus silvaticis tum opertos, ibidemque ædem perpetuò mansuram stabilemque altari locum demonstravit. 7. Ad templum igitur à Deo selectum, ideoque ipsi jucundum, læti festinemus: 8. Et ad scabellum pedum ejus, aut subsellium cui insidet, sacram videlicet fœderis arcam, proclives in terram ipsum adoremus: tuque adeò Jehova facilis & benignus votum tibi nuncupatum accipe, & ad locum tibi dedicatum & fixum tibi domicilium benevolus adveni; neu iratus domum illam recusa, quæ arcam præsentiæ & roboris tui tesseram, ac monumentum pacti tecum facti servantem custodiet. 9. Sacrifici puri ædem istam servent, omnesque te sacrificiis pio animo colentes, legitimo majorum more oblatis, præ gaudio gestiant. 10. Si David sine ulla simulatione te veneratus est, munera filii ipsius ne recusa, cui regni ad-

Fundamina templi designem.] Aptè utitur hoc verbo, Ovid. Fast. IV. 825.
Inde premens stivam designat *mœnia sulco.*
Virg. Æn. V. 755.
Interea Æneas urbem designat *aratro.* L.
Fama licet.] Tres Steph, duæ Plant. & Argent.
Ecce mihi, patriis subitò dum versor in arvis,
Et juga dum peragro silvestribus obsita dumis. RUD.

Te coluit, ne Davidicæ nunc respue prolis
Dona, tui populi cui frena tenenda dedisti.
11 Davidi enim quondam (neque jam sententia vertet
Ulla tuam mentem) jurâsti: E stirpe propago
Nata tuâ solium & sceptrum retinebit avitum.
12 Quòd si posteritas servet mea fœdera, pactis
Si steterit, leges si non temerârit avitas,
Nulla dies solio, vis nulla extrudet avito,
Et natos natorum, & qui nascentur ab illis.
13 Ipse mihi sedem elegi sine fine Sionem, [luptas:
14 Quam colerem: hîc mihi certa quies, hîc certa vo-
15 Hæc mihi grata domus: cœli indulgentia fruges
Faxo alat, & duros largè saturabo colonos.
16 Templa tuebuntur casti justique ministri,
Lætitiâque piis perfundam pectora certâ:
17 Davidicoque novum producam è semine germen,
Quod latè in populos fundet sua brachia: stirpi
Prospiciam seræ solium qui illustret avitum,

ministrationem tribuisti. 11. Olim enim Davidi sanctè promisisti, jurejurando dato ceu irrevocabili decreto, (neque ullum consilium novum animum tuum mutabit) *in hæc verba erumpens:* Progenies ex te nata insigne regni & ditionem paternam tenebit. 12. Quòd si, qui ex te nascentur, conventa pacta mecum custodiant, si in promissis permanebunt, si leges majoribus datas non violabunt, nullum tempus, nullaque potentia violenta, eorum posteros, prout alii ex aliis nascentur, de throno majorum unquam deturbabit. 13. Ipse enim mihi Hierosolymam excepi domicilium quod in perpetuum habitarem: 14. Hîc mihi stabilis mansio futura est, hoc in loco mihi grato jucunda habitatio est, certumque est mihi hîc perpetuò sedem placitam figere: 15. Efficiam insuper ut cœli favor omnes terræ fructus nutriat, asperosque agrorum cultores abundè satiabo. 16. Æditimi puri & æqui ædem meam servabunt, gaudioque stabili animos piè me colentium explebo: 17. Stirpemque de sanguine Davidis perpetuò duraturam exoriri efficiam, quæ suam in nationes potentiam latè extendet; posterisque regem providebo, qui sedem majorum ho-

Neque jam sententia vertet.] Virg. Æn. I. 264.
-------- *Neque me sententia vertit.* L.

Et natos natorum, &c.] Virg. Æn. III. 98.
Et nati natorum, & qui nascentur ab illis. L.

Stirpi prospiciam seræ solium qui illustret avitum.] Ita omnes libri, præter unum Al. Julii, in quo *quæ illustret* est editum; sed altera lectio magis arridet, supplendo *virum* vel *regem, è posteris Davidis,* i. e. CHRISTUM. Vide Vatabli annot. in loc. RUD.

Claraque

Claraque per cunctas diffundat lumina terras.
18 At pudor, & turpes maculas infamia ſpargens,
Hoſtibus inficiet vultus. Jeſſæa propago
Florebit, cingetque ſacrum diademate crinem,
Tranſmittetque ſuam longæva in ſecula famam.

nore afficiat, quique perſpicuam doctrinæ lucem per orbem totum diſpergat. 18. At ſcelerum conſcius timor, ignominiaque notas fœdas fundens, hoſtium faciei colorem rubicundum inducet: poſteritas autem Jeſſæ in magno honore erit, faſciâque regali caput coronabit, ſuique nominis gloriam in tempus immenſum tranſire faciet.

Cingetque ſacrum diademate crinem.] Edit. Tho. Vautrollerii, *cingantque ſacrum diademata crinem.* Rud.

PSAL. CXXXIII. Carm. Gen. 3.

David communionem ſanctorum celebrat, & eleganti bus comparationibus figurat bona, amœnitatemque illius.

NIl caritate mutuâ fratrum, nihil
Jucundius concordiâ;
2 Non aura ſuavis balſami, quum funditur
Aronis in ſacrum caput,
Et imbre læto proluens barbam & ſinus
Limbum pererrat aureum:
3 Non ros, tenella gemmulis argenteis
Pingens Sionis gramina,
Aut verna dulci inebrians uligine
Hermonis intonſi juga.
Fraterna quam pax incolit, domum juvat

Nihil gratius eſt amore illo inter ſe fratrum *prius diſſidentium, nunc verò pios omnes in Chriſto patri cœleſti adjungente,* nihilque eorum unanimi conſenſu dulcius. 2. Non odor ſuavis unguenti illius delicati, cùm in ſanctum ſummi ſacerdotis caput effunditur, & adſpergine jucundâ barbam veſtemque ejus ſinuoſam humectans, extremas amictûs oras percurrit: 3. Ros quoque inſtar gemmarum coloris argentei, teneras Sionis

Inebrians uligine.] Inſignis metaphora, ſicuti enim hauſtu vini largiore corpus humectatur, & homo inebriatur, ita imbrium humore terra irrigatur & fœcundatur. Eſt autem *uligo* propriè naturalis terræ humor, ex ea nunquam recedens. Chytr.

Dominus

Dominus benignâ dexterâ:
Et opibus auget: filiorum & filios
Multis propagat ſeculis.

herbas vario colore diſtinguens, *caritate illâ mutuâ cœlitùs datâ*, gratior non eſt, aut cùm humore grato Hermonis ſilvoſi culmina tempore veris madefaciens imbuit. Dominus ædes illas ſucceſſu liberaliter auget, quas fratrum concordia habitat, eaſque ditat, longâque. ſucceſſione propaginem illis diu præbet.

PSAL. CXXXIV. Carm. Gen. 3.

Pſaltes Eccleſiam totam hortatur ut benedicat Deo, adjunctis promiſſionibus.

DOmini miniſtri, nocte qui cuſtodiæ
Sancti excubatis atrii,
Laudate Dominum, laudibus donec ſacro
Nox annuit ſilentio.
2 Interque laudes mentibus puris manus
Cœlo ſupinas tollite.
3 Et vos beabit Dominus invicem omnibus
Cœli ſolique commodis:
Dominus Sionem qui tuetur, unicus
Cœli ſolique conditor.

Vos ſervi Jehovæ, qui noctu ad veſtibulum ſacrum, templumque ejus cuſtodiendum pervigilatis, Dominum honorificè prædicate, donec nox ſuâ taciturnitate prædicationi veſtræ favet. 2. Dumque Deum laudatis, manus ad cœlum elatas animo ſimplice orantes extollite, *quæ pars eſt ipſius cultûs potiſſima, atque adeò ipſorum rituum finis.* 3. Dominuſque viciſſim vos, populique cœtum ſacris ritè defunctum ſanctâque doctrinâ inſtructum, omnibus terræ & cœli bonis auctos cumulabit; Dominus, inquam, qui cœli terræque creator, Sionem cuſtodit.

PSAL. CXXXV. Carm. Gen. 1.

Pſaltes Eccleſiam hortatur ad laudandum Deum, omnipotentiæ in res creatas & inimicos ipſos, bonitatiſque erga Eccleſiam nomine: quæ omnia per comparationem idolorum graviſſimè amplificat.

1, 2 VOs quibus eſt ſacri cuſtodia credita templi,
Eia Deum laudate: Deum celebrate miniſtri,

1, 2. Vos, *miniſterio Jehovæ devoti*, quibus templi cuſtodiendi cura mandata eſt, agitè Deum prædicate: Vos, inquam, ſervi Jehovæ, qui con-

Qui

Qui ſacra aſſiduâ vigilatis ad atria curâ.
3 Eia Deum laudate bonum, nomenque beatum
Tollite perpetuò veſtro ſuper æthera cantu.
4 Quippe Jacobum ultrò legit, lectumque dicavit
Hunc ſibi, ceu privam patrimonî in ſecula ſortem.
5 Nota quidem Domini eſt immenſa potentia, notum
Numen; quippe deos ſub ſe premit altior omnes,
Quos alii ſtolidâ placant ceu numina curâ.
6 Verſat enim nutu cœlo, terrâque, marique,
Aut ſi quod cæcis clauſum eſt penetrale tenebris
7 Naturæ, quodcunque libet: de viſcere terræ
Evocat, & liquido ſuſpendit in aëre nubes:
Fulguribuſque vagis venientes prævenit imbres:
Deque ſuis promit ventorum flamina gazis. [va
8 Ille hominum primos fœtus pecudumque per ar-
9 Divitis Ægypti ſtravit: regemque ſuperbum,
Et quicunque bibunt ſeptemflua flumina Nili,
10 Terruit oſtentis: validis ille oppida muris
Turrita evertit: numeroſo milite cinctos
Cum ſtirpe exſtinxit violento funere reges:

tinuâ diligentiâ excubias agitis ad templi ingreſſum, Dei laudes cantate. 3. Agitè Deum prædicate facilem, & bonitate verâ affluentem, ſanctumque ejus nomen canentes ſemper in cœlum laudibus ſummis efferte. 4. Jehova enim ſponte ſuâ, ſuâque unius bonitate impulſus, Jacobum elegit, eumque electum veluti privatam hereditatis portionem ſibi in perpetuum conſecravit. 5. Infinita Dei Domini noſtri poteſtas & divinitas cognita ſatis & perſpecta eſt; quippe qui potentior deos omnes inferiores ſibi obſequentes habeat, quorum pacem ac veniam profani ſtultâ diligentiâ ſacrificiis poſcunt, tanquam dii eſſent, *quos tales eſſe tantùm ſomniant*. 6. Dominus enim voluntate ſuâ quicquid vult in tota rerum univerſitate huc illuc transfert, aut ſi quis locus occultior in obſcuriore mundi parte abſconditus eſt: 7. Jehova vapores denſiores de intimis terræ partibus extrahit, eoſque in aëre puro pendere facit, & antequàm pluviæ erumpant flammas per aërem errabundas mittit, flatuſque ventorum de theſauris ſuis educit. 8. Ille primogenita hominum & beſtiarum per agros Ægypti opulentæ nocte unâ occîdit, *potentiâ ſuâ naturalibus cauſſarum finibus non circumſcriptâ:* 9. Pharaonem etiam ipſum elatum, omneſque Nili accolas per ſeptem oſtia mare ingredientis, plagis monſtroſis perterrefecit. 10. Ille urbes mœnibus firmis munitas evertit, reges etiam gentium profanarum exercitibus magnis

Privam.] *Privum* eſt, quod unius cujuſque proprium & peculiare eſt. Hor. ------ *Quem ducit* priva *triremis*. CHYTR.

11 Stravit

11 Stravit Amorrhæum validâ virtute Seonem,
Quique Basan Ogus magnâ ditione tenebat,
Regnaque non uni Cananeïa subdita sceptro:
12 Arvaque, dejectis nuper viduata tyrannis,
Accepêre novos Jacobi è stirpe colonos.
13, 14 Sancte parens rerum, qui justo examine nôsti
Parcere subjectis, & debellare superbos,
Posteritas te sera canet: tua splendida facta
Nulla unquam ex animis tollent oblivia nostris.
15 At sibi quæ variis finxit simulacra figuris
Vana superstitio, calidis fornacibus aurum
Argentumve liquans, nil sunt nisi ludicra dextræ
16 Humanæ commenta: illis os vocis inane:
17 Lucis egent oculi: surdas sonus advolat aures;
Et patulas frustra nares jucundus odorum
Halitus incursat: calidus non pectora pulsat
18 Spiritus. O quisquis ludibria talia fingit,
Aut colit, ipse suis similis diis exigat ævum,
Mentis inops, & lucis egens: non aure nec ore
Accipiat reddatve sonos; nec nare sagaci
Sentiat halantes per prata nitentia flores.

circundatos, cum progenie, morte per vim illatâ, cecîdit: 11. Seonem videlicet Amorrhæorum regem, & Ogum in monte Basan latè imperantem subvertit, regnaque Cananæorum multis regibus parentia delevit; 12. Agrique nuper in solitudinem redacti, regibus injustis expulsis, recentes è genere Jacobi cultores admisêre. 13, 14. *Ob hæc supra ipsam rerum naturam potentiæ infinitæ facta miranda*, gentes longo post tempore futuræ te, creator & rector rerum omnium, laudabunt, qui tibi morem gerentibus scis pacem ac veniam dare, æquoque judicio elatos vi superare: nullaque oblivio res à te præclarè gestas memoriæ nostræ unquam eximet. 15. At imagines, quas religio perversa & inutilis formis diversis sibi fabricavit, in caminis ardentibus auri & argenti metalla fundens, nihil aliud sunt nisi stulta hominum aut artificum figmenta: 16. Os est illis, sed mutum; oculi sunt, sed cæci *adeo ut iis nihil cernant*; 17. Strepitus moti aëris ad aures nihil audientes advenit, gratusque rerum beneolentium spiritus nares apertas frustrà ingreditur, halitusque pulmones sub pectore non movet. 18. Quisquis autem sibi has imagines ludicras facit, aut eas veneratur, ipse pari conditione cum diis à se factis & cultis vivat, stupidus & cæcus: voces aure non intelligat nec ore loquatur, nec nare acutâ & solerti odoratum florum per prata a-

Stravit Amorrhæum.] Tres Steph. duæ Plant & Argent.
Quique Amorrhæis Seon regnavit in oris. RUD.
Parcere subjectis, &c.] Virgilii versus, Æn. VI. 853. L.

19, 20, 21 Tu verò genus à magno Iſraële profectum,
Et domus Aronis, genitique è ſanguine Levi,
Et quicunque pio rerum venerare parentem
Obſequio, laudate Deum, qui tecta Sionis
Ardua, qui ſacram Solymæ bonus incolit ædem.

mœna jucunde ſpirantium percipiat. 19, 20, 21. Vos autem poſteri Iſraëlis, poſterique Aaronis, ac Levitæ, & quicunque Jehovam colis pie & ſanctè illi ſerviens, Deum illum prædicate, qui in arce Sionis, quique in ſancto Hieroſolymæ templo clemens inhabitat.

PSAL. CXXXVI. Carm. Gen. 2.

Pſaltes hortatur Eccleſiam ad prædicandas Dei laudes, propter beneficentiſſimam naturam & majeſtatem ipſius, benignaque opera in creatione, adminiſtratione & conſervatione rerum omnium, ac imprimis Eccleſiæ demonſtrata.

Eia Deum laudate, Deum facilemque bonumque,
Largâ benignum ſemper indulgentiâ.
2 Eia Deum laudate: Deus namque ille deorum eſt,
Largâ benignus ſemper indulgentiâ.
3 Cui domini rerum ſubmittunt ſceptra tyranni,
Largâ benigno ſemper indulgentiâ.
4 Qui facit attonito ſolus miracula mundo,
Largâ benignus ſemper indulgentiâ.
5 Qui nitidos mirâ arte polum convolvit in orbes,
Largâ benignus ſemper indulgentiâ.
6 Qui liquidis terras emergere juſſit ab undis,
Largâ benignus ſemper indulgentiâ.
7 Qui vitreo accendit flammantia lumina cœlo,
Largâ benignus ſemper indulgentiâ.

Agitè Deum prædicate, Deum lenem æquumque & ſummâ bonitate præditum, amplâque liberalitate ſemper beneficum. 2. Agitè Deum prædicate, ille enim Deus eſt, omnibus diis aliis major, amplâ beneficentiâ ſemper liberalis. 3. Laudate Deum, cui reges terrarum parent, amplâ liberalitate ſemper munifico. 4. Qui ſuâ unius vi ſigna ſtupenda omnibus admirantibus edit, amplâ beneficentiâ ſemper liberalis. 5. Qui cœlum mirificâ ſapientiâ ſuâ in circulos nitentes circumactum rotundavit, amplâ liberalitate ſemper munificus. 6. Qui terras ex undis fluidis quaſi aſcendere, & ſupra aquarum ripas exſtare juſſit, amplâ beneficentiâ ſemper liberalis. 7. Qui è cœlo lucido lumina inſtar flammarum ſplendere fecit, amplâ beneficentiâ ſemper liberalis. 8. Qui ſo-

8 Qui ſolem auricomum juſſit dare jura diei,
Largâ benignus ſemper indulgentiâ.
9 Qui lunam & ſtellas tenebras diſtinguere noctis
Juſſit, benignâ ſemper indulgentiâ.
10 Pignora prima Phari qui fato exſtinxit acerbo,
Largâ benignus ſemper indulgentiâ.
11, 12 Iſacidas medio incolumes ex hoſte recepit,
Largâ benignus ſemper indulgentiâ.
13 Qui rubri Oceani torpentes diffidit undas,
Largâ benignus ſemper indulgentiâ.
14 Perque undas fiſſas ſobolem traduxit Abrami,
Largâ benignus ſemper indulgentiâ.
15 Pharonem & Pharios ſubmerſit gurgite currus,
Largâ benignus ſemper indulgentiâ.
16 Deduxitque ſuos deſerta per avia tutos,
Largâ benignus ſemper indulgentiâ.
17, 18 Et validos meritâ proſtravit clade tyrannos,
Largâ benignus ſemper indulgentiâ.
19 Stravit Amorrhæum validâ virtute Seonem,
Largâ benignus ſemper indulgentiâ.
20 Stravit & incaſsùm confiſum viribus Ogum,
Largâ benignus ſemper indulgentiâ.
21 Metatuſque novis agrum eſt utriuſque colonis,

lem pulchrum, radios ceu crines aureolos fundentem, lucibus præeſſe mandavit, amplâ beneficentiâ ſemper liberalis. 9. Qui lunam & ſtellas noctem tenebroſam à die ſecernere fecit, amplâ & perpetuâ liberalitate ſuâ. 10. Qui primogenita Ægypti immaturâ morte delevit, amplâ beneficentiâ ſemper liberalis. 11, 12. Qui Judæos inimicis undique oppreſſos è medio hoſtium ſalvos ſeparavit, amplâ beneficentiâ ſemper liberalis. 13. Qui aquas maris rubri findendo fecit ſtare inertes, amplâ munificentiâ ſemper liberalis. 14. Judæoſque per mare diviſum tranſire fecit, amplâ munificentiâ ſemper liberalis. 15. Qui Pharaonem Ægypti regem, & Ægyptiorum copias aquis maris obruit, amplâ munificentiâ ſemper liberalis. 16. Populoque ſuo periculis erepto per ſolitudinem incultam iter præivit, amplâ munificentiâ ſemper liberalis. 17, 18. Regeſque potentes & injuſtos exitio juſto exſtinxit, amplâ beneficentiâ ſemper liberalis. 19. Qui Seonem regem Amorrhæorum potentem occîdit, amplâ beneficentiâ ſemper liberalis. 20. Qui Ogum Baſchanis regem ingenti mole corporis fruſtra confiſum dejecit, amplâ beneficentiâ ſemper liberalis. 21. Et regionem utriuſque regis novis habitatoribus diviſit, am-

Stravit & incaſsùm.] Prædicti toties memorati codices, *Stravit Ogum magno fidentem corpore fruſtra.* RUD.

Largâ

Largâ benignus ſemper indulgentiâ.
22 Iſacidis habitare ſuis dedit hoſtica rura,
Largâ benignus ſemper indulgentiâ.
23 Qui nos in rebus miſeros reſpexit egenis,
Largâ benignus ſemper indulgentiâ.
24 Avertitque ferum noſtris cervicibus hoſtem,
Largâ benignus ſemper indulgentiâ.
25 Qui genti vitam humanæ victumque miniſtrat,
Largâ benignus ſemper indulgentiâ.
26 Aſtrigeros laudate Deum qui temperat orbes,
Largâ benignus ſemper indulgentiâ.

plâ beneficentiâ ſemper liberalis. 22. Qui hoſtium agros electis Iſaci poſteris habitandos tribuit, amplâ beneficentiâ ſemper liberalis. 23. Qui nos ab hoſtibus oppreſſos & ope deſtitutos, ac in ſummis difficultatibus verſantes benigne adſpexit, amplâ beneficentiâ ſemper liberalis. 24. Qui hoſtem crudelem à nobis aliò avertit, amplâ beneficentiâ ſemper liberalis. 25. Qui vitam & alimenta hominibus aliiſque animantibus ſuppeditat, amplâ beneficentiâ ſemper liberalis. 26. Celebrate Deum, qui regit cœlum ſtellis lucidum, liberalitate perpetuâ ſemper munificus.

PSAL. CXXXVII. Carm. Gen. 22.

*Sacerdotes & Levitæ captivi ad ſacras cantiones cantandas ſollicitati, oſtendunt à ſe bonâ fide fieri non poſſe: in luctu ſuo conſtanter permanent, Edomæiſque & Babyloniis ſeveriſſimum Dei judicium imprecantur atque denuntiant.**

DUm procul à patria mœſti Babylonis in oris,
Fluminis ad liquidas forte ſedemus aquas;

Dum procul domo & ſolo natali, *culpæ pœnæque cauſſâ*, triſtes in regione Babylonia ad puras Euphratis aquas, *vitato hoſtium impiorum conſpe-*

* Pulcherrimam hujus Pſalmi paraphraſin, ex eruditorum omnium exiſtimatione, exigere, non minus audacter quàm temerè, ante aliquot annos, in animum induxit Leonardus Welſtedius Anglus. Verba vaniloqui iſtius hominis, prout ea in Latinum ſermonem, ex adnotationibus ejus ad Anglicanam Longini verſionem, p. 173. tranſtulerit Ruddimannus, hîc ſubjungemus. " Nihil tam barbarum, tam Gothicum, tam verè neotericum, atque " hi ſunt verſus, uſquam exſtitit. Nihil quippe ſunt aliud, quàm clangor per- " petuus Dactylorum & Spondæorum, eodem tenore, ſarcinarii equi inſtar, " ſibi concinentium; ſubſtantivorum ineptiſſimis adjectivis ſtipatorum con- " geries. Ut quo quæque loco voces ſint poſitæ cognoſcas, inſpecto non eſt " opus. An quidquam huic ſimile, apud Tibullum, Ovidium, addo & Mar-

Illa

Illa animum subiit species miseranda Sionis,
Et nunquam patrii tecta videnda soli.

ftu, otiosi quiescimus; miserabilis illa Hierosolymæ imago nobis in mentem venit, domosque Judææ patriæ nunquam nobis postea spectan-

---

" tialem, ullumve ex veteribus scriptorem reperitur? Versus quidem pleri- " que omnes ex eodem fere genere esse videntur quos *aureos* appellant. Id " vero si maxime culpâ vacaret, nullâ tamen venustatis laude commenda- " tur, merumque est monachorum inventum. In summa, versus omnes " hujuscemodi uno duntaxat gradu rythmis Latinis sunt superiores." Hæc iste deblateravit, nec tamen vel unicam in tota paraphrasi locutionem convellere ausus fuit. Nihilominus censuram, quâ celeberrimum poëtam, omnique ævo celebrandum, immeritò notandum voluit, ad examen, sequentibus nostris adnotationibus, vocabimus, & Buchananææ hujus Psalmi paraphraseôs locutiones, clarissimorum auctorum exemplis adstruere conabimur. Unde, ut speramus, apparebit, nihil in tota paraphrasi esse, quod vel minimùm barbariem, Gothicismum aut neoterismum redoleat, & verè dici posse, quod vir Cl. Dan. Heinsius de CIV. Psalmo pronuntiaverit, *regem* nempe *esse ceterorum*. L.

Fluminis ad liquidas *fortè sedemus* aquas.] Existimâsse videtur Welstedius, vir profectò fastidii delicatissimi, hanc versuum mediorum & ultimorum consonantiam, *liquidas aquas, patrii soli*, &c. ad vitiosam illam Leoninorum versuum consonantiam accedere; & hoc barbarum non contentus vocâsse, Gothicum etiam appellat. At multùm fallitur; quum enim non nisi postremæ utriusque hemistichii syllabæ consonent, tantum abest illud ut pro vitioso habeatur, ut non parum quoque gratiæ versui inde accedat, ut optimè loquitur novæ methodi auctor, de poësi Lat. cap. 4. § 6. citatque illud Ovidii,

Huc ades & nitidas *cassіde solve* comas.

Et Buchanani nostri, Psal. CXIV.

Jordanis refugas *in caput egit* aquas.

Nôrunt omnes, tales numeros frequentiores esse in elegiacis quàm alibi, & rebus, quas flebilibus modis describi oportet, cui primùm usui adhibebantur, aptiores. An igitur quidquam elegantius, an quidquam mollius, si modo Psalmi indolem, & miserrimam tum cantantium conditionem reputaveris, dici potuit? nihil certè frequentius apud Tibullum, Ovidium & Martialem, aliosque omnes elegiaci carminis scriptores, quod tamen Welstedius perfrictâ fronte negat. Ex Tibullo, poëta, omnium antiquorum & recentiorum judicio, tersissimo, hæc pauca accipe, & innumera alia facile esset proferre, quæ Buchananæis quàm proximè accedere videntur;

In cinerem & liquidas *munera vertat* aquas.
Dum licet; in liquida *nat tibi linter* aqua.
Et canis arenti *torreat arva* siti.
Et secet ad Phrygios *vilia membra* modos.
Quos tulit antiquo *condita messis* avo.
Seu dederat sanctæ *spicea serta* comæ.
Luciferum roseis *candida portet* equis.

De Ovidio operæ pretium erit audire virum maximum Dan. Heinsium.

Flevimus

Flevimus, & gemitus luctantia verba repressit;
Inque sinus liquidæ decidit imber aquæ.

dæ in memoria habuimus: lacrimas profudimus, & comploratio lamentabilis verba nostra egredi conantia exitu prohibuit, fletusque effusi in

---

Quòd si versus Leonini *sunt, quos iste* (Eglisemmius, cui hac in re Welstedius concinit) *dabo integras elegias Ovidii, quæ talibus pentametris contextæ sunt.* Non est jam quod multum moremur Martialem, Tibullo utpote & Ovidio multis annis posteriorem. Illum tamen pari modo sæpè canentem reperies:

Abnuit iu liquidis *ire pedester* aquis.
I nunc, & lentas *corripe turba* moras.
Primus in arctoi *qui fuit arce* poli.
Venit & epoto Sarmata pastus equo.

Leonini autem versus (qui neutiquam suam originem Gothis debebant, ut existimâsse etiam videtur Welstedius, sed Leonio aut Leonino cuidam, qui Parisiis, Ludovico septimo regnante, vixit, vid. Pasquier, *des Recherches de la France*, p. 596.) longè alio incedebant modo; duplici enim onerati erant rythmo, eâdem consonâ posteriorem etiam rythmum ducente. Quale est carmen a Monacho Carmelita de Anglorum ad flumen Bannocum clade decantatum:

De planctu cudo *metrum cum carmine* nudo,
Risum retrudo, *dum tali themate* ludo.

Aut ut versus ille Ovidianus,

Quærebant flavos *per nemus omne* favos.

In quibus consonant *retrudo, cudo, nudo, ludo, flavos, favos.*

Præterea objicit Welstedius *aquas* ineptissimè dici *liquidas*; quà in re illi prævivit longè majoris nominis vir, Josephus Trappius. Vir ille doctissimus criminatur, Prælect. Poët. p. 90. Buchanano *non opus fuisse, ut vel semel, multo minus trium versiculorum spatio* bis *admoneremur* aquam esse liquidam: *rem ita habere jamdudum nôsse omnes; neque per istud epitheton vel minimè illustrari rem quam describit poëta.* Temeritatis autem & ignorantiæ suæ, quod invitus cogor dicere, pœnas jamdudum dedit. Optimum enim Poëtam, & ingentes ejus manes inultos non diu passus est vir celeb. Thomas Ruddimannus, qui hoc nomine maximam ab omnibus ubique doctis gratiam iniit. Cujus verba, ex præfatione quam Buchanani operibus præmisit, hic apponenda omninò duximus. "Bene habet quòd mox hoc nomi-
" ne haud rarò peccantem Ovidium Trappius inducat, neque ejus (si qua cul-
" pa est) Horatium & Virgilium omnino exsortes fateatur. Quod vero *bis*
" *trium versiculorum spatio* hoc à Buchanano admissum caussetur, memoriâ
" lapsus videtur vir doctissimus (neque enim de industria factum putem)
" qui medios hosce duos versiculos prætervectus, *Illa animum subiit,* &c.
" quatuor illos modo memoratos continuos posuit. Ad rem verò ipsam
" quod attinet, ignorare non potest vir Cl. epitheton LIQUIDUS duplici apud
" Latinos sensu accipi, interim sc. pro *fluido* sive *humido*, quatenus nimirum
" *arido* seu *sicco* opponitur; interim verò pro *puro* & *limpido*, nec limo aut
" sordibus ullis turbulento. Priore quidem significatu proprium est & perpe-
" tuum *aquæ* epitheton: posteriore autem non item, ostendunt Ovid. Met.
" I, 370. ------- *adeunt pariter* Cephisidas undas

Ut nondum liquidas, *sic jam vada nota secantes,*

2 Muta ſuper virides pendebant nablia ramos,
Et ſalices tacitas ſuſtinuêre lyras.

veſtem cecidêre. 2. Inſtrumenta muſica tacita in frondibus arborum *in ipſo Babyloniorum conſpectu* ſuſpenſa erant, ſaliceſque noſtras lugentûm

" Horat. 2. Ep. II. 120.
" *Vehemens &* liquidus, *puroque ſimillimus amni.*
" Et Virg. Geo. IV. 102.----*Hinc cœli tempore certo*
" *Dulcia mella premes, nec tantum dulcia, quantum*
" *Et* liquida, *& durum Bacchi domitura ſaporem.*
" *Liquida*, i. e. *pura* & *defæcata*; nam quæ omnino fluunt, mala eſſe admo-
" net Servius. Atque hoc (uti ego quidem exiſtimo) Buchananus hîc ſen-
" ſu locutus videtur, Euphratis undas tum puras & illimes fluxiſſe ſignifi-
" cans. Certè Pomponius Mela, lib. III. c. 8. eum acceptis ripis celerem
" & frementem deſcribit, quales fere fluvii aquas minus turbidas aut lutu-
" lentas devolvunt. Plinius vero lib. XVIII. c. 17. Euphratem ait limum
" in agros non invehere, ſicut in Ægypto Nilum. Non ineptè autem hoc
" ſignificatu Buchananus, ℣. 6. lacrimas cadentes *liquidas* appellat, quippe
" quibus nihil ferè limpidius videamus. Ut ut vero hæc ſint, poëtam no-
" ſtrum abundè excuſant non Ovidius modo & alii paſſim, ſed & ipſe Vir-
" gilius Æn. V. 860.
" ----- liquidas *projecit in* undas
" *Præcipitem.* Et Æn. VII. 760.
" *Te* liquidi *flevere* lacus.
" Æn. IV. 526. *Quæque* lacus *late* liquidos, *&c.*
" Item Homerus, Odyſſ. IV. 458.
" Γίνετο δ' ὑγρὸν ὕδωρ, καὶ δένδρεον ὑψιπέτηλον.
Hæc ille. Juvabit etiam, ex actis Erudit. Lipſienſ. Supplement. Tom. VIII. p. 322. hîc repetere, quæ auctor celeb. in vindiciis Buchanani contra Trappium hac de re habet. *Si olores iſtos*, inquit, *interſtrepere nobis licet, tantum abeſt ut peccatum Buchanani hic, & in altero verſu,* Inque ſinus liquidæ, &c. *credamus accuſandum, ut potiùs exiſtimemus haud parum decoris ademtum in carmine nobiliſſimo, ſi ex vocibus* liquidas *&* liquidæ *vel alterutra vel utraque expungeretur.* Liquidum *non modò ſignificat* purum *&* defæcatum, *ſed, quæ purorum & limpidorum conjunctiſſima eſt qualitas,* mobile maximè, facilè fluens, *& ut Lucretiano verbo utamur,* diffuſile, *quo ſenſu & Plinius uſus eſt H. N.* 34. 8. *his verbis*, fecit Eutychides Eurotam, in quo artem ipſo amne *liquidiorem* plurimi dixere. *Sane Euphrates talis deſcribitur, ut non inſtar pigrorum Erebi fluminum, ſuam quaſi molem invitus trahens, ſe ægrè loco moveat, ſed prono veluti alveo feratur, & lacrimæ per genas fluentes ſunt liquidiſſimæ.* Benè quoque Buchananum dixiſſe, *ad liquidas ſedere aquas*, ſive in margine vel ripa ejus fluminis, teſtis eſt Ovidius, Faſt. II. 463. *Venit ad Euphratem*------
Inque Paleſtinæ margine ſedit *aquæ.* L.

Illa animum ſubiit, &c.] Eleganter admodum his verſibus expreſſit Poëta flebilem imaginem, quam animis & oculis quaſi ſuis infixam habuerunt Judæi, è patriis laribus pulſi, patriæ ſuæ everſæ, urbis ſanctæ ſolo æquatæ, & rituum ſacrorum apparatûs jam prorſus neglecti. Idem.

Inque ſinus liquidæ decidit imber aquæ.] Ut Poëtæ lacrimas largiter profluentes aquarum rivis comparare ſolent, uti vidimus ad Pſal. CXIX. ſic etiam

3 Ecce

3 Ecce ferox dominus, Solymæ populator opimæ,
Exigit in mediis carmina læta malis:

citharas mutas ferebant; *cùm illo tempore & loco gemendum potiùs quàm canendum nobis videretur.* 3. Ecce tamen victor insolens, Hierosolymæ divitis eversor, inter miserias captivitatis nostræ cantiones jucundas à no-

---

imbribus. Ita Ovidius, quem hîc respexit Buchananus, Trist. IV. 1. 98.

Inque sinum *mæstæ labitur* imber aquæ.

Mutavit hîc Poëta noster *mæstæ*, quo utitur Ovidius, in *liquidæ*, utpote epitheton magis hîc congruens; quocirca tantum abest, ut hoc nomine culpandus sit, ut contra majorem laudem mereri videatur. " Ex istarum e-" nim idearum, fluminis ruentis & cadentium lacrimarum collatione, *ut* " *optimè loquitur vir celeb.* Act. erudit. Lips. *ubi supra*, tenerrima in mente " lectorum nascitur imago, quatenus ipsa illa liquida peregrini fluminis flu-" enta, apud bonos illos captivos naturali ratione imbrem lacrimarum non " minus liquidum junxisse, ac veluti provocâsse visa sunt." Præterea, inquit quidam vir doctissimus, qui Buchanani partes sustinuit contra eundem Trappium, in libello, qui singulis mensibus Londini editur, cui titulus, *The London Magazine*, mense Septemb. 1735. p. 475. locutio hæc, *Metaphoricè capi potest, unde apparebit esse pulcherrima; sicuti enim aqua de rupe vel monte decidens, sic lacrimæ in sinum illis flentibus deciderunt. Homerus Agamemnona, cum lacrimaret, aquæ fonti comparat,*

—— ἀν' δ' Ἀγαμέμνων
Ἵστατο δακρυχέων, ὥστε κρήνη μελάνυδρος.

Porrò *decidit* dixit Buchananus, non *labitur*; sed eleganter satis. Ita enim ipse Ovidius, Fast. IV. 521.

Decidit *in tepidos lucida gutta sinus.*

II, 494. *Et gravis effusis* decidit *imber aquis.*

Tibul. I. 2. 30. ----*quum multa* decidit *imber aqua.*

Martial. Epig. XII. 26. *Et subitus crassæ* decidit imber aquæ. L.

Muta super virides, &c.] In ripis Euphratis, & fossis, magno sumtu & arte, ad illius inundationes cohibendas, factis, plurimæ nascebantur *salices*, ut ex hoc loco & Esai. XV. 7. patet. Sic Ovidius de Euphrate loquens, Fast. II. 465.

Populus & cannæ riparum summa tenebant,
Spemque dabant salices, *&c.*

Tacitas dixit *lyras*, uti Horatius, III. Od. 19.

Cur pendet tacitâ *fistula cum* lyrâ. Idem.

Ecce ferox dominus, &c.] Babylonios innuit, quos meritò quidem *feroces* nuncupat, cùm ob duram, quâ tum premebantur Judæi, servitutem, tum ob sævitiam & crudelitatem, quam exercuerunt, non tantum cum Judæos patriâ migrare coëgerint, verùm etiam quòd sanctam suam urbem, & templum solo prostravissent, & vasa aurea & argentea inde diripuissent. Vel hîc intelligi potest ipse Nebuchadnezzar, omnium, qui tum temporis erant, regum, longe superbissimus, quem hîc *ferocem* & Hierosolymæ *populatorem* appellat, pari modo quo Achilles, qui Trojam evertit, apud Ovidium nuncupatur, Met. XII. 592.

Cum tamen ille ferox, *belloque cruentior ipso,*
Vivit adhuc nostrique operis populator *Achilles,*

Qui patriam exsilio nobis mutavit acerbo,
Nos jubet ad patrios verba referre modos,
Quale canebamus, steterat dum celsa Sionis
Regia, finitimis invidiosa locis.
4 Siccine divinos Babylon irrideat hymnos?
Audiat & sanctos terra profana modos?
5 O Solymæ, ô adyta, & sacri penetralia templi,
Ullane vos animo deleat hora meo?
6 Comprecor, antè meæ capiant me oblivia dextræ,
Nec memor argutæ sit mea dextra lyræ:
Os mihi destituat vox, arescente palato,
Hæreat ad fauces aspera lingua meas:

bis postulat; quique nos de patria in exsilium molestum pertractos transtulit, is imperat nobis ut cantus nostros ad numeros patrios conjungamus, *quibus ipsos oblectaremus*, qualiter canere solebamus, dum altum Sionis palatium, gentibus vicinis odiosum, incolume vigeret. 4. Itane Babylonii cantiones de laudibus Dei nostri, ludos planè facientes, contemnant? terraque à religione nostra aliena carmina sacra audiens, risu excipiat? 5. O Hierosolyma, ô secretior templi pars, ô intimum sacrarium, an ullum tempus vestri memoriam mihi, *licet procul à vobis semoto*, adimere queat? 6. Imò potiùs rogo, ut dextera mihi oblivione obruatur, & fidium pulsationis oblita, citharæ sonoræ artem non teneat:

Sic Ajax Oilei filius, qui cum Ulixe Palladium rapuit, Ovidio, Ibis 343. *ferox raptor* dicitur. Et quòd Hierosolymam sive Solymam *opimam* rectè dixerit, ex sacris literis abundè liquere arbitror. Sic etiam Tacitus, Hist. V. *Hierosolyma genti caput. Illic immensæ opulentiæ templum*, &c. Illum etiam *exigere carmina* aptè dixisse, testatur Ovidius simili planè locutione, Rem. Amor. 33. *Exige quod cantet*, &c. L.

Patriam exsilio mutavit.] Sic loquitur Virg. Geo. II. 511.
Exsilioque domos *&* *dulcia* limina mutant.
Et Ovid. Fast. VI. 665. Exsilio mutant urbem, *Tiburque recedunt.*
De duplici autem constructione, quam in tali sententia recipit verbum *muto*, vide celeb. Bentleium ad Horat. II. Od. 16. ℣ 18. *Referre verba ad patrios modos*, i. e. reddere seu recitare carmina ad patrios modos composita. Sic *referre carmen* dixit Ovidius, Met. V. 335. IDEM.

Quale canebamus.] Supple *carmen:* vox enim *quale*, non ad proxima verba, sed altero ante versu *carmina* refertur, singulari numero pro plurali metro cogente substituto: quod paullò licet insolentius, minùs tamen durum mihi videtur, quàm *quale* hîc pro *qualiter* positum existimare. RUD.

Regia, finitimis invidiosa locis.] Ex Ovidio mutuatur, Heroid. VII. 120.
Mœnia, finitimis invidiosa locis. L.

Terra profana.] Apte his verbis expressit Ebraicum, *in terra alieni*, sc. Dei, ut monet Vatablus. IDEM

Argutæ lyræ.] Virg. Ecl. VII. 24. *Hic* arguta *sacrâ pendebit* fistula *pinu*. ID.
Hæreat ad fauces aspera lingua meas.] Virg. Geo. III. 508.

Prima

Prima mihi veſtræ niſi ſint præconia laudis;
Hinc niſi lætitiæ ſurgat origo meæ.
7 At tu (quæ noſtræ inſultavit læta rapinæ)
Gentis Idumææ tu memor eſto, pater.
Diripite, ex imis evertite fundamentis,
Æquaque, clamabant, reddite tecta ſolo.
8 Tu quoque crudeles Babylon dabis impia pœnas,
Et rerum inſtabiles experiere vices.
Felix qui noſtris accedet cladibus ultor,

ſim potiùs mutus, linguaque rigida ad anguſtum gutturis exitum agglutinetur, concavo oris mei ſicco; niſi prædicatio rerum in vobis egregiarum, *quum vobis reſtituar*, ſit mihi canendi principium, niſi initium hilaritatis meæ à vobis coram capiatur; *nunc autem à patria exſulantibus nobis dolori indulgendum eſt.* 7. At tu pater, Idumæorum, *nobis eorum cognatis ingratorum*, indulgens iræ memento, qui noſtrâ populatione hilares gaviſi ſunt: *hoſtium enim Chaldæorum immanitatem acuentes* vociferabantur, Urbem ipſam ſpoliate, illam funditùs diruite, domoſque terræ æquales efficite. 8. Tu etiam Babylon ſacrilega ſupplicium magnum aliquando ſolves, incertaſque rerum humanarum mutationes ſenties. Is autem beatus erit, qui damnorum noſtrorum vindex veniet, taliaque tibi

---

------ *Obſeſſas* fauces *premit* aſpera lingua.
Lucretio etiam & Ovidio *lingua* dicitur *aſpera.* L.

Diripite, ex imis evertite fundamentis.] Eleganter admodum & venuſtè Spondaico hoc verſu expreſſit poëta ingentem illum luctum & mœrorem, quo tum afficiebantur Judæi, ob maledicta & convicia, quibus ipſos & urbem ſanctam inſectabantur Idumæi ipſorum fratres & conſanguinei. Et quod addit, *æqua reddite tecta ſolo*, defenditur illo verſu Ovidiano, Faſt. VI. 643. *Hæc æquata ſolo eſt.* IDEM.

Et rerum inſtabiles experiere vices.] Sic ferè Ovid. Triſt. III. XI. 67.
Humanæque memor ſortis, quæ tollit eoſdem,
Et premit; incertas *ipſe verere* vices. IDEM.

Felix qui noſtris, &c.] Buchananus hìc Lucanum imitatur. lib. II. 139.
Sulla quoque immenſis acceſſit cladibus ultor.
Supervacaneum prorſus duximus exemplis confirmare *virides ramos*, *crudeles pœnas*, *cara pignora*, quæ toties apud Ovidium, alioſque optimos auctores reperiuntur. Videat tamen lector, ſi velit, Ovid. Met. XII. 22. II. 613. Faſt. III. 218.

Expendamus jam quod adhuc inverecundo ore contra Buchananum affirmat Welſtedius: *Verſus* nimirum hujus Pſalmi *pleroſque omnes, ex eorum ferè genere eſſe videri, quos* aureos *appellant*; idque dicit *merum eſſe inventum Monachorum.* Si vera ſit horum verſuum *aureorum* deſcriptio, quam Drydenus tradiderit in præfatione quam *miſcellaneis poëmatis* præmiſit, falſa omnino ſunt quæ contra Buchananum deblateravit iſte, nec minùs falſum, verſus *aureos*, ut Angli eos vocant, merum eſſe Monachorum inventum. *Omnis verſificatio*, inquit ille, *& exigua Claudiani varietas, quatuor aut quinque verſuum circuitu comprehenditur; & deinde eodem tenore exorditur, ſenſum ſuum ver-*

Reddet ad exemplum qui tibi damna tuum.
9 Felix qui tenero conſperget ſaxa cerebro,
Eripiens gremio pignora cara tuo.

mala dabit, qualia tu nobis dediſti. 9. Beatus etiam ille fuerit, qui liberos tibi dilectos ex amplexu tuo tollens, tenero illorum cerebro lapides fœdabit.

---

sûs fine perpetuò abſolvens; idque verſibus, quos vulgo aureos *appellant, duobus ſc. ſubſtantivis, totidemque adjectivis cum verbo in medio ad pacem colendam.* Hæc Drydenus, in acri nimis & iniquo judicio ſuo de eximio poëta Claudiano; nullum autem adducit exemplum, ſed tale voluiſſe videtur, quale eſt illud Carm. xxvi. 619. *Blanda cruentatis affigunt oſcula dextris.*
Aut illa Propertii, *Alternæ facilis cedere lympha manu.*
Lecta Promethæis dividit herba jugis.
Aut hoc Tibulli, *Læta Molorchæis poſuit veſtigia tectis.*
Sic etiam Ovidius ſæpe, *Libera Romanæ ſubjecit colla catenæ.*
Innocuum rigido perforat enſe latus.
Ita quoque Buchananus noſter in Franciſci Valeſii & Mariæ Stuartæ Epithalamio, ℣. 85. *Blanda ſerenati ridet clementia cœli.*
Verum in tota hujus Pſalmi paraphraſi, ne vel unum quidem reperies verſum, qui verſibus hiſce *aureis*, uti à Drydeno deſcribuntur, ullo modo convenire poſſit. Et ſi vel maximè hac in re peccatum admiſiſſet Buchananus, eodem tamen nomine culpandi erunt optimi poëtæ, qui ævo Auguſtæo floruerunt. Non ſunt igitur hi verſus *inventum Monachorum*, ſed quæ dicuntur carmina Leonina. At Buchananæa hujus Pſalmi paraphraſis nulli Poëtarum optimorum ſecunda eſt, multiſque nominibus magni æſtimanda eſt; præcipuè autem ob mollem ac æquabilem dictionem, & ſuavitatem quandam, quæ pulchritudinem nativæ ejus elegantiæ & munditiei ſuperaddit. L.

PSAL. CXXXVIII. Carm. Gen. 28.*

David Deum celebrat propter benignum & verbum & opera ejus erga ſe: à gentibus ſuo exemplo celebratum iri docet, ac poſtremò ſe committit Deo.

PEctore te grato Dominumque Deumque fatebor
Coram ſuperbis regibus,
Et tua facta canam.

Te, Jehova, animo beneficiorum memori herum & Deum meum coram regibus opulentis profitebor, reſque à te geſtas cantabo. 2. Ad

---

* Vide quæ de Buchananæa hujus Pſalmi diſpoſitione diſſerit Ruddimannus de *Buch. metr.* p. 620. L.

Coram ſuperbis regibus.] Arias Montanus, *coram diis pſallam tibi*, uti ſe habet in noſtra Anglicana verſione. LXX. ἐναντίον ἀγγέλων, Buchananus ve-

2 Ad

2 Ad tua templa oculis, animo ad tua numina ſpectans,
Nomen celebrabo tuum,
Perpetuamque fidem:
Qui donis promiſſa novis cumulata rependis,
3 Audis vocantem, robora
Das animo trepido.
4 Te, quacunque patet tellus circumflua ponto,
Reges fatebuntur Deum,
Quum ſine labe fidem
5 Audierint: rituſque tuos ſuper æthera cantu
Ferent, tuæque gloriæ
Ad jubar attoniti.
6 Nam liquidi quanquam trans ignea mœnia mundi
Beatus in te permanes:
Attamen haud humiles
7 Deſpicis; elatoſque premis: diſcrimina mille
Paſſim mihi circumſtrepant,
Te duce tutus ero.
Tu validâ obſiſtes dextrâ furialibus auſis
Qui me laceſſunt hoſtium:

ædem tibi conſecratam oculis reſpiciens, ad potentiam & majeſtatem divinitatis tuæ animo intentus, laudem benignitatis tuæ, & conſtantiam in promiſſis ſervandis invariabilem frequenter uſurpabo; qui ea tribuis quæ pollicitus es, novis etiam donis aucta, *quantumvis ſeriùs dilata*; 3. Qui preces te inclamantis accipis, animoque infirmo vires concedis. 4. Ubicunque terra mari cincta extenditur, populi proceres te Deum agnoſcent, cùm conſtantiam tuam nunquam labefactatam acceperint, *qui datam mihi fidem ſemper præſtiteris*; 5. Et ceremonias cultûs tui canentes vehementer laudabunt, ad laudis etiam tuæ ſplendorem ſtupefacti, *quòd tam admirabili & inexſpectato modo promiſſa tua impleveris.* 6. Nam tametſi tu omni felicitate abundans, ultra igneum cœli puri orbem conſtanter manes; tenues tamen *vitam in terris degentes* non negligis, ſuperboſque, *eminus agnoſcens*, humiles reddis. 7. Pericula licet infinita me ab omni parte obſideant, tuo tamen ductu extra periculum ero. Tu furioſis etiam

ro Vatablum reſpexit, qui reddit, *coram judicibus pſallam tibi*, & in adnotationibus *reges* intelligi poſſe monet. L.

Qui donis promiſſa novis.] Omnes Stephanorum, utraque Plant. Argent. Vautrol. Genev. 1594. & Lond. 1620. *Qui promiſſa novis donis.* RUD.

Quacunque patet tellus circumflua ponto.] Lucan, lib. IV. 407.
Quos alit Hadriaco tellus circumflua ponto.
Ovid Met. I. 30. ------ circumfluus humor
Ultima poſſedit, ſolidumque coërcuit orbem. L.

8 Incolumique dabis
Quod supereſt, ſi quid supereſt: bonitate perenni,
Quo cœperas gradu, tuæ
Facta tuere manûs.

inimicorum, qui me petunt, conatibus fortiter reſiſtes; 8. Mihique ſalvo tribues, quod reſtat vitæ, ſi quid adhuc reſtare videtur: opus tuum, Jehova, interea ſempiternâ liberalitate, eâ quâ cœpiſti ratione, defende.

Quod supereſt, ſi quid supereſt.] Elegans ἐπανόρθωσις. Qualis illa Ciceroniana, *quid ſit, quod ſe à me removit, ſi modò removit, ignoro.* Aut etiam illa Horatiana, *Quod ſpiro & placeo, ſi placeo, tuum eſt.* CHYTR.

PSAL. CXXXIX. CARM. GEN. 3.

David ſe tutum & omni ex parte Deo perſpectum eſſe agnoſcens, profitetur ſtudium ſuum adhærendi Deo & fugiendi à malo: ac poſtremò ad confirmandam hanc profeſſionem ſuam, ſi opus erit, ſe amplius probandum committit Deo.

MOmenta vitæ nulla te latent meæ,
Rector benigne cœlitum.
2 Seu ſedeo, ſive ſurgo, ſeu quid cogito,
Tu cuncta præſens adſpicis.
3 Lux ſive curam, ſeu quietem nox tulit,
Curam & quietem temperas.
4 Nec te minutæ voculæ fugit ſonus,
Quam lingua temerè fuderit.
5, 6 Et os & humeros, totiuſque corporis
Sic arte mirâ fabricam

Nullum temporis punctum quod vixi, tibi, rex bone ſpirituum cœleſtium, ignotum eſt, *ideoque ne, ſi velim quidem, poſſim te decipere.* 2. Sive enim quieſco, ſive opus aliquod aggredior, ſive quid meditor, tu velut adſtans mihi omnia vides. 3. Sive dies labores dedit, ſive nox requiem attulit, tu laborem & requiem moderaris. 4. Nec ullus ſtrepitus verbi exigui quod lingua inconſideratè ediderit, *& antequam illud pronunciârit,* tibi incognitus eſt. 5, 6. Tu faciem & dorſum, totiuſque hominis opus ſic admirando artificio formâſti, nulla ut vis aut mentis noſtræ agilitas,

Momenta.] *Momentum* à moveo, eſt minimum temporis ſpatium. Vult enim dicere, *nullam vel minimam vitæ ſuæ partem Deo incompertam eſſe.* Momentum quoque in lancibus libræ, jam in hanc, jam in illam partem vergentium, notum eſt. CHYTR.

Finxiſti

Finxisti, acumen nullum ut humani ingenî
Ratiove possit assequi.
7 Quònam ergo vultum fugero tuum? quibus
Clausus latebris occular?
8 Petamne cœlum? præsto es hìc: ad inferos
Demergar? illinc non abes.
9 Aurora curru me volucri ut deferat
Ad occidentis limitem,
10 Hìc deprehendes me, nec hìc tutus tuæ
Vitabo fulmen dexteræ.
11 Incauta mens si fortè secum cogitet,
Nox me tenebris occulet,
Obscura tenebris nostra nox luce est tibi
Meridianâ clarior:
12 Tibi nec tenebræ sunt tenebræ, nec tuæ
Nox ulla providentiæ est.
13 Arcana mentis tu tenes, qui pectoris
Arcana fabricatus es.
Qui me parentis ventre conditum, cutis
Tenello amictu involveras.
14 Compago mira corporis nostri, tuæ
Miraculum est solertiæ;

nullusque adeò intellectus possit illud comprehendere. 7. In quam igitur partem me conferens adspectum tuum effugiam? quibus locis occultis absconditus, celari possum? 8. An cœlum adibo? præsens es in cœlo: Descendamne ad loca subterranea & manes, *aut in ipsis sepulchri claustris jacebo?* illic etiam ades. 9. Quamvis lux matutina solem antecedens bigâ suâ celeri mihi commodatâ, me ad ultimum regionis illius terminum, ubi sol nobis occidit, asportet; 10. In ipso etiam occidente me inventum corripies, nec procul periculo ibi manus tuæ violentiam effugiam. 11. Si mens stulta fortè intra se sic meditetur; nox obscuritate suâ me à conspectu tuo abscondet, nostra nox tenebrosa tibi ipso die medio splendidior est, *ut tuo semper conspectui pateam:* 12. Obscuritas non est obscura tibi, nec sapientiæ tuæ cuncta cernenti ullum obscurum est, *cùm nullum sit apud te lucis & tenebrarum discrimen.* 13. Tu secreta mentis perspicis, qui secretiorem pectoris partem finxisti, meque in alvo matris latentem tenui pellis velamento convestiisti. 14. Admiranda hominis fabrica, admirabile sapientiæ tuæ spectaculum est; cujus facta mirifica ratio nostra nec intelligere, imò nec inficiari quidem potest. 15.

Tua miraculum est solertiæ.] *Miraculum* denotat *opus mirandi artificii tuæ solertiæ*, & ita interpretari velim potiùs quam cum Julio, *admirabile sapientiæ tuæ spectaculum.* Vid. Celeb. Burmannum ad Val. Flaccum, lib. V. 452. L.

Stupen-

Stupenda cujus opera nec noſtra aſſequi,
Sed nec negare mens poteſt.
15 Nam nulla noſtri tam minuta eſt corporis
Pars, ut tuam ſcientiam
Fugiat: nec ulla clauſtra pectoris latent
Te conditorem pectoris.
16 Maſſæ recentis rudia adhuc primordia,
Rudiſque maſſæ ſemina,
Ceu ſcripta haberes, corporiſque lineas,
Motum ſtatumque noveras.
Et membra nondum quum forent, quid adderent
Dies ſciebas ſinguli.
17 Hæc mente tacitâ cogitanti mihi, ſtupor
Torporque ſenſus alligat:
Animus labaſcit quum tuæ miracula
Perpendo mecum dexteræ.
18 Citiùs inibo numerum, arenæ in littore
Quot volvat æſtus corpora:
Quamvis ocellis pervigil nunquam meis
Dulcem ſoporem indulſero.
19 O quando perdes impios, rerum parens?
O quando ſanguinarios
20 A me repelles, qui ſceleſti nomini
Et numini illudunt tuo?
21 Te quiſquis odit, non ego odi? non tuos
Hoſtes habebam pro hoſtibus?

Nulla eſt enim in nobis tam exigua particula, ut te ſcientem omnia lateat; nec ulla pectoris pars ſecreta à te pectoris humani fabricatore abſcondita eſt. 16. Tu informia molis novæ initia, moliſque informis principia cognoſcebas, ceu eadem literis commiſſa haberes: tu omnia etiam corporis lineamenta ſeu conformationes, rationemque movendi & corporis habitum callebas; quidque ſingula temporis momenta adjicerent, cum corporis partes adhuc non eſſent, *nec ulla quidem totius opificii particula exſtaret*, probè intelligebas. 17. Dum hæc mecum occultè cogito, admiratio & ſegnities quædam veterno ſimilis intellectum impedit: animus etiam ipſe deficit, cùm admiranda opera à te fabrefacta ſolus pondero. 18. Faciliùs numerabo quot minutula arenæ grana maris agitatio in ora ponti conturbet, tametſi perpetuò vigilans ſomnum oculis jucundum nunquam dedero, *quàm illorum ſummam vel inire vel eadem recenſere queam.* 19. O quando, mundi auctor, religionis tuæ inimicos è medio tolles? O quando me ab hominibus cædis & ſanguinis mei cupidis liberabis; 20. *A cruentis, inquam, iſtis*, qui majeſtatem & potentiam tuam nefarii irrident? 21. Nonne pro inimico meo habui, quiſquis malevult tibi?

22 Odi

22 Odi profectò: nec tuis ex hostibus
Amicus est quisquam mihi.
23 Revolve mentis intimos sinus Deus,
Latebrasque nostri pectoris;
24 Nisi hìc amorem videris tui, nisi
Animum obsequi nunquam pigrum,
Si par scelestis scelere sum, vitæ parem
Da cum scelestis exitum.

Nonne hostes tuos inimicos mihi existimavi? 22. Profectò illis malè cupio, nec ullus ex hostibus tuis carus est mihi: *nedum ad illorum scelera conniveam, aut me ipsis adjungam; qua in re me explorationi tuæ, Jehova, subjicio.* 23. Itaque arcanos mentis meæ recessus, & animi occulta scrutare: 24. In quo nisi amorem erga te perspexeris, mentemque parere tibi paratam, aut si improbis nequitiâ æqualis sum, da cum sceleratis similem vitæ finem.

Obsequi nunquam pigrum.] Tres Steph. utraque Plant. & Argent. Lond. 1620. Gen. 1594. *Obsequi non impigrum.* Rud.

PSAL. CXL. Carm. Gen. 6.

David Deo supplicat pro liberatione sua: impiis adversariis malè precatur; & seipsum confirmat in fiducia certa justitiæ salutisque Dei.

Æterne rerum conditor, à malæ
Linguæ veneno me bonus assere,
Meamque perjuri tuere
Hostis ab insidiis salutem,
2 Qui fraude tectâ bella nefaria
3 Ciet: nec atris mitior anguibus
Vibratque linguam virulentam, &
Ore vomit rabido venenum.

Eripe me favens, rerum auctor, à linguæ virulentæ maledicentia: meamque vitam à fraude hostis mendacis defende, 2. Qui bella scelerata dolo occulto movet; 3. Ipsisque serpentibus nihilo clementior, linguam pestiferam *tanquam jaculum acutum* intentat, *utque incautum perimat* ex ore furioso maledicta & mendacia emittit. 4, 5. Dolos ejus pro-

---

Nec atris mitior anguibus.] Horatius Buchanani animo obversabatur, III. Od. 10.

Nec Mauris animum mitior anguibus. L.

4, 5 Averte fraudem, & me violentiæ
Hostis scelesti subtrahe, qui mea
Vestigia observat, scrobesque
Objiciens, laqueosque tendens.
6 At tu, salutis præsidium meæ,
7 Audi precantem: tu Dominus mihi
Deusque; tu me liberâsti
Incolumem crepero è duello.
8 Idem impiorum nunc bonus irrita
Fac vota: sævam frange superbiam:
9 Virusque linguæ pestilentis
In domini exitium refunde.
10 Dejecta cœlo flammea perfidos
Procella fundat præcipiti fugâ,
Cæcosque propellat profundas
Perpetui in barathri tenebras.
11 Linguæ loquacis perfida vanitas
Nunquam quieto deget in otio:
Sed impiè dignum patratis
Exitium domino parabit.
12 At impiorum à vi Dominus suos
13 Et fraude vindex asseret: ut pii
Numen Dei præsens potensque
Perpetuo celebrent honore.

pelle, meque furori hostis scelerati eripe, qui ad singulos passus meos intentus est, ante me fossas effodiens, suasque ad me corripiendum tendiculas pandens. 6. Tu verò, Jehova, vitæ meæ custos, preces meas accipe: 7. Tu enim mihi herus & Deus es, tu me telis impetitum è bello dubio salvum præstitisti. 8. Idem mihi jam propitius desideria malorum cum eorum conatibus vana redde; ferociam crudelium domans imminue: 9. Linguæque exitiosæ virosas calumnias in cladem ejus, qui eam possidet, converte. 10. Tempestas ignea cœlo demissa fraudulentos celeri fugâ spargat; eosque in densam carceris tartarei obscuritatem, nunquam inde exituros, impellat. 11. Dolosa autem & mendax linguæ garrulæ inconstantia, in tranquilla vitæ conditione in terris nunquam perstabit, sed possessori suo cladem maleficiis meritam comparabit. 12. At Dominus ultor à violentia sceleratorum, & ab occultis machinationibus suos liberabit; 13. Ut boni potentiam Dei immensam, ad opem ferendam paratam, perpetuâ laude usurpent.

PSAL. CXLI. CARM. GEN. 3.

David tribulibus ſuis mandato Schaulis ipſum perſequentibus, opem Dei implorat: improbitatem auctorum perſecutionis ſuæ exponit, fidemque ſuam, quibus nominibus ſervari à Deo petit.

AUrem vocanti da parens properè, meas
Audi preces ſalutifer.
2 Quum verba fundo triſtis, & puras manus
Attollo, ſic preces meas
Manuſque puras reſpice, ac ſi thureo
Odore manè te colam:
Ac ſi colam te victimâ & libamine
Sero rubente veſpere.
3 Freno coërce linguam: ad oris januam
Fac excubet cuſtodia.
4 Fac mens ſequatur recta, fac in lubricam
Ne flectat erroris viam.
Fac ne ſceleſto gaudeat cœtu, neque
Mensâ fruatur impiâ.
5 Me malo juſtus increpet, me verberet,
Quàm palpet impius, comam
6 Quàm rore nardi ſpargat. Impii, precor,
Et impiorum præſides,
De rupis altæ quum ruent ſpecula, ſui

Adhibe te cito, pater, intentum roganti, promtuſque ad opem ferendam orationem meam exaudi. 2. Quum mœſtus precor, manuſque ſceleris expertes ad te levo, eo favore precationem meam & manus ad te ſublatas intuere, perinde quaſi tempore matutino te thuris incenſi ſacrificio venerarer, teque tempore ſerotino hoſtiis & libamine adorarem. 3. Linguam meam obice objecto cohibe: ad oris fores fac ut vigiliæ excubent, *ne quid temerè vel impatienter effutiam.* 4. Fac ut animus *à pravis cupiditatibus alienus*, juſta tantum cupiat, ac ne ſe in ſtudium mali avertat, ubi facilè labi poſſit; fac neque libenter malorum conſuetudine neque eorum convictu utatur, *vel eorum illecebris illectus, vel periculi magnitudine victus.* 5. Cupio potiùs ut me juſtus reprehendat, meque verberibus afficiat, quàm malus mihi aduletur, crineſque unguento nardino imbuat. 6. Illud etiam abs te, Jehova, peto, ut ſcelerati & ſceleratorum duces, cùm de excelſo montis alti faſtigio præcipites cadent, pœnas nefariè commiſſorum expendant; tumque peccati ſui memores recor-

Odore thureo.] Qui ex thure exhalat. Virg. *Solis eſt thurea virga Sabæis.* CHYTR.

Sup-

Supplicia sceleris ut luant;
Tum subeat animum conscium, salubriter
Quòd me monentem spreverint.
7 Sic mortis horror ossium compagines
Mihi laxat, ut cæsæ jacent
Fagi per arva fissa cuneis fragmina.
8 Tu sancte rector cœlitum,
Spes una nobis es salutis, unicum
Agnoscimus te vindicem.
9 Vitam tuere ab impiorum cassibus,
A fraude quam struunt mihi.
10 Compos salutis impios fac in sua
Cernam ruentes retia.

dentur, quòd me utiliter ipsis consulentem contemserint. 7. Intereà autem mortis metus sic mihi juncturas solidarum corporis partium dissolvit, ut fragmenta arboris ferro dejectæ per campos abjecta jacent, divisa instrumentis ligneis aut ferreis ad distinendum partes immissis. 8. Tu verò, Jehova, spirituum cœlestium gubernator, solus is es unde incolumitatem speramus, quemque solum scelerum ultorem fatemur. 9. Itaque vitam meam ab occultis sceleratorum machinationibus dolisque, quos mihi parant, defende: 10. Efficeque ut salvus videam malos in fraudes, quas mihi struxerant, incidere.

Salubriter.] Adverbium à Livio usurpatum, à quo *salubriùs* & *saluberrimè*. CHYTR.

PSAL. CXLII. CARM. GEN. 17.

David à Schaule & comitatu ejus circumclusus Deum orat pro salute sua, ad gloriam ipsius in Ecclesia prædicandum.

INvoco supplex Dominum, manusque
Tendo ad sidera supplices.
2 Mentis huic pando lacrimas: querelis
Imploro miseris opem.
3 Pectus afflictum dolor obruebat:
Quamvis, Rex bone cœlitum,

Dominum submissè precatus in auxilium voco, manusque ad cœlum supplicantis more attollo. 2. Domino mœrorem animi mei ostendo, & querimoniis tristibus auxilium ab eo peto. 3. Tristitia quidem animum mœstum curis opprimebat; tu autem rex superûm, tametsi conscius esses

Puriter

Puriter vitæ mihi tu peractæ
Esses arbiter optimus.
Quum domo gressum tamen efferebam,
Tendebant mihi retia.
4 Nec mihi notus, nec amicus usquam,
Quoquò lumina verteram:
Exitus nusquàm, fuga nulla, nemo
Qui me sospite plauderet.
5 Ergo te, rerum pater, invocavi,
Unum præsidium in malis:
Tu meæ vires, mea spes, opesque,
Dum sedes hominum colo.
6 Da meis aurem facilem querelis
Fracti cladibus ultimis:
Assere à sævi manibus tyranni,
Qui me fortior opprimit.
7 Carceris vitam rape de tenebris,
Ut te laudibus efferam:
Teque conventus celebret piorum,
Promtum ferre piis opem.

mihi vitæ sine scelere transactæ, cùm tamen ex ædibus egressus essem, insidias mihi parabant. 4. Nec familiaris, nec benevolus mihi ullus uspiam fuerat, in quamcunque partem respexeram; nulla evadendi ratio, nusquam erat quò confugerem, nemo erat qui me incolumi gauderet. 5. Ergo, creator omnium, à te solo in rebus adversis defensore meo opem petivi: tu robur es meum, omnis exspectatio mea & potentia, *dum vitâ hic fruens* terram hanc habito. 6. Tu me querentem, & malis extremis debilitatum promtus exaudi; à potentia inimici crudelis me vindica, qui me potentior divexat. 7. Deque obscuro hujus speluncæ carcere me *ab hostibus circumclusum* libera, ut & ego te prædicem, cœtusque bonorum, *præstitam à te mihi liberationem gratulantium*, laudes etiam tuas parati pios ubique juvare, decantet.

Da meis aurem facilem querelis Fracti cladibus.] Ordo est, *Da aurem facilem querelis meis* (mei) *fracti cladibus ultimis.* Pronomina enim possessiva post se admittunt genitivos participiorum, qua de re videsis Ruddimanni Gram. part. II. pag. 48. L.

PSAL.

PSAL. CXLIII. Carm. Gen. 15.

David Deum implorans, indignitatem ſuam confitetur, injuriam ſibi factam in hac cauſſa narrat, & anguſtias animi ſui : ac propterea à Deo ſervari & inſtitui petit, inimicos verò perdi ad gloriam ipſius.

AUdi vocantem rebus in aſperis,
Et lenis aurem da precibus meis,
Rerum creator : quâque ſoles fide
Et æquitate ex hoſtibus eripe.
2 Juris ſeveri ne trutinâ meam
Expende vitam : nemo hominum innocens
Sic eſt, tribunal poſſit ut ad tuum
Se profiteri crimine liberum.
3 En hoſtis atrox imminet, & premit
Stratum : tenebris triſtibus abditus,
Et lucis exſors dego, velut ſpecu
Quos in ſepulchri mors fera condidit.
4 Mens penè curis obruta volvere
5 Priora cœpit tempora, quum patres,
Spes quos fovebat præſidii tui,
De fauce lethi ſæpe revelleres.
6 Hâc recreatus rurſus imagine,
Imploro ſupplex auxilium tuum,
Intenta mens te reſpicit, arida
Tellus ut imbres ſub cane torrido.

Orationi meæ, auctor rerum omnium, in rebus difficilibus aurem commoda, placatuſque mihi deprecationem meam intentus accipe; eâque quâ conſueviſti promiſſorum conſtantiâ & clementiâ, ab inimicis *calumnioſis innocentem inſectantibus* libera. 2. *Quod autem ad hoſtes attinet, quantumvis ſim inſons,* tu tamen ne ſummo jure facta mea examina; nullus *enim aut unquam fuit aut* eſt à ſcelere tam purus, ut affirmare poſſit, in judicio apud te, ſe peccato carere. 3. Ecce inimicus crudelis inſtat, dejectumque vexat; ego autem loco tenebroſo ac triſti abſconditus ſine luce ulla vivo, non abſimilis iis quos mors crudelis in antro tumuli occultavit. 4, 5. Hîc tamen animus ſollicitudine propemodum oppreſſus, *partim in te juſtum judicem, partim in hoſtes immanes reſpiciens,* ſæcula ſuperiora cogitare cœpit, cùm majores noſtros ex morte ipſa frequenter eximeres, quos exſpectatio auxilii tui in rebus malis recreavit. 6. Hâc igitur cogitatione in ſpem meliorem denuò erectus, *& incredibilem inde conſolationem capiens,* opem tuam genibus flexis procumbens poſco, mens quoque avidè auxilium tuum ſperans te intuetur, non ſecùs quàm terra ſicca ſub Syrio ſtella ardente aquam pluvialem exſpectat. 7. Tu

7 Non

7 Non lentus audi, nam mihi ſpiritus
Vix feſſa pulſat pectora : ſi tui
Avertis oris lumen amabile,
Mors atra ſiccis faucibus imminet.
8 Spe mens labores auxilii tui
Fert : ſpectat unum te, pater optime.
Audi precantem lenis, & exitum
Jamjam obruturis pande periculis.
9 Ab hoſte ſævo protege me, meæ
10 Cuſtos ſalutis : prava repellere
Mentem manumque, & recta capeſſere
Doce, unicum te qui veneror Deum.
Arcana fac vis numinis ut tui
Per plana greſſum dirigat, ut tua
Mandata ſecter : neu malè credulum
Error malorum vertat in orbitam.
11 Ut nulla numen non celebret tuum
Et æquitatem natio, recrea
Me deſtitutum præſidio : & malis
Hoſtis ſceleſti libera ab artibus.
12 Favoris umbrâ me ſolitâ tege ;
Et, qui me acerbis uſque doloribus
Affligit, hoſtem perde nefarium,
Servumque ſerva perpetuò tuum.

itaque, Jehova, nihil cunctatus preces meas accipe, nam reſpiratio pectus malis delaſſatum ægrè movet, *ut ſim jam mortuo quam vivo ſimilior*, Tu ſi jucundam vultûs & clementiæ tuæ ſpem aliorſum à me vertis, mors ſæva, cupiens ſitim ſuam ſanguine meo depellere, mihi impendet. 8. Animus opis tuæ exſpectatione moleſtias omnes tolerat, & in te ſolum, pater ſummè bone, intentus eſt. Tu mihi placatus orationem meam accipe, viamque oſtende, quâ e malis evadam, quæ me alioqui ſtatim opprimerent. 9. Ab inimico crudeli me defende, vitæ meæ ſervator, 10. *Meque ab hoſte ereptum*, animo ſimul & corpore tùm mala fugere, tum bona etiam ſectari erudito, qui te ſolum Deum colo : fac etiam ut occulta divinitatis tuæ inſpiratio, *omnis boni effectrix*, me per recta *periculis carentia toto vitæ meæ curriculo* deducat, ut legibus tuis morem geram ; neu falſa opinio me, nimis facile credentem, in viam ſcelerum abripiens trahat. 11. Ut gentes omnes potentiam & juſtitiam tuam laudent, *quòd me mortis anguſtiis constrictum vitæ reſtitueris*, adhuc tamen auxilio carentem conſolare, & à pravis hoſtis ſcelerati machinationibus erue : 12. Tuâque conſuetâ indulgentiâ velut umbrâ operi ; hoſtemque improbum moleſtiis ingratis me immeritò vexantem ſubverte, famulumque ſemper tibi deditum cuſtodi.

PSAL. CXLIV. CARM. GEN. 13.

David, prædicatâ Dei erga se & humanum genus beneficentiâ, hostibus malè precatur: sibi totique regno salutem & benedictionem omnimodam exoptat; & commendat felicitatem populi Dei.

QUo te Rex hominum carmine prosequar?
Qui firmas animum robore, qui manum
Et bellare doces, & dubii regis
Per discrimina prælii.
2 Quòd vivo & valeo, tutus & hostium
A fraude, eximiâ fulgeo gloriâ:
Quòd latè validis impero gentibus,
Totum muneris id tui est.
3 O rerum genitor, quantulus est homo,
Hâc quem prosequeris munificentiâ,
Et curas patriâ sollicitudine!
4 Figmentum fragilis luti,
Quo nec bulla levis vanior est, neque
Quæ mentes agitant somnia turbidas,
Nec serum fugiens umbra crepusculum,
Nec fumi volucris vapor.
5 Cœli pande fores, Rex bone cœlitum,
Ac de sidereis labere sedibus:

Quibus te, Jehova, laudibus afficiam? qui genus humanum regio imperio administras, qui fortitudine mentem meam roboras, qui me bella gerere instruis, perque pericula belli, cujus anceps & incertus est exitus, gubernas. 2. Quòd adhuc supersum, quòd sanus & incolumis sum, quòd liber ab insidiis hostium singulari dignitate & honore clarus sum, quòd spatiosis nationum bellicosarum finibus rex sum, totum illud tibi uni acceptum fero. 3. Quàm autem res imbecillis & calamitosa est homo, creator rerum omnium, quem tantâ liberalitate afficis, & amore paterno diligenter servas! 4. Homo scilicet statua est, è luto fluxo, quod citò dissolvi potest, efficta; quo quidem neque aër, in aqua tumescente leviter inclusus, futilior est; neque visa nocturna, quæ animos sollicitos commovent, fugaciora sunt; nec umbra noctis adventu evanescens, nec levis exhalatio nebulæ, ex igne exspirantis, magis evanida est. 5. Itaque, Rex superûm, januam arcis cœlestis aperi *mihi affuturus*, deque cœ-

Quod vivo & valeo, &c. *totum muneris id tui est.*] Horatium imitatur, IV. Od. 3. *Totum muneris hoc tui est,* &c.
Quod spiro & placeo (si placeo) tuum est. L.

6 Mon-

6 Montes nube operi; per liquidi aëris
Campos fulgura trajice:
Turbatos trepidâ ſparge fugâ impios,
Et ſparſos jaculis perde ſequacibus;
7 Porrectâque manu me, pater optime,
Sævis eripe fluctibus.
Hoſtis pelle malam vim bonus impii:
8 Linguæ vaniloquæ reprime toxica;
Aſſuetæque dolis peſtiferis manûs
Vires contere viribus.
9 Ut te noſtra novo carmine barbitos
10 Dicat, ſubſidio qui recreas tuo
Reges: qui gravibus ſæpe periculis
Vitam Davidis eripis.
11 Hoſtis pelle malam vim procul impii:
Linguæ vaniloquæ reprime toxica;
Aſſuetæque dolis peſtiferis manûs
Vires contere viribus.
12 Natorum ſoboles creſcat, ut ubere
Surgit ſilva ſolo laurea: virgines
Cultu ſic niteant, ut laquearibus
Templorum tholus aureis.

lo ſtellato *hoſtibus terribilis* deſcende; 6. Loca excelſa caligine tege, igneſque vibrantes, telorum inſtar, per immenſa aëris tenuis ſpatia tranſmitte: malos *fulgurum terrore* fuſos diſſipa, fuſoſque & fugatos telis in fugientes jactis interime; 7. Meque, pater ſummâ bonitate prædite, dexterâ exſertâ, è moleſtiarum perturbationibus erue, faveŉſque hoſtis pravi violentiam prohibe: 8. Venenaque hominum vana loquentium coërce, manûſque potentiam, inſidiis & fraudibus malitioſis aſſuetactæ, potentiâ tuâ deſtrue. 9. Ut te cithara mea novis laudibus celebret, 10. Qui, *regiæ dignitatis vindex*, potentes terrarum dominos auxilio tuo conſolaris, meamque vitam ex malis inſtantibus ſæpenumero liberas. 11. Violentiam hoſtis ſcelerati favens prohibe, venenaque hominum vana loquentium coërce, manûſque potentiam, inſidiis pravis aſſuefactæ, potentiâ tuâ everte. 12. Sic certè progenies noſtra abs te, Jehova, augeatur, ut nemus e lauro arbore in terra fœcunda creſcit; virgines etiam noſtræ ornamentis externis ſic ſint ſplendidæ, ut fulget locus ille ubi dona ſuſpen-

Tholus.] Propriè concamerationis aut fornicis medium, ſeu umbilicus, in quem laterum aut trabium capita coëunt, cui antiquitus voventium anathemata, ſeu donaria votiva affigebantur. Virg. Æn. IX.

-- ---- *Si qua ipſe meis venatibus auxi,*
Suſpendive tholo, *aut ſacra ad faſtigia fixi.* CHYTR.

13 Stipentur gravidis horrea frugibus :
Pleno cuncta penu copia suggerat :
Fœcundi pecoris non capiant greges
Latis pascua saltibus.
14 Pingues plaustra boves & nitidi trahant:
Nec tristi resonent compita classico,
Nec fletu plateæ: nec furor hosticus
Clausis affremat oppidis.
15 Felicem populum, inter bona talia
Qui vitam in tacito transigit otio :
Felicem populum ter quater, omnium
Cui rerum pater est Deus.

duntur in deaurata templi sacri testudine. 13. Granaria multo frugum proventu impleantur, Copiaque abundantiæ dea e cella omni commeatu refertâ omnia subministret : campi pascui pecorum multitudinem in convallibus spatiosis vix recipiant. 14. Boves saturæ, habitumque bonum nitore suo ostendentes, currus domum referant; viæ nostræ tubâ tristitiam afferente non sonent, nec vici latiores comploratione ullâ sonitum reddant, nec hostilis violentia fremitu metum ullum afferat urbibus formidine occlusis. 15. O beatum populum illum, qui in quieta belli immunitate inter hæc commoda vivit; O multùm felicem populum, cui creator rerum pro deo colitur, quemque vicissim Jehova pro populo suo agnoscit.

Latis saltibus.] Pro *lætis* in Edit. Andreæ Hart & Ruddiman. reposuimus *latis*, non tantum quòd optimæ editiones ita exhibent cum Julio, sed quod sensum tum pleniorem tum elegantiorem efficit, nempe, *pascua non capiant greges saltibus, quamvis latissimè pateant.* H.

PSAL. CXLV. Carm. Gen. 29.

David seipsum & res omnes creatas ad Dei laudes prædicandas excitans, celebrat magnificam potentiam, & justissimam benignitatem illius, quam erga omnes exhibet.

TE Regem Dominumque canam, dum lucida
Lucidus astra polus, [volvet
Et unicum coram Deum.
2 Luce canam te, nocte canam te : nulla carebit

Te rerum omnium potentem, justumque possessorem, mundi totius auctor & custos, celebrabo, dum cœlum splendidum stellas clarè lucentes circumaget, teque mihi Deum solum venerabor. 2. Te de die carmine dicam, te per tenebras prædicabo, nullumque temporis momentum à laude

Laudibus

Laudibus hora tuis,
Rerum creator & ſalus.
3 Magne parens, nullo cui clauſa potentia fine eſt,
4, 5 Secula cuncta tuas
Laudes ſonabunt: & patres
Longævi tua facta canent, ſeræque nepotum
Per ſeriem ſoboli
Prodent: nec ætas gloriam
6 Neſciet ulla tuam; mirandaque facta decuſque
Ille memor referet,
Hic magnitudinem canet:
7, 8 Ille bonum feret & juſtum, & placabilis iræ,
Et veniæ facilem, &
Largâ benignum dexterâ:
9 Totque inter decora, & laudum præconia nullo
Emoritura die,
Nil clarius clementiâ.
10, 11 Ergo, parens rerum, ſtellantis machina cœli
Cuncta ſuo gremio
Complexa prædicat tuum
Robur: & intacti ſcelerum contage nefandâ,
Te celebrant alacres,
Tuique vires imperî
12 Per populos latè vulgant: ne neſcia ſceptri

tua vacabit. 3. O potens creator & rector, cujus poteſtas nullo termino incluſa eſt, 4, 5. Omnis ætas veris laudibus te ornabit; ſenes etiam res à te geſtas vulgabunt, eaſque poſteritati longo poſt tempore venturorum per ordinem indicabunt: nec ullum tempus majeſtatem tuam glorioſam ignorabit; 6. Alius, memoriâ repetens miracula, honorifice etiam geſta narrabit, alius potentiam prædicabit. 7, 8. Alius verò te miſericordem dicet & æquum, moderationemque in ira adhibere, ad veniam dandum promtum & paratum, largâque manu liberalem eſſe. 9. Interque tot egregiè facta, & in tam ſplendida rerum præclarè geſtarum commemoratione nullo tempore finienda, nihil certè lenitate tuâ honoratius eſſe aſſeverabit. 10, 11. Ergo, rerum univerſitatis creator & cuſtos, cœlum ipſum ſtellis diſtinctum, omnia ſuo complexu continens, potentiam tuam declarat, hominesque à ſcelerum contagione puri te læti honore afficient, tuique regni potentiam per nationes divulgabunt: 12. Ne ulla gens regnum tuum, magnificentiam, & po-

Contage.] *Contagium, contagio & contages*, accipiuntur pro morbo aut re aliqua vitioſa, quæ contactu nocet, & veneno ſuo alios inficit. Lucret IV. 337.
Quæ contage *ſuâ palloribus omnia pingunt.* CHYTR.

Terra sit ulla tui,
Et gloriæ & potentiæ.
13 Imperium sine fine tibi; nec legibus ævi
Subdita sceptra tenes,
Aut clausa metis temporum.
14 Tu lapsos rursum attollis, firmasque labantes:
Incolumesque foves
Vitæ beatæ commodis.
15 Te volucrum pecudumque genus, te sæva ferarum
Secula respiciunt
Unum, suoque tempore
16 Accipiunt victum: tu dextram pandis, & omne
De locuplete penu
Animal benignè recreas. [rem
17 Quicquid agis, justèque & sanctè agis: impiger au-
18 Supplicibus facilem
19 Præbes: opisque compotes
Dimittis puro qui pectore cumque precantur:
Auxilioque piis
20 Præsens es, & periculis

tentiam ignoret. 13. Sempiternum est tibi jus regnandi, nec enim habes regnum imperio temporum, *quæ omnia corrumpunt*, subjectum, aut temporis ullius termino finitum. 14. *Tuam autem dominationem moderatam esse, ex hoc liquet, quod*, qui ceciderunt levas, quique in ruinam proni sunt, confirmas, omnibusque vitæ bonis felices & salvos leniter tractas. 15. In te solum intenta sunt omnium avium & pecorum genera, crudelesque indomitorum animalium progenies, & abs te conditore & conservatore suo capiunt, *cum opus est*, unde vivant. 16. Tu manum illis ultrò porrectam aperis, deque tuo divite horreo quicquid vivit liberaliter saturas. 17, 18. Quodcunque geris, æquabiliter & sine crimine facis, promtusque & facilis supplices exaudis: 19. Eosque auxilio abs te accepto amandas, quicunque animo sincero te invocant; nam ad opem bonis ferendam confestim ades: 20. Quique te colunt ac diligunt, eos dis-

Imperium, &c.] Similiter Virgilius de Romanis, Æn. I. 278.
His ego nec metas *rerum, nec* tempora *pono:*
Imperium sine fine *dedi*.---- H.

Animal benigne recreas.] In Iambis hisce nullum alium adhibuit pedem Horatius præter Iambum, & locis imparibus nonnunquam Spondæum, qua in re eum æmulatus est Buchananus, excepto unico illo versiculo, *Animal benignè recreas*, In quo primam sedem occupat Anapæstus. Rud. de *metr. Buch.* p. 620.

Opisque compotes.] Ope videlicet impetratâ, aut cum votorum suorum facti sunt compotes. Chytr.

Eruis

Eruis è cunctis qui te venerantur amantque:
Cumque ſuo ſcelere
A ſtirpe vellis impios.
21 Ergo omnes te jure canent, nomenque tacebit
Natio nulla tuum
In ſeculorum ſecula.

criminibus omnibus liberas; malos autem contrà cum actionibus eorum nefariis radicitùs diſperdis. 21. Itaque omnes meritò te laudabunt, nullaque gens gloriam tuam in perpetuum ſilentio obruet.

PSAL. CXLVI. Carm. Gen. 6.

Pſaltes ſe & pios hortatus ad laudes Dei ipſi ſoli afferendas, eum laudat ſingularium erga pios beneficiorum, creationis, conſervationis, adminiſtrationiſque rerum omnium, & regni æterni nomine.

1, 2 TE, magne rerum conditor, & tuas
Sonabo laudes, factaque poſteris
Miranda prodam, dum recurret
Per calidos mihi ſanguis artus.
3 Securitatem ne ſtabilem tibi
Promitte, regum præſidio: neque
De ſtirpe mortali & caduca
Pone tibi columen ſalutis.
4 Ut membra liquit ſpiritus, in ſuam
Terrena moles terram abit; & diu
Conſulta vaneſcunt, & auras
Irrita per vacuas feruntur.
5 O ter beatum, quem Deus ætheris
Fido tuetur præſidio, ſuas
Qui ſpes opeſque omnes in uno
Conſtituit Domino Deoque:

1, 2. Canam te, rerum opifex potens, tuaque præclara facta, & opera mirabilia ſeculis venturis, dum vitam hanc incolam, annunciabo. 3. Ne pollicearis tibi vitam periculorum immunem operâ & auxilio potentiorum, neque ſubſidium & ſpem incolumitatis tuæ in ullo de homine mortali fato *flexibili* & vitæ fragilis conſtituas. 4. Poſtquam enim halitus animaque eorum corpus deſeruit, maſſa corporis, è terra compacta, in terram redit, undè compoſita fuerat, conſiliaque multùm agitata ſine effectu abeunt, perque aëris inane vana diſſolvuntur. 5. O valdè felicem, quem Deus, cœli Dominus, ſuo auxilio certo nixum defendit: O beatum, qui omnem boni futuri exſpectationem, omnemque vim ſuam in

6 Qui terram & æquor condidit & polum,
Et quicquid æquor terraque continet
Polusque: qui promissa præstat
Perpetuo stabilis tenore.
7 Qui nec tyranni vi sinit opprimi
Infirmiorem, aut esurie premi:
Qui carcerum excmtos tenebris
Compedibus levat innocentes.
8 Qui nocte pulsâ luminis aurei
Cæcis refundit luminibus jubar;
Gressusque firmat claudicantes,
Justitiamque amat æquus æquam.
9 Curâ fideli qui fovet advenam,
Orbæ marito qui viduæ favet,
Orbos puellos qui tuetur,
Et scelerum labefactat artes.
10 Rex ergo habenas imperii tuus,
Sion, tenebit, sidera dum polum
Pingent, & obliquum per orbem
Sol rutilos agitabit axes.

solo Domino Deo suo reponit; 6. Qui suâ potentiâ immensâ terram, mare, & cœlum, & quicquid mare, terras, & cœlum complectitur, fabricatus est, semperque uno ordine constans, quæcunque pollicetur perficit. 7 Qui tenues potentiâ hominum injustorum, aut egestate torqueri non permittit, qui innoxios a vinculis liberos, & loci obscuritate ubi sontes coërcentur, ereptos, in pristinum statum redigit: 8. Qui, cæcitate abactâ, oculis facultate videndi orbatis, *& præ consilii inopia perculsis*, lucis pulchræ claritatem reddit, ingressusque titubantes, *& sub calamitatum pondere fatiscentes*, stabiles facit; quique justus, justitiæ amantes, & æquitatem erga omnes parem amore complectitur. 9. Qui diligentiâ non simulatâ peregrinum recreat & tuetur, qui viduæ mulieri benevolentiam suam ostendit, qui pueros tenellos parentibus cassos defendit, malasque flagitiose viventium machinationes subvertit. 10. Itaque *cum cætera imperia caduca sint, & interitui obnoxia*, Deus tuus, Hierosolyma, regnabit, dum stellæ cœlum ornabunt, solque currum igneum per zodiacum aget.

Æquus æquam.] Quamvis Poëtis multum concedendum sit in epithetis, quæ non semper rem cui adjunguntur magnoperè amplificant; hique sæpe adjunctum quid adhibeant, sine quo res ipsa concipi nequit, & quod rei simplicis ideam constituit, atque idem per idem, ut aiunt, explicare videantur; qualia apud Homer. Theocr. Virg. aliosque λευκὸν γάλα, ὑγρὸν ὕδωρ, *aurum flavum, aqua rigua, humida, liquida*, passim; non tamen hic noster istâ se tuetur licentiâ, nec prorsus supervacanee dicitur *æqua justitia*, cum quædam justitia non sit *æqua*, sed, ut ait Cicero, Off. 1. *Nimis callida & malitiosa juris interpretatio: ex quo illud*, summum jus, summa injuria, *factum est jam tritum sermone proverbium.* H.

PSAL. CXLVII. Carm. Gen. 2.

Psaltes Ecclesiam hortatur ad prædicandum nomen Dei propter liberationes, beneficiaque ejus erga ipsam, & propter constantiam operum & verbi.

Eia Deum laudate, Deo date carmina digna;
Certè erudito dignus ille est carmine:
2 Qui Solymam instaurat rursus, passimque per orbem
Sparsos reducit exsules Abramidas:
3 Qui fractos animi levat, & corda anxia lenit;
Mulcet dolores, mitigatque vulnera:
4 Qui numerat tacito labentia sidera mundo,
Suisque quæque nuncupat vocabulis.
5 Magna Dei virtus, immensa potentia; nulla
Quam lingua fari possit, aut mens cogitet.
6 Qui mite ingenium fovet, allevat, auget honore;
Humique sternit impiam superbiam.
7 Eia Deum cantate, Deo persolvite grates;
Grato benignum canite patrem barbito:
8 Qui cœlum obnubit tenebris, terram rigat imbre,
Montesque læto vestit altos gramine:
9 Qui pecudum genti largâ dat pabula dextrâ,
Corvoque victum se roganti sufficit.

Agitè quæso, Deum prædicate, Deoque meritas laudes canentes date, Deus scilicet hymnum doctum meretur: 2. Qui Hierosolymam prostratam *contra spem omnium* solus reficit, Hebræosque patriâ pulsos, & ubique per omnes terras multos annos dissipatos, domum revocans, aggregat: 3. Qui afflictis & penitus deploratis animum reddit, mentibusque sollicitis curas remittit, qui ægritudines lenit, plagasque dolore levat. 4. *Quid autem est quod præstare non possit Deus?* qui stellarum Dominus, earum numerum de cœlo noctе circumeuntium recenset, singulasque suis nominibus appellat. 5. Excellentia Dei nostri magna est, viresque ejus efficaces & infinitæ; quas sermo nullus exprimere, nullaque mens cogitando possit complecti. 6. Qui animos clementes *hâc potentiâ suâ* sustinet, curis liberat, & honoribus afficit; contraque insolentes & arrogantes eâdem potestate infinitâ deprimit. 7. Agite, Deum voce laudate, Deo gratias agite, patremque liberalem citharâ beneficia ejus commemorante concelebrate. 8. Qui cœlum nubilâ aëris obscuritate operit, indeque terram pluviâ humectat, qui excelsiora terræ loca herbâ aspectu jucundâ ceu veste tegit. 9. Qui omnium animantium generi victum liberaliter largitur, corvoque, *à parentibus deserto*, peten-

Tacito labentia sidera.] Respicit illud Virgilii de Palinuro, Æn. III. 515.
Sidera cuncta notat tacito labentia cœlo. H.

10 Quem

10 Quem neque magnanimûm delectat robur equorum,
Nec vis ferocis aut lacertus militis:
11 Sed pietas animi simplex, & in illius unâ
Quæ spem salutis collocet clementiâ.
12 Eia, Dei laudes Solymææ pangite turres:
Benignitatem mons Sionis prædica.
13 Qui portarum aditus claustris firmavit ahenis,
Civesque cunctis commodis auxit tuos.
14 Qui te pace beat lætâ, & defendit ab hoste:
Et messe flavâ tritici campos tegit.
15 Cujus ad imperium fundit sua munera tellus;
Natura cujus promta paret jussibus.
16 Qui nivibus celsos operit, ceu vellere, montes;
Densas pruinas cineris instar dejicit.
17 Et glacie lapsus solidarum frenat aquarum;
Cujus rigorem quis feret mortalium?
18 Quum libuit, molles glacies tabescit in undas,
Adspirat aura mitior, rivi fluunt.
19 Ostenditque suam per signa illustria mentem:

ti à se alimentum, suppeditat. 10. Quem neque vires equorum animosorum, neque robur, neque torosa militis arrogantis brachia juvant, *quæ in equo aut milite homines probant; in nobis autem nihil inest, quod Deum ad nos complectendos alliciat, nisi quod ipse prior nobis est largitus.* 11. Sed Deum religio non fucata oblectat, quæ spem vitæ in illius bonitate constituat. 12. Agitè, vos muri Hierosolymæ Dei laudes cantate: tuque Sion liberalitatem ejus annuncia; 13. Qui portas tuas repagulis ferreis munivit, civesque tuos omnibus bonis ditavit. 14. Qui te, cum vicinis tuis quiete utentem, animos humanos exhilarante, beatam & felicem reddit, tutamque te ab inimicis præstat, qui agros etiam tuos flavo frumento triticeo operit. 15. Quo jubente terra beneficia gratuita copiosè profert, cujus imperio ordo universitatis rerum *instar velocissimi veredarii* paratus est, dicto audiens. 16. Qui altiora terræ loca nivium floccis, lanæ velleri similibus, tegit; qui è nubibus rorem concretum frequentem tanquam pulverem in terram demittit. 17. Qui, aquâ in glaciem congelatâ, fluminum cursus, ob firmitatem vestigia patientium, sistit; cujus frigori tolerando quis tandem par esse poterit? 18. Cùm Deo visum est, conglaciata rursùm in aquas leves solvuntur, aër gratior afflat, flumina denuò currunt. 19. *Ista autem bonitatis & potentiæ Dei argumenta exi-*

Et glacie frenat.] Insignis metaphora, glacies enim cursum fluminum sistit, eaque ripis suis quasi alligat & adstringit, ut freno equi cursus sistitur, quod hoc loco est *frenare lapsus aquarum:* glacie vero liquefactâ & solutâ, *mox decrescentia ripas flumina prætereunt,* ut canit Horat. IV. Od. 3. CHYTR.
Et glacie.] Sic Virg. Geo. IV. 136.
------ *Et glacie cursus frenaret aquarum.* H.

Legesque

Legesque Abrami tradidit nepotibus.
20 Non ita se populis aliis monstravit amicum,
Qui scita legum nesciunt cœlestium.

qua sunt: illud verò beneficium multò majus, quòd suam ille sententiam indiciis perspicuis Israëli declaravit, posterisque Abrahami præcepta vivendi piè & honestè dedit. 20. Ceteris verò nationibus sese non tam benevolum ostendit, quæ decreta præceptorum cœlitus missorum ignorant.

PSAL. CXLVIII. Carm. Gen. 10.

Psaltes res omnes creatas à summo ad imum hortatur ut Deum celebrent, propter majestatem ipsius, & beneficentiam erga Ecclesiam.

LAudate Dominum cœlitum
Chori beati, qui procul
Contagio mortalium
Templa ætheris tuemini.
2 Laudate Dominum, quos sibi
Adesse jussit angelos:
Laudate Dominum exercitus
Parere promti jussibus.
3 Laudate Dominum, qui diem
Sol, luna noctem illuminas:
Laudate Dominum lucidis
Stellæ decoræ flammulis.
4 Laudate eum rotatiles
Tot orbium compagines,
Et unda longè celsior
Campis nitentis aëris.
5 Huic cuncta laudes dicite,

Canite Dominum felices cœlicolarum cœtus, qui cœlum Dei ipsius templum longè ab hominibus vitiis inquinatis defenditis: 2. Angeli quoque, quos Deus imperavit sibi ministros adstare, Deum prædicate, militiaque cœlestis, parata audiens esse imperio Dei, Dominum celebrate. 3. Sol quoque, qui luce diem, ac luna, quæ lumine tuo tenebras illustras, Deum laudibus efferte, stellæ etiam, pulchræ luce instar flammæ nitente, Dominum opificem vestrum collaudate. 4. Tamque multiplex fabrica circulorum versatilis, aqua quoque aëre patente & puro multò altior, Deum laudibus ornate. 5. Omnia hæc Deum laudate, cunctaque

---

Rotatiles.] Vox à poëta, ut videtur, novata. Est autem *rotatile*, quod rotæ instar in orbem potest circumagi, quales sunt circuli illi cœlestes, de quibus hìc loquitur. Chytr. Utitur hac voce Prudentius præfat. Peristeph. 8. L.

Nu-

Numenque cuncta pangite,
Quod cuncta nutu condidit,
Et cuncta nutu sustinet:
6 Fixitque firmo cardine,
Ne vi senectæ corruant:
Certisque vinxit legibus,
Quas transgredi non audeant.
7 Laudate Dominum sub specus
Terræ dracones abditi:
Et vasta cete, quæ sinus
Ponti repostos finditis.
8 Ignes, nives, & grandines,
Vaporque, & auræ spiritus,
Ad jussa Domini mobiles
Circumrotantes turbines:
9 Colles feraces, & feri
Montes, & omnes arbores;
Seu montibus rigescitis,
Seu cultibus mansuescitis:
10 Mites feræque bestiæ,
Humique lentè reptiles,
Et quæ liquentes aëris
Campos volando carpitis.
11 Reges & orbis præsides,
Et nationes liberæ,
Et pauperi plebeculæ

mentem potentiamque divinam canite, quæ voluntatis suæ indicio tantùm, vos & omnia fabricavit, mandatoque dato, omnia à ruina continet. 6. Quæ fundamento stabili cuncta firmavit, ne temporis longinqui violentiâ cadant; quæ cuncta etiam conditionibus certis certoque ordine stabilivit, quem præterire metuant. 7. *Respondeant etiam vicissim cœlestibus terrestria, marina & aërea*, ingentes scilicet serpentes in terræ cavernis absconditi, vos quoque belluæ marinæ immanes, quæ maris flexus longè à nobis positos natatis, Dominum prædicate. 8. Vos etiam fulminum flammæ, aquæ frigore concretæ, aquæque instar lapidum congelatæ, halitusque è terra & aquis exspirantes, aërisque leviter moti exspiratio circumagens ventos in morem turbinis circumvolutos, *quæ Domino mandante existitis, & movemini, Dominum vestrum prædicate.* 9. Monticuli fructuosi, & montes inculti, stirpesque omnes sive in locis excelsis rigorem fertis, sive feritatem culturâ deponitis. 10. Vos itidem bestiæ mansuetæ & indomitæ, & per terram tardè repentes, quæque alarum remigio perspicua aëris spatia peragratis, Dominum vestrum celebrate. 11. Vos etiam imprimis qui regionibus imperatis, & mundi partibus præfecti estis,

Qui

Qui jus ab alto dicitis:
12 Et vos juventâ floreâ
Læti puelli & virgines,
Senesque vitæ in ultimo
Jamjam exituri limine,
13 Laudate Dominum: numini
Sit ejus uni gloria,
Unumque noscat omnium
Cœlum solumque principem.
14 Hunc omne in ævum laudibus
Propago tollat Isaci:
Sibi dicatam qui bonis
Gentem beavit omnibus.

tum nationes legibus vestris viventes, judicesque, qui e solio excelso controversias hominibus tenuioribus judicatis; 12. Vosque juvenes ætate integrâ instar floris gratâ, puerique alacres, ac virgines, senesque sub finem vitæ statim egressuri, 13. Dominum vestium prædicate: majestas gloriosa sit illi soli, universus orbis, cœlum scilicet & terra, eum solum, ut primum omnium dominatorem, agnoscat. 14. Hebræi, soboles Isaaci, hunc præcipuè & ante alios omnes perpetuò laudent, qui populum eum sibi electum domesticum, & familiarem commodis cunctis ditavit.

PSAL. CXLIX. Carm. Gen. 10.

Psaltes Ecclesiam hortatur ut Deum collaudet, propter benevolentiam & salutem ab eo acceptam, denique propter verbum ipsius potentissimum Ecclesiæ traditum.

CAntate Domino canticum
Novum: sonet laus illius
Cœtus per omnes, qui sacris
Non se profanis polluunt.
2 Oblectet Isaci genus
Auctore se suo: suo
Regi Sionis arduæ
Congratulentur filiæ:

Vos Domino cantionem novam & minimè vulgarem canite, *qui tot tantisque periculis defuncti estis*; ejus prædicatio per omnes sacros populi conventus celebretur, qui se sacrificiis perversis non contaminant. 2. Hebræi voluptatem capiant ex conditoris & parentis sui laudibus celebrandis: cives Hierosolymæ & populus universus erga Sionis excelsæ regem & gubernatorem hilaritatem animi significent. 3. Jehovæ magnitudinem,

3 Nomen

3 Nomen celebrent illius
Lætis choris & tympanis;
Ejusque laudes accinant
Blandè canoro pectine.
4 Gentem bonus parens suam
Amore sancto amplectitur,
Mitemque mansuetudinem
Firmat salute immobili:
5 Cœtus piorum ut gestiant
Foris paratu splendido,
Domique secum clanculum
Lætentur in cubilibus.
6 In ore, rerum præsidis
Laus continenter personet;
Utrinque acuti in dexteris
Vibrentur enses vindices.
7 In se ferarum ut gentium
Crudelitatem vindicent:
Et in futurum iras, minas,
Superbiamque comprimant.
8 Reges suorum ut hostium
Arctis catenis alligent;
Et ferreis coërceant
Vinclis feroces principes.
9 Pœnas secundum cœlitùs
Præscripta ab iis ut exigant,
Et laus piorum pervolet
Omnes per orbis cardines.

cœtibus gaudio suo indulgentibus, & ad canendum dispositis, omnique musices organicæ genere, passim divulgent, laudandaque ejus opera ad citharam leniter suavem cantent. 4. Deus enim pater benignus purâ erga populum selectum benevolentiâ utitur, hominesque clementes incolumitate perpetuâ ita confimat, 5. Ut conventus eum colentium extra ædes suas ornatu pulchro gaudeant, intraque ædes, sine arbitris lætitiâ triumphantes, quiete perfruantur. 6. Præconium rerum omnium regis, omnibus in ore assiduè sit, ensesque ab utraque parte aciem habentes in manibus versentur, ut de sceleratis pœnas sumant. 7. Ut sævitiam crudelium adversùm se gentium ulciscantur, earumque iracundiam, comminationes, & insolentiam in posterum coërceant: 8. Ut inimicorum suorum duces vinculis firmis ligent, superbosque gentium dominos compedibus ferreis cohibeant. 9. Ut de regibus arrogantibus, juxta leges divinas & judicium à Deo dictatum, supplicium sumant; bonorumque virorum commendatio per omnes mundi partes divulgetur.

PSAL. CL. CARM. GEN. 10.

Psaltes Ecclesiam hortatur ut Deum omnibus modis laudet, propter sanctitatem, potentiam & magnificentiam ejus.

LAudate Dominum, lucidum
Templum colentem siderum,
Qui vi suæ potentiæ
Firmavit orbis cardines.
2 Laudate Dominum fortiter
Ubique gestis inclitum:
Laudate magnitudinem
Captum supra mortalium.
3 Laudate Dominum bellicæ
Claris tubæ clangoribus:
Laudate Dominum nabliis,
Lyrisque blandè garrulis.
4 Laudate Dominum tympanis,
Chorique festi cantibus:
Laudate Dominum fidibus, &
Sonore dulci tibiæ.
5 Laudate eum tinnitibus
Lætis canori cymbali.
6 Hunc cuncta laudent, quæ trahunt
Vitalis auræ spiritum.

Prædicate Deum splendidum cœli sacrarium habitantem, qui orbis fundamenta potestatis suæ viribus stabilivit. 2. Dominum celebrate factis illustribus & mirificis per omnes gentes clarum, ejusque amplitudinem, majorem quàm animus humanus capere possit, personate. 3. Dominum concinite canoro tubæ sono ad belli usum comparatæ, instrumentis etiam musicis ad voluptatem natis, psalteriis scilicet & citharis suaviter sonoris eum cantate. 4. Tympanisque & cantionibus chori festis diebus canere soliti, Dominum laudate; ad chordas & jucundum tibiæ sonum Domini laudes prosequimini. 5. Eum suavi cymbali blandi sono prædicate. 6. Quæcunque denique animâ fruuntur & spirant, hujus Dei nostri encomia ex toto animo concelebrent.

Sonore.] Pro *sonitu*, more Lucretii & Virgilii quorum ille, lib. I. 645.
----*Lepido quæ sunt fucata* sonore. CHYTR.

F I N I S.

Ejusdem

Ejusdem GEORGII BUCHANANI *Hymnus matutinus ad CHRISTUM.*

PRoles parentis optimi,
Et par parenti maximo,
De luce verâ vera lux,
Verusque de Deo Deus:
En nox recessit, jam nitet
Aurora luce præviâ,
Cœlum solumque purpurans,
Et clausa tenebris detegens.
Sed fuscat ignorantiæ
Caligo nostra pectora,
Et nubilis erroribus
Mens penè cedit obruta.
Exsurge sol purissime,
Diemque da mundo suum:
Nostramq; noctem illuminans
Erroris umbram discute.
Dissolve frigus horridum;
Arvumque nostri pectoris,
Calore lampadis tuæ,
Humore purga noxio:
Ut irrigetur cœlitùs
Roris beati nectare,
Et centuplo cum fœnore
Cœleste semen proferat.

Ejusdem Epigramma, in quo Imago introducitur alloquens peregrè advenientes.

FAre age qui terras lustras vagus hospes & undas,
Quid petis hinc ? longæ quæ tibi caussa viæ ?
Non Deus hic quisquam, nec imagine numen in ista
Nos lapis & tantùm putria ligna sumus : [est;
Vermibus esca, cibus tineis, domus hospita blattis,
Opprobrium cœli, ludibriumque soli.
Non capiunt humiles numen cœleste penates,
Structa nec humanâ saxea tecta manu.
Quem mare, quem tellus, quem non capit igneus æ-
Clauditur in nullo spiritus ille loco. [ther,
Ut Christum invenias, animi secreta revolve,
Aut lege fatidici quæ cecinere patres:
Aut quæ dives habet passim circumspice mundus,
Hæc vera est ædes, hoc penetrale Dei.
At quisquis picto gaudet dare basia trunco,
Crassaque pulvereo lingere saxa croco,
Dignus morte perit, qui mortua vivus adorat,
Et vitæ in fragili spem sibi ponit humo.
Si te picta juvant, cariem ne perline trunci,
Sed verâ mentem simplicitate tuam :
Hac ratione domi poteris reperire, quod omnes
Erro vagus terras sic peragrando fugis.

FINIS.

